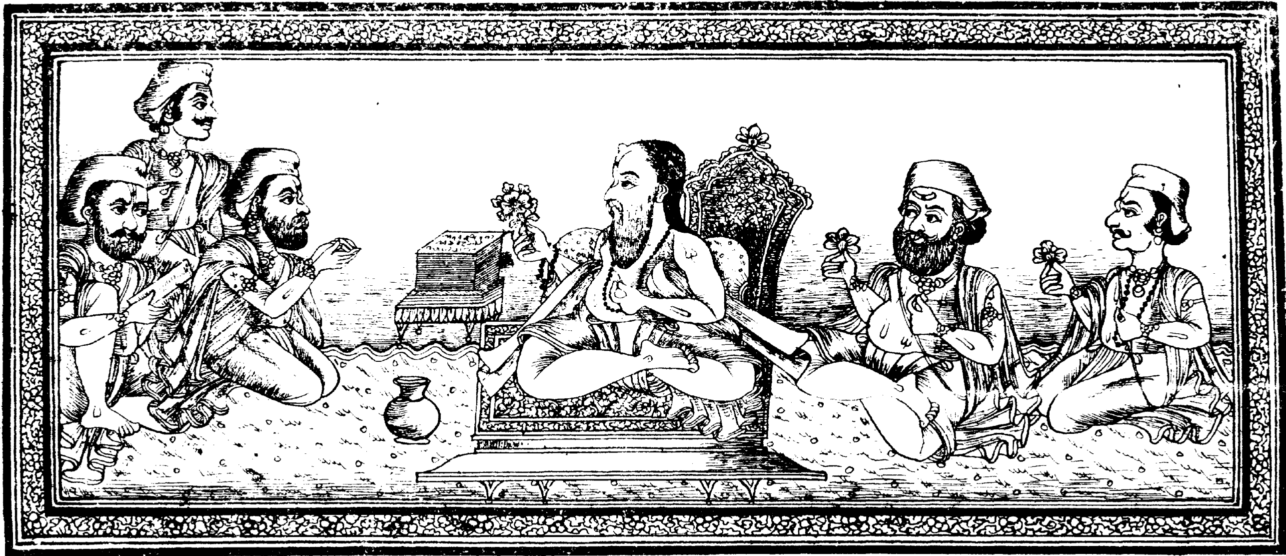
अथदासबोधप्रथमदशकप्रारंभः

श्रीगणेशायनमः॥ श्रीसरस्वत्यैनमः॥ श्रीगुरुभ्योनमः॥ ॥ श्रोतेपुसतीकोणग्रंथ। कायबोलिलेजीयेथ॥ श्रवणके
लियानेंप्राप्त। कायआहे॥१॥ ग्रंथनामदासबोध॥ गुरुशिष्याचासंवाद। येथेंबोलिलाविशद। भक्तिमार्ग॥२॥ नववि
धाभक्तिआणिज्ञान॥ बोलिलेंवैराग्याचेंलक्षण॥ बहुधाअध्यात्मनिरूपण॥ निरूपिलें॥३॥ भक्तीचेनियोगेंदेव। निश्च
येंपावतीमानव। ऐसाआहेअभिप्राव॥ इयेग्रंथीं॥४॥ मुख्यभक्तीचानिश्चय। शुद्धज्ञानाचानिश्चय। आत्मस्थितीचा
निश्चय। बोलिलाअसे॥५॥ शुद्धउपदेशाचानिश्चय॥ सायोज्यमुक्तीचानिश्चय। मोक्षप्राप्तीचानिश्चय॥ बोलिला-
असे॥६॥ शुद्धस्वरूपाचानिश्चय॥ विदेहस्थितीचानिश्चय॥ अलिप्तपणाचानिश्चय। बोलिलाअसे॥७॥ मुख्यदेवा
चानिश्चय॥ मुख्यभक्ताचानिश्चय॥ जिवाशिवाचानिश्चय॥ बोलिलाअसे॥८॥ मुख्यब्रह्माचानिश्चय॥ नानाम-
ताचानिश्चय॥ आपणकोणहानिश्चय। बोलिलाअसे॥९॥ मुख्यउपासनालक्षण। नानाकवित्वलक्षण॥ नानाचातु
र्यलक्षण॥ बोलिलेंअसे॥१०॥ मायोद्भवाचेंलक्षण॥ पंचभूतांचेंलक्षण। कर्ताकोणहेंलक्षण। बोलिलेंअसे॥ ११॥ ना
नाकिंतुनिवारले॥ नानासंशयछेदिले॥ नानाआशंकाफेडिलें॥ नानाप्रश्नें॥ १२॥ ऐसेंबहुधानिरोपिलें॥ ग्रंथगर्भींजें
बोलिलें॥ तेंअवघेंचिअनुवादलें॥ नववेकींकदां॥१३॥ तथापिअवघादासबोध॥ दशकफोडोनिकेलाविशद॥ जेजेदश
कींचाअनुवाद॥ तेतेदशकींबोलिला॥१४॥ नानाग्रंथांच्यासंमती॥ उपनिषदेंवेदांतश्रुती॥ आणिमुख्यआत्मप्रतीति
शास्त्रेंसहित॥१५॥ नानासंमतीअन्वयें॥ म्हणोनिमिथ्याम्हणतांनये॥ तथापिहेंअनुभवासये॥ प्रत्यक्षआतां॥१६॥ म
त्सरेंयासिमिथ्याम्हणती॥ तरिअवघेचिग्रंथउच्छेदिती॥ नानाग्रंथांच्यासंमती॥ भगवद्वाक्यें॥१७॥ शिवगीतारामगी-
ता॥ गुरुगीतागर्भगीता॥ उत्तरगीताअवधूतगीता॥ वेदआणिवेदांत॥१८॥ भगवद्गीताब्रह्मगीता॥ हंसगीतापांडवगी

ता॥गणेशगीतायमगीता॥उपनिषदेभागवत॥१९॥ इत्यादीकनानाग्रंथ॥संमतीसबोलिलेग्रंथ॥भगवद्वाक्येयथार्थ॥नि
श्चयेसी॥२०॥भगवद्वचनींअविश्वासे॥ऐसाकोणपतीतअसे॥भगवद्वाक्याविरहीतनसे॥बोलणेंयेथींचें॥२१॥पूर्ण
ग्रंथपाहिल्याविण॥उगाचठेवीजोदूषण॥तोदुरात्मादुरभिमान॥मत्सरकरी॥२२॥अभिमानेंउठेमत्सर॥मत्सरेंयेतिरस्का
र॥पुढेंक्रोधाचाविचार॥प्रबळेंबळें॥२३॥ऐसाअंतरींनासला॥कामक्रोधरववळला॥अहंभावेंपालटला॥प्रत्यक्षदिसे॥२४
कामक्रोधेंलिथाडिला॥तोकैसाह्मणावाभला॥अमृतसेवितांपावला॥मृत्यराहु॥२५॥आतांअसोहेंबोलणें॥अधिकारा
सारिखेंघेणें॥परंतुअभिमानत्यागणें॥हेंउत्तमोत्तम॥२६॥मागांश्रोतीं आक्षेपिलें॥जियेग्रंथींकायबोलिलें॥तेंसकळ
हीनिरोपिलें॥संकळीतमार्गें॥२७॥आतांश्रवणकेलियाचेंफळ॥क्रियापालटेतात्काळ॥तुटेसंशयाचेंमूळ॥येकसरां॥
॥२८॥मार्गसांपडेसुगम॥नलगेसाधनदुर्गम॥सायोज्यमुक्तीचेंवर्म॥ठाईंपडे॥२९॥नासेअज्ञानदुःखभ्रांती॥शीघ्रचि
येथेंज्ञानप्राप्ती॥ऐसीआहेफळश्रुती॥इयेग्रंथीं॥३०॥योगीयांचेपरमभाग्य॥आंगींबाणेवैराग्य॥चातुर्यकळायथायो-
ग्य॥विवेकेंसहित॥३१॥भ्रांतअवगुणीअवलक्षण॥तेचिहोतीसुलक्षण॥धूर्ततार्किकविचक्षण॥समयोजाणती॥३२॥
आळसीतेचिसाक्षपीहोती॥पापीतेचिपस्तावती॥निंदकतेचिवंदूंलागती॥भक्तिमार्गासि॥३३॥बद्धचिहोतीमुमुक्षु॥मूर्ख
चिहोतीअतिदक्ष॥अभक्तचिपावतीमोक्ष॥भक्तिमार्गें॥३४॥नानादोषतेनासती॥पतिततेचिपावनहोती॥प्राणीपावेउ-
त्तमगती॥श्रवणमात्रें॥३५॥नानाधोकेंदेहबुद्धीचे॥नानाकिंतुसंदेहाचे॥नानाउद्वेगसंसाराचे॥नासतीश्रवणमात्रें॥
॥३६॥ऐसीयाचीफळश्रुती॥श्रवणेंचुकेअधोगती॥मनासिहोयविश्रांती॥समाधान॥३७॥जयाचाभावार्थजैसा॥तया
सलाभतैसा॥मत्सरधरीजोपुंसा॥तयासीतेंचिप्राप्त॥३८॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेप्रथमदशकेग्रंथारंभ

निरूपणंनामप्रथमःसमासः॥१॥ ॥श्लोक॥ ॥गजवदनमचिंत्यंतीक्ष्णदंतंत्रिनेत्रंबृहदुदरमशेषंभूतराजंपुराणम्॥
अमरवरसुपूज्यंरक्तवर्णंसुरेशंपशुपतिसुतमीशंविघ्नराजंनमामि॥१॥ॐनमोजीगणनायका॥सर्वसिद्धीफलदायका॥
अज्ञानभ्रांतिछेदका॥बोधरूपा॥१॥माझियेअंतरीभरावें॥सर्वकाळवास्तव्यकरावें॥मगवाक्शून्यासिवदावें॥कृपाक-
टाक्षेंकरूनी॥२॥तुझियेकृपेचेनिबळें॥वितुळतीभ्रांतीचींपडळें॥आणिविश्वभक्षकेंकाळें॥दास्यत्वकीजे॥३॥येतांनि-
जकृपेचीउढी॥विघ्नेंकांपतीबापुडीं॥होऊनिजातीदेशधडी॥नाममात्रें॥४॥ह्मणोनिनामविघ्नहर॥आह्माअनाथांचेंमाहे-
र॥आदिकरूनिहरिहर॥अमरवंदिती॥५॥वंदूनियांमंगळनिधी॥कार्यकारितांसर्वसिद्धी॥अघातअडथाळेउपाधी॥बाधूं
शकेना॥६॥जयाचेंआठवितांध्यान॥वाटेपरमसमाधान॥नेत्रींनिघोनियांमन॥पांगुळेसर्वांगीं॥७॥सगुणरूपाचीठेव
महालावण्यलाघव॥नृत्यपाहातांसकळदेव॥तटस्थहोती॥८॥सर्वकाळमदोन्मत्त॥सदाआनंदेंडोलत॥हर्षेंनिर्भर
उदित॥प्रसन्नवदन॥९॥भव्यरूपावितंड॥भीममूर्तीमहाप्रचंड॥विस्तीर्णमस्तकींउदंड॥सिंदूरचर्चिला॥१०॥ना-
नासुगंधपरिमळें॥थबथबांगळतीगंडस्थळें॥तेथेंआलींषट्पदकुळें॥झुंकारशब्दें॥११॥मुरडींवशुंडादंडें॥सरळें
॥शोभेअभिनवअवाळें॥लंबितअधरतीक्ष्णगळें॥क्षणक्षणामंदसत्वीं॥१२॥चौदाविद्यांचागोसावी॥ह्रस्वलो-
चनतेहालवी॥लवलवीतफडकावी॥फडेफडेकर्णथापा॥१३॥रत्नखचितमुगुटींझळाळ॥नानासुरंगफांकतीकि-
ळ॥कुंडलेंतळपतीनीळ॥वरीजडलेझमकती॥१४॥दंतशुभ्रसदट॥रत्नखचितहेमकट॥तयातळवटींपत्रेंनी-
ट॥तळपतीलघुलघु॥१५॥लवलवीतमळपेंदोंद॥वेष्टितकटीनागबंद॥क्षुद्रघंटिकामंदमंद॥वाजतीझणत्का-
रें॥१६॥चतुर्भुजलंबोदर॥कांसेकशिलापीतांबर॥फडकेदोंदींचाफणिवर॥धुधुःकारटांकी॥१७॥डोलवीमस्त

कजिव्हालाळी॥ घालूनिबैसलाचेंढाळी॥ उभारोनिनाभिकमळीं॥ टकमकांपाहे॥१८॥ नानायातीकुसुममाळा॥ व्याळपर्यंतरुळतीगळां॥ रत्नजडितहृदयकमळा॥ वरीपदकशोभे॥१९॥ शोभेफरशआंणिकमळ॥ अंकुशतीक्ष्णतेजाळ॥ एकेकरींमोदकगोळ॥ तयावरीअतिप्रीति॥२०॥ नटनाट्यकळाकुसरी॥ नानाछंदेंनृत्यकरी॥ टाळमृदंगभरोवरी॥ उपांगहुंकारे॥२१॥ स्थिरनानाहींएकक्षण॥ चपळविषयींअग्रगण॥ साजिरीमूर्तिसलक्षण॥ लावण्यखाणी॥२२॥ रुणझुणावाजतीनेपुरें॥ वांकीबोभाटतीगजरें॥ घागरियासहितमनोहरें॥ पाउलेंदोनीं॥२३॥ ईश्वरसभेशीआलीशोभा॥ दिव्यांबराचीफांकलीप्रभा॥ साहित्यविषयींसुलभा॥ अष्टनायकाहोती॥२४॥ ऐसासर्वांगेंसुंदर॥ सकळविद्येचाआगर॥ त्यासिमाझानमस्कार॥ साष्टांगभावें॥२५॥ ध्यानगणेशाचेंवर्णितां॥ मतिप्रकाशहोयभ्रांता॥ गुणानुवादश्रवणकरितां॥ वोळेसरस्वती॥२६॥ जयासब्रह्मादिकवंदिती॥ तेथेंमानवबापुडेकिती॥ असोप्राणीमंदमती॥ तिहींगणेशाचिंतावा॥२७॥ जेमूर्खअवलक्षण॥ जेकांहींनाहूनिहीन॥ तेचिहोतीदक्षप्रवीण॥ सर्वविषयीं॥२८॥ ऐसाजोपरमसमर्थ॥ पूर्णकरीमनोरथ॥ सप्रचीतभजनस्वार्थ॥ कलौचंडीविनायको॥२९॥ ऐसागणेशमंगळमूर्ती॥ तोम्यांस्तविलायथामति॥ वांछाधरूनियाचित्तीं॥ परमार्थाची॥३०॥

इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेगणेशस्तवनंनामद्वितीयःसमासः॥२॥ ॥श्लो॰॥ ॥शुद्धब्रह्मविचारसारपरमांमाद्यांजगव्यापिनींवीणापुस्तकधारिणीमभयदांजाड्यांधकारापहाम्॥ हस्तेस्फाटिकमालिकांविदधतींपद्मासनेसंस्थितांवंदेतांपरमेश्वरींभगवतींबुद्धिप्रदांशारदाम्॥१॥ ॥आतांवंदीनवेदमाता॥ श्रीशारदाब्रह्मसुता॥ शब्दमूळवाग्देवता॥ महामाया॥१॥ जेउठवीशब्दांकुर॥ वदेवैखरीअपार॥ जेनिःशब्दाचेंअभ्यंतर॥ उकलूनिदा-

वीं ॥२॥ जेयोगियांचीसमाधी ॥ जेधारिष्टाचीकृतबुद्धी ॥ जेविद्याअविद्याउपाधी ॥ तोडूनिटाकी ॥३॥ जेमहापुरुषाचीभार्या
अतिसंलग्नअवस्थातुर्या ॥ जियेचनीसहकार्या ॥ प्रवर्तलेसाधु ॥४॥ जेमहंतांचीशांती ॥ जेईश्वराचीनिजशक्ति ॥ जेज्ञान
यांचीविरक्ती ॥ नैराश्यशोभा ॥५॥ जेअनंतब्रह्मांडेघडी ॥ लीलाविनोदेंचिमोडी ॥ आपणआदिपुरुषींदडी ॥ मारूनिराहे ॥
॥६॥ जेप्रत्यक्षपाहतांआदळे ॥ विचारघेतांनाडळे ॥ जियेचापारनकळे ॥ ब्रह्मादिकांसी ॥७॥ जेसर्वनाटकअंतर्कळा ॥ जाणी
वस्फूर्तीनिर्मळा ॥ जियेचीनेस्वानंदसोहळा ॥ ज्ञानशक्ती ॥८॥ जेलावण्यस्वरूपाचीशोभा ॥ जेपरब्रह्मसूर्याचीप्रभा ॥ जेश
ब्दींवदोनिउभा ॥ संसारनाशी ॥९॥ जेमोक्षश्रियामहामंगळा ॥ जेसत्रावीजीवनकळा ॥ जेसत्वलीलासुशीला ॥ लावण्य
खाणी ॥१०॥ जेअव्यक्तपुरुषाचीव्यक्ती ॥ जेविस्तारेंवाढलीइच्छाशक्ती ॥ जेकळिकाळाचीनियंती ॥ सद्गुरुकृपा ॥११॥ जे
परमार्थमार्गाचाविचार ॥ निवडोनिदावीसारासार ॥ भवसिंधूचापैलपार ॥ पाववीशब्दबळें ॥१२॥ ऐसीबहुवेशेनट-
ली ॥ मायाशारदाएकली ॥ सिद्धचिअंतरींसंचली ॥ चतुर्विधाप्रकारें ॥१३॥ तिहींवाचाअंतरींआलें ॥ तेंवैखरीयाप्रगटकेलें ॥
ह्मणोनिकर्तृत्वजितुकेंआलें ॥ तेंशारदागुणें ॥१४॥ जेब्रह्मादिकांचीजननी ॥ हरिहरजियेपासूनी ॥ सृष्टिरचनालोकतिन्ही ॥
विस्तारजियेचा ॥१५॥ जेपरमार्थाचेंमूळ ॥ नातरीसद्विद्याचकेवळ ॥ निवांतनिर्मळनिश्चळ ॥ स्वरूपस्थिती ॥१६॥ जेयोगि-
यांचेध्यानीं ॥ जेसाधकांचेचिंतनीं ॥ जेसिद्धांचेअंतःकरणीं ॥ समाधिरूपें ॥१७॥ जेनिर्गुणाचीओळखण ॥ जेअनुभवाची
खूण ॥ जेव्यापकपणेसंपूर्ण ॥ सकळांघटीं ॥१८॥ शास्त्रपुराणेंवेदश्रुती ॥ अखंडजियेचेंस्तवनकरिती ॥ नानारूपेंजियेसी-
स्तविती ॥ प्राणिमात्र ॥१९॥ वेदशास्त्रांचीमहिमा ॥ जेनिरुपमाचीउपमा ॥ जियेकारितांपरमात्मा ॥ ऐसेंबोलिजे ॥२०॥ ना-
नाविद्याकळासिद्धी ॥ नानानिश्चयाचीबुद्धी ॥ जेसूक्ष्मवस्तूचीशुद्धी ॥ ज्ञप्तिमात्र ॥२१॥ जेहरिभक्तांचीनिजभक्ती ॥ जेअंत-

निश्चांचीअंतरस्थिती॥जेजीवन्मुक्तांचीमुक्ती॥सायोज्यता॥२२॥जेअनंतमायावैष्णवी॥नकळेनाटकलाघवी॥जेथोरथोरां
सगोंवी॥जाणपणें॥२३॥जेंजेंदृष्टीनेंदेखिलें॥जेंजेंशब्देंओळखिलें॥जेंजेंमनासभासलें॥नितुकेंरूपजियेचें॥२४॥स्तवनभज
नभक्तिभाव॥मायेवांचूनिनाहींठाव॥याःवचनाचाअभिप्राव॥अनुभवीजाणती॥२५॥ह्मणोनिथोराहूनिथोर॥जेईश्वराचीई
श्वर॥तियेमाझानमस्कार॥नदशेंचिआतां॥२६॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेप्रथमदशकेशारदास्तवननाम
तृतीयःसमासः॥३॥ ॥आतांसद्गुरुवर्णवेना॥जेथेंमायास्पर्शोंशकेना॥तेस्वरूपमजअज्ञाना॥कायकळे॥१॥नकळे
नकळेनेतिनेति॥ऐसेंबोलतसेश्रुती॥तेथेंमजमूर्खाचीमती॥पवाडेलकोठें॥२॥मजनकळेहाविचार॥दुरूनमाझानम
स्कार॥गुरुदेवापैलपार॥पाववींमज॥३॥होतीस्तवनाचीदुराशा॥तुटलामायेचाभरवंसा॥आतांअसालतैसेंअसा॥
सद्गुरुस्वामी॥४॥मायेच्याबळेंकरीनस्तवन॥ऐसेंवांछीतहोतेंमन॥मायाजालीलज्जायमान॥कायकरूं॥५॥नातुडे
मुख्यपरमात्मा॥ह्मणोमीकरावीलागेप्रतिमा॥तैसामायायोगेंमहिमा॥वर्णीनसद्गुरूचा॥६॥आपुल्याभावासारिखा
मनी॥देवआठवावाध्यानीं॥तैसासद्गुरुह्मास्तवनीं॥स्तवूं आतां॥७॥जयजयाजीसद्गुरुराजा॥विश्वंभराविश्वबीजा॥
परमपुरुषामोक्षध्वजा॥दीनबंधू॥८॥तुझियेनीअभयकरें॥अनावर हेमायावोसरे॥तैसेंसूर्यप्रकाशेंअंधारें॥प-
ळोनीजाय॥९॥आदित्येंअंधकारनिवारे॥परंतुमागुतेंब्रह्मांडभरे॥निशीजालियानंतरें॥पुनःकाळोखें॥१०॥तैसानव्हे
स्वामीराव॥करीजन्ममृत्यूवाव॥समूळअज्ञानाचाठाव॥पुसूनटांकी॥११॥स्कवर्णाचेंलोहकांहीं॥सर्वथाहोणारनाहीं॥
तैसागुरुदाससंदेहीं॥पडोंचिनेणेसर्वथा॥१२॥कांसरितागंगेसिमिळाली॥मिळणीहोतांगंगाचिजाली॥मगजरीवेगळी ३
केली॥तरीहोणारनाहीसर्वथा॥१३॥परिनेसरितामिळणीमागें॥वोहळमानिजेतजगें॥तैसानोहेशिष्यवेगें॥स्वामीचि

होय॥ १४॥ परिस आपणाऐसें करीना॥ सुवर्णें लोहो पालटेना॥ उपदेश करी बहुत जना॥ अंकीत सद्गुरूचा॥ १५॥ शिष्यास
गुरुत्व प्राप्त होये॥ सुवर्णें सुवर्ण करितां नये॥ ह्मणोनि उपमा काय॥ सद्गुरूसी परिसाची॥ १६॥ उपमे द्यावा सागर॥ तरी तो
अत्यंत चि क्षार॥ अथवा ह्मणों क्षीरसागर॥ तरी तो नासेल कल्पांती॥ १७॥ उपमे द्यावा जरी मेरू॥ तरि तो जड पाषाण क
ठोरू॥ तैसा नव्हे कीं सद्गुरू॥ परम कोमळ दीनाचा॥ १८॥ उपमे ह्मणों गगन॥ परि गगना परिस तें निर्गुण॥ या कारणें
दृष्टांतहीन॥ सद्गुरूसी गगनाचा॥ १९॥ धीरपणें उपमूं जगती॥ तरि हे हीरवचेल कल्पांतीं॥ ह्मणोनी धीरत्वासि दृष्टां
ति॥ हीन वसुंधरा॥ २०॥ आतां उपमे द्यावा गभस्ती॥ तरी गभस्तीचा प्रकाश किती॥ शास्त्रें मर्यादा बोलती॥ सद्गुरू तो
अमर्याद॥ २१॥ ह्मणोनि उपमे उणा दिनकर॥ सद्गुरू ज्ञानप्रकाश थोर॥ आतां उपमा चा फणिवर॥ तरि तो भारवाही॥ २२
आतां उपमें द्यावें जळ॥ तरी तें कालांतरें आटेल सकळ॥ सद्गुरूरूप तें निश्चळ॥ जाणार नाहीं॥ २३॥ सद्गुरूसी उपमावें अ
मृत॥ तरी अमर धरिती मृत्युपंथ॥ सद्गुरू कृपा यथार्थ॥ अमर चि करी॥ २४॥ सद्गुरूसि ह्मणों कल्पतरू॥ तरि हा कल्पने-
तील विचारू॥ कल्पवृक्षाचा अंगिकारू॥ कोण करी॥ २५॥ चिंता मात्र नसे मनीं॥ कोण पुसे चिंतामणि॥ कामधेनूची दुभ
णी॥ निःकामास न लगती॥ २६॥ सद्गुरूसी ह्मणों लक्ष्मीवंत॥ तरी ते लक्ष्मी नाशवंत॥ ज्याचे द्वारीं असे तिष्ठत॥ मोक्षलक्ष्मी
॥ २७॥ स्वर्गलोक इंद्रसंपत्ती॥ हे कालांतरीं विटंबती॥ सद्गुरू कृपेचि प्राप्ति॥ कालांतरीं चळेना॥ २८॥ हरिहर ब्रह्मादिक॥
नाश पावती सकळिक॥ सर्वदा अविनाश एक॥ सद्गुरूपद॥ २९॥ तयास उपमा काय द्यावी॥ नाशवंत सृष्टि आघवी॥ पं-
चभूतिक उठाठेवी॥ न चले नेथें॥ ३०॥ ह्मणोनि सद्गुरू वर्णवेना॥ हे गेहेचि माझी वर्णना॥ अंतरस्थिती चिया खुणा॥ अंत-
र्निष्ठ जाणती॥ ३१॥ ॥ इतिश्री दासबोधे गुरुशिष्यसंवादे प्रथमदशके गुरुस्तवनंनाम चतुर्थः समासः॥ ४॥ ॥

आतांवंदीनसंतसज्जन॥जेपरमार्थाचेंअधिष्ठान॥जयाचेंनिगुह्यज्ञान। प्रगटेजनीं॥ १॥जेवस्तुपरमदुर्लभ।जयेचा
अलभ्यलाभ॥ तेंचिहोयपरमसुलभ। सत्संगेंकरूनी॥२॥ वस्तुप्रगटचिअसे॥ पाहातांकोणासीच्रनदिसे॥ नानासा
धनेंसायासें॥ नपडेठाई॥३॥ जेथेंपरीक्षावंतठकले॥ नातरीडोळसचिअंधझाले॥ पाहातअसतांचचुकले॥ निजवस्तूसी॥४
जेंदीपाचेनिदिसेना॥ नानाप्रकाशेंगंवसेना॥ नेत्रांजनेंहीवसेना॥ दृष्टीपुढें॥५॥ सोळाकळींपूर्णशशी॥ दाखवूंशकेनावस्तूसी॥ तीव्रआदित्यकळाराशी॥ तोहीदाखवीना॥ ६॥ जयासूर्याचेनिप्रकाशों। ऊर्णतंतूतोही दिसे॥ नानासूक्ष्मपदार्थ
भासे॥ अणुरेणुआदिक॥७॥ चिरिलेंबालाग्रतेंहीप्रकाशी॥ परितोदाखवीनावस्तूसी॥ तेंजयाचेनिसाधकासी॥ प्राप्त
होय॥ ८॥ जेथेंआक्षेपआटले॥ जेथेंप्रयत्नपस्तावले॥ जेथेंतर्कमंदावले॥ तर्कितांनिजवस्तूसी ९॥ बळेंविवेकाचीवेग
डी॥ पडेशब्दाचीबोबडी॥ जेथेंमनाचीनांतडी॥ कामानये॥१०॥ जोबोलकेपणेंविशेष। सहस्रमुखांचाजोशेष॥
तोहीशिणलानिःशेष। वस्तूनसांगवे॥११॥ वेदेंप्रकाशिलेंसर्वही॥ वेदरहितकांहींनाहीं॥ तोवेदकोणासही॥ दाख
वूंशकेना॥१२॥ तेंचिवस्तूसंतसंगें॥ स्वानुभवेंकळोलागे॥ त्याचामहिमावचनीसांगे॥ ऐसाकवण॥१३॥ विचित्रक
ळायेमायेची॥ परिओळखीनसांगेवस्तूची॥ मायातीतअनंताची॥ संतसोयसांगती॥१४॥ वस्तूसीवर्णिलेंनवचे॥
तेंचिस्वरूपसंतांचें॥ याकारणेंवचनाचें॥ कार्यनाहीं॥१५॥ संतआनंदाचेंस्थळ॥ संतसुखचिकेवळ॥ नानासंतोषा
चेंमूळ। तेहेसंत॥१६॥ संतमोक्षाचीविश्रांती॥ संततृप्तीचीनिजतृप्ती॥ नातरीभक्तीचीफळश्रुती॥ तेहेसंत॥१७॥
संतधर्माचेंक्षेत्र॥ संतस्वरूपाचेंसत्पात्र॥ नातरीपुण्याचीपवित्र॥ पुण्यभूमी॥१८॥ संतसमाधीचेंमंदिर॥ संतविवे- ४
काचेंभांडार॥ नातरीबोलिजेमाहेर॥ सायुज्यमुक्तीचें॥१९॥ संतसत्याचानिश्चय॥ संतसार्थकाचाजय॥ संतप्राप्तीचा

समय॥ सिद्धरूप॥२०॥ मोक्षश्रियाअलंकृत॥ ऐसेहेसंतश्रीमंत॥ जीवदरिद्रीअसंख्यात। नृपतीकेले॥२१॥ जेसमर्थपणें
उदार। जेकांअत्यंतदानशूर॥ तयांचेनीहाज्ञानविचार॥ दिधलानवचे॥२२॥ महाराजेचक्रवर्ती॥ जालेआहेतपुढेंहोती॥
परंतुकोणीसायोज्यमुक्ती॥ देणारनाहीं॥२३॥ जेंत्रैलोक्यींनाहींदान। तेंचिकरितीसंतसज्जन॥ तयासंताचेंमहिमान॥
कायह्मणोनिवर्णावें॥२४॥ जेंत्रैलोक्याहूनिवेगळें॥ जेंवेदश्रुतीशीनाकळे॥ तेंचिजयांचेनिबोलें॥ परब्रह्मअंतरीं॥२५॥
ऐसीसंतांचीमहिमा॥ बोलिजेतितुकीउणीउपमा॥ जयांचेनिसुरव्यपरमात्मा॥ प्रगटहोय॥२६॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगु॰
प्र॰द॰ संतस्तवनंनामपंचमःसमासः॥५॥ ॥आंतांवंदूंश्रोतेजन॥ भक्तज्ञानीसंतसज्जन॥ विरक्तयोगीगुणसंपन्न॥
सत्यवादी॥१॥ एकसत्वाचेसागर॥ एकबुद्धीचेंआगर॥ एकश्रोतेवैरागर॥ नानाशब्दरत्नांचे॥२॥ जेनानाअर्थामृताचेभो
क्ते॥ जेप्रसंगींवक्तयाचेवक्ते॥ नानासंशयांचेछेदिते॥ निश्चयीपुरुष॥३॥ ज्यांचीधारणाअपार॥ जेईश्वराचेअवतार॥ ना
नरीप्रत्यक्षसुरवर॥ बैसलेजैसे॥४॥ कींऋषेश्वरांचीमंडळी॥ शांतस्वरूपसत्वागळी॥ जयाचेनीसभामंडळी॥ परम-
शोभा॥५॥ ह्रदयींवेदगर्भविलसे॥ मुखींसरस्वतीविलासे॥ साहित्यबोलतांजैसे॥ भासतीदेवगुरू॥६॥ जेपवित्रपणेंवै
श्वानर॥ जेस्फूर्तीकिरणाचेदिनकर॥ ज्ञातेपणेंदृष्टीसमोर॥ ब्रह्मांडनये॥७॥ जेअखंडसावधान॥ जयांशींत्रिकाळींचें-
ज्ञान॥ सर्वकाळनिराभिमान॥ आत्मज्ञानी॥८॥ ज्यांचेदृष्टीखालूनगेलें॥ ऐसेंकांहींचनाहींउरलें॥ पदार्थमात्रासीलक्षि
लें॥ मनेंजयांच्या॥९॥ जेंजेंकांहींआठवावें॥ तेंतेंतयांसीपूर्वींठावें॥ तेथेंकायअनुवादावें॥ ज्ञातेपणेंकरूनी॥१०॥ परंतुहेगु
णग्राहक॥ ह्मणोनिबोलतोंनिःशंक॥ भाग्यपुरुषकायएक॥ सेवीतनाहीं॥११॥ सदासेवितीदिव्यान्नें॥ पालटेकारणेंअवी-
टअन्नें॥ तैसींहींमाझींवचनें॥ प्राकृतें॥१२॥ आपुलेशक्तीनुसार॥ भावेंपूजावापरमेश्वर॥ परंतुपुजूंनयेहाविचार॥ कोठेंचि

नाहीं॥१३॥ तैसामीएकवारदुर्बळ॥ श्रोतेपरमेश्वरचिकेवळ॥ त्यांचीपूजावाचाबरळ॥ करूंपाहे॥१४॥विरक्तीनाहींकळाना-
हीं॥ चातुर्यनाहींप्रबंधनाहीं॥भक्तिज्ञानवैराग्यनाहीं॥गौल्यतानाहींवचनाची॥१५॥ ऐसामाझावाग्विलास॥ निःशंकबोलतों
सावकाश॥भावाचाभोक्ताजगदीश॥ म्हणोनियां॥१६॥तुह्मीश्रोतेजगदीशमूर्ती॥ तेथेंमाझीविरक्तीकिती॥बुद्धिहीनअल्पम
ती॥ सलगीकरितों॥१७॥ समर्थाचापुत्रमूर्खजगीं॥ परिसामर्थ्यअसेत्याचियाअंगीं॥ तुह्मांसंताचीमीसलगी॥ म्हणोनिक-
रितों॥१८॥ व्याघ्रसिंहभयानक॥ देखोनिभयेंचकितहोतीलोक॥परित्यांचींपिलींनिःशंक॥तयापुढेंखेळती॥१९॥ तसामीं-
संतांचाअंकित॥तुह्मांसंतांपाशींबोलत॥परीमाझीचिंतातुमचेंचित्त॥ वाहेलचिकीं॥२०॥आपुलेंचिबोलवाउगे॥ त्याचीसंपाद-
णीकरणेंचिलागे॥परंतुकांहींसांगणेंनलगे॥न्यूनतेंपूर्णकरावें॥२१॥ हेंतोंप्रचीतीचेंलक्षण॥ स्वभावेंचिकरीमन॥ तैसेंतुह्मीसं
तसज्जन॥मायबापविश्वाचे॥२२॥ माझाआशयजाणोनिजीवें॥आतांउचिततेंकरावें॥पुढेंकथेसीअवधानद्यावें॥ म्हणेदा
सानुदास॥२३॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेप्र॰द॰श्रोतृस्तवननामषष्ठःसमासः॥६॥ ॥आतांवंदूंकवीश्व
र॥जेशब्दसृष्टीचेईश्वर॥ नातरीहेपरमेश्वर॥वेदावतारी॥१॥ कींहेसरस्वतीचेंनिजस्थान॥ कींहेनानाकळांचेंजीवन॥नाना
शब्दांचेंभूषण॥ यथार्थहोय॥२॥ कींहेंपुरुषार्थाचेंवैभव॥कींहेंजगदीशाचेंमहत्त्व॥नानालाघवेंसत्किर्तीस्तव॥निर्मा-
णकवी॥३॥ कींहेशब्दरत्नाचेसागर॥ कींहेंमुक्तांचेंमुक्तसरोवर॥नानाबुद्धीचेवैरागर॥निर्माणजाले॥ ४॥ कींहेअध्यात्म
रत्नाचीखाणी॥कींहेबोलकेचिंतामणी॥ नानाकामधेनूचीदुभणी॥ वोळलीश्रोतयांवरी॥५॥कींहेकल्पनेचेकल्पतरू॥ कीं
हेमोक्षाचेसुरव्यपडिभारू॥नानासायोज्यतेचेविस्तारू॥ विस्तारले॥ ६॥ कींहापरलोकींचानिजस्वार्थ॥कींहायोगियांचागुप्त-
पंथ॥नानाज्ञानियांचापरमार्थ॥रूपासिआला॥७॥ कींहेनिरंजनाचीखुण॥कींहेनिर्गुणाचीवोळखण॥मायाविलक्षणाचें

लक्षण॥ तेहेकवी॥ ८॥ कींहाश्रुतीचाभावगर्भ॥ कींहापरमेश्वराचाअलभ्यलाभ॥ नातरीहोयसुलभ॥ निजबोधकविरूपें॥ ९
कवीमुमूक्षूंचेंअंजन॥ कवीसाधकाचेंसाधन॥ कवीसिद्धांचेंसमाधान॥ निश्चयात्मक॥ १०॥ कवीस्वधर्माचाआश्रय॥ कवीम-
नाचामनोदय॥ कवीधार्मिकांचाविनय॥ विनयकर्ते॥ ११॥ कवीवैराग्याचेंरक्षण॥ कवीभक्तांचेंभूषण॥ नानास्वधर्माचेंस्थाप
न॥ तेहेकवी॥ १२॥ कवीप्रेमळाचीप्रेमस्थिती॥ कवीध्यानस्थाचीध्यानमूर्ती॥ कवीउपासकाचीवाडकीर्ति॥ विस्तारली॥ १३
नानासाधनाचेंमूळ॥ कवीनानाप्रयत्नाचेंफळ॥ नानाकार्यसिद्धीसकळ॥ कवीचेनिप्रसादें॥ १४॥ आधीकवीचावाग्विला-
स॥ तरीमगश्रवणींतुंबळेरस॥ कवीचेनिमतिप्रकाश॥ कवित्वासहोय॥ १५॥ कवीवित्पन्नाचीयोग्यता॥ कवीसामर्थ्यवं
ताचीसत्ता॥ कवीविचक्षणाचीकुशलता॥ नानाप्रकारें॥ १६॥ कवीकवित्वाचाप्रबंद॥ कवीनानाधाटीमुद्राछंद॥ कवीग-
द्यपद्यभेदाभेद॥ पदप्रासकर्ते॥ १७॥ कवीसृष्टीचाअलंकार॥ कवीलक्ष्मीचाशृंगार॥ सकळसिद्धींचानिर्धार॥ तेहेक
वी॥ १८॥ कवीसभेचेंमंडण॥ कवीभाग्याचेंभूषण॥ नानासुखाचेंसंरक्षण॥ तेहेकवी॥ १९॥ कवीदेवाचेंरूपकर्ते॥ कवी-
ऋषीचेंमहत्ववर्णिते॥ नानाशास्त्रांचेंसामर्थ्यातें॥ कवीवाखाणिती॥ २०॥ नसताकवीचाव्यापार॥ तरीकेंचाअसताजगदो
द्धार॥ ह्मणोनिकवीहेआधार॥ सकळसृष्टीसी॥ २१॥ नानाविद्याज्ञातृत्वकांहीं॥ कवीश्वरावीणतोंनाहीं॥ कवीपासूनसर्व
ही॥ सर्वज्ञता॥ २२॥ मागांवाल्मीकव्यासादिक॥ जालेकवीश्वरअनेक॥ तयांपासूनविवेक॥ सकळजनासि॥ २३॥ पूर्वीं
काव्येंहोतींकेलीं॥ तरीचवित्पत्तीप्राप्तझाली॥ तेणेंपंडितांआंगींबाणली॥ परमयोग्यता॥ २४॥ ऐसेपूर्वींथोरथोर॥ जाले
कवीश्वरअपार॥ आतांआहेतपुढेंहोणार॥ नमनत्यांसी॥ २५॥ नानाचातुर्याच्यामूर्ति॥ कींहेसाक्षातबृहस्पती॥ वेदश्रु-
तीबोलोंह्मणती॥ ज्यांच्यामुखें॥ २६॥ परोपकाराकारणें॥ नानानिश्चयअनुवादणें॥ सेखींबोलिजेलपूर्णपणें॥ संशयातीं-

दा० द० १ त॥ २७॥ कींहेंअमृताचेमेघवोळले॥ कींहेंनवरसाचेपोयलोटले॥ नानासुखांचेउचंबळलें॥ सरोवरहें॥ २८॥ कींहेंविवेक- स०
६ निधीचींभांडारें॥ प्रगटजालींमनुष्याकारें॥ नानावस्तूंचेनिविचारें॥ कोंदाटलेहे॥ २९॥ कींहेंआदिशक्तीचेंठेवणें॥ नानापदा- ८
र्थांसीआणितीउणें॥ लाधलेंपूर्वसंचिताच्यागुणें॥ विश्वजनासी॥ ३०॥ कींहेंसुखाचीतारुवेंलोटलीं॥ अक्षयआनंदेंउत
टलीं॥ विश्वजनासीउपेगाआलीं॥ नानाप्रयोगाकारणें॥ ३१॥ कींहेंनिरंजनाचीसंपत्ती॥ कींहेंविराटाचीयोगस्थिती॥ कींहे
भक्तीचीफलश्रुती॥ फळासीआली॥ ३२॥ कींहाईश्वराचापवाड॥ पहातांगगनाहूनवाड॥ ब्रह्मांडरचनेहूनजाड॥ कवीप्र-
बंधरचना॥ ३३॥ आतांअसोहाविस्तार॥ जगासिआधारकवीश्वर॥ तयासिमाझानमस्कार॥ साष्टांगभावें॥ ३४॥ ॥इ
तिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेप्र० द० कवीश्वरस्तवोनामसप्तमःसमासः॥ ७॥ ॥आतांवंदूंसकळसभा॥ जियेस
भेसीमुक्तीसुलभा॥ जेथेंजगदीशस्वयेंउभा॥ निश्चतप्रेमभरें॥ १॥ ॥श्लोक॥ ॥नाहंवसामिवैकुंठेयोगिनांहृदयेर-
वौ॥ मद्भक्तायत्रगायंतितत्रतिष्ठामिनारद॥ १॥ टी०॥ नाहींवैकुंठाच्याठाईं॥ नाहींयोगियांचेहृदयीं॥ माझेभक्तगातीजेठा
ईं॥ तेथेंमीतिष्ठतनारदा॥ २॥ याकारणेंसभाश्रेष्ठ॥ भक्तगातीतेवैकुंठ॥ नामघोषघडघडाट॥ जयजयकारेंगर्जती॥ ३॥ प्रेमळ
भक्तांचींगायनें॥ भगवद्वाक्येंहरिकीर्तनें॥ वेदव्याख्यानपुराणश्रवणें॥ जेथेंनिरंतर॥ ४॥ परमेश्वराचेगुणानुवाद॥ नाना
निरूपणाचेसंवाद॥ अध्यात्मविद्याभेदाभेद॥ मथनजेथें॥ ५॥ नानासाधनाचेनृप्ती॥ नानाआशंकानिवृत्ती॥ चित्तींबैसेध्या
नमूर्ती॥ वाग्विलासें॥ ६॥ भक्तप्रेमळभाविक॥ सभ्यसरवोलसात्विक॥ रम्यरसाळगायक॥ निष्ठावंत॥ ७॥ कर्मशीळआ
चारशीळ॥ दानशीळधर्मशीळ॥ शुचिष्मंतपुण्यशील॥ अंतरशुद्धकृपाळु॥ ८॥ योगीविरागीउदास॥ नेमनिग्रहीतापस॥ ६
विरक्तनिस्पृहबहुवस॥ अरण्यवासी॥ ९॥ दंडधारीजटाधारी॥ नाथपंथीमुद्राधारी॥ एकबाळब्रह्मचारी॥ योगीश्वर॥ १०॥

पुरश्चरणीआणितपस्वी॥ तीर्थवासीआणिमनस्वी॥ महायोगीआणिजनस्वी॥ जनासारिखे॥ ११॥ सिद्धसाधुआणिसाधक
मंत्रयंत्रादिशोधक॥ एकनिष्ठउपासक॥ गुणग्राही॥ १२॥ संतसज्जनविद्वज्जन॥ वेदज्ञशास्त्रज्ञमहाजन॥ प्रबुद्धसर्वज्ञस-
माधान॥ विमळकर्ते॥ १३॥ योगीवित्पन्नऋषीश्वर॥ धूर्ततार्किककवीश्वर॥ मनोजयाचेमुनेश्वर॥ आणिदिग्वल्कली॥ १४
ब्रह्मज्ञानीआत्मज्ञानी॥ तत्वज्ञानीपिंडज्ञानी॥ योगाभ्यासीयोगज्ञानी॥ उदासीन॥ १५॥ पंडितआणिपुराणिक॥ विद्वां-
सआणिवैदिक॥ भटआणिपाठक॥ यजुर्वेदी॥ १६॥ महाभलेमहाश्रोत्री॥ याज्ञिकआणिअग्निहोत्री॥ वैद्यआणिपंचा
क्षरी॥ परोपकारकर्ते॥ १७॥ भूतभविष्यवर्तमान॥ जयांसित्रिकाळींचेंज्ञान॥ बहुश्रुतनिराभिमान॥ निरापेक्षी॥ १८॥
शांतीक्षमादयाशीळ॥ पवित्रआणिसत्वशीळ॥ अंतरशुद्धज्ञानशीळ॥ ईश्वरीपुरुष॥ १९॥ ऐसेजेकांसभानायक॥
जेथेंनित्यानित्यविवेक॥ त्यांचामहिमाअलोलिक॥ कायह्मणूनवर्णावा॥ २०॥ जेथेंश्रवणाच्याउपायें॥ आणिपरमार्थ-
समुदाय॥ जेथेंजनासतरणोपाय॥ सहजचिघडे॥ २१॥ उत्तमगुणाचीमंडळी॥ सत्वधीरसत्वागळी॥ नित्यसुखवाचीनव्हा
ळी॥ जेथेंवसे॥ २२॥ विद्यापात्रेंकळापात्रें॥ विशेषगुणांचींसत्पात्रें॥ भगवंताचिंप्रीतिपात्रें॥ मिळालींजेथें॥ २३॥ प्रवृ
त्तीआणिनिवृत्ती॥ प्रपंचीआणिपरमार्थी॥ गृहस्थाश्रमीवानप्रस्थी॥ सन्यासादिक॥ २४॥ वृद्धतरुणआणिबालक॥
पुरुषस्त्रियादिसकळ॥ अखंडध्यातीतमाळनीळ॥ अंतर्यामी॥ २५॥ एसेपरमेश्वराचेजन॥ त्यांसीमाझेंअभिवंद
न॥ जयांचेंनीसमाधान॥ अकस्मातबाणे॥ २६॥ ऐसीयेसभेचागजर॥ तेथेमाझानमस्कार॥ जेथेंनित्यनिरंतर॥ की
र्तनभगवंताचें॥ २७॥ जेथेंभगवंताच्यामूर्ती॥ तेथेंपाविजेउत्तमगती॥ ऐसानिश्चयबहुतांग्रंथीं॥ महंतबोलिले॥ २८
कलोकीर्तनवरिष्ठ॥ जेथेंहोयतेसभाश्रेष्ठ॥ कथाश्रवणेंनानानष्ट॥ संदेहमावळती॥ २९॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरु

शिष्यसंवादे प्र० द० सभावर्णनंनामअष्टमःसमासः॥ ८॥ ॥श्रीरामसमर्थ॥ ॥आतांस्तवूंहापरमार्थ॥जोसाध
कांचानिजस्वार्थ॥नातरीसमर्थामध्येंसमर्थ॥योगहा॥ १॥आहेतरीपरमसुगम॥परिजनासिजालादुर्गम॥कांजयाचें
चुकलेंवर्म॥सत्समागमाकडे॥ २॥नानासाधनांचेउधार॥हारोकडाब्रह्मसाक्षात्कार॥वेदशास्त्रींजेंसार॥तेंअनुभवा
सये॥ ३॥आहेतरीचहूंकडे॥परिअणुमात्रदृष्टीसनपडे॥उदासपरीएकीकडे॥पहातांदिसेना॥ ४॥आकाशमार्गींगु-
प्तपंथ॥जाणतीयोगीजेसमर्थ॥इतरांसहागुह्यार्थ॥सहसानकळे॥ ५॥साराचेंहीनिजसार॥अखंडअक्षयअपार॥
नेऊंनशकतीतस्कर॥कांहींकेल्या॥ ६॥तयासीनाहींराजभय॥अथवानाहींअग्निभय॥अथवाश्वापदभय॥बोलोंच
नये॥ ७॥परब्रह्मतेंहालवेना॥अथवाठावहीचुकेना॥काळांतरींचळेना॥जेथिचेंतेथें॥ ८॥ऐसेंतेंनिजठेवणें॥कदापीपा
लटोंनेणे॥अथवानव्हेअधिकउणें॥बहुताकाळें॥ ९॥अथवातेंघसवटेना॥अथवाअदृश्यहोईना॥नातरीपाहतांदि-
सेना॥गुरूअंजनेंविण॥ १०॥मागांयोगियेसमर्थ॥त्यांचाहीनिजस्वार्थ॥यासीबोलिजेपरमार्थ॥परमगुह्यह्मणोनि॥
॥ ११॥ज्याहींशोधूनपाहिला॥त्यांसीअर्थसांपडला॥येरांअसोनिअलभ्यजाला॥जन्मोजन्मीं॥ १२॥अपूर्वनायापरमा
र्थाची॥वार्तानाहींजन्ममृत्यूची॥आणीपदवीसायोज्यतेची॥सन्निधचिलाभे॥ १३॥मायाविवेकमावळे॥सारासारवि
चारकळे॥परब्रह्मतेंहीनिवळे॥अंतर्यामी॥ १४॥ब्रह्मींभासलेंउदंड॥ब्रह्मींबुडालेंब्रह्मांड॥पंचभूतांचेंथोतांड॥तुच्छ
वाटे॥ १५॥प्रपंचवाटेलटिका॥मायावाटेलापणिका॥शब्दूआत्माविवेका॥अंतरींआला॥ १६॥ब्रह्मस्थितीबाणतांअंतरीं
संदेहगेलाब्रह्मांडाबाहेरी॥दृश्याचीजुनीजर्जरी॥कुहीरजाली॥ १७॥ऐसाहापरमार्थ॥जोकरीलत्याचानिजस्वार्थ॥आतां
यासमर्थासमर्थ॥कितीह्मणोनिह्मणावें॥ १८॥यापरमार्थाकरितां॥ब्रह्मादिकांसीविश्रामता॥योगीपावतीतन्मयता॥परब्र

ही॥१९॥ परमार्थसकळांसविसावा॥ सिद्धसाधुमहानुभावा॥ सेरवीसात्विकजडजीवा॥ सत्संगेंकरूनी॥ २०॥ परमार्थजन्मा चेंसार्थक॥ परमार्थसंसारींतारक॥ परमार्थदारववीपरलोक॥ धार्मिकासी॥ २१॥ परमार्थतापसांसीआधार॥ परमार्थसा धकासीथार॥ परमार्थदारववीपार॥ भवसागराचा॥ २२॥ परमार्थीतोराज्यधारी॥ परमार्थनाहींतोभिकारी॥ परमार्थासी नाहींसरी॥ कोणारसद्यावी॥ २३॥ अनंतजन्मींचेंपुण्यजोडे॥ तरीचहापरमार्थघडे॥ मुरव्यपरमात्माआतुडे॥ स्वानुभवासी॥ ॥२४॥ जेणेंपरमार्थवोळरिवला॥ तेणेंजन्मसार्थककेला॥ येरतोपापीजन्मला॥ कुळक्षयाकारणें॥ २५॥ असोभगवत्प्राप्ती विण॥ करामसाराचाशीण॥ त्यामूर्खाचेंमुरवावलोकन॥ करूंचनये॥ २६॥ भल्यानेंपरमार्थींभरावें॥ शरीरसार्थककरावें॥ पूर्वजांसउद्धरावें॥ हरिभक्तीकरूनी॥ २७॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेप्र० द० परमार्थस्तवननामनवमःस मासः॥ ९॥ ॥ धन्यधन्यहानरदेहो॥ येथीलअपूर्वतापाहाहो॥ जोजोकीजेपरमार्थलाहो॥ तोतोपावेसिद्धीतें॥ १॥ यान रदेहाचेनिलागवेगें॥ एकलागलेभक्तिसंगें॥ एकीपरमवीतरागें॥ गिरिकंदरेंसेविलीं॥ २॥ एकफिरतीतीर्थाटणें॥ एककरि तीपुरश्चरणें॥ एकअरवंडनामस्मरणें॥ निष्ठावंतराहिले॥ ३॥ एकतपेंकरूंलागले॥ एकयोगाभ्यासीभले॥ एकअभ्यासयो गेंजाले॥ वेदशास्त्रींविसन्न॥ ४॥ एकींहटनिग्रहकेला॥ देहअत्यंतचिपीडिला॥ एकींदेवदाईपीडिला॥ भावार्थबळें॥ ५ एकमहानुभावविरव्यात॥ एकभक्तझालेरव्यात॥ एकसिद्धअकस्मात॥ गगनवोळंगती॥ ६॥ एकतेजींतेजजाले॥ एक जळींमिळोनगेले॥ एकदिसतचिअदृश्यजाले॥ वायुरूपीं॥ ७॥ एकएकचिबहुधाहोती॥ एकदेरवतांचिनिघोनजाती॥ ए कबसलेअसतांविभ्रमती॥ नानास्थानीसमुद्रीं॥ ८॥ एकभयानकावरीबैसती॥ एकअचेतनेंचालविती॥ एकतेप्रेतेंउठ विती॥ तपोबळेंकरूनी॥ ९॥ एकतेजेंमंदकरिती॥ एकजळेंआटविती॥ एकवायूनिरोधिती॥ विश्वजनाचा॥ १०॥ ऐसेहठ-

निग्रहीकृतबुद्धी॥ जयासीबोलल्यानानासिद्धी॥ ऐसे सिद्धलक्षावधी॥ होऊनिगेले॥११॥ एकमनोसिद्धएक॥ वाचासिद्ध॥
एकअल्पसिद्धएकसर्वसिद्ध॥ ऐसेनानाप्रकारचेसिद्ध॥विख्यातजाले॥१२॥ एकनवविधाभक्तिराजपंथें॥ गेलेपरलो-
कींच्यानिजस्वार्थें॥एकयोगीगुप्तपंथें॥ ब्रह्मभुवनपावले॥१३॥एकवैकुंठासगेले॥ एकसत्यलोकींराहिले॥ एककैला-
सींबैसले॥ शिवरूपहोउनी॥१४॥ एकइंद्रलोकींइंद्रजाले॥ एकपितृलोकींमिळाले॥ एकउडुगणींबैसले॥ एकतेक्षीरसा
गरीं॥१५॥ सलोकतासमीपता॥ स्वरूपतासायोज्यता॥ याचत्वारमुक्तीतत्वता॥इच्छासेऊनराहिले॥१६॥ ऐसे सिद्धसा-
धुसंत॥स्वहिताप्रवर्तलेअनंत॥ ऐसाहानरदेहविख्यात॥ कायह्मणोनिवर्णावा॥१७॥ यानरदेहाचेनिआधारें॥ नाना-
साधनाचेनिद्वारें॥मुख्यसारासारविचारें॥ बहुतसुटले॥१८॥ यानरदेहाचेनिसंबंधें॥ बहुतपावलेउत्तमपदें॥अहंतासो
डोनिस्वानंदें॥सुखीजाले॥१९॥ नरदेहींयेऊनिसकळ॥उद्धरागतीपावलेकेवळ॥ एथेंसंशयाचेंमूळ॥खंडोनिगेलें॥
॥२०॥पशुदेहींनाहींगती॥ ऐसेंसर्वत्रबोलती॥ ह्मणोनिनरदेहींचप्राप्ती॥परलोकाची॥ २१॥ संतमहंतऋषीमुनी॥सि
द्धसाधूसमाधानी॥भक्तमुक्तब्रह्मज्ञानी॥विरक्तयोगीतपस्वी॥२२॥ तत्वज्ञानीयोगाभ्यासी॥ ब्रह्मचारीदिगंबरसंन्यासी
पिंडज्ञानीषट्दर्शनीतापसी॥ नरदेहींचजाले॥२३॥ ह्मणोननरदेहचश्रेष्ठ॥ नानादेहांमध्येंवरिष्ठ॥जयाचेनिचुकेअरि-
ष्ट॥यमयातनेचें॥२४॥ नरदेहहास्वाधीन॥सहसानव्हेपराधीन॥परंतुहापरोपकारींझिजवून॥कीर्तिरूपेंउरवावा॥२५
अश्ववृषभगाईह्मैसी॥ नानापशुस्त्रियादासी॥ कृपाळुपणेंसोडितांत्यासि॥ कोणतरीधरील॥२६॥ तैसानव्हेनरदेहो॥
इच्छाजावोअथवाराहो॥ परीयासकोणीपाहो॥ बंधनकरूंशकेना॥२७॥ नरदेहपांगूळअसतां॥ तरीतोकार्यासनयेता॥
अथवाथोंटाजरीअसतां॥ तरीपरोपकारासनये॥२८॥ नरदेहअंधअसिला॥ तरीतोनिपटवांयांगेला॥ अथवाबधिरज

रीअसिला॥ तरीनिरोपणनाहीं॥२९॥ नरदेहअसिलामुका॥ तरीघेतांनयेआशंका॥ अशक्तरोगीनासका॥ तरीतोंनिःकारण
॥३०॥ नरदेहअसिलामूर्ख॥ अथवाफेंपन्यासमंधाचेंदुःख॥ तरीतोजाणावानिरर्थक॥ निश्वयेसी॥३१॥ इतकेंहीनसतांव्यं-
ग॥ नरदेहआणिसकळसांग॥ तेणेंधरावापरमार्थमार्ग॥ लागवेगें॥ ३२॥ सांगनरदेहजोडला॥ आणिपरमार्थबुद्धीविसरला
तरी तोमूर्खकैसाभ्र मला॥ मायाजाळीं॥ ३३॥ मृत्तिकाखाणोनिघरकेलें॥ तेंमाझेंअसेंदृढकल्पिलें॥ परिहेंबहुतांचें
कळलें॥ नाहींचतयासी॥३४॥ मूषकह्मणतीघरआमुचें॥ पालीह्मणतीघरआमुचें॥ मक्षिकाह्मणतीघरआमुचें॥
निश्वयेसी॥३५॥ कांतण्याह्मणतीघरआमुचें॥ मुंगळेह्मणतीघरआमुचें॥ मुंग्याह्मणतीघरआमुचें॥ निश्वयेसी॥
॥३६॥ विंचूह्मणतीआमुचेंघर॥ सर्पह्मणतीआमुचेंघर॥ झुरळेह्मणतीआमुचेंघर॥ निश्वयेसी॥३७॥ भ्रमरह्मण
तीआमुचेंघर॥ भिंगोऱ्याह्मणतीआमुचेंघर॥ आळिकाह्मणतीआमुचेंघर॥ काष्ठामध्यें॥ ३८॥ मार्जारेंह्मणतीआ-
मुचेंघर॥ श्वानेंह्मणतीआमुचेंघर॥ मुंगसेंह्मणतीआमुचेंघर॥ निश्वयेसी॥ ३९॥ ढेंकूणह्मणतीआमुचेंघर॥ चा-
चणेह्मणतीआमुचेंघर॥ घुंघुरडींह्मणतीआमुचेंघर॥ निश्वयेसी॥४०॥ पिंगूळह्मणतीआमुचेंघर॥ व्याळह्मण-
तीआमुचेंघर॥ पिस्कवाह्मणतीआमुचेंघर॥ निश्वयेसी॥४१॥ पिसोळेह्मणतीआमुचेंघर॥ गांधलेह्मणतीआमुचें
घर॥ सोटह्मणतीआमुचेंघर॥ आणिगोमी॥ ४२॥ बहुतकाडियांचाजोजार॥ कितीसांगावाविस्तार॥ समस्तह्मणती
आमुचेंघर॥ निश्वयेसी॥४३॥ पाहुणेह्मणतीआमुचेंघर॥ मित्रह्मणतीआमुचेंघर॥ ग्रामस्थह्मणतीआमुचेंघर॥ नि
श्वयेसी॥४४॥ पशूह्मणतीआमुचेंघर॥ दासीह्मणतीआमुचेंघर॥ घरचींह्मणतीआमुचेंघर॥ निश्वयेसी॥ ४५॥ न
स्करह्मणतीआमुचेंघर॥ राजकीह्मणतीआमुचेंघर॥ अग्नीह्मणेआमुचेंघर॥ भस्मकरूं॥ ४६॥ समस्तह्मणतीघर-

गाझें॥ हेंमूर्रवहीह्मणेमाझेंमाझें॥ शेवटींजडझालेंवोझें॥टांकिलादेश॥ ४७॥अवघींघरेंभंगलीं॥गांवांचीपांढरीपडिली
मगतेगृहींराहिली॥आरण्यश्वापदें॥ ४८॥ किडामुंगीवाळवीमूषक॥ त्यांचेंघरनिश्चयात्मक॥ हेंप्राणीबापुडेमूर्रव॥निघोनि
गेले॥ ४९॥ ऐसीगृहाचीस्थिती॥ मिथ्याआलीआत्मप्रचीति॥ जन्मदोंदिवसांचीवस्ती॥ कोठेंतरी करावी॥ ५०॥ देह ह्मणावेंआ
पुलें॥ तरीहेंबहुतांकारणेंनिर्मिलें॥ प्राणियांच्यामाथांघरकेलें॥ उवामस्तकींभक्षिती॥ ५१॥ रोममूळींकिडेभक्षिती॥ रवांडूक-
झाल्याकिडेपडती॥ पोटामध्येंजंतहोती॥ प्रत्यक्षप्राणियांच्या॥ ५२॥ किडालागेदांतासि॥ कीडलागेडोळ्यांसी॥ कीडलागेक
र्णासी॥ आणिगोमाशाभरती॥ ५३॥ गोंचीडअशुद्धसेविती॥ चामवामासांतघुंसती॥ पिसोळेचाऊनपळती॥ अकस्मात॥ ५४
भुंगेगांधलेंचाविती॥ गोमीजळवाअशुद्धघेती॥ विंचुसर्पदंशकरिती॥ कानटेंफुर्शी॥ ५५॥ जन्मोनदेहपाळिलें॥ तेंअक-
स्मातव्याघ्रेंनेलें॥ कीतेंलांडगेंचिभक्षिलें॥ बळात्कारें॥ ५६॥ मूषकमार्जारेंदंशकरिती॥ श्वानेंअश्वेंलोळेतोडिती॥ रिसें
मर्कटेंमारिती॥ कासावीसकरूनि॥ ५७॥ उष्ट्रेंडसोनउचलिती॥ हस्तीचिरडोनिटाकिती॥ वृषभरवोंचोनमारिती॥ अकस्मा
त॥ ५८॥ तस्करलडतडातोडिती॥ भूतेंझडपोनमारिती॥ असोयादेहाचीस्थिती॥ ऐसीअसे॥ ५९॥ ऐसेंशरीरबहुतां
चें॥ हेंमूर्रवह्मणेआमुचें॥ परंतुरवाजेंजीवाचें॥ तापत्रयीबोलिलें॥ ६०॥ देहपरमार्थीलाविलें॥ तरीचयाचेंसार्थकजालें॥ ना
हींतरीव्यर्थचिगेलें॥ नानाअघातेंमृत्युपंथें॥ ६१॥ असोजेप्रपंचिकमूर्रव॥ तेकायजाणतीपरमार्थसुरव॥ त्यामूर्रवाचेंल-
क्षणकांहींएक॥ पुढेंबोलिलेंनिरूपण॥ ६२॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेप्रथमदशकेनरदेहस्तवननाम-
दशमःसमासःसमाप्तः॥ १०॥ ॥श्रीरामचंद्रार्पणमस्तु॥ ॥ ७॥ ॥ओंवीसंख्या॥ ३३६॥ ७

अथदासबोधद्वितीयदशकप्रारंभः

श्रीगणेशायनमः॥ ॥ॐनमोजीगजवदना॥एकदंतात्रिनयना॥ कृपादृष्टीभक्तजना॥अवलोकावें॥१॥तुजनमूं
वेदमातें॥श्रीशारदेब्रह्मसुते॥अंतरींवसेंकृपावंते॥स्फूर्तिरूपें॥२॥ वंदूनिसद्गुरूचरण॥ करूनिरघुनाथस्मरण॥त्या
गार्थमूर्खलक्षण॥ बोलिजेल॥३॥ एकमूर्खएकपढतमूर्ख॥उभयलक्षणींकौतुक॥श्रोतींसादरेंविवेक॥ केलापाहिजे॥
॥४॥पढतमूर्खाचेंलक्षण॥पुढिलेसमासीनिरूपण॥ सावधहोऊनिविचक्षण॥परिसोतपुढें॥५॥आतांप्रस्तुतवि
चार॥ लक्षणेंसांगतांअपार॥परिकांहींएकतत्पर॥ होऊनिऐका॥६॥जेप्रपंचीकजन॥जयांसीनाहींआत्मज्ञान॥तेके·
वळअज्ञान॥ त्यांचींहींलक्षणें॥७॥जन्मलाजयाचेउदरीं॥तयासीजोविरोधकरी॥सखीमानिली अंतुरी॥तोएकमूर्ख
॥८॥सांडोनिसर्वहीगोत॥स्त्रियेआधीनजीवित्व॥सांगेअंतरींचीमात॥तोएकमूर्ख॥९॥ परस्त्रियेसीप्रेमाधरी॥श्व
शुरगृहींवासकरी॥कुळेंवीणकन्यावरी॥तोएकमूर्ख॥१०॥समर्थावरी अहंता॥अंतरींमानीसमता॥ सामर्थ्येंवीण·
करीसत्ता॥ तोएकमूर्ख॥११॥आपलीआपणकरीस्तुती॥स्वदेशींभोगीविपत्ति॥सांगेवडिलांचीकीर्ति॥तोएकमूर्ख॥
१२॥अकारणहास्यकरी॥विवेकसांगतांनधरी॥जोबहुतांचावैरी॥ तोएकमूर्ख॥१३॥आपुलींधरूनियांदूरि॥पराव्या
सीमैत्रीकरी॥परन्यूनबोलेअहोरात्री॥तोएकमूर्ख॥१४॥ बहुतजागतेजन॥तयांमध्येंकरीशयन॥परस्थळींबहुभो·
जन॥करीतोएकमूर्ख॥१५॥ मानअथवाअपमान॥स्वयेंकरीपरिच्छिन्न॥सदाव्यसनींजयाचेंमन॥ तोएकमूर्ख॥१६
धरूनिपराचीआस॥प्रयत्नसांडीसावकाश॥निसुगाईचासंतोष॥मानीतोएकमूर्ख॥१७॥ घरींविवेकउमजे॥आणि·
सभेमध्येंलाजे॥शब्दबोलतांनिर्बुजे॥तोएकमूर्ख॥१८॥नायकेत्यासशिकवी॥वडिलांसीजाणीवदावी॥जोसात्वि·
कासिगोवी॥तोएकमूर्ख॥१९॥आपणाहूनजोश्रेष्ठ॥तयासिअत्यंतनिकट॥शिकवणेचामानीवीट॥तोएकमूर्ख॥२० १

एकाएकीएकसरताजाला[illegible]मर्यादासांडोनिसेरा॥ वर्तेतोएकमूर्ख॥२१॥औषधनघेअसोनिव्यथा॥
पथ्यनकरीसर्वथा॥नमिळेआलियापदार्था॥तोएकमूर्ख॥२२॥संगेंवीणविदेशाकरी॥ बोळखीवीणसंगधरी॥उडीघा
लीमहापुरीं॥ तोएकमूर्ख॥२३॥आपणासिजेथेंमान॥ तेथेंअखंडकरीगमन॥ रक्षूंनेणेमानाभिमान॥ तोएकमूर्ख॥२४
सेवकझालालक्ष्मीवंत॥तयाचाहोयअंकीत॥सर्वकाळजोदुश्चित॥तोएकमूर्ख॥२५॥विचारनकरितांकारण॥दंडकरी
अपराधेंवीण॥स्वल्पासाठींजोकृपण॥ तोएकमूर्ख॥२६॥ देवलंडपितृलंड॥शक्तीवीणकरितोदंड॥ज्याचेमुखींबडबड
तोएकमूर्ख॥२७॥ घरींच्यावरीखायदाढा॥ बाहेरदीनबापुडा॥ऐसाजोकांमूढवेडा॥तोएकमूर्ख॥२८॥नीचयातीसीसां
गात॥परांगनेसीएकांत॥मार्गेजायखातखात॥तोएकमूर्ख॥२९॥स्वयेंनेणेंपरोपकार॥उपकाराचाअनुपकार॥करीथो
डेंबोलेंफार॥तोएकमूर्ख॥३०॥तपीळखादाडआळसी॥कुश्चीळकुटीळमानसी॥ धारिष्टनाहींजयापाशीं॥तोएकमूर्ख॥
॥३१॥विद्यावैभवनाधन॥पुरुषार्थसामर्थ्यनामान॥कोरडाचवाहेअभिमान॥तोएकमूर्ख॥३२॥ लंडीलटिकालबाड
॥कुकर्मीकुटिलनिचाड॥निद्राजयाचीवाड॥तोएकमूर्ख॥३३॥दंतचक्षुआणिघ्राण॥पाणीवसनआणिचरण॥सर्वका
ळजयाचेमळिण॥ तोएकमूर्ख॥३४॥उंचीजाऊनिवस्त्रनेसे॥चौबारांबाहेरिबैसे॥सर्वकाळनग्नदिसे॥तोएकमूर्ख॥३५
नेत्रघ्रतीआणिव्यतीपात॥नानाकुमुहूर्तेंजात॥अपशकुनेंकरीघात॥ तोएकमूर्ख॥३६॥ क्रोधअभिमानकुबुद्धी॥आप
णासीआपणवधी॥जयासीनाहींदृढबुद्धी॥तोएकमूर्ख॥३७॥जिवलगासीपरमखेदी॥सुखाचाशब्दतोहीनेदी॥ नीच
जनासीवंदी॥ तोएकमूर्ख॥३८॥आपणासीराखेनानापरी॥ शरणागतासिअव्हेरी॥ लक्ष्मीचाभरंवसाधरी॥ तोए-
कमूर्ख॥३९॥पुत्रकलत्रआणिदारा॥इतुकाचिमानूनियांथारा॥विसरोनगेलाईश्वरा॥तोएकमूर्ख॥ ४०॥जैसेंजैसेंक

रावें ॥ तेसें तेंसेंपणावें ॥ हेंजयासीनेणवे ॥ तोएकमूर्ख ॥ ४१ ॥ पुरुषा[illegible]गुणें ॥ स्त्रियांसीऐश्वर्यदेणें ॥ ऐशाकेल्या- स. १
बहुतजेणें ॥ तोएकमूर्ख ॥ ४२ ॥ दुर्जनाचेंनिबोलें ॥ मर्यादासांडोनिचालें ॥ दिवसाझांकिलेडोळे ॥ तोएकमूर्ख ॥ ४३ ॥ देवद्रो-
हीगुरुद्रोही ॥ मातृद्रोहीपितृद्रोही ॥ ब्रह्मद्रोहीस्वामिद्रोही ॥ तोएकमूर्ख ॥ ४४ ॥ आदरेंवीणबोलेणें ॥ नपुसतांसाक्षदेणें ॥
निंद्यवस्तअंगीकारणें ॥ तोएकमूर्ख ॥ ४५ ॥ तुकतोडोनिबोले ॥ मार्गसोडोनिचाले ॥ कुकर्मीमित्रकेले ॥ तोएकमूर्ख ॥ ४६ ॥
परपीडेचेंमानीसुख ॥ परसंतोषाचेंमानीदुःख ॥ गेलेवस्तूचाकरीशोक ॥ तोएकमूर्ख ॥ ४७ ॥ पतनराखोंनेणेंकदां ॥ विनोदक-
रीसर्वदा ॥ हासतांखिजेपेटेद्वंद्वा ॥ तोएकमूर्ख ॥ ४८ ॥ होडघालीअवघड ॥ काजेवीणकरीबडबड ॥ बोलोंचिनेणेंमुखज-
ड ॥ तोएकमूर्ख ॥ ४९ ॥ वस्त्रशास्त्रदोनीनसे ॥ उंचस्थानींजाऊनिबैसे ॥ जोगोत्रजांसिविश्वासे ॥ तोएकमूर्ख ॥ ५० ॥ तस्क-
रासीवोळखीसांगे ॥ देखिलीवस्ततेंचिमागे ॥ आपुलेंअनहितकरीरागें ॥ तोएकमूर्ख ॥ ५१ ॥ हीनजनासिबराबरी ॥ बो-
लेबोलेंसरोत्तरी ॥ वामहस्तेंप्राशनकरी ॥ तोएकमूर्ख ॥ ५२ ॥ समर्थासीमत्सरधरी ॥ अलभ्यवस्तूचाहेवाकरी ॥ घरींच्याघ-
रींकरीचोरी ॥ तोएकमूर्ख ॥ ५३ ॥ सांडोनियांजगदीशा ॥ मनुष्याचामानीभरंवसा ॥ सार्थकेंवीणवेंचीवयसा ॥ तोएकमू-
र्ख ॥ ५४ ॥ संसारदुःखाचेंनिगुणें ॥ देवासीगाळीदेणें ॥ मैत्राचेंबोलणेंउणें ॥ तोएकमूर्ख ॥ ५५ ॥ अल्पअन्यायक्षमानकरी ॥
सर्वकाळधांरकीधरी ॥ जोविश्वासघातकरी ॥ तोएकमूर्ख ॥ ५६ ॥ समर्थाचेमनींचातुटे ॥ जयाचेनीसभाविटे ॥ क्षणींब-
राक्षणींपालटे ॥ तोएकमूर्ख ॥ ५७ ॥ बहुतदिवसांचेसेवक ॥ त्यागूनठेवीआणिक ॥ ज्याचीसभानिर्नायक ॥ तोएकमूर्ख
॥ ५८ ॥ अनीतीनेंद्रव्यजोडी ॥ धर्मनीतिन्यायसोडि ॥ संगतीचेंमनुष्यतोडी ॥ तोएकमूर्ख ॥ ५९ ॥ घरींअसोनिसुंदरी ॥ जो २
सदांपरद्वारकरी ॥ बहुतांचेंउच्छिष्टअंगिकारी ॥ तोएकमूर्ख ॥ ६० ॥ आपलेअर्थदुसऱ्यापाशीं ॥ आणिदुसऱ्याचेअभिला-

षी। पर्वतकरीहीनासि॥ तोएकमूर्ख॥ ६१॥ अतीताचाअंतपाहे॥ कुग्रामामध्येंराहे॥ सर्वकाळचिंतावाहे॥ तोएकमूर्ख॥ ६२
दोघेबोलतअसतीजेथें॥ तिसराजाऊनबैसेतेथें॥ डोईखाजवीदोहींहातें॥ तोएकमूर्ख॥ ६३॥ उदकामध्येंसांडीगुरळी
पायेंपायखांजोळी॥ सेवाकरीहीनकुळीं॥ तोएकमूर्ख॥ ६४॥ स्त्रीबाळकासलगीदेणें॥ पिशाच्यासन्नीधबैसणें॥ म
र्यादेवीणपाळीशफणें॥ तोएकमूर्ख॥ ६५॥ परस्त्रीशींकलहकरी॥ मुकीवस्तनिघातेंमारी॥ मूर्खाचीसंगतीधरी॥ तोए
कमूर्ख॥ ६६॥ कलहपाहातउभाराहे॥ सोडवीनाकौतुकपाहे॥ खरेंअसतांखोटेंसाहे॥ तोएकमूर्ख॥ ६७॥ लक्ष्मीआ
लियावरी॥ जोमागीलओळखीनधरी॥ देवींब्राह्मणींसत्ताकरी॥ तोएकमूर्ख॥ ६८॥ आपलेंकार्यहोयतोंवरी॥ बहुसा
लनम्रताधरी॥ पुढीलांचेंकार्यनकरी॥ तोएकमूर्ख॥ ६९॥ अक्षरेंगाळूनवाची॥ कांतेघालीपदरींची॥ निगानकरीपुस्त
कांची॥ तोएकमूर्ख॥ ७०॥ आपणवाचीनाकधीं॥ कोणासीवाचायानेदी॥ बांधोनिठेवीबंदी॥ तोएकमूर्ख॥ ७१॥ ऐसींहीं
मूर्खलक्षणें॥ श्रवणेंचातुर्यबाणें॥ चित्तदेऊनियांशाहाणे॥ ऐकतीसदां॥ ७२॥ लक्षणेंअपारअसती॥ परिकांहींएक-
यथामती॥ त्यागार्थबोलिलोंश्रोतीं॥ क्षमाकेलीपाहिजे॥ ७३॥ उत्तमलक्षणेंघ्यावीं॥ मूर्खलक्षणेंत्यागावीं॥ पुढिलियेस-
मासींआघवीं॥ निरोपिलीं॥ ७४॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेद्वितीयदशकेमूर्खलक्षणनिरूपणंनामप्र
थमः समासः॥ १॥ ॥ श्रोतींव्हावेंसावधान॥ आतांसांगतोंउत्तमगुण॥ जेणेकरितांबाणेखुण॥ सर्वज्ञपणाची॥ १
वाटपुसल्यावीणजाऊंनये॥ फळवोळखिल्यावीणखाऊंनये॥ पडिलीवस्तघेऊंनये॥ एकाएकीं॥ २॥ अतिवादकरूं
नये॥ पोटींकपटधरूंनये॥ शोधिल्यावीणकरूंनये॥ कुळहीनकांता॥ ३॥ विचारेंवीणबोलूंनये॥ मर्यादेवीणहालूंनये
॥ विवंचनेवीणचालोंनये॥ कांहींकेल्या॥ ४॥ प्रीतीवीणरुसूंनये॥ चोरासीवोळखीपुसोंनये॥ रात्रींपंथक्रमूंनये॥ ए

दा· द· २ काएकीं॥५॥ जनीं आर्जव तोडूं नये॥ पापद्रव्य जोडूं नये॥ पुण्यमार्ग सोडूं नये॥ कदाकाळीं॥६॥ निंदा द्वेष करूं नये॥ अ· स·
३ सत्संग धरूं नये॥ द्रव्य दारा हरूं नये॥ बलात्कारें॥७॥ वक्तयास खेदूं नये॥ ऐक्यतेसी फोडूं नये॥ विद्याभ्यास सोडूं न २
ये॥ कांहीं केल्या॥८॥ तोंडाळासी भांडूं नये॥ वाचाळासी तंडूं नये॥ संतसंग खंडूं नये॥ अंतर्यामीं॥९॥ अतिक्रोध क·
रूं नये॥ जिवलगा सिखेदूं नये॥ मनीं वीट मानूं नये॥ शिकवणेचा॥१०॥ क्षणक्षणा रुसों नये॥ लटिका पुरुषार्थ बोलों
नये॥ केल्याविण सांगों नये॥ आपुला पराक्रम॥११॥ बोलिला बोल विसरूं नये॥ प्रसंगीं सामर्थ्य चुकूं नये॥ केल्याविण
निखंदूं नये॥ पुढिलासी कदा॥१२॥ आळसें सूख मानूं नये॥ चाहाडी मनासी आणूं नये॥ शोधिल्याविण करूं नये॥ का
र्य कांहीं॥१३॥ सुखा आंग देऊं नये॥ प्रयत्न पुरुषें सांडूं नये॥ कष्ट करितां त्रासूं नये॥ निरंतर॥१४॥ सभेमध्यें लाजों
नये॥ बाष्कळपणें बोलों नये॥ पैज होड घालूं नये॥ कांहीं केल्या॥१५॥ बहुत चिंता करूं नये॥ निस्पृगपणें राहूं नये॥ पर
स्त्रीतें पाहूं नये॥ पापबुद्धी॥१६॥ कोणाचा उपकार घेऊं नये॥ घेतला तरी राखों नये॥ परपीडा करूं नये॥ विश्वासघा·
त॥१७॥ शौचेंविण असों नये॥ मळीण वस्त्र नेसों नये॥ जाणारासी पुसों नये॥ कोठें जातोसी म्हणोनी॥१८॥ व्यापकप·
ण सोडूं नये॥ पराधीन होऊं नये॥ आपुलें ओझें घालूं नये॥ कोणा एकासी॥१९॥ पत्रेंविण पर्वत करूं नये॥ हीनाचें कृ
पा घेऊं नये॥ ग्वाहीविण जाऊं नये॥ राजद्वारा॥२०॥ लटकी ग्वाही देऊं नये॥ सभेसि लटिकें करूं नये॥ आदर नसतां बो
लों नये॥ स्वभाविक॥२१॥ अदेखणेपण करूं नये॥ अन्यायाविण गांजूं नये॥ अनीतीनें वर्तों नये॥ आंगबळें॥२२॥
बहूत अन्न खाऊं नये॥ बहुत निद्रा करूं नये॥ बहूत दिवस राहूं नये॥ पिशुनाचे एथें॥२३॥ आपुल्याची ग्वाही देऊं ३
नये॥ आपुली कीर्ति वर्णूं नये॥ आपुलें आपण हांसूं नये॥ गोष्टी सांगोनी॥२४॥ धूम्रपान घेऊं नये॥ उन्मत्त द्रव्य सं·

ऊंनये॥ बहूचकाशीकरूंनये॥मैत्रीकदा॥२५॥ कामेंवीणराहूंनये॥नीचउत्तरसाहोंनये॥अरक्षूअन्नसेऊंनये॥
वडिलांचें॥२६॥तोंडींशिवीअसोनये॥दुसऱ्यासीदेखोनहांसोंनये॥उणेंआंगींसंचरोंनये॥कुळवंताचे॥२७॥तेनि
लीवस्तूचोरूंनये॥ बहुतकृपणहोऊंनये॥जिवलगासीकरूंनये॥ कलहकदां॥२८॥ कोणाचाघातकरूंनये॥लट-
कीग्वाहीदेऊंनये॥अप्रमाणवर्तोंनये॥ कदाकाळीं॥२९॥चाहाडीचोरीधरूंनये॥परद्वारकरूंनये॥मागेंउणेंबोलूं
नये॥ कोणीएकाचें॥३०॥समयींयाचुकूंनये॥सत्वगूणसांडूंनये॥वैरीयासदंडूंनये॥शरणआलिया॥३१॥
अल्पधनेंमांजोंनये॥हरिभक्तीसीलाजोंनये॥मर्यादेवीणचालोंनये॥पवित्रजनीं॥३२॥मूर्खांसीसंबंधपाडोंनये॥
आंधारींहातघालूंनये॥दुश्चितपणेंविसरोंनये॥वस्तुआपुली॥३३॥स्नानसंध्यासांडूंनये॥कुलाचारखंडूंनये॥अना
चारमांडोनये॥कुचरपणें॥३४॥हरिकथासांडूंनये॥निरूपणतोडूंनये॥परमार्थासीमोडोंनये॥प्रपंचबळें॥३५॥देवा
चानवसबुडवूंनये॥आपुलाधर्मउडवूंनये॥भलतेभरीभरूंनये॥विचारेंविण॥३६॥निष्ठुरपणधरूंनये॥जीवहत्या
करूंनये॥पाऊसदेखोनिजाऊंनये॥अथवाअवकाळीं॥३७॥सभादेखोनिगळोंनये॥समयींउत्तरटळोंनये॥धि:
कारितांढळोंनये॥धारिष्टआपुलें॥३८॥गुरुविरहितअसोंनये॥नीचयातीचागुरूकरूंनये॥जिणेंशाश्वतमानूंन
ये॥वैभवेंसी॥३९॥सत्यमार्गसोडूंनये॥असत्यपंथेंजाऊंनये॥कदाअभिमानघेऊंनये॥असत्याचा॥४०॥अपकी
र्तीसांडावी॥सत्कीर्तिवाढवावी॥विवेकेंदृढधरावी॥वाटसत्याची॥४१॥नघेतांहेउत्तमगुण॥तोमनुष्यअवलक्ष
ण॥एकत्याचेंलक्षण॥ऐकिलियेसमासीं॥४२॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेद्वितीयदशकेउत्तमलक्ष
णवर्णनंनामद्वितीयःसमासः॥२॥ ॥ कुविद्येचीं लक्षणें॥अतिहीनकुलक्षणें॥त्यागार्थबोलिलोंश्रवणें॥

[illegible]२ त्यागघडे॥१॥ ऐकाकुविद्येचेप्राणी॥जन्मायेउनीकेलीहाणी॥सांगिजेलइह्नींलक्षणीं॥ श्रोतींओळखावा॥२॥कुविद्येचाप्रा स०
४ णीअसे॥ तोकठीणनिरोपणींत्रासे॥अंवगुणाचीसमृद्धीअसे॥ ह्मणोनियां॥३॥ ॥श्लो०॥ ॥दंभोदर्पोभिमानश्चक्रो ३
धःपारुष्यमेवच॥अज्ञानंचाभिजातस्यपार्थसंपदमासुरीम्॥१॥ कामक्रोधमदमत्सर॥लोभदंभतिरस्कार॥गर्वनाठाअ
हंकार॥ द्वेषविवादविकल्पी॥४॥आशाममतातृष्णाकल्पना॥चिंताअहंताकामनाभावना॥असूयाअविद्याईषणावा·
सना॥अतृप्तीलोलंगता॥५॥ इच्छावांछाचिकित्सानिंदा॥अनीतिग्रामणीमस्तीसदा॥जाणीवअवज्ञाविपत्तीआप-
दा॥दुर्वृत्तीदुर्वासना॥६॥स्पर्धाखटपटआणिचटपट॥नव्हेझटपटआणिवटवट॥सदाखटनटआणिलटपट॥परम
व्यथाआणिकुविद्या॥७॥कुरूपआणिकुलक्षण॥अशक्तआणिदुर्जन॥दरिद्रीआणिकृपण॥अतिशयेसी॥८॥आ-
ळसीआणिखादाड॥दुर्बळआणिलाताड॥तुटकआणिलबाड॥अतिशयेसी॥९॥मूर्खआणितपीळ ॥ वेडेआणिवा
चाळ॥ लटिकेआणितोंडाळ॥अतिशयेसी॥१०॥नेणेआणिनायके॥ नयेआणिनशिके॥ नकरीआणिनदेखे॥अभ्या·
सदृष्टी॥११॥अज्ञानआणिअविश्वासी॥ छळवादीआणिदोषी॥ अभक्तआणिभक्तासी॥देखोंशकेना॥१२॥पापीआ
णिनिंदक॥ कष्टीआणिघातक॥ दुःखीआणिहिंसक॥अतिशयेसी॥१३॥ हीनआणिकृत्रिमी॥रोगीआणिकुकर्मी॥अ
मंगळआणिअधर्मी॥ वासनारसें॥१४॥ नीचदेहआणिताठा॥अप्रमाणआणिफांटा॥ [illegible]आणिकुरंटा॥ विवेक-
सांगे॥१५॥ लंडीआणिउन्मत्त॥ निष्कामीआणिडुल्लुत॥भ्याडआणिबोलत॥पराक्रम॥१६॥ कनिष्ठआणिगर्विष्ठ॥
नपुरतेआणिनष्ट॥ द्वेषीआणिभ्रष्ट॥अतिशयेसी॥१७॥अभिमानीआणिनिःसंगळ॥वोडगस्तआणिखळ॥दांभी ४
कआणिअनर्गळ॥अतिशयेसी॥१८॥ वोखटेंआणिविकारी॥ खोटेआणिअनुपकारी॥अवलक्षणआणिधिःकारी॥

प्राणिमात्राचा ॥ १९ ॥ अल्पमती आणि वादक । दीनरूप आणि भेदक ॥ सूक्ष्मरूप आणि त्रासक । कुशब्दें करूनि ॥ २०
कठिणवचनी आणि कर्कशवचनी । कापट्यवचनी संदेहवचनी ॥ दुःखवचनी तीव्रवचनी ॥ क्रूरनिष्ठुरदुरात्मा ॥
॥ २१ ॥ न्यूनवचनी पैशून्यवचनी ॥ अशुभवचनी अनित्यवचनी ॥ द्वेषवचनी अनृत्यवचनी ॥ बाष्कळवचनी धिःका
री ॥ २२ ॥ कपटी कुटिळ गांड्याळ ॥ कुरटे कुचर नटयाळ ॥ कोपी कुधन टवाळ ॥ अतिशयेसी ॥ २३ ॥ तपीळ तामस अवि
चार । पापी अनर्थ अपस्मार ॥ भूतसमंधी संचार । अंगीं वसे ॥ २४ ॥ आत्महत्यारा स्त्रीहत्यारा । गोहत्यारा ब्रह्मह-
त्यारा ॥ मातृहत्यारा पितृहत्यारा । महापापी पतित ॥ २५ ॥ उणें कुपात्र कुतर्की ॥ मित्रद्रोही विश्वासघातकी ॥ कृतघ्न
गुरुतल्पकी नरकी ॥ अतित्याई जल्पक ॥ २६ ॥ किंतु भांडण झगडा कलहो ॥ अधर्म अनराहाटी शोकसंग्रहो ॥ चाहाड-
व्यसनी विग्रहो ॥ निग्रहकर्ता ॥ २७ ॥ द्वाड अपेशी वोंगळ ॥ चाळक चुंबक लच्याळ ॥ स्वार्थी अभिलाषी वोढाळ ॥ अदत्त
झोंड अदेखणा ॥ २८ ॥ शठ शंभ कातरू ॥ लंड तरसुंड सितरू ॥ बंड पाखांड तस्करू ॥ अपहारकर्ता ॥ २९ ॥ धीर सेरा टसो
काट । चाटचावट वाजट ॥ थोंट उद्धट लंपट । बटबाळ कुबुद्धी ॥ ३० ॥ मोरे कविवर पेकरी ॥ दरवडे करी खाणोरी ॥ मैंद
भोंदु परद्वारी ॥ भुररे करी चेटकी ॥ ३१ ॥ निःशंक निलाजिरा कलभंट । टोणपा लोंद धट उद्धट ॥ ठस ठोंब सरवट नट ॥ ज
गभांड विकारी ॥ ३२ ॥ अधीर अळिका अनाचारी ॥ अंध पंगु रवोकले करी ॥ थोंटा बधिर दमेकरी ॥ तऱ्हीता गनसांडी ॥
॥ ३३ ॥ विद्याहीन वैभवहीन ॥ कुळहीन लक्ष्मीहीन ॥ शक्तिहीन सामर्थ्यहीन ॥ अदृष्टहीन भिकारी ॥ ३४ ॥ बळहीन क-
ळाहीन । मुद्राहीन दीक्षाहीन ॥ लक्षणहीन लावण्यहीन । आंगहीन विपारा ॥ ३५ ॥ युक्तिहीन बुद्धीहीन ॥ क्रियाहीन
सत्वहीन ॥ आचारहीन विचारहीन ॥ विवेकहीन संशई ॥ ३६ ॥ भक्तिहीन भावहीन ॥ ज्ञानहीन वैराग्यहीन ॥ शांतिही-

नक्षमाहीन॥सर्वहीनक्षकल्लक॥ ३७॥समयोनेणेंप्रसंगनेणे॥प्रयत्ननेणेअभ्यासनेणे॥आर्जवनेणेमैत्रिकीनेणे॥कांहीं-
चनेणेअभागी॥ ३८॥असोऐसेनानाविकार।कुलक्षणांचेंकोठार॥ऐसाकुविद्येचानर।श्रोतीवोळखावा॥ ३९॥ऐसींकु
विद्येचींलक्षणें॥ऐकोनित्यागचिकरणे॥अभिमानेंतन्हेभरणे॥हेंविहितनव्हे॥ ४०॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्य
संवादेद्वितीयदशकेकुविद्यालक्षणकथनंनामतृतीयःसमासः॥ ३॥ ॥नानासकृतांचेंफळ॥तोहानरदेहकेवळ॥
त्याहीमध्येंभाग्यसफळ॥तरीचसन्मार्गलागे॥ १॥नरदेहींविशेषब्राह्मण॥त्याहीवरीसंध्यास्नान॥सद्वासनाभगवद्भज-
न॥ घडेपूर्वपुण्यें॥ २॥भगवद्भक्तीहेउत्तम॥त्याहीवरीसत्समागम॥काळसार्थकहाचिपरम॥लाभजाणावा॥ ३॥प्रेमप्रीती
चासद्भाव॥आणिभक्तांचासमुदाव॥हरिकथामहोत्साव॥तेणेंप्रेमदुणावे॥ ४॥नरदेहींआलिया एक॥कांहींकरावें
सार्थक॥जेणेपाविजेपरलोक॥परमदुर्लभजो॥ ५॥विधियुक्तब्रह्मकर्म॥अथवादयादानधर्म॥अथवाकरणेंसुग
म॥ भजनभगवंताचें॥ ६॥अनुतापेंकरावात्याग॥अथवाकरणेंभक्तियोग॥नाहींतरीधरणेंसंग॥साधुजनाचा॥
॥ ७॥नानाशास्त्रेंधांडोळावीं॥अथवातीर्थेंतरींकरावीं॥अथवापुरश्चरणेंबरवीं॥पापक्षयाकारणें॥ ८॥अथवाकीजे
परोपकार॥अथवाज्ञानाचाविचार॥निरोपणींसारासार॥विवेककरणें॥ ९॥पाळावीवेदाचीआज्ञा॥ कर्मकांडउ
पासना॥जेणेहोइजेज्ञाना॥अधिकारपात्र॥ १०॥कायावाचाआणिमनें॥पत्रेंपुष्पेंफळजीवनें॥ कांहींतरीएकभ
जनें॥सार्थककरावें॥ ११॥ जन्माआलियाचेंफळ॥कांहींकरावेंसफळ॥ऐसेंनकरितांनिफळ॥भूमिभारहोय॥ १२॥
नरदेहाचेंउचित॥कांहींकरावेंआत्महित॥यथानशक्त्याचित्तवित्त॥सर्वोत्तमींलावावें॥ १३॥ हेंकांहींचनधरीजोम
नीं॥तोमृत्यप्रायवर्तेजनीं॥जन्मासयेऊनतेणेंजननी॥वांयांचकष्टविली॥ १४॥नाहींसंध्यानाहींस्नान॥नाहींभज-

नदेवतार्चन॥ नाहींमंत्रजपध्यान॥ मानसपूजा॥ १५॥ नाहींभक्तीनाहींप्रेम॥ नाहींनिष्ठानाहींनेम॥ नाहींदेवनाहीं धर्म॥ अतीतअभ्यागत॥ १६॥ नाहींसद्बुद्धीनाहींगुण॥ नाहींकथानाहींश्रवण॥ नाहींअध्यात्मनिरोपण॥ ऐकिलें कदा॥ १७॥ नाहींभल्याचीसंगती॥ नाहींशुद्धचित्तवृत्ती॥ नाहींकैवल्याचीप्राप्ती॥ मिथ्यामदें॥ १८॥ नाहींनीतिनाहींन्याय॥ नाहींपुण्याचाउपाय॥ नाहींपरत्रीचीसोय॥ युक्तायुक्तक्रिया॥ १९॥ नाहींविद्यानाहींवैभव॥ नाहींचातुर्याचाभाव नाहींकळानाहींलाघव॥ रम्यसरस्वतीचें॥ २०॥ शांतीनाहींक्षमानाहीं॥ दीक्षानाहींमैत्रीनाहीं॥ शुभाशुभकांहींच-नाहीं॥ साधनादिक॥ २१ शुचीनाहींस्वधर्मनाहीं॥ आचारनाहींविचारनाहीं॥ अरत्रनाहींपरत्रनाहीं॥ मुक्तक्रियामनाची॥ २२॥ कर्मनाहींउपासनानाहीं॥ ज्ञाननाहींवैराग्यनाहीं॥ योगनाहींधारिष्टनाहीं॥ कांहींचनाहींपाहातां॥ २३॥ उपरतीनाहींत्यागनाहीं॥ समतानाहींलक्षणनाहीं॥ आदरनाहींप्रीतीनाहीं॥ परमेश्वराची॥ २४॥ परगुणाचासंतोषनाहीं॥ परोपकारेंसुखनाहीं॥ हरिभक्तीचालेशनाहीं॥ अंतर्यामीं॥ २५॥ ऐसेप्रकारचेपाहातांजन॥ तेजितचिप्रेतासमान॥ त्यांसींनकरावेंभाषण॥ पवित्रजनीं॥ २६॥ पुण्यसामग्रीपुरती॥ तयासीचघडेभगवद्भक्ती॥ जेजेजेसेंकरिती॥ तेतेपावतीतेसेंचि॥ २७॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेद्वितीयदशकेभक्तिनिरूपणंनामचतुर्थःसमासः॥४॥

॥मुळींदेहत्रिगुणाचा॥ सत्वरजतमाचा॥ त्यामध्येंसत्वाचा॥ उत्तमगुण॥ १॥ सत्वगुणेंभगवद्भक्ती॥ रजोगुणेंपुनरावृत्ती॥ तमोगुणेंअधोगती॥ पावतीप्राणी॥ २॥ ॥श्लो०॥ ॥उर्ध्वंगच्छंतिसत्वस्थामध्येतिष्ठंतिराजसाः॥ जघन्यगुणवृत्तिस्थाअधोगच्छंतितामसाः॥ १॥ ॥टी०॥ ॥त्यांतहीशुद्धआणिसबळ॥ तेहीबोलिजेतीसकळ॥ शुद्धतेंचिजेंनिर्मळ॥ सबळबाधकजाणावें॥ ३॥ शुद्धशबलाचेंलक्षण॥ सावधपरिसाविचक्षण॥ शुद्ध- ६

तोपरमार्थीजाण॥ सबळतोसंसारिक॥ ४॥ तयासंसारिकाचीस्थिती॥ देहीत्रिगुणवर्तती॥ एकयेतांदोनीजाती॥ निघोनियां॥ स॰
॥ ५॥ रजतमआणिसत्व॥ येणेंचिचालेजीवित्व॥ रजोगुणाचेंकर्तृत्व॥ दाखवूंआतां॥ ६॥ रजोगुणयेतांशरीरीं॥ वर्तणूककैसीकरी ५
॥ सावधहोऊनिचतुरीं॥ परिसावें॥ ७॥ माझेंघरमाझासंसार॥ देवकैंचाआणिलाथोर॥ ऐसाकरीजोनिर्धार॥ तोरजोगुण॥
॥ ८॥ माझापिताआणिकांता॥ पुत्रस्नुताआणिदुहिता॥ इतुकियांचीवाहेचिंता॥ तोरजोगुण॥ ९॥ बरेंखावेंबरेंजेवावें॥ बरेंल्या
वेंबरेंनेसावें॥ दुसऱ्याचेंअभिलाषावें॥ तोरजोगुण॥ १०॥ कैंचाधर्मकैंचेंदान॥ कैंचाजपकैंचेंध्यान॥ विचारीनापापपुण्य॥ तोरजो
गुण॥ ११॥ नेणेतीर्थनेणेव्रत॥ नेणेअतीतअभ्यागत॥ अनाचारीमनोगत॥ तोरजोगुण॥ १२॥ धनधान्याचेंसंचित॥ मनहोयद्र-
व्यासक्त॥ अत्यंतकृपणजीवित॥ तोरजोगुण॥ १३॥ मींतरुणमींसुंदर॥ मींबळाढ्यमींचतुर॥ मींसकळांमध्येंथोर॥ ह्मणेतोरजो
गुण॥ १४॥ माझादेशमाझेंगांव॥ माझावाडामाझाठाव॥ ऐसीमनींधरावीहांव॥ तोरजोगुण॥ १५॥ दुसऱ्याचेंसर्वजावें॥ माझेंचि
बरवेंअसावें॥ ऐसेंआठवेस्वभावें॥ तोरजोगुण॥ १६॥ कपटआणिमत्सर॥ उठेदेहींतिरस्कार॥ अथवाकामाचाविकार ॥ तोर-
जोगुण॥ १७॥ बाळकावरीममता॥ प्रीतीनेंआवडेकांता॥ लोभवाटेसमस्तां॥ तोरजोगुण॥ १८॥ जिवलगाचीखंती॥ जेणेंकाळेंवा
टेचित्तीं॥ तेणेकाळेंशीघ्रगती॥ रजोगुणआला॥ १९॥ संसाराचेबहुतकष्ट॥ कैसाहोईलशेवट॥ मनासआठवेसंकट॥ तोरजोगुण
॥ २०॥ वैभवदेखोनिदृष्टीं॥ आवडीउपजलीपोटीं॥ आशागुणेंहिंपुटी॥ करितोरजोगुण॥ २१॥ कांमागंजेजेभोगिलें॥ तेंतेंम
नींआठवलें॥ दुःखअत्यंतवाटलें॥ तोरजोगुण॥ २२॥ जेंजेंदृष्टीपडले॥ तेंतेंमनेंमागीतलें॥ लभ्यनसतांदुःखझालें॥ तोरजो-
गुण॥ २३॥ विनोदार्थभरेमन॥ शृंगारीककरीगायन॥ रागरंगनानमान॥ तोरजोगुण॥ २४॥ टवाळीढवाळीनिंदा॥ सांग ६
णेंघडेविवादा॥ हास्यविनोदकरीसर्वदा॥ तोरजोगुण॥ २५॥ आळसउठेप्रबळ॥ कर्मणुकेचेनानाखेळ॥ कांउपभोगाचेगों-

धळ॥ तोरजोगुण॥ २६॥ कळावंतबहुरूपी॥ नटावलोकींसाक्षेपी॥ नानारवेळींदानअर्पी॥ तोरजोगुण॥ २७॥ उन्मत्तद्रव्या
वरीअतिप्रीति॥ आवडेनीचाचीसंगती॥ ग्रामण्यआठवेचित्तीं॥ तोरजोगुण॥ २८॥ तस्करविद्याजीवींउठे॥ परन्यूनबोला
वेंवाटे॥ नित्यनेमासिमनविटे॥ तोरजोगुण॥ २९॥ देवकारणीलाजाळु॥ उदारालागींकष्टाळु॥ प्रपंचींजोस्नेहाळु॥ तोर-
जोगुण॥ ३०॥ गोडग्रासीआळकेपण॥ अत्यादरेंपिंडपोषण॥ रजोगुणेंउपोषण॥ केलेंनवचे॥ ३१॥ शृंगारिकतेंआवडे॥
भक्तिवैराग्यनावडे॥ कळालाघवीपवाडे॥ तोरजोगुण॥ ३२॥ नेणोंनियांपरमात्मा॥ सकळपदार्थींप्रेमा॥ बळात्कारेंघाली
जन्मा॥ तोरजोगुण॥ ३३॥ असोऐसारजोगुण॥ लोभेंदावीजन्ममरण॥ प्रपंचींतोसबळजाण॥ दारूणदुःखभोगवी॥ ३४
॥ आतांरजोगुणहासुटेना॥ संसारिकहेतुतुटेना॥ प्रपंचींगुंतलीवासना॥ यासीउपायकोण॥ ३५॥ उपायएकभगवद्भ
क्ति॥ जरीठाकेनाविरक्ती॥ तरीयथानशक्ती॥ भजनकरावें॥ ३६॥ कायावाचाआणिमन॥ पत्रपुष्पफळजीवन॥ ईश्वरीं-
अर्पोनियांमन॥ सार्थककरावें॥ ३७॥ यथानुशक्तीदानपुण्य ॥ परीभगवंतींअनन्य॥ सुखदुःखेंपरिचिंतन॥ देवाचें
निकरावें॥ ३८॥ आदिअंतींएकदेव॥ मध्येंचिलाविलीमाव॥ ह्मणोनियांपूर्णभाव॥ भगवंतींअसावा॥ ३९॥ ऐसासब
ळरजोगुण॥ संक्षेपेंकेलेंकथन॥ आतांशुद्धतोतूंजाण॥ परमार्थिक॥ ४०॥ त्याचेंवोळखीचेंचिन्ह॥ सत्वगुणअसें
जाण॥ तोसत्वगुणपरिपूर्ण॥ भजनमूळ॥ ४१॥ ऐसारजोगुणबोलिला॥ श्रोतींमनेंअनुमानिला॥ आतांपुढेंपरिसि
ला॥ पाहिजेतमोगुण॥ ४२॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेद्वितीयदशकेरजोगुणनिरूपणंनामपंचमः
समासः॥ ५॥ ॥ मागांबोलिलारजोगुण॥ क्रियेसहितलक्षण॥ आतांऐकातमोगुण॥ तोहीसांगिजेल॥ १॥ संसा
रींदुःखसंबंध॥ प्राप्तहोतांउठेखेद॥ कींअद्भुतआलाक्रोध॥ तोतमोगुण॥ २॥ शरीरींआधिभरतां॥ नोळखेमाताआणि-

पिता॥ बंधूबहिणीकांता॥ताडीतोतमोगुण॥३॥ दुसऱ्याचाप्राणघ्यावा॥आपलाआपणस्वयेंद्यावा॥विसरवीजीयभावा॥तोत
मोगुण॥४॥भरलेंक्रोधाचेंकाविरें॥पिशाच्यापरीवावरे॥नानाउपायींनावरे॥तोतमोगुण॥५॥आपलाआपणशस्त्रपान॥पर
व्याचाकरीघात॥ऐसासमयवर्तन॥तोतमोगुण॥६॥डोळांयुद्धचिपाहावें॥रणपडिलेंतेथेंजावें॥ऐसेंघेतलजीवें॥तोतमोगुण
॥७॥अखंडभ्रांतीपडे॥केलानिश्चयबिघडे॥अत्यंतनिद्राआवडे॥तोतमोगुण॥८॥क्षुधाजयाचीवाड॥नेणेकडूअथवागोड
अत्यंतजोकांमूढ॥ तोतमोगुण॥९॥प्रीतिपात्रगेलेंमरणें॥ तयालागींजीवदेणें॥स्वयेंआत्महत्याकरणें॥तोतमोगुण॥१०॥की
डामुंगीआणिश्वापद॥यांचाकरूंआवडेवध॥अत्यंतजोकृपामंद॥तोतमोगुण॥११॥स्त्रीहत्याबाळहत्या॥द्रव्यालागींब्रह्महत्या॥
करूंआवडेगोहत्या॥तोतमोगुण॥१२॥इसाळाचेनिनेटें॥विषघ्यावेंऐसेंवाटे॥ परवधीमनउठे॥ तोतमोगुण॥१३॥अंतरींध
रूनिकपट॥ पराचेंकरीतळपट॥सदासमस्तसदाउद्भट॥ तोतमोगुण॥१४॥युद्धदेखावेंऐकावें॥स्वयेंयुद्धचिकरावें॥मरावें
कींमारावें॥ तोतमोगुण॥१५॥कलहव्हावाऐसेंवाटे॥झोंबीघ्यावीऐसेंउठे॥अंतरींद्वेषप्रगटे॥तोतमोगुण॥१६॥मत्सरेंभ
क्तीमोडावी॥देवालयेंचिघडावीं॥फळतीझाडेंतोडावीं॥ तोतमोगुण॥१७॥सत्कर्मेंतींनावडती॥नानादोषतेआवडती॥पा
पभयनाहींचित्तीं॥तोतमोगुण॥१८॥ब्रह्मवृत्तीचाउच्छेद॥जीवमात्रासदेणेंखेद॥करूंआवडेप्रमाद॥तोतमोगुण॥
॥१९॥अग्निप्रळयशस्त्रप्रळय॥भूतप्रळयविषप्रळय॥ मत्सरेंकरीजीवक्षय॥ तोतमोगुण॥२०॥भांडणलाऊनद्यावें॥
स्वयेंकौतुकपाहावें॥ कुबुद्धीघेतलीजीवें॥तोतमोगुण॥२१॥ प्राप्तझालियासंपत्ती॥जीवासीकरीयातायाती॥फळचळा
नयेचित्तीं॥तोतमोगुण॥ २२॥नावडेभक्तीनावडेभाव॥नावडेतीर्थनावडेदेव॥वेदशास्त्रनलगेसर्व॥ तोतमोगुण॥ २३॥प ७
रपीडेचासंतोष॥ निष्ठुरपणाचाहव्यास॥ संसाराचानयेत्रास॥ तोतमोगुण॥२४॥स्नानसंध्यानेमनसे॥स्वधर्मभ्रष्टला

दिसे॥अकर्तव्यकरीतसे॥ तोतमोगुण॥२५॥ज्येष्ठबंधूबापमाय॥त्याचींवचनेंनसाहे॥शीघ्रकोपीनिघूनिजाये। तोतमोगु
णा॥२६॥उगेंचिरवावेंउगेंचिअसावें॥स्तब्धहोऊनिबैसावें॥ कांहींचस्मरेनास्वभावें। तोतमोगुण॥२७॥ चेटकीविद्येचाअ-
भ्यास॥शास्त्रविद्येचाहव्यास॥ मल्लविद्याव्हावीज्यास॥तोतमोगुण॥२८॥ केलेगळाचेनवस॥राडीबेडीचेसायास॥का
ष्ठयंत्रेंछेदीजिव्हेस॥ तोतमोगुण॥२९॥मस्तकींभदेंजाळावें।पोतेंआंगहुरपळावें।स्वयेंशस्त्रटोंचोनघ्यावें। तोतमोगु
ण।३०॥निग्रहकरूनधरणें॥कांतेंटांगून घेणें॥देवद्वारींजीवदेणें॥तोतमोगुण॥३१॥ देवासीशीरवाहावें।कांतेंअंगसम
र्पावें॥ कडेणीवरून घालून घ्यावें॥ तोतमोगुण॥३२॥निराहारउपोषण॥पंचाग्नीधूम्रपान॥आपणासघ्यावेंपुरून॥तो
तमोगुण॥३३॥सकामजेंकांअनुष्ठान॥ कांतेंवायूनिरोधन॥अथवाराहावेंपडोन।तोतमोगुण॥ ३४॥नखेंकेशवाढवावे
॥ हस्तचिवरतेकरावे।अथवावाक्शून्यव्हावें॥तोतमोगुण॥३५॥ नानानिग्रहींपिडावें। देहदुःखेंचरफडावें।क्रोधेंदेवा
सफोडावें। तोतमोगुण॥३६॥ देवाचीजोनिंदाकरी॥ तोआशाबद्धअघोरी॥जोसंतसंगनधरी॥ तोतमोगुण॥३७॥ऐसा-
हातमोगुण॥सांगतांतोअसाधारण॥परित्यागार्थनिरूपण॥ कांहींएक॥३८॥ ऐसेंवर्तेतोतमोगुण॥ परीहापतनासीकार
ण॥ मोक्षप्राप्तीचेंलक्षण॥नव्हेयेणें॥३९॥ हेंकेल्याकर्माचेंफळ।प्रासहोईलसकळ।जन्मदुखाचेंमूळ॥तुटेनाकीं॥४०॥व्हा-
वयाजन्माचेंखंडण॥ पाहिजेतोसत्वगुण॥ तेंचिअसेंनिरूपण॥पुढिलियेसमासीं॥४१॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगु॰
द्वितीयदशकेतमोगुणनिरूपणंनामषष्ठःसमासः॥६॥ ॥मागांबोलिलातमोगुण॥जोदुःखदायकदारूण॥आ
तांऐकासत्वगुण॥परमदुर्लभ॥१॥जोभजनाचाआधार॥ जोयोगियांचाथार॥जोनिरसीसंसार॥दुःखमूळजो॥२॥
जेणेंहोयउत्तमगती॥मार्गफुटेभगवंतीं॥जेणेंपाविजेमुक्ती॥सायोज्यता॥३॥जोभक्तांचाकोंवासा॥जोभवार्णवींचाभ

रवंसा॥मोक्षलक्ष्मीचीदशा॥तोसत्वगुण॥ ४॥जोपरमार्थाचेंमंडण॥जोमहंतांचेंभूषण॥रजतमांचेंनिरसन॥जयाचेनी॥
॥५॥जोपरमसुखकारी॥जोआनंदाचीलहरी॥देऊनियांनिवारी॥जन्ममृत्यू॥६॥जोज्ञानाचाशेवट॥जोपुण्याचेंमूळपीठ
॥जयाचेनिसांपडेवाट॥परलोकाची॥७॥ऐसाहासत्वगुण॥देहींउमटतांआपण॥तयाक्रियेचेंलक्षण॥ऐसेंअसे॥ ८॥
ईश्वरींप्रेमअधिक॥प्रपंचसंपादणेंलौकिक॥सदासन्निधविवेक॥तोसत्वगुण॥९॥संसारदुःखविसरवी॥भक्तिमार्गवि
मलदावी॥भजनक्रियाजोउपजवी॥तोसत्वगुण॥१०॥परमार्थाचीआवडी॥उठेभावार्थाचीगोडी॥परोपकारींनांनडी
॥तोसत्वगुण॥११॥स्नानसंध्यापुण्यशीळ॥अभ्यंतरींचानिर्मळ॥शरीरवस्त्रेंसोज्वळ॥तोसत्वगुण॥१२॥यजनआणिया
जन॥अध्ययनआणिअध्यापन॥स्वयेंकरीपुण्यदान॥तोसत्वगुण॥१३॥निरोपणाचीआवडी॥जयाहरिकथेचीगोडी॥
क्रियापालटेरोकडी॥तोसत्वगुण॥१४॥अश्वदानेंगजदानें॥गोदानेंभूमिदानें॥नानारत्नाचींदानें॥तोसत्वगुण॥१५
धनदानवस्त्रदान॥अन्नदानउदकदान॥करीब्राह्मणसंतर्पण॥तोसत्वगुण॥१६॥कार्तिकस्नानेंमाघस्नानें॥व्रतेंउद्या
पनेंदानें॥निःकामतीर्थेंउपोषणें॥तोसत्वगुण॥१७॥सहस्त्रभोजनेंलक्षभोजनें॥विविधप्रकारचींदानें॥निःकामक
रीसत्वगुणें॥कामनारजोगुण॥१८॥तीर्थीअर्पीजोअग्रहारें॥बांधीवापीकूपसरोवरें॥बांधीदेवालयशिखरें॥तोस
त्वगुण॥१९॥देवद्वारींपडसाळा॥पायरियादीपमाळा॥वृंदावनेंपारपिंपळा॥बांधीतोसत्वगुण॥२०॥कांहींनंदन
वनें॥पुष्पवाटिकाजीवनें॥निववीतापसीयांचींमनें॥तोसत्वगुण॥२१॥संध्यामठआणिभूयरीं॥पायरियानदीतीरीं
भांडारगृहेंदेवद्वारीं॥बांधीतोसत्वगुण॥२२॥नानादेवांचींजीर्णस्थानें॥तेथेंनंदादीपघालणें॥वाहेअळंकारभूषणें॥ ८
तोसत्वगुण॥२३॥जेंगटमृदंगटाळ॥दमामेनगारेकाहाळ॥नानावाद्यांचेकल्लोळ॥सुस्वरादिक॥२४॥नानाआम-

ग्रीसुंदर॥ देवालयीं घालीनर॥ हरिभजनीं तत्पर॥ तोसत्वगुण॥ २५॥ छत्रें आणिसुखासनें॥ दिंड्यापताकानिशाणें॥ वाहेचामरेसूर्यपानें॥ तोसत्वगुण॥ २६॥ वृंदावनें तुलसीवनें॥ रंगमाळासंमार्जनें॥ ऐसीप्रीतीयेतलीमनें॥ तोसत्वगुण॥ २७॥ सुंदरनानाउपकरणें॥ मंडपचांदवेआसनें॥ देवालयीं समर्पणें॥ तोसत्वगुण॥ २८॥ देवाकारणें रंगाद्य॥ नानाप्रकारचेनैवेद्य॥ अपूर्वफळें अर्पीसाद्य॥ तोसत्वगुण॥ २९॥ ऐसीभक्तीचीआवडी॥ नित्यदास्यत्वाचीगोडी॥ स्वयें देवद्वारझाडी॥ तोसत्वगुण॥ ३०॥ तिथिपर्वमहोत्साव॥ तेथें ज्यांचाअंतर्भाव॥ कायावाचामनें सर्व॥ अर्पीतोसत्वगुण॥ ३१ हरिकथेसीतत्पर॥ गंधमाळाआणिधुसर॥ घेऊनउभानिरंतर॥ तोसत्वगुण॥ ३२॥ नरअथवानारी॥ यथानशक्तीसामर्थ्री॥ घेऊनउभीदेवद्वारीं॥ तोसत्वगुण॥ ३३॥ महत्कृत्यसांडोनिमागें॥ देवासयेलागवेगें॥ भक्तीनिकटअंतरंगें॥ तोसत्वगुण॥ ३४॥ थोरपणसांडोनिदूर॥ नीचकृत्यअंगिकारी॥ तिष्ठतउभा द्वारीं॥ तोसत्वगुण॥ ३५॥ देवालागींउपोषण॥ वर्जीतांबूलभोजन॥ नित्यनेमजपध्यान॥ करीतोसत्वगुण॥ ३६॥ शब्दकठिणनबोले॥ अतीनेमेसिचाले॥ योगीजेणेंतोषविले॥ तोसत्वगुण॥ ३७॥ सांडोनियांअभिमान॥ निष्कामकरीकीर्तन॥ स्वेदरोमांचस्फुरण॥ तोसत्वगुण॥ ३८ अंतरीं देवाचें ध्यान॥ तेणेंनिडारलेनयन ॥ पडेदेहाचें विस्मरण॥ तोसत्वगुण॥ ३९॥ हरिकथेचीअतिप्रीति॥ सर्वथानयेविकृती॥ अधिकप्रेमाआदिअंतीं॥ तोसत्वगुण॥ ४०॥ मुखींनामहातीटाळी॥ नाचतबोलेब्रिदावळी॥ घेऊनिलावीपायधुळी॥ तोसत्वगुण॥ ४१॥ देहाभिमानगळे॥ विषयीं वैराग्यप्रबळे॥ मिथ्यामायाऐसेंकळे॥ तोसत्वगुण॥ ४२॥ काहींकरावाउपाय॥ संसारींगुंतोनिकाय॥ उकलवीऐसेंहृदय॥ तोसत्वगुण॥ ४३॥ संसारासीत्रासेमन॥ कांहींकरावेंभजन॥ ऐसेंमनींउठेज्ञान॥ तोसत्वगुण॥ ४४॥ असतांआपुलेआश्रमीं॥ अत्यादरनित्यनेमीं॥ सदाप्रीतिलागेरामीं॥ तोसत्वगुण॥

॥४५॥ सकळांचाआलावीट॥ परमार्थीजोनिकट॥अघातींउपजेधारिष्ट॥तोसत्वगुण॥४६॥सर्वकाळउदासीन॥नानाभो-
गींविटेमन॥आठवेभगवद्भजन॥तोसत्वगुण॥४७॥ पदार्थींनिबेसेचित्त॥मनींआठवेभगवंत॥ ऐसादृढभावार्थ॥तोसत्वगु
ण॥४८॥अंतरींस्फूर्तीस्फुरे॥स्वस्वरूपींतर्कभरे॥नष्टसंदेहनिवारे॥तोसत्वगुण॥४९॥ लोकबोलतीविकारी॥तरीअधि-
कप्रेमाधरी॥निश्चयोबाणेअंतरीं॥तोसत्वगुण॥५०॥शरीरलावावेंकारणीं॥साक्षेपउठेअंतःकरणीं॥सत्वगुणाचीकरणी
ऐसीअसे॥५१॥शांतीक्षमाआणिदया॥निश्चयउपजेजया॥सत्वगुणजाणावातया॥अंतरींआला॥५२॥आलेअतीतअ-
भ्यागत॥जाऊंनेदीजोभ्रुकिस्त॥यथाशक्तिदानदेत॥तोसत्वगुण॥५३॥ तडीतापडीदैन्यवाणे॥आलेआश्रमाचेनिगुणें॥त
यालागींस्थळदेणें॥तोसत्वगुण॥५४॥आश्रमींअन्नाचीआपदा॥परिविमुखनव्हेकदा॥ शक्त्यानुसारदेसर्वदा॥तोसत्व-
गुण॥५५॥जेणेंजिंकिलीरसना॥तृप्तजयाचीवासना॥जयासीनाहींकामना॥तोसत्वगुण॥५६॥होणारतेंसेहोनजाता॥प्र
पंचींजालाअघात॥डळमळीनाज्याचेंचित्त॥तोसत्वगुण॥५७॥ एकाभगवंताकारणें॥सर्वसुखसोडिलेंजेणें॥केलेंदेहाचेंसां
डणें॥तोसत्वगुण॥५८॥विषयींधांवेवासना॥परीतोकदाडळमळीना॥ज्याचेंधारिष्टचळेना॥तोसत्वगुण॥५९॥देहआ-
पदेनेंपीडिला॥क्षुधेतृषेनेंवोसावला॥ तरीनिश्चयराहिला॥तोसत्वगुण॥६०॥श्रवणआणिमनन॥निजध्यासेंसमाधान
शुद्धजालेंआत्मज्ञान॥तोसत्वगुण॥६१॥सकळांसीनम्रबोले॥मर्यादाधरूनचाले॥सर्वजनतोषविले॥तोसत्वगुण॥
॥६२॥जयासीअहंकारनसे॥नैराश्यताविलसे॥जयापाशींकृपावसे॥तोसत्वगुण॥६३॥सकळजनासीआर्जव॥नाहीं
विरोधासीठाव॥परोपकारींवेचीजीव॥तोसत्वगुण॥६४॥ आपकार्याहूनिजीवीं॥परकार्यसिद्धीकरावी॥ मरोनकीर्तीउर ९
वावी॥तोसत्वगुण॥६५॥पराव्याचेदोषगुण॥दृष्टीसनदेखेआपण॥समुद्राऐसेंसांठवण॥तोसत्वगुण॥६६॥नीच

उत्तरसाहणें॥ प्रत्युत्तर न देणें॥ आपुला क्रोध सांवरणें॥ तो सत्वगुण॥ ६७॥ अन्यायेंवीण गांजिती॥ नाना परी पीडा करि-
ती॥ तितुकें ही सांठवी चित्तीं॥ तो सत्वगुण॥ ६८॥ शरीरें घीस साहणें॥ दुर्जनासी मिळोन जाणें॥ निंदकास उपकार करणें॥
तो सत्वगुण॥ ६९॥ मन भलतीकडे धांवे॥ तें विवेकें आवरावें॥ इंद्रियदमन करावें॥ तो सत्वगुण॥ ७०॥ सत्क्रिया आ-
चरावी॥ असत्क्रिया त्यागावी॥ वाट भक्तीची धरावी॥ तो सत्वगुण॥ ७१॥ जया आवडे प्रातःस्नान॥ आवडे पुराणश्र-
वण॥ नाना मंत्रीं देवतार्चन॥ करी तो सत्वगुण॥ ७२॥ पर्वकाळीं अति सादर॥ वसंतपूजेसी तत्पर॥ जयंत्यादि प्रीति-
थोर॥ तो सत्वगुण॥ ७३॥ विदेसी मेलें मरणें॥ तयांसी संस्कार देणें॥ अथवा सादर होणें॥ तो सत्वगुण॥ ७४॥ कोणी ए-
कास मारी॥ तयासी जाऊन निवारी॥ जीव बंधन मुक्त करी॥ तो सत्वगुण॥ ७५॥ लिंगें लाखोली अभिषेकास॥ नाम-
स्मरणीं विश्वास॥ देवदर्शनीं अवकाश॥ तो सत्वगुण॥ ७६॥ संत देखोनि धांवे॥ परमसुखें हेलावे॥ नमस्कारी सर्व-
भावें॥ तो सत्वगुण॥ ७७॥ संतकृपा होय जयास॥ तेणें उद्धारिला वंश॥ जो ईश्वराचा अंश॥ तो सत्वगुण॥ ७८॥ सन्मा-
र्ग दाखवी जना॥ जो लावी हरिभजना॥ ज्ञान शिकवी अज्ञाना॥ तो सत्वगुण॥ ७९॥ आवडे पुण्यसंस्कार॥ प्रदक्षिणा न-
मस्कार॥ जया राहे पाठांतर॥ तो सत्वगुण॥ ८०॥ भक्तीचा हव्यास भारी॥ ग्रंथसामग्री जो करी॥ धातुमूर्ति नाना परी॥ पू-
जी तो सत्वगुण॥ ८१॥ झळझळीत उपकरणें॥ माळा गवाळीं आसनें॥ पवित्र सोज्वळ वसनें॥ तो सत्वगुण॥ ८२॥ प-
रपीडेचें वाहे दुःख॥ परसंतोषाचें सुख॥ वैराग्य देखोनि मानी हरिख॥ तो सत्वगुण॥ ८३॥ परभूषणें भूषण॥ परदू-
षणें दूषण॥ परदुःखें शिणे जाण॥ तो सत्वगुण॥ ८४॥ आतां असो हें बहुत॥ देवधर्मी ज्याचें चित्त॥ भजनें कामना रहि-
त॥ तो सत्वगुण॥ ८५॥ ऐसा हा सत्वगुणें सात्विक॥ संसारसागरीं तारक॥ येणें उपजे विवेक॥ ज्ञानमार्गाचा॥ ८६

सत्वगुणें भगवद्भक्ति॥ सत्वगुणें ज्ञानप्राप्ती॥ सत्वगुणें सायोज्यमुक्ती॥ पाविजेते॥ ८७॥ ऐसी सत्वगुणाची स्थिती॥ स्वल्प बोलिलों यथामती॥ सावध होऊनि श्रोतीं॥ पुढें अवधान द्यावें॥ ८८॥ ॥ इति श्रीदासबोधे गु॰ द्वितीयदशके सत्वगुणनिरूपणं नाम सप्तमः समासः॥ ७॥ ॥ श्रीराम समर्थ॥ ॥ ऐका सद्विद्येचीं लक्षणें॥ परम शुद्ध सुलक्षणें॥ विचार घेतां बळें चि बाणे॥ सद्विद्या आंगीं॥ १॥ सद्विद्येचा जो पुरुष॥ तो उत्तम लक्षणी विशेष॥ त्याचे गुण ऐकतां संतोष॥ विशेष वाटे॥ २॥ भाविक सात्विक प्रेमळ॥ शांती क्षमा दया शीळ॥ लीन तत्पर केवळ॥ अमृतवचनी॥ ३॥ परम सुंदर आणि चतुर॥ परम सबळ आणि धीर॥ परम संपन्न आणि उदार॥ अतिशयेंसीं॥ ४॥ परम ज्ञाता आणि भक्त॥ महा पंडित आणि विरक्त॥ महा तपस्वी आणि शांत॥ अतिशयेंसीं॥ ५॥ वक्ता आणि नैराश्यता॥ सर्वज्ञ आणि सादरता॥ श्रेष्ठ आणि नम्रता॥ सर्वत्रांसीं॥ ६॥ राजा आणि धार्मिक॥ शूर आणि विवेक॥ तारुण्य आणि नेमक॥ अतिशयेंसीं॥ ७॥ वृद्धाचारी कुळाचारी॥ युक्ताहारी निर्विकारी॥ धन्वंतरी परोपकारी॥ पद्महस्ती॥ ८॥ कार्यकर्ता निराभिमानी॥ गायक आणि वैष्णव जनीं॥ वैभव आणि भगवद्भजनीं॥ अत्यादर॥ ९॥ सर्वज्ञ आणि उदासीन॥ बहुश्रुत आणि सज्जन॥ मंत्र आणि सत्वगुण नीतिवंत॥ १०॥ साधु पवित्र पुण्यशीळ॥ अंतरशुद्ध धर्मात्मा केवळ कृपाळु॥ कर्मनिष्ठ स्वधर्मे निर्मळ॥ निर्लोभ अनुतापी॥ ११॥ गोडी आवडी परमार्थप्रीती॥ सन्मार्ग सत्क्रिया धारणा धृती॥ श्रुति स्मृती लीळा युक्ती॥ स्तुती मती परीक्षा॥ १२॥ दक्ष धूर्त योग्य तार्किक॥ सत्य साहित्य नेमभेदक॥ कुशळ चपळ चमत्कारिक॥ नानाप्रकारें॥ १३॥ आदर सन्मान तारतम्य जाणें॥ प्रयोग समयो प्रसंग जाणे॥ कार्याकारण चिन्हें जाणें॥ विचक्षण बोलका॥ १४॥ सावध साक्षेपी साधक॥ आगमनिगमशोधक॥ ज्ञान विज्ञान बोधक॥ निश्चयात्मक॥ १५॥ पुरश्चरणी तीर्थवासी॥ दृढव्रती कायाक्लेशी॥ उपासक निग्रहासी॥

करूंजाणें॥१६॥सत्यवचनीशुभवचनी॥ कोमळवचनीएकवचनी॥निश्चयवचनीसौख्यवचनीं॥सर्वकाळ॥१७॥ वासना
तृप्तसरवोलयोगी॥भव्यसुप्रसन्न वीतरागी॥ सौम्यसात्विकशुद्धमार्गी॥निःकपटनिर्व्यसनी॥१८॥सुसंगसंगीतगुण
ग्राही॥अनपेक्षलोकसंग्रही॥आर्जवसख्यसर्वही॥प्राणिमात्रासी॥१९॥ द्रव्यशुचीदानशुची॥न्यायशुचीअंतरशुची
प्रवृत्तीशुचीनिवृत्तीशुची॥सर्वशुचीनिःसंगपणें॥२०॥मित्रपणेंपरहीतकारी॥ वाङ्माधुर्यतापशोकापहारी॥साम-
र्थ्यपणेंपरवेत्रधारी॥पुरुषार्थेंजगमित्र॥२१॥ संशयछेदकविशाळवक्ता॥सकळकुसअसोनिश्रोता॥ कथानिरोपणीं
शब्दार्था॥जाऊंनेदी॥२२॥ वेवादरहितसंवादी॥संगरहितनिरुपाधी॥दुराशारहितअक्रोधी॥निर्दोषनिर्मत्सरी॥२३॥
विमळज्ञाननिश्चयात्मक॥समाधानीआणिभजक॥सिद्धअसोनिसाधक॥साधनरक्षी॥२४॥सुखरूपसंतोषरूप॥
आनंदरूपहास्यरूप॥ ऐक्यरूपआत्मरूप॥सर्वत्रांसी॥२५॥भाग्यवंतजयवंत॥रूपवंतगुणवंत॥आचारवंतक्रिया-
वंत॥ विचारवंतस्थितीं॥२६॥यशवंतकीर्तिवंत॥ शक्तिवंतसामर्थ्यवंत॥ वीर्यवंतवरदवंत॥सत्यवंतसुकृती॥२७॥
विद्यावंतकळावंत॥ लक्ष्मीवंतलक्षणवंत॥कुळवंतशुचिष्मंत॥ बळवंतदयाळु॥२८॥युक्तिवंतगुणवंत॥बुद्धिवंतब-
हुधारिष्ट॥ दीक्षावंतसदासंतुष्ट॥निस्पृहवीतरागी॥२९॥असोऐसेउत्तमगुण॥ हेंसद्विद्येचेंलक्षण॥अभ्यासावया
सीनिरूपण॥अल्पमात्रबोलिलों॥ ३०॥ रूपलावण्यअभ्यासितांनये॥सहजगुणासीनचलेउपाये॥ कांहींतरीधरावी
सोय॥आगांतुकगुणाची॥३१॥ ऐसीहेसद्विद्याबरवी॥सर्वत्रांपासीअसावी॥परिविरक्तपुरुषेंअभ्यासावी॥अगत्य-
रूपें॥३२॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेद्वितीयदशकेसद्विद्यानिरूपणंअष्टमःसमासः॥८॥ ॥श्रीरा
मसमर्थ॥ ॥ऐकाविरक्तांचींलक्षणें॥विरक्तेंअसावेंकोण्यागुणें॥जेणेंआंगींसामर्थ्यबाणे॥योगियांचे॥१॥जेणें

सत्कीर्तिवाढे॥जेणेंसार्थकताघडे॥जेणेंकरितांमहिमाचढे॥विरक्तांसी॥२॥जेणेंपरमार्थफावे॥जेणेंआनंदहेलावे॥जेणेंवि
रक्तीदुणावे॥विवेकेंसहित॥३॥जेणेंसुखउचंबळे॥जेणेंसद्विद्यावोळे॥जेणेंभाग्यश्रीप्रबळे॥मोक्षसहित॥४॥मनोरथ
पूर्णहोती॥सकळकामनापुरती॥मुखींराहेसरस्वती॥मधुरबोलावया॥५॥हींलक्षणेंश्रवणकीजे॥आणिसुदृढजीवींध
रिजे॥तरिमगविख्यातहोइजे॥भूमंडळीं॥६॥विवेकेंविरक्तेंअसावें॥विरक्तेंअध्यात्मवाढवावें॥विरक्तेंधारिष्टधरावें॥द-
मनविषयीं॥७॥विरक्तेंराखावेंसाधन॥विरक्तेंलावावेंभजन॥विरक्तेंविशेषब्रह्मज्ञान॥प्रगटावें॥८॥विरक्तेंभक्तीवा-
ढवावी॥विरक्तेंशांतीदाखवावी॥विरक्तेंयत्नेंकरावी॥विरक्तीआपुली॥९॥विरक्तेंसत्क्रियाप्रतिष्ठावी॥विरक्तेंनिवृत्तीवि
स्तारावी॥विरक्तेंनैराश्यताधरावी॥सदृढजीवेंसीं॥१०॥विरक्तेंधर्मस्थापनाकरावी॥विरक्तेंनीतिअवलंबावी॥विरक्तें
क्षमासांभाळावी॥अत्यादरें॥११॥विरक्तेंपरमार्थउजळावा॥विरक्तेंविचारशोधावा॥विरक्तेंसन्निधठेवावा॥सन्मार्ग
सत्वगुण॥१२॥विरक्तेंभाविकेंसांभाळावीं॥विरक्तेंप्रेमळेंनिववावीं॥विरक्तेंसांबडींनुपेक्षावीं॥शरणागतें॥१३॥विर-
क्तेंअसावेंपरमदक्ष॥विरक्तेंअसावेंअंतरसाक्ष॥विरक्तेंओढावाकैपक्ष॥परमार्थाचा॥१४॥विरक्तेंअभ्यासकरावा॥
विरक्तेंसाक्षेपधरावा॥विरक्तेंउल्हासेंउभारावा॥मोडलापरमार्थ॥१५॥विरक्तेंविमळज्ञानबोलावें॥विरक्तेंवैराग्यस्त
वीतजावें॥विरक्तेंनिश्चयाचेंकरावें॥समाधान॥१६॥पर्वेंकरावींअचाटें॥चालवावींभक्तीचींथाटें॥नानावैभवेंकुचा
टें॥उपासनामार्ग॥१७॥हरिकीर्तनेंकरावीं॥निरोपणेंमाजवावीं॥भक्तिमार्गेंलाजवावीं॥निंदकदुर्जनें॥१८॥बहुतां
सकरावेपरोपकार॥भलेपणाचाजीर्णोद्धार॥पुण्यमार्गाचाविचार॥बळेंचिकरावा॥१९॥स्नानसंध्याजपध्यान॥
तीर्थयात्राभगवद्भजन॥नित्यनेमपवित्रपण॥अंतरशुद्धअसावें॥२०॥दृढनिश्चयोधरावा॥संसारमिथ्याजाणावा॥

विश्वाचाउद्धारकरावा॥सर्गमात्रें॥२१॥विरक्तें असावेंधीर॥विरक्तें असावेंउदार॥विरक्तें असावेंनत्पर॥निरोपणविषयीं॥२२॥
विरक्तेंसावधअसावें॥विरक्तेंशुद्धमार्गेजावें॥विरक्तेंझिजोनिउरवावें॥सत्कीर्तिसी॥२३॥विरक्तेंविरक्तधुंडावे॥विरक्तेंसाधु
वोळखावे॥विरक्तेंमित्रकरावे॥संतयोगीसज्जन॥२४॥विरक्तेंकरावींपुरश्चरणें॥विरक्तेंफिरावींतीर्थाटणें॥विरक्तेंकरावीं
नानास्थानें॥परमरमणीयें॥२५॥विरक्तेंउपाधीकरावी॥आणिउदासवृत्तीनसांडावी॥दुराशाजडोंनद्यावी॥कोणएकेवि
षयीं॥२६॥विरक्तें असावेंअंतर्निष्ठ॥विरक्तेंनसावेंक्रियाभ्रष्ट॥विरक्तेंनव्हावेंकानिष्ठ॥पराधीनपणें॥२७॥विरक्तेंसम-
योजाणावा॥विरक्तेंप्रसंगवोळखावा॥विरक्तचतुरअसावा॥सर्वप्रकारें॥२८॥विरक्तेंएकदेशीनसावें॥विरक्तेंसर्वअ-
भ्यासावें॥विरक्तेंअवघेंजाणावें॥ज्याचेंत्यापरी॥२९॥हरिकथानिरोपण॥सगुणभजनब्रह्मज्ञान॥पिंडज्ञानतत्वज्ञान॥
सर्वजाणावें॥३०॥कर्ममार्गउपासनामार्ग॥ज्ञानमार्गसिद्धांतमार्ग॥प्रवृत्तिमार्गनिवृत्तिमार्ग॥सकळजाणावे॥३१॥प्रे-
मळस्थितीउदासस्थिती॥अंतरस्थितिअलिप्तस्थिती॥विदेहस्थितीसहजस्थिती॥सकळजाणावें॥३२॥ध्वनीलक्षमुद्रा
आसनें॥मंत्रयंत्रविधिविधानें॥नानामतांचेंदेखणें॥पाहोनसांडावें॥३३॥विरक्तेंअसावेंजगमित्र॥विरक्तेंअसावेंस्वतं-
त्र॥विरक्तेंअसावेंविचित्र॥बहुगुणी॥३४॥विरक्तेंअसावेंविरक्त॥विरक्तेंअसावेंहरिभक्त॥विरक्तेंअसावेंनित्यमुक्त॥
अलिप्तपणें॥३५॥विरक्तेंशास्त्रेंधांडोळावीं॥विरक्तेंमतेंविभांडावीं॥विरक्तेंमुमुक्षें लावावीं॥शुद्धमार्गें॥३६॥विरक्तें
शुद्धमार्गसांगावा॥विरक्तेंसंशयछेदावा॥विरक्तेंआपुलाह्मणावा॥विश्वजन॥३७॥विरक्तेंनिंदकवंदावे॥विरक्तेंसा
धकबोधावे॥विरक्तेंबद्धचेतवावे॥मुमुक्षनिरोपणें॥३८॥विरक्तेंउत्तमगुणघ्यावे॥विरक्तेंअवगुणत्यागावे॥नाना-
अपायभंगावे॥विवेकबळें॥३९॥ऐशींहींउत्तमलक्षणें॥ऐकावींएकाग्रमनें॥याचाअव्हेरनकरणें॥विरक्तपुरुषें॥४०

दा॰ द॰ २ इतुकेंबोलिलेंस्वभावें॥ त्यांतमानेलतितुकें घ्यावें॥ श्रोतींउदासनकरावें॥ बहुबोलिलोंह्मणोनि॥४१॥ परंतुह्रींलक्षणें- स॰
१२ नघेतां॥ अवलक्षणेंबाष्कळता॥ तेणेंत्यासपढतमूर्खता॥ येऊंपाहे॥४२॥ त्यापढतमूर्खाचेंलक्षण॥ पुढिलियेसमासीं ९
निरोपण॥ बोलिलेंअसेसावधान॥ होऊनिऐका॥४३॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादे द्वितीयदशके विरक्त
लक्षणनिरूपणंनवमःसमासः॥९॥ ॥श्रीरामसमर्थ॥ ॥मागांसांगीतलींलक्षणें॥ मूर्खाआंगींचातुर्यबाणे॥
आतांऐकाशाहाणें॥ असोनमूर्ख॥१॥ तयानावपढतमूर्ख॥ श्रोतींनमानावेंदुःख॥ अवगूणत्यागितांसुख॥ प्राप्तहोय॥
॥२॥ बहुश्रुतआणिव्युत्पन्न॥ प्रांजळबोलेब्रह्मज्ञान॥ दुराशाआणिअभिमान॥ धरीतोएकपढतमूर्ख॥३॥ मुक्तक्रि-
याप्रतिपादी॥ सगुणभक्तीउच्छेदी॥ स्वधर्मआणिसाधननिंदी॥ तोएकपढतमूर्ख॥४॥ आपुलेनीज्ञातेपणें॥ सक
ळांसशब्दठेवणें॥ प्राणिमात्राचेंपाहेउणें॥ तोएकपढतमूर्ख॥५॥ शिष्यांसीअवज्ञाघडे॥ कांनोसंकटींपडे॥ ज्याचेनिशब्दें मनमो
डे॥ तोएकपढतमूर्ख॥६॥ रजोगुणीतमोगुणी॥ कपटीकुटिळअंतःकरणी॥ वैभवदेखोनिवाखाणी॥ तोएकपढतमूर्ख॥७॥
समूळग्रंथपाहिल्याविण॥ उगाचठेवीजोदूषण॥ गुणसांगतांअवगुण॥ पाहेतोएकपढतमूर्ख॥८॥ लक्षणेंऐकोनिमानींविटे॥
मत्सरेंकरीखटपटा॥ नीतिन्यायउद्दट॥ तोएकपढतमूर्ख॥९॥ जाणपणेंभरीभरे॥ आल्याक्रोधनावरे॥ क्रियाशब्दासअंतरे॥
तोएकपढतमूर्ख॥१०॥ वक्ताअधिकारेंविण॥ वक्तृत्वाचाकरीशीण॥ वचनजयाचेंकठिण॥ तोएकपढतमूर्ख॥११॥ श्रोताबहु-
श्रुतपणें॥ वक्त्यासिआणीउणें॥ वाचाळपणाचेनिगुणें॥ तोएकपढतमूर्ख॥१२॥ दोषठेवीपुढिलांसी॥ तेंचिस्वयेंआपणापाशीं॥
ऐसेंकळेनाजयासी॥ तोएकपढतमूर्ख॥१३॥ अभ्यासाचेनिगुणें॥ सकळविद्याजाणे॥ जनासिविवंचूनेणे॥ तोएकपढतमूर्ख॥१४॥ ह- १२
स्तींबांधीऊर्णतंतें॥ लोभेंमृत्कभ्रमरातें॥ ऐसाजोप्रपंचींगुंते॥ तोएकपढतमूर्ख॥१५॥ स्त्रियांचासंगधरी॥ स्त्रि

यांसींनिरोपणकरी॥निंद्यवस्तूअंगिकारी॥तोएकपढतमूर्ख॥१६॥जेणेंउर्णावये आंगाग्नि॥नेचिदृढधरींमानसीं॥देहबुद्धीन
यापाशीं॥तोएकपढतमूर्ख॥१७॥सांडूनियांश्रीपति॥जोकरीनरस्तुती॥कांदृष्टीपडल्याचीकीर्ति॥वर्णीतोएकपढतमूर्ख
॥१८॥वर्णीस्त्रियांचेअवयव॥नानानाटकेंहावभाव॥देवासविसरेजोमानव॥तोएकपढतमूर्ख॥१९॥भरोनिवैभवाची
भरी॥जीवमात्रासतुच्छकरी॥पाषांडमतसांवरी॥तोएकपढतमूर्ख॥२०॥विरक्तआणिवीतरागी॥ब्रह्मज्ञानीमहायो
गी॥भविष्यसांगोंलागेजगीं॥तोएकपढतमूर्ख॥२१॥श्रवणहोतांअभ्यंतरीं॥गुणदोषांचीचाळणाकरी॥परभूषणेंम
त्सरी॥तोएकपढतमूर्ख॥२२॥नाहींभक्तीचेंसाधन॥नाहींवैराग्यनाभजन॥क्रियेवीणब्रह्मज्ञान॥बोलेतोएकपढतमू
र्ख॥२३॥नमनींतीर्थनमनींक्षेत्र॥नमनीवेदनमनींशास्त्र॥पवित्रकुळींजोअपवित्र॥तोएकपढतमूर्ख॥२४॥आदरदे
खोनिमनधरी॥कीर्तिवीणस्तुतीकरी॥सवेंचनिंदीअनादरीं॥तोएकपढतमूर्ख॥२५॥मागेंएकपुढेंएक॥ऐसाजया
चादंडक॥बोलेएककरीएक॥तोएकपढतमूर्ख॥२६॥प्रपंचविषयींसादर॥परमार्थीजयाचाअनादर॥जाणपणेंघे-
आधार॥तोएकपढतमूर्ख॥२७॥यथार्थसांडुनीवचन॥जोरक्षूनबोलेमन॥ज्याचेंजिणेंपराधीन॥तोएकपढतमूर्ख
॥२८॥सोंगसंपादीबरिवरि॥करूंनयेतेंचिकरी॥मार्गचुकोनभरेभरीं॥तोएकपढतमूर्ख॥२९॥रात्रींदिवसकरीश्रव
ण॥नसांडीआपुलेअवगुण॥स्वहितआपुलेंआप ण॥नेणेंतोएकपढतमूर्ख॥३०॥निरोपणींभलभले॥श्रोतेयेऊ
नबैसले॥क्षुद्रलक्षूनिबोले॥तोएकपढतमूर्ख॥३१॥शिष्यजालाअनाधिकारी॥आपुलीअवज्ञाकरी॥पुन्हात्या
चीआशाधरी॥तोएकपढतमूर्ख॥३२॥होतअसतांश्रवण॥देहासआलेंउणेपण॥क्रोधेंकरीचिणचिण॥तोएकपढ
तमूर्ख॥३३॥भरोनीवैभवाचेभरी॥सद्गुरूचीउपेक्षाकरी॥गुरुपरंपराचोरी॥तोएकपढतमूर्ख॥३४॥ज्ञानबोलोनिक-

रीस्वार्थ॥ रूपणाऐसासांचीअर्थ॥ अर्थासाठींलावीपरमार्थ॥ तोएकपढतमूर्ख॥ ३५॥ वर्तल्यावीणशिकवी॥ ब्रह्मज्ञानलावणीलावी॥ पराधीनगोसावी॥ तोएकपढतमूर्ख॥ ३६॥ भक्तिमार्गअवघामोडे॥ आपणागर्व्येंउपंडरपडे॥ ऐसियेकर्मीपवाडे॥ तोएकपढतमूर्ख॥ ३७॥ प्रपंचगेलाहातींचा॥ लेशनाहींपरमार्थाचा॥ द्वेषीदेवांब्राह्मणांचा॥ तोएकपढतमूर्ख॥ ३८॥ त्यागावयाअवगुण॥ बोलिलोंपढतमूर्खाचेंलक्षण॥ विचक्षणीन्यूनपूर्ण॥ क्षमाकेलीपाहिजे॥ ३९॥ परममूर्खामाजीमूर्ख॥ जोयासंसारींमानीसुख॥ यासंसारदुःखाऐसेंदुःख॥ आणीकनाहीं॥ ४० तेंचिपुढेंनिरूपण॥ जन्मदुःखाचेंलक्षण॥ गर्भवासहादारुण॥ पुढेंनिरोपिला॥ ४१॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेद्वितीयदशकेपढतमूर्खलक्षणनिरूपणंनामदशमःसमासः॥ १०॥ ॥ श्रीरामचंद्रार्पणमस्तु॥ ओवीसंख्या॥ ४८०॥ ॥ अयंद्वितीयदशकःसमाप्तः॥ ॥ शुभंभवतु॥ ॥ छ॥ ॥ छ॥

॥ इतिदासबोधेद्वितीयदशकस्यसमाप्तिरियमभूत्॥

अथदासबोधतृतीयदशकमारंभ्यते.

श्रीगणेशायनमः॥ ॥जन्मदुःखाचाअंकुर॥जन्मशोकाचासागर॥जन्मभयाचाडोंगर॥चळेनाऐसा॥१॥जन्मकर्माची
आटणी॥जन्मपातकाचीखाणी॥जन्मकाळाचीजाचणी॥नितनवी॥२॥जन्मकुविद्येचेंफळ॥जन्मलोभाचेंकमळ॥ज-
न्मभ्रांतीचेंपडळ॥ज्ञानहीन॥३॥जन्मजीवासीबंधन॥जन्ममृत्यूसीकारण॥जन्महेंचिअकारण॥गाथागोंवी॥४॥ज
न्मसुखाचाविसर॥जन्मचिंतेचाआगर॥जन्मवासनाविस्तार॥विस्तारला॥५॥जन्मजीवाचीअवदशा॥जन्मकल्प
नेचाठसा॥जन्मलावेचावळसा॥ममतारूप॥६॥जन्ममायेचेंमैंदावें॥जन्मक्रोधाचेंविरावें॥जन्ममोक्षासआडवें॥
विघ्नआहे॥७॥जन्मजीवाचेंमीपण॥जन्मअहंतेचागुण॥जन्महेंचिविस्मरण॥ईश्वराचें॥८॥जन्मविषयाचीआव
डी॥जन्मदुराशेचीबेडी॥जन्मकाळाचीकाकडी॥भक्षिताहे॥९॥जन्महाचिविषमकाळ॥जन्महाचिवोखटीवेळ॥
जन्महाअतिकुश्चळ॥नरकपतन॥१०॥पाहातांशरीराचेंमूळ॥याऐसेंनाहींअमंगळ॥रजस्वलेचाजोविटाळ॥त्या
मध्येंजन्मयासी॥११॥अत्यंतदोषज्याविटाळा॥त्याविटाळाचाचिपुतळा॥तेथेंनिर्मळपणाचासोहाळा॥केंविघडे॥
॥१२॥रजस्वलेचाजोविटाळ॥त्याचाआळोनिजालागोळ॥त्यागोळाचेंचिकेवळ॥शरीरहें॥१३॥यावरीदिसेवेंभवा
चें॥अंतरींपोतडेंनरकाचें॥जैसेंझांकणेंचर्मकुंडाचें॥उघडितांचिनये॥१४॥कुंडधुतांशुद्धहोतें॥यासप्रत्यहींधुइजेतें
तरीदुर्गंधीदेहातें॥शुद्धतानये॥१५॥अस्थिपंजरउभविला॥शिरानाडीगुंडाळीला॥मेदमांसेंसरसाविला॥सांदी-
सांदीभरोनी॥१६॥अशुद्धशब्दें शुद्धनाहीं॥तेंहीभरलेंअसेदेहीं॥नानाव्याधीदुःखेंतीहीं॥अभ्यंतरींवसती॥१७
नरकाचेंकोठारभरलें॥आंतबाहेरीलिडबिडिलें॥मूत्रपोतडेंजमलें॥दुर्गंधीकरूनी॥१८॥जंतकिडेआणिआंतडीं॥ १
नानादुर्गंधीचींपोतडीं॥असुपलवथवतीकातडी॥फटाळवाणी॥१९॥सर्वांगासशिरप्रमाण॥तेथेंवळसेंवाहेघ्राण॥उ

ठे घाणी फुटतां श्रवण॥ ते दुर्गंधीन घेववे॥ २०॥ डोळां निघती चिपडें॥ नाकीं दाटलीं सेकडें॥ प्रातःकाळीं घाणी पडे॥ मुखीं मळासारिखी॥ २१॥ लाळ थुंका आणि मळ॥ पित्त श्लेष्मा प्रबळ॥ तयास ह्मणती मुखकमळ॥ चंद्रासारिखें॥ २२॥ मुख ऐसें कुश्चिळ दिसे॥ पोटीं विष्ठा भरली असे॥ प्रत्यक्षास प्रमाण नसे॥ भूमंडळीं सर्वथा॥ २३॥ पोटीं घालितां दिव्यान्न॥ कांहीं विष्ठा कांहीं वमन॥ भागीरथीचें घेतां जीवन॥ त्याची होय लघुशंका॥ २४॥ एवं मळमूत्र आणि वमन॥ हेंचि देहाचें जीवन॥ येणेंचि देह वाढे जाण॥ यदर्थीं संशय नाहीं॥ २५॥ पोटीं नसतां मळमूत्र वोक॥ मरोन जाती सकळ लोक॥ जाला राव अथवा रंक॥ पोटीं विष्ठा चुकेना॥ २६॥ निर्मळ पणें काढूं जातां॥ तरी देह पडेल तत्वतां॥ एवं देहाची व्यवस्था॥ ऐसी असे॥ २७॥ ऐसा हा धड असतां॥ यथाभूत पाहूं जातां॥ मग ते दुर्दशा सांगतां॥ शंका बाधी॥ २८॥ ऐसिया कारागृहीं वस्ती॥ नव मास बहु विपत्ती॥ नवही द्वारें निरोधिती॥ वायु केंचा तेथें॥ २९॥ वोका नरकाचे रस झरपती॥ ते जठराग्नीस्तव तापती॥ तेणें सर्वही उकडती॥ अस्थिमांस॥ ३०॥ त्वचेवीण गर्भ रवोळे॥ नव माते सी होती डोहळे॥ कडु तीक्ष्णें सर्वांग पोळे॥ तया बाळकाचें॥ ३१॥ बांधलें चर्माचें मोटाळें॥ तेथें विष्ठेचें पोटाळें॥ रसउपाय वंकनाळें॥ होत असे॥ ३२॥ विष्ठा मूत्र वात पित्त॥ नाकीं तोंडीं निघती जंत॥ तेणें निर्बुजलें चित्त॥ अतिशयेसीं॥ ३३॥ ऐसिये कारागृहीं प्राणी॥ पडिला असे अंतदाटणी॥ कळकळोनि ह्मणे चक्रपाणी॥ सोडवीं एथुनी आतां॥ ३४॥ देवा सोडविसी एथुन॥ तरी मी स्वहित करीन॥ गर्भवास हा चुकवीन॥ पुन्हा न येए थें॥ ३५॥ ऐसी दुःखें वोनि प्रतिज्ञा केली॥ तंव जन्मवेळ पुढें आली॥ माता आक्रंदों लागली प्रसूतकाळीं॥ ३६॥ नाकीं तोंडीं बैसलें मास॥ मस्तकद्वारें सांडी श्वास॥ ते ही बुजलें निःशेष॥ जन्मकाळीं॥ ॥ ३७॥ मस्तकद्वार तें बुजलें॥ तेणें चित्त निर्बुजलें॥ प्राण तळमळों लागले॥ चहूंकडे॥ ३८॥ श्वासोश्वास कोंडला॥

तेणें प्राणी जाजावला॥ मार्ग दिसेना जाहला॥ कासावीस॥ ३९॥ चित्त बहु निर्बुजलें॥ तेणें आडभरी भरलें॥ लोक ह्मणती आ-
डवें आलें॥ खांडोनि काढा॥ ४०॥ मग तें खांडोन काढिती॥ हस्तपाद छेदूनि घेती॥ हात पडलें तें चिकापिती॥ मुख नासिका
उदर॥ ४१॥ ऐसें टवंके तोडले॥ बाळकें प्राण सोडिले॥ मातेनेही सांडिलें॥ कलेवर॥ ४२॥ मृत्यु पावला आपण॥ मातेचा घे
तला प्राण॥ दुख भोगिलें दारुण॥ गर्भवासीं॥ ४३॥ तथापि स्फूर्तें करूनि॥ मार्ग सांपडला योनी॥ तरी अडकला जाउनी॥ कं
ठीं स्कंधीं मागुता॥ ४४॥ तये संकोचित पंथीं॥ बळेंचि ओढूनि काढिती॥ तेणें गुणें प्राण जाती॥ बाळकाचे॥ ४५॥ बाळकाचा
जातां प्राण॥ अंतीं होय विस्मरण॥ तेणें पूर्वील स्मरण॥ विसरोनि गेला॥ ४६॥ गर्भीं ह्मणे सोहं सोहं॥ बाहेर पडतां ह्मणे कोहं
॥ ऐसा कष्टी जाला बहु॥ गर्भवासीं॥ ४७॥ दुःखावरी पड होता जाला॥ थोर कष्टें बाहेर आला॥ सवेंचि कष्ट विसरला॥ गर्भ
वासाचें॥ ४८॥ शून्याकार जाहली वृत्ति॥ कांहीं आठवेना चित्तीं॥ अज्ञानें पडली भ्रांती॥ तेणें सुख चि मानिलें॥ ४९॥ देहवि
कार पावलें॥ सुखदुःखें झळंबळें॥ असो ऐसें गुंडाळलें॥ मायाजाळीं॥ ५०॥ ऐसें दुःख गर्भवासीं॥ होतें प्राणिमात्रासी॥
ह्मणोनियां भगवंतासी॥ शरण जावें॥ ५१॥ जो भगवंताचा भक्त॥ तो जन्मापासूनि मुक्त॥ ज्ञानबळें विरक्त॥ सर्वकाळ॥ ५२॥
ऐशा गर्भवासीं विपत्ती॥ निरोपिल्या यथामति॥ सावध होउनियां श्रोतीं॥ पुढें अवधान द्यावें॥ ५३॥ ॥ इति श्रीदासबोधे
गुरुशिष्यसंवादे तृतीयदशके जन्मदुःखनिरूपणं प्रथमः समासः॥ १॥ ॥ श्रीराम समर्थ॥ ॥ संसार हाचि दुःखमू
ळ॥ लागती दुःखाचे इंगळ॥ मागां बोलिली तळमळ॥ गर्भवासाची॥ १॥ गर्भवासीं दुःख झालें॥ तें बाळक विसरलें॥ पु
ढें वाढों लागलें॥ दिवसेंदिस॥ २॥ बाळपणीं त्वचा कोंवळी॥ दुःख होतां चित्त कळमळी॥ वाचा नाहीं तये काळीं॥ दुःख सांगा
वया॥ ३॥ देहास कांहीं दुःख झालें॥ अथवा क्षुधेनें पीडिलें॥ तरी तें परम आक्रंदलें॥ परि अंतर नेणवे॥ ४॥ माता कुरवाळी- २

वरिवरी॥ परीजेपीडा जाली अंतरी॥ तें मायेसी नकळे अभ्यंतरीं॥ दुःख होय नाळकासी॥ ५॥ मागुतें मागुतें स्फुंदे रडे॥ माताबुजावी घेऊनि कडे॥ व्यथा नेणती बापुडे॥ तळमळीत जीवीं॥ ६॥ नाना व्याधीचे उमाळे॥ तेणें दुःखें आंदोळे॥ रडे पडे कांपोळे॥ अग्निसंगें॥ ७॥ शरीर रक्षितां नये॥ घडती नाना अपाय॥ खोडी अंधांतरीं होय॥ अवयवहीन बाळक॥ ८॥ अथवा अपयचुकले॥ पूर्वपुण्य पुढें दाकलें॥ मातेसी बोळखूं लागलें॥ दिवसें दिवस॥ ९॥ क्षणभरी मातेसी न देखे॥ तरी आक्रंदोनि रुदन करी दुःखें॥ ते समर्थ मातेसारिखें॥ आणिक कांहींच नाहीं॥ १०॥ आस करूनि वास पाहे॥ मातेवीण कदा न राहे॥ वियोग पळमात्र न साहे॥ स्मरण झालिया नंतरें॥ ११॥ जरी ब्रह्मादिक देव आले॥ अथवा लक्ष्मीनें अवलोकिलें॥ तरी नवचे बुझाविलें॥ आपुले मातेवांचुनी॥ १२॥ कुरूप अथवा कुलक्षण॥ सकळांहूनि करंटेपण॥ तन्ही नाहीं तीसमान॥ भूमंडळीं कोण्हीं॥ १३॥ ऐसें तें केविलवाणें॥ मातेवीण दिसे उणें॥ रागें परतें केलें तिणें॥ तरी आक्रंदोनि मिठी घाली॥ १४॥ दुःख पावे मातेजवळी॥ दूरी करितांचि तळमळी॥ अति प्रीति तयेकाळीं॥ मातेवरी लागली॥ १५॥ तंव ते मातेसि मरण आलें॥ प्राणी बोरवटें जाहलें॥ दुःखें झुरणी लागलें॥ आई आई ह्मणोनी॥ १६॥ आई पाहातां दिसेना॥ दीनरूप पाहे जना॥ आस लागली से मना॥ आई येईल ह्मणोनी॥ १७॥ माता ह्मणोनि सुख पाहे॥ तंव ती आपुली माता नव्हे॥ मग हिंवसलें सें राहे॥ दैन्यवाणें॥ १८॥ मातावियोगें कष्टलें॥ तेणें मानसीं दुःख जालें॥ देह हीं क्षीणत्व पावलें॥ अतिशयेसी॥ १९॥ अथवा माता हीं वांचली॥ माय लेंकरां भेटी जाली॥ बाळदशा तेरा हिली॥ दिवसें दिवस॥ २०॥ बाळपण जालें उणें॥ दिवसें दिवस होय शाहाणें॥ मग तें मायेचें अत्यंत परेखणें॥ होतें तें राहिलें॥ २१॥ पुढें लोभ लागला खेळाचा॥ कळप मेळवी पोरांचा॥ आल्या गेल्या डायाचा॥ आनंद शोक वाहे॥ २२॥ माय बापें शिकविती मोटें॥ तयाचें दुःख परम वाटे॥ चट लागली न स्फुटे॥ संगती लेंकुरांची॥ २३॥ लेंकरांमध्यें खेळतां॥ नाठवे माता आणि

पिता॥ तंवतेथेंहीअवचिता॥ दुःखपावला॥२४॥ पडिलेदांतफुटलाडोळा॥ मोडलापायझालाखुळा॥ गेलामाजअवकळा॥

ठाकोनिआली॥२५॥ निघाल्यादेवीआणिगोंवर॥ उठलेंकपाळलागलाज्वर॥ पोटशूळनिरंतरवायगोळा॥२६॥ लागलीं-
भूतेंझालीझडपणी॥ जळींच्यामेसकोमायराणी॥ मुंज्याझोटिंगकरणी॥ ह्मैसोबाची॥२७॥ वेताळखवंकाळलागला॥ ब्र-
ह्मग्रहोसंचरला॥ नेणोंच्वेडावोलांडिला॥ कांहींकळेना॥२८॥ एकह्मणतीबीरदेव॥ एकह्मणतीखंडेराव॥ एकह्मणतीस
र्ववाव॥ हाब्राह्मणसमंध॥२९॥ एकह्मणतीकोणीकेलें॥ आंगींदैवतघातलें॥ एकह्मणतीचुकलें॥ सटवाईचें॥३०॥ एकह्मणती
कर्मभोग॥ आंगींजडलेनानारोग॥ वैद्यपंचाक्षरीचांग॥ बोलाऊनिआणिले॥३१॥ एकह्मणतीहावांचेना॥ एकह्मणती
हामरेना॥ भोगभोगितोयातना॥ पापास्तव॥३२॥ गर्भदुःखविसरला॥ तोत्रिविधतापेंपोळला॥ प्राणीबहुतकष्टीजाह-
ला॥ संसारदुःखें॥३३॥ इतकेंहीचुकोनिवांचला॥ तरीमारमारोनिशाहाणाकेला॥ लौकिकींनेटकाझाला॥ नावराखे
ऐसा॥३४॥ पुढेंमायबापेंलोभास्तव॥ संभ्रमेंमोडिलाविवाह॥ दाऊनियोसकळवैभव॥ नोवरीपाहिली॥३५॥ वऱ्हाडीं
वैभवदाटलें॥ देखोनिपरमसुखवाटलें॥ मनहेंरंगोनिगेलें॥ सासुरवाडीकडे॥३६॥ मायबापेंभलतैसेंअसावें॥ परीसा
सुरवाडीकडेनेटकेंजावें॥ द्रव्यनसेलतरीघ्यावें॥ ऋणकळांतरें॥३७॥ अंतरभावतेसासुरवाडी॥ मायबापेंराहिलींबापु
डीं॥ होतातिसर्वस्वेंकुडकुडी॥ तितुकेंचिकार्यत्याचें॥३८॥ नोवरीआलियाघरा॥ अतिहव्यासवाटेनरा॥ ह्मणेमजसारि
खादुसरा॥ कोणीचनाहीं॥३९॥ मायबापबंधुबहिणी॥ नोवरीनदेखतांवांटतीकाणी॥ अत्यंतलोधलाप्राणी॥ अविद्येनें
भुलविला॥४०॥ संभोगनसतांइतुकाप्रेमा॥ योग्यताजालियाउल्लंघीसीमा॥ प्रीतीवाढवितीकामा॥ करितांप्राणगुंतला ३
॥४१॥ जरीनदेखेक्षणएकडोळां॥ तरीजीवहोयउतावळा॥ प्रीतिपात्रेंअंतरकळा॥ घेऊनिगेली॥४२॥ कोंवळेकोंवळे-

शब्दमंजुळ॥ मर्यादालज्जामुखकमळ॥ वक्रावलोकनेंकेवळ॥ मृगज्याचेमैंदावें॥ ४३॥ कळवळायेनासांवरेना॥ शरीरवि
कळताआवरेना॥ अन्यत्रव्यवसायींक्रमेना॥ हुरहुरवाटे॥ ४४॥ व्यवसायकरितांबाहेरी॥ मनलागलेंसेंघरीं॥ क्षणक्षणा
अभ्यंतरीं॥ स्मरणहोयकामिनीचें॥ ४५॥ तुह्मीमाझियाजीवांतोलजीव॥ ह्मणोनिअत्यंतलाघव॥ दाऊनियांचित्तसर्व॥
हरूनिघेतलें॥ ४६॥ मैंदसोइरीककादिती॥ फांसेघालोनीप्राणघेती॥ तैसेंआयुष्यगेलियाअंतीं॥ प्राणियांसहोय॥ ४७॥
प्रीतीकामिनीसीलागली॥ जरीतियेसीकोणीरागेजली॥ तरीपरमक्षितीवाटली॥ मानसींगुप्तरूपें॥ ४८॥ तयेभार्येचेनि
कैवारें॥ मायबापासीनीचउत्तरें॥ बोलोनियांतिरस्कारें॥ वेगळानिघे॥ ४९॥ स्त्रीकारणेंलाजसोडिली॥ स्त्रीकारणेंसखीं
सोडिलीं॥ स्त्रीकारणेंविघडलीं॥ सकळहीजिवलगें॥ ५०॥ स्त्रीकारणेंदेहविकिला॥ स्त्रीकारणेंसेवकजाला॥ स्त्रीका
रणेंसांडविला॥ विवेकासी॥ ५१॥ स्त्रीकारणेंलोलंगता॥ स्त्रीकारणेंअतिनम्रता॥ स्त्रीकारणेंपराधीनता॥ अंगीकारि-
ली॥ ५२॥ स्त्रीकारणेंलोभीझाला॥ स्त्रीकारणेंधर्मसांडिला॥ स्त्रीकारणेंअंतरला॥ तीर्थयात्रास्वधर्म॥ ५३॥ स्त्रीकार
णेंसर्वथाकांहीं॥ शुभाशुभविचारिलेंनाहीं॥ तनमनधनसर्वही॥ अनन्यभावेंअर्पिलें॥ ५४॥ स्त्रीकारणेंपरमार्थबु-
डविला॥ प्राणीस्वहितासीनागवला॥ ईश्वरींकानडोळाझाला॥ स्त्रीकारणेंकामबुद्धी॥ ५५॥ स्त्रीकारणेंसोडिलीभ-
क्ती॥ स्त्रीकारणेंसोडिलीविरक्ती॥ स्त्रीकारणेंसायुज्यमुक्ती॥ तेहीतुच्छमानिली॥ ५६॥ ऐकेस्त्रियेचेनिगुणें॥ ब्रह्मांड
मानिलेंउणें॥ जिवलगेंतींपिसुणें॥ ऐसींवाटलीं॥ ५७॥ ऐसीअंतरींप्रीतिजडली॥ सर्वस्वाचीसांडीकेली॥ तवतेमरो
नगेली॥ अकस्मातभार्या॥ ५८॥ तेणेंमनींशोकवाटला॥ ह्मणेथोरघातझाला॥ आतांकैंचाबुडाला॥ संसारमाझा॥
॥ ५९॥ जिवलगाचासोडिलासंग॥ अवचिताझालाघरभंग॥ आतांकरूंदेहत्याग॥ ह्मणेदुःखें॥ ६०॥ स्त्रीघेऊनिआड

वी॥ ऊरबडवी पोटबडवी॥ लाजसांडोनि गोरवी॥ लोकां देखतां॥ ६१॥ ह्मणे माझें बुडालें घर॥ आतां न करीं हा संसार॥ दुःखें
आक्रंदला थोर॥ घोर घोषें॥ ६२॥ तेणें जीव वारया वेधला॥ सर्वस्वाचा उबग आला॥ तेणें दुःखें झाला॥ जोगी कांम ह्मात्मा॥
६३॥ कांतें निघोन जाणें चुकलें॥ पुनः मागुतें लग्न केलें॥ तेणें अत्यंत चि निमग्न झालें॥ मन द्वितीय संबंधीं॥ ६४॥ जाला द्वि
तीय संबंध॥ सर्वें चि मानिला आनंद॥ श्रोतीं व्हावें सावधान॥ पुढिलिये समासीं॥ ६५॥ ॥ इतिश्री दासबोधे गुरुशि
ष्यसंवादे तृतीय दशके प्रथम संबंध निरूपणं द्वितीयः समासः॥ २॥ ॥ श्रीराम समर्थ॥ ॥ द्वितीय संबंध जाहला
दुःख मागील विसरला॥ सुख मानूनि राहिला॥ संसाराचें॥ १॥ झाला अत्यंत कृपण॥ पोटा न खाय अन्न॥ रुक्याकारणें
सोडी प्राण॥ एकसरा॥ २॥ कदां कल्पांतीं न वेंची॥ संचिलें चि पुनः सांची॥ अंतरीं असेल कैंची॥ सद्वासना॥ ३॥ स्वयें धर्म
न करी॥ धर्म कर्त्यास ही वारी॥ सर्वकाळ निंदा करी॥ साधुजनाची॥ ४॥ नेणे तीर्थ नेणे व्रत॥ नेणे अतीत अभ्यागत॥ मुं
गीमुखींचें शित॥ तें ही वेंचून सांची॥ ५॥ स्वयें पुण्य करवेना॥ केलें तरी देखवेना॥ उपहास करी मना॥ नये ह्मणोनी॥ ६॥
देवा भक्तास उच्छेदी॥ आंगबळें सकळांसी खेदी॥ निष्ठुर शब्दें अंतर भेदी॥ प्राणिमात्राचें॥ ७॥ नीती सांडोनि मार्गें॥ अ
नीतीनें वर्तों लागे॥ गर्व धरून फुगे॥ सर्वकाळ॥ ८॥ पूर्वजांसी सितरिलें॥ पक्ष श्राद्ध नाहीं केलें॥ कुळदैवत ठाकलें॥ कोणे
परी॥ ९॥ अक्षत भरली भाणा॥ दुजा ब्राह्मण मेहुणा॥ आला होता पाहुणा॥ स्त्रियेस मूळ॥ १०॥ कदा नावडे हरिकथा॥
देव न लगे सर्वथा॥ स्नान संध्या ह्मणे वृथा॥ कासया करावी॥ ११॥ अभिलोषें सांची वित्त॥ स्वयें करी विश्वासघात॥ मदें
मातला उन्मत्त॥ तारुण्यपणें॥ १२॥ तारुण्य आंगीं भरभरलें॥ धारिष्ट न वचे धरिलें॥ करूं नये तें चि केलें॥ महापाप॥ १३॥
स्त्री केली परिधा कुटी॥ धीर न धरवे पोटीं॥ विषयलोभें शेवटीं॥ वोळखी सांडिली॥ १४॥ माय बाहिणी न विचारी॥ जाला

पापीपरद्वारी॥ दंडपावलाराजद्वारीं॥ तरीपाळलेंना॥ १५॥ परस्त्रीदेखोनदृष्टी॥ अभिलाषउपजेपोटीं॥ अकर्तव्येंहिंपुढीं॥ पुनः होय॥ १६॥ एसेंपापउदंडकेलें॥ शुभाशुभनाहींउरलें॥ तेणेंदोषेंदुःखभरलें॥ अकस्मातआंगीं॥ १७॥ व्याधीभरलीसर्वांगीं॥ प्राणीझालाक्षयरोगी॥ केलेदोषआपुलेभोगी॥ शीघ्रकाळें॥ १८॥ दुःखेंसर्वांगफुटलें॥ नासिकआधवेंचिबैसलें॥ लक्षणजाऊनिजालें॥ कुलक्षण॥ १९॥ देहासक्षीणताआली॥ नानाव्यथाउद्भवली॥ तारुण्यशक्तीराहिली॥ खंगलाप्राणी॥ २०॥ सर्वांगींलागल्याकळा॥ देहासआलीअवकळा॥ प्राणीकांपेचळचळां॥ शक्तीनाहीं॥ २१॥ हस्तपादादिकझडले॥ सर्वांगींकिडेपडले॥ देखोनिथुंकोंलागले॥ लहानथोर॥ २२॥ जालीविष्ठेचसारणी॥ भोंवतीउठलीवर्दाणी॥ अत्यंतखंगला प्राणी॥ जीवनवचे॥ २३॥ आतांमरणदेगादेवा॥ बहुकष्टझालेजिवा॥ जालानाहींनेणोठेवा॥ पातकाचा॥ २४॥ दुःखेंखळखळांरडे॥ जोंजोंपाहेआंगाकडे॥ तोंतों दैन्यवाणेंबापुडें॥ तळमळीजीवि॥ २५॥ ऐसेकष्टझालेबहुत॥ सकळझालेंवात हत॥ दरवडाघालूनिवित्त॥ चोरटेंनेलें॥ २६॥ जालेंअरत्रनापरत्र॥ प्रारब्धगाकलेंविचित्र॥ आपलाआपणमळमूत्र॥ सेविला दुःखें॥ २७॥ पापसामग्रीसरली॥ दिवसेंदिवसव्यथाहारली॥ वैद्येंऔषधेंदिधलीं॥ उपचारझाला॥ २८॥ मरतमरतवांचला॥ यासपुनःजन्मझाला॥ लोकह्मणतीपडिला॥ माणसांमध्यें॥ २९॥ येरेस्त्रीआणिली॥ पुन्हाघरवातमांडिली॥ अतिस्वार्थबुद्धीधरिली॥ पुन्हामागुती॥ ३०॥ कांहींवैभवमेळविलें॥ पुन्हासर्वहीसंचिलें॥ परंतुगृहबुडालें॥ संताननाहीं॥ ३१ पुत्रसंताननसतांदुःखी॥ वांझनावपडलेंलोकीं॥ तेंनफिटेह्मणोनिलेंकीं॥ तरीहोआतां॥ ३२॥ ह्मणोनीनानासायास॥ बहुतदेवासकेलेनवस॥ तीर्थेंव्रतेंउपवास॥ धारणेंपारणेंमांडिलें॥ ३३॥ विषयसुखतेंराहिलें॥ वांजपणेंदुःखीकेलें॥ तंववतेंकुळदेवतपावलें॥ झालीवृद्धी॥ ३४॥ त्यालेंकरावरीअनिप्रीति॥ दोघेहीक्षणएकनविसंबिती॥ कांहांझाल्याआक्रंदती॥ दीर्घ-

खरें॥३५॥ऐसीतेपरमदुःखित॥पूजितहोतीनानादैवत॥तंवतेहीमेलेअवचित॥पूर्वपापेंकरूनी॥३६॥तेणेंबहुतदुःखीझाले
घरींआंधारेंपडिलें॥ह्मणतीआह्मासकांठेविलें॥देवेंवांझकरूनी॥३७॥आह्माद्रव्यकायकरावें॥तेंजावेंपरिअपत्यव्हावें॥
अपत्यालागींत्यजावें॥लागेसर्व॥३८॥वांझपणसांदिसेंगेलें॥तोंमरतवांझनावपडलें॥तेंनफिटेकांहींकेलें॥३९॥तेणेंदुः
खेंआक्रंदती॥३९॥आमचीवेलीकांखुंटली॥हाहादेवाद्दत्तीबुडाली॥कुळस्वामिनीकांक्षोभली॥विझालाकुळदीप॥४०॥
आतांलेंकराचेंमुखदेखेन॥तरीआनंदेंराडीचालेन॥आणिगळहीटोंचीन॥कुळस्वामिणीपासीं॥४१॥आईभुत्याकरीन
तुझा॥नावठेवीनकेरपुंजा॥वेसनीघालीनमाझा॥मनोरथपुरवीं॥४२॥बहुतदेवांसनवसकेले॥बहुतगोंसावीधुंडिले॥
गटगटांगिळूंलागले॥सगळेविंचु॥४३॥केलेसंबंधाचेसायास॥राहाणघातलेंबहुवस॥केळेंनारिकेळें ब्राह्मणास॥अ
म्रदानेंदीधलीं॥४४॥केलींनानाकोटाळें॥पुत्रलाभेंकेलींढाळें॥तरींअदृष्टफिरलें॥पुत्रनाहीं॥४५॥वृक्षाखालेंजाऊनि
नाह्याती॥फळतींझाडेंकरपती॥एसेनानादोषकरिती॥पुत्रलोभाकारणें॥४६॥सांडोनिसकळवैभव॥त्यांचावारयावे
धलाजीव॥तंवतोपावलाखंडेराव॥आणिकुळस्वामिणी॥४७॥आतांमनोरथपुरती॥स्त्रीपुरुषेंआनंदती॥सावधहोउ
नींश्रोतीं॥पुढेंअवधानद्यावें॥४८॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेतृतीयदशकेद्वितीयसंबंधनिरूपणंनामतृ
तीयःसमासः॥३॥ ॥श्रीरामसमर्थ॥ ॥लेंकुरेंउदंडझालीं॥तंवतेलक्ष्मीनिघोनगेली॥बापुडींभिकेसलागलीं॥
कांहींखावयासीमिळेना॥१॥लेंकुरेंखेळतीधाकुटीं॥एकरांगतीएकपाठीं॥ऐसीघरभरीझालीदाटी॥कन्याआणिपुत्रां
ची॥२॥दिवसेंदिवसखर्चवाढला॥धावाहोतातोखुंटोनिगेला॥कन्याउपवरझाल्यात्याला॥उजवावयाद्रव्यनाहीं॥३ ५
मायबापेंहोतींसंपन्न॥त्यांचेंउदंडहोतेंधन॥तेणेंकरितांप्रतिष्ठामान॥जनींझालाहोता॥४॥भ्रमआहेलोकाचारीं॥पहि

लीनांदणूकनाहींघरीं ॥ दिवसेंदिवसअभ्यंतरीं ॥ दारिद्र आलें ॥ ५ ॥ ऐसीघरवातवाढली ॥ खातींतोंडेंमिळाली ॥ तेणेंप्राणि-
यांसीलागली ॥ काळजीउद्योगाची ॥ ६ ॥ कन्याउपवरजाहल्या ॥ पुत्रासनोवऱ्याआल्या ॥ आतांउजवण्याकेल्या ॥ पाहिजे-
तकां ॥ ७ ॥ जरीमुलेंतैसींचराहिलीं ॥ तरीपुन्हालोकलाजलागली ॥ ह्मणतीकासयाव्याली ॥ जन्मदारिद्रें ॥ ८ ॥ ऐसीलोकलाज
होईल ॥ वडिलांचेंनांवजाईल ॥ आतांऋणकोणदेईल ॥ लग्नापुरतें ॥ ९ ॥ मागेंऋणज्याचेंघेतलें ॥ त्याचेंपरतोननाहींदिध
लें ॥ ऐसेंआभाळकोसळलें ॥ उद्वेगाचें ॥ १० ॥ आपणखातोंअन्नासी ॥ अन्नखातेंआपणासी ॥ सर्वकाळमानसीं ॥ चिंतातुर
॥ ११ ॥ पतअवघीचमोडली ॥ वस्तभावगाहाणपडली ॥ आहादेवावेळआली ॥ आतांदिवाळ्याची ॥ १२ ॥ कांहींकेलानाडातो
डा ॥ विकिलाघरचारेडापाडा ॥ कांहींपैकारोकडा ॥ काळांतरेकादिला ॥ १३ ॥ ऐसेंऋणघेतलें ॥ लोकिकींदंभकेलें ॥ सकळ-
ह्मणतीनांवराखिलें ॥ वडिलांचें ॥ १४ ॥ ऐसेंऋणउदंडझालें ॥ ऋणाइतीं वेढूनिघेतलें ॥ मगप्रयाणआरंभिलें ॥ विदेशाप्र-
ती ॥ १५ ॥ दोनवर्षेंबुडीमारिली ॥ नीचसेवाअंगीकारिली ॥ शरीरींआपदाभोगिली ॥ अतिशयेंसी ॥ १६ ॥ कांहींमेळविलेंवि
देशीं ॥ जीवलागलामनुष्यांपाशीं ॥ मगपुसोनियांस्वामीसी ॥ मुरडताझाला ॥ १७ ॥ तंवतीं अत्यंतपीडापावलीं ॥ वाटपा-
हातबैसलीं ॥ ह्मणतीदिवसगतीकांलागली ॥ कायकारणदेवा ॥ १८ ॥ आतांआह्मींकायखावें ॥ कितीउपवासीमरावें ॥ ऐ
सीयाचेसंगतीसदैवें ॥ कांपांघातलें आह्मासी ॥ १९ ॥ ऐसेंआपुलेंसूखपाहाती ॥ परित्याचेंदुःखनेणती ॥ आणिशक्तिगेलि
याअंतीं ॥ कोणीचकामानयेती ॥ २० ॥ असोऐसीवाटपाहतां ॥ दृष्टीदेखिलाअवचिता ॥ मुलेंधांवतीताताताता ॥ भागला
सीह्मणोनी ॥ २१ ॥ स्त्रीदेखोनिआनंदली ॥ ह्मणतीआमुचीदैन्येंफिटलीं ॥ तवयेरेंदिधली ॥ गांठोडीहातीं ॥ २२ ॥ सकळां-
सआनंदझाला ॥ ह्मणतीआमुचावडिलआला ॥ तेणेंतरीआह्माला ॥ आंगड्याटोप्याआणिल्या ॥ २३ ॥ ऐसाआनंदचा

दा॰द॰३ रीदिवस॥ सर्वेंचिमांडिलीफुसमुस॥ ह्मणतीहेगेलियाआह्मांस॥ पुनःआपदालागती॥ २४॥ ह्मणोनिआणिलेंतेंअसावें॥ यापें स॰
६ मागुतीविदेसाजावें॥ आह्मीहेंखाऊंतोंयावें॥ द्रव्यमेळवोनी॥ २५॥ ऐसीवासनासकळांची॥ अवघींसोयरींस्वार्थाचीं॥ ५
स्त्रीअत्यंतप्रीतीची॥ तेहीस्वार्थाचीलागीं॥ २६॥ विदेशींबहुतदगदग्ला॥ विश्रांतीघ्यावयाघरांआला॥ श्वासहीनाहींटा
किला॥ तोजाणेवोडवलें॥ २७॥ पुढेंअपेक्षाजोशीयाची॥ केलीविवंचनामुहूर्ताची॥ वृत्तीगुंतलीनयाची॥ जातांप्रशस्तन
वाटे॥ २८॥ मायामात्रसिद्धकेली॥ कांहींसामग्रीबांधिली॥ लेंकुरेंदृष्टीपाहिली॥ मार्गस्थजाला॥ २९॥ स्त्रियेसिअवलो
किलें॥ वियोगदुःखबहुतवाटलें॥ प्रारब्धसूत्रतुटलें॥ ऋणानुबंधाचें॥ ३०॥ कंठसद्गदितजाहला॥ नसांवरेचिगहिंवर
आला॥ लेंकुरेंआणिपित्याला॥ ताडातोडीजाहली॥ ३१॥ जरीऋणानुबंधअसेल॥ तरीमागुतीभेटीहोईल॥ नाहींतरी
संगतीपुरेल॥ येचभेटीनेंतुमची॥ ३२॥ ऐसेंबोलोनिस्वारहोय॥ मागुतीफिरफिरोनिपाहे॥ वियोगदुःखनसाहे॥ परंतुकां
हींनचले॥ ३३॥ आपुलागांवराहिलामागें॥ चित्तभ्रमलेंसंसारउद्वेगें॥ दुःखावलाप्रपंचसंगें॥ अभिमानास्तव॥ ३४॥ ते
समयींमाताआठवली॥ ह्मणेधन्यतेमाउली॥ मजकारणेंबहुतकष्टली॥ परिमीनेणेंचिमूर्ख॥ ३५॥ आजिजरीतेअसती॥
तरीमलाकदांनविसंबिती॥ वियोगहोतांआक्रंदती॥ तेपोटआगीवेगळी॥ ३६॥ पुत्रवैभवहीनभिकारी॥ मातातेसाचि
अंगिकारी॥ दगदगलादेखोनिअंतरीं॥ त्याच्यादुःखेंदुखावे॥ ३७॥ प्रपंचविचारेंपाहतां॥ हेंसकळजोडेनजोडेमाता॥
हेंशरीरजयेकरितां॥ निर्माणझालें॥ ३८॥ लांवतरीतेमाया॥ कायकराव्यासहस्त्रजाया॥ परिभ्रलोनिगेलोंवांया॥ म
करध्वजाचेनी॥ ३९॥ याएकाकामाकारणें॥ जिवलगासीद्वंद्वघेणें॥ सर्वांनेपिशुनें॥ ऐशींवाटती॥ ४०॥ ह्मणोनि धन्य ६
धन्यप्रपंचीजन॥ जेंमायबापाचेंभजन॥ करितीनकरितीमन॥ निष्ठुरजिवलगासी॥ ४१॥ संगतीस्त्रियाबाळकांची॥

आहेसा ठीजन्माची॥ परीमायबापेंकैंची॥ मिळतीपुढें॥ ४२॥ एसेंपूर्वीहोतेंऐकिलें। परितेंसमयींनाहींकळलें॥ मनहेंबुडोन-
गेलें। रतिसुखाचियाडोहीं॥४३। हींसरवींवाटतीपरिपिसुणें॥ मिळालीवैभवाकारणें॥ रितेंजातांलाजिरवाणें॥ अत्यंतवा
टे। ४४॥ आतांभलतेसेंकरावें॥ परिद्रव्यमेळऊनन्यावें॥ रितेंजातांस्वभावें॥ दुःखआहे॥ ४५॥ ऐसीविवंचनाकरी॥ दुः
खवाटलेंअंतरीं॥ चिंतेचियेमहापुरीं॥ बुडोनिगेलों॥ ४६॥ ऐसाहादेहआपुला॥ असतांचिपराधीनकेला॥ ईश्वरींकान-
कोंडाझाला॥ कुटुंबकाबाडी॥४७॥ याएकाकामासाठीं॥ जन्मगेलाआटाआटी॥ वयवेचल्याशेवटीं॥ एकलेंजावें॥४८
॥ऐसामनींपस्तावला॥ क्षणएकउदासझाला॥ सवेंचिप्राणीझळंबला॥ मायाजाळें॥ ४९॥ कन्यापुत्रआठवलीं॥ मनींहृ
निक्षितीवाटली॥ ह्मणेलेंकुरेंअंतरलीं॥ माझींमज॥५०॥ मागीलदुःखआठवलें॥ जेंजेंहोतेंप्राप्तझालें॥ मगरुदनआ
रंभिलें॥ दीर्घस्वरें॥५१॥ अरण्यींरुदनकरितां॥ कोणीनाहींबुझाविता॥ मगहोयविचारिता॥ आपुलेमनीं॥५२॥ आतां
कासयारडावें॥ प्राप्तहोतें तेंभोगावें॥ ऐसेंबोलोनियांजीवें॥ धारिष्टकेलें॥५३॥ ऐसादुःखेंदगदगला॥ मगविदेशाप्रती
गेला॥ पुढेंप्रसंगकैसावर्तला॥ तोसावधऐका॥५४॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेतृतीयदशकेसंपत्तिवे
धनिरूपणंचतुर्थःसमासः॥४॥ ॥श्रीरामसमर्थ॥ ॥पुढेंगेलाविदेशासी॥ प्राणीलागलाव्यासंगासी॥ आ-
पुल्याजीवेंसोसी॥ नानाश्रम॥१॥ ऐसादुस्तरसंसार॥ करितांकष्टलाथोर॥ पुढेंदोनीचारीसंवत्सर॥ द्रव्यमिळविलें॥२
सवेंचिआलादेशासी॥ तोंअवर्षणपडिलेंदेशीं॥ तेणेगुणेंमनुष्यांसी॥ बहुतकष्टजाले॥३॥ एकाच्याबेसल्याअमृतक-
ळा॥ एकांसचंद्रीलागलीडोळां॥ एककांपतीचळचळां॥ दैन्यवाणी॥४॥ एकदीनरूपबेसलीं॥ एकसुजलींआणिमेलीं॥
ऐसींकन्यापुत्रदेखिलीं॥ अकस्मातडोळां॥५॥ तेणेंबहुतदुःखीझाला॥ देखोनियांउभडआला॥ प्राणीआक्रंदोंलागला

दा॰ द॰ ३ दैन्यवाणें॥ ६॥ तंव तो अवघींसावध झाली॥ ह्मणती बाबा जेऊं घाली॥ अन्नालागीं मिटकळी॥ झडा घालिती॥ ७॥ गांठोडें स॰
सोडोनि पाहाती॥ हाता पडलें तें चिरवाती॥ कांहीं तोंडीं कांहीं हातीं॥ प्राण जाती निघोनियां॥ ८॥ तानंडी तानंडी जेऊं घाली ५
तों जेवितां जेवितां कांहीं मेलीं॥ कांहीं होतीं धांदावलीं॥ तींहीं मेलीं अजीर्णें॥ ९॥ ऐसी बहुतेक मेलीं॥ एक दोन मुलें उरलीं॥
तींही दैन्यवाणीं झालीं॥ आपुले मातेवांचुनी॥ १०॥ ऐसें अवर्षण आलें॥ तेणें घर चिबुडालें॥ पुढें देशीं सुभिक्ष झालें॥ अति-
शयेंसी॥ ११॥ लेंकुरां नाहीं वाढवितें॥ अन्न करावें लागे आपुले निहातें॥ बहु त्रास घेतला चित्तें॥ स्वयंपाकाचा॥ १२॥ लोकीं भ-
रीस घातलें॥ पुनः मागुतें लग्न केलें॥ द्रव्य होतें तें वेचिलें॥ लग्नाकारणें॥ १३॥ पुन्हा विदेशासि गेला॥ द्रव्य मेळवोनि आला॥
तंव घरीं कलह लागला॥ सावत्रपुत्रांसीं॥ १४॥ स्त्री झाली न्हातीधुती॥ पुत्र देखों न शकती॥ म्हातारा चीगेली शक्ती॥ वृद्ध झा-
ला॥ १५॥ सदा भांडण पुत्रांचें॥ कोणी नायकती कोणाचें॥ वनिता अति प्रीतीचें॥ प्रीतिपात्र॥ १६॥ किंतु बैसला मना॥ एकें ठा-
ईं पडेना॥ ह्मणोनियां पांच जणां॥ मेळविलें॥ १७॥ पांच जण वांटे करिती॥ तों ते पुत्र नायकती॥ निवाडा नव्हेचि अंतीं॥ भां-
डण लागलें॥ १८॥ बापलेंकां भांडण झालें॥ लेंकीं बापास मारिलें॥ तंव तें मातेनें घेतलें॥ शंखतीर्थ॥ १९॥ ऐको निमिळाले लो-
क॥ उभे पाहती कौतुक॥ ह्मणती बापास लेंक॥ कामा आले॥ २०॥ ज्याकारणें केले नवस॥ ज्याकारणें केले सायास॥ ते पुत्र मा-
तापितयास॥ मारिती पाहा॥ २१॥ ऐसा आलापा पकळी॥ आश्चर्य मानिलें सकळीं॥ उभे तो डिती कळी॥ नागरिक लोक॥ २२॥
पुढें बैसोन पांच जण॥ वांटे केले तत्समान॥ बापलेंकांचें भांडण॥ तोडिलें तेंहीं॥ २३॥ बापास वेगळें घातलें॥ कोंपट बांधोनि-
दिधलें॥ मन कांतेचें लागलें॥ स्वार्थबुद्धी॥ २४॥ कांता तरुण पुरुष वृद्ध॥ दोघांस पडिला संबंध॥ खेद सांडूनि आनंद॥ मानिला ७
तींहीं॥ २५॥ स्त्री सांपडली सुंदर॥ गुणवंत आणि चतुर॥ ह्मणे माझें भाग्य थोर॥ वृद्धपणीं॥ २६॥ ऐसा आनंद मानिला॥ दुः

खसर्वविसरला॥ तंवतोगलबला जाला॥ परचक्रआलें॥ २७॥ अकस्मातधाडीआली॥ कांता बंदीधरूनिनेली॥ वस्तभाव हीगे
ली॥ प्राणियाची॥ २८॥ तेणेंदुःखजाहलेंभारी॥ दीर्घस्वरेंरुदन करी॥ मनींआठवे सुंदरी॥ गुणवंत॥ २९॥ तंवतिचीमातीआली॥ तुम
चीकांताभ्रष्टविली॥ ऐकोनियांआंगघाली॥ पृथ्वीवरी॥ ३०॥ सव्यअपसव्य लोळे॥ जळेंपाझरतीडोळे॥ आठवितांचित्तपोळे॥
दुःखानळे॥ ३१॥ द्रव्यहोतेंमेळविलें॥ तेंहीलग्नासवेचिलें॥ कांतेसहीधरूननेलें॥ दुराचारीं॥ ३२॥ मजहीवृद्धपणआलें॥
लेंकींवेगळेंघातलें॥ आहादेवाओढवलें॥ अदृष्टमाझें॥ ३३॥ द्रव्यना हींकांतानाहीं॥ ठावनाहींशक्तीनाहीं॥ देवामज कोणी
चनाहीं॥ तुजवेगळें॥ ३४॥ पूर्वींदेवनाहींपूजिला॥ वैभवदेखोनिभुलला॥ सेखींप्राणीपस्तावला॥ वृद्धपणीं॥ ३५॥ देह-
अत्यंतखंगलें॥ सर्वांगवाळोनिगेलें॥ वातपित्तउसळलें॥ कंठदाटलाकफें॥ ३६॥ वळेजिव्हेचीबोबडी॥ कफेंकंठघडघडी॥
दुर्गंधीस्फुटलीतोंडीं॥ नाकींश्लेष्मावाहे॥ ३७॥ मानकांपेचळचळां॥ डोळेगळतीभळभळां॥ वृद्धपणींअवकळा॥ दाकोनि
आली॥ ३८॥ दंतपाटीउखळली॥ तेणेंबोचरखिंडीपडली॥ मुखींलाळगळोंलागली॥ दुर्गंधीची॥ ३९॥ डोळापाहतांदि
सेना॥ कानींशब्दऐकेना॥ दीर्घस्वरेंबोलवेना॥ दमादाटे॥ ४०॥ शक्तीपायांचीराहिली॥ बैसवेनामुरकुंडीघाली॥ वृद्ध-
तीवाजोंलागली॥ तोंडाचीऐसी॥ ४१॥ क्षुधालागतांआवरेना॥ अन्नसमयींमिळेना॥ मिळालेंतरीचावेना॥ दांतगेले॥ ४२॥
पित्तेंजिरेनाअन्न॥ भक्षितांचिहोयवमन॥ तैसेंचजायनिघोन॥ अपानद्वारें॥ ४३॥ विष्ठामूत्रआणिबळस॥ भोंवतावम-
नेंकेलानास॥ दुरोनजातांकोंडेश्वास॥ विश्वजनाचा॥ ४४॥ नानादुःखेंनाना व्याधी॥ वृद्धपणींचळेबुद्धी॥ तरीपुरेनाअ-
वधीआयुष्याची॥ ४५॥ पापण्याभोवयांचेकेश॥ पिकोनिझडलेंनिःशेष॥ सर्वांगींलोंबेमांस॥ चिरकुटासारिखें॥ ४६॥
देहसर्वपारिखें झालें॥ सवंगडेनिःशेषराहिलें॥ सकळप्राणिमात्र बोले॥ मरेनांका॥ ४७॥ जेजन्मोनिपोशिलीं॥ तेंचिपि

रोनिपडिलीं॥अंतींविषमवेळआली॥प्राणियांसी॥४८॥गेलेंतारुण्यगेलेंबळ॥गेलेंसंसाराचेंसळ॥यातांहातझालेंस
कळ॥शरीरआणिसंपत्ती॥४९॥जन्मवरीस्वार्थकेला॥तितुकाहीव्यर्थगेला॥केसाविषमकाळआला॥अंतकाळीं॥५०
सुखाकारणेंझुरला॥सेखींदुःखेंकष्टीझाला॥पुढेंमागुतीधोकाआला॥यमयातनेचा॥५१॥ ॥श्लोक॥जन्मदुःखं
जरादुःखंनित्यदुःखंपुनःपुनः॥संसारसागरंदुःखंतस्माज्जागृहिजागृहि॥१॥ ॥टी॰॥जन्मभयघादुःखमूळ॥लाग
तीदुःखाचेंविंगळ॥ह्मणोनियांतात्काळ॥स्वहितकरावें॥५२॥असोऐसेंवृद्धपण॥सकळांसआहेदारुण॥ह्मणोनि-
यांशरण॥भगवंतासिझालें॥५३॥पुढेंवृद्धीसतखता॥गर्भींपस्तावाहोता॥तोचिआलामागुता॥अंतकाळीं॥५४॥ह्म
णोनिमागुतेंजन्मांतर॥प्राप्तमातेचेंउदर॥संसारहाअतिदुर्धर॥तोचिठाकोनिआला॥५५॥भगवद्भजनावांचुनी॥
चुकेनाहेंजन्मयोनी॥तापत्रयाचीजाचणी॥सांगिजेलपुढें॥५६॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेतृतीयदशकेस्वगु
ताहरणंनामपंचमःसमासः॥५॥ ॥श्रीरामसमर्थ॥ ॥तापत्रयाचेंलक्षण॥आतांसांगिजेलनिरूपण॥श्रोतीं
करावेंश्रवण॥एकाग्रहोउनी॥१॥जोतापत्रयींपोळला॥तोसंतसंगेंनिवाला॥आर्तभूततोषला॥पदार्थेंजेवि॥२॥क्षुधा
क्रांतासमिळेअन्न॥तृषाक्रांतासजीवन॥बंदीपडिलासांचेंबंधन॥तोडितांसुख॥३॥महापूरेंजाजावला॥तोपैलतीरा-
सनेला॥कांतोस्वप्नीचावेईला॥स्वप्नदुःखी॥४॥कोणीएकासीमरण॥येतांदिधलेंजीवदान॥संकटासनिवारण॥के
लियासुख॥५॥रोगीयासीओषध॥सप्रचीतआणिशुद्ध॥तयासीहोयआनंद॥आरोग्यहोतां॥६॥तैसासंसारेंदु-
खवला॥त्रिविधतापेंपोळला॥तोचिअधिकारीजाला॥परमार्थासी॥७॥तेंत्रिविधतापकैसे॥आतांबोलिजेतीतैसे॥
त्यांविषयींएकअसे॥वाक्याधार॥८॥ ॥श्लो॰॥देहेंद्रियेश्चप्राणेनसुखंदुःखंचप्राप्यते॥इदमाध्यात्मिकंतापंजा

यतेदुःखदेहिनाम्॥१॥ सर्वभूतेनसंयोगात्सुखंदुःखंचजायते॥ द्वितीयंतापसंतापंसत्यंचैवाधिभौतिकम्॥२॥ शुभा
शुभंचकर्मेणदेहांतेयमयातना॥ स्वर्गनर्कादिभोक्तव्यंमिदंचैवाधिदैविकम्॥३॥ ॥टी०॥ एकतापआणिआध्यात्मिक
दुजातोआधिभौतिक॥ तिसराआधिदैविक॥ तापजाणावा॥९॥ आध्यात्मिकतोकोण॥ कैसीत्याचीवोळखण॥ आधि
भूतिकांचेलक्षण॥ जाणिजेकैसें॥१०॥ आधिदैविकतोकैसा॥ कवणतयाचीदशा॥ देहांविशदकळेऐसा॥ विस्तारकी
जे॥११॥ हांजीह्मणोनिवक्ता॥ जाहलाकथाविस्तारिता॥ आध्यात्मिकतापआतां॥ सावधऐका॥१२॥ देहेंद्रियेंआणि
प्राण॥ याचेनियोगेंआपण॥ सुखदुःखेंशिणेजाण॥ यानावआध्यात्मिक॥१३॥ देहामधूनजेंआलें॥ इंद्रियप्राणेंदुः
खझालें॥ तेंआध्यात्मिकबोलिलें॥ तापत्रय॥१४॥ देहामधूनिकायआलें॥ प्राण्यासकोणदुःखझालें॥ आतांहेंविशद
केलें॥ पाहिजेकीं॥१५॥ खरूजरखवडेपुळियानारू॥ नखुरडेंमाजरयादेवगोवरूं॥ देहामधीलविकारू॥ यानावआध्या-
त्मिक॥१६॥ कारवमाजरीकेशतोड॥ चोरवटेवर्णकाळफोड॥ व्याधीमुळव्याधीमहाजड॥ यानावआध्यात्मिक॥१७॥ अंगु
ळवेडेगालफुगी॥ कंडउठेजेवाउगी॥ हिरडीसुजेभरेचणगी॥ यानावआध्यात्मिक॥१८॥ वाउगेफोडउठती॥ कांतेसुजे
आंगकांती॥ वातआणितिडकालागती॥ यानावआध्यात्मिक॥१९॥ नायटेअंदुगजकरण॥ पेहाचेंपोटविस्तीर्ण॥ बैसले
ढाळेंफुटतीकर्ण॥ यानावआध्यात्मिक॥२०॥ कुष्ठआणिओलाकुष्ठ॥ पंडुरोगअतिश्रेष्ठ॥ क्षयरोगाचेकष्ट॥ यानाव-
आध्यात्मिक॥२१॥ वाटीवटकवायगोळा॥ हातींपायींलागतीकळा॥ भोवंडीवाहेवेळोवेळां॥ यानावआध्यात्मिक॥
२२॥ वोलंडाआणीवळ॥ पोटशूळाचीतळमळ॥ अर्धशिशीउठेकपाळ॥ यानावआध्यात्मिक॥२३॥ दुःखेंमाजआणि
मान॥ पृष्ठीग्रीवाआणिवदन॥ अस्थीमांसेंदुखतीजाण॥ यानावआध्यात्मिक॥२४॥ कुच्छीकरतळकामिणी॥ मुरुमस्

दा॰द॰३ टरेमाळिणी॥ विदेशीं लागे पाणी॥ यानांव आध्यात्मिक॥२५॥ जळशोष आणि हिवारें॥ गिरगिरी आणि आंधारें॥ ज्वर- स॰
९ पांचवा आणि शारें॥ यानांव आध्यात्मिक॥२६॥ शैत्य ऊष्ण आणि तृषा॥ क्षुधा निद्रा आणि दिशा॥ विषयतृष्णेची दुर्दशा ६
यानांव आध्यात्मिक॥२७॥ आळसी मूर्ख आणि अपेशी॥ भय उपजे मानसीं॥ विसराळु दुश्चित अहर्निशी॥ यानांव आ-
ध्यात्मिक॥२८॥ मूत्रकोंडे आणि परमें॥ रक्तपीती आणि रक्तपरमें॥ रखडाच ढाचे निश्रमें॥ यानांव आध्यात्मिक॥२९॥
मुरडा हगवण उन्हाळे॥ दिशा कोंडतां आरदोळे॥ एक व्यथा असोन न कळे॥ यानांव आध्यात्मिक॥३०॥ गांठ ढळली-
झालें जंत॥ पडे आंव आणि रक्त॥ अन्न तैसेंचि पडत॥ यानांव आध्यात्मिक॥३१॥ उचकी लागली उशीत गेल॥ पित्त-
उसळलें उलट झाला॥ खरेपडसें आणि खोकला॥ यानांव आध्यात्मिक॥३२॥ पोटफुगी आणि तडस॥ भरला हीरला-
गला घांस॥ फोडीलागतां कासाविस॥ यानांव आध्यात्मिक॥३३॥ उसळला दम आणि धाप॥ पडजीभ ढांसी आणि कफ॥
मोवात ज्वर आणि संताप॥ यानांव आध्यात्मिक॥३४॥ कोणी सेंदुर घातला॥ तेणें प्राणी निर्बुजला॥ घशामध्यें फोड आला॥
यानांव आध्यात्मिक॥३५॥ गळसोट्या आणि जीभ झडे॥ सदां मुखीं दुर्गंधी पडे॥ दंतहीन लागती किडे॥ यानांव आध्या-
त्मिक॥३६॥ जरंडी घोणा ळागंडमाळा॥ अर्वचिता स्वयें फुटे डोळा॥ आपणचि कापी अंगुळा॥ यानांव आध्यात्मिक॥३७
कळा तिडका लागती॥ कांते दंत उन्मळती॥ अधर जिव्हा रगडती॥ यानांव आध्यात्मिक॥३८॥ कर्णदुःख नेत्रदुःख॥
नाना दुःखें घडे शोक॥ गर्भांध आणि नपुंसक॥ यानांव आध्यात्मिक॥३९॥ फुलें वडस आणि पडळें॥ कीड गर्त्ता रातांधळें॥
दुश्चित भ्रमिष्ट आणि खुळें॥ यानांव आध्यात्मिक॥४०॥ मुके बधिर राखोंडे॥ थोंटे चळले आणि वेडे॥ पांगुळ कुन्हे आणि ९
पावडे॥ यानांव आध्यात्मिक॥४१॥ तारसें घुलें कानें कैरें॥ गारोळें जामुनटापरें॥ षडांगुळें गगायें विदारें॥ यानांव आ-

ध्यात्मिक ॥ ४२ ॥ दांत रें बोंचरें घाणाळ ॥ घ्राणहीन श्रोत्रहीन बराळ ॥ अतिकृश अतिस्थूळ ॥ या नाव आध्यात्मिक ॥ ४३ ॥ तो
तिरें बोबडें निर्बळ ॥ रोगी कुरूप कुटीळ ॥ मत्सरी खादाड तपीळ ॥ या नाव आध्यात्मिक ॥ ४४ ॥ संतापी अनुतापी मत्सरी ॥
कामिक हेवा तिरस्कारी ॥ पापी अवगुणी विकारी ॥ या नाव आध्यात्मिक ॥ ४५ ॥ उसण वात राकरक ॥ आवटलें आणि च्वर-
क ॥ सूजी आणि चाळक ॥ या नाव आध्यात्मिक ॥ ४६ ॥ सल आडवें गर्भपात ॥ स्तन गुंतलें सन्निपात ॥ संसार कोडें अपमृ
त्य ॥ या नाव आध्यात्मिक ॥ ४७ ॥ नखविष आणि हिंगुरडें ॥ बाचड आणि वावडें ॥ उगीच दांत खीळ पडे ॥ या नांव आध्यात्मि
क ॥ ४८ ॥ झडती पातीं सूजती भोंवया ॥ नेत्रीं हीनी रांजणवाडिया ॥ चाळसी लागे प्राणिया ॥ या नाव आध्यात्मिक ॥ ४९ ॥
वांग तिळ सूर मेलासें ॥ चामखीळ गलंडे मसे ॥ चुकुर होइजे मानसें ॥ या नाव आध्यात्मिक ॥ ५० ॥ नाना फुगे आणि आवा-
ळे ॥ आंगीं दुर्गंधी प्रबळे ॥ चाडचाडी लाळ गळे ॥ या नाव आध्यात्मिक ॥ ५१ ॥ नाना चिंते ची काजळी ॥ नाना दुःखें चित्त पोळी
व्याधी वांचून तळमळी ॥ या नाव आध्यात्मिक ॥ ५२ ॥ वृद्धपणींच्या आपदा ॥ नाना रोग होती सदा ॥ देह क्षीण सर्वथा ॥ या
नाव आध्यात्मिक ॥ ५३ ॥ नाना व्याधी नाना दुःखें ॥ नाना भोग नाना खांडकें ॥ प्राणी तळमळी शोकें ॥ या नाव आध्यात्मिक ॥
॥ ५४ ॥ ऐसा आध्यात्मिक ताप ॥ पूर्व पापाचा संताप ॥ सांगतां सरेना अमूप ॥ दुःखसागर ॥ ५५ ॥ बहुत काय बोलावें ॥ श्रोतीं
संकेतें जाणावें ॥ पुढें बोलिलें स्वभावें ॥ आधिभौतिक ॥ ५६ ॥ ॥ इति श्री दासबोधे गुरुशिष्यसंवादे तृतीयदशके आ-
ध्यात्मिकतापनिरूपणं षष्ठः समासः ॥ ६ ॥ ॥ श्रीराम समर्थ ॥ ॥ मागां जालें निरूपण ॥ आध्यात्मिकाचें लक्षण
आतां आधिभौतिक तो कोण ॥ सांगिजेल ॥ १ ॥ ॥ श्लो० ॥ सर्वभूतेषु संयोगात्सुखं दुःखं च जायते ॥ द्वितीयं तापसंतापं
सत्यं चैवाधिभौतिकम् ॥ १ ॥ ॥ टी० ॥ सर्वभूतांचेनि संयोगें ॥ ताप होतां मनभंगें ॥ सुखदुःख उपजों लागे ॥ या नाव आधि-

भौतिक॥२॥ तरी आधिभूतिकांचें लक्षण॥ प्रांजळ करूनि निरूपण॥ जेणें अनुभवास ये पूर्ण॥ वोळखीतापत्रयाची॥३॥ ठेंचा
लागती मोडती कांटे॥ वाजती शस्त्रांचे घायवटे॥ सलशिळका आणि सरांटे॥ यानांव आधिभौतिक॥४॥ आग्या आणि का
चकुहिरी॥ अवचट लागे शरीरीं॥ गांधील येऊनी दंश करी॥ यानांव आधिभूतिक॥५॥ मासी गोमासी मोहाळमासी॥ मुं
गी तेलमुंगी डांस दंशी॥ सोटजळू लागे पायांशीं॥ यानांव आधिभूतिक॥६॥ पिसा पिसोळे चांचण॥ कुसळें मुंगळे ढेंकूण॥
विसीफ भोंवरगोंचीड जाण॥ यानांव आधिभूतिक॥७॥ गोमी विंचू आणि विखार॥ व्याघ्र लांडगे आणि सूकर॥ गोसाया
ळ आणि सामर॥ यानांव आधिभूतिक॥८॥ रानगाई रानह्मैसे॥ रानशकटें आणि रिसे॥ रानहस्ती लावपिसें॥ यानांव
आधिभूतिक॥९॥ स्रुसरीनें वोढून नेलें॥ कांतें अवचित बुडालें॥ अथवा खडाळी पडिलें॥ यानांव आधिभूतिक॥१०॥
नाना विखारें अजगर॥ नाना मगर जळचर॥ नाना वनचरें अपार॥ यानांव आधिभूतिक॥११॥ अश्व वृषभ आणि खर॥
श्वान सूकर जंबूक मार्जार॥ ऐसीं बहुविध क्रूर॥ यानांव आधिभूतिक॥१२॥ ऐसीं कर्कशें भयानकें॥ बहुविध दुःखदा-
यकें॥ दुःखें दारुण अनेकें॥ यानांव आधिभौतिक॥१३॥ भिंती माळवदें पडती॥ कडे भूयरीं कोसळती॥ वृक्ष आंगावर मो
डती॥ यानांव आधिभूतिक॥१४॥ कोणी एकाचा शाप जडे॥ कोणी एकें केलें चेडे॥ आधांतरीं होती वेडे॥ यानांव आधिभू
तिक॥१५॥ कोणी एकें चाळविलें॥ कोणी एकें भ्रष्टविलें॥ कोणी एकें धरूनि नेलें॥ यानांव भूतिक॥१६॥ कोणी एकें दिलें
विष॥ कोणी एकें लाविले दोष॥ कोणी एकें घातलें शाप॥ यानांव आधिभूतिक॥१७॥ अवचितां शेर लागला॥ नेणों बिब
वा चिडला॥ प्राणी धुरें जाजावला॥ यानांव आधिभूतिक॥१८॥ इंगळावरी पाय पडे॥ शिळे खालीं हात सांपडे॥ धांवतां
अडखळोनि पडे॥ यानांव आधिभूतिक॥१९॥ वापीकूप सरोवर॥ गर्ता खडा नदीतीर॥ अवचितें पडे शरीर॥ यानांव आधि

भूतिक॥२०॥दुर्गारवालेंकोसळती॥तेणेंदुःखेंआक्रंदती॥झाडावरूनिपडती॥ यानाव०२१॥शीतेंवोठनरकती॥हातपायदांत फुटती॥चिरबल्याजिव्हाळ्यालागती॥यानांवआधिभूतिक॥२२॥अशनपानाचियेवेळे॥ऊष्णरसेंजिव्हापोळे॥दांतकस्करे आणिहरळे॥यानावआ०॥२३॥पराधीनबाळपणीं॥कुशब्दमारजाचणी॥अन्नवस्त्रेंवीणआळणी॥यानाव०॥२४॥सासु रवासगालोरे॥ठणकेलासणेचिमोरे॥आलेंरुदननधरे॥यानाव०॥२५॥चुकतांकानपिळिती॥कांतोडोळांहिंगघालिती॥ सर्वकाळधारकीधरिती॥यानाव०॥२६॥नानाप्रकारिचेमार॥दुर्जनमारितीअपार॥दुरीअंतरेमाहेर॥यानावआधिभूति क॥२७॥कर्णनासिकविंधिलें॥बळेंचिधरूनीगोंदिलें॥खोडीजायापोळविलें॥याना०॥२८॥परचक्रींधरूनिनेलें॥नीच- यातीसदिधलें॥दुर्दशाहोऊनिमेलें॥याना०॥२९॥नानारोगउद्भवले॥जेंआध्यात्मिकबोलिलें॥वैद्यपंचाक्षरीआणिले॥ यानाव०॥३०॥नानाव्यथेचेंनिरसन॥व्हावयाऔषधदारुण॥बळात्कारेंदेतीजाण॥यानावआधिभूतिक॥३१॥नानावल्ली चेरस॥कादेगगोंडकर्कश॥घेतांहोयकासाविस॥यानावआधिभूतिक॥३२॥ढाळआणिउखाळदेती॥पथ्यकठीणसां गती॥अनुपानचुकवितांविपत्ती॥यानाव०॥३३॥फाडरक्तआणिफांसणी॥गुलडागाचीजाचणी॥तेणेंदुःखेंदुखवेप्रा- णी॥यानाव०॥३४॥रुचिकबिबवेघालिती॥नानादुःखेंदडपेदेती॥शिरानोडितीजळवालाविती॥यानांवआधिभूति- क॥३५॥बहुरोगबहुऔषधें॥सांगतांअपारअगाधें॥प्राणीदुखवेतेणेंखेदें॥यानावआधिभूतिक॥३६॥बोलाविला- पंचाक्षरी॥धुरमारपीडाकरी॥नानायातनाचतुरीं॥आधिभौतिकजाणिजे॥३७॥दरवडेघालोनियांजना॥तस्करकरि तीयातना॥तेणेंदुखेंहोयमना॥यानावआधिभूतिक॥३८॥अग्नीचेनिज्वाळेंपोळे॥तेणेंदुःखेंआरंबळे॥हाणीजालीवि वळें॥यानावआधिभूतिक॥३९॥नानामंदिरेंसुंदरें॥नानारत्नाचीभांडारें॥दिव्यांबरेंमनोहरें॥दग्धहोती॥४०॥नानाध

न्येंनानापदार्थ॥ नानापशूनानास्वार्थी। नानापात्रेंनानाअर्थ॥ मनुष्येंभस्महोती॥ ४१॥ अग्नीलागलासेनीं॥ धान्येंबण
ग्यारवडकुती॥ इक्षुदंडजळोनिजाती॥ अकस्मात॥ ४२॥ ऐसाअग्निलागला॥ अथवाकोणीलाविला॥ हाणीझालीकांपोळ-
ला॥ यानांवआधिभूतिक॥ ४३॥ ऐसेंसांगतांबहुत॥ होतीवह्नीचेआघात॥ तेणेंदुःखेंदुखवेचित्त॥ यानांवआधिभूतिक॥ ४४
हारपेविसरेआणिसांडे॥ नासेगाहाळेफुटेपडे॥ असाध्यहोयकोणीकडे॥ यानांवआधिभूतिक॥ ४५॥ प्राणीस्थानभ्रष्टझा
ले॥ नानापशूतेचुकले॥ कन्यापुत्रगाहाळले॥ यानांवआधिभूतिक॥ ४६॥ तस्करअथवादावेदार॥ अवचितेकरितीसंहार
लुटतीघरेंनेतीखिल्लार॥ यानांवआधिभूतिक॥ ४७॥ नानाधान्येंकेलींकांपिती॥ पानमळामीठघालिती॥ ऐसेनानाअ-
घातकरिती॥ यानांवआधिभूतिक॥ ४८॥ मेंदउचलेखानोरी॥ स्वर्णपंथीभुररेकरी॥ ठकुसितरूवरपेकरी॥ वरपाघालि
ति॥ ४९॥ गठीसोड द्रव्यसोडिती॥ नानाअळंकारकादिती॥ नानावस्तूमूषकनेती॥ यानांवआधिभूतिक॥ ५०॥ बीजपडे-
हिंवपडे॥ आणिपर्जन्यीसांपडे॥ कांतेमहापुरींबुडे॥ यानांवआधिभूतिक॥ ५१॥ भोंवरेवळणआणिधार॥ वोसणेलाटा
अपार॥ वृश्चीकगोंवीअजर॥ वाहोनिजाती॥ ५२॥ तयामध्येंप्राणीसांपडला॥ खडकींबेटींअडकला॥ बुडतबुडतवां-
चला॥ यानांवआधिभूतिक॥ ५३॥ मनासारिखानसेसंसार॥ कुरूपकर्कशस्त्रीक्रूर॥ विधवाकन्यामूर्खपुत्र॥ यानांव-
आधिभूतिक॥ ५४॥ भूतपिशाचलागलें॥ आंगावरूनवारेंगेलें॥ अबद्धमंत्रेंप्राणीचळले॥ यानांव॰॥ ५५॥ ब्राह्मणसं
बंधशरीरीं॥ बहुसालपीडाकरी॥ शनेश्वराचाधोकाधरी॥ यानांव॰॥ ५६॥ शिंकपिंगळाआणिपाली॥ वोखटेंहोलाका
ककलाली॥ चिंतीकाजळीलागली॥ याना॰॥ ५७॥ नानाग्रहकाळवार॥ काळतिथीघातचंद्र॥ काळवेळघातनक्षत्र॥ या-
नांव॰॥ ५८॥ दिवदासर्वदाफाकूनगेला॥ अंतरींधोकालागला॥ दुःस्वप्नेंजाजावला॥ यानांव॰॥ ५९॥ भालुभुंकेश्वानरडे-

॥पालीआंगावरीपडे॥नानाचिन्हेंचिंताप वाडे॥यानाव०॥ ६०॥ बाहेरनिघतांअपशाकुन॥ नानाप्रकारींविच्छिन्न॥तेणेंगुणें भंगेमन॥यानाव०॥ ६१॥ प्राणीबंदीसांपडला॥यातनेवरपडाजाला॥नानादुःखेंदुखावला॥यानाव०॥ ६२॥ प्राणीराजदंडपावत॥जरबंदचाबुकवेत॥देमारतळवेमार होत॥यानाव०॥ ६३॥ कोरडेफारंब्याफोक॥ बहुप्रकारेंअनेक॥ बहुताडितीआधिभूतिक॥यानावबोलिजे॥ ६४॥ मोगरीमारबुधलेमार॥चोरखुरूनिडंगारणेंमार॥बुक्याग चांड्यागुडगेमार॥यानाव०॥ ६५॥ लाताचपराकाशेणमार॥कानरवडेदगडमार॥नानाप्रकारींचेमार॥यानाव०॥ ६६॥ टांगणेंठपऱ्यापिछोडे॥ बेडीबुधनालकोलदांडे॥ रक्षणनिग्रहचद्रूंकडे॥यानाव०॥ ६७॥नाकवणीचुकवणी॥मिठवणीरायवणी॥गुळवणीयाचीजाचणी॥यानाव०॥ ६८॥जळामध्येंबुचकळती॥हस्तीपुढेंबांधोनटाकिती॥हांकितीछळतीयानायानी॥यानावआधिभूतिक॥ ६९॥ कर्णछेदघ्राणछेद॥हस्तछेदपादछेद॥जिव्हाछेदअधरछेद॥यानावआधिभूतिक॥७०॥तीरमारशूळीदेती॥नेत्रदूषणकाढिती॥नखोनखींसयामारिती॥यानाव०॥७१॥पारड्यामध्येंघालणें॥कोकडेलोटकरणें॥कांभाट्यासुरवांउडवणें॥यानाव०॥७२॥भोतआणिबोटाबोटीं॥अथवागळलागणेंकंठीं॥सांडसलाउनीआटाआटी॥यानावआधिभूतिक॥७३॥शिसेंपाजणेंविषदेणें॥अथवाशिरच्छेदकरणें॥कांपांयांतखीळघालणें॥यानाव०॥७४॥कानींखुंट्याआदळनी॥अपानीमेखमारिती॥खालकाढोनिटाकिती॥यानाव०॥७५॥सरडमार्जारमारिती॥अथवाफांसीनेऊनदेती॥नानापरीपीडाकरिती॥यानाव०॥७६॥श्वानप्रळयव्याघ्रप्रळय॥भूतप्रळयसर्पसरीप्रळय॥शास्त्रप्रळयचजप्रळय॥यानावआधिभूतिक॥७७॥शिराचोढोनिघेती॥टेंभेलाऊनिभाजिती॥ऐशानानाविपत्ती॥यानाव०॥७८॥मनुष्यहाणीवित्तहाणी॥वैभवहाणीमहत्त्वहाणी॥पशूहाणीपदार्थहाणी॥यानावआधिभूतिक॥७९॥ बाळपणींमरेमाता॥

तारुण्यपणींमरेकांता॥ वृद्धपणींमरेकांता॥ यानावआधिभूतिक॥ ८०॥ दुःखदारिद्र आणिकर्ण॥ विदेशपळणीनागवण॥ आपदाअनुपत्तीकदान्न॥ यानाव॰॥ ८१॥ आकांतवारवाप्रळयो॥ युद्धींहोतांपराजय॥ जिवलगाचाहोयक्षय॥ यानावआधिभूतिक॥ ८२॥ कठिणकाळआणिदुष्काळ॥ साशंकआणिघोरवटीवेळ॥ उद्वेगचिंतेचेहळहळ॥ यानावआधिभूतिक॥ ॥८३॥ घाणाचरकींशिरकला॥ चाकारवालींसांपडला॥ नानावन्हींतपडियेला॥ यानावआधिभू॰॥ ८४॥ नानाशस्त्रेंभेदिला॥ नानाश्वापदेंभक्षिला॥ नानाबंदींपडियेला॥ यानावआधि॰॥ ८५॥ नानाकुवासेंनिर्बुजे॥ नानाअपमानेंलाजे॥ नानाशोकेंप्राणीझिजे॥ यानावआधिभूतिक॥ ८६॥ ऐसेंसांगतांअपार॥ आहेतदुःखाचेडोंगर॥ श्रोतींजाणावाविचार॥ आधिभूतिकाचा॥ ८७॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेतृतीयदशकेआधिभूतिकतापनिरूपणंसप्तमःसमासः॥ ७

॥श्रीरामसमर्थ॥ ॥मागांबोलिलेंआध्यात्मिक॥ त्याउपरीअधिभूतिक॥ आतांबोलिजेलआधिदैविक॥ तोसावधऐका॥ १॥ ॥श्लो॰॥ शुभाशुभंचकर्मेणदेहांतेयमयातना॥ स्वर्गनर्कादिभोक्तव्यमिदंचैवाधिदैविकम्॥ १॥ ॥टी॰॥ शुभाशुभकर्मानेजना॥ देहांतीयमयातना॥ स्वर्गनरकभोगनाना॥ यानावआधिदैविक॥ २॥ नानादोषनानापातकें॥ मदांधपणें अविवेकें॥ केलींपरीतेदुःखदायकें॥ यमयातनाभोगविती॥ ३॥ आंगबळेंद्रव्यबळें॥ मनुष्यबळेंराजबळें॥ नानासामर्थ्याचेनिबळें॥ अकृत्यकारिती॥ ४॥ नीतीसांडोनियातत्वता॥ करूंनयेतेचिकरितां॥ यमयातनाभोगितां॥ जीवजाय॥ ५॥ डोळेझांकुनीस्वार्थबुद्धी॥ नानाअभिलाषकुबुद्धी॥ वृत्तिभूमिसीसमाधी॥ द्रव्यदारापदार्थ॥ ६॥ मातलेपणेउन्मत्त॥ जीवघातकुटुंबघात॥ अप्रमाणक्रियाकरित॥ ह्मणोनियांयमयातना॥ ७॥ मर्यादासांडोनियांचालती॥ ग्रामदंडीग्रामाधिपती॥ देशदंडीदेशाधिपती॥ नीतिन्यायसांडितां॥ ८॥ देशाधिपतीसीदंडीराव॥ रायासीदंडितादेव॥ राजानकरितांनीतिन्याव॥

ह्मणोनि यमयातना॥ ९॥ अनीतीनें स्वार्थ पाहे। राजा पापी होऊनि राहे। राज्यांतीं नरक आहे। ह्मणोनियां॥ १०॥ राजा सांडितां राजनीति। तयासी यमगांजिती॥ यमें नीति सांडितां धांवती। देवगण॥ ११॥ ऐसी मर्यादा देविलें देवें। ह्मणोनि नीतीनें वर्तावें॥ नीति न्याय सांडितां भोगावें। यमयातनेसी॥ १२॥ देवें प्रेरिले यम॥ ह्मणोनि आधिदैविक नाम॥ तृतीय तापदुर्गम॥ यमयातनेचा॥ ॥ १३॥ यमदंड यमयातना॥ शास्त्रीं बोलिले प्रकार नाना॥ तो भोग कदापी चुकेना॥ यानांव आधिदैविक॥ १४॥ यमयातनेचे खेद॥ शास्त्रीं बोलिले विशद॥ शरीरीं घालून अप्रमाद॥ नानाप्रकारें॥ १५॥ पापपुण्याचीं शरीरें॥ स्वर्गीं असती कलेवरें॥ त्यांत घालोनि नानाप्रकारें॥ पापपुण्यें भोगाविती॥ १६॥ नाना पुण्य नाना विलास॥ नाना दोषें यातना कर्कश॥ शास्त्रीं बोलिले अविश्वास॥ मानूं चि नये॥ १७॥ वेदाज्ञेनें न चालती॥ हरिभक्ती न करिती॥ त्यास यमयातना करिती॥ यानांव आधिदैविक॥ ॥ १८॥ अक्षोभ नरकीं उदंड जीव॥ जुनाट किडे करिती रवरव॥ बांधोनि टाकिली हातपाव॥ यानांव आधिदैविक॥ १९॥ उदंड पेसला ह्मान मुख॥ कुंभाकार कुंड एक॥ दुर्गंधी उकाडा कुंभपाक॥ यानांव आधिदैविक॥ २०॥ तप्त भूमिका ताविती॥ जळत स्तंभ पोटाळाविती॥ नाना सांडसे लाविती॥ यानांव आधिदैविक॥ २१॥ यमदंडाचे उदंड मार॥ यातनेची सामग्री अपार॥ भोगभोगिती पापी नर॥ यानांव आधिदैविक॥ २२॥ पृथ्वीमध्यें मार नाना॥ त्याहून कठिण यातना॥ मारितां उसंत चि असेना॥ यानांव आधिदैविक॥ २३॥ चौघे चहूंकडे वोढिती॥ एक तें झोंकून पाडिती॥ पाडिली मारिती वोढून नेती॥ यानांव आधिदैविक॥ २४॥ उठवेना बैसवेना॥ रडवेना पडवेना॥ यातनेवरी यातना॥ यानांव आधिदैविक॥ २५॥ आक्रंदे रडे आणि फुंजे॥ धकधकिनें निर्बुजे॥ झुरझुरों न पंजर होऊनि झिजे॥ यानांव आधिदैविक॥ २६॥ कर्कश वचन कर्कश मार॥ यातनेचे नाना प्रकार॥ त्रास पावती दोषी नर॥ यानांव आधिदैविक॥ २७॥ मागां बोलिला राजदंडक॥ त्याहून यमदंड उदंड॥ नेथील यात

नाप्रचंड॥भीमरूपदारुण॥२८॥अध्यात्मिकआणिआधिभौतिक॥त्याहूनिविशेषआधिदैविक॥अल्पसंकेतेंकांहींए-
क॥कळाचयबोलिलों॥२९॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेतृतीयदशकेआधिदैविकतापनिरूपणंअष्टमः
समासः॥८॥ ॥श्रीरामसमर्थ॥ ॥संसारह्मणजेसवेंचिस्वार॥नाहींमरणासीउधार॥मापींलागलेंशरीर॥घडीनें
घडी॥१॥नित्यकाळाचीसंगती॥नकळेहोणाराचीगती॥कर्मासारिखेप्राणीपडती॥नानादेशींविदेशीं॥२॥सरतांसंचि
ताचेविशेष॥नाहींक्षणाचाअवकाश॥भरतांनभरतांनिमेष॥जाणेंलागे॥३॥अवचितकाळाचेह्मणियारे॥मारीत-
सुटतीएकसरें॥नेऊनघालितीपुढारे॥मृत्युपंथें॥४॥होतांमृत्याचीआटाआटी॥कोणीघालूंनशतीपाठी॥सर्वत्रांस
कुटाकुटी॥मागेंपुढेंहोतसे॥५॥मृत्युकाळकाठीनिकी॥बैसलीयाचेमस्तकीं॥महाराजेबळियेलोकीं॥राहोंनशक
ती॥६॥मृत्यूनह्मणेहाक्रूर॥मृत्युनह्मणेहाझुंजार॥मृत्युनह्मणेहासंग्रामशूर॥समरंगणीं॥७॥मृत्युनह्मणेहाकोपी
॥मृत्युनह्मणेहाप्रतापी॥मृत्युनह्मणेहाउग्ररूपी॥महाखळ॥८॥मृत्युनह्मणेकींहाबळाढ्य॥मृत्युनह्मणेहाधनाढ्य
॥मृत्युनह्मणेहाआढ्य॥सर्वगुणें॥९॥मृत्युनह्मणेहाविख्यात॥मृत्युनह्मणेहाश्रीमंत॥मृत्यूनह्मणेहाअद्भुत॥परा
क्रमी॥१०॥मृत्युनह्मणेहाभूपती॥मृत्युनह्मणेहाचक्रवर्ती॥मृत्युनह्मणेहाकरामती॥केवाडजाणे॥११॥मृत्युनह्मणे
हाहयपती॥मृत्युनह्मणेहागजपती॥मृत्युनह्मणेहानरपती॥विख्यातराजा॥१२॥मृत्युनह्मणेहावरिष्ठजनीं॥मृत्यु
नह्मणेराजकारणी॥मृत्युनह्मणेवेतनी॥वेतनधर्ता॥१३॥मृत्युनह्मणेहादेसाई॥मृत्युनह्मणेहाव्यवसायी॥मृत्यु
नह्मणेटाईठाई॥पंडुराजे॥१४॥मृत्युनह्मणेमुद्राधारी॥मृत्युनह्मणेव्यापारी॥मृत्युनह्मणेपरनारी॥राजकन्या॥१५॥
मृत्युनह्मणेकार्याकारण॥मृत्युनह्मणेवर्णावर्ण॥मृत्युनह्मणेहाब्राह्मण॥कर्मनिष्ठ॥१६॥मृत्युनह्मणेहाविसन्न॥मृ

त्यूनह्मणेहासंपन्न॥ मृत्यूनह्मणेहाविद्वज्जन॥समुदाय॥१७॥मृत्युनह्मणेहाधूर्त॥ मृत्यूनह्मणेहाबहुश्रुत॥ मृत्यूनह्मणेहा
पंडित॥ महाभला॥१८॥मृत्युनह्मणेपुराणिक॥मृत्यूनह्मणेहावैदिक॥मृत्यूनह्मणेहायाज्ञिक॥अथवाजोशी॥१९॥मृत्यून
ह्मणेहाअग्निहोत्री॥ मृत्यूनह्मणेहाश्रोत्री॥मृत्यूनह्मणेहामंत्रयंत्री॥पूर्णागमी॥२०॥मृत्यूनह्मणेहाशास्त्रज्ञ॥मृत्यूनह्मणेवे
दज्ञ॥ मृत्यूनह्मणेसर्वज्ञ॥सर्वजाणे॥ २१॥ मृत्यूनह्मणेब्रह्महत्या॥मृत्यूनह्मणेगोहत्या॥मृत्यूनह्मणेनानाहत्या॥स्त्रीबाळ
कादिक॥२२॥मृत्यूनह्मणेरागज्ञानी॥मृत्यूनह्मणेतालज्ञानी॥मृत्यूनह्मणेतत्वज्ञानी॥तत्ववेत्ता॥२३॥मृत्यूनह्मणेयोगा-
भ्यासी॥ मृत्यूनह्मणेसन्यासी॥ मृत्यूनह्मणेकाळासी॥ वचूंजाणे॥ २४॥ मृत्यूनह्मणेहासावध॥मृत्यूनह्मणेहासिद्ध॥मृ
त्यूनह्मणेवैद्यप्रसिद्ध॥पंचाक्षरी॥२५॥मृत्यूनह्मणेहागोसावी॥मृत्यूनह्मणेहातपस्वि॥मृत्यूनह्मणेहामनस्वि॥उदासी-
न॥२६॥मृत्यूनह्मणेऋषीश्वर॥मृत्यूनह्मणेकवीश्वर॥मृत्यूनह्मणेदिगंबर॥समाधिस्थ॥२७॥मृत्यूनह्मणेहठयोगी॥मृ
त्यूनह्मणेराजयोगी॥मृत्यूनह्मणेवीतरागी॥निरंतर॥२८॥मृत्यूनह्मणेब्रह्मचारी॥मृत्यूनह्मणेजटाधारी॥मृत्युनह्मणे-
निराहारी॥योगीश्वर॥२९॥मृत्यूनह्मणेहासंत॥मृत्यूनह्मणेहामहंत॥मृत्यूनह्मणेहागुप्त॥ होतअसे॥३०॥मृत्यूनह्म
णेस्वाधीन॥मृत्यूनह्मणेपराधीन॥सकळजीवांसीप्राशन॥मृत्यूचकरी॥३१॥ एकमृत्यूमार्गीलागले॥एकींअर्धपंथक्रमि
ले॥ एकतेशेवटासगेले॥ वृद्धपणी॥३२॥मृत्यूनह्मणेबाळतरुण॥मृत्यूनह्मणेसुलक्षण॥मृत्यूनह्मणेविचक्षण॥बहुबो
लका॥३३॥मृत्यूनह्मणेहाधीर॥मृत्यूनह्मणेहाउदार॥मृत्यूनह्मणेसुंदर॥चतुरांगजाणे॥३४॥मृत्यूनह्मणेपुण्यपुरुष॥मृ
त्यूनह्मणेहरिदास॥मृत्यूनह्मणेहाविशेष॥सकृतीनर॥३५॥आतांअसोहेंबोलणे॥मृत्यूपासूनिसुटिजेकोणे॥मागेंपुढें
विश्वासजाणें॥मृत्यूपंथें॥३६॥ चारीखाणीचारीवाणी॥चौऱ्यासींलक्षजीवयोनी॥जन्मासआलेतितुकेप्राणी॥मृत्यूपाव-

नी॥३७॥ मृत्युभेणेंपळोनिजातां॥ तरीमृत्यूसोडीनातत्वतां॥ मृत्यूसनयेकांचुकावतां॥ कांहींकेल्या॥३८॥ मृत्यूनह्मणेहास्वदेशी॥
मृत्यूनह्मणेहाविदेशी॥ मृत्यूनह्मणेहाउपवासी॥ निरंतर॥३९॥ मृत्यूनह्मणेथोरथोर॥ मृत्यूनह्मणेहरिहर॥ मृत्यूनह्मणेअव
तार॥ भगवंताचे॥४०॥ श्रोतींकोपनकरावा॥ हामृत्युलोकसर्वांसगावा॥ उपजलाप्राणीजाईलबरवा॥ मृत्युपंथें॥४१॥ एथें
नमानावाकिंत॥ हामृत्युलोकविख्यात॥ प्रगटजाणतीसमस्त॥ लहानथोर॥४२॥ तथापिकिंतमानिजेल॥ तरीमृत्युलोक
नव्हेल॥ याकारणेंनासेल॥ उपजलाप्राणी॥४३॥ ऐसेंजाणोनियांजीवें॥ याचेंसार्थकचिकरावें॥ जनींमरोनिउरवावें॥ कीर्ति
रूप॥४४॥ येन्हवींप्राणीलहानथोर॥ मृत्युपावतीहानिर्धार॥ बोलिलेंहें अन्यथाउत्तर॥ मानूंचिनये॥४५॥ गेलेबहुतवैभ
याचे॥ गेलेबहुतआयुष्याचे॥ गेलेअगाधमहिमेचे॥ मृत्युपंथें॥४६॥ गेलेबहुतपराक्रमी॥ गेलेबहुतकपटकर्मी॥ गेले
बहुतसंग्रामी॥ संग्रामशूर॥४७॥ गेलेबहुतबळाचे॥ गेलेबहुतकाळाचे॥ गेलेबहुतकुळांचे॥ कुळवंतराजे॥४८॥ गेलेब
हुतांचेपाळक॥ गेलेबुद्धीचेचाळक॥ गेलेयुक्तीचेतार्किक॥ तर्कवादी॥४९॥ गेलेविद्येचेसागर॥ गेलेबळाचेडोंगर॥ गेलेध
नाचेकुबेर॥ मृत्युपंथें॥५०॥ गेलेबहुतपुरुषार्थाचे॥ गेलेबहुतविक्रमाचे॥ गेलेबहुतआटोपाचे॥ कार्यकर्ते॥५१॥ गेलेब
हुतशस्त्रधारी॥ गेलेबहुतपरोपकारी॥ गेलेबहुतनानापरी॥ धर्मरक्षक॥५२॥ गेलेबहुतप्रतापाचे॥ गेलेबहुतसत्कीर्ती
चे॥ गेलेबहुतनीतीचे॥ नीतिवंतराजे॥५३॥ गेलेबहुतमतवादी॥ गेलेबहुतकार्यवादी॥ गेलेबहुतविवादी॥ बहुतांम
रीचे॥५४॥ गेलेपंडितांचेंथाटें॥ गेलींशब्दांचींकचाटें॥ गेलींवादकेंअचाटें॥ नानामतें॥५५॥ गेलेतापसांचेभार॥ गेले
संन्यासीअपार॥ गेलेविचारकर्तेसार॥ मृत्युपंथें॥५६॥ गेलेबहुतसंसारी॥ गेलेबहुतवेषधारी॥ गेलेबहुतनानापरी॥
नानाछंदकरोनी॥५७॥ गेलेब्राह्मणसमुदाय॥ गेलेबहुतआचार्य॥ गेलेबहुतसांगोंकाय॥ किती ह्मणोनी॥५८॥

असोऐसेसकळगेले॥ परंतुएकचिराहिले॥ जेस्वरूपाकारझाले॥ आत्मज्ञानी॥ ५९॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेतृतीयदशकेमृत्युनिरूपणंनवमःसमासः॥ ९॥ ॥ श्रीरामसमर्थ॥ ॥ संसारहामिथ्यामहापूर॥ माजीजळचरेंअपार॥ खवंडूंधांवतीविखार॥ काळसर्प॥ १॥ आशाममतादेहबेडी॥ स्नुसरीकरितानानीतडातोडी॥ नेऊनिदुःखाचेसांकडी॥ माजीघालिती॥ २॥ अहंकारनक्रेंउडविलें॥ नेऊनीपाताळींबुडविलें॥ तेथूनियांसोडविलें॥ नवचेप्राणी॥ ३॥ काममगर्भिठीस्कटेना॥ तिरस्कारलागलातुटेना॥ मदमत्सरवोहटेना॥ भुलीपडिली॥ ४॥ वासनाधामीणपडलीगळां॥ घालोनिवेंटाळेंवमीगरळा॥ जिव्हालळलळीवेळोवेळां॥ भयानक॥ ५॥ मायाप्रपंचाचेंवोझें॥ घेऊनिह्मणेमाझेंमाझें॥ बुडताहीनसोडीफुंजे॥ कुळाभिमानें॥ ६॥ पडिलेभ्रांतीचेंआंधारें॥ नागविलेंअभिमानचोरें॥ आलेंअहंतेचेंकाविरें॥ भूतबाधा॥ ७॥ बहुतेकआवर्तीपडिले॥ प्राणीवाहातचिगेले॥ जिहींभगवंतासीबोभाईलें॥ भावार्थबळें॥ ८॥ देवआपणघालोनिउडी॥ तयांसीनेलेंपैलथडी॥ येरतींअभाविकेंबापुडीं॥ वाहातचिगेलीं॥ ९॥ भगवंतभावाचाभुकेला॥ भावार्थदेखोनिभुलला॥ संकटीपावेभाविकाला॥ रक्षितअसे॥ १०॥ जयाभगवंतआवडे॥ तयाचेंदेवासससांकडें॥ संसारदुःखसमूळझडे॥ निजदासांचें॥ ११॥ जेअंकितईश्वराचे॥ तयाससोहळेनिजसुखाचे॥ धन्यतेचिदेवाचे॥ भाविकजन॥ १२॥ जैसाभावजयापाशीं॥ तैसाचिदेवतयापाशीं॥ जाणेभावअंतरसाक्षी॥ प्राणिमात्राचा॥ १३॥ जरीभावअसलामाईक॥ तरीदेवहोयमहाठक॥ नवलनयाचेंकौतुक॥ जैशासीतैसा॥ १४॥ जैसेजयाचेंभजन॥ तैसेंचिदेसमाधान॥ भावहोतांकिंचितन्यून॥ आपणहीदुरावे॥ १५॥ दर्पणीप्रतिबिंबदिसे॥ जैशासीतैसेंभासे॥ तयाचेंसूत्रअसे॥ आपणाचिपाशीं॥ १६॥ जैसेंआपणकरावें॥ तैसेंचितेणेंव्हावें॥ जरीडोळेपसरोनिपाहावें॥ तरीतेंहीटवकारे॥ १७॥ भृकुटीसघा-

लूनियांगाठी॥पाहातांतेंहीक्रोधेंउठती।आपणहास्यकरितांपोटी॥तेंहीआनंदे॥१८॥जैसाभावप्रतिबिंबला॥तयाचाचिदेव स·
जाला॥जोंजैसाभजेलत्याला॥तैसाचिवोळे॥१९॥भावेंपरमार्थाचियावाटा॥वाहातीभक्तांचियापेंठा॥भरलामोक्षाचाचो १०
हटा॥सज्जनसंगें॥२०॥भावेंभजनींलागले।तेईश्वरीपावनझाले।भावार्थबळेंउद्धरले॥पूर्वजतेही॥२१॥आपणस्वयेंतर-
ले।जनासिउपयोगाआले॥कीर्तीश्रवणेंपावनझाले॥अभक्तभावार्थी॥२२॥धन्यतयांचीजननी॥जेलागलेहरिभजनीं॥
त्यांहींचएकजन्मजनीं॥सार्थककेला॥२३॥तयांचीवर्णूंकायथोरी॥जयांचाभगवंतकैवारी॥कांसेलाउनीउतरी॥पारदुःखा
चा॥२४॥बहुतजन्मांच्याशेवटीं॥जेणेंचुकेआटाआटी॥तोहानरदेहभेटी॥करीभगवंताची॥२५॥म्हणोनिधन्यतेभाविकज
न॥जीहिंजोडलेंहरिनिधान॥अनंतजन्मांतरींचेंपुण्य॥फळासिआलें॥२६॥आयुष्यहेंचिरत्नपेटी॥माजीभजनरत्नेंगोमटीं॥
ईश्वरींअर्पूनियांलुटी॥आनंदाचीकरावी॥२७॥हरिभक्तवैभवचेंकनिष्ठ।परीतोब्रह्मादिकांवरिष्ठ॥सदासर्वदासंतुष्ट।नैराश्य
बोधें॥२८॥धरुनीईश्वराचीकांस।केलासंसाराचीनिराश॥तथाभाविकाजगदीश॥सबाह्यसांभाळी॥२९॥जयासंसाराचेंदुःख
विवेकेंवाटेपरमसुख॥संसारसुखाचेनिपटतमूर्ख॥लोधुनीपडती॥३०॥जयांचाईश्वरींजिव्हाळा॥तेभोगितीस्वानंदसोहळा॥
जयाचाजनावेगळा॥ठेवाअक्षयी॥३१॥तेंअक्षयसुखेंसुखावले॥संसारदुःखेंविसरले॥विषयरंगीवोरंगले॥श्रीरंगरंगीं
॥३२॥तयासफावली नरदेहपेटी॥केलीईश्वरींसिसाटी॥येरेंअभाविकेंकरंटीं॥नरदेहगेला॥३३॥अवचटेंनिधानजोडलें॥तेंकवडी
चेबदलनेलें॥तैसेंआयुष्यनिघोनगेलें॥अभाविकांचें॥३४॥बहुतपापाचासांठा॥तेणेंलाधलापरिसगोमटा॥परीतोदाईंचकरंटा
भोगूंचिनेणे॥३५॥तेसंसारासीआला॥मायाजळींगुंडाळला॥अंतींएकलाचगेला॥हातझाडोनी॥३६॥यानरदेहाचेसंगती॥ १५
बहुतपावलेउत्तमगती॥एकबापुडींयातायाती॥वरपडींजालीं॥३७॥यानरदेहाचेनिलागवेगें॥सार्थककरावेंसंतसंगें॥

नीचयोनीदुःखमार्गें॥ बहुतभोगिलेंआहे॥३८॥ कोणसमयोयेईलकैसा॥ याचानकळेकींभरंवसा॥ जैसेपक्षीदाहीदिशा॥ उडो
निजाती॥३९॥ तैसेंवैभवहेंसकळ॥ कोणजाणेकेंशीवेळ॥ पुत्रकलत्रादिसकळ॥ विघडोनिजाती॥४०॥ पाहलाघडानव्हेआ
पुली॥ वयसातरीनिघोनिगेली॥ देहपडतांचठेविली॥ आहेनीचयोनी॥४१॥ श्वानसूकरादिनीचयाति॥ भोगणेंघडेनानावि
पत्ती॥ तेथेंकांहींउत्तमगती॥ पाविजेतनाहीं॥४२॥ मागेंगर्भवासींआटाआटी॥ भोगितांजालासिरेहिंपुटी॥ तेथोनियांथोरा
कष्टीं॥ सुटलासिदैवें॥४३॥ दुःखभोगिलेंआपुलेजीवें॥ तेथेंकेंचींहोतींसर्वें॥ तैसेंचिपुढेंएकलेंजावें॥ लागेलबापा॥४४॥ केंची
माताकेंचापिता॥ केंचीबहीणकेंचाभ्राता॥ केंचींसुहृदेंकेंचीवनिता॥ पुत्रकलत्रादिक॥४५॥ हींतूंजाणमावेची॥ अवघींसोय
रींसुखाचीं॥ हींतुझ्रादुःखाचीं॥ सांगातीनव्हती॥४६॥ केंचाप्रपंचकेंचेंकुळ॥ कासयाहोतोसीव्याकुळ॥ धनकणलक्ष्मीसक
ळ॥ जाईजेणें॥४७॥ केंचेंघरकेंचासंसार॥ कासयाकरितोसिजोजार ॥ जन्मवरीवाहोनिभार॥ सेरवीसांडोनिजाशी॥४८॥ कें
चेंतारुण्यकेंचेंवैभव॥ केंचेसोहळेहावभाव॥ हेंसकळहीजाणवाव॥ माईकमाया॥४९॥ याचक्षणींमरोनजाशी॥ तरीरघुनाथासि
अंतरलासि॥ माझेंमाझेंह्मणतोसि॥ ह्मणोनियां॥५०॥ तुवांभोगिल्यापुनरावृत्ति॥ ऐसींमायबापेंकिती॥ स्त्रीकन्यापुत्रहोती॥ ल
क्षानुलक्ष॥५१॥ कर्मयोगेंसकळहीमिळालीं॥ एकेस्थळींजन्मासिआलीं॥ तींतुवांआपुलींमानिलीं॥ केसीरेपढतमूर्खा॥५२॥
तुझेंतुजनव्हेशरीर॥ तेथेंइतरांचाकोणविचार॥ आतांएकभगवंतसाचार॥ धरींभावार्थबळें॥५३॥ एकादुर्भराकारणें॥ नाना
नीचासीसेवाकरणें॥ नानास्तुतीआणिस्तवनें॥ मर्यादाधरावी॥५४॥ जोअन्नदेतोउदरासि॥ शरीरविकावेंलागेत्यासी॥ माज
णेंघेतलेंजन्मासी॥ त्यासिकेंसेंविसरावें॥५५॥ अहर्निशीज्याभगवंता॥ सकळजीवांचीलागलीचिंता॥ मेघवर्षेंजयाचीस
त्ता॥ सिंधुमर्यादाधरावी॥५६॥ भूमीधरिलीधराधरें॥ प्रगटहोइजेदिवाकरें॥ ऐसीसृष्टीसनामात्रें॥ चालवीजोकां॥५७॥ ऐसा

कृपाळू देवाधिदेव॥ जो सांभाळी सकळजीव॥ नेणवे जयाचें लाघव॥ कृपाळुपणें॥ ५८॥ ऐसा सर्वात्मा श्रीराम॥ सांडूनि धरिती विष
यकाम॥ ते प्राणी दुरात्मे अधम॥ केलें पावती॥ ५९॥ रामेंवीण जे जे आस॥ तितुकी जाणावी निराश॥ माझें माझें सावकाश॥ शिणचि
उरे॥ ६०॥ जयासी वाटे शीण व्हावा॥ तेणें विषयो चिंतीत जावा॥ विषयो न मिळतां जीवा॥ लगबग सूटे॥ ६१॥ सांडूनि राम आनंदघन
ज्याचे मनीं विषयचिंतन॥ त्यासी कैंचें समाधान॥ लोलंगतासी॥ ६२॥ जया शिवाटे सूख व्हावें॥ तेणें रघुनाथभजनीं लागावें॥
स्वजन सकळही त्यागावे॥ दुःखमूळ जे॥ ६३॥ जेथें वासना झोंबोनि पडे॥ तेणेंचि अपायें दुःख जडे॥ ह्मणोनि विषयवासना सोडे
तो एक सूखी॥ ६४॥ विषयजनित जें जें सूख॥ तेथेंचि होतें परम दुःख॥ पूर्वीं गोड अंतीं शोक॥ नेमस्त आहे॥ ६५॥ गळ गिळितां
सूख वाटे॥ वोढोनि घेतां घसा फाटे॥ कांतें बापुडें मृग आपटे॥ चोरा घेऊनि पळतां॥ ६६॥ तैसी विषयसूखाची गोडी॥ गोड वाटे प
रि ते कुडी॥ ह्मणोनि यांची आवडी॥ रघुनाथीं धरावी॥ ६७॥ ऐकोनि बोले भाविक॥ कैसेनि घडे सार्थक॥ सांगा स्वामी यमलोक॥ चु
के जेणें॥ ६८॥ देवासी वास्तव्य कोठें॥ तो मज कैसेनि भेटे॥ दुःखमूळ संसार तुटे॥ कोणेपरी स्वामी॥ ६९॥ धडफुटी भगवत्प्राप्ती
होऊनि चुके अधोगती॥ ऐसा उपाय कृपामूर्ती॥ मज दीनासी करावा॥ ७०॥ वक्ता ह्मणे हो एकभावें॥ भगवद्भजन करावें॥ ते
णें होईल स्वभावें॥ समाधान॥ ७१॥ कैसें करावें भगवद्भजन॥ कोठें ठेवावें हें मन॥ भगवद्भजनलक्षण॥ मज निरोपावें॥ ७२॥
ऐसा म्लानवदनें बोले॥ धरिलीं सदृढ पाउलें॥ कंठ सद्गदीत गळाले॥ अश्रुपात दुःखें॥ ७३॥ देखोनि शिष्याची अनन्यता॥ भा
वें बोलिला सद्गुरू दाता॥ स्वानंदतुंबळें ल आतां॥ पुढिलिये समासीं॥ ७४॥ ॥ इति श्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादे वैरा
ग्यलक्षणनिरूपणं नाम दशमः समासः॥ १०॥ ॥ श्रीसीतारामचंद्रार्पणमस्तु॥ ॥ ओंव्या ५७८॥ ॥ छ॥

अथदासबोधेचतुर्थदशकप्रारंभः॥

श्रीगणेशायनमः॥ ॥जयजयाजीगणनाथा॥ तूंविद्यावैभवसमर्था॥ अध्यात्मविद्येचापरमार्था॥ मजबोलवावें॥१॥ नमो
शारदावेदजननी॥ सकळसिद्धिजयेचेनी॥ मानसप्रवर्तलेमनीं॥ स्फूर्तिरूपें॥२॥ आतांआठऊंसद्गुरू॥ जोपराचाहीपरू॥
जयाचेनीज्ञानविचारू॥ कळोंलागे॥३॥ श्रोतेनेंपुसिलेंबरवें॥ भगवद्भजनकैसेंकरावें॥ ह्मणोनिबोलिलेंस्वभावें॥ ग्रंथां
तरीं॥४॥ सावधहोऊनिश्रोतेजन॥ ऐकानवविधाभजन॥ सच्छास्त्रींबोलिलेपावन॥ होइजेयेणें॥५॥ ॥श्लो०॥ ॥
श्रवणंकीर्तनंविष्णोः स्मरणंपादसेवनम्॥ अर्चनंवंदनंदास्यंसख्यमात्मनिवेदनम्॥१॥ ॥टी०॥ श्रवणकीर्तनविष्णुस्म
रण॥ पादसेवनअर्चनवंदन॥ दास्यसख्यआत्मनिवेदन॥ ऐसेंहेंनवविधा॥६॥ नवविधाभजनबोलिलें॥ तेंचिपुढेंप्रांज·
ळकेलें॥ श्रोतींअवधानदिधलें॥ पाहिजेआतां॥७॥ प्रथमभजनऐसेंजाण॥ हरिकथापुराणश्रवण॥ नानाअध्यात्मनि
रूपण॥ ऐकतजावें॥८॥ कर्ममार्गउपासनामार्ग॥ ज्ञानमार्गसिद्धांतमार्ग॥ योगमार्गवैराग्यमार्ग॥ ऐकतजावे॥९॥ नाना·
व्रतांचेमहिमे॥ नानातीर्थांचेमहिमे॥ नानादानाचेमहिमे॥ ऐकतजावे॥१०॥ नानामाहात्म्येंनानास्थानें॥ नानामंत्रनाना
साधनें॥ नानातपेंपुरश्चरणें॥ ऐकतजावीं॥११॥ दुग्धाहारीनिराहारी॥ फळाहारीपर्णाहारी॥ तृणाहारीनानाहारी॥ कैसे·
तेऐकावे॥१२॥ उष्णवासजळवास॥ शीतवासअरण्यवास॥ भूगर्भआणिआकाशवास॥ कैसेतेऐकावे॥१३॥ जपीतापी
तापसयोगी॥ नानानिग्रहीहठयोगी॥ शाक्तागमीअघोरयोगी॥ कैसेतेऐकावे॥१४॥ नानामुद्रानानाआसनें॥ नानादेख
णींलक्षस्थानें॥ पिंडज्ञानेंतत्वज्ञानें॥ कैसींतेऐकावीं॥१५॥ नानापिंडाचीरचना॥ नानाभुगोळरचना॥ नानासृष्टीचीं
रचना॥ कैसीतेऐकावी॥१६॥ चंद्रसूर्यतारामंडलें॥ ग्रहमंडळेंतेजमंडळें॥ एकवीसस्वर्गसप्तपाताळें॥ कैसीतेऐकावी॥ १
॥१७॥ ब्रह्माविष्णुमहेशस्थानें॥ रुद्रदेवऋषिस्थानें॥ वायोवरुणकुबेरस्थानें॥ कैसींतेऐकावीं॥१८॥ नवखंडेंचौदा·

भुवनें॥अष्टदिक्पालाचीस्थानें॥नानाउपवनेंगहनें॥ कैसींतेंऐकावीं॥१९॥गणगंधर्वविद्याधर॥ यक्षकिन्नरनारदतुंब
र॥अष्टनायकासंगीतविचार॥ कैसातोऐकावा॥२०॥रागज्ञानतालज्ञान॥ नृत्यज्ञान विद्याज्ञान॥ अमृतवेल्यअमृतज्ञान
कैसेंतेंऐकावें॥२१॥चौदाविद्याचौसष्टीकळा॥सामुद्रीकलक्षणेंसकळकळा॥ बत्तीसलक्षणेंनानाकळा॥ कैशा त्याऐका
व्या॥२२॥मंत्रमोहरेतोटगेसिद्धि॥नानावल्लीनानाऔषधी॥ धातुरसायणेंबुद्धि॥नाडीज्ञानेंऐकावीं॥२३॥ कोण्यादोषेंको
णरोग॥ कोण्यारोगासकोणप्रयोग॥ कोण्याप्रयोगासकोणयोग॥साधेतोऐकावा॥२४॥रवरवादिकुंभीपाक॥नानाया
तनायमलोक॥सुखदुःखादिस्वर्गनर्क॥ कैसातोऐकावा॥२५॥कैशानवविधाभक्ति॥ कैशाचतुर्विधामुक्ति॥ कैसीपावि
जेउत्तमगती॥ऐसेंहेंऐकावें॥२६॥पिंडब्रह्मांडींचीरचना॥ नानातत्वविवंचना॥सारासारविचारणा॥ कैसीतेंऐकावी॥
॥२७॥सायोज्यतामुक्तीकैसीहोते॥ कैसेंपाविजेमोक्षातें॥याकारणेंनानामतें॥शोधीतजावीं॥२८॥ वेदशास्त्रेंआणिपु
राणें॥महावाक्यांचींविवरणें॥ तनुचतुष्टयनिर्शनें॥ कैसीतेंऐकावीं॥२९॥ ऐसेंहेंअवघेंचिऐकावें॥ परंतुसारशोधूनि
घ्यावें॥असारतेंजाणोनित्यागावें॥यानावश्रवणभक्ति॥३०॥सगुणाचींचरित्रेंऐकावीं॥ कांतेंनिर्गुणअध्यात्मेंशोधावीं॥श्र
वणभक्तीचीजाणावीं॥लक्षणेंऐसीं॥३१॥ सगुणदेवाचींचरित्रें॥ निर्गुणाचींतत्वयंत्रें॥ हींदोन्हींपरमपवित्रें॥ऐकतजावीं॥
॥३२॥जयंत्याउपोषणेंनानासाधनें॥मंत्रयंत्रजपध्यानें॥कीर्तिस्तवनेंभजनें॥नानाविधेंऐकावीं॥३३॥ऐसेंश्रवणस-
गुणाचें॥अध्यात्मनिरूपणनिर्गुणाचें॥विभक्तिसांडूनभक्तीचें॥मूळशोधावें॥३४॥श्रवणभक्तीचेंनिरूपण॥ निरोपिलें-
जसेंजाण॥पुढेंकीर्तनभजनाचेंलक्षण॥बोलिलेंअसे॥३५॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेश्रवणभक्तिनिरूप
णंनामप्रथमःसमासः॥१॥ ॥श्रीरामसमर्थ॥ ॥श्रोतींभगवद्भजनपुसिलें॥ तेंनवविधाप्रकारेंबोलिलें॥त्यां

नप्रथमश्रवणनिरोपिलें॥दुसरेंकीर्तनऐका॥१॥सगुणहरिकथाकरावी॥भगवत्कीर्तिवाढवावी॥अखंडवागीश्वरीवदवावी
यथायोग्य॥२॥बहुतकरावेंपाठांतर॥कंठींधरावेंअर्थांतर॥भगवत्कथानिरंतर॥करीतजावी॥३॥आपुलियासुखस्वार्था॥
केलीचकरावीहरिकथा॥हरिकथेवीणसर्वथा॥राहोंचिनये॥४॥नित्यनवाहव्यासधरावा॥साक्षेपअत्यंतचिकरावा॥ह
रिकीर्तनेंभरावा॥ब्रह्मगोळअवघा॥५॥मनापासोनिआवडी॥जीवापासूनअत्यंतगोडी॥सदांसर्वदांतांतडी॥हरिकीर्तना
ची॥६॥भगवंतासिकीर्तनप्रिय॥कीर्तनेंसमाधानहोय॥बहुतजनांसिउपाय॥हरिकीर्तनकलियुगीं॥७॥विविधविचित्र-
ध्यानें॥वर्णावींअळंकारभूषणें॥ध्यानमूर्तिअंतःकरणें॥लक्षूनकथाकरावी॥८॥यशकीर्तिप्रतापमहिमा॥आवडीवर्णा
वापरमात्मा॥जेणेंभगवद्भक्ताचाआत्मा॥संतुष्टहोय॥९॥कथान्वयलापणिका॥नामघोषकरतालिका॥प्रसंगेंबोलाव्या-
अनेका॥धाटीमातानेमस्त॥१०॥तालमृदंगहरिकीर्तन॥संगीतनृत्यतानमान॥नानाकथाअनुसंधान॥तुटोनेदावें॥११॥
करुणाकीर्तनाच्यालोटें॥कथाकरावीघडघडाटें॥श्रोतयांचींश्रवणपुटें॥आनंदेंभरावीं॥१२॥कंपरोमांचफुराणे॥प्रेमा
अश्रुसहितगाणें॥देवद्वारींलोटांगणे॥नमस्कारघालावें॥१३॥पदेंदोहरेश्लोकप्रबंध॥धाटिमुद्राअनेकछंद॥विरभाटी
वविनोद॥प्रसंगेंकरावे॥१४॥नानानवरसिकशृंगारिक॥गद्यपद्यांचेंकौतुक॥नानावचनेंप्रस्ताविक॥शास्त्राधारें बोला
वीं॥१५॥भक्तिज्ञानवैराग्यलक्षण॥नीतिन्यायस्वधर्मरक्षण॥साधनमार्गअध्यात्मनिरूपण॥प्रांजळबोलवें॥१६॥प्रसं-
गेंहरिकथाकरावी॥सगुणिसगुणकीर्तीधरावी॥निर्गुणप्रसंगेंवादवावी॥अध्यात्मविद्या॥१७॥पूर्वपक्षत्यागूनसिद्धांत॥नि
रूपणकरावेंनेमस्त॥बहुधाबोलणेंअस्ताव्यस्त॥बोलोंचिनये॥१८॥करावेंवेदपारायण॥सांगावेंजनासिपुराण॥मायाब्र
ह्मींचेविवरण॥साकल्यवदावें॥१९॥ब्राह्मण्यरक्षावेंआदरें॥उपासनेंचिभजनद्वारें॥गुरुपरंपरानिर्धारें॥चळोंचनेघावी॥२०

करावेंवैराग्यरक्षण॥ रक्षावेंज्ञानाचेंलक्षण॥ परमदक्षविचक्षण॥ सर्वहीसांभाळी॥ २१॥ सत्यसमाधानतेंउडे॥ नीतिन्याय
साधनमोडे॥ जेणेंसद्भावेविघडे॥ ऐसेंनबोलावें॥ सगुणहरिकथायानावकीर्तन॥ अद्वैतह्मणजेनिरूपण॥ सगुणरक्षूनीनि-
र्गुणबोलतजावें॥ २३॥ असोवक्तृत्वासअधिकार॥ अल्पासनघडेप्रत्युत्तर॥ वक्तापाहिजेसाचार॥ अनुभवाचा॥ २४॥ सक
ळरक्षूनज्ञानसांगे॥ जेणेंवेदज्ञानभंगे॥ उत्तमसन्मार्गलागे॥ प्राणिमात्रासी॥ २५॥ असोहेंसकळहिसांडून॥ करावेंगुणा
नुवादकीर्तन॥ यानावभगवद्भजन॥ दुसरीभक्ति॥ २६॥ कीर्तनेंमहादोषजाती॥ कीर्तनेंहोयउत्तमगती॥ कीर्तनेंभगव
त्प्राप्ति॥ यदर्थीसंशयनाहीं॥ २७॥ कीर्तनेंवाचापवित्र॥ कीर्तनेंहोयसत्पात्र॥ कीर्तनेंप्राणिमात्र॥ सुशीळहोती॥ २८॥
कीर्तनेंअव्यग्रताघडे॥ कीर्तनेंनिश्चयसांपडे॥ कीर्तनेंसंदेहउडे॥ श्रोतयांचा॥ २९॥ सदासर्वदाहरिकीर्तन॥ ब्रह्मसुतकरी
आपण॥ तेणेंनारदतोचिनारायण॥ बोलिजेतआहे॥ ३१॥ ह्मणोनकीर्तनाचाअगाधमहिमा॥ कीर्तनेंसंतोषेपरमात्मा॥ स
कळतीर्थेंआणिजगदात्मा॥ हरिकीर्तनींवसे॥ ३१॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेचतुर्थदशकेकीर्तनभजन-
निरूपणंनामद्वितीयःसमासः॥ २॥ ॥ मागांनिरोपिलेंकीर्तन॥ जेंसकळांसिकरीपावन॥ आतांऐकाविष्णुस्मरण॥ ति
सरीभक्ति॥ १॥ स्मरणदेवाचेंकरावें॥ अखंडनामजपतजावें॥ नामस्मरणेंपावावें॥ समाधान॥ २॥ नित्यनेमप्रातःकाळीं
माध्यान्हकाळींसायंकाळीं॥ नामस्मरणसर्वकाळीं॥ करीतजावें॥ ३॥ सुखदुःखउद्वेगचिंता॥ अथवाआनंदरूपअसतां
नामस्मरणेंवीणसर्वथा॥ राहोंचिनये॥ ४॥ हर्षकाळींविषमकाळीं॥ पर्वकाळींप्रस्तावकाळीं॥ विश्रांतिकाळींनिद्राकाळीं॥
नामस्मरणकरावें॥ ५॥ कोडेंसांकडेंसंकट॥ नानासंसारखटपट॥ अवस्थालागतांचटपट॥ नामस्मरणकरावें॥ ६॥ चा
लतांबोलतांधंदाकरितां॥ खातांजेवतांसुखीहोतां॥ नानाउपभोगभोगितां॥ नामविसरूंनये॥ ७॥ संपत्तिअथवाविप

त्ति॥ जैसीपडेल काळगती॥ परिनामस्मरणाचीस्थिती॥ सांडूंचनये॥ ८॥ वैभवसामर्थ्यआणिसत्ता॥ नानापदार्थचाल-
तां॥ उत्कटभाग्यश्रीभोगितां॥ नामसांडूनये॥ ९॥ आधीअवदसामगदशा॥ अथवादशेउपरीअवदसा॥ प्रसंगअ-
सोभलतेसा॥ परंतुनामसांडूंनये॥ १०॥ नामेंसंकटेंनासती॥ नामेंविघ्नेंनिवारिती॥ नामस्मरणेंपाविजेति॥ उत्तमप
दें॥ ११॥ भूतपिशाचनानाछंद॥ ब्रह्मग्रहोब्राह्मणसमंध॥ मंत्रचळनानाखेद॥ नामनिष्ठेंनासती॥ १२॥ नामेंविषबा
धाहरति॥ नामेंचेडेचटकेंनासती॥ नामेंहोयउत्तमगती॥ अंतकाळीं॥ १३॥ बाळपणींतारुण्यकाळीं॥ कठिणकाळींवृ
द्धापकाळीं॥ सर्वकाळींअंतकाळीं॥ नामस्मरणअसावें॥ १४॥ नामाचामहिमाजाणेशंकर॥ जनाउपदेशीविश्वेश्वर॥
वाराणसीमुक्तक्षेत्र॥ रामनामेंकरूनी॥ १५॥ उपराठ्यानामासाठीं॥ वाल्मीकतरलाउठाउठी॥ भविष्यवदलाशतको
टि॥ चरित्ररघुनाथाचें॥ १६॥ हरिनामेंप्रल्हादतरला॥ नानाआघातापासूनसुटला॥ नारायणनामेंपावनझाला॥ अजा
मेळ॥ १७॥ नामेंपाषाणतरले॥ असंख्यातभक्तउद्धरले॥ महापापीतेचिझाले॥ परमपवित्र॥ १८॥ परमेश्वराचींअनंत
नामें॥ स्मरतांतरिजेनित्यनेमें॥ नामस्मरितांयम॥ बाधिजेना॥ १९॥ सहस्रांनामांमध्येंकोणीएक॥ ह्मणतांहोतसेसा-
र्थक॥ नामस्मरणेंपुण्यश्लोक॥ होइजेस्वयें॥ २०॥ कांहींचनकरूनप्राणी॥ रामनामजपेवाणी॥ तेणेंसंतुष्टचक्रपाणी॥
भक्तालागींसांभाळी॥ २१॥ नामस्मरेनिरंतर॥ तेंजाणावेंपुण्यशरीर॥ नानादोषांचेगिरिवर॥ रामनामेंनासती॥ २२॥
अगाधमहिमानवचेवदला॥ नामेंबहुतजनउद्धरला॥ हळहळांपासूनसुटला॥ प्रत्यक्षचंद्रमौळी॥ २३॥ चहुंवर्णांना
माधिकार॥ नामींनाहींलहानथोर॥ जडमूढपैलपार॥ पावतीनामें॥ २४॥ ह्मणोनिनामअखंडस्मरावें॥ रूपमनींआ
ठवावें॥ तिसरेभक्तीचेस्वभावें॥ लक्षणऐसें॥ २५॥ ॥ इतिश्रीदास॰ चतुर्थदशकेनामस्मरण॰ तृतीयःसमासः॥ ३॥ ॥

श्रीरामसमर्थ॥ ॥मागांजालेंनिरूपण॥नामस्मरणाचेंलक्षण॥आतांऐकापादसेवन॥चोथीभक्ती॥१॥पादसेवनतेंचि
जाणावें॥कायावाचामनोभावें॥सद्गुरूभावसेवावे॥सद्गतीकारणें॥२॥यानांवपादसेवन॥सद्गुरूपदींअनन्यपण॥नि
रसायाजन्ममरण॥यातायाती॥३॥सद्गुरूकृपेवीणकांहीं॥भवतरणोपायनाहीं॥याकारणेंलवलाहीं॥सद्गुरूपादसे
वावे॥४॥सद्वस्तूदाखवीसद्गुरू॥सकळसारासारविचारू॥परब्रह्माचानिर्धारू॥अंतरींबाणे॥५॥जेवस्तूदृष्टीसदि
सेना॥आणिमनासहीभासेना॥संगत्यागेंवीणयेना॥अनुभवासी॥६॥अनुभवघेतांसंगत्यागनसे॥संगत्यागवीण
अनुभवनदिसे॥हेंअनुभवीयासीचभासे॥येरागथागोंवी॥७॥संगत्यागआणिनिवेदन॥देहस्थितीअलिप्तपण॥स
हजस्थितीउन्मनीविज्ञान॥हेसप्तहीएकरूपी॥८॥याहीवेगळींनामाभिधानें॥समाधानाचींसंकेतवचनें॥हेंसकळहीपा
दसेवनें॥उपजोंलागे॥९॥वेदश्रुतीगर्भवेदांत॥सिद्धभावगर्भसिद्धांत॥अनुभवअनिर्वाच्यधादांत॥सत्यवस्तु॥१०॥ब
हुधाअनुभवाचींअंगें॥सकळकळतीसंतसंगें॥चोथीभक्तीचेप्रसंगें॥गोप्यतेंप्रगटे॥११॥प्रगटअसोनिनसे॥गोप्य
असोनिभासे॥भासाअभासाहूनिअनारिसें॥गुरुगम्यमार्ग॥१२॥मार्गहोयपरीअंतरिक्ष॥जेथेंसर्वहीपूर्वपक्ष॥पा
होंजातांअलक्ष॥लक्षवेना॥१३॥लक्षेंजयासीलक्षावें॥ध्यानेंजयासीध्यावें॥तेंगेतेंचिआपणव्हावें॥त्रिविधाप्रचीति
॥१४॥असाहीअनुभवाचींद्वारें॥सकळकळतीसारासारविचारें॥सत्संगेंकरूनसत्योत्तरें॥प्रत्ययासीयेती॥१५॥स
त्यपाहातांनाहींअसत्य॥असत्यपाहातांनाहींसत्य॥सत्याअसत्याचेंकृत्य॥पाहाणारापासीं॥१६॥पाहाणारपाह-
णेंजयालागलें॥तेंतद्रूपत्वेंप्राप्तझालें॥तरिमगजाणावेंबाणलें॥समाधान॥१७॥नानासमाधानेंपाहतां॥बाणती
सद्गुरूकरितां॥सद्गुरूवीणसर्वथा॥सन्मार्गनसे॥१८॥प्रयोगसाधनेंसायास॥नानासाक्षेपेंविद्याभ्यास॥अभ्यासें

काहींगुरुगम्यास॥पाविजेतनाहीं॥१९॥जेंअभ्यासेंअभ्यासितानये॥जेंसाधनेंसाध्यहोय॥तेंसद्गुरुवीणकाय॥उमजोंजा
णो॥२०॥याकारणेंज्ञानमार्ग॥कळायाधरायासत्संग॥सत्संगेवीणप्रसंग॥बोलोंचिनये॥२१॥सेवावेंसद्गुरूचरण॥याना
वपादसेवन॥चौथेभक्तीचेंलक्षण॥तेंहेंनिरोपिलें॥२२॥देवब्राह्मणमहानुभाव॥सत्पात्रेंभजनाचेठाव॥ऐसियेपाईसद्भा
व॥सदृढधरावा॥२३॥हेंप्रवृत्तीचेंबोलणें॥बोलिलेंरक्षायाकारणें॥परंतुसद्गुरूपादसेवणें॥यानांवपादसेवन॥२४॥
पादसेवनचौथीभक्ति॥पावनकरीतसेत्रिजगती॥जयेकरितांसायोज्यमुक्ति॥साधकासिहोय॥२५॥ह्मणोनिथोराहु
नीथोर॥चौथेभक्तीचानिर्धार॥जयाकरितांपैलपार॥बहुतप्राणीपावती॥२६॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसं
वादेपादसेवनभक्तिनिरूपणंनामचतुर्थःसमासः॥४॥ ॥मागेंजाहालेंनिरूपण॥चौथेभक्तीचेंलक्षण॥आतांऐ-
कासावधान॥पांचवीभक्ति॥१॥पांचवीभक्तीतेंअर्चन॥अर्चनह्मणजेदेवतार्चन॥शास्त्रोक्तपूजाविधान॥केलेंपाहि-
जे॥२॥नानासाधनेंउपाकर्णें॥वस्त्रेंअळंकारभूषणें॥मानसपूजामूर्तिध्यानें॥यानांवपांचवीभक्ति॥३॥देवब्राह्मण-
अग्निपूजन॥संतसाधुअतीतपूजन॥यतीमहानुभावगायत्रीपूजन॥यानांवपांचवीभक्ति॥४॥धातुपाषाणमृत्ति-
कापूजन॥चित्रलेपसत्पात्रपूजन॥आपुलेगृहींचेंदेवतार्चन॥यानांवपांचवीभक्ति॥५॥शिळासप्तांकितनवांकित॥
शाळग्रामशकलेंचक्रांकित॥लिंगेंसूर्यकांतसोमकांत॥बाणतांदळेनर्मदे॥६॥भैरवभगवतीमल्हारी॥मुंजानृसिं
हबनशंकरी॥नागनागिणीनानापरी॥पंचायतनपूजा॥७॥गणेशशारदाविठ्ठलमूर्ति॥रंगनाथजगन्नाथतांडवमूर्ति
श्रीहनुमंतगरुडमूर्ति॥देवतार्चनीपूजाव्या॥८॥मत्स्यकूर्मवराहमूर्ति॥नृसिंहभार्गववामनमूर्ति॥रामकृष्णहयग्रीवमूर्ति॥देवता ४
र्चनींपूजाव्या॥९॥केशवनारायणमाधवमूर्ति॥गोविंदविष्णुमधुसूदनमूर्ति॥त्रिविक्रमवामनश्रीधरमूर्ति॥हृषीकेशपद्म-

नाभ॥ १०॥ दामोदरसंकर्षणवासुदेवमूर्ति॥ प्रद्युम्नअनिरुद्धपुरुषोत्तममूर्ति॥ अधोक्षजनारसिंहअच्युतमूर्ति॥ जनार्द
नआणिउपेंद्र॥ ११॥ हरिहरांच्याअनंतमूर्ति॥ भगवंतजगदात्माजगदीशमूर्ति॥ शिवशक्तीच्यावहुधामूर्ति॥ देवतार्चनीं
पुजाव्या॥ १२॥ अश्वत्थनारायणसूर्यनारायण॥ लक्ष्मीनारायणश्रीमल्लनारायण॥ श्रीहरीनारायणआदिनारायण
शेषशाईपरमात्मा॥ १३॥ ऐशापरमेश्वराच्यामूर्ति॥ पाहोंजातांउदंडअसती॥ त्यांचेंअर्चनकरावेंभक्ती॥ पांचवीऐसी
॥ १४॥ याहीवेगळेकुळधर्म॥ सोडूंनयेअनुक्रम॥ उत्तमअथवामध्यम॥ करीतजावें॥ १५॥ जारवमातामायराणी॥ बा
ळाबगलामानवणी॥ पूजामागणीजोगिणी॥ कुळधर्मकरावे॥ १६॥ नानातीर्थाक्षेत्रासजावें॥ तेथेंत्यादेवाचेंपूजनक
रावें॥ नानाउपचारेंपुजावें॥ परमात्मयासी॥ १७॥ पंचामृतेंगंधाक्षतें॥ पुष्पेंपरिमळद्रव्येंबहुतें॥ धूपदीपअसंख्यातें॥
नीरांजनेंकर्पूराचीं॥ १८॥ नानारवाद्यनैवेद्यसुंदर॥ नानाफळेंतांबूलप्रकार॥ दक्षिणानानाअळंकार॥ दिव्यांबरेंवनमा
ळा॥ १९॥ शिबिकाछत्रेंसुखासनें॥ महामेघडंबरसूर्यपानें॥ दिंड्यापताकानिशाणें॥ ताळघोळमृदंग॥ २०॥ नानावाद्यें
नानाउत्साव॥ ॥ नानाभक्तसमुदाय॥ गातीहरिदाससद्भाव॥ लागलाभगवंतीं॥ २१॥ वापीकूपसरोवरें॥ नानादेवा
लयेंशिखरें॥ राजांगणेंमनोहरें॥ वृंदावनेंभुयरीं॥ २२॥ मठमंडपधर्मशाळा॥ देवद्वारींपडशाळा॥ नानाउपकरणेंनक्ष
त्रमाळा॥ नानावस्त्रसामग्री॥ २३॥ नानापडदेमंडपचांदवे॥ नानारत्नेंघोसलेंबतीबरवे॥ नानादेवालईसमर्पा
वे॥ हस्तीघोडेशकटें॥ २४॥ अळंकारआणिअळंकारपात्रें॥ द्रव्यआणिद्रव्यपात्रें॥ अन्नोदकआणिअन्नोदकपात्रें॥ नानाप्रकारचीं
॥ २५॥ वनेंउपवनेंपुष्पवाटिका॥ तापसांच्यापर्णकुटिका॥ ऐसीपूजाजगन्नायका॥ यथासांगसमर्पावी॥ २६॥ शुक
सारिकामयोरें॥ बदकेंचक्रवाकेंचकोरें॥ कोकिळाचितळेंसामरें॥ देवालयींसमर्पावीं॥ २७॥ सुगंधमृगेंआणिमार्जा

रें॥ गाई महिषी वृषभ वानरें॥ नाना पदार्थ आणि लेंकुरें॥ देवाल ईं समर्पावीं॥ २८॥ काया वाचा आणि मनें॥ चित्तें वित्तें आणि प्राणें॥ सद्भावें भगवदर्चनें॥ यानांव अर्चनभक्ति॥ २९॥ ऐसें चि सद्गुरूचें भजन॥ करूनि असावें अनन्य॥ यानांव भगवद्भजन॥ पांचवी भक्ति॥ ३०॥ ऐसी पूजा न घडे बरवी॥ तरी मानसपूजा करावी॥ मानसपूजा अगत्य व्हावी॥ परमेश्वरासी॥ ॥ ३१॥ मनें भगवंतासि पुजावें॥ कल्पून सर्व हि समर्पावें॥ मानसपूजेचें जाणावें॥ लक्षण ऐसें॥ ३२॥ जें जें आपणासि पाहिजे॥ तें तें कल्पून वाहिजे॥ येणें प्रकारें कीजे॥ मानसपूजा॥ ३३॥ ॥ इति श्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादे चतुर्थदशके अर्चनभक्तिनिरूपणं नाम पंचमः समासः॥ ५॥ ॥ मागें झालें निरूपण॥ पांचवे भक्तीचे लक्षण॥ आतां ऐका सावधान॥ साहावी भक्ति॥ १॥ साहावी भक्ती ते वंदन॥ करावें देवासि नमन॥ संत साधु आणि सज्जन॥ नमस्कारीत जावें ॥ २॥ सूर्यासी करावे नमस्कार॥ देवासि करावे नमस्कार॥ सद्गुरूस करावे नमस्कार॥ साष्टांग भावें॥ ३॥ साष्टांग नमस्कारासी अधिकारु॥ नाना प्रतिमा देव गुरु॥ अन्यत्र नमनाचा विचारु॥ अधिकारें करावा॥ ४॥ छपन्न कोटी वसुमती॥ मध्यें विष्णुमूर्ति असती॥ तयास नमस्कार प्रीतीं साष्टांग घालावे॥ ५॥ पशुपति श्रीपति आणि गभस्ति॥ याचिया दर्शनें दोष जाती॥ तैसाचि नमावा मारुती॥ नित्य नेमें विशेष॥ ६॥ ॥ श्लो॰॥ ॥ शंकरो शेषशायी च मार्तंडो मारुतिस्तथा॥ एतेषां दर्शनं पुण्यं नित्य नेमो विशेषतः॥ १॥ ॥ भक्त ज्ञानी आणि वीतरागी॥ महानुभाव तपसी योगी॥ सत्पात्र देखोनि वेगीं॥ नमस्कार घालावे॥ ७॥ वेदशास्त्रज्ञ आणि सर्वज्ञ॥ पंडित पुराणीक आणि विद्वज्जन॥ याज्ञीक वैदीक पवित्र जन॥ नमस्कारीत जावे॥ ८॥ जेथें दिसती विशेष गुण॥ तें चि सद्गुरूचें अधिष्ठान॥ याकारणें तयासि नमन॥ अत्यादरें करावें॥ ९॥ गणेश शारदा नाना शक्ति॥ हरिहरांच्या अनंत मूर्ति॥ नाना देव सांगों किती॥ पृथकाकारें॥ १०॥ सर्व देवांसि नमस्कारिलें॥ ते येका भग-

वंतासिपावले॥यदर्थींवचनबोलिलें॥आहेतेंऐंका॥११॥ ॥श्लोक॥ ॥आकाशात्पतितंतोयंयथागच्छतिसागरं॥सर्वदेवनमस्कारःकेशवंप्रतिगच्छति॥१॥ ॥याकारणेंसर्वदेवांसि॥नमस्कारावेंअन्यादरेसीं॥अधिष्ठानमान्यतांचेतोषि॥परमसौख्यवाटे॥१२॥नानादेवांचींअधिष्ठानें॥सत्पात्रसद्गुरूचींस्थानें॥याकारणेंनमस्कारकरणें॥उभयमार्गीं॥१३॥नमस्कारेंलीनताघडे॥नमस्कारेंविकल्पमोडे॥नमस्कारेंसख्यघडे॥सत्पात्रासीं॥१४॥नमस्कारेंदोषजाती॥नमस्कारेंअन्यायक्षमिती॥नमस्कारेंमोडलींजडती॥समाधानें॥१५॥सीसापरतानाहींदंड॥ऐसेंबोलतीउदंड॥याकारणेंअखंड॥देवभक्तवंदावे॥१६॥नमस्कारेंकृपाउचंबळे॥नमस्कारेंप्रसन्नताप्रबळे॥नमस्कारेंगुरुदेवयेळे॥साधकावरी॥१७॥विशेषकरितांनमस्कार॥नासतीदोषांचेगिरिवर॥आणिमुख्यपरमेश्वर॥कृपाकरावी॥१८॥नमस्कारेंपतीतपावन॥नमस्कारेंसंतांसिशरण॥नमस्कारेंजन्ममरण॥दुरीदुरावे॥१९॥परमअन्यायकरूनआला॥आणिसाष्टांगनमस्कारघातला॥तरीतोक्षमाकेला॥पाहिजेश्रेष्ठीं॥२०॥याकारणेंनमस्कारापरतें॥आणीकनाहींअनुसरतें॥नमस्कारेंप्राणियातें॥सद्बुद्धिलागे॥२१॥नमस्कारासीवेचावेंनलगे॥नमस्कारासिकष्टावेनलगे॥नमस्कारासीकांहींचनलगे॥उपकर्णसामोग्री॥२२॥नमस्काराऐसेंनाहींसोपें॥नमस्कारकरावाअनन्यरूपें॥नानासाधनींसाक्षेपें॥कासयासिणावे॥२३ ॥साधकभावेंनमस्कारघाली॥त्याचीचितासाधूसलागली॥सुगमपंथेंनेऊनघालि॥जेथीलतेथें॥२४॥याकारणेंनमस्कारश्रेष्ठ॥नमस्कारेंवोळतीवरिष्ठ॥येथेंसांगितलीस्पष्ट॥सहावीभक्ति॥२५॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेचतुर्थदशकेवंदनभक्तिनिरूपणंनामसमाससाहावा॥६॥ ॥मागेंजाहालेंनिरूपण॥साहावेभक्तीचेंलक्षण॥आतांऐकासावधान॥सातवीभक्ति॥१॥सारावेंभजनदास्यजाणावें॥पडिलेंकार्यकरावें॥सदासन्निधचिअसावें॥देवद्वारीं॥२॥देवाचेंवैभवसांभाळावें॥न्यूनपूर्ण

पडों॑चिनघावें॥चढतें वाढतेंवाढवावें॥पूजन [illegible]चें॥३॥भंगलीं देवालयेंकरावीं॥मोडलींसरोवरेंबांधावीं॥सोपेधर्मशाळा·
चालवावीं॥नूतनचिकार्यें॥४॥नानारचनाजीर्णजर्जर॥त्यांचेकरावेजीर्णोद्धार॥पडिलेंकार्यतेंसत्वर॥चालवीतजावें॥५॥
गजरथतुरंगसिंहासनें॥चौकियाशिबिकासुखासने॥मंचकडोल्हारेविमानें॥नूतनचिकरावीं॥६॥मेघडंबरेंछत्रेंचाम
रें॥सूर्यपानेंनिशाणेंअपारें॥नित्यनूतनअत्यादरें॥सांभाळीतजावीं॥७॥नानाप्रकारचींयानें॥बैसावयाचींउत्तमस्थानें॥
बहुविधसुवर्णासनें॥यत्नेंकरीतजावीं॥८॥भुवनेंपेट्या कोठ्यामांदुसा॥राजकोहळीधागरीबहुवसा॥संपूर्णद्रव्यांशऐ
सा॥अतियत्नेंकरावा॥९॥भुयरींतळघरेंआणिविवरें॥नानास्थळेंगुप्तद्वारें॥अनर्घ्यवस्तूचींभांडारें॥यत्नेंकरीतजावीं॥
॥१०॥अळंकारभूषणेंदिव्यांबरें॥नानारत्नेंमनोहरें॥नानाधातुसुवर्णपात्रें॥यत्नेंकरीतजावीं॥११॥पुष्पवाटिकानाना·
वनें॥नानातरुवरांचींवनें॥पावतींकरावींजीवनें॥तयावृक्षांसीं॥१२॥नानापशूंचियाशाळा॥नानापक्षीचित्रशाळा॥
नानावाद्येंनाटकशाळा॥गुणीगायकबहुसाल॥१३॥स्वयंपाकगृहेंभोजनशाळा॥सामग्रीगृहेंधर्मशाळा॥निद्रस्ताका·
रणेंपडशाळा॥विशाळस्थळें॥१४॥नानापरिमळद्रव्यांचींस्थळें॥नानाखाद्यफळांचींस्थळें॥नानारसांचींनानास्थळें॥
यत्नेंकरीतजावीं॥१५॥नानावस्तूंचींनानास्थानें॥भंगलींकरावींनूतनें॥देवाचेंवैभववचनें॥कितीह्मणोनसांगावीं॥१६
सर्वोठाईंअतिसादर॥आणिदास्यत्वासहीतत्पर॥कार्यभागाचाविसर॥पडणारनाहीं॥१७॥जयंत्यापर्वेंमहोत्साव॥
असंभाव्यचालविवैभव॥जेंदेखतांचिस्वर्गींचिदेव॥संतुष्टहोति॥१८॥ऐसेंवैभवचालवावें॥आणिनीचदास्यत्वहीकरा
वें॥पडिलेप्रसंगींसावधअसावें॥सर्वकाळ॥१९॥जेंजेंकांहींपाहिजे॥तेंतेंतत्काळचिदीजे॥अत्यंतआवडीकीजे॥सकळ ६
सेवा॥२०॥चरणक्षाळणेंस्नानेंआचमनें॥गंधाक्षतेंवसनेंभूषणें॥आसनेंजीवनेंनानासुमनें॥धूपदीपनैवेद्य॥२१॥

शयनाकारणें उत्तमस्थळें॥ जळें देवावीं क्षशीतळें॥ तांबूल गायनें रसाळें॥ रागरंगें करावीं॥ २२॥ परिमळद्रव्यें आणि फुलें॥ नानासुगंधीक तेलें॥ खाद्यफळें बहुसालें॥ सन्निधचि असावीं॥ २३॥ सडे संमार्जनें करावीं॥ उदकपात्रें उदकें भरावीं॥ वसनें प्रक्षाळून आणावीं॥ उत्तमोत्तमें॥ २४॥ सकळांचें करावें पारपत्य॥ आलियाचें करावें आतिथ्य॥ ऐसें हें जाणावी सत्य॥ सातवी भक्ति॥ २५॥ वचनें बोलावीं करुणेचीं॥ नानाप्रकारें स्तुतीचीं॥ अंतरें निवती सकळांचीं॥ ऐसें वदावें॥ २६॥ ऐसी हे सातवी भक्ति॥ निरोपिली यथामति॥ प्रत्यक्ष न घडे तरी चित्तीं॥ मानसपूजा करावी॥ २७॥ ऐसें दास्य करावें देवाचें॥ येणेचि प्रकारें सद्गुरूचें॥ प्रत्यक्ष न घडे तरी मानसपूजेचें॥ करीत जावें॥ २८॥ ॥ इति श्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादे चतुर्थदशके दास्यभक्तिनिरूपणं नाम सप्तमः समासः॥ ७॥ ॥ मागें जाहालें निरूपण॥ सातवे भक्तीचें लक्षण॥ आतां ऐका सावधान॥ आठवी भक्ति॥ १॥ देवासि परम सख्य करावें॥ प्रेम प्रीतीनें बांधावें॥ आठवे भक्तीचें जाणावें॥ लक्षण ऐसें॥ २॥ देवास जयाची अत्यंत प्रीति॥ आपण वर्तावें तेणें चि रीति॥ येणें करितां भगवंतीं॥ सख्य घडे नेमस्त॥ ३॥ भक्ति भाव आणि भजन॥ निरूपण आणि कथाकीर्तन॥ प्रेमळ भक्तांचें गायन॥ आवडे देवा॥ ४॥ आपण तैसेंचि वर्तावें॥ आपणासि तेंच आवडावें॥ मनासारिखें होतांचि स्वभावें॥ सख्य घडे नेमस्त॥ ५॥ देवाच्या सख्यत्वाकारणें॥ आपुलें सख्य सोडून देणें॥ अनन्यभावें जीवें प्राणें॥ शरीर तेंही वेचावें॥ ६॥ सांडून आपुली संसारव्यथा॥ करीत जावी देवाची चिंता॥ निरूपण कीर्तन कथावार्ता॥ देवाच्याच सांगाव्या॥ ७॥ देवाच्या सख्यत्वासाठीं॥ पडाव्या जिवलगांसि तुटी॥ सर्व अर्पावें शेवटीं॥ प्राण तोही वेचावा॥ ८॥ आपुलें अवघें चि जावें॥ परी देवासि सख्य राहावें॥ ऐसी प्रीती जीवें भावें॥ भगवंतीं लागावी॥ ९॥ देव म्हणे जे आपुला प्राण॥ प्राणासि न करावें निर्वाण॥ प्रेम प्रीतीचें लक्षण॥ तें हें ऐसें असे॥ १०॥ ऐसें परम सख्य धरितां॥ देवास लागे भक्ताचि चिं-

चिंता॥ पांडवलाक्षाजोहरीजळता॥ विवरद्वारेंकाढिले॥ ११॥ देवसख्यत्वेंराहेआपणासि॥ हेंतोंवर्मआपणाचपासी॥ आप·
णवचनेंबोलावीजैसीं॥ तैसीयेतीपडसादें॥ १२॥ आपणअसतांअनन्यभावें॥ देवतात्काळचिपावे॥ आपणत्रासघेतांजिवें॥ देवही
त्रासे॥ १३॥ ॥श्लोकार्द्ध॥ ॥येयथामांप्रपद्यंतेतांस्तथैवभजाम्यहम्॥ ॥टी०॥ जैसेंजयाचेंभजन॥ तैसाचदेवही
आपण॥ ह्मणोनिहेंअवघेंजाण॥ आपणाचिपाशीं॥ १४॥ आपुल्यामनासारिखेंनघडे॥ तेणेंगुणेंनिष्ठामोडे॥ तरीगोष्टी·
आपणाकडे॥ सहजचिआली॥ १५॥ मेघचातकावरीवोळेना॥ तरीचातकपालटेना॥ चंद्रवेळेसिउगवेना॥ तरीचकोरअ·
नन्य॥ १६॥ ऐसेंअसावेंसख्यत्व॥ विवेकेंधरावेंसत्व॥ भगवंतावरीलममत्व॥ सांडूनयेकीं॥ १७॥ सखामानावाभगवंत॥
मातापितागणगोत॥ विद्यालक्ष्मीधनवित्त॥ सकळहीपरमात्मा॥ १८॥ देवावेगळेंकोणीनाहीं॥ ऐसेंबोलतीसर्वही॥ परं
तुत्याचीनिष्ठाकांहीं॥ तैसीचिनसे॥ १९॥ ह्मणोनिऐसेंनकरावें॥ सख्यतरीखरेंचकरावें॥ अंतरींसदृढधरावें॥ परमेश्व
रासि॥ २०॥ आपुलीयामनोगताकारणें॥ देवावरीक्रोधासियेणें॥ ऐसीनव्हेतकीलक्षणें॥ सख्यभक्तीची॥ २१॥ देवाचेंजेंम
नोगत॥ तेंचिआपुलेंउचित॥ इच्छेसाठींभगवंत॥ अंतरूंनयेकीं॥ २२॥ देवाचेइच्छेनेंवर्तावें॥ देवकरीलतेंमानावें॥ मगस·
हजचिस्वभावें॥ कृपाळुदेव॥ २३॥ पाहातांदेवाचेकृपेसि॥ मातेचिकृपाकायसी॥ मातावधीबाळकांसि॥ विपत्यकाळीं॥ २४
देवेंभक्तकोणवधिला॥ कधींदेखिलानाऐकिला॥ शरणांगतासीदेवझाला॥ वज्रपंजरू॥ २५॥ देवभक्तांचाकैवारी॥ देवपति
तांसीतारी॥ देवहोयसहाकारी॥ अनाथाचा॥ २६॥ देवअनाथाचाकैपक्षी॥ नानासंकटापासूनरक्षी॥ धांविन्नलाअंतरसा
क्षी॥ गजेंद्राकारणें॥ २७॥ देवकृपेचासागर॥ देवकरुणेचाजळधर॥ देवासिभक्तांचाविसर॥ पडणारनाहीं॥ २८॥ देवप्रीति
राखोंजाणें॥ देवासिकरावेंसाजणें॥ जिवलगेंअवघींपिसुणें॥ कामानयेति॥ २९॥ सख्यदेवाचेंतुटेना॥ प्रीतिदेवाचीविटे·

७

ना॥देवकदापालटेना॥शरणांगतासी॥ २०॥ ह्मणोनिसख्यदेवासिकरावें॥हितगुजनयाससांगावें॥आठवेभक्तीचेंजाणा
वें॥लक्षणऐसें॥ २१॥जैसादेवतैसागुरु॥शास्त्रींबोलिलाहाविचारु॥ ह्मणोनिसख्यत्याचाप्रकारु॥सद्गुरूसीअसावा॥ २२
इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेचतुर्थदशकेसख्यभक्तिनिरूपणंनामअष्टमःसमासः॥ ८॥ ॥मागेंजाहालेंनिरूप
ण॥आठवेभक्तीचेंलक्षण॥आतांऐकासावधान॥नववीभक्ति॥ १॥ नवमनिवेदनजाणावें॥आत्मनिवेदनकरावें॥तेंही
सांगिजेलस्वभावें॥प्रांजळकरूनी॥ २॥ ऐकानिवेदनाचेंलक्षण॥देवासिवाहावेंआपण॥करावेंतत्वविवरण॥ ह्मणिजेक
ळे॥ ३॥मींभक्तऐसेंह्मणावें॥आणिविभक्तिपणेंभजावें॥हेंअवघेंचिजाणावें॥विलक्षण॥ ४॥ लक्षणअसोनिविलक्ष-
ण॥ज्ञानअसोनअज्ञान॥भक्तअसोनविभक्तपण॥तेंहेंऐसें॥ ५॥ भक्तह्मणजेविभक्तनव्हे॥आणिविभक्तह्मणजेभक्तन
व्हे॥विचारेंवीणकांहींचनव्हे॥समाधान॥ ६॥तस्मातविचारकरावा॥देवकोणओळखावा॥आपलाआपणशोधघ्यावा
॥अंतर्यामी॥ ७॥मींकोणऐसानिवाडा॥पाहोंजातांतत्वझाडा॥विचारपाहातांउघडा॥आपणनाहीं॥ ८॥ तत्वेंतत्वजेव्हां-
सरे॥तेव्हांआपणकेंचाउरे॥आत्मनिवेदनतेणेंप्रकारें॥सहजचिझालें॥ ९॥ तत्वरूपसकळभासे॥विवेकपाहातांनि
रसे॥प्रकृतीनिरसेआत्माअसे॥आपणकेंचा॥ १०॥ एकमुख्यपरमेश्वर॥दुसरीप्रकृतीजगदाकार॥तिसराकेंचाआ-
पणाचोर॥आणिलामध्यें॥ ११॥ ऐसेंहेंसहजचिअसतां॥नाथिलीचलागेदेहअहंता॥ परंतुविचारेंपाहतांकांहींचना
हीं॥ १२॥पाहतांतत्वविवंचना॥पिंडब्रह्मांडरचना॥विश्वाकारेंव्यक्तिनाना॥तत्वेंविस्तारलीं॥ १३॥ तत्वेंसाक्षत्वेंवर्तती॥सा
क्षित्वनिरसेआत्मप्रचीती॥आत्माअसोनिआदिअंतीं॥आपणकेंचा॥ १४॥आत्माएकस्वानंदघन॥आणिअहंआत्मा
हेंवचन॥तरीमगआपणकेंचाभिन्न॥उरलातेथें॥ १५॥सोहंहंसाहेंउत्तर॥याचेंपहावेंअर्थांतर॥पाहातांआत्मयाचा

विचार॥आपणकैंचातेथें॥१६॥आत्मानिर्गुणनिरंजन॥तयासिअसावेंअनन्य॥अनन्यह्मणजेनाहींआन॥आपणकैंचा
तेथें॥१७॥आत्माह्मणिजेतोअद्वैत॥जेथेंनाहींद्वैताद्वैत॥तेथेंमीपणाचाहेत॥उरेलकैंचा॥१८॥आत्मापूर्णत्वेंपरिपूर्ण॥
तेथेंनाहींगुणागुण॥निखळनिर्गुणींआपण॥कोणाकैंचा॥१९॥त्वंपदतत्पदअसीपद॥निरसूनिसकळभेदाभेद॥व
स्तूठाईंचीअभेद॥आपकैंचा॥२०॥निरशितांजीवशिवउपाधी॥जीवशीवचिकैंचेआधीं॥स्वरूपींहोतांदृढबुद्धि॥आ
पणाकैंचा॥२१॥आपणमिथ्यासाचदेव॥देवभक्तअनन्यभाव॥यावचनाचाअभिप्राव॥अनुभवीजाणती॥२२॥या
नावआत्मनिवेदन॥ज्ञानियाचेंसमाधान॥नवमेभक्तीचेंलक्षण॥निरोपिलें॥२३॥पंचभूतांमध्येंआकाश॥सकळ
देवांमध्येंजगदीश॥नवविधाभक्तिमध्येंविशेष॥भक्तिनवमी॥२४॥नवमीभक्तिआत्मनिवेदन॥नहोतांनचुकेजन्म
मरण॥हेंवचनसत्यप्रमाण॥अन्यथानव्हे॥२५॥ऐसीहेनवविधाभक्ति॥केलियापाविजेसायोज्यमुक्ति॥सायोज्यमु
क्तीसंकल्पांतीं॥चळणनाहीं॥२६॥तिहींमुक्तीसआहेचळण॥सायोज्यमुक्तीअचळजाण॥त्रैलोक्यासहोतांनिर्वाण॥
सायोज्यमुक्तीचळेना॥२७॥अवघियाचत्वारिमुक्ति॥वेदशास्त्रेंबोलती॥त्यामध्येंतिननासती॥चौथीतेअविनाश॥
॥२८॥पहिलीमुक्तीतेसलोकता॥दुसरीतेसमीपता॥तीसरीस्वरूपता॥चोथीसायोज्यमुक्ति॥२९॥ऐसीयाचत्वारिमु
क्ति॥भगवद्भजनेंपाविजेती॥हेंनिरूपणप्रांजळश्रोतीं॥सावधपुढेंपरिसावें॥३०॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्य
संवादेचतुर्थदशकेआत्मनिवेदननामनवमःसमासः॥९॥ ॥मूळब्रह्मनिराकार॥तेथेंस्फूर्तिरूपअहंकार॥तोपंच
भूतांचाविचार॥ज्ञानदशकींबोलिला॥१॥तोअहंकारवायुरूप॥तयावरीतेजाचेंस्वरूप॥तयातेजाच्याआधारेंआप॥अ ८
वर्णोदकदाटलें॥२॥तयाअवर्णोदकाच्याआधारें॥धराधरिलीफणिवरें॥वरतिछपन्नकोटिविस्तारें॥वसुंधराहे॥३॥

तियेवरीपरिघसप्तसागर॥ मध्येंमेरूमहाथोर॥ अष्टदिक्पाळपरिवार॥ अंतरें वेष्टितराहिले॥ ४॥ तोसुवर्णाचामहामेरू॥
पृथ्वीतयाचाआधारू॥ चौऱ्याशीसहस्त्रविस्तारु॥ रुंदीतयाची॥ ५॥ उंचतरीमर्यादेवेगळा॥ भूमीमध्येंसहस्त्रसोळा॥ तया
भोंवतावेष्टीतपाळा॥ लोकालोकपर्वताचा॥ ६॥ तयाआलीकडेहिमाचळ॥ जेथेंपांडवगळालेसकळ॥ धर्मआणितमाळ
नीळ॥ पुढेंगेले॥ ७॥ तेथेंजावयामार्गनाहीं॥ मार्गींपसरलेमहाअही॥ शीतसुखेंसुखावलेतेही॥ पर्वतरूपभासती॥
॥ ८॥ तयाआलीकडेशेवटींजाण॥ बद्रिकाश्रमबद्रिनारायण॥ तेथेंमहातापसीनिर्वाण॥ देहत्यागार्थजाती॥ ९॥ तयाआ
लीकडेबद्रिकेदार॥ पाहोनयेतीलहानथोर॥ ऐसाहाअवघाविस्तार॥ मेरुपर्वताचा॥ १०॥ तयामेरुपर्वतापाठारी॥ तीनशृंगें
विषमहारी॥ परिवारेंराहिलेनयावरी॥ ब्रह्माविष्णुमहेश॥ ११॥ ब्रह्मशृंगतोपर्वताचा॥ विष्णुशृंगतोमर्गजाचा॥ शिवशृंगतो-
स्फटिकाचा॥ कैलासनामत्याचें॥ १२॥ वैकुंठनामविष्णुशृंगाचें॥ सत्यलोकनामब्रह्मशृंगाचें॥ अमरावतिइंद्राचें॥ स्थळखा
लतें॥ १३॥ तेथेंगणगंधर्वलोकपाल॥ तेहतीसकोटीदेवसकळ॥ चौदालोकसुवर्णाचळ॥ वेष्टितराहिले॥ १४॥ तेथेंकामधेनू
चेंखिल्लारें॥ कल्पतरूचींवनेंअपारें॥ अमृताचींसरोवरें॥ ठाईंठाईंउचंबळती॥ १५॥ तेथेंउदंडचिंतामणि॥ हीरेपरिसाचिया
खाणी॥ तेथेंसुवर्णमयधरणि॥ लखलखायमान॥ १६॥ परमरमणीयपांकतिकळा॥ नवरत्नाचियापाषाणशिळा॥ तेथेंअ-
खंडहर्षवेळा॥ आनंदमय॥ १७॥ तेथेंअमृताचींभोजनें॥ दिव्यगंधेंदिव्यसुमनें॥ अष्टनायकागंधर्वगायनें॥ निरंतर॥ १८॥
तेथेंतारुण्यवोसरेना॥ रोगव्याधीहीअसेना॥ वृद्धापआणिमरणयेना॥ कदाकाळीं॥ १९॥ तेथेएकाहुनीएकसुंदर॥ एका
हुनिएकचतुर॥ धीरउदारआणिशूर॥ मर्यादेवेगळे॥ २०॥ तेथेंदिव्यदेहज्योतिरूपें॥ विद्युल्लतेसारिखींस्वरूपें॥ तेथेंयश
कीर्तिप्रतापें॥ सिमासारिली॥ २१॥ ऐसेंतेंस्वर्गभुवन॥ सकळदेवांचेंवसतेंस्थान॥ तयास्थळाचेंमहिमान॥ बोलिजेतितुकें-

थोडें॥२२॥येथेंज्यादेवाचेंभजनकरावें॥तेथेंत्यादेवलोकींराहावें॥स्वलोकतामुक्तीचेंजावें॥लक्षणऐसें॥२३॥लोकींराहावेंतेसलोकता॥समीपअसावेंतेसमीपता॥स्वरूपचीव्हावेंसरूपता॥तिसरीमुक्ति॥२४॥देवस्वरूपजाहलादेही॥श्रीवत्सकौस्तुभलक्ष्मीनाहीं॥स्वरूपतेचेंलक्षणमाही॥ऐसेंअसे॥२५॥सुकृतआहेतेंभोगिती॥सुकृतसरतांलोटूनदेती॥आपणदेवतेअसती॥जैसेतैसे॥२६॥ह्मणोनितीनमुक्तिनाशिवंत॥सायोज्यमुक्तीतेशाश्वत॥तेनिरोपिलेसावचित्त॥ऐकआतां॥२७॥ब्रह्मांडनासेलकल्पांतीं॥पर्वतासहीतजळेलक्षिती॥तेव्हांअवघेचिदेवजाती॥मुक्तिकैंच्यातेथें॥२८॥तेव्हांनिर्गुणपरमात्मानिश्चळ॥निर्गुणभक्तितेअचळ॥सायोज्यमुक्तितेकेवळ॥आणिजेऐसी॥२९॥निर्गुणींअनन्यअसतां॥तेणेंहोयसायोज्यता॥सायोज्यताह्मणजेस्वरूपता॥निर्गुणभक्तीची॥३०॥सगुणभक्तितेचळे॥निर्गुणभक्तितेनचळे॥हेंअवघेंप्रांजळकेलें॥सद्गुरूकेलिया॥३१॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेचतुर्थदशके मुक्तिचतुष्टयनामदशमःसमासः॥१०॥ ॥श्रीरामचंद्रार्पणमस्तु॥ ॥शुभंभवतु॥ ॥छ॥

अथदासबोधपंचमदशकप्रारंभः

श्रीगणेशायनमः॥ ॥जयजयाजीसद्गुरूपूर्णकामा॥परमपुरुषाआत्मयारामा॥अनिर्वाच्यतुमचामहिमा॥वर्णिलानवचे॥
॥१॥जेंवेदासिसांकडें॥जेंशब्दासिकानडें॥तेंसच्छिष्यासिरोकडें॥अलभ्यलाभे॥२॥जेंयोगियांचेंनिजवर्म॥जेंशंकराचें-
निजधाम॥जेंविश्रांतीचेंनिजविश्राम॥परमगुह्यअगाध॥३॥तें ब्रह्मतुमचेनियोगें॥स्वयेंआपणचिहोईजेआंगें॥दुर्घटसं
साराचेनिपांगें॥पांगिजेनासर्वथा॥४॥आतांस्वामिचेनिलडिवाळपणें॥गुरुशिष्याचींलक्षणें॥सांगिजेतियेणेंप्रमाणें॥मुमुक्षें
शरणजावें॥५॥गुरुतोसकळांसींब्राह्मण॥जरीतोजालाक्रियाहीण॥तऱ्हीतयासिशरण॥अनन्यभावेंअसावें॥६॥अ
होयाब्राह्मणाकारणें॥अवतारघेतलानारायणें॥विष्णूनेंश्रीवत्समिरवणें॥तेथेंइतरतेकिती॥७॥ब्राह्मणवचनेंप्रमाण
होतीशूद्राचेब्राह्मण॥धातुपाषाणींदेवपण॥ब्राह्मणाचेनिमंत्रें॥८॥मुंजीबंधनाविरहित॥तोशूद्रचिनिभ्रांत॥द्विजन्मा
ह्मणोनिसतत॥द्विजऐसेंनामत्याचें॥९॥सकळांसिपूज्यब्राह्मण॥हेमुख्यवेदाज्ञाप्रमाण॥वेदाविरहीततेंअप्रमाण॥अ-
प्रियभगवंता॥१०॥ब्राह्मणिंयोगयागव्रतेंदानें॥ब्राह्मणिंसफळतीर्थाटणें॥कर्ममार्गब्राह्मणाविणें॥होणारनाहीं॥११
ब्राह्मणवेदमूर्तिमंत॥ब्राह्मणतोचिभगवंत॥पूर्णहोतीमनोरथ॥विप्रवाक्येंकरूनी॥१२॥ब्राह्मणपूजनेंशुद्धवृत्ति॥होऊ
निजडेभगवंतीं॥ब्राह्मणतीर्थेंउत्तमगती॥पावतीप्राणी॥१३॥लक्षभोजनींपूज्यब्राह्मण॥अनयातीसपुसेकोण॥परी
भगवंतासिभावप्रमाण॥येरांचाडनाहीं॥१४॥असोब्राह्मणासुरवरवंदिती॥तेथेंमानवबापुडेकिती॥जरीब्राह्मणमूढ-
मती॥तऱ्हीतोजगद्वंद्य॥१५॥अंत्यजशब्दज्ञाताबरवा॥परितोनेऊनिकायकरावा॥ब्राह्मणासन्निधपुजावा॥हेंतोंघडे
नाकिं॥१६॥जेंजेंजनावेगळेंकेलें॥तेंतेंवेदेंअव्हेरिलें॥ह्मणोनितयासनावठेविलें॥पाषांडमत॥१७॥असोजोहरिहरदास १
तयासब्राह्मणींविश्वास॥ब्राह्मणभजनेंबहुतांस॥पावनकेलें॥१८॥ब्राह्मणेंपाविजेदेवाधिदेवा॥तऱ्हिकिमर्थसद्गुरु-

करावा॥ऐसेह्मणालतरी॥निजठेवा॥सद्गुरूवीणनाहीं॥१९॥स्वधर्मकर्मीपूज्यब्राह्मण॥परिज्ञाननव्हेसद्गुरूविण॥ब्रह्मज्ञा
ननस्तांशिण॥जन्ममृत्यूचुकेना॥२०॥सद्गुरूवीणज्ञानकांहीं॥सर्वथाहोणारनाहीं॥अज्ञानप्राणीप्रवाहीं॥वाहतचिगेलें॥
॥२१॥ज्ञानविरहीतजेंजेंकेलें॥तेंतेंजन्मासिमूळझालें॥ह्मणोनिसद्गुरूचींपाउलें॥सदृढधरावीं॥२२॥जयासवाटेदेवव्हावा
॥तेणेंसत्संगधरावा॥सत्संगेंविणदेवाधिदेवा॥पाविजेतनाहीं॥२३॥नानासाधनेंबापुडीं॥सद्गुरूवीणकरितीवेडीं॥गुरू
कृपेवीणकुडकुडी॥व्यर्थचिहोती॥२४॥कार्तीकस्नानेंमाघस्नानें॥व्रतेंउद्यापनेंदानें॥गोरांजनेंधूम्रपानें॥साधितीपंचा
ग्नि॥२५॥हरिकथापुराणश्रवण॥आदरेंकरितीनिरूपण॥सर्वतीर्थेंपरमकठिण॥करितीप्राणी॥२६॥झळफळीतदेवता
र्चनें॥स्नानसंध्यादर्भासनें॥टिळेमाळागोपिचंदनें॥ठसेश्रीमुद्राचीं॥२७॥अर्घ्यपात्रेंसंपुष्टगोकर्णें॥मंत्रयंत्राचींताम्रपर्णें॥
नानाप्रकारींउपकर्णें॥साहित्यशोभा॥२८॥घंटाघणघणावाजती॥स्तोत्रेंस्तवनेंआणिस्तुती॥आसनेंमुद्राध्यानेंकरिती॥प्र
दक्षिणानमस्कार॥२९॥पंचायतनपूजाकेली॥मृत्तिकेचीलिंगेंलाखोली॥बळेंनारिकेळेंभरलीं॥संपूर्णसांगपूजा॥३०॥उपो
षणेंनिष्ठानेम॥परमसायासीकेलेंकर्म॥फळचिपावतीवर्म॥चुकलेप्राणी॥३१॥यज्ञादिककर्मेंकेलीं॥हृदयींफळाशाकल्पिली
आपुलेइच्छेनेंघेतली॥सुतिजन्माची॥३२॥करूनिनानासायास॥केलाचौदाविद्यांचाअभ्यास॥रिद्धिसिद्धीसावकाश॥वोळ
ल्याजरी॥३३॥तरीसद्गुरूकृपेविरहित॥सर्वथानघडेस्वहित॥यमपुरीचाअनर्थ॥चुकेनायेणें॥३४॥जंवनाहींज्ञानप्राप्ती॥
तंवचुकेनायातायाती॥गुरुकृपेवीणअधोगती॥गर्भवासचुकेना॥३५॥ध्यानधारणामुद्राआसन॥भक्तिभावआणिभजन॥
सकळपोलब्रह्मज्ञान॥जंवतेंप्राप्तनाहीं॥३६॥सद्गुरूकृपानजोडे॥आणिभलतीकडेवावडे॥जैसेंआंधळेंचाचरूनिपडे॥गारि
आणिगडदरा॥३७॥जैसेंनेत्रींघालितांअंजन॥पडेदृष्टीसनिधान॥तैसेंसद्गुरुवचनेंज्ञान॥प्रकाशहोय॥३८॥सद्गुरुवीण

जन्मनिर्फळ॥ सद्गुरूवीणदुःखसकळ॥ सद्गुरुवीणतळमळ॥ जाणारनाहीं॥ ३९॥ सद्गुरूचेनिअभयकरें॥ प्रगटहोइजेईश्वरें॥ ज
न्मदुःखेंअपारें॥ नासोनिजाती॥ ४०॥ मागांजालेथोरथोर॥ संतमहंतमुनेश्वर॥ तयासहीज्ञानविचार॥ सद्गुरुचेनी॥ ४१॥ श्रीरा
मकृष्णादिकरूनी॥ अतितत्परगुरुभजनीं॥ सिद्धसाधूआणिसज्जनीं॥ गुरुदास्यकेलें॥ ४२॥ सकळसृष्टीचेचाळक॥ हरिह-
रब्रह्मादिक॥ तेहीसद्गुरूपदीरंक॥ महत्वाचदती॥ ४३॥ असोजयासमोक्षव्हावा॥ तेणेंसद्गुरूकरावा॥ सद्गुरुविणेंमोक्षपा
वावा॥ हेंकल्पांतींनघडे॥ ४४॥ आतांसद्गुरूतेकैसे॥ नव्हेतइतरांगुरूऐसे॥ जयाचेकृपेनेंप्रकाशे॥ शब्दज्ञान॥ ४५॥ त्यासद्गु
रूचीवोळखण॥ पुढिलेसमासींनिरूपण॥ बोलिलेंअसेश्रवण॥ अनुक्रमेंकरावें॥ ४६॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्य-
संवादेपंचमदशकेगुरुनिश्चयनिरूपणंनामप्रथमःसमासः॥ १॥ ॥ जेकरामतीदाखविती॥ तेहीगुरुह्मणिजेती॥ परं-
तुसद्गुरूनव्हेती॥ मोक्षदाते॥ १॥ सभामोहनभुरखेचेटके॥ साबरीमंत्रकौटाळेअनेके॥ नानाचमत्कारकौतुकें॥ असंभाव्यसां
गती॥ २॥ सांगतीऔषधीप्रयोग॥ कांस्यवर्णधातूचामार्ग॥ दृष्टिबंधनलागवेग॥ अभिलाषाचा॥ ३॥ साहित्यसंगीतरागज्ञा-
न॥ गीतनृत्यतानमान॥ नानावाद्येंसिकविताजना॥ तेहिएकगुरू॥ ४॥ विद्यासिकवितीपंचाक्षरी॥ तोडेतोटगेनानापरी॥ कांपो
टभरेजयावरी॥ तेविद्यासिकविती॥ ५॥ जेयातीचाजोव्यापार॥ सिकवितीभरावयाउदर॥ तेहीगुरुपरिसाचार॥ सद्गुरूनव्हे
ती॥ ६॥ आपुलीमाताआणिपिता॥ तेहीगुरुचितत्वता॥ परिपैलपारपाववितां॥ तोसद्गुरूवेगळाचि॥ ७॥ गायत्रीमंत्राचाउच्चार
सांगेतोसाचारकुळगुरू॥ परिज्ञानेवीणपैलपारु॥ पाविजेतनाहीं॥ ८॥ जोब्रह्मज्ञानउपदेशी॥ अज्ञानअंधारनिरशी॥ जीवा-
त्मयाशिवात्मयाशी॥ ऐक्यताकरी॥ ९॥ विघडेदेवआणिभक्त॥ जीवशिवपणेंद्वैत॥ तयादेवभक्तांएकांत॥ करीतोसद्गुरू॥ १० २
भवव्याघ्रेंघालूनिउडी॥ गोवत्सासतडातोडी॥ केलीदेखोनिशीघ्रसोडी॥ तोसद्गुरुजाणावा॥ ११॥ वासनानदीमहापुरीं॥ प्राणी

बुडतांग्लानी करि॥ तेथें उडी घालूनि तारी॥ तो सद्गुरू जाणावा॥ १२॥ प्राणी मायाजळीं पडिले॥ संसार दुःखें दुखवले॥ ऐसे जेणें मुक्त केले॥ तो सद्गुरू स्वामी॥ १३॥ गर्भवास अति सांकडी॥ इच्छाबंधनाची बेडी॥ ज्ञान देऊनि शीघ्र सोडी॥ तो सद्गुरू स्वामी॥ १४ फोडूनि शब्दांचें अंतर॥ वस्तू दाखवी निजसार॥ तोचि सद्गुरू माहेर॥ अनाथाचें॥ १५॥ जीव येकदेशी बापुडें॥ नयासि ब्रह्मचि करी रोकडें॥ फेडी संसार सांकडें॥ वचनमात्रें॥ १६॥ जे वेदाचे अभ्यंतरीं॥ तें काढूनि अपत्यापरी॥ शिष्यश्रवणिं कवळ भरी॥ उद्गार वचनें॥ १७॥ वेदशास्त्र महानुभाव॥ पाहातां एकचि अनुभव॥ तोचि येक गुरुराव॥ ऐक्यरूपें॥ १८॥ संदेह निःशेष जाळीं॥ स्वधर्म आदरें प्रतिपाळी॥ वेदविरहित टवाळी॥ करूंचि नेणे॥ १९॥ जें जें मन अंगिकारी॥ तें तें स्वयें मुक्त करी॥ तो गुरु नव्हे भिकारी॥ झडे आला॥ २०॥ शिष्यांसि न लाविती साधन॥ न करविती इंद्रियें दमन॥ ऐसे गुरु अडक्याचे तिन॥ मिळाले तरी त्यागावे॥ ॥ २१॥ जो कोण्ही ज्ञान बोधी॥ समूळ अविद्या छेदी॥ इंद्रियदमन प्रतिपादी॥ तोचि सद्गुरू जाणावा॥ २२॥ एक द्रव्याचे विकिले॥ एक शिष्याचे आंखिले॥ ऐसे दुराशेनें केले॥ दीनरूप॥ २३॥ जें जें रुचे शिष्यामनी॥ तैसीच करी मनधरणी॥ ऐसी कामना पापिणी॥ पडिली गळां॥ २४॥ जो गुरु भीड साऱू॥ तो अधमाहुनी अधम थोरू॥ चोरटा मैंद पामरू॥ द्रव्यभोंदू॥ २५॥ जैसा वैद्य दुराचारी॥ केली सर्वस्वें बोहरी॥ आणि शेरवीं भीड करी॥ घात घेणार॥ २६॥ तैसा सद्गुरू नसावा॥ जेणें अंतर पडे देवा॥ भीड करूनियां गोंवा॥ घाली बंधनाचा॥ २७॥ जेथें शुद्ध ब्रह्मज्ञान॥ आणि स्थूळ क्रियेचें साधन॥ तोचि गुरू निधान॥ दाखवी डोळां॥ २८॥ देखणे दाखविती आदरें॥ मंत्र फुंकिती कर्णद्वारें॥ इतुकेन ज्ञानें तीं पामरें॥ अंतरलीं भगवंता॥ २९॥ वायेतिहींची रखुण॥ तोचि गुरूस लक्षण॥ तेथें चि रिघावें शरण॥ अत्यादरें मुमुक्षीं॥ ३०॥ अद्वैत निरूपणीं अगाध वक्ता॥ परि विषयीं लोलंगता॥ ऐसिया गुरूचेनि सार्थकता॥ होणार नाहीं॥ ३१॥ जैसा निरूपणसमयो॥ तैसाचि मन हि नेंवायो॥ ऐसा हि नयेतां जनबु-

जोव्यापारू ॥ तेतेयानिचे तितुकेगुरू॥ याचापाहतांविचारू॥ उदंडआहे॥७१॥ असोऐसेउदंडगुरू॥ नानामताचाविचा
रू॥ परिमोक्षदातासद्गुरू॥ तोवेगळाचिअसे॥७२॥ नानासद्विद्येचेगुण॥ याहीवरीकृपाळूपण॥ सद्गुरूचेंहेंलक्षण॥ जा-
णिजेश्रोतीं॥७३॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेसद्गुरुलक्षणंनामसमासद्वितीय:॥२॥ ॥ मागांसद्गुरूचें
लक्षण॥ विशदकेलेंनिरूपण॥ आतांशिष्याचीवोळखण॥ सावधऐका॥१॥ सद्गुरूविणासच्छिष्य॥ तोवांयांजायनिःशे-
ष॥ कांसच्छिष्येंवीणविशेष॥ सद्गुरुशिणे॥२॥ उत्तमभूमिशोधिलीशुद्ध॥ तेथेंबीजपेरिलेंकिडरवाद॥ कांतेंउत्तमबीजप
रीसंबंध॥ खडकेसिपडिला॥३॥ तैसासच्छिष्यसत्पात्र॥ परिगुरुसांगेमंत्रतंत्र॥ तेथेंअरत्रनापरत्र॥ कांहींचनाहीं॥४
अथवागुरूपूर्णकृपाकरी॥ परिशिष्यअनाधिकारी॥ भाग्यपुरुषाचाभिकारी॥ पुत्रजैसा॥५॥ तैसेंएकावीणयेक॥ होत
सेनिरार्थक॥ परलोकींजेंजेंसार्थक॥ तेंदुरिदुरावे॥६॥ ह्मणोनिसद्गुरूआणिसच्छिष्य॥ तेथेंनलगतीसायास॥ त्याउ
भयतांचाहव्यास॥ पुरेएकसरां॥७॥ रूभूमिआणिउत्तमकुणा॥ उगवेनापर्जन्येंवीण॥ तैसेंआध्यात्मनिरूपण॥ नस्तां
होय॥८॥ शेतपेरिलेंआणिउगवलें॥ परंतुनिगेवीणगेलें॥ साधनेंवीणतैसेंजालें॥ साधकासी॥९॥ जोंवरीपीकआप-
णासिभोगे॥ तोंवरिअवघेंचिकरणेंलागे॥ पिकआलियाहिउगवे॥ राहोंचनये॥१०॥ तैसेंआत्मज्ञानझालें॥ तऱ्हीसाधन
पाहिजेकेलें॥ येकवेळउदंडजेविलें॥ तऱ्हीसामग्रीपाहिजे॥११॥ ह्मणोनिसाधनअभ्यासआणिसद्गुरू॥ सत्शिष्यआ
णिसत्शास्त्रविचारू॥ सत्कर्मआणिसद्वासनापारू॥ पाववि भवाचा॥१२॥ सद्रूउपासनासत्कर्म॥ सत्क्रियाआणिस्व-
धर्म॥ सत्संगआणिनित्यनेम॥ निरंतर॥१३॥ ऐसेंहेंअवघेंचिमिळे॥ तरीचविमळज्ञाननिवळे॥ नाहींतरीपाषांडसंच
रेबळें॥ समुदाई॥१४॥ येथेंशब्दनाहींशिष्यासी॥ हेंअवघेंसद्गुरूपाशीं॥ सद्गुरूपालटिअवगुणासीं॥ नानायत्नेंकरू

४

नीं॥१५॥ सद्गुरूचेनि असच्छिष्य पालटे॥ परंतु सच्छिष्यें असद्गुरू न पालटे॥ कां जे थोरपण तुटे॥ म्हणोनियां॥१६॥ याकारणें सद्गुरू पाहिजे॥ तरीच सन्मार्ग लाहिजे॥ नाहीं तरी होइजे॥ पाषांडावरपडे॥१७॥ येथें सद्गुरूचें कारण॥ येर सर्वें निःकारण॥ तथापि सांगों वोळखण॥ सच्छिष्यांची॥१८॥ मुख्य सच्छिष्याचें लक्षण॥ सद्गुरूवचनीं विश्वास पूर्ण॥ अनन्यभावें शरण॥ त्यानांव सच्छिष्य॥१९॥ शिष्य पाहिजे निर्मळ॥ शिष्य पाहिजे आचारशीळ॥ शिष्य पाहिजे केवळ॥ विरक्त अनुतापी॥२०॥ शिष्य पाहिजे निष्ठावंत॥ शिष्य पाहिजे शुचिसंमत॥ शिष्य पाहिजे नेमस्त॥ सर्व प्रकारीं॥२१॥ शिष्य पाहिजे साक्षपी विशेष॥ शिष्य पाहिजे परमदक्ष॥ शिष्य पाहिजे अलक्ष्य॥ लक्षी ऐसा॥२२॥ शिष्य पाहिजे अतिधीर॥ शिष्य पाहिजे अति उदार॥ शिष्य पाहिजे अतितत्पर॥ परमार्थविषईं॥२३॥ शिष्य पाहिजे परोपकारी॥ शिष्य पाहिजे निर्मत्सरी॥ शिष्य पाहिजे अर्थांतरीं॥ प्रवेशकर्ता॥२४॥ शिष्य पाहिजे परमशुद्ध॥ शिष्य पाहिजे परम सावध॥ शिष्य पाहिजे अगाध॥ उत्तम गुणाचा॥२५॥ शिष्य पाहिजे प्रज्ञावंत॥ शिष्य पाहिजे प्रेमळ भक्त॥ शिष्य पाहिजे नीतिवंत॥ मर्यादेचा॥२६॥ शिष्य पाहिजे युक्तिवंत॥ शिष्य पाहिजे बुद्धिवंत॥ शिष्य पाहिजे सतत॥ विचार घेता॥२७॥ शिष्य पाहिजे धारिष्टाचा॥ शिष्य पाहिजे दृढ व्रताचा॥ शिष्य पाहिजे उत्तम कुळींचा॥ पुण्यशीळ॥२८॥ शिष्य असावा सात्विक॥ शिष्य असावा भजक॥ शिष्य असावा साधक॥ साधनकर्ता॥२९॥ शिष्य असावा विश्वासी॥ शिष्य असावा कायाक्लेशी॥ शिष्य असावा परमार्थासी॥ वाढऊं जाणे॥३०॥ शिष्य असावा स्वतंत्र॥ शिष्य असावा जगन्मित्र॥ शिष्य असावा सत्पात्र॥ सर्व गुणें॥३१॥ शिष्य असावा सद्विद्येचा॥ शिष्य असावा सद्भावाचा॥ शिष्य असावा अंतरिंचा॥ परमशुद्ध॥३२॥ शिष्य असावा अविवेकी॥ शिष्य नसावा गर्भसुखी॥ शिष्य असावा संसारदुःखी॥ संतप्तदेही॥३३॥ जो संसारदुःखें दुखवला॥ जो त्रिविधतापें पो-

ळला॥ तोचिअधिकारी झाला॥ परमार्थासीं॥ ३४॥ बहुनदुःखभोगिलेंजेणे॥ तयासींचपरमार्थबाणे॥ संसारदुःखाचेनिगु-
णें॥ वैराग्यउपजे॥ ३५॥ जयाससंसाराचात्रास॥ तयासीचउपजेविश्वास॥ विश्वासबळेंदृढ कांस॥ धरिलीसद्गुरूची॥ ३६
अविश्वासेंकांससोडिली॥ ऐसीबहुतेकेंभवींबुडालीं॥ नानाजळचरींतोडिलीं॥ मध्येंचिसुखदुःखें॥ ३७॥ याकारणेंदृढवि
श्वास॥ तोचिजाणावासच्छिष्य॥ मोक्षाधिकारीविशेष॥ अग्रगण्यु॥ ३८॥ जोसद्गुरूवचनेंनिवाला॥ तोसायोज्यतेचाभा
गिला॥ संसारपांगेंपांगिला॥ नवचेकदा॥ ३९॥ सद्गुरूहुनीदेवमोठा॥ जयासवाटेतोशिष्यकरंटा॥ स्फटलावैभवाचाफांटा॥
सामर्थ्यपिसें॥ ४०॥ सद्गुरुस्वरूपतेंसंत॥ आणिदेवांसमांडेकल्पांत॥ तेथेंकैंचेंउरेलसामर्थ्य॥ हरिहरांचें॥ ४१॥ ह्मणोनि
सद्गुरूसामर्थ्यआधिक॥ जेथेंआटतीब्रह्मादिक॥ अल्पबुद्धिमानुविरंक॥ तयासिहेंकळेना॥ ४२॥ गुरुदेवाबराबरी॥ क
रितोसिष्यदुराचारी॥ त्यांतिबैसलीअभ्यंतरी॥ सिद्धांतनेणवे॥ ४३॥ देवमनूसींभाविला॥ मंत्रीदेवपणासिआणिला॥
सद्गुरूतोनवचेकल्पिला॥ ईश्वराचेनी॥ ४४॥ ह्मणोनिसद्गुरूपूर्णपणें॥ देवाहुनिअधिककोटिगुणें॥ जयासवर्णितांभां
डणें॥ वेदशास्त्रांलागलें॥ ४५॥ असोसद्गुरूपदापुढें॥ जेंकांहींचनचढे॥ देवसामर्थ्यतेंकेवढें॥ मायाजनित॥ ४६॥ असो॰
सद्गुरूकृपाजयासी॥ सामर्थ्यनचलेतयापाशीं॥ ज्ञानबळेंवैभवासि॥ तुच्छकेलें॥ ४७॥ सद्गुरूकृपेचेनिबळें॥ अपरोक्ष
ज्ञानाचेनिउसाळें॥ मायेसहितब्रह्मांडसगळें॥ दृष्टीसनये॥ ४८॥ ऐसेंशिष्याचेंवैभव॥ सद्गुरूवचनीं दृढभाव॥ तेणेंगु
णेंदेवराव॥ स्वयेंचिहोतो॥ ४९॥ अंतरींअनुतापेंतापले॥ तेणेंअंतरशुद्धझालें॥ पुढेंसद्गुरूवचनेंनिवालें॥ सच्छिष्यऐसें
॥ ५०॥ लागतांसद्गुरूवचनपंथें॥ झालेंब्रह्मांडपालथें॥ तऱ्हीजयाच्याशुद्धभावार्थें॥ पालटनधरिजे॥ ५१॥ शरणसद्गु ५
रूसिगेले॥ सच्छिष्यऐसेनिवडले॥ क्रियापालटेझाले॥ पावनईश्वरीं॥ ५२॥ ऐसासद्भावअंतरीं॥ तेचिमुक्तीचेवांटे॥

करी॥ येरमाईकवेषधारी॥ असच्छिष्य॥ ५३॥ वाटेविषयांचेसुख॥ परमार्थसंपादणेंलौकिक॥ देखादेखिपढनमूर्ख॥ शरणगेले॥ ५४॥ झालीविषयींवृत्तिअनावर॥ दृढधरिलासंसार॥ परमार्थचर्चेचाविचार॥ मलीनजाहला॥ ५५॥ मोडघेतलापरमार्थाचा॥ हव्यासधरिलाप्रपंचाचा॥ भारवाहीकुटुंबाचा॥ काबाडीजाहला॥ ५६॥ मानिलाप्रपंचींआनंद॥ केलापरमार्थीविनोद॥ भ्रांतमूढमतिमंद॥ लोधलाकामी॥ ५७॥ सूकरपूजिलेंविलेपनें॥ म्हैसामार्दिलाचंदनें॥ तैसाविषईब्रह्मज्ञानें॥ विवेकेंबोधिला॥ ५८॥ रासभउकरडांलोळे॥ तयासपरिमळसोहळे॥ उलूकआंधारींपळे॥ तयाकेवींहंसपंगती॥ ५९॥ तैसाविषयदासिंचावऱ्हाडी॥ घालीअधःपतनींउडी॥ तयासभगवंतींआवडी॥ सत्संगकेंचा॥ ६०॥ वर्तीकरूनदांताळी॥ श्वानपुत्रहाडेंचघळी॥ तैसाविषयींतळमळी॥ विषयसुखाकारणें॥ ६१॥ तयाश्वानामुखींपरमान्न॥ मर्कटासीसिंहासन॥ तैसेंविषयसक्ताज्ञान॥ जिरेलकेंचें॥ ६२॥ रासभेंरारवतांजन्मगेला॥ तोपंडितांमध्येंप्रतिष्ठिला॥ नवचेतैसेंअभक्ताला॥ परमार्थनाहीं॥ ६३॥ मिळालाराजहंसाचामेळा॥ तेथेंआलाडोंबकावळा॥ लक्षनियांविष्ठेचागोळा॥ हंसह्मणवी॥ ६४॥ तैसेसज्जनाचेसंगती॥ विषयीसज्जनह्मणविती॥ विषयअभेदाचित्तीं॥ गोवालक्षिला॥ ॥ ६५॥ कांखेघेऊनियांदारा॥ ह्मणेमजसन्यासीकरा॥ तैसाविषयीसेरावेरा॥ ज्ञानबडबडी॥ ६६॥ असोऐसेपढतमूर्ख॥ तेकायजाणतीअक्षयीसूख॥ नरकींप्राणीनर्क॥ भोगितीस्वइच्छा॥ ६७॥ वेश्येचीकरीलसेवा॥ तोकेसामंत्रिह्मणावा॥ तैसाविषयींदासमानावा॥ भक्तराजकेवीं॥ ६८॥ तैसेविषयीबापुडे॥ तयांसज्ञानकोणेकडे॥ वाचाळशाब्दिकबडबडे॥ वरपडेजाहाले॥ ६९॥ ऐसेशिष्यपरमनष्ट॥ कनिष्ठामध्येंकनिष्ठ॥ हीणअविवेकीआणिदुष्ट॥ खळखोटेदुर्जन॥ ७०॥ ऐसेजेकांपापरूप॥ दीर्घदोषीवज्रलेप॥ तयांसप्रायश्चित्तअनुताप॥ उद्भवतांआहे॥ ७१॥ तेहीपुनःशरणजा

वे॥सद्गुरूशीसंतोषवावें॥ कृपाझालियाव्हावें।पुढांशठ्द्धु॥७२॥स्वामिद्रोहोजयासघडे॥तोयावच्चंद्रसूर्यनरकींपडे॥
नयासिउपावचिनघडे॥स्वामीतुष्टल्यावांचुनीं॥७३॥स्मशानवैराग्यआलें॥ह्मणोनलोटांगणघातलें॥तेणेंगुणेंउप-
तिष्ठिलें॥नाहींविज्ञान॥७४॥भावआणिलाजयांचा॥मंत्रघेतलागुरूचा॥शिष्यझालादोंदिवसांचा॥मंत्राकारणें॥
॥७५॥ऐसेकेलेगुरुउदंड॥शब्दसिकलापाषांड॥झालातोंडाळतरमुंड॥महापाषांडी॥७६॥घडीएकरडेआणिप
डे॥घडीएकवैराग्यचढे॥घडीएकअहंभावजडे॥ज्ञातेपणाचा॥७७॥घडीएकविश्वासधरी॥सवेंचिघडीएकगुर्गुरी॥
ऐसेनानाछंदकरी॥पिसाटजैसा॥७८॥कामक्रोधमदमत्सर॥लोभमोहोनानाविकार॥अभिमानकापल्यविकार॥
हृदयींनांदती॥७९॥अहंकारआणिदेहेपांग॥अनाचारआणिविषयसंग॥संसारप्रपंचउद्वेग॥अंतरींवसे॥८०॥दी-
र्घदोषीकृतघ्नपापी॥कृत्रीमकुतर्कीविकल्पी॥भक्तआभावशीघ्रकोपी॥निष्ठूरपरघातकी॥८१॥हृदयशून्य-
आणिआळसी॥अविवेकीआणिअविश्वासी॥अधीरअविचारसंदेहासिं॥दृढधर्ता॥८२॥आशाममताकल्पना॥कु
बुद्धिदुर्बुद्धिदुर्वासना॥अल्पबुद्धिविषयकामना॥हृदईवसे॥८३॥ईषणाअसूयातिरस्कारें॥निंद्येंसिप्रवर्तेआदरें॥
देहाभिमानीहुंबरें॥जाणपणें॥८४॥क्षुधातृषाआवरेना॥निद्रासहसाधरवेना॥कुटुंबचिंतावोसरेना॥भ्रांतिपडि-
ली॥८५॥शाब्दिकबोलेउदंडवाचा॥लेशनाहींवैराग्याचा॥अनुतापधारिष्टसाधनाचा॥मार्गनधरी॥८६॥भक्ति-
विरक्तिनाशांतीं॥सद्वृत्तिलीनतानानांदती॥कृपादयानातृप्ती॥सद्बुद्धिअसेचिना॥८७॥कायाक्लेशीशरीरहीण॥ध-
र्मविषयींपरमकृपण॥क्रियापालटेनाकठिण॥हृदयजयाचें॥८८॥आर्जवनाहींजनासीं॥जोअप्रियसज्जनासिं ६
जयाचेजीवींअहर्निशीं॥परन्यूनवसे॥८९॥सदांसर्वकाळलटिका॥बोलेमायीकलापणिका॥क्रियाविचारपाहा·

तांयेका॥ वचनींसत्यनाहीं॥९०॥ परपीडेविषयींतत्पर॥ जैसाविंचूआणिविखार॥ तैसाकुशब्देंजिव्हार॥ भेदीसकळांचें॥ ९१॥ आपुले झांकीअवगुण॥ पुढिलांसिबोलेकठिण॥ मिथ्यागुणदोषेंविण॥ दोषलावी॥ ९२॥ स्वयेंपापात्माअंतरीं॥ पुढिलांचीकणवनकरी॥ जोसदांदुराचारी॥ परदुःखेंसिणेना॥ ९३॥ दुःखपरांचेंनेणती॥ दुर्जनगांजिलेचिगांजिती॥ श्रमपावतांआनंदती॥ आपुलेमनीं॥ ॥ ९४॥ स्वदुःखेंझुरेअंतरीं॥ आणिपरदुःखेंहास्यकरी॥ तयासप्राप्तयमपुरी॥ यमदूतझोडिती॥ ९५॥ असोऐसेमदांधबापुडे॥ तयासभगवंतकैंचाजोडे॥ जयासस्वबुद्धिनावडे॥ पूर्वपातकेंकरूनी॥ ९६॥ तयासदेहाच्याअंतीं॥ गात्रेंक्षीणतापावती॥ जिवलगेंवोसंडिती॥ जाणवेलतेव्हां॥ ९७॥ असोऐसेगुणावेगळे॥ तेसच्छिष्यआगळे॥ दृढभावार्थेंसोहळे॥ भोगितीस्वानंदाचे॥ ९८॥ जयेस्थळींविकल्पजागे॥ कुळाभिमानपाठीलागे॥ तेप्राणीप्रपंचसंगें॥ हींपुढीहोती॥ ९९॥ जेणेंकरितांदुःखझालें॥ तेंचिमनींसदृढ धरिलें॥ तेणेंगुणेंप्राप्तझालें॥ दुःखविशेष॥ १००॥ संसारसंगेंदुःखनजाहलें॥ ऐसेंदेखिलेंनाऐकिलें॥ ऐसेंजाणोनिअनहीतकेलें तेंदुःखीहोतीस्वयें॥ १॥ संसारींसुखमानिती॥ तेप्राणीमूढमती॥ जाणोनिडोळेझांकिती॥ तेपढतमूर्ख॥ २॥ प्रपंचस्वखेंकरावा॥ परीकांहींपरमार्थवाढवावा॥ परमार्थअवघाचबुडवावा॥ हेंविहितनव्हे॥ ३॥ मागांझालेंनिरूपण॥ गुरुशिष्यांचीओळखण॥ आतांउपदेशाचेंलक्षणसांगिजेल॥ ४॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेशिष्यलक्षणंनामसमासस्तृतीयः॥ ३॥ ॥

ऐकाउपदेशाचींलक्षणें॥ बहुविधाकोणकोणें॥ सांगतोंतेंअसाधारणें॥ परीकांहींएकसांगों॥ १॥ बहुतमंत्रउपदेशिती॥ कोणीहीनाममंत्रसांगती॥ एकतेजपकरविती॥ ओंकाराचा॥ २॥ शिवमंत्रभवानीमंत्र॥ विष्णुमंत्रमहालक्ष्मीमंत्र॥ अवधूतमंत्रगणेशमंत्र॥ मार्तंडमंत्रसांगती॥ ३॥ मच्छकूर्मवराहमंत्र॥ नृसिंहमंत्रवामनमंत्र॥ मार्तंडमंत्रसांगती॥ ४॥ भैरवमंत्रमल्हारीमंत्र॥ हनुमंतमंत्रयक्षणीमंत्र॥ नारायणमंत्रपांडुरंगमंत्र॥ अघोरमंत्रसांगती॥ ५॥ शेषमंत्रगरुडमंत्र॥ वायोमंत्रवेताळमंत्र॥ झोटिं

गमंत्रबहुधामंत्र॥कितीह्मणोनिसांगावें॥६॥बाळामंत्रबगळामंत्र।काळीमंत्रकंकाळीमंत्र॥बेडूकमंत्रनानामंत्र।नानाशक्तिचे
७ ॥७॥पृथककाकारेंस्वतंत्र॥जितुकेदेवतितुकेमंत्र॥सोपेंअवघडविचित्र॥खेचरदारूणाक्षिजांचें॥८॥पाहोंजातांपृथ्वीवरी॥दे
वांचीगणनाकोणकरी॥तितुकेमंत्रवेरवरी॥कितीह्मणोनिवदावे॥९॥असंख्यातमंत्रमाळा॥येकाहुनियेकआगळा॥विचित्र-
मायेचीकळा॥कोणजाणे॥१०॥कितेकमंत्रींभुतेंजाती॥कित्येकमंत्रेंव्यथानासती॥कितेकमंत्रेंउतरती॥सितेंविंचूविखार॥
॥११॥ऐसेनानापरीचेमंत्री॥उपदेशितीकर्णपात्रीं॥जपध्यानपूजायंत्रीं॥विधानयुक्तसांगती॥१२॥एकशिवशिवसांगती॥
एकहरिहरह्मणविती॥एकउपदेशिती॥विठ्ठलविठ्ठलह्मणोनि॥१३॥एकसांगतीकृष्णकृष्ण॥एकसांगतीविष्णुविष्णु॥ए-
कनारायणु॥ह्मणोनिउपदेशिती॥१४॥एकह्मणतीअच्युतअच्युत॥एकह्मणतीअनंतअनंत॥एकसांगतीदत्तदत्त॥ह्मणत
जावें॥१५॥एकसांगतीरामराम॥एकसांगतीओमओम॥एकह्मणतीमेघश्याम॥बहुतांनामींस्मरावा॥१६॥एकसांगतीगु
रुगुरू॥एकह्मणतीपरमेश्वरू॥एकह्मणतीविघ्नहरू॥चिंतीतजावा॥१७॥एकसांगतीसोमराज॥एकसांगतीगरुडध्वज॥
एकसांगतीअधोक्षज॥एकह्मणतजावें॥१८॥एकसांगतीदेवदेव॥एकह्मणतीकेशवकेशव॥एकह्मणतीभार्गवभार्गव॥ह्म
णतजावें॥१९॥एकविश्वनाथह्मणविती॥एकमल्लारीसांगती॥एकतेजपकरविती॥तुकाईतुकाईह्मणोनी॥२०॥हेंकितीह्मणो
निसांगावें॥शिवशक्तिचींअनंतनावें॥इच्छेसारिखेंस्वभावें॥उपदेशिती॥२१॥एकसांगतीमुद्राचारी॥खेचरीभूचरीचाचरी-
अगोचरी॥एकआसनेंपरोपरी॥उपदेशिती॥२२॥एकदाखवितीदेखणी॥एकअनहत्तध्वनी॥एकगुरूपिंडज्ञानी॥पिंडज्ञान
सांगती॥२३॥एकसांगतीकर्ममार्ग॥एकसांगतीउपासनामार्ग॥एकसांगतीअष्टांगयोग॥नानाचक्रें॥२४॥एकतपेंसांगती ७
एकअजपानिरूपिती॥एकतत्वेंविस्तारिती॥तत्वज्ञान॥२५॥एकसांगतीसगुण॥एकनिरूपतीनिर्गुण॥एकउपदेशितीती

र्थाटण॥ फिरतजावें॥२६॥ एकमहावाक्यसांगती॥ त्याचाजपकरावाम्हणती॥ एकउपदेशकरिती॥ सर्वब्रह्मम्हणोनी॥२७॥
एकशाक्तमार्गसांगती॥ एकमुक्तमार्गप्रतिष्ठिती॥ एकइंद्रियेंपूजनकरविती॥ एकभावें॥२८॥ एकसांगतीवशीकरण॥ स्तंभन
मोहनउच्चाटण॥ नानाचटकेंआपण॥ स्वयेंनिरोपिती॥२९॥ ऐशीउपदेशाचीस्थिती॥ पुरेआतांसांगोंकिती॥ ऐसेउपदेशआस
ती॥ असंख्यात॥३०॥ ऐसेउपदेशअनेक॥ परिज्ञानेंवीणनिरर्थक॥ येविशींअसेएक॥ भगवद्वचन॥३१॥ ॥श्लोक॥ ॥
नानाशास्त्रंपठेल्लोकान्नानादैवतपूजनम्॥ आत्मज्ञानंविनापार्थसर्वकर्मनिरर्थकम्॥१॥ शैवशाक्तागमादीनिअन्येचब
हवोमताः॥ अपभ्रंशसमस्तानिजीवानांभ्रांतिचेतसाम्॥२॥ नहिज्ञानेनसदृशंपवित्रमिदमुत्तमम्॥ ॥टीका॥ ॥याका
रणेंज्ञानासमान॥ पवित्रउत्तमनदिसेआन॥ यास्तवआधींआत्मज्ञान॥ साधिलेंपाहिजे॥३२॥ सकळउपदेशींविशेष॥ आ
त्मज्ञानाचाउपदेश॥ एतद्विषयींजगदीश॥ बहुताठाईंबोलिला॥३३॥ ॥श्लो०॥ ॥यानिकानिचवर्णानिज्ञानदेहप्रति
ष्ठितम्॥ तस्यदासस्यदासोहंभवेज्जन्मनिजन्मनि॥३॥ ॥टी०॥ ॥आत्मज्ञानाचामहिमा॥ नेणेचतुर्मुखब्रह्मा॥ प्राणि-
बापुडाजीवात्मा॥ कायजाणें॥३४॥ सकळतीर्थांचीसंगती॥ स्नानदानाचीफळश्रुती॥ त्याहुनीज्ञानाचीस्थिती॥ विशेषको-
टिगुणें॥३५॥ ॥श्लो०॥ ॥पृथिव्यांयानितीर्थानिस्नानदानेषुयत्फलम्॥ तत्फलंकोटिगुणितंब्रह्मज्ञानसमोपमा॥४॥ ॥
टी०॥ ॥म्हणोनजेआत्मज्ञान॥ तेंगहनाहुनगहन॥ ऐकतयाचेंलक्षण॥ सांगिजेल॥३६॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्य
संवादेउपदेशलक्षणंनामचतुर्थःसमासः॥४॥ ॥जंवतेंज्ञाननाहींप्रांजळ॥ तंवसर्वकांहींनिर्फळ॥ ज्ञानरहिततळमळ॥
जाणारनाहीं॥१॥ ज्ञानम्हणतांचाटेक्रम॥ कायरेबाअसेलवर्म॥ म्हणोनिहाअनुक्रम॥ सांगिजेल॥२॥ भूतभविष्यवर्तमान॥
ठाउकेंआहेपरिच्छिन्न॥ त्यासीचम्हणिजेलेंज्ञान॥ परीतेंज्ञाननव्हे॥३॥ बहुतकेलेंविद्यापठण॥ संगीतशास्त्रगगज्ञान॥

८ वैदिकशास्त्रवेदाध्ययन॥ हें ही ज्ञान नव्हे॥४॥ नानाव्यवसायाचें ज्ञान॥ नानापदीक्षेचें ज्ञान॥ नानापरीक्षेचें ज्ञान॥ हें ज्ञान
नव्हे॥५॥ नानावनितांची परीक्षा॥ नानामनुष्यांची परीक्षा॥ नानाव्हेवारांची परीक्षा॥ हें ज्ञान नव्हे॥६॥ नानाअश्वांची प
रिक्षा॥ नानागजांची परीक्षा॥ नानाश्वापदांची परीक्षा॥ हें ज्ञान नव्हे॥७॥ नानापशूंची परीक्षा॥ नानापक्ष्यांची परीक्षा
॥ नानाभूतांची परीक्षा॥ हें ज्ञान नव्हे॥८॥ नानायानांची परीक्षा॥ नानावस्त्रांची परीक्षा॥ नानाशस्त्रांची परीक्षा॥ हे ज्ञा
न नव्हे॥९॥ नानाधातूंची परीक्षा॥ नानानाण्यांची परीक्षा॥ नानारत्नांची परीक्षा॥ हें ज्ञान नव्हे॥१०॥ नानापाषाणपरीक्षा॥
नानाकाष्ठांची परीक्षा॥ नानावाद्यांची परीक्षा॥ हें ज्ञान नव्हे॥११॥ नानाभूमीची परीक्षा॥ नानाजळांची परीक्षा॥ नानासते
जपरीक्षा॥ हें ज्ञान नव्हे॥१२॥ नानारसाची परीक्षा॥ नानाबीजांची परीक्षा॥ नानाअंकुरपरीक्षा॥ हें ज्ञान नव्हे॥१३॥ ना
नापुष्पांची परीक्षा॥ नानाफळांची परीक्षा॥ नानावल्लींची परीक्षा॥ हें ज्ञान नव्हे॥१४॥ नानादुःखाची परीक्षा॥ नानारोगां
ची परीक्षा॥ नानाचिन्हांची परीक्षा॥ हें ज्ञान नव्हे॥१५॥ नानामंत्रांची परीक्षा॥ नानायंत्रांची परीक्षा॥ नानामूर्तींची परीक्षा
हें ज्ञान नव्हे॥१६॥ नानाक्षेत्रांची परीक्षा॥ नानागृहांची परीक्षा॥ नानापात्रांची परीक्षा॥ हें ज्ञान नव्हे॥१७॥ नानाहोणारप
रीक्षा॥ नानासमयाची परीक्षा॥ नानातर्काची परीक्षा॥ हें ज्ञान नव्हे॥१८॥ नानाअनुमानपरीक्षा॥ नानानेमस्तपरीक्षा॥
नानाप्रकारींपरीक्षा॥ हें ज्ञान नव्हे॥१९॥ नानाविद्येंची परीक्षा॥ नानाकळेंची परीक्षा॥ नानाचातुर्यपरीक्षा॥ हें ज्ञान नव्हे॥
॥२०॥ नानाशब्दांची परीक्षा॥ नानाअर्थांची परीक्षा॥ नानाभाषांची परीक्षा॥ हें ज्ञान नव्हे॥२१॥ नानास्वरांची परीक्षा॥
नानावर्णांची परीक्षा॥ नानालेखनपरीक्षा॥ हे ज्ञान नव्हे॥२२॥ नानामतांची परीक्षा॥ नानाज्ञानांची परीक्षा॥ नानावृत्ती ८
ची परीक्षा॥ हें ज्ञान नव्हे॥२३॥ नानारूपांची परीक्षा॥ नानारसनेची परीक्षा॥ नानासुगंधपरीक्षा॥ हें ज्ञान नव्हे॥२४॥

नानासृष्टीचीपरीक्षा॥नानाविस्तारपरीक्षा॥नानापदार्थपरीक्षा॥हेंज्ञाननव्हे॥२५॥नेमकेंचिबोलणें॥तत्काळचिप्रतिवचनदेणें॥शी
घ्रचिकवित्वकरणें॥हेंज्ञाननव्हे॥२६॥नेत्रपल्लवीनादकळा॥करपल्लवीभेदकळा॥स्वरपल्लवीसंकेतकळा॥हेंज्ञाननव्हे॥२७॥काव्य-
कुशळसंगीतकळा॥गीतप्रबंधनृत्यकळा॥सभाचातुर्यशब्दकळा॥हेंज्ञाननव्हे॥२८॥वाग्विलासमोहनकळा॥रम्यरसाळगायनक
ळा॥हास्यविनोदकाव्यकळा॥हेंज्ञाननव्हे॥२९॥नानालाघवेंचित्रकळा॥नानावाद्येंसंगीतकळा॥नानाप्रकारेंविचित्रकळा॥हेंज्ञान-
नव्हे॥३०॥आदीकरूनीचवसष्टकळा॥याहीवेगळ्यानानाकळा॥चौदाविद्यासिद्धिकळा॥हेंज्ञाननव्हे॥३१॥असोसकळकळाप्र
वीण॥विद्यामात्रपरिपूर्ण॥परीतेंकौशल्यज्ञान॥ह्मणोंचिनये॥३२॥हेंज्ञानहोयसेंभासे॥परंतुमुख्यज्ञानतेंअनारिसें॥जेथेंप्र-
कृतीचेंपिसें॥समूळवाव॥३३॥जाणावेंदुसऱ्याचेजीवींचें॥हेंज्ञानवाटेसाचें॥परंतुहेंआत्मज्ञानाचें॥लक्षणनव्हे॥३४॥महानु
भावमहाभला॥मानसपूजाकरितांचुकला॥कोण्हीएकेंपाचारिला॥ऐसेंनव्हेह्मणोनी॥३५॥ऐसीजाणेअंतरस्थिती॥तया
सपरमज्ञाताह्मणती॥परंतुजेणेंमोक्षप्राप्ति॥तेंहेंज्ञाननव्हे॥३६॥बहुतप्रकारींचींज्ञानें॥सांगोंजातांसाधारणें॥सायोज्य-
प्राप्तीहोयजेणें॥तेंज्ञानवेगळें॥३७॥तरितेंकेसेंआहेज्ञान॥समाधानाचेंलक्षण॥ऐसेंहेंविशदकरून॥मजनिरोपावें॥३८
ऐसेंशुद्धज्ञानपुशिलें॥तेंपुढिलियेसमासींनिरोपिलें॥श्रोतींअवधानदीधलें॥पाहिजेपुढें॥३९॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगु
रुशिष्यसंवादेपंचमदशकेबहुधाज्ञाननिरूपणंनामपंचमःसमासः॥५॥ ॥ऐकज्ञानाचेंलक्षण॥ज्ञानह्मणिजेआत्मज्ञा-
न॥पाहावेंआपणासआपण॥यानांवज्ञान॥१॥मुख्यदेवासजाणावें॥सत्यस्वरूपओळखावें॥नित्यानित्यविचारावें॥यानांव
ज्ञान॥२॥जेथेंदृश्यप्रकृतीसरे॥पंचभूतिकवोसरे॥समूळद्वैतनिवारे॥यानांवज्ञान॥३॥मनोबुद्धीअगोचर॥नचलेतर्काचावि-
चार॥उलेखपरेहुनपर॥यानांवज्ञान॥४॥जेथेंनाहींदृश्यभान॥जेथेंजाणीवहेंअज्ञान॥विमळशुद्धस्वरूपज्ञान॥यांसिबोलिजे॥

५॥ सर्वसाक्षि अवस्था तुर्या॥ ज्ञान ऐसें ह्मणती नया॥ परि तें जाणिजे वायां॥ पदार्थज्ञान॥ ६॥ दृश्य पदार्थ जाणिजे॥ त्यास पदा
र्थज्ञान बोलिजे॥ शुद्ध स्वरूप जाणिजे॥ यानांव स्वरूपज्ञान॥ ७॥ जेथें सर्वचि नाहीं ठाईंचें॥ तेथें सर्वसाक्षित्व कैंचें॥ ह्मणोनि
शुद्धज्ञान तुर्येचें॥ मानूंचि नये॥ ८॥ ज्ञान ह्मणिजे अद्वैत॥ तुर्या प्रत्यक्ष द्वैत॥ ह्मणोनि शुद्धज्ञान तें सतत॥ वेगळेंचि असे॥ ९॥
ऐसें शुद्धज्ञानाचें लक्षण॥ शुद्धस्वरूपीच आपण॥ यानांव शुद्धस्वरूपज्ञान॥ जाणिजे श्रोतीं॥ १०॥ महावाक्य उपदेश भला॥
परि त्याचा जप नाहीं बोलिला॥ तेथिंचा तो विचार केला॥ पाहिजे साधकें॥ ११॥ महावाक्य उपदेशसार॥ परि घेतला पाहिजे
विचार॥ त्याच्या जपें अंधकार॥ नफिटे भ्रांतीचा॥ १२॥ महावाक्याचा अर्थ घेतां॥ आपण वस्तूचि तत्वतां॥ त्याचा जप करितां
वृथा सिण होये॥ १३॥ महावाक्याचें विवरण॥ हें मुख्य ज्ञानाचें लक्षण॥ शुद्धलक्षांचें आपण॥ वस्तूचि आहे॥ १४॥ आपला आ
पणासी लाभ॥ हें ज्ञान परम दुर्लभ॥ जें आदिअंत स्वयंभ॥ स्वरूपचि स्वयें॥ १५॥ जेथुनी हें सर्व ही प्रगटे॥ आणि सकळ ही
जेथें आटे॥ तें ज्ञान झालिया फिटे॥ भ्रांतिबंधन॥ १६॥ मतें आणि मतांतरें॥ जेथें होती निर्विकारें॥ अतिसूक्ष्म विचारें॥ पाहतां
ऐक्य॥ १७॥ जें या चराचराचें मूळ॥ शुद्धस्वरूप निर्मळ॥ यानांव ज्ञान केवळ॥ वेदांतमतें॥ १८॥ शोधितां आपुलें मूळस्थान॥ सह
जचि उडे अज्ञान॥ यानांव ह्मणिजे ब्रह्मज्ञान॥ मोक्षदायकें॥ १९॥ आपणासि ओळखों जातां॥ आंगींबाणे सर्वज्ञता॥ तेणें येक
देशिवार्ता॥ निशेष उडे॥ २०॥ मी कोण ऐसा हेत॥ धरूनि पाहतां देहातीत॥ अवलोकितां नेमस्त॥ स्वरूपचि होये॥ २१॥ ऐसे पूर्वी
थोर थोर॥ जेणें ज्ञानें पैलपार॥ पावले ते साचार॥ ऐक आतां॥ २२॥ व्यास वसिष्ठ महामुनी॥ शुक नारद समाधानी॥ जनकादि
क महाज्ञानी॥ येणेंचि ज्ञानें पावले॥ २३॥ वामदेवादिक योगेश्वर॥ वाल्मीक अत्री ऋषेश्वर॥ शौनकादि अध्यात्मसार॥ वेदांतम ९
तें॥ २४॥ सनकादिक मुख्य करूनी॥ आदिनाथ मिन गोरक्ष मुनी॥ आणी बोलतां वचनीं॥ अगाध असती॥ २५॥ सिद्ध मुनी महानुभा

व॥सकळांचाजोअंतर्भाव॥जेणेंस्फुरेंमहादेव॥डुल्लतसदां॥ २६॥ जेंवेदशास्त्रांचेंसार॥ सिद्धांतधादांतविचार॥ज्याची-
प्राप्तीभाग्यानुसार॥भाविकांसिहोये॥२७॥साधुसंतआणिसज्जन॥भूतभविष्यवर्तमान॥सर्वत्रांचेंगुह्यज्ञान॥सांगिजे
लआतां॥२८॥तीर्थेंव्रतेंतपेंदानें॥जेंनजोडेधूम्रपानें॥पंचाग्नीगोरांजनें॥जेंप्राप्तनव्हे॥२९॥सकळसाधनाचेंफळ॥ज्ञा
नचिसांगेकेवळ॥जेणेंसंशयाचेंमूळ॥निःशेषतुटे॥३०॥ छपन्नभाषातितुकेग्रंथ॥आदीकरूनिवेदांत॥याइतुक्यांच्यागं-
हनार्थ॥येकचिजाणे॥३१॥जेंनेणवेपुराणीं॥जेथेंशिणल्यावेदवाणी॥तेंचिआतांयेचक्षणीं॥बोधिनगुरुकृपें॥३२॥
पाहिलेंनसतांसंस्कृतीं॥रीगनाहींमहाराष्ट्रग्रंथीं॥त्हदयींवसिल्याकृपामूर्ति॥सद्गुरूस्वामी॥३३॥आतांनलगेसंस्कृ
त॥अथवाग्रंथप्राकृत॥माझास्वामीकृपेसहित॥त्हदयींवसे॥३४॥ नकरितांवेदाभ्यास॥अथवाश्रवणसायास॥
प्रयत्नेंविणसोरस॥सद्गुरूकृपा॥३५॥ग्रंथमात्रमहाराष्ट्र॥त्याहूनसंस्कृतश्रेष्ठ॥त्यासंस्कृतामध्येंश्रेष्ठ॥थोरतोवेदां
त॥३६॥त्यावेदांतापरतेंकांहीं॥सर्वथाश्रेष्ठनाहीं॥जेथेंवेदगर्भसर्वही॥प्रगटजाहला॥३७॥असोऐसाजोवेदांत॥
त्याचाहीमथितार्थ॥अतिगहनजोपरमार्थ॥तोतूंऐकआतां॥३८॥अरेगहनाचेंहिगहन॥तेंतूंजाणसद्गुरूवचन॥स-
द्गुरूवचनेंसमाधान॥नेमस्तआहे॥३९॥सद्गुरूवचनतोचिवेदांत॥सद्गुरूवचनतोचिसिद्धांत॥सद्गुरूवचनतोचिधा
दांत॥सप्रचीतआतां॥४०॥जेंअत्यंतगहन॥माझेस्वामीचेंवचन॥जेणेंमाझेंसमाधान॥अत्यंतजाहालें॥ ४१॥ तेंहें
माझेंजीविचेंगुज॥मींसांगेनह्मणतोंतुज॥जरीअवधानदेशीमज॥तरीआतांयेचक्षणीं॥४२॥ तंवशिष्यम्लानवद
नेंबोले॥धरिलेंसदृढपाउलें॥मगबोलोंआरंभिलें॥गुरुदेवें॥४३॥अहंब्रह्मास्मिमहावाक्य॥तेंथिचाअर्थअतर्क्य॥
तोहीसांगतोंऐक्य॥गुरुशिष्यजेथें॥४४॥ऐकशिष्यायेथिचेंवर्म॥स्वयेंतूंचिआहेसिब्रह्म॥येविषयींसंदेहभ्रम॥ध

रूं्चनको॥ ४५॥ नवविधाप्रकारेंभजन॥ त्यांतमुख्यआत्मनिवेदन॥ तेंसमग्रप्रकारेंकथन॥ किजेलआतां॥ ४६॥ निर्मा-
णपंचभूतेंइंद्रियें॥ कल्पांतींनासतीयथान्वये॥ प्रकृतिपुरुषजियें॥ तेहीब्रह्महोती॥ ४७॥ दृष्टपदार्थआटतां॥ आपण
हिनुरेतत्वता॥ ऐक्यरूपेंऐक्यतां॥ मुळींचआहे॥ ४८॥ सृष्टीचीनाहींवार्ता॥ तेथेंसर्वहींऐक्यता॥ पिंडब्रह्मांडपाहोंजातां॥
दिसेलकोठें॥ ४९॥ ज्ञानवन्हिप्रगटे॥ तेणेंदृश्यकेरआटे॥ तदाकारेंमूळतुटे॥ भिन्नत्वाचें॥ ५०॥ मिथ्यत्वेंवृत्तिफिरे॥ तोदृ
ष्टअसतांचवोसरे॥ सहजचियेणेंप्रकारें॥ झालेंआत्मनिवेदन॥ ५१॥ ऐसीसद्गुरूचेठाईंअनन्यता॥ तरितुजकायसीरेचिं
ता॥ वेगळेपणेंअभक्ता॥ उरोंचिनेदी॥ ५२॥ आतांहेंविदृढीकरण॥ व्हावयाकरिसद्गुरुभजन॥ सद्गुरुभजनतेंसमाधान॥
नेमस्तपावसी॥ ५३॥ यानांवशिष्याआत्मज्ञान॥ येणेंपाविजेसमाधान॥ भवभयाचेंबंधन॥ समूळमिथ्या॥ ५४॥ देहे-
मींवाटेज्यानरा॥ तोजाणावाआत्महत्यारा॥ देहाभिमानेंयेरझारा॥ भोगिल्याचभोगी॥ ५५॥ असोचोदेहांवेगळा॥ ज
न्मकर्मानिराळा॥ सकळअबळागोंवळा॥ सबाह्यतूं॥ ५६॥ कोणासीचनाहींबंधन॥ भ्रांतिस्तवभुललेजाण॥ दृढघेतला
देहाभिमान॥ ह्मणोनियां॥ ५७॥ शिष्याऐकांतींबैसावें॥ स्वरूपींविश्रांतीसजावें॥ तेणेंगुणेंदृढावें॥ परमार्थसदां॥ ५८॥ अ
खंडघडेश्रवणमनन॥ तरींचपाविजेसमाधान॥ पूर्णझालियाब्रह्मज्ञान॥ वैराग्यभरेआंगीं॥ ५९॥ शिष्यामुक्तपणेंअनर्ग
ल॥ करिसीइंद्रियेंबरळ॥ तेणेंतुझीतळमळ॥ जाणारनाहीं॥ ६०॥ विषयींवैराग्यउपजलें॥ तयासींचपूर्णज्ञानझालें॥ म
णीटाकितांलाधलें॥ राज्यजेवीं॥ ६१॥ ऐकशिष्यासावधान॥ आतांभविष्यमीसांगेन॥ जयापुरुषासजें ध्यान॥ तयासितेंचि
प्राप्त॥ ६२॥ ह्मणोनिजेअविद्या॥ सांडुनीधरावीसुविद्या॥ तेणेंगुणेंजगद्वंद्या॥ पाविजेशीघ्र॥ ६३॥ सन्निपाताचेंनिदुःखें॥ भया १०
नकदृष्टीसदेखें॥ औषधघेतांचिसुखें॥ आनंदपावे॥ ६४॥ तैसेंअज्ञानसन्निपातें॥ ज्ञानऔषधघेतांचित्तें॥ दृश्यसत्यचिदि

सतें॥ जैंमुर्छीचनाहीं॥ ६५॥मिथ्यास्वप्नेंवोसणला॥ तोजागृतीसआणिला॥ तेणेंपूर्वदशापावला॥ निर्भयजें॥ ६६॥ मिथ्या
चपरीसत्यवाटलें॥ तेणेंगुणेंदुःखझालें॥ मिथ्यात्वेंसत्यनिरसलें॥ हेंतोंघडेना॥ ६७॥ मिथ्याआहेजागृतासि॥ परीवेडला
विलेंनिद्रिस्तासी॥ जागाझालियातयासी॥ भयचिनाहीं॥ ६८॥ परिअविद्याझोंपयेनेभरें॥ भरेसर्वांगींकाविरें॥ पूर्णजागृति
श्रवणद्वारें॥ मननकरावीं॥ ६९॥ जागृतीचीवोळखण॥ ऐकतयाचेंलक्षण॥ जोविषयीविरक्तपूर्ण॥ अंतरापासूनी॥ ७०॥
जेणेंविरक्तीसनथावें॥ तोसाधकऐसेंजाणावें॥ तेणेंसाधनकरावें॥ थोरीवसांडुनी॥ ७१॥ साधननमनेंजयाला॥ तोसिद्ध
पणेंबद्धझाला॥ त्याहुनींमुमुक्षभला॥ ज्ञानाधिकारी॥ ७२॥ तंवशिष्येंकेलाप्रश्न॥ कैसेंबद्धमुमुक्षाचेंलक्षण॥ साधकसि
द्धवोळखण॥ कैसीजाणावी॥ ७३॥ याचेंउत्तरश्रोतयांसीं॥ दीधलेंपुढिलेसमासीं॥ सावधश्रोतींकथेसी॥ अवधानद्यावें॥
॥७४॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेशब्दलक्षणंनामसमासषष्ठः॥ ६॥ ॥ सृष्टीजेकांचराचर॥ जीवदा-
टलेअपार॥ परितेअवघेचत्वार॥ बोलिजेती॥ १॥ ऐकतयाचेंलक्षण॥ चत्वारतेकोणकोण॥ बद्धमुमुक्षसाधकजाण॥ चौ-
थातोसिद्ध॥ २॥ याचेवोघांविरहीतकांहीं॥ सचराचरींपांचवानाहीं॥ आत्तांअसोहेंसर्वहीं॥ विशदकरूं॥ ३॥ ब्रह्मह्मणिजेतो
कोण॥ कैसेंमुमुक्षूचेंलक्षण॥ साधकसिद्धवोळखण॥ कैसीजाणावी॥ ४॥ श्रोतींव्हावेंसावध॥ प्रस्कृतऐकाबद्ध॥ मुमु
क्षूसाधकसिद्ध॥ पुढेंनिरोपिलें॥ ५॥ आतांबद्धतोजाणिजेऐसा॥ अंधारिंचाअंधजेसा॥ चक्षूवीणदाहीदिशा॥ शून्याका-
र॥ ६॥ भक्तज्ञातेतापसी॥ योगीवीतरागीसंन्यासी॥ पुढेंदेखतांदृष्टीसी॥ येणारनाहीं॥ ७॥ नदीसेनेणेकर्माकर्म॥ नदिसेने
णेधर्माधर्म॥ नदिसेनेणेसुगम॥ परमार्थपंथ॥ ८॥ तयासनदिसेसच्छास्त्र॥ सत्संगतीसत्पात्र॥ सन्मार्गजोकांपवित्र॥ तो
हीनदिसे॥ ९॥ नकळेसारासारविचार॥ नकळेस्वधर्मआचार॥ नकळेकेसापरोपकार॥ दानपुण्य॥ १०॥ नाहींपोटींभूत-

दया॥ नाहीं शुचिष्मंत काया॥ नाहीं जनासीं निववावया॥ वचन मृदु॥ ११॥ नकळे भक्ति नकळे ज्ञान॥ नकळे वैराग्य नकळे
ध्यान॥ नकळे मोक्ष नकळे साधन॥ यानांव बद्ध॥ १२॥ नकळे वस्तू निश्चयात्मक॥ नकळे संतांचा विवेक॥ नकळे मायेचें कौतु
क॥ यानांव बद्ध॥ १३॥ नकळे परमार्थाची खुण॥ नकळे अध्यात्मनिरूपण॥ नकळे आपणासी आपण॥ यानांव बद्ध॥ १४॥
नकळे जीवाचें जन्ममूळ॥ नकळे साधनांचें फळ॥ नकळे तत्व केवळ॥ यानांव बद्ध॥ १५॥ नकळे कैसें तें बंधन॥ नकळे मु
क्तीचें लक्षण॥ नकळे वस्तु विलक्षण॥ यानांव बद्ध॥ १६॥ नकळे शास्त्रार्थ बोलिला॥ नकळे निजस्वार्थ आपुला॥ नकळे
संकल्पें बांधिला॥ यानांव बद्ध॥ १७॥ जयास नाहीं आत्मज्ञान॥ हें मुख्य बद्धाचें लक्षण॥ तीर्थें व्रतें दान पुण्य॥ कांहींच
नाहीं॥ १८॥ दया नाहीं करुणा नाहीं॥ आर्जव नाहीं मैत्री नाहीं॥ शांती नाहीं क्षमा नाहीं॥ यानांव बद्ध॥ १९॥ जें ज्ञानाविशीं
उणें॥ तेथें कैंचीं ज्ञानाचीं लक्षणें॥ बहु साल कुलक्षणें॥ यानांव बद्ध॥ २०॥ नाना प्रकारिंचे दोष॥ करितां वाटे परम संतो
ष॥ बाष्कळपणाचा हव्यास॥ यानांव बद्ध॥ २१॥ बहु काम बहु क्रोध॥ बहु गर्व बहु मद॥ बहु द्वंद्व बहु खेद॥ यानांव बद्ध॥
॥ २२॥ बहु दर्प बहु दंभ॥ बहू विषय बहु लोभ॥ बहु कर्कश बहु अशुभ॥ यानांव बद्ध॥ २३॥ बहू ग्रामणी बहू मत्सर॥ बहु
असूया तिरस्कार॥ बहु पापी बहु विकार॥ यानांव बद्ध॥ २४॥ बहु अभिमान बहु ताठा॥ बहू अहंकार बहु फांटा॥ बहु कुक
र्माचा साठा॥ यानांव बद्ध॥ २५॥ बहु कापट्य वादविवाद॥ बहू कुतर्क भेदाभेद॥ बहु क्रूर कृपामंद॥ यानांव बद्ध॥ २६॥ ब
हूनिंदा बहु द्वेष॥ बहू अधर्म बहू अभिलाष॥ बहू प्रकारिंचे दोष॥ यानांव बद्ध॥ २७॥ बहु भ्रष्ट अनाचार॥ बहू नष्ट एकाकार॥
बहू अनीति अविचार॥ यानांव बद्ध॥ २८॥ बहू निष्ठुर बहु घातकी॥ बहू हत्यारा बहु पातकी॥ तपिळ कुविद्या अनेकी॥ या
नांव बद्ध॥ २९॥ बहू दुराशा बहु स्वार्थी॥ बहू कलह बहू अनर्थी॥ बहु डाईक दुर्मती॥ यानाव बद्ध॥ ३०॥ बहू कल्पना बहु का

मना॥ बहुतृष्णा बहुवासना॥ बहुममता बहुभावना॥ यानांव बद्ध॥ ३१॥ बहुविकल्पी बहुविषादी॥ बहुप्रपंची बहुउपा
धी॥ बहुकुविद्येची बुद्धी॥ यानांव बद्ध॥ ३२॥ बहुवाचाळ बहुपाषांडी॥ बहुदुर्जन बहुथोतांडी॥ बहुपेशून्य बहुखोडी॥
यानांव बद्ध॥ ३३॥ बहुअभाव बहुभ्रम॥ बहुभ्रांति बहुतम॥ बहुविक्षेप बहुविराम॥ यानांव बद्ध॥ ३४॥ बहुरूपण बहु
खंदस्ती॥ बहुअदेखणा बहुमस्ती॥ बहुअसक्रिया वेवस्ती॥ यानांव बद्ध॥ ३५॥ परमार्थाविषयीं अज्ञान॥ प्रपंचाचें उदंड
ज्ञान॥ नेणे स्वयें समाधान॥ यानांव बद्ध॥ ३६॥ परमार्थाचा अनादर॥ प्रपंचाचा अत्यादर॥ संसारभार जोजार॥ यानांव
बद्ध॥ ३७॥ सत्संगाची नाहीं गोडी॥ संतनिंदेची आवडी॥ देहबुद्धीची घातली बेडी॥ यानांव बद्ध॥ ३८॥ हातीं द्रव्याची ज
पमाळा॥ कांताध्यान सर्वकाळ॥ सत्संगाचा दुष्काळ॥ यानांव बद्ध॥ ३९॥ नेत्रीं द्रव्यदारा पाहावी॥ श्रवणीं द्रव्यदारा ऐका
वी॥ चिंतनीं द्रव्यदारा चिंतावी॥ यानांव बद्ध॥ ४०॥ काया वाचा आणि मन॥ चित्त वित्त जीव प्राण॥ द्रव्यदारेचें करी भजन
यानांव बद्ध॥ ४१॥ इंद्रियें करूनी निश्चळ॥ चंचळ होऊं नेदी पळ॥ द्रव्यदारेसी लावी सकळ॥ यानांव बद्ध॥ ४२॥ द्रव्यदारा तें
चि तीर्थ॥ द्रव्यदारा तोचि परमार्थ॥ द्रव्यदारा सकळ स्वार्थ॥ ह्मणे तो बद्ध॥ ४३॥ व्यर्थ जाऊं नेदी काळ॥ संसारचिंता सर्वका
ळ॥ कथावार्ता तेंचि सकळ॥ यानांव बद्ध॥ ४४॥ नाना चिंता नाना उद्वेग॥ नाना दुःखाचे संसर्ग॥ करी परमार्थाचा त्याग॥
यानांव बद्ध॥ ४५॥ घटिका निमिष्य पळ भरी॥ दुश्चितन व्हतां अंतरीं॥ सर्वकाळ ध्यान धरी॥ द्रव्यदारा प्रपंचाचें॥ ४६॥ ती
र्थयात्रा दान पुण्य॥ हरिकथा निरूपण॥ मंत्र पूजा जप ध्यान॥ सर्वही द्रव्यदारा॥ ४७॥ जागृति स्वप्नीं रात्रदिवस॥ ऐसा ला
गला विषयीं ध्यास॥ नाहीं क्षणाचा अवकाश॥ यानांव बद्ध॥ ४८॥ ऐसें बद्धाचें लक्षण॥ मुमुक्षुपणीं पालटे जाण॥ ऐक ते
ही वोळखण॥ पुढिले समासीं॥ ४९॥ ॥ इतिश्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादे पंचमदशके बद्धलक्षणंनाम सप्तमः समासः॥

दा·द·५ संसारमदाचेनिगुणें॥नानाह्मणेंकुलक्षणें॥जयाचेमुखावलोकनें॥दोषचिलागे॥१॥ ऐसाप्राणीजोकांबद्ध॥संसारींव- स·
१२ र्तताअबद्ध॥तयासप्राप्तझालाखेद॥काळांतरीं॥२॥संसारदुःखेंदुखवला॥त्रिविधतापेंपोळला॥निरूपणेंपालटलाअं- ८
तर्यामी॥३॥झालाप्रपंचीउदास॥मनेंघेतलाविषयत्रास॥ह्मणेआतांपुरेसोस॥संसारिंचा॥४॥प्रपंचजाईलसकळ॥तेथी
लश्रमतोनिर्फळ॥आतांकांहींआपुलाकाळ॥सार्थककरूं॥५॥ऐसीबुद्धीप्रस्तावली॥पोटींअवस्थालागली॥ह्मणेमाझीव
यसागेली॥व्यर्थचिअवघी॥६॥पूर्वीनानादोषकेले॥तेअवघेचआठवले॥पुढेंयेउनीउभेठेले॥अंतर्यामी॥७॥आठवेय-
माञ्चीयातना॥तेणेंभयेंचिवाटेमना॥नाहींपापाचीगणना॥ह्मणोनियां॥८॥नाहींपुण्याचाविचार॥झालेपापाचेडोंगर॥
आतांदुस्तरसंसार॥कैसातरूं॥९॥आपलेदोषआच्छादिले॥भल्यासगुणदोषलाविले॥देवाम्याव्यर्थचिनिंदिलें॥संतसाधु
सज्जन॥१०॥निंदेऐसेनाहींदोष॥तेमजघडलेविशेष॥माझेअवगुणीआकाशा॥बुडोंपाहे॥११॥नाहींवोळखिलेसंत॥ना
हींअर्चिलाभगवंत॥नाहींअतीतअभ्यागत॥संतुष्टकेलेसर्वकाळ॥१२॥नाहींकष्टविलेंशरीर॥नाहींकेलापरोपकार॥ना-
हींरक्षिलाआचार॥काममदें॥१३॥पूर्वपापवोढवलें॥मजपुण्यनाहींघडलें॥मनअव्हांटींपडिलें॥सर्वकाळ॥१४॥भक्ति-
माताहेबुडविली॥श्रांतिविश्रांतिमोडिली॥मूर्खपणेंम्यांचिघडली॥सद्बुद्धिसद्वासना॥१५॥आतांकेसेनीघडेलसार्थक॥दो
षकेलेनिरार्थक॥पाहोंजातांविवेक॥उरलानाहीं॥१६॥कोणउपायकरावा॥कैसापरलोकपावावा॥कोण्यगुणेंदेवाधि
देवा॥पाविजेल॥१७॥नाहींसद्भावउपजला॥अवघालौकिकसंपादिला॥दंभवरपंगेंकेला॥खटाटोपकर्माचा॥१८॥कीर्त
नकेलेंपोटासाठीं॥देवमांडिलेहाटवटीं॥आहादेवाबुद्धिखोटी॥माझीमींचजाणें॥१९॥पोटींधरूनिअभिमान॥शाब्दिक- १२
बोलिलोंनिराभिमान॥अंतरींवांछुनियांधन॥ध्यानस्तजाहालों॥२०॥विपत्तीनेंलोकभोंदले॥पोटासाठींसंतनिंदिले॥

माझेपोटींदोषभरले॥ नानाप्रकारीं॥ २१॥ सत्यतेंचिउच्छेदिलें॥ मिथ्यातेंचिप्रतिपादिलें॥ ऐसेंनानाकर्मकेलें॥उदरभरराया
कारणें॥ २२॥ ऐसापोटींप्रस्तावला॥निरूपणेंपालटला॥ तोचिमुमुक्षबोलिला॥ ग्रंथांतरीं॥ २३॥ सन्मार्गपोटींधरी॥ सत्संगा
चीवांछाकरी॥विरक्तझालासंसारीं॥यानांवमुमुक्ष॥ २४॥ गेलेराजेचक्रवर्ति॥ मांझेंवैभवतेंकिती॥ ह्मणेधरूंसत्संग-
ती॥ यानांवमुमुक्ष॥ २५॥आपलेअवगूणदेखे॥विरक्तीबळेंवोळखे॥ आपणासिनिंदीदुःखें॥ यानांवमुमुक्ष॥ २६॥ ह्म
णेमींकायदंभधारी॥ ह्मणेमींकायअनाचारी॥ ह्मणेमींकायअनुपकारी॥ यानांवमुमुक्ष॥ २७॥ ह्मणेमींपतीतचांडाळ॥
ह्मणेमींदुराचारीखळ॥ ह्मणेमींपापीकेवळ॥ यानांवमुमुक्ष॥ २८॥ ह्मणेमींअभक्तदुर्जन॥ ह्मणेमींहीणाहूनीहीण॥ ह्म
णेमींजन्मलोंपाषाण॥ यानांवमुमुक्ष॥ २९॥ ह्मणेमींदुराभिमानी॥ ह्मणेमींतपीळजनीं॥ ह्मणेमींनानाव्यसनी॥ यानांवमु
मुक्ष॥ ३०॥ ह्मणेमींआळसीआंगचोर॥ ह्मणेमींकपटीकातर॥ ह्मणेमींमूर्खअविचार॥ यानांवमुमुक्ष॥ ३१॥ ह्मणेमींनि
कामींवाचाळ॥ ह्मणेमींपाषांडीतोंडाळ॥ ह्मणेमींकुबुद्धिकुटिळ॥ यानांवमुमुक्ष॥ ३२॥ ह्मणेमींकांहींचनेणे॥ ह्मणेमींस
कळाहूनीउणे॥ आपलीवर्णीकुलक्षणें॥यानांवमुमुक्ष॥ ३३॥ ह्मणेमींकुश्चीळअघोरी॥ ह्मणेमींनींचनानापरी॥ ह्मणेमींअ
नाधिकारी॥ यानांवमुमुक्ष॥ ३४॥ ह्मणेमींकायआपस्वार्थी॥ ह्मणेमींकायअनर्थी॥ ह्मणेमींनव्हेपरमार्थी॥ यानांवमु-
मुक्ष॥ ३५॥ ह्मणेमींअवगुणाचीराशि॥ ह्मणेमींकुकर्मीआळशी॥ ह्मणेमींभारझालोंभूमीशी॥ यानांवमुमुक्ष॥ ३६॥ आ
पणासनिंदीसावकाश॥ पोटींसंसाराचात्रास॥ धरीसत्संगाचाहव्यास॥ यानांवमुमुक्ष॥ ३७॥ नानातीर्थेंधुंडाळिलीं
शमदमादिसाधनेंकेलीं॥ नानाग्रंथांतरेंपाहिलीं॥ शोधूनियां॥ ३८॥ तेणेंनव्हेसमाधान॥ वाटेअवघाचअनुमान॥ ह्म-
णेरिघूंसंतासशरण॥ यानांवमुमुक्ष॥ ३९॥ देहाभिमानकुलाभिमान॥ द्रव्याभिमानमानाभिमान॥ सांडूनीसंतचरणींअ

नन्य॥ यानांव मुमुक्षु॥४०॥ अहंता सांडूनि दुरी॥ आपणासि निंदी नानापरी॥ मोक्षाची अपेक्षा करी॥ यानांव मुमु
क्षु॥४१॥ ज्याचे मन थोरपणा लाजे॥ तो परमार्थाकारणें झिजे॥ संतांपायीं विश्वास उपजे॥ यानांव मुमुक्षु॥४२॥ स्वार्थ
सांडूनि प्रपंचाचा॥ हव्यास घडविला परमार्थाचा॥ अंकीत होईन सज्जनांचा॥ ह्मणे तो मुमुक्षु॥४३॥ ऐसा मुमुक्षु जाणिजे॥ सं
केत चिन्हें ओळखिजे॥ पुढें श्रोतीं अवधान दीजे॥ साधक लक्षणीं॥४४॥ ॥ इतिश्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादे पंचमद
शके मुमुक्षुलक्षणंनाम अष्टमः समासः॥८॥ ॥ मागां मुमुक्षाचें लक्षण॥ संकेतें केलें कथन॥ आतां परिसा सावधान॥
साधक तो कैसा॥१॥ अवगुणाचा करूनि त्याग॥ जेणें धरिला संतसंग॥ तयासि बोलिजे मग॥ साधक ऐसा॥२॥ जो सं
तांशीं शरण गेला॥ संतजनीं आश्वासिला॥ मग तो साधक बोलिला॥ ग्रंथांतरीं॥३॥ उपदेशिलें आत्मज्ञान॥ तुटलें
संसार बंधन॥ दृढतेकारणें करी साधन॥ यानांव साधक॥४॥ धरी श्रवणाची आवडी॥ अद्वैत निरूपणाची गोडी॥ म
ननें अर्थांतर काढी॥ यानांव साधक॥५॥ होतां सारासार विचार॥ ऐके होऊनि तत्पर॥ संदेह छेदुनी दृढोत्तर॥ आत्मज्ञान
पाहे॥६॥ नाना संदेह निवृत्ति॥ व्हावया धरी सत्संगती॥ आत्मशास्त्र गुरुप्रचीति॥ ऐक्यते सी आणि॥७॥ देहबुद्धी विवेकें
वारी॥ आत्मबुद्धी दृढ धरी॥ श्रवण मनन केलें चि करी॥ यानांव साधक॥८॥ विवंचुनी दृश्य भान॥ दृढ धरी आत्मज्ञान॥ वि
चारें राखे समाधान॥ यानांव साधक॥९॥ तोडुनी द्वैताची उपाधी॥ अद्वैत वस्तु साधनें साधी॥ लावी ऐक्यतेची समाधी॥ या
नांव साधक॥१०॥ आत्मज्ञान जीर्णजर्जर॥ त्याचा करी जीर्णोद्धार॥ विवेकें पावे पैलपार॥ यानांव साधक॥११॥ उत्तम सा
धूचीं लक्षणें॥ अंगिकारी निरूपणें॥ बळेंचि स्वरूपाकार होणें॥ यानांव साधक॥१२॥ असत्क्रिया ते सोडिली॥ आणि सत्क्रि- १२
या ते वाढविली॥ स्वरूपस्थिती बळावली॥ यानांव साधक॥१३॥ अवगूण त्यागी दिवसेंदिवस॥ करि उत्तम गुणाचा अभ्या

स॥ स्वरूपीं लावी निजध्यास॥ यानांव साधक॥ १४॥ दृढनिश्चयाचेनि बळें॥ दृश्य असतांच नाडळे॥ सदा स्वरूपीं मिसळे॥ या
नांव साधक॥ १५॥ प्रत्यक्ष माया अलक्ष करी॥ अलक्ष वस्तु लक्षी अंतरीं॥ आत्मस्थितीची धारणा धरी॥ यानांव साधक॥
॥ १६॥ जें या जनास चोरलें॥ मनासि न वचे अनुमानलें॥ तेंचि जेणें दृढ केलें॥ यानांव साधक॥ १७॥ जें बोलतांच वाचा थरी॥
जें पाहातांचि अंध करी॥ तेंचि साधी नाना परी॥ यानांव साधक॥ १८॥ जें साधूं जातां साधवेना॥ जें लक्षूं जातां लक्षवे-
ना॥ तेंचि अनुभवें आणि मना॥ यानांव साधक॥ १९॥ जेथें मनचि मावळे॥ जेथें तर्कचि पांगुळे॥ तेंचि अनुभवा आणि बळें॥
यानांव साधक॥ २०॥ स्वानुभवाचेनि योगें॥ वस्तु साधिली लागवेगें॥ तेंचि वस्तु होय आंगें॥ यानांव साधक॥ २१॥ अनुभवाचीं आं
गें जाणे॥ योगियांचे खुणे बाणे॥ कांहींच नसोन असणें॥ यानांव साधक॥ २२॥ परती सारूनि उपाधी॥ असाध्य वस्तु साधनें
साधी॥ स्वरूपीं करी दृढ बुद्धी॥ यानांव साधक॥ २३॥ देवा भक्तांचें मूळ॥ शोधूनि पाहे सकळ॥ साध्यचि होय तात्काळ॥
यानांव साधक॥ २४॥ विवेकबळें गुप्त झाला॥ पाहें आपणा मावळला॥ दिसतो परी देखिला॥ नाहींच कोणीं॥ २५॥ मीपण
मागें सांडिलें॥ स्वयें आपणासि धुंडिलें॥ तुर्येस हीन बोलांडिलें॥ यानांव साधक॥ २६॥ पुढें उन्मनीच्या शेवटीं॥ आपली आ
पणास अखंड भेटी॥ अखंड अनुभवीं ज्याची दृष्टी॥ यानांव साधक॥ २७॥ द्वैताचा तडका तोडिला॥ भासाचा भास मोडिला॥
देहीं असोनि विदेही झाला॥ यानांव साधक॥ २८॥ जयास अखंड स्वरूपस्थिती॥ नाहीं देहाची अहंकृती॥ सकळ संदेहनिवृत्ति॥ या
नांव साधक॥ २९॥ पंचभूतांचा विस्तार॥ जयास वाटे स्वप्नाकार॥ निर्गुणीं जयाचा निर्धार॥ यानांव साधक॥ ३०॥ स्वप्नीं भयें जें
वाटलें॥ तें जागृतीस नाहीं आलें॥ सकळ मिथ्या निर्धारिलें॥ यानांव साधक॥ ३१॥ मायेचें जें प्रत्यक्षपण॥ जनास वाटे हें प्रमाण॥
स्वानुभवें अप्रमाण॥ साधकें केलें॥ ३२॥ निद्रा सांडूनि चेइरा झाला॥ तो स्वप्नभयापासूनि सुटला॥ माया सांडूनि तैसा गेला॥ साध

कस्वरूपीं॥३३॥ऐसीअंतरस्थितीबाणली॥बाह्यनिस्प्रहताअवलंबिली॥संसारउपाधित्यागिली॥यानांवसाधक॥३४॥का-
मापासूनीसुटला॥क्रोधापासूनीपळाला॥मदमत्सरसांडिला॥एकीकडे॥३५॥कुळाभिमानासिसांडिलें॥लोकलाजेसीला-
जविलें॥परमार्थासीमाजविलें॥विवेकबळें॥३६॥अविद्येपासूनिफटकला॥प्रपंचापासूनिनिष्टला॥लोभाचेहातिंचागेला॥
अकस्मात॥३७॥थोरपणासिपाडिलें॥वैभवासिलिथाडिलें॥महत्वासीझिंजाडिलें॥विरक्तीबळें॥३८॥भेदाचामडगामो-
डिला॥अहंकारझोडूनिपाडिला॥पांयींधरूनिआपटिला॥संदेहशत्रु॥३९॥विकल्पाचाकेलावधु॥थापेंमारिलाभवसिंधू॥स
कळभुतांचाविरोधु॥तोडूनिटाकिला॥४०॥भवभयासिंभडकाविलें॥काळाचेटांगेंमोडिलें॥मस्तकह्राणोनिपाडिलें॥जन्ममृ-
त्याचें॥४१॥देहसमंधावरीलोटला॥संकल्पावरीउठावला॥कल्पनेचाघातकेला॥अकस्मात॥४२॥अपधाकासिंताडिलें॥लिं
गदेहासिविभांडिलें॥पाषांडासिपछाडिलें॥विवेकबळें॥४३॥गर्वावरीगर्वकेला॥स्वार्थअनर्थींघातला॥अनर्थतोही़निर्दाळि-
ला॥नीतिन्यायें॥४४॥मोहासिमध्येंचितोडिलें॥दुःखासिदुधडचिकेलें॥शोकासिखिरडूनिसांडिलें॥एकीकडे॥४५॥द्वेषकेला
देशधडि॥अभावाचीचेपिलीनरडी॥धाकेंउदरतडाडी॥कुतर्काचें॥४६॥ज्ञानेंविवेकमाजेला॥तेणेंनिश्चयेंबळावला॥अवगुण
संहारकेला॥वैराग्यबळें॥४७॥अधर्मासस्वधर्मेंटाकिलें॥कुकर्मासमत्कर्मेंझुगाडिलें॥लोटूनिवाटलाविलें॥विचारेंअवि
चारासीं॥४८॥तिरस्कारतोचिरडिला॥द्वेषखिरडूनसांडिला॥विषादअविषादेंघातला॥पायांतळीं॥४९॥कोपावरीघालणें-
घातलें॥कापट्यअंतरींकुटिलें॥सख्यआपुलेंमानिलें॥विश्वजनीं॥५०॥प्रवृत्तीचाकेलात्याग॥सुह्रदांचासोडिलासंग॥
निवृत्तिपंथेंज्ञानयोग॥साधिताजाहला॥५१॥विषयमैंदासिसिंतरिलें॥कुविद्येसीचेढाविलें॥आपणासिसोडविलें॥अ- १४
पत्यतस्करापासुनी॥५२॥पराधीनतेवरीकोपला॥ममतेवरीसंतापला॥दुराशेचात्यागकेला॥एकाएकीं॥५३॥स्वरूपीं

घातलें मना ॥ यातनेसी केली यातना ॥ साधन आणि प्रयत्ना ॥ प्रतिष्ठिलें ॥ ५४ ॥ अभ्यासाचा संग धरिला ॥ साक्षेपा सरिसा नि घाला ॥ प्रयत्न सांगातीं घेतला ॥ साधनपंथें ॥ ५५ ॥ सावध दक्ष तो साधक ॥ पाहे नित्यानित्य विवेक ॥ संगत्यागुनी एक ॥ सत्संग धरी ॥ ५६ ॥ बळें चि सारिला संसार ॥ विवेकें टाकिला जोजार ॥ शब्दाचारें अनाचार ॥ भ्रष्टविला ॥ ५७ ॥ विसरास विसरला ॥ आळसाचा आळस केला ॥ सावधनाहीं दुश्चीत झाला ॥ दुश्चितपणासीं ॥ ५८ ॥ आतां असो हें बोलणें ॥ अवगूण सांडी निरूपणें ॥ तो साधक ऐसा येणें ॥ प्रमाणें बुझावा ॥ ५९ ॥ बळें चि अवघा त्याग कीजे ॥ ह्मणोनि साधक बोलिजे ॥ आतां सिद्ध तो चि जाणिजे ॥ पुढिले समासीं ॥ ६० ॥ येथें संशय उठिला ॥ निस्पृह तो चि साधक झाला ॥ त्याग न घडे संसारिकाला ॥ तन्हीं तो साधक नव्हे कीं ॥ ६१ ॥ ऐसें श्रोतयांचें उत्तर ॥ त्याचें कैसें प्रत्योत्तर ॥ पुढिले समासीं तत्पर ॥ होऊनि ऐका ॥ ६२ ॥ ॥ इतिश्री दास० गु० पंचदशके साधकलक्षणंनाम नवमः समासः ॥ ९ ॥ ॥ मार्गें बोलिला संसारिक ॥ त्यागेंवीण नव्हे कीं साधक ॥ ऐकाया चा विवेक ॥ ऐसा असे ॥ १ ॥ सन्मार्ग तो चि जीवीं धरणें ॥ असन्मार्गाचा त्याग करणें ॥ संसारिका त्याग येणें ॥ प्रकारें ऐसा ॥ २ ॥ कुबुद्धी त्यागाविणें कांहीं ॥ सुबुद्धी लागणार नाहीं ॥ संसारिका त्याग पाहीं ॥ ऐसा असे ॥ ३ ॥ प्रपंचीं वीट मानिला ॥ मनें विषयत्याग केला ॥ तरी च पुढें अवलंबिला ॥ परमार्थमार्ग ॥ ४ ॥ त्याग घडे अभावाचा ॥ त्याग घडे संशयाचा ॥ त्याग घडे अज्ञानाचा ॥ शनैः शनैः ॥ ५ ॥ ऐसा सूक्ष्म अंतर्त्याग ॥ उभयतांस घडे सांग ॥ निःस्पृहास बाह्यत्याग ॥ विशेष घडे ॥ ६ ॥ संसारिका ठाईं ठाईं ॥ बाह्यत्याग घडे कांहीं ॥ नित्यनेम श्रवण नाहीं ॥ त्यागेंविण ॥ ७ ॥ फिटली अशंका स्वभावें ॥ त्यागेंवीण साधक नव्हे ॥ पुढें कथेच्या अन्वयें ॥ सावध ऐका ॥ ८ ॥ मागां झालें निरूपण ॥ साधकाची वोळखण ॥ आतां सांगिजे लखुण ॥ सिद्धलक्षणाची ॥ ९ ॥ साधु वस्तु होऊनि ठेला ॥ संशयें ब्रह्मांडाबाहेरि गेला ॥ निश्चयें चळेना ऐसा झाला ॥ या नांव सिद्ध ॥ १० ॥ बद्धपणाचे

अवगुण॥ मुमुक्षपणीं नाहीं जाण॥ मुमुक्षपणाचें लक्षण॥ साधकपणीं नाहीं॥११॥ साधकास संदेहवृत्ती॥ पुढें होनसे निवृत्ति॥
याकारणें संदेह श्रोतीं॥ साधु वोळखावा॥१२॥ संशयेंरहित जें ज्ञान॥ तेंचि साधूचें लक्षण॥ सिद्धाआंगीं संशय जाणें॥ लागेल
केसा॥१३॥ कर्ममार्ग संशयें भरला॥ साधनीं संशय कालवला॥ सर्वांमध्यें संशयें भरला॥ साधु तो निःसंदेह॥१४॥ संशया
चें ज्ञान खोटें॥ संशयाचें वैराग्य पोरटें॥ संशयाचें भजन खोटें॥ निर्फळ होय॥१५॥ व्यर्थ संशयाचा देव॥ व्यर्थ संशयाचा भा
व॥ व्यर्थ संशयाचा स्वभाव॥ निश्चयेंविण॥१६॥ व्यर्थ संशयाचें वृत्त॥ व्यर्थ संशयाचें तीर्थ॥ व्यर्थ संशयाचा परमार्थ॥ नि
श्चयेंविण॥१७॥ व्यर्थ संशयाची भक्ती॥ व्यर्थ संशयाची प्रीति॥ व्यर्थ संशयाची संगती॥ संशयें वाढवी॥१८॥ व्यर्थ संशया
चें जिणें॥ व्यर्थ संशयाचें धरणें॥ व्यर्थ संशयाचें करणें॥ सर्व कांहीं॥१९॥ व्यर्थ संशयाची पोथी॥ व्यर्थ संशयाची वित्पत्ती॥
व्यर्थ संशयाची गती॥ निश्चयेंविण॥२०॥ व्यर्थ संशयाचा दक्ष॥ व्यर्थ संशयाचा पक्ष॥ व्यर्थ संशयाचा मोक्ष॥ होणार ना-
हीं॥२१॥ व्यर्थ संशयाचा संत॥ व्यर्थ संशयाचा पंडित॥ व्यर्थ संशयाचा बहुश्रुत॥ निश्चयेंविण॥२२॥ व्यर्थ संशयाची श्रे
ष्ठता॥ व्यर्थ संशयाची विपन्नता॥ व्यर्थ संशयाचा ज्ञाता॥ निश्चयेंविण॥२३॥ निश्चयेंवीण सर्व कांहीं॥ अणुमात्र तें प्रमा-
ण नाहीं॥ व्यर्थचि पडिलें प्रवाहीं॥ संदेहाचे॥२४॥ निश्चयेंवीण जें बोलणें॥ तें अवघेंचि कंटाळवाणें॥ बाष्कळ बोलिजे वाचा
ळपणें॥ निरार्थक॥२५॥ असो निश्चयेंवीण वल्गना॥ ते अवघी विटंबणा॥ संशयें कांहीं समाधाना॥ उरे नाहीं॥२६॥ ह्मणो
नि संदेहरहित ज्ञान॥ निश्चयाचें समाधान॥ तेचि सिद्धाचें लक्षण॥ निश्चयेंसीं॥२७॥ तंव श्रोता करी प्रश्न॥ निश्चयें करावा
कवण॥ मुख्य निश्चयाचें लक्षण॥ मज निरोपावें॥२८॥ ऐक निश्चय तो ऐसा॥ मुख्य देव आहे कैसा॥ नाना देवांचा वळसा
करूंचि नये॥२९॥ जेणें निर्मिलें चराचर॥ त्याचा करावा विचार॥ शुद्ध विवेकें परमेश्वर॥ वोळखावा॥३०॥ मुख्य देव तो को-

ण॥ भक्तांचें कैसें लक्षण॥ असत्य सांडून वोळखण॥ सत्याची धरावी॥३१॥ आपल्या देवास वोळखावें॥ मग मी कोण हें पाहावें॥ संगत्यागून राहावें॥ वस्तुरूप॥३२॥ तोडावा बंधनाचा संशयो॥ करावा मोक्षाचा निश्चयो॥ पाहावा भूतांचा अन्वयो॥ वितरेकें॥३३॥ पूर्वपक्षेंसि सिद्धांत॥ पाहावा प्रकृतीचा अंत॥ मग पावावा निवांत॥ निश्चयो देवाचा॥३४॥ देहाचे नियोगें संशयो॥ करी समाधानाचा क्षयो॥ चळों न द्यावा निश्चयो॥ आत्मत्वाचा॥३५॥ सिद्ध असतां आत्मज्ञान॥ संदेह वाढवि देहाभिमान॥ याकारणें समाधान॥ आत्मनिश्चयें राखावें॥३६॥ आठवतां देहबुद्धि॥ उडे विवेकाची शुद्धि॥ याकारणें आत्मबुद्धि॥ सदृढ धरावी॥३७॥ आत्मबुद्धी निश्चयाची॥ तेचि दशा मोक्षश्रीची॥ अहमात्मा हे कधींची॥ विसरों चि नये॥३८॥ निरोपिलें निश्चयाचें लक्षण॥ परी हें न कळे सत्संगेंविण॥ संतासि गेलिया शरण॥ संशये तुटती॥३९॥ आतां असो हें बोलणें॥ ऐका सिद्धाचीं लक्षणें॥ मुख्य संदेहपणें॥ सिद्ध बोलिजे॥४०॥ सिद्धस्वरूपीं नाहीं देहो॥ तेथें कैंचा हो संदेहो॥ याकारणें सिद्ध पाहा हो॥ निःसंदेही॥४१॥ देहसंबंधाचे निर्गुणें॥ लक्षणासि काय उणें॥ देहातितांचीं लक्षणें॥ काय म्हणोनि सांगावीं॥४२॥ जें लक्षवेना चक्षूसिं॥ त्याचीं लक्षणें सांगावीं कैसीं॥ निर्मळ वस्तु सिद्ध त्यासी॥ लक्षणें केंचीं॥४३॥ लक्षणें म्हणिजे केवळ गुण॥ वस्तु ठाईंची निर्गुण॥ तेंचि सिद्धाचें लक्षण॥ वस्तुरूप॥४४॥ तथापि ज्ञानदशकीं बोलिलें॥ म्हणोनि वस्तुत्व आरोपिलें॥ न्यूनपूर्ण क्षमा केलें॥ पाहिजे श्रोतीं॥४५॥

॥ ॥इति श्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादे पंचमदशके सिद्धलक्षणंनाम दशमः समासः॥१०॥ ॥श्रीरामसमर्थ॥ ॥

॥ इतिश्रीदासबोधेपंचमदशकसमाप्त ॥

॥ अथदासबोधेषष्ठदशकप्रारंभ ॥

श्रीगणेशायनमः॥ ॥चित्तस्थचित्तकरावें॥ बोलिलेंतेंजीवींधरावें॥सावधहोऊनबैसावें॥निमिष्यएक॥१॥कोणीएके-
ग्रामींअथवादेशीं॥ राहाणेंआहेआपणाशीं ॥ नभेटतांतेथिल्याप्रभुशीं॥सौख्यकेंचें॥२॥ह्मणोनज्यासजेथेंराहाणें॥
तेणेंत्याप्रभूचीभेटीघेणें॥ह्मणिजेहोयश्लाघ्यवाणें॥सर्वकांहीं॥३॥प्रभुचीभेटीनघेतां॥तेथेंकेंचीमान्यता॥आपुलें-
महत्वजातां॥वेळनाहीं॥४॥ ह्मणोनरायापासूनरंक॥कोणीयेकतऱ्हीनायक॥ त्यासभेटणेंहाविवेक॥ विवेकीजाण-
ती॥५॥त्यांसनभेटतांत्यांचेनगरीं॥राहातांधरीलबेगारी॥ तेथेंनकरितांचोरी॥आंगीलागे॥६॥याकारणेंजोशाहणा
तेणेंप्रभुसीभेटावेंजाणां॥ऐसेंनकरितांदैन्यवाणा॥संसारत्याचा॥७॥ग्रामींथोरग्रामाधिपती॥त्याहुनथोरदेशाधिप
ती॥देशाधिपतीहुननृपती॥थोरजाणावा॥८॥राष्ट्राचाप्रभूतोराजा॥बहुराष्ट्रतोमहाराजा॥महाराजाचाहीराजा॥तोच
क्रवर्ती॥९॥एकनरपतीएकगजपती॥एकहयपतीएकभूपती॥सकळांमध्येंचक्रवर्ती॥थोरराजा॥१०॥असोऐसीयासम
स्तां॥एकब्रह्मानिर्माणकर्ता॥त्याब्रह्म्यासहीनिर्मिता॥कोणआहे॥११॥ब्रह्माविष्णुआणिहर॥त्यांसिनिर्मितातोचिथो
र॥तोवोळखावापरमेश्वर॥नानायत्नें॥१२॥तोदेवगाईपडेना॥तरीयमयातनाचुकेना॥ब्रह्मांडनायकचोजवेना॥हेंब
रेनव्हे॥१३॥जेणेंसंसारींघातलें॥अवघेंब्रह्मांडनिर्माणकेलें॥त्यासिनाहींवोळखिलें॥तोचिपतीत॥१४॥ह्मणोनिदे
ववोळखावा॥जन्मसार्थकचिकरावा॥नकळेतरिसत्संगधरावा॥ह्मणजेकळे॥१५॥जोजाणेलभगवंत॥तयानांव
बोलिजेसंत॥जोशाश्वतआणिअशाश्वत॥निवाडाकरी॥१६॥चळेनाटळेनादेव॥ऐसाज्याचाअंतर्भाव॥तोचिजा
णिजेमहानुभाव॥संतसाधु॥१७॥जोजनामध्येंवागे॥परीजनावेगळीगोष्टीसांगे॥ज्याचेअंतरींज्ञानजागे॥तोचिसा १
धु॥१८॥जाणिजेपरमात्मानिर्गुण॥त्यासीचह्मणावेंज्ञान॥त्यावेगळेंअज्ञान॥सर्वकांहीं॥१९॥पोटभरावयाकार-

णें॥ नाना विद्या अभ्यास करणें॥ त्यास ज्ञान ह्मणती परी तेणें॥ सार्थक नव्हे॥ २०॥ देव बोळखावा एक॥ तेंचि ज्ञान तेंचि सा
र्थक॥ येर अवघें चि निरार्थक॥ पोट विद्या॥ २१॥ जन्म वरी पोट भरिलें॥ देहाचें संरक्षण केलें॥ पुढें अवघें चि व्यर्थ गेलें॥
अंतकाळीं॥ २२॥ एवं पोट भरायाची विद्या॥ तयेसि ह्मणों नयेसद्विद्या॥ सर्वव्यापक वस्तु सद्या॥ पाविजे तें ज्ञान॥ २३॥
ऐसें जयापाशीं ज्ञान॥ तो चि जाणावा सज्ञान॥ तयापाशीं समाधान॥ पुशिलें पाहिजे॥ २४॥ अज्ञानास भेटतां अज्ञान
तेथें कैचें सांपडेल ज्ञान॥ करंट्यास करंट्याचें दर्शन॥ होतां भाग्य कैंचें॥ २५॥ रोग्यापाशीं रोगी गेला॥ तेथें कैंचें आरो
ग्य त्याला॥ निर्बळापाशीं निर्बळ आला॥ पाटी कैंची॥ २६॥ पिशाच्यापाशीं पिशाच्य गेलें॥ तेथें कोण सार्थक झालें॥ उन्म
त्तास उन्मत्त भेटलें॥ त्यास उ मज वीकवणु॥ २७॥ भिकाऱ्यापाशीं मागतां भिक्षा॥ दीक्षाहीणापाशीं दीक्षा॥ उजेड
पाहतां कृष्णपक्षा॥ पाविजे कैंचा॥ २८॥ अबद्धापाशीं गेला अबद्ध॥ तो कैसेनि होईल रुबुद्ध॥ बद्धास भेटतां बद्ध॥
सिद्ध नव्हे॥ २९॥ देह्यापाशीं गेला देही॥ तो कैसेनि होईल विदेही॥ ह्मणोनि ज्ञात्या वांचूनि नाहीं॥ ज्ञानमार्ग॥ ३०॥ या
कारणें ज्ञाता पाहावा॥ त्याचा अनुग्रह घ्यावा॥ सारासार विचारें जीवा॥ मोक्ष प्राप्त॥ ३१॥ ॥ इति श्री दासबोधे
गुरुशिष्यसंवादे षष्ठदशके देवशोधननाम प्रथमः समासः॥ १॥ ॥ ऐका उपदेशाचीं लक्षणें॥ सायोज्य प्रा
प्ती होय जेणें॥ नाना मतांचें पेरवणें॥ काम नये सर्वथा॥ १॥ ब्रह्मज्ञानावीण उपदेश॥ तो ह्मणों नये विशेष॥ धान्येंवी
ण जैसें भूंस॥ खावानां नये॥ २॥ नाना कांबाड बडविलें॥ नातरी तक्र चि घुसळिलें॥ अथवा धुण चि सेविलें॥ सावकाश॥
॥ ३॥ नाना साली भक्षिल्या॥ अथवा चोइट्या चोखिल्या॥ खोबरें सांडून खादल्या॥ नरोट्या जेशा॥ ४॥ तैसें ब्रह्मज्ञा
नावीण॥ नाना उपदेशाचा शिण॥ सार सांडून असार कोण॥ शाहाणा सेवी॥ ५॥ आतां ब्रह्म जें कां निर्गुण॥ तें चि केलें

निरूपण॥ सावचीतकरावेंअंतःकर्ण॥ श्रोतेजनीं॥६॥ सकळसृष्टीचीरचना॥ तेंहेंपंचभूतीकजाणा॥ परंतुहेंतगेना॥ स
र्वकाळ॥७॥ आदिअंतींब्रह्मनिर्गुण॥ तेंचिशाश्वताचीखुण॥ येरपंचभूतीकसगूण॥ नाशिवंत॥८॥ येरवींहींपाहातां
भूतें॥ देवकेंसेह्मणावेंत्यांतें॥ भूतह्मणतांमनुष्यांतें॥ विषादवाटे॥९॥ मांतोजगन्नायकपरमात्मा॥ त्यासिआणिभूतउ
पमा॥ ज्याचीकळेनामहिमा॥ ब्रह्मादिकांसी॥१०॥ भूतांऐसाजगदीश॥ ह्मणतांउत्पन्नहोतोदोष॥ याकारणेंमहापुरुष॥
सर्वजाणती॥११॥ पृथ्वीआपतेजवायेआकाश॥ यासबाह्यजगदीश॥ पंचभूतांसआहेनाश॥ आत्माअविनाशरूपी॥
॥१२॥ जेंजेंरूपआणिनाम॥ तोतोअवघाचभ्रम॥ नामरूपातीतवर्म॥ अनुभवेंजाणावें॥१३॥ पंचभूतेंआणित्रिगुण॥ ऐ
सीअष्टधाप्रकृतीजाण॥ अष्टधाप्रकृतीसनामाभिधान॥ दृश्यऐसें॥१४॥ तेंहेंदृश्यनाशिवंत॥ ऐसेंवेदश्रुतीबोलत॥-
निर्गुणब्रह्मशाश्वत॥ जाणतीज्ञानी॥१५॥ जेंशस्त्रेंतोडितांतुटेना॥ जेंपावकेंजाळितांजळेना॥ जेंकालवितांकालवेना॥
आपेंकरूनी॥१६॥ जेंवायोचेनिउडेना॥ जेंपडेनानाझडेना॥ जेंघडेनानादडेना॥ परब्रह्मतें॥१७॥ ज्यासीवर्णविनसे॥
जेंसर्वांहुनीअनारिसें॥ परंतुअसतचिअसे॥ सर्वकाळ॥१८॥ दिसेनातरीकायझालें॥ परंतुसर्वत्रसंचलें॥ सूक्ष्मचि-
कोंदाटलें॥ जथेंतेथें॥१९॥ दृष्टीसलागलीसवें॥ जेंदिसेलतेंचिपाहावें॥ परंतुगूजतेंजाणावें॥ गोप्यआहे॥२०॥ प्रगटतें
जाणावेंअसार॥ आणिगुप्ततेंजाणावेंसार॥ गुरुमुखेंहाविचार॥ उमजोंलागे॥२१॥ उमजेनातेंउमजवावें॥ दिसेनातेंपा
हावें॥ जेंकळेनातेंजाणावें॥ विवेकबळें॥२२॥ गुप्ततेंचिप्रगटवावें॥ असाध्यतेंचिसाधावें॥ कानडेचिअभ्यासावें॥ साव-
काश॥२३॥ वेदविरंचिआणिशेष॥ जेथेंशीणलेनिःशेष॥ तेंचिसाधावेंविशेष॥ परब्रह्म॥२४॥ तरितेंकोणपरिसावें॥ तें २.
चिबोलिलेंस्वभावें॥ अध्यात्मश्रवणेंपावावें॥ परब्रह्मतें॥२५॥ पृथ्वीनव्हेआपनव्हे॥ तेजनव्हेवायुनव्हे॥ वर्णव्यक्तिऐसे

नव्हे॥ अव्यक्ततें॥२६॥ तयासह्मणावेंदेव॥ वरकडलोकांचास्वभाव॥ जितुकेगांवनितुकेदेव॥ जनाकारणें॥२७॥ ऐसादेवाचा
निश्चयोझाला॥ देवनिर्गुणप्रत्ययाआला॥ आतांआपणाचिआपला॥ शोधघ्यावा॥२८॥ माझेंशरीरऐसेंह्मणतो॥ नरितोजा
णदेहावेगळाचितो॥ मनमाझेंऐसेंजाणतो॥ तरीतोमनहीनव्हे॥२९॥ पाहतांदेहाचाविच्यार॥ अवघातत्वांचाविस्तार॥
तत्वेंतत्वझाडितांसार॥ आत्माचिउरे॥३०॥ आपणासिंठावचिनाहीं॥ तेथेंपाहाणेंनलगेकांहीं॥ तत्वेंठाईंच्याठाईं॥ वि-
भागूनिगेलीं॥३१॥ बांधलीआहेतोंगांठोडी॥ जोकोण्हींविचारेंसोडी॥ विचारपाहतांगांठोडी॥ आदळेना॥३२॥ तत्वां
चेंगांठोडेंशरीर॥ याचापाहतांविचार॥ एकआत्मानिरंतर॥ आपणनाहीं॥३३॥ आपणासींठावचिनाहीं॥ जन्ममृत्यूकें
चेकाई॥ पाहातांवस्तूच्याठाईं॥ पापपुण्यनसे॥३४॥ पापपुण्ययमयातना॥ हेंनिर्गुणींतोंअसेना॥ आपणतोचिनरीज-
न्ममरणा॥ ठावकेंचा॥३५॥ देहबुद्धीनेंबांधला॥ तोंविवेकेंमोकळाकेला॥ देहातीतहोतांपावला॥ मोक्षपद॥३६॥ झालें
जन्माचेंसार्थक॥ निर्गुणआत्माआपणएक॥ परंतुहाविवेक॥ पाहिलाचिपाहावा॥३७॥ जागेंहोतांस्वप्नसरे॥ विवेकपा
हतांदृश्यवोसरे॥ स्वरूपानुसंधानेंनरे॥ प्राणिमात्र॥३८॥ आपणासनिवेदावें॥ आपणविवेकेंनुरावें॥ आत्मनिवेदन-
जाणावें॥ याचेंनांव॥३९॥ आधींअध्यात्मश्रवण॥ मगसद्गुरूपादसेवन॥ पुढेंआत्मनिवेदन॥ सद्गुरुप्रसादें॥४०॥ आ-
त्मनिवेदनाउपरी॥ निखळवस्तुनिरंतरी॥ आपणआत्मानिरंतरीं॥ बोधजाहला॥४१॥ त्याब्रह्मबोधेंब्रह्मचिझाला॥
संसारखेदतोउडाला॥ देहप्रारब्धींटाकिला॥ सावकाश॥४२॥ यासीह्मणिजेआत्मज्ञान॥ येणेंपाविजेसमाधान॥ पर
ब्रह्मींअभिन्न॥ भक्तचिजाहला॥४३॥ आतांहोणारतेंहोयनाकां॥ आणिजाणारतेंजायनाकां॥ तुटलीमनांतीलआशं
का॥ जन्ममृत्याची॥४४॥ संसारींबुडावेंचुकलें॥ देवांभक्तांऐक्यझालें॥ मुख्यदेवासवोळखिलें॥ सत्संगेंकरूनीं॥४५॥

इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेषष्ठदशकेब्रह्मप्रतिपादनंनामसमासद्वितीयः॥२॥ ॥ निर्गुणआत्मातोनिर्मळ॥
जैसेंआकाशअंतराळ॥घनदाटनिर्मळनिश्चळ॥सदोदीत॥१॥जेंखंडलेंचिनाहींअखंड॥जेंउदंडाहूनिउदंड॥जेंगग·
नाहुनीवाड॥अतिसूक्ष्म॥२॥जेंदिसेनानाभासेना॥जेंउपजेनानानासेना॥जेंयेईनानाजाईना॥परब्रह्मतें॥३॥जेंचळे·
नानाढळेना॥जेंतुटेनानाफुटेना॥जेंरचेनानाखचेना॥परब्रह्मतें॥४॥जेंसन्मुखचिसर्वकाळ॥जेंनिष्कलंकआणिनिखळ॥
सर्वांतरआकाशपाताळ॥व्यापूनिअसे॥५॥अविनाशतेंब्रह्मनिर्गुण॥नासेतेंमायासगूण॥सगूणआणिनिर्गूण॥काल
वलें॥६॥याकर्दमाचाविचार॥करूंजाणतीयोगेश्वर॥जैसेंक्षीरआणिनीर॥राजहंसनिवडिती॥७॥जडसकळपंचभू
तिक॥त्यामध्येंआत्माव्यापक॥तोनित्यानित्यविवेक॥पाहतांकळे॥८॥उसांमधीलघेइजेरस॥येरतेंसांडिजेबाकस॥
तैसाजगामध्येंजगदीश॥विवेकेंवोळखावा॥९॥रसनाशिवंतपातळ॥आत्माशाश्वतनिश्चळ॥रसअपूर्णआत्माके·
वळ॥परिपूर्णजाणावा॥१०॥आत्म्यासारिखेंयेकअसावें॥मगतेंदृष्टांतासिद्या वें॥दृष्टांतमिषेंसमजावें॥कैसेंतरी॥
११॥ऐसीआत्मस्थितीसंचली॥तेथेंमायाकैसीझाली॥जैशीआकाशींवाइली॥झुळुकवायूची॥१२॥वायोपासोनते
जझालें॥तेजापासूनआपनिपजलें॥आपापासूनआकारलें॥भूमंडळ॥१३॥भूमंडळापासूनउत्पत्ती॥जीवनेणोंझा·
लेकिती॥परंतुब्रह्मआदिअंतीं॥व्यापुनीआहे॥१४॥जेंजेंकांहींनिर्माणझालें॥तेंतेंअवघेंचिनासलें॥परीमुळींचतेंसंचि
लें॥जैसेंतैसें॥१५॥घटापूर्वींआकाशअसे॥घटामध्येंहीआकाशभासे॥घटफुटतांननासे॥आकाशजैसें॥१६॥तैसेंप
रब्रह्मकेवळ॥अचळआणिअढळ॥मध्येंहोतजातसकळ॥चराचर॥१७॥जेंजेंकांहींनिर्माणझालें॥तेंतेंआधिंब्रह्में·
व्यापिलें॥सर्वनासतांउरलें॥अविनाशब्रह्म॥१८॥ऐसेंब्रह्मअविनाश॥तेंचिसेविती्ज्ञातेपुरुष॥तत्वनिर्शनेंआपण॥

स॥ आपणा लाभे॥१९॥ तत्वें तत्व मेळविलें॥ त्यासि देह ऐसें नाम ठेविलें॥ तें जाणते पुरुषीं शोधिलें॥ तत्वें तत्व॥२०॥ तत्व-
झाडा निःशेष होतां॥ तेथें निमाली देहअहंता॥ निर्गुण ब्रह्मीं ऐक्यता॥ विवेकें जाहली॥२१॥ विवेकें देहाकडे पाहिलें॥
तों तत्वें तत्व वोसरलें॥ आपणा कांहींच नाहीं आलें॥ प्रत्ययासी॥२२॥ आपला आपण शोध घेतां॥ आपली तो मायीक वा-
र्ता॥ तत्वांतीं उरलें तत्वता॥ निर्गुण ब्रह्म॥२३॥ आपणाविण निर्गुण ब्रह्म॥ हेंचि निवेदनाचें वर्म॥ तत्वासरिसा गेला भ्रम॥
मीतूंपणाचा॥२४॥ मीपण पाहतां आढळेना॥ निर्गुण ब्रह्म तें चळेना॥ आपण तेंचि परी कळेना॥ सद्गुरूविण॥२५॥ सारा
सार अवघें शोधिलें॥ तों असार तें निघून गेलें॥ पुढें सार तें उरलें॥ निर्गुण ब्रह्म॥२६॥ आधीं ब्रह्म निरोपिलें॥ तेंचि स-
कळांमध्यें व्यापिलें॥ सकळ अवघेंचि नासलें॥ उरलें तें केवळ ब्रह्म॥२७॥ होतां विवेकें संहार॥ तेथें निवडे सारासा-
र॥ आपला आपणासि विचार॥ ठाईं पडे॥२८॥ आपण कल्पिलें मीपण॥ मीपण शोधितां नुरे जाण॥ मीपण गेलिया
निर्गुण॥ आत्माचि स्वयें॥२९॥ जालिया तत्वांचें निरसन॥ निर्गुण आत्माचि आपण॥ कां दाखवावें मीपण॥ तत्वें निरसना-
ऊपरी॥३०॥ तत्वांमध्यें मीपण गेलें॥ तरी निर्गुण सहजचि उरलें॥ सोहंभावें प्रत्यया आलें॥ आत्मनिवेदन॥ ३१॥
आत्मनिवेदन होतां॥ देवाभक्तास ऐक्यता॥ साचार भक्त विभक्तता॥ सांडूनि जाहाला॥३२॥ निर्गुणासी नाहीं जन्मम-
रण॥ निर्गुणासि नाहीं पापपुण्य॥ निर्गुणीं अनन्य होतां आपण॥ मुक्त जाहला॥३३॥ तत्वीं वेंटाळूनि घेतला॥ प्राणी संश-
येंगुंडाळला॥ आपणास आपण भुलला॥ कोहं ह्मणे॥३४॥ तत्विं गुंतला ह्मणे कोहं॥ विवेक पाहतां ह्मणे सोहं॥ अनन्य-
होतां अहं सोहं॥ मावळली॥३५॥ या उपरी उर्वरीत॥ तेंचि स स्वरूप संत॥ देहीं असोनि देहातीत॥ जाणिजे ऐसा॥३६॥
संदेह हरती तेन भंगे॥ ह्मणोनि बोलिलेंच बोलावें लागे॥ आह्मासि हें घडलें प्रसंगें॥ श्रोतीं क्षमा केली पाहिजे॥३७॥ ॥

॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेषष्ठदशकेमायोद्भवनिरूपणंनामतृतीयःसमासः॥३॥ ॥कृतायुगसत्रालः
क्षअठावीससहस्र। त्रेतायुगबारालक्षशाणोसहस्र॥ द्वापारआठलक्षचौसष्टीसहस्र॥आतांकलियुगऐका॥१॥
कलियुगचारीलक्षबत्तीससहस्र। चतुर्युगेंबेचाळीसलक्षवीससहस्र॥ऐसीचतुर्युगसहस्र॥तोब्रह्मयाचाएकदि·
वस॥२॥ऐसेब्रह्मेसहस्रदेखा॥तेव्हांविष्णूचीएकघटिका॥विष्णूसहस्रहोतांऐका॥पळएकईश्वराचें॥३॥ईश्वरजाय
सहस्रवेळ॥तैंशक्तीचेंअर्धपळ॥ऐसीसंख्याबोलिलीसकळ॥शास्त्रांतरीं॥४॥ ॥श्लो०॥ चतुर्युगसहस्राणिदिनमे
कंपितामहः॥पितामहसहस्राणिविष्णोर्घटिकमेवच॥१॥विष्णोरेकसहस्राणिपलमेकंमहेश्वरः॥महेश्वरसहस्रा
णिशक्तिरर्धपलंभवेत्॥२॥ ॥ऐशाअनंतशक्तिहोती॥अनंतरचनाहोतीजाती॥तरीअखंडखंडेनास्थिती॥परब्र·
ह्माची॥५॥परब्रह्मासिकेंचीस्थिती॥परिहाबोलावयाचीरि ती॥वेदश्रुतीनेतिनेति॥परब्रह्मीं॥६॥चारीसहस्रसा
तशेंसाठी॥इतुकीकलियुगाचीराहाटी॥उरल्याकलियुगाचीगोष्टी॥ऐसेंअसे॥७॥चारीलक्षसत्तावीससहस्र॥
दोनशेंचाळीससंवत्सर॥पुढेंअन्योन्यवर्णसंकर॥होणारआहे॥८॥ऐसेंरचलेंचराचर॥यथेंएकाहुनीएकथोर॥
पाहतांयेथींचाविचार॥अंतनलगे॥९॥एकह्मणतीविष्णुथोर॥ एकह्मणतीरुद्रथोर॥एकह्मणतिशक्तिथोर॥सक
ळांमध्यें॥१०॥ऐसेंआपुलाल्येपरीबोलती॥परंतुअवघेंविनासेलकल्पांतीं॥यदृष्टंतन्नष्टंहेश्रुती॥बोलतसे॥११॥
आपुलालीउपासना॥अभिमानलागलाजना॥याचानिश्चयनिवडेना॥साधुविण॥१२॥ साधुनिश्चयकरितीएक॥
आत्मासर्वत्रव्यापक॥येरहेंअवघेंचमायिक॥सचराचर॥१३॥चित्रींलिहिलीसेना॥यांतकोणथोरकोणशाहाणा॥ ४
हेंकांतुह्मींविचाराना॥आपुलेठायीं॥१४॥स्वप्नींउदंडदेखिलें॥लहानथोरहीकल्पिलें॥परंतुजागेंझालियाझालें॥

केसेंपाहा॥ १५॥ पाहतांजागृतीचाविचार। केंचेलहानकेंचेंथोर॥ झालाअवघाविचार। स्वप्नरचनेचा॥ १६॥ अवघा
चिमायीकविचार॥ केंचेंलहानकेंचेथोर॥ लहानथोरहानिर्धार। जाणतिज्ञानी॥ १७॥ जोजन्मास प्राणीगेला॥ तोमींथो
रह्मणतांचमेला॥ परीयाचाविचारपाहिला॥ पाहिजेश्रेष्ठीं॥ १८॥ जयासझालेंआत्मज्ञान॥ तेचिथोरमहाजन॥ वेदशा
स्त्रपुराण॥ साधुसंतबोलिले॥ १९॥ एवंसकळांमध्येंथोर॥ तोएकचिपरमेश्वर॥ तयामध्येंहरिहर॥ होतीजाती॥ २०
तोनिर्गुणनिराकार॥ नेथेंनाहीउत्पत्तिस्थितिसंहार॥ स्थानमानाचाविचार॥ ऐलीकडे॥ २१॥ नावरूपस्थानमान॥
हातोअवघाचिअनुमान॥ तथापिहोयीलनिदान॥ ब्रह्मप्रळयीं॥ २२॥ ब्रह्मप्रलयावेगळें॥ ब्रह्मनावरूपावेगळें॥
ब्रह्मकोणीएक्याकाळें॥ जैसेतैसें॥ २३॥ करितीब्रह्मनिरूपण॥ जाणतीब्रह्मसंपूर्ण॥ तेचिजाणावे ब्राह्मण॥ ब्रह्म
विद॥ २४॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेषष्ठदशके ब्रह्मनिरूपणंनामचतुर्थःसमासः॥ ४॥ ॥ श्रोतेपु
सतीऐसे॥ मायाब्रह्मतेकेसें॥ श्रोत्याचत्याचेंमिसें॥ निरूपणऐका॥ १॥ ब्रह्मनिर्गुणनिराकार॥ मायासगुणसाका
र॥ ब्रह्मासिनांहींपारावार॥ मायेसींआहे॥ २॥ ब्रह्मनिर्मळनिश्चळ॥ मायाचंचळचपळ॥ ब्रह्मनिरुपाधीकेवळ॥ माया
उपाधिरूपी॥ ३॥ मायादिसेब्रह्मदिसेना॥ मायाभासेब्रह्मभासेना॥ मायानासेब्रह्मनासेना॥ कल्पांतकाळीं॥ ४॥ माया
रचेब्रह्मरचेना॥ मायारवचेब्रह्मरवचेना॥ मायारुचेब्रह्मरुचेना॥ अज्ञानासि॥ ५॥ मायाउपजेब्रह्मउपजेना॥ मायाम
रेब्रह्ममरेना॥ मायाधरेब्रह्मधरेना॥ धारणेसीं॥ ६॥ मायाफुटेब्रह्मफुटेना॥ मायातुटेब्रह्मतुटेना॥ मायाविटेब्रह्मवि
टेना॥ अविटतें॥ ७॥ मायाविकारीब्रह्मनिर्विकारी॥ मायाकरीब्रह्मकांहींचनकरी॥ मायानानारूपेंधरी॥ ब्रह्मतेंअरू
प॥ ८॥ मायापंचभूतिकअनेक॥ ब्रह्मतेंशाश्वतएक॥ मायाब्रह्माचाविवेक॥ विवेकीजाणती॥ ९॥ मायालहानब्रह्मथो

र॥ मायाअसार ब्रह्मसार॥ मायाअर्तिपारावार॥ ब्रह्मासनाहीं॥ १०॥ सकळमायाविस्तारली॥ ब्रह्मस्थितीआच्छादिली
॥ परीतेंनिवडून घेतली॥ साधुजनीं॥ ११॥ गोडाळसांडूननीरघेइजे॥ नीरसांडूनक्षीरसेविजे॥ मायासांडूनअनुभविजे
परब्रह्मतेसें॥ १२॥ ब्रह्मआकाशाऐसेंनिवळ॥ मायावसुंधराडहुळ॥ ब्रह्मसूक्ष्मकेवळ॥ मायास्थूळरूपी॥ १३॥ ब्रह्म-
तेंअप्रत्यक्षअसे॥ मायातेप्रत्यक्षदिसे॥ ब्रह्मतेंसमचिअसे॥ मायातेविषमरूपी॥ १४॥ मायालक्षब्रह्मअलक्ष्य॥ मा
यासाक्षब्रह्मअसाक्ष॥ मायेमध्येंदोनीपक्ष॥ ब्रह्मींपक्षचिनाहीं॥ १५॥ मायापूर्वपक्षब्रह्मसिद्धांत॥ मायाअसंतब्रह्म-
संत॥ ब्रह्मासिनाहींकरणेंहेत॥ मायेसिआहे॥ १६॥ ब्रह्मअखंडघनदाट॥ मायापंचभूतिकपोंचट॥ ब्रह्मनेंनिरंतर-
निघोट॥ मायातेजुनीजर्जरी॥ १७॥ मायाघडेब्रह्मघडेना॥ मायापडेब्रह्मपडेना॥ मायाविघडेब्रह्मविघडेना॥ जैसेंतै
सें॥ १८॥ ब्रह्मअसतचिअसे॥ मायानिरसितांचनिरसे॥ ब्रह्मासकल्पांतनसे॥ मायेसिअसेसंकल्प॥ १९॥ मायाकठी
णब्रह्मकोमळ॥ मायाअल्पब्रह्मविशाळ॥ मायानसेसर्वकाळ॥ ब्रह्मचिअसे॥ २०॥ वस्तुनव्हेबोलिजेऐशी॥ मायाजे
सीबोलिजेतैसी॥ काळपावेनावस्तूसी॥ मायेसींझडपी॥ २१॥ नानारूपनानारंग॥ तितुकामायेचाप्रसंग॥ मायाभं
गेब्रह्मअभंग॥ जैसेंतैसें॥ २२॥ आतांअसोहाविस्तार॥ चालतजातेसचराचर॥ तितुकीमायापरमेश्वर॥ सबाह्यअ
भ्यंतरीं॥ २३॥ सकळउपाधीवेगळा॥ तोपरमात्मानिराळा॥ जळींअसोननातळेजळा॥ आकाशजैसें॥ २४॥ मायाब्र-
ह्मींचेंविवरण॥ करितांचुकेजन्ममरण॥ संतांसिगेलियाशरण॥ मोक्षलाभे॥ २५॥ अरेयासंतांचामहिमा॥ बोलावया
नाहींसिमा॥ जयाचेनिजगदात्मा॥ अंतरींचहोय॥ २६॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेषष्ठदशकेमाया-
ब्रह्मनिरूपणंनामपंचमःसमासः॥ ५॥ ॥ सृष्टीपूर्वीब्रह्मअसे॥ तेथेंसृष्टीमुळींचनसे॥ आतांसृष्टीदिसतअसे॥

तेंसत्य कीं मिथ्या ॥ १ ॥ तुह्मी सर्वज्ञ गोसांवी ॥ माझी आशंका फेडावी ॥ ऐसा श्रोता विनवी ॥ वक्तयासि ॥ २ ॥ आतां ऐका प्रत्यो त्तर ॥ कथेसिद्धाचें तत्पर ॥ वक्ता सर्वज्ञ उदार ॥ बोलता जाहला ॥ ३ ॥ जीवभूत सनातन ॥ ऐसें गीतेचें वचन ॥ येणें वाक्यें सत्य पण ॥ सृष्टीस आलें ॥ ४ ॥ यद्दृष्टं तन्नष्टं येणें ॥ वाक्यें सृष्टि मिथ्यापणें ॥ सत्य मिथ्य ऐसें कोणें ॥ निवडावें ॥ ५ ॥ सत्य ह्मणों त री नासे ॥ मिथ्या ह्मणों तरी दिसे ॥ आतां जेसें आहे तैसें ॥ बोलिजेल ॥ ६ ॥ सृष्टीमध्यें बहुजन ॥ अज्ञान आणि सज्ञान ॥ ह्म णोनियां समाधान ॥ होत नाहीं ॥ ७ ॥ ऐका अज्ञानाचें मत ॥ सृष्टी आहे नेशाश्वत ॥ देवधर्म तीर्थव्रत्त ॥ सत्य चि आहे ॥ ८ बोले सर्वज्ञाचा राजा ॥ मूर्खस्य प्रतिमापूजा ॥ ब्रह्मप्रलयाच्या पैजा ॥ घालूं पाहे ॥ ९ ॥ तंव बोले तो अज्ञान ॥ तरी कां करिसी संध्यास्नान ॥ गुरुभजन तीर्थाटण ॥ कासया करावें ॥ १० ॥ ॥ श्लो० ॥ ॥ तीर्थे तीर्थे निर्मलं ब्रह्मवृंदं वृंदे वृंदे तत्वचिं नानुवादः ॥ वादे वादे जायते तत्वबोधो बोधे बोधे भासते चंद्रचूडः ॥ १ ॥ ॥ ऐसें चंद्रचूडाचें वचन ॥ सद्गुरुचें उपास न ॥ गुरुगीता निरूपण ॥ बोलिलें हरें ॥ ११ ॥ गुरूसी कैसें भजावें ॥ आधि तयासि ओळखावें ॥ त्याचें समाधान घ्यावें ॥ विवेकें स्वयें ॥ १२ ॥ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ ब्रह्मानंदं परमसुखदं केवलं ज्ञानमूर्तिं द्वंद्वातीतं गगनसदृशं तत्वमस्यादिलक्ष्य म् ॥ एकं नित्यं विमलमचलं सर्वधीसाक्षिभूतं भावातीतं त्रिगुणरहितं सद्गुरुं तं नमामि ॥ १ ॥ ॥ गुरुगीतेचें वचन ॥ ऐसें सद्गुरूचें ध्यान ॥ तेथें सृष्टी मिथ्याभान ॥ उरेल कैंचें ॥ १३ ॥ ऐसें सज्ञान बोलिला ॥ सद्गुरु तो वोळखिला ॥ सृष्टी मिथ्या ऐसा केला ॥ निश्चितार्थ ॥ १४ ॥ श्रोता ऐसें नमनी कदा ॥ आधी कउठिला वेवादा ॥ ह्मणे केसा रे गोविंदा ॥ अज्ञान ह्मणतो सि ॥ १५ ॥ जीवभूत सनातन ॥ ऐसें गीतेचें वचन ॥ तयासी तूं अज्ञान ॥ ह्मणतोसि कैसा ॥ १६ ॥ ऐसा श्रोता आक्षेप करी ॥ वि षाद मानिला अंतरीं ॥ याचें प्रत्युत्तर चतुरीं ॥ सावध परिसावें ॥ १७ ॥ गीतेंत बोलिला गोविंद ॥ त्याचा नकळे तूज भेद ॥

ह्मणोनियांव्यर्थखेद॥ वाहतोसि॥१८॥ ॥श्लो॰॥अश्वत्थःसर्ववृक्षाणां॥ ॥टी॰॥माझीविभूतीपिंपळ॥ह्मणोनिबो
लिलागोपाळ॥ वृक्षतोडितांतात्काळ॥तुटतआहे॥१९॥ ॥श्लो॰॥नैनंछिंदंतिशस्त्राणिनैनंदहतिपावकः॥नचैनंक्लेद
यंत्यापोनशोषयतिमारुतः॥१॥ ॥टी॰॥शस्त्रांचेनीतुटेना॥अग्नीचेनिजळेना॥उदकांमध्येंकालवेना॥स्वरूपमाझें॥
॥२०॥पिंपळतुटेशस्त्रानें॥पिंपळजळेपावकानें॥पिंपळकालवेउदकानें॥नाशिवंत॥२१॥तुटेजळेबुडेउडे॥आतांऐक्य
केसेंघडे॥ह्मणोनिहेंउजेडे॥सद्गुरुमुखें॥२२॥ इंद्रियाणांमनश्चास्मि॥ कृष्णाह्मणेमननोमी॥ तरीकांआवरावीऊर्मी॥ चं
चळमनांची॥२३॥ऐसेंकृष्णकांबोलिला॥साधनमार्गदाखविला॥खंडेमांडूनिसिकविला॥ओनामाजेवीं॥२४॥ ऐसा
आहेवाक्यभेद॥सर्वजाणेतोगोविंद॥ देहबुद्धीचाविवाद॥ कामानये॥२५॥वेदशास्त्रश्रुतिस्मृति॥ तेथेंवाक्यभेदपड
ती॥तेसर्वहीनिवडती॥सद्गुरूचेनिवचनें॥२६॥ वेदशास्त्रांचेंभांडण॥ शस्त्रेंतोडीऐसाकोण॥ हेंनिवडेनासाधुविणें॥
कदाकल्पांतीं॥२७॥पूर्वपक्षआणिसिद्धांत॥शास्त्रीबोलिलासंकेत॥ याचाहोयनिश्चितार्थ॥ साधुमुखें॥२८॥ येन्हवींवा
दाचींउत्तरें॥येकाहूनियेकथोरें॥ बोलोंजातांअपारें॥वेदशास्त्रें॥२९॥ ह्मणोनिवादविवाद॥सांडूनिकीजेसंवाद॥ ते
णेंहोयब्रह्मानंद॥ स्वानुभवें॥३०॥ येकेकल्पनेचेपोटीं॥होतीजातीअनंतसृष्टि॥ तयासृष्टीचीगोष्टी॥ सांचकेवी॥३१॥
कल्पनेचाकेलादेव॥तेथेंझालादृढभाव॥देवालागींयेतांखेंव॥भक्तदुःखेंदुखवला॥३२॥पाषाणाचादेवकेला॥ए
केदिसींभंगोनिगेला॥ तेणेंभक्तदुखवला॥रडेपडेआक्रंदें॥३३॥ देवहारपलाघरचेघरीं॥एकदेवनेलाचोरीं॥एकदे
वदुराचारी॥फोडिलाबळें॥३४॥येकदेवजांयाचाआणिला॥ येकदेवउदकींटाकिला॥एकदेवनेऊनघातला॥ पांयांत
ळीं॥३५॥ कायसांगोंतीर्थमहिमा॥मोडोनिगेलादुरात्मा॥थोरसत्वहोतेंनेमा॥कायजाहालेंकळेना॥३६॥देवघांड

लासोनारीं॥ देवचोनिलावोनारीं॥ एकदेवघडिलापाथरीं॥ पाषाणाचा॥ ३७॥ नर्मदागंडिकातिरीं॥ देवपडिलेलक्षच-
री॥ त्याचीसंख्याकोणकरी॥ असंख्यातगोटे॥ ३८॥ चक्रतीर्थीचक्रांकित॥ देवअसतीअसंख्यात॥ नाहींमनींनिश्चि-
तार्थ॥ एकदेव॥ ३९॥ बाणतांदळेताम्रनाणें॥ स्फटीकदेव्हांरापूजनें॥ ऐसेदेवकोणजाणे॥ खरेकींखोटे॥ ४०॥ देवरे-
शिमाचाकेला॥ तोहीतुटोनियांगेला॥ आतांनवानेमधरिला॥ मृत्तिकेच्यालिंगाचा॥ ४१॥ आमचादेवबहुसत्य॥ आ-
ह्मांसआकांतींपावत॥ पूर्णकरीमनोरथ॥ सर्वकाळ॥ ४२॥ आतांयाचेंसत्वगेलें॥ प्राप्तहोतेंतेंझालें॥ प्राक्तननवचेपा
लटिलें॥ ईश्वराचेनी॥ ४३॥ धातुपाषाणमृत्तिका॥ चित्रलेपकाष्ठदेखा॥ तेथेंदेवकैंचामूर्खा॥ भ्रांतिपडिली॥ ४४॥ हे-
आपुलालीकल्पना॥ प्राक्तनाऐसीफळेंजाण॥ परीत्यादेवाचियाखुणा॥ वेगळ्याचि॥ ४५॥ ॥श्लो०॥ ॥नाना
शास्त्रविदोलोकानानादेवतपूजकाः॥ आत्मज्ञानंविनापार्थसर्वकर्मनिरर्थकं॥ १॥ ह्मणोनिहेमायाभ्रमणे॥ सृष्टिमिथ्या
कोटिगुणें॥ वेदशास्त्रपुराणें॥ ऐसींचबोलती॥ ४६॥ साधुसंतमहानुभाव॥ त्याचाऐसाचअनुभव॥ पंचभूतातीतदेव
॥ सृष्टीमिथ्या॥ ४७॥ सृष्टीपूर्वींसृष्टीचालतां॥ सृष्टीअवघीसंव्हारतां॥ शाश्वतदेवतत्वतां॥ आदिअंतीं॥ ४८॥ ऐसा
सर्वांचानिश्चयो॥ यदर्थीनाहींसंशयो॥ वितरेकआणिअन्वयो॥ कल्पनारूप॥ ४९॥ ऐकेकल्पनेचेपोटीं॥ बोलिजेती-
अष्टश्रुती॥ तयेसृष्टीचीगोष्टी॥ सावधऐका॥ ५०॥ एककल्पनेचीसृष्टी॥ दुसरीशाब्दिकसृष्टी॥ तिसरीप्रत्यक्षसृष्टी
जाणतीसर्व॥ ५१॥ चौथीचित्रलेपसृष्टी॥ पांचवीस्वप्नसृष्टी॥ साहावीगंधर्वसृष्टी॥ ज्वरसृष्टीसातवी॥ ५२॥ आठवी
दृष्टिबंधन॥ ऐशाअष्टसृष्टीजाण॥ यामध्येंसृष्टीकोण॥ कोणसत्यमानावी॥ ५३॥ ह्मणोनसृष्टीनाशिवंत॥ जाणती
संतमहंत॥ सगुणभजावेंनिश्चित॥ निश्चयालागीं॥ ५४॥ सगुणाचेनिआधारें॥ निर्गुणपाविजेनिर्धारें॥ सारासा-

रविचारें॥ संतसंगें॥५५॥ आतां असो हे बहुत॥ संतसंगें केलें नेमस्त॥ येरवीं चित्त दुश्चित्त॥ संशयीं पडे॥५६॥ तंव शि
ष्यें आक्षेपिलें॥ सृष्टी मिथ्या ऐसें कळलें॥ परि हें दृश्य अवघें नाथिलें॥ तरी दिसतें कां॥५७॥ दृश्य प्रत्यक्ष दिसतें॥
ह्मणोनि सत्यचि वाटतें॥ यासी काय करावें तें॥ सांगा स्वामी॥५८॥ याचें प्रत्योत्तर भलें॥ पुढिले समासीं बोलिलें॥
श्रोतां श्रवण केलें॥ पाहिजे पुढें॥५९॥ एवं सृष्टी मिथ्या जाण॥ जाणोन रक्षावें सगुण॥ ऐसी हे अनुभवाची खुण॥ अ-
नुभवी जाणती॥६०॥ ॥ इति श्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादे षष्ठदशके सृष्टिकथननाम षष्ठः समासः॥६॥ ॥
ज्ञानें दृश्य मिथ्या झालें॥ तरी कां पाहिजे भजन केलें॥ तेणें काय प्राप्त झालें॥ हें मज निरोपावें॥१॥ ज्ञानाहुन थोर असे
ना॥ तरी कां पाहिजे उपासना॥ उपासनेनें जना॥ काय प्राप्त॥२॥ मुख्य सार तें निर्गुण॥ तेथें दिसेचिना सगुण॥ भजन
केलियाचा गुण॥ मज निरोपावा॥३॥ जें प्रत्यक्ष नाशिवंत॥ त्यासि भजावें किंनिमित्य॥ सत्य सांडून असत्य॥ कोणें
भजावें॥४॥ असत्याचा प्रत्यय आला॥ तरी मग नेम कां लागला॥ सत्य सांडून गलबला॥ कासया करावा॥५॥
निर्गुणानें मोक्ष होतो॥ प्रत्यक्ष प्रत्यय येतो॥ सगूण काय देऊं पाहातो॥ सांगा स्वामी॥६॥ सगूण नाशिवंत ऐसें सांग
तां॥ पुनः भजन करावें ह्मणतां॥ तरी कासया साठीं आतां॥ भजन करूं॥७॥ स्वामी चे भिडेनें बोलवेना॥ येऱ्हवीं कांहीं
चमानेना॥ साध्यचि झालियां साधना॥ कां प्रवर्तावें॥८॥ ऐसें श्रोतयांचें बोलणें॥ शब्द बोले निर्बुजलेपणें॥ याचें उत्त
र ऐकणें॥ ह्मणे वक्ता॥९॥ गुरूचें वचन प्रतिपालण॥ हें मुख्य परमार्थाचें लक्षण॥ वचनभंग करितां विलक्षण॥ सह-
जचि जाहलें॥१०॥ ह्मणोनि आज्ञेसि वंदावें॥ सगूण भजन मानावें॥ श्रोता ह्मणे हें देवें॥ कां प्रयोजिलें॥११॥ काय मानि
ला उपकार॥ कोण झाला साक्षात्कार॥ किंवा प्रारब्धाचें अक्षर॥ पुसिलें देवें॥१२॥ होणार हें तो पालटेना॥ भजनें काय- ७

करावेंजना॥ हेंतोंपाहातांअनुमाना॥ कांहींचनये॥१३॥ स्वामीचीआज्ञाप्रमाण॥ कोणकरीलअप्रमाण॥ परंतुयाचाकाय-
गुण॥मजनिरोपावा॥१४॥ वक्ताह्मणेसावधपणें॥ सांगज्ञानाचीलक्षणें॥ तूजकांहींलागेकरणें॥ किंवानाहीं॥१५॥ कर-
णेंलागेभोजन॥ करणेंलागेउदकप्राशन॥ मळमूत्रत्यागलक्षण॥ तेंहीस्फटेना॥१६॥ जनाचेंसमाधानराखावें॥ आपुलें
पारिखेंवोळखावें॥ आणिभजनचिमोडावें॥ हेंकोणज्ञान॥१७॥ ज्ञानेंविवेकेंमिथ्याझालें॥ परंतुअवघेंनाहींटाकिलें॥ त
रीमगभजनेंचिकायकेलें॥ सांगबापा॥१८॥ साहेबासलोटांगणीजावें॥ नीचासारिखेंव्हावें॥ आणिदेवासनमानावें॥
हेंकोणज्ञान॥१९॥ हरिहरब्रह्मादिक॥ हेजयाचेआज्ञाधारक॥ तूंएकमानवीरंक॥ भजेसिनातरीकायगेलें॥२०॥ आमु-
चेकुळींरघुनाथ॥ रघुनाथआमुचापरमार्थ॥ जोसमर्थाचासमर्थ॥ देवांसोडविता॥२१॥ त्याचेआह्मीसेवकजन॥ सेवा
करितांझालेंज्ञान॥ तेथेंअभावधरितांपतन॥ पाविजेलकीं॥२२॥ गुरूसांगतीसारासार॥ त्यासकेसेंह्मणावेंअसार॥
तुजकायसांगणेंविचार॥ शाहाणेजाणती॥२३॥ समर्थाचेमनींचेंतुटे॥ तेंचिजाणावेंअदृष्टखोटें॥ राज्यपदापासूनकरं
टा॥ चेवलेंजेसें॥२४॥ मींथोरवाटेमनीं॥ तोनव्हेब्रह्मज्ञानी॥ विचारपाहतांदेहाभिमानी॥ प्रत्यक्षदिसे॥२५॥ वस्तुभज
नकरीना॥ नानकरीऐसेंहीह्मणेना॥ तरीहेजाणावीकल्पना॥ दंडोनराहिली॥२६॥ नातेंज्ञाननातेंभजन॥ उगाचिआला-
देहाभिमान॥ येथेंनाहींकांअनुमान॥ प्रत्ययतुझा॥२७॥ तरीआतांऐसेंनकरावें॥ रघुनाथभजनींलागावें॥ तेणेंज्ञानबो
लावें॥ चळेनाऐसें॥२८॥ करीदुर्जनाचासंहार॥ भक्तजनाचाआधार॥ ऐसाहातोचमत्कार॥ रोकडाचाले॥२९॥ मनींध
रावेंतेंहोतें॥ विघ्नअवघेंचिनासोनिजातें॥ कृपाकेलियारघुनाथें॥ प्रचीतयेते॥३०॥ रघुनाथभजनेंज्ञानझालें॥ रघुना
थभजनेंमहत्ववाढलें॥ ह्मणोनितुवांकेलें॥ पाहिजेआधीं॥३१॥ हेंतोंआहेसप्रचीत॥ आणितुजवाटेनाप्रचीत॥ साक्षात्

कारेंनेमस्त॥ प्रत्ययोकरावा॥३२॥ रघुनाथस्मरोनकार्यकरावें॥ तेंतात्काळचिसिद्धिपावे॥ कर्तारामहेंअसावें॥ अभ्यंतरीं स·
॥३३॥ कर्ताराममीनव्हेआपण॥ ऐसेंसगुणनिवेदन॥ निर्गुणीतेंअनन्य॥ निर्गुणचिहोइजे॥३४॥ मींकर्ताऐसेंह्मणतां॥ ७
कांहींचघडेनासर्वथा॥ प्रचीतपाहासीतरीआतां॥ शीघ्रचिआहे॥३५॥ मींकर्ताऐसेंह्मणसी॥ तेणेंतूंकष्टीहोसी॥ रामक
र्ताह्मणतांपावसी॥ यशकीर्तिप्रताप॥३६॥ येकेभावनेसाठीं॥ देवासिपडेतुटी॥ कांतेहोयरूपादृष्टी॥ देवकर्ताभावितां३७
आपणआहेदोंदिवसांचा॥ आणिदेवबहुताकाळांचा॥ आपणथोडेवोळखीचा॥ देवासत्रैलोक्यजाणे॥३८॥ याकार
णेंरघुनाथभजन॥ त्यासिमानितीबहुतजन॥ ब्रह्मादिकआदिकरून॥ रामभजनींतत्पर॥३९॥ ज्ञानबळेंउपासना॥ आ
ह्मींभक्तजरीमानुना॥ तरीयादोषाचियापतना॥ पावोअभक्तपणें॥४०॥ देवउपेक्षीथोरपणें॥ तरीमगत्याचेंतोचिजाणें॥
अप्रमाणतेंश्लाघ्यवाणें॥ नव्हेचिकींश्रेष्ठा॥४१॥ देहासलागलीउपासना॥ आपणविवेकेंउरेना॥ ऐसीस्थितीसज्जना॥
अंतरींची॥४२॥ सकळमिथ्याहोऊनजातें॥ हेंरामभजनेंकळोंयेतें॥ दृश्यज्ञानियांचेनिमतें॥ स्वप्नजेसें॥४३॥ मिथ्यास्व
प्नविवंचना॥ तैसीहेसृष्टीरचना॥ दृश्यमिथ्यासाधुजना॥ कळोंआलें॥४४॥ आक्षेपझालाश्रोतयांसीं॥ मिथ्यातरींकांदि
सतेंआह्मासीं॥ याचेंउत्तरपुढिलेसमासीं॥ बोलिलेंअसे॥४५॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेषष्ठदशकेस
गुणभजननिरूपणंनामसप्तमःसमासः॥७॥ ॥ मांगांश्रोतींपुसिलें होतें॥ दृश्यमिथ्यातरीकांदिसतें॥ त्याचेंउ-
त्तरबोलिजेतें॥ तेंसावधऐका॥१॥ देखिलेंतेंसत्यचिमानावें॥ हेंज्ञात्याचेंदेखणेंनव्हे॥ जडमूढअज्ञानजीवें॥ हेंसत्यमानि
जे॥२॥ येक्यादेखिल्यासाठीं॥ लटिक्याकराव्याग्रंथकोटी॥ संतांमहंतांच्यागोष्टी॥ त्याहिमिथ्यामानाव्या॥३॥ माझेंदिस ८
तेंहेंचिखरें॥ तेथेंचालेनादुसरें॥ ऐशियासंशयाच्याभरें॥ भरोंचिनये॥४॥ मृगेंदेखिलेंमृगजळ॥ तेथेंधांवेतेंबरळ॥ जळ·

नव्हे मिथ्या सकळ॥ त्या पशूंसि कोणें ह्मणावें॥५॥ रात्रौ स्वप्न देखिलें॥ बहुत द्रव्य सांपडलें॥ बहुत जनासि वेव्हारिलें॥ तें खरें के
सेनी॥६॥ कुशळ चितारी विचित्र॥ तेणें निर्माण केलें चित्र॥ देखतां उठे प्रीति मात्र॥ परंतु नेथें मृत्तिका॥७॥ नाना वनिता हस्ती घो
डे॥ रात्रौ देखतां मन बुडे॥ दिवसा पाहतां कानडे॥ कंटाळवाणें॥८॥ काष्ठीं पाषाणीं पुतळ्या॥ नाना प्रकारें निर्मिल्या॥ परम सुंदर
वाटल्या॥ परंतु तेथें पाषाण॥९॥ नाना गोपुरीं पुतळ्या असती॥ वक्रांगें वक्र दृष्टी पाहाती॥ लाघव देखतां भरे वृत्ति॥ परंतु तेथें
विभास॥१०॥ खेळतां नानेटकें दशावतारीं॥ तेथें येती सुंदर नारी॥ नेत्र मोडती कळाकुसरी॥ परी ते अवघे धटिंगण॥११॥ सृ-
ष्टि बहुरंगी असत्य॥ बहुरूपाचें हें कृत्य॥ तुज वाटे दृश्य सत्य॥ परी हें जाण अविद्या॥१२॥ मिथ्या साचा सारिखें देखिलें॥
परी तें पाहिजे विचारिलें॥ दृष्टीतर ळतां भासलें॥ तें साच कैसें मानावें॥१३॥ वरी पाहतां पालथें आकाश॥ उदकीं पाहतां उ-
ताणें आकाश॥ मध्यें चांदण्याचा ही प्रकाश॥ परी तें अवघें मिथ्या॥१४॥ नृपतीनें चितारी आणले॥ त्याचे त्या ऐसे पुतळे के-
ले॥ पाहतां तेचि ऐसे गमले॥ परी तें अवघें मायीक॥१५॥ नेत्रीं कांहीं बाहुली नसे॥ जे व्हां जें पाहावें ते व्हां तें भासे॥ डोळां प्रति
बिंब दिसे॥ तें साच कैसें नी॥१६॥ जितुके बुडबुडे उठती॥ तितुक्यांमध्यें रूपें दिसती॥ क्षणामध्यें फुटोन जाती॥ रूपें मिथ्या॥
॥१७॥ लघु दर्पणें दोनी चारी हातीं॥ तितुकीं रूपें प्रतिबिंबती॥ परी तें मिथ्या अंतीं॥ येकचि मुख॥१८॥ नदी तीरें भार जातां॥
दुसरा भार दिसे पालथा॥ कांपड सादाचा अवचिता॥ गजर उठे॥१९॥ वापी सरोवराचें नीर॥ तेथें पशु पक्षी नर वानर॥ ना-
ना पत्रें वृक्ष विस्तार॥ दिसे दोहींसवा॥२०॥ एक शस्त्र झाडूं जातां॥ दोनी दिसती न खतां॥ नाना तंतू ठणत्कारितां॥ द्विधा भास
ती॥२१॥ कांते दर्पणाचे मंदिरीं॥ बैसलीस भा दिसे दुसरी॥ बहुत दीपांचिये हारी॥ बहुत छाया दीसती॥२२॥ ऐसें हें बहुविध
भासे॥ साचा सारिखें दिसे॥ परी हें सत्य ह्मणोन कैसें॥ विश्वासावें॥२३॥ माया मिथ्या बाजिगिरी॥ दिसे साचाचिये परी॥ परी

हेजाणत्यानेंखरी॥ मानूंनयेकीं॥२४॥ लटिकेंसाचाऐसें भावावें॥तरीमगपारखींकासयाअसावें॥ एवंयेअविद्येचेंगोवें॥
एसेंचिआसती॥२५॥मनुष्यांचीबाजिगरी॥बहुतजनावाटेखरी॥सेवटपाहातांनिर्धारीं॥मिथ्याहोये॥२६॥तैशीचमांवरा
क्षसांची॥देवांसहीवाटेसांची॥पंचवटिकेसिंमृगांची॥पाठीघेतलीरामें॥२७॥पूर्वकायापालटिती॥येकाचेहीबहुतहो-
ती॥रक्तबिंदीजन्मती॥रजनीचर॥२८॥नानापदार्थफळेंचिझालें॥द्वारकेमध्येंप्रवेशले॥कृष्णेंदैत्यकितीवधिले॥कपट
रूपी॥२९॥कैसेंकपटरावणाचें॥शीरकेलेंमावेचें॥काळनेमीच्याआश्रमाचें॥अपूर्वकैसें॥३०॥नानादैत्यकपटमती॥जे
देवांसहीनाटोपिती॥मगनिर्माण होऊनशक्ती॥संहारकेला॥३१॥ऐसीराक्षसांचीमाव॥जाणोंनशकतीदेव॥कपटवि-
द्येचेंलाघव॥अघटितत्यांचें॥३२॥ मनुष्यांची बाजिगरी॥राक्षसांचींवोडंबरीं॥भगवंताचीनानापरी॥विचित्रमाया॥३३
हेसाचासारिखीचदिसे॥विचारितांचिनिरसे॥मिथ्याचपरीआभासे॥निरंतर॥३४॥साचह्मणावीतरीहेंनासे॥मिथ्याह्म
णावीतरीहेदिसे॥दोहींपदार्थींअविश्वासे॥सांगतांमन॥३५॥परंतुहेंनव्हेसाचार॥मायेचामिथ्याविचार॥दिसतेंहेंस्वप्ना
कार॥जाणबापा॥३६॥तथापिआजूनतुजला॥भासचिसत्यवाटला॥तरीयेथेंचुकापडिला॥ ऐकबापा॥३७॥ दृश्यभा
सअविद्यात्मक॥तुझाहीदेहतदात्मक॥ह्मणोनिहाविवेक॥तेथेंसंचरला॥३८॥दृष्टीनेंदृश्यदेखिलें॥मनभासावरीबै-
सलें॥तरीतेंलिंगदेहझालें॥अविद्यात्मक॥३९॥अविद्येनेंअविद्यादेखिली॥ह्मणोनगोष्टीविश्वासली॥तुझीकायाअव-
घीसंचली॥अविद्येची॥४०॥तेचिकायामीआपण॥देहबुद्धीचेंलक्षण॥येणेंकरिनांझालेंप्रमाण॥दृश्यअवघें॥४१॥इ-
कडेसत्यमानिलादेहो॥तिकडेदृश्यसत्यहानिर्वाहो॥दोहींमध्येंमहासंदेहो॥पैसावलाबळें॥४२॥देहेंबुद्धीकेलीबळक ९
ट॥आणिब्रह्मपाहेंगेलाधीट॥तोंदृश्यानेंरुधिलीवाट॥परब्रह्माची॥४३॥तेथेंसाचमानिलेंदृश्याला॥निश्चयेचिबाणोनि

गेला।। पाहा होऊं न्हे डाचुकापडिला।। अकस्मात।।४४।।आतां असो हें बोलणें।। ब्रह्म नपाविजे मीपणें।। देहबुद्धीचीं लक्षणें।।
दृश्यभाविती।।४५।। अस्थीचा देहीं मांसाचा डोळा।। पाहेन ह्मणे ब्रह्मींचा सोहळा।। तो ज्ञाता नव्हे आंधळा।। केवळ मूर्ख।।४६
दृष्टीस दिसे मनास भासे।। तितुकें काळांतरीं नासे।। ह्मणोनि दृश्यातीत असे।। परब्रह्म तें।।४७।। परब्रह्म तें शाश्वत।। माया
तेचि अशाश्वत।। ऐसा बोलिला निश्चितार्थ।। नाना शास्त्रीं।।४८।। आतां पुढें निरूपण।। देहबुद्धीचें लक्षण।। चुकापडिला तो
मी कोण।। बोलिलें असे।।४९।। मी कोण हें जाणावें।। मीपण त्यागून अनन्य व्हावें।। मग समाधान तें स्वभावें।। आंगीं बाणे।।
।।५०।। ।।इति श्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादे षष्ठदशके दृश्यनिरसनंनाम अष्टमः समासः।। ८।। ।।गुप्त आहे उदंड
धन।। काय जाणती सेवकजन।। तयास आहे ज्ञान।। बाल्याकाराचें।।१।। गुप्त ठेविले उदंड अर्थ।। आणि प्रगट दिसती पदा-
र्थ।। शाहाणे शोधिती स्वार्थ।। अंतरीं असे।।२।। तैसें दृश्य हें मायिक।। पाहात असति सकळ लोक।। परी जयास ठाउका विवे-
क।। ते अंतर जाणती।।३।। द्रव्य देऊन जळ सोडिलें।। लोक ह्मणती सरोवर भरलें।। तयाचें अभ्यंतर कळलें।। समर्थजनासीं
।।४।। तैसे ज्ञाते जे समर्थ।। तिहीं वोळखिला परमार्थ।। इतर ते करिती स्वार्थ।। दृश्य पदार्थाचा।।५।। काबाडी वाहती काबाड।।
श्रेष्ठ भोगिती रत्नें जोड।। हें जयाचें त्यास गोड।। कर्मयोगें।।६।। येक काष्ठ स्वार्थ करिती।। येक कशाभाये कवटिती।। तैसे नव्हे कीं
नृपति।। सार भोक्ते।।७।। जयास आहे विचार।। ते स्फरवास नीं झाले स्वार।। इतर ते जवळील भार।। वाहात विमेले।।८।। एकदि-
व्यान्नें भक्षिती।। एक विष्ठा सांवडीती।। आपण वर्तल्याचा घेती।। साभिमान।।९।। सार सेविजे श्रेष्ठीं।। असार घेइजे वृथापुष्टीं।
सारासाराची गोष्टी।। सज्ञान जाणती ।।१०।। गुप्त परीस चिंतामणी।। प्रगट खडे काचमणी।। गुप्त हेम रत्नखाणी।। प्रगट पा-
षाण मृत्तिका।।११।। अव्हा शंख अव्हा वेल।। गुप्त वनस्पती अमोल्य।। एरंड धोत्रे बहु साल।। प्रगट सिंपी।।१२।। को ठें दिसेना

दा॰ द॰ जो॥१७॥अत्यंतविचाराचेबोल॥तरीतेंमायिकचिफोल॥शब्दसबाह्यसरबोल॥अर्थचिअवघा॥१८॥शब्दाकरितांकळेअ- स॰
११ र्थ॥अर्थपाहतांशब्दव्यर्थ॥शब्दसांगेयथार्थ॥परीआपणमिथ्या॥१९॥शब्दकरितांवस्तुभासे॥वस्तुपाहतांशब्दनासे॥श- १०
ब्दफोलअर्थअसे॥घनदाटपणें॥२०॥भुसाकरितांधान्यनिपजे॥धान्यघेऊनभूंसटाकिजे॥तैसाभूंसशब्दजाणिजे॥अर्थधा
न्य॥२१॥पोंचटांमध्यें घनवट॥घनवटींउडेपोंचट॥तैसाशब्दहाफलगट॥परब्रह्मीं॥२२॥शब्दबोलोनिराहे॥अर्थशब्दापूर्वी
चआहे॥याकारणेंनसाहे॥उपमातयाअर्थासीं॥२३॥भूंससांडूनकणघ्यावा॥तैसावाच्यांशत्यजावा॥कणलक्षांशलक्षा
वा॥शुद्धस्वानुभव॥२४॥दृश्यावेगळेंबोलिजे॥त्यासवाच्यांशह्मणिजे॥त्याचाअर्थतोजाणिजे॥शुद्धलक्षांश॥२५॥ऐसा
जोशुद्धलक्षांश॥तोचिजाणावापूर्वपक्ष॥स्वानुभवतोअलक्ष॥लक्षिलानवचे॥२६॥जेथेंगाळूनसांडिलेंनभा॥जोअनुभवा
चागाभा॥ऐसातोहीउभा॥कल्पितकेला॥२७॥मिथ्याकल्पनेपासूनझाला॥खरेंपणकेसेंअसेलत्याला॥ह्मणोनितेथेंअ
नुभवाला॥ठावचिनाहीं॥२८॥दुजेवीणअनुभव॥हेंबोलणेंचितोवाव॥याकारणेंनाहींठाव॥अनुभवासीं॥२९॥अनुभवें
त्रिपुटीउपजे॥अद्वैतींद्वैतचिलाजे॥ह्मणोनियांबोलणेंसाजे॥अनिर्वाच्य॥३०॥दिवसरजनीचेंपरिमित॥करावयामूळआ-
दित्य॥तोआदित्यगेलियाउर्वरीत॥त्यासीकायह्मणावें॥३१॥शब्दमौन्याचाविचार॥व्हावयामूळओंकार॥तोवोंकारगेलि
याउच्चार॥कैसाकरावा॥३२॥अनुभवआणिअनुभविता॥सकळयेमायेचिकरितां॥मायामुळींचनसतां॥त्यासकायह्मण
वें॥३३॥वस्तुएकआपणएक॥ऐसीवस्तीवेगळीक॥तरींअनुभवाचाविवेक॥बोलोंयेतांखरें॥३४॥वेगळेपणाचीवार्ता॥
तेलटिकीवंध्येचीसुता॥ह्मणोनियांअभिन्नता॥मुळींचआहे॥३५॥अजन्माहोतांनिजेला॥तेणेंस्वप्नींस्वप्नदेखिला॥सद्गु- ११
रूशिशरणगेला॥संसारदुःखें॥३६॥सद्गुरुकृपेस्तव॥झालासंसारवाव॥ज्ञानझालियांठाव॥पुसेअज्ञानाचा॥३७॥आहे-

तितुकेंनाहींझालें॥नाहींनाहींपणेंनिमालें॥आहेनाहींजाऊनउरलें॥नसोनकांहीं॥३८॥शून्यत्वातीतशुद्धज्ञान॥तेणेंझा-
लेंसमाधान॥ऐक्यरूपेंअभिन्न॥सहजस्थिती॥३९॥अद्वैतनिरूपणहोतां॥निमालीद्वैताचीवार्ता॥ज्ञानचर्चाबोलोंजातां॥
जागृतीआली॥४०॥श्रोतीं व्हावेंसमाधान॥अर्थींघालावेंमन॥खुणेपावतांसमाधान॥अंतरींकळे॥४१॥तेणेंजितुकेंज्ञा
नकथिलें॥तितुकेंस्वप्नावरीगेलें॥अनिर्वाच्यसुखउरलें॥शब्दांतील॥४२॥तेथेंशब्देंवीणऐक्यता॥अनुभवनाअनुभ
विता॥ऐसानिवांततोमागुता॥जागृतीआला॥४३॥तेणेंस्वप्नींस्वप्नदेखिला॥जागाहोऊनजागृतीसआला॥तेथेंतर्ककुं-
ठीतजाहला॥अंतनलगे॥४४॥यानिरूपणाचेंमूळ॥केलेंचकरूंप्रांजळ॥तेणेंअंतरींनिवळ॥समाधानकळे॥४५॥तव
शिष्येंविनविलें॥जीहेंआतांनिरोपिलें॥तरीपाहिजेबोलिलें॥मागुतेंस्वामी॥४६॥मजकळायाकारणें॥केलेंचकरावें-
निरूपण॥तेथीलजेकांनिजखुण॥तेमजअनुभवावी॥४७॥अजन्मातोसांगकवण॥तेणेंदेखिलाकैसास्वप्न॥येथेंकेसेंनि
रूपण॥बोलिलेंआहे॥४८॥जाणोनिशिष्याचाआदर॥स्वामीदेतीप्रत्योत्तर॥तेंचिआतांअतितत्पर॥श्रोतींयेथेंपरिसावें
॥४९॥ऐकशिष्यासावधान॥अजन्मातोतूंचिजाण॥तुवांदेखिलास्वप्नींस्वप्न॥तोहीआतांसांगतों॥५०॥स्वप्नींस्वप्नाचावि
चार॥तोतूंजाणहासंसार॥तेथेंतुवांसारासार॥विचारकेला॥५१॥रिघोनीसद्गुरूसीशरण॥काढूनशब्दनिरूपण॥या-
चीकरिसीऊणखूण॥प्रत्यक्षआतां॥५२॥याचाचिघेतांअनुभव॥बोलणेंतितुकेंहोतेंवाव॥निवांतेविश्रांतीचाठाव॥ते-
तूंजाणजागृती॥५३॥ज्ञानगोष्टीचागलबला॥सरोनअर्थप्रगटला॥याचाविचारघेतांआला॥अंतरींअनुभव॥५४॥तूंजवा-
टेहेजागृति॥मजझालीअनुभवप्राप्ती॥यानांचकेवळभ्रांति॥फिटलीचनाहीं॥५५॥अनुभवअनुभवींविराला॥अनुभवेंवी
णअनुभवाआला॥हाहीस्वप्नींचाचेइला॥नाहींचबापा॥५६॥जागाझालियास्वप्नऊर्मी॥स्वप्नींह्मणशीअजन्मातोमी॥जागे

 पणेंस्वप्नऊर्मी॥ गेलीचनाहीं॥५७॥ स्वप्नींवाटेजागेपण॥ तैसीअनुभवाचीखूण॥ आलीपरीतेसत्यस्वप्न॥ भ्रमरूप॥५८॥जा
 गृतयापैलीकडे॥ तेंसांगणेंकेंविघडे॥ जेथेंधारणाचिमोडे॥ विवेकाची॥५९॥ ह्मणोनितेसमाधान॥ बोलतांचिनयेअसेंजाण
निःशब्दाचीऐसीखूण॥ वोळखावी॥६०॥ ऐसेंआहेसमाधान॥ बोलतांचनयेजाण॥ इतुकेनबाणलीखूण॥ निःशब्दाची॥
॥६१॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेषष्ठदशकेअनिर्वाच्यनिरूपणंनामदशमःसमासः॥१०॥ ॥ छ॥

अथ दासबोध सप्तमदशक प्रारंभः

दा०द०७ श्रीगणेशायनमः॥ विद्यावंताचापूर्वजु॥ मत्तानतुऐकद्विजु॥ त्रिनयनचतुर्भुजु॥ परशुपाणी॥१॥ कुबेरापासूनअर्थ॥ वेदांपासून स
१ परमार्थ॥ लक्ष्मीपासूनसमर्थ॥ भाग्यासिंआलें॥२॥ मंगळमूर्तीआद्या॥ पासूनझालीसकळविद्या॥ तेणेंलाघवकविगद्या॥ १
सत्यात्रेंजाहलीं॥३॥ तेसींसमर्थाचींलेंकुरें॥ नानाअळंकारीसुंदरें॥ मूळपुरुषाचे निद्वारें॥ तेंसेकवी॥४॥ नमूंऐसीयागणें
द्रा॥ विद्याप्रकाशेंपूर्णचंद्रा॥ जयाचेनबोधसमुद्रा॥ भरितेंदाटेबळें॥५॥ जोकर्तृत्वासआरंभ॥ मूळपुरुषमूळारंभ॥ जोपरा-
त्परस्वयंभ॥ आदिअंति॥६॥ तयापासूनप्रमदा॥ इच्छाकुमारीशारदा॥ आदित्यापासूनगोदा॥ मृगजळवाहे॥७॥ जेमिथ्या
ह्मणतांचगोंवि॥ मायीकपणेंलाघवी॥ वक्तयासवेढालावी॥ वेगळेपणें॥८॥ जेद्वैताचीजननी॥ कींतेअद्वैताचीखाणी॥ मूळ
मायागवसणी॥ अनंतब्रह्मांडाची॥९॥ किंतेओदुंबरीवेली॥ अनंतब्रह्मांडेंलगडलीं॥ मूळपुरुषाचीमाउली॥ दुहितारूपें॥१०
वंदूंऐसीवेदमाता॥ आदिपुरुषाचीजेसत्ता॥ आतांआठवीनसमर्था॥ सद्गुरुसीं॥११॥ जयाचेनिकृपादृष्टी॥ होयआनंदाची-
वृष्टी॥ तेणेंगुणेंसर्वसृष्टी॥ आनंदमये॥१२॥ कींतोआनंदाचाजनक॥ सायोज्यमुक्तीचानायक॥ कैवल्यपददायक॥ अनाथ
बंधु॥१३॥ मुमुक्षचातकींसुस्वर॥ करुणापाहिजेअंबर॥ बोलेकृपेचाजळधर॥ साधकांवरी॥१४॥ कींतेंभवार्णवींचेंतारूं॥
बोधेंपाविजेपैलपारू॥ महाभवर्तीआधारू॥ भाविकांसी॥१५॥ कींतोकाळाचानियंता॥ नानासंकटींसोडविता॥ कींतेभावि-
कांचीमाता॥ परमस्नेहाळु॥१६॥ कींतोपरत्रींचाआधारू॥ कींतोविश्रांतीचाथारू॥ नातरीसुखाचेंमाहेरु॥ सुखरूप॥१७॥ ऐ-
सासद्गुरुपूर्णपणीं॥ तुटेभेदाचीकडसणी॥ देहेंवीणलोटांगणीं॥ तयाप्रभुसीं॥१८॥ साधुसंतआणिसज्जन॥ वंदूनियांश्रो
तेजन॥ आतांकथानुसंधान॥ सावधऐका॥१९॥ संसारहाचिदीर्घस्वप्न॥ लोभेंवोसणतीजन॥ माझीकांतामाझेंधन॥ क १
न्यापुत्रमाझे॥२०॥ ज्ञानसूर्यमावळला॥ तेणेंप्रकाशलोपला॥ अंधःकारेंपूर्णझाला॥ ब्रह्मगोळअवघा॥२१॥ नाहींसत्वाचेंचां

दणें॥ कांहीं मार्ग न दिसे जेणें॥ सर्व भ्रांतिचे निरगुणें॥ आपें आपन दिसे॥ २२॥ देहबुद्धी अहंकारें॥ निजेले घोरतिघोरें॥ दुःखें आक्रंदती थोरें॥ विषयसुखाकारणें॥ २३॥ निजेले असतां मेले॥ पुनः उपजतांच निजेले॥ ऐसे आणि गेले॥ बहुत लोक॥ २४॥ निद्रस्त रेपणेंचि सेरा॥ बहुतीं केल्या येरझारा॥ नेणोनियां परमेश्वरा॥ भोगिले कष्ट॥ २५॥ तया कष्टाचें निर्शन॥ व्हावया पाहिजे आत्मज्ञान॥ ह्मणोनि हें निरूपण॥ अध्यात्मग्रंथ॥ २६॥ सकळ विद्येमध्यें सार॥ अध्यात्मविद्येचा विचार॥ दशमाध्यायीं शारंगधर॥ भगवद्गीतेंत बोलिला॥ २७॥ ॥श्लो०॥ अध्यात्मविद्या विद्यानां वादः प्रवदतामहम्॥ ॥ याकारणें अद्वैतग्रंथ॥ अध्यात्मविद्येचा परमार्थ॥ पावावया तोचि समर्थ॥ जो सर्वांगें श्रोता॥ २८॥ जयाचें चंचळ हृदये॥ तेणें ग्रंथ सोडूं चिनये॥ सोडितां अलभ्य होये॥ अर्थ येथींचा॥ २९॥ जयास जोडावा परमार्थ॥ तेणें पाहावा हा ग्रंथ॥ अर्थ शोधितां परमार्थ॥ निश्चय बाणे॥ ३०॥ जयास नाहीं परमार्थ॥ तयास न कळे येथिंचा अर्थ॥ नेत्रेंवीण निधान स्वार्थ॥ अंधास न कळे॥ ३१॥ एक ह्मणती मराठें काय॥ हें तो भल्यानें हें ऐकोनये॥ तीं मूर्खें नेणती सोये॥ अर्थान्वयाची॥ ३२॥ लोहाची मांदूस केली॥ नानारत्नें सांटविली॥ ती अभाग्यानें त्यागिली॥ लोखंड ह्मणोनी॥ ३३॥ तैसी भाषा प्राकृत॥ अर्थ वेदांत आणि सिद्धांत॥ नेणोनि त्यागिती भ्रांत॥ मंदबुद्धी स्तव॥ ३४॥ आहाच सांपडतां धन॥ त्याग करणें मूर्खपण॥ द्रव्य घ्यावें सांठऊन॥ पाहोंचि नये॥ ३५॥ परीस देखिला आंगणीं॥ मार्गी सांपडला चिंतामणी॥ अथवा वेळ महागुणी॥ कुपामध्यें॥ ३६॥ तैसें प्राकृतीं अद्वैत॥ सुगम आणि सुप्रचीत॥ अध्यात्मलाभे अकस्मात॥ तरी अवश्य घ्यावें॥ ३७॥ न करितां वित्पत्तीचा श्रम॥ सकळ शास्त्रार्थ होय सुगम॥ सत्समागमाचें वर्म॥ तें हें ऐसें असे॥ ३८॥ जें वित्पत्तीनें न कळे॥ तें सत्समागमें कळे॥ सकळ शास्त्रार्थ आकळे॥ स्वानुभवासीं॥ ३९॥ ह्मणोनि कारण सत्समागम॥ तेथें न लगे वित्पत्तीश्रम॥ जन्मसार्थकाचें वर्म॥ वेगळेंचि आहे॥ ४०

श्लो॰॥ ॥भाषाभेदाश्चवर्तंतेअर्थएकोनसंशयः॥ द्वैतपात्रेयथारवाद्यंस्वादभेदोनविद्यते॥१॥ ॥टी॰॥भाषापालटे- स॰
कांहीं॥अर्थवांयांजातनाहीं॥कार्यसिद्धीतेसर्वही॥अर्थापासीं॥४१॥ तथापिप्राकृताकरितां॥संस्कृताचीसार्थकता॥ १
येऱ्हवींत्यागुप्तार्था॥कोणजाणे॥४२॥आतांअसोहें बोलणें॥भाषात्यागूनअर्थघेणें॥उत्तमघेऊनत्यागकरणें॥सा
लीटरफलांच्या॥४३॥अर्थसारभाषापोंचट॥अभिमानेंकरावीरवटपट॥नानाअहंतेनेंवाट॥रुधिलीमोक्षाची॥
॥४४॥ शोधघेतांलक्षांशाचा॥ तेथेंआधीवाच्यांशकेंचा॥अगाधमहिमाभगवंताचा॥कळलापाहिजे॥४५॥ मुके-
पणाचें बोलणें॥ हेंजयाचेंतोचिजाणें॥स्वानुभवाचियेरवुणे॥ स्वानुभवीपाहिजे॥४६॥अर्थजाणेअध्यात्माचा॥
ऐसाश्रोतामिळेलकेंचा॥जयासिबोलतांवाचेचा॥ हव्यासचिपुरे॥४७॥परीक्षवंतापुढेंरत्न॥ठेवितांहोयसमा-
धान॥तैसेंज्ञानियापुढेंज्ञान॥ बोलावेंवाटे॥४८॥मायाजाळेंदुश्चितहोये॥तेंनिरूपणींकामानये॥संसारिकांकळेकाय
अर्थयेथींचा॥४९॥ ॥श्लोक॥ ॥व्यवसायात्मिकाबुद्धिरेकेहकुरुनंदन॥ बहुशाखाह्यनंताश्चबुद्धयोव्यवसायिनाम्॥
॥१॥ ॥टी॰॥ व्यवसायींजोमळीन॥त्यासिनकळेनिरूपण॥ येथेंपाहिजेसावधपण॥अतिशयेसीं॥५०॥नानारत्नेंना
नाणिं॥दुश्चीतपणेंघेतांहाणि॥ परीक्षानेणतांप्राणी॥ ठकलातेथें॥५१॥तैसेंनिरूपणींजाणां॥आहाचपाहतांकळे-
ना॥मराठेंचिउमजेना॥कांहींकेल्या॥५२॥जेथेंनिरूपणाचेबोल॥आणिअनुभवाचीवोल॥तेसंस्कृतापरीसखोल॥
अध्यात्मश्रवण॥५३॥मायाब्रह्मवोळखावें॥तयासअध्यात्मह्मणावें॥तरीतेमायेचेंजाणावें॥ स्वरूपआधीं॥५४
मायासगूणसाकार॥मायासर्वस्वविकार॥मायाजाणिजेविस्तार॥ पंचभूतांचा॥५५॥ मायादृश्यदृष्टीसदिसे॥ मा- २
याभासमनासभासे॥मायाक्षणभंगूरनासे॥विवेकेंपाहतां॥५६॥मायाअनेकविश्वरूप॥मायाविष्णूचेंस्वरूप॥

मायेचीसीमा अस्रुप ।। बोलिजेतितुकीथोडी ।। ५७ ।। मायावहुरूपीबहुरंग ।। मायाईश्वराचासंग ।। मायापाहतांअभंग ।।
अखिलवाटे ।। ५८ ।। मायासृष्टीचीरचना ।। मायाआपुलीकल्पना ।। मायातोडितांतुटेना ।। ज्ञानेंविण ।। ५९ ।। ऐसीमाया-
निरोपिली ।। संकल्पसंकेतेंबोलिली ।। पुढेंवृत्तीसावधकेली ।। पाहिजेश्रोतीं ।। ६० ।। पुढेंब्रह्मनिरोपण ।। निरोपिलेंब्र-
ह्मज्ञान ।। जेणेंतुटेमायाभान ।। एकसरें ।। ६१ ।। ।। इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेसप्तदशकेमंगलाचरणंनाम
प्रथमःसमासः ।। १ ।। ।। ब्रह्मनिर्गुणनिराकार ।। ब्रह्मनिःसंगनिर्विकार ।। ब्रह्मासनाहींपारावार ।। बोलतीसाधु ।।
।। १ ।। ब्रह्मसर्वांसव्यापक ।। ब्रह्मअनेकींएक ।। ब्रह्मशाश्वतहाविवेक ।। बोलिलाशास्त्रीं ।। २ ।। ब्रह्मअच्युतअनंत ।। ब्र-
ह्मसदोदीतसंत ।। ब्रह्मकल्पनेरहित ।। निर्विकल्प ।। ३ ।। ब्रह्मदृश्यावेगळें ।। ब्रह्मशून्यत्वानिराळें ।। ब्रह्मइंद्रियांच्यामे
ळें ।। चोजवेना ।। ४ ।। ब्रह्मदृष्टीसदिसेना ।। ब्रह्ममूर्खांसअसेना ।। ब्रह्मगुरुवीणयेईना ।। अनुभवासी ।। ५ ।। ब्रह्मसक
ळांहुनीथोर ।। ब्रह्माऐसेंनाहींसार ।। ब्रह्मसूक्ष्मअगोचर ।। ब्रह्मादिकांसी ।। ६ ।। ब्रह्मशब्दींऐसेंतैसें ।। बोलिजेत्याहुनी
अनारिसें ।। परितेंश्रवणअभ्यासें ।। पाविजेब्रह्म ।। ७ ।। ब्रह्मासनामेंअनंत ।। परीतेंब्रह्मनामातीत ।। ब्रह्मासहेदृष्टांत ।।
देतांनशोभती ।। ८ ।। ब्रह्मासारिखेंदुसरें ।। पाहातांकायआहेखरें ।। ब्रह्मींदृष्टांतउत्तरें ।। कदांनसाहे ।। ९ ।। श्रुती ।। यतोवा
चोनिवर्तंते ।। अप्राप्यमनसासह ।। जेथेंवाचानिवर्तती ।। मनासनाहींब्रह्मप्राप्ती ।। ऐसीबोलिलीश्रुती ।। सिद्धांतवचनीं ।।
।। १० ।। कल्पनारूपमनपाहीं ।। ब्रह्मींकल्पनाचिनाहीं ।। ह्मणोनिहेंवाक्यकांहीं ।। अन्यथानव्हे ।। ११ ।। आतांमनासिंजेंअ
प्राप्त ।। तेंकैसेंनिहोईलप्राप्त ।। ऐसेंह्मणालतरीकृत्य ।। सद्गुरूवीणनाहीं ।। १२ ।। भांडारगृहेंभरलीं ।। परीअसतीअडक
लीं ।। हातासनयेतांकिल्ली ।। सर्वहीअप्राप्त ।। १३ ।। तरीतेकिल्लीतेकवण ।। मजकरावीनिरूपण ।। ऐसाश्रोताप्रुसेखुण ।।

दा॰द॰७ वस्तयासीं॥ १४॥ सद्गुरू कृपातेचि किल्ली॥ जेणें बुद्धी प्रकाशली॥ द्वैतकपाटें उघडलीं॥ एकसरां॥ १५॥ तेथें सुख असे· स॰
३ वाड॥ नाहीं मनासीं पवाड॥ मनेवीण कैंचाड॥ साधनाचा॥ १६॥ त्याची मनाविण प्राप्ति॥ कीं वासनेवीण तृप्ति॥ तेथें न च· २
लेविसत्ती॥ कल्पनेची॥ १७॥ तें परेहुनि पर॥ मनबुद्धिअगोचर॥ संग सोडितां सत्वर॥ पाविजेतें॥ १८॥ संग सोडावा आ
पुला॥ मग पाहावें त्याला॥ अनुभवीतो या बोला॥ सुखावेलगा॥ १९॥ आपण ह्मणिजे मीपण॥ मीपण ह्मणिजे जीवप
ण॥ जीवपण ह्मणिजे अज्ञान॥ संगजडला॥ २०॥ सोडितां तयासंगासी॥ ऐक्य होय निःसंगासीं॥ कल्पनेवीण प्राप्ती
सीं॥ अधिकार ऐसा॥ २१ मीं कोण ऐसें नेणिजे॥ तयांनांव अज्ञान बोलिजे॥ अज्ञान गेलिया पाविजे॥ परब्रह्म तें॥ २२॥
देहबुद्धीचें थोरपण॥ परब्रह्मीं न चले जाण॥ तेथें होतसे निर्वाण॥ अहंभावासीं॥ २३॥ उंच नीच नाहीं परी॥ रायारं
कायेकचसरी॥ झाला पुरूष अथवा नारी॥ तरी येकचि पद॥ २४॥ ब्राह्मणाचें ब्रह्म तें सोंवळें॥ शूद्राचें ब्रह्म तें वोवळें॥
ऐसें वेगळें आगळें॥ तेथें असेचि ना॥ २५॥ उंच ब्रह्म तें रायासीं॥ नीच ब्रह्म तें परिवारासीं॥ ऐसा भेद तयापासीं॥ मुळीं
चि नाहीं॥ २६॥ सकळांस मिळोन ब्रह्म एक॥ तेथें नाहीं अनेक॥ रंक अथवा ब्रह्मादिक॥ तेथेंचि जाती॥ २७॥ स्वर्गमृत्यू·
आणि पाताळ॥ तिहीं लोकिंचे ज्ञाते सकळ॥ सकळांसि मिळोनि एकचि स्थळ॥ विश्रांतिचें॥ २८॥ गुरुशिष्या एकचि·
पद॥ तथें नाहीं भेदाभेद॥ परी या देहाचा संबंध॥ तोडिला पाहिजे॥ २९॥ देहबुद्धिच्या अंतीं॥ सकळांसि एकचि प्राप्ति
एकब्रह्म द्वितीय नास्ति॥ हें श्रुतीचें वचन॥ ३०॥ साधु दिसती वेगळाले॥ परी ते स्वरूपीं मिळाले॥ अवघे मिळोनि ये·
कचि झाले॥ देहातीत वस्तु॥ ३१॥ ब्रह्म नाहीं नवें जुनें॥ ब्रह्म नाहीं अधिक उणें॥ उणें भावील तें सुणें॥ देहबुद्धिचें॥ ३
॥ ३२॥ देहबुद्धीचा निश्चयो॥ करी समाधानाचा क्षयो॥ चुके समाधान समयो॥ देहबुद्धियोगें॥ ३३॥ देहाचें जें थोरपण॥

तेंविदेहबुद्धीचें लक्षण॥ मिथ्याजाणोनविचक्षण॥ निंदितीदेहो॥ ३४॥ देहपावेजंवरीमरण॥ तंववरीधरीदेहाभिमा न॥ पुन्हादारववीपुनरागमन॥ देहबुद्धीमागुती॥ ३५॥ देहाचेनिथोरपणें॥ समाधानासिंआणिलेंउणें॥ देहपडेलकों- ण्यागुणें॥ हेंहींकळेना॥ ३६॥ हितआहेदेहातीत॥ म्हणोनिनिरोपितीसंत॥ देहबुद्धीनेंअनहीत॥ होऊंचिलागे॥ ३७॥ सामर्थ्यबळें देहबुद्धी॥ योगियांसतेहीबाधी॥ देहबुद्धीचउपाधी॥ पैसावोंलागे॥ ३८॥ म्हणोनदेहबुद्धीझडे॥ तरीच परमार्थघडे॥ देहबुद्धीनेंविघडे॥ ऐक्यताब्रह्मींची॥ ३९॥ विवेकवस्तकडेवोढी॥ देहबुद्धितेथूनिपाडी॥ अहंतालाऊनिनिवडी॥ वेगळेपणें॥ ४०॥ विचक्षणेंयाकारणें॥ देहबुद्धीत्यजावीश्रवणें॥ सत्यब्रह्मींसाचारपणें॥ मिळोनजावें॥ ४१॥ सत्यब्रह्मतेंकवण॥ ऐसाश्रोताकरीप्रश्न॥ प्रत्योत्तरदेआपण॥ वक्ताश्रोतयासीं॥ ४२॥ म्हणेब्रह्मएकचिअसे॥ परीतेंबहुविधाभासे॥ अनुभवदेहींअनारिसें॥ नानामतीं॥ ४३॥ जेंजेंजयाअनुभवलें॥ तेंचितयासीमानिलें॥ तेथें चित्तानेंविश्वासलें॥ अंतःकर्ण॥ ४४॥ ब्रह्मनामरूपातीत॥ असोनिनामेंबहुत॥ निर्मळनिश्चळनिचांत॥ निजानंद॥ ॥ ४५॥ अरूपअलक्षअगोचर॥ अच्युतआनंतअपार॥ अदृश्यअतर्क्यअपार॥ ऐसींनामें॥ ४६॥ नादरूपज्योतिरूप॥ चैतन्यरूपसत्तारूप॥ स्वस्वरूपसाक्षरूप॥ ऐसींनामें॥ ४७॥ शून्यआणिसनातन॥ सर्वेश्वरआणिसर्वज्ञ॥ सर्वांला जगजीवन॥ ऐसींनामें॥ ४८॥ सहजआणिसदोदित॥ शुद्धबुद्धसर्वातीत॥ शाश्वतआणिशब्दातीत॥ ऐसींनामें॥ ४९ विशाळविस्तीर्णविश्वंभर॥ विमळवस्तव्योमाकार॥ आत्मापरमात्मापरमेश्वर॥ ऐसींनामें॥ ५०॥ परमात्माज्ञान- घन॥ एकरूपपुरातन॥ चिद्रूपचिन्मात्रजाण॥ नामेंअनाम्याचीं॥ ५१॥ ऐसींनामेंअसंख्यात॥ परीतोपरेशनामातीत॥ त्याचाकरावयानिश्चितार्थ॥ ठेविलींनामें॥ ५२॥ तोविश्रांतिचाविश्राम॥ आदिपुरुषआत्माराम॥ तेंयेकचिपरब्रह्म॥

दुसरेंनाहीं॥५३॥ तेंचिकळायाकारणें॥ चौदाब्रह्मांचीलक्षणें॥ सांगिजेतीतेणेंश्रवणें॥ निश्चयबाणे॥५४॥ खोटेंनिव
डितांएकसरें॥ उरलेंतेंजाणिजेखरें॥ चौदाब्रह्मेंशास्त्राधारें॥ बोलिजेति॥५५॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्य-
संवादेसप्तदशकेब्रह्मनिरूपणंनामसमासद्वितीयः॥२॥ ॥ श्रोतींव्हावेंसावधान॥ आतांसांगतोंब्रह्मज्ञान॥
जणेंहोयसमाधान॥ साधकाचें॥१॥ रत्नेंसाधायाकारणें॥ मृत्तिकालागेयेकवटणें॥ चौदाब्रह्मांचीलक्षणें॥ जाणि-
जेतैसीं॥२॥ पदार्थेंवीणसंकेत॥ द्वैतावेगळादृष्टांत॥ पूर्वपक्षेंवीणसिद्धांत॥ बोलोंचनये॥३॥ आधिंमिथ्याउभारा-
वें॥ मगतेंवोळखोन सांडावें॥ पुढेंसत्यतेंस्वभावें॥ अंतरींबाणे॥४॥ ह्मणोनचौदाब्रह्माचासंकेत॥ बोलिलाकळाव-
यासिद्धांत॥ येथेंश्रोतींसावचित्त॥ क्षणएकअसावें॥५॥ पहिलेंतेंशब्दब्रह्म॥ दुजेंमित्येकाक्षरब्रह्म॥ तिसरेंखंब्रह्म
॥ बोलिलीश्रुती॥६॥ चौथेंजाणसर्वब्रह्म॥ पांचवेंचैतन्यब्रह्म॥ साहावेंसत्ताब्रह्म॥ साक्षब्रह्मसातवें॥७॥ आठवेंस-
गुणब्रह्म॥ नववेंनिर्गुणब्रह्म॥ दाहावेंवाच्यब्रह्म॥ जाणावेंपैं॥८॥ अनुभवतेंअकावें॥ आनंदब्रह्मतेंबारावें॥ तदा-
कारतेंतेरावें॥ चौदावेंअनिर्वाच्य॥९॥ ऐसींहेंचौदाब्रह्में॥ याचींनिरोपिलींनामें॥ आतांस्वरूपाचींवर्मे॥ संकेतेंदाऊं॥१०॥
अनुभवेंविणभ्रम॥ यानांवशब्दब्रह्म॥ आतांमित्येकाक्षरब्रह्म॥ तेंएकाक्षर॥११॥ खंशब्देंआकाशब्रह्म॥ महदाकाश
व्यापकब्रह्म॥ आतांबोलिजेलसूक्ष्मब्रह्म॥ सर्वब्रह्म॥१२॥ पंचभूतांचेंकुवेडें॥ जेंजेंतत्वदृष्टीसपडे॥ तेंतेंब्रह्मचिरो-
कडें॥ बोलिजेतआहे॥१३॥ यानांवसर्वब्रह्म॥ श्रुतिआश्रयाचेंवर्म॥ आतांचैतन्यब्रह्म॥ बोलिजेल॥१४॥ पंचभूतादि
मायेतें॥ चेतन्यचिचेतवितें॥ ह्मणोनियांचैतन्यातें॥ चैतन्यब्रह्मबोलिजे॥१५॥ चैतन्यासज्याचीसत्ता॥ तेसत्ताब्रह्मत-
त्वता॥ तयेसत्तेसजाणता॥ त्यानांवसाक्षब्रह्म॥१६॥ साक्षत्वजयापासूनी॥ तेंहीआकळिलेंगुणीं॥ सगुणब्रह्महेंवा- ४

णी॥ तयासिंवदे॥ १७॥ जेथेंनाहींगुणवार्ता॥ तेंनिर्गुणब्रह्मतत्वता॥ वाच्यब्रह्मतेंहीआतां॥ बोलिजेल॥ १८॥ जेंवाचेबोल-
तांआलें॥ तेंवाच्यब्रह्मबोलिलें॥ अनुभवासिंकथिलें॥ नवचेसर्वथा॥ १९॥ यानांवअनुभवब्रह्म॥ आनंदवृत्तीचाधर्म॥
परंतुयाचेंहिवर्म॥ बोलवेना॥ २०॥ ऐसेंहेंब्रह्मआनंद॥ तदाकारतेंअभेद॥ अनिर्वाचीसंवाद॥ तुटोनिगेला॥ २१॥ ऐ
सींहींचौदाब्रह्में॥ निरोपिलींअनुक्रमें॥ साधकेंपाहतांभ्रमें॥ बाधिजेना॥ २२॥ ब्रह्मजाणावेंशाश्वत॥ मायातेंचिअ-
शाश्वत॥ चौदाब्रह्माचासिद्धांत॥ होईलआतां॥ २३॥ शब्दब्रह्मतेंशाब्दिक॥ अनुभवेंवीणमायीक॥ शाश्वताचावि-
वेक॥ तेथेंनाहीं॥ २४॥ जेथेंक्षरनाअक्षर॥ तेथेंकैचेंमित्येकाक्षर॥ शाश्वताचाविचार॥ तेथेंनदिसे॥ २५॥ खंब्रह्म
एसेंवचन॥ तरीशून्यातेंनासीज्ञान॥ शाश्वताचेंअधिष्ठान॥ तेथेंनदिसे॥ २६॥ सर्वत्रांसहोतोअंत॥ हेंतोप्रगटचिदि-
सत॥ प्रळयबोलिलानिश्चित॥ वेदांतशास्त्रीं॥ २७॥ ब्रह्मप्रळयमांडेलजेथें॥ भूतान्वयकैंचातेथें॥ ह्मणोनियांसर्वब्र
ह्मातें॥ नाशआहे॥ २८॥ अचळासिंआणीचळण॥ निर्गुणासलावितांगुण॥ आकारासविचक्षण॥ मानीतना॥ २९॥
जेंनिर्माणपंचभूत॥ तेंप्रत्यक्षनासिवंत॥ प्रळयबोलिलानिश्चित॥ वेदांतशास्त्रीं॥ ३०॥ असोआतांहेंबहुत॥ सर्व-
ब्रह्मनाशिवंत॥ वेगळेपणासअंत॥ पाहाणेंकैंचें॥ ३१॥ आतांज यासचेतवावें॥ तेंचिमायीकस्वभावें॥ तेथेंचैतन्या-
च्यानावें॥ नाशआला॥ ३२॥ परीवारेवीणसत्ता॥ तेसत्तानव्हेतत्वता॥ पदार्थेंवीणसाक्षता॥ तेहीमिथ्या॥ ३३॥ स
गुणासनाशआहे॥ प्रत्यक्षासप्रमाणकाये॥ सगुणब्रह्मनिश्चयें॥ नाशिवंत॥ ३४॥ निर्गुणऐसेंजेंनाव॥ त्यानावास
कैंचाठाव॥ गुणेंवीणगौरव॥ येईलकैंचा॥ ३५॥ मायाजेसेंमृगजळ॥ ऐसेंबोलतीसकळ॥ कांतेंकल्पनेचेंआभाळ
नाथिलेंचि॥ ३६॥ ग्रासोनास्तिकृतोसिमा॥ जन्मेंवीणजीवात्मा॥ अद्वैतासिउपमा॥ द्वैताचीतेसी॥ ३७॥ मायेविर-

हितसत्ता॥पदार्थावीणजाणता॥अविद्येवीणचैतन्यता॥कोणासआली॥३८॥सत्ताचैतन्यतासाक्षी॥सर्वहीगुणां स॰
वियेपोशीं॥ठाईचेंनिर्गुणत्यासी॥गुणकैंचे॥३९॥ऐसेजेगुणरहित॥तेथेंनामाचासंकेत॥तोचिजाणावाअशाश्व- ३
त॥निश्वयेसीं॥४०॥निर्गुणब्रह्मासिसंकेतें॥नामेंठेविलींबहुतें॥तेंवाच्यब्रह्मत्यातें॥नाशआहे॥४१॥आनंदा-
चाअनुभव॥हाहीवृत्तीचाचभाव॥तदाकारींठाव॥वृत्तीसनाहीं॥४२॥अनिर्वाच्ययाकारणें॥संकेतवृत्तीच्या-
गुणें॥तयासंकेतासउणें॥वृत्तिनेंआणिलें॥४३॥अनिर्वाच्यतेनिवृत्ती॥तेचिउन्मनीचीस्थिती॥निरोपाधिविश्रां-
ति॥योगियांची॥४४॥वस्तुजेंकांनिरुपाधी॥तेचिसहजसमाधी॥जेणेंतुटेआधिव्याधि॥भवदुःखाची॥४५॥जो
उपाधिचाअंत॥तोचिजाणावासिद्धांत॥सिद्धांतआणिवेदांत॥धादांतआत्मा॥४६॥असोऐसेंजेंशाश्वतब्रह्म॥
जेथेंनाहींमायाभ्रम॥अनुभवीजाणेवर्म॥स्वानुभवें॥४७॥आपुलेनिअनुभवें॥कल्पनेसीमोडावें॥मगसुका
ळींपडावें॥अनुभवाचे॥४८॥निर्विकल्पासीकल्पावें॥कल्पनामोडेस्वभावें॥मगनसोनिअसावें॥कल्पकोटी॥
॥४९॥कल्पनेचेंएकबरें॥मोहविनांचमोहरे॥स्वरूपींघालितांभरें॥निर्विकल्पीं॥५०॥निर्विकल्पासकल्पितां॥क-
ल्पनेचीतुरेवार्ता॥निःसंगासभेटोंजातां॥निःसंगहोइजे॥५१॥पदार्थाऐसेंब्रह्मनव्हे॥मातेंहातींधरूनिद्यावें॥
असोहेंअनुभवावें॥सद्गुरूमुखें॥५२॥पुढेंकथेच्याअन्वयें॥केलाचिकरूंनिश्वये॥जेणेंअनुभवासये॥
केवळब्रह्म॥५३॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेसप्तमदशकेचतुर्दशब्रह्मनिरूपणंनामतृतीयःस
मासः॥३॥ ॥ब्रह्मनभाहूनिनिर्मळ॥पाहतांतैसेंपोकळ॥अरूपआणिविशाळ॥मर्यादेवेगळें॥१॥एकवीसस्वर्ग ५
सप्तपाताळ॥मिळोनयेकब्रह्मगोळ॥ऐसेंअनंततेंनिर्मळ॥व्यापूनअसे॥२॥अनंतब्रह्मांडारवालतें॥अनंतब्रह्मां

डावरुता। तेणेंवीणस्थळरितें। अणुमात्रनाहीं॥ ३॥ जळींस्थळींकाष्ठींपाषाणीं॥ ऐसीवदेलोकवाणी॥ तेणेंवीणरिता प्राणी॥ एकहीनाहीं॥ ४॥ जळचरांसजेसेंजळ॥ बाह्यअभ्यंतरींनिरविल॥ तेसेंब्रह्महें केवळ॥ जीवमात्रांसी॥ ५॥ जळावेगळाठावआहे॥ ब्रह्माबाहेरीजातांनये॥ ह्मणोनिउपमानसाहे॥ जळाचीतया॥ ६॥ आकाशाबाहेरीपळोंजातां॥ पुढेंआकाशचितत्वतां॥ तेसातयाअनंता॥ अंतचिनाहीं॥ ७॥ परीजेंअखंडभेटलें॥ सर्वांगासलिगाडिलें॥ अतीनिकटपणींचोरलें॥ सकळांसिजें॥ ८॥ तयामध्येंचिआसिजे॥ परीतयासिनेणिजे॥ उपजेभासनुपजे॥ परब्रह्मतें॥ ९॥ आकाशामध्येंआभाळ॥ तेणेंआकाशवाटेडहुळ॥ परितेंमिथ्यानिबळ॥ आकाशचिअसे॥ १०॥ न्याहारदेतां आकाशीं॥ चक्रेंदिसतीडोळ्यांशीं॥ तेसेंदृश्य ज्ञानियाशीं॥ मिथ्यारूप॥ ११॥ मिथ्याचिपरीअभासे॥ निद्रिस्तासीस्वप्नजेसें॥ जागाझालियाआपैसें॥ बुझोंलागे॥ १२॥ तेसेंआपुलेनिअनुभवें॥ ज्ञानेंजागृतीसयावें॥ मगमायिकस्वभावें॥ कळोंलागे॥ १३॥ आतांअसोहेंकुवाडें॥ जेंब्रह्मांडापेलीकडे॥ तेंचिआतांनिवाडें॥ उमजोनदाऊं॥ १४॥ ब्रह्मब्रह्मांडांकालवलें॥ पदार्थमात्रासिंव्यापूनिठेलें॥ सर्वांमध्येंविस्तारलें॥ अंशमात्रें॥ १५॥ ब्रह्मामध्येंसृष्टीभासे॥ सृष्टीमध्येंब्रह्मअसे॥ अनुभवघेतांअभासे॥ अंशमात्रें॥ १६॥ अंशमात्रेंसृष्टीभितरी॥ बाहेरीमर्यादाकोणकरी॥ सगळेंब्रह्मब्रह्मांडोदरीं॥ मायीलकेसें॥ १७॥ आवृत्तिमध्येंआकाश॥ सगळेंसांठवतांप्रयास॥ ह्मणोनतयाचाअंश॥ बोलिजेतो॥ १८॥ ब्रह्मतेसेंकालवलें॥ परीतेंनाहींहालवलें॥ सर्वांतपरीसंचलें॥ संचलेपणें॥ १९॥ पंचभूतींअसेमिश्रित॥ परंतुतेंपंचभूतातीत॥ पंकींआकाशअलिप्त॥ असोनिजेसें॥ २०॥ ब्रह्मासदृष्टांतनघडे॥ बुझावयादेणेंघडे॥ परिदृष्टांतिसाहित्यपडे॥ विचारितांआकाश॥ २१॥ खंब्रह्मऐसीश्रुती॥ गगनसदृशहेस्मृति॥ ह्मणोनब्रह्मांसदृष्टांति॥ आकाश-

घडे॥२२॥काळिमानसतांपितळ॥मगतेंसोनेंचिकेवळ॥शून्यत्वनसतांनिवळ॥आकाशब्रह्म॥२३॥ह्मणोनब्रह्मजें-
सेंगगन॥आणिमायाजेसापवन॥आडळेपरीदर्शन॥नव्हेत्याचें॥२४॥शब्दसृष्टीचीरचना॥होतजातक्षणाक्षणां॥परं
तुतेंस्थिरावेना॥वायुऐसी॥२५॥असोऐसीमायामायीक॥शाश्वततेंब्रह्मएक॥पाहोंजातांअनेक॥व्यापूनआहे॥२६
पृथ्वीसीभेदुनीआहे॥परीतेंब्रह्मकठीणनव्हे॥दुजीउपमानसाहे॥तयामृदुत्वासीं॥२७॥पृथ्वीहूनिमृदुजळ॥जळा
हूनितोअनळ॥अनळाहुनीकोमळ॥वायोजाणावा॥२८॥वायोहूनितेंगगन॥अत्यंतचिमृदूजाण॥गगनाहुनीमृदु-
पूर्ण॥ब्रह्मजाणावें॥२९॥वज्रासअसेंभेदिलें॥परीमृदुत्वनाहींगेलें॥उपमेरहितसंचलें॥कठिणनामृदु॥३०॥पृ-
थ्वीमध्येंव्यापूनिअसे॥पृथ्वीनासेतेंननासे॥जळशोषेंतेंनशोषें॥जळींअनिळ॥३१॥तेजींअसेपरीजळेना॥पवनीं
असेपरीचळेना॥गगनींअसेपरीकळेना॥परब्रह्मतें॥३२॥शरीरींअवघेंव्यापलें॥परीतेंनाहींआडळलें॥जवळी
चदुरावलें॥नवलकैसें॥३३॥सन्मुखचिचहूंकडे॥तयामध्येंपाहाणेंघडे॥बाह्याभ्यांतरींरोकडें॥सिद्धचिआहे॥३४
तयामध्येंचिआपण॥आपणासबाह्यतेंजाण॥दृश्यावेगळीखूण॥गगनासारिखी॥३५॥कांहींनाहींसेंवाटलें॥ते-
थेंचितेंकोंदाटलें॥जैसेंनदिसेआपुलें॥आपणासिधन॥३६॥जोजोपदार्थदृष्टीसपडे॥तेंत्यापदार्थापैलीकडे॥अनु-
भवेंहेंकुवाडें॥उकलावें॥३७॥मागेंपुढेंआकाश॥पदार्थेंवीणपैस॥पृथ्वीवीणअकाश॥येकरूप॥३८॥जेंजेंरूपआ
णिनाम॥तोतोनाथिलाचिभ्रम॥नामरूपातीतवर्म॥अनुभवीजाणिजे॥३९॥नभींधूम्राचेडोंगर॥उचलतीथोरथो
र॥तैसेंदावीवोडंबर॥मायादेवि॥४०॥ऐसीमायाअशाश्वत॥ब्रह्मजाणावेंशाश्वत॥सर्वाठाईंसदोदीत॥भरलेंअसे॥
४१॥पोथीवाचूंजातांपाहे॥मातृकामध्येंभरलेंआहे॥नेत्रींरिघोनियांराहे॥मृदुपणें॥४२॥श्रवणेंशब्दऐकतां॥मनें

विचारपाहतां॥मनासबाह्यनत्वता॥परंब्रह्मतें॥४३॥चरणेंचालतांमार्गी॥जेंआडळेसर्वांगीं॥करेंघेतांवस्तूलागीं॥
आडवेंब्रह्म॥४४॥असोइंद्रियसमुदाव॥तयामध्येंवर्ततेंसर्व॥जाणोंजातांमोडेहाव॥इंद्रियांची॥४५॥तेंजळींचअसे॥
पाहोंजातांनदिसें॥नदिसोनवसे॥कांहींएक॥४६॥जेंअनुभवेंचिजाणावें॥सृष्टिचेनिअभावें॥आपुलेनिस्वानुभ-
वें॥पाविजेब्रह्म॥४७॥ज्ञानदृष्टीनेंदेखणें॥चर्मदृष्टीपाहोंनेणे॥अंतरवृत्तीचियेखुणे॥अंतरवृत्तीसाक्ष॥४८॥जाणेब्रह्म
जाणेमाया॥जाणेअनुभवाच्याठाया॥तेएकजाणावीतुर्या॥सर्वसाक्षिणी॥४९॥साक्षत्ववृत्तीचेंकारण॥उन्मनीतेनिवृत्ति
जाण॥तेथेंविरेजाणपण॥विज्ञानतें॥५०॥जेथेंअज्ञानसरे॥ज्ञानतेंहीनुरे॥विज्ञानवृत्तिमुरे॥परब्रह्मीं॥५१॥ऐसेंब्रह्म
शाश्वत॥जेथेंकल्पनेसिअंत॥योगीजनाचाएकांत॥अनुभवेंजाणावें॥५२॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्य०वि-
मलब्रह्मनिरूपणंनामचतुर्थःसमासः॥४॥ ॥केवळब्रह्मजेंबोलिलें॥तेंअनुभवासआलें॥आणिमायेचेंलागलें
अनुसंधान॥१॥ब्रह्मअंतरींप्रकाशे॥आणिमायाहीप्रत्यक्षदिसे॥आतांहेंद्वैतनिरसे॥कवणेपरी॥२॥तरीआतांसावधा
न॥एकाग्रकरूनियांमन॥मायाब्रह्महेंकवण॥जाणताहे॥३॥सत्यब्रह्माचासंकल्प॥मिथ्यामायेचाविकल्प॥ऐसीया
द्वैताचाजल्प॥मनचिकरी॥४॥जाणेब्रह्मजाणेमाया॥तेयेकजाणावीतुर्या॥सर्वजाणेह्मणोनियां॥सर्वसाक्षिणी॥५
ऐकतुर्येचेंलक्षण॥जेथेंसर्वजाणपण॥सर्वचिनाहींकवण॥जाणेलगा॥६॥संकल्पविकल्पाचीसृष्टी॥झालीमनाचियेपो
टीं॥तेंमनचिमिथ्याशेवटीं॥साक्षीकवणु॥७॥साक्षत्वचैतन्यसत्ता॥हेगुणब्रह्माचियामाथां॥आरोपलेजाणवृथा॥मा
यागुणें॥८॥घटामठाचेनिगुणें॥त्रिविधआकाशबोलणें॥मायेचेनिखरेपणें॥गुणब्रह्मीं॥९॥जंवखरेपणेमायेसी॥तं
वचिसाक्षत्वब्रह्मासि॥मायाअविद्येचेनिरासी॥द्वैतकेचें॥१०॥ह्मणोनसर्वसाक्षीमन॥तेंचिझालियाउन्मन॥मगतुर्या

रूपज्ञान॥ तेंमावळोनगेलें॥ ११॥जयासद्वैतभासलें॥तेंमनउन्मनझालें॥ द्वैताअद्वैताचेंतुटलें॥अनुसंधान॥१२॥एवं- १
द्वैतआणिअद्वैत॥होयेवृत्तीचासंकेत॥ वृत्तिझालियानिवृत्त॥ द्वैतकैंचे॥१३॥ वृत्तिरहितजेंज्ञान॥तेंचिपूर्णसमाधान॥ १
जेथेंतुटेअनुसंधान॥मायाब्रह्मींचें॥१४॥मायाब्रह्मऐसाहेत॥मनेंकल्पिलासंकेत॥ब्रह्मकल्पनेरहित॥जाणतीज्ञानी॥
१५॥जेंमनबुद्धिअगोचर॥जेंकल्पनेहुनपर॥तेंअनुभवितांसंचार॥ द्वैतकैंचें॥ १६॥ द्वैतपाहतांब्रह्मनसे॥ब्रह्मपाहतां-
द्वैतनासे॥ द्वैताद्वैतभासे॥ कल्पनेसीं॥१७॥ कल्पनामायानिवारी॥ कल्पनाब्रह्मथावरी॥संशयधरीआणिवारी॥ते
हीकल्पना॥१८॥ कल्पनाकरीबंधन॥ कल्पनादेसमाधान॥ ब्रह्मींलावीअनुसंधान॥ तेहीकल्पना॥ १९॥ कल्पनाद्वैता-
चीमाता॥ कल्पनाज्ञप्तितत्वता॥ बद्धताआणिमुक्तता॥ कल्पनागुणें॥२०॥ कल्पनाअंतरींसबळ॥नस्तेदावीब्रह्मगो
ळ॥क्षणाएकांतेंनिर्मळ॥ स्वरूपकल्पी॥ २१॥क्षणाएकाधोंकावाहे॥क्षणाएकास्थीरराहे॥क्षणाएकापाहे॥वि-
स्मितहोउनी॥२२॥ क्षणाएकांतेंउमजे॥क्षणाएकानिर्बुजे॥ नानाविकारकरिजे॥ तेकल्पनाजाणावी॥२३॥ कल्पना
जन्माचेंमूळ॥ कल्पनाभक्तीचेंफळ॥ कल्पनातेच्चिकेवळ॥मोक्षदाती॥ २४॥असोऐसीहेकल्पना॥ साधनेंदेसमाधा
ना॥ येऱ्हवींहेंपतना॥मुळींचकीं ॥२५॥ ह्मणोनिसर्वांचेंमूळ॥तेहेकल्पनाचिकेवळ॥ इचेंकेलियानिर्मूळ॥ब्रह्म-
प्राप्ति॥२६॥ श्रवणआणिमनन॥निजध्यासेंसमाधान॥मिथ्याकल्पनेचेंभान॥उडोनिजाये॥२७॥ शब्दब्रह्माचानि-
श्चयो॥ करीकल्पनेंचाजयो॥ निश्चितार्थेंसंशयो॥तुटोनिजाय॥ २८॥ मिथ्याकल्पनेचेंकोडें॥ केसेंराहेसाचापुढें॥जैसे
सूर्याचेनिउजेडें॥नासेतम॥२९॥ तैसेंज्ञानाचेनिप्रकाशें॥मिथ्याकल्पनाहेनासे॥ मगहेंतुटेआपैसें॥ द्वैतानुसंधान॥ ७
॥३०॥ कल्पनेनेंकल्पनाउडे॥जैसामृगेंमृगसांपडे॥ कांशरेंशरआतुडे॥आकाशमार्गी॥३१॥ शब्दकल्पनेचेंबळ॥ज्ञा

लियानासेसबळ॥ हेंचिवचनप्रांजळ॥ सावधऐका॥ ३२॥ शब्दकल्पनेचीरवुण॥ स्वयेंकल्पिजेनिर्गुण॥ स्वस्वरूपींवि-
स्मरण॥ पडोंचिनेदीं॥ ३३॥ सदांस्वरूपानुसंधान॥ करीद्वैताचेंनिरशन॥ द्वैतनिश्चयाचेंज्ञान॥ तेंचिशब्दकल्पना॥
॥ ३४॥ अद्वैतकल्पितेशब्द॥ द्वैतकल्पितेअशब्द॥ अशब्दतेंचिप्रसिद्ध॥ सबळजाणावी॥ ३५॥ शब्दकल्पनेचाअर्थ॥
अद्वैताचानिश्चितार्थ॥ आणिसबळव्यर्थ॥ द्वैतकल्पी॥ ३६॥ अद्वैतकल्पनाप्रकाशे॥ तेचक्षणींद्वैतनासे॥ द्वैतासरि
सीनिरसे॥ सबळकल्पना॥ ३७॥ कल्पनेनेंकल्पनासरे॥ ऐसेंजाणावेंचतुरें॥ सबळगेलियानंतरें॥ शब्दउरली॥ ३८
शब्दकल्पनेचेंरूप॥ तेंचिकल्पीस्वरूप॥ स्वरूपकल्पितांतद्रूप॥ होयआपण॥ ३९॥ कल्पनेसीमिथ्यत्वआलें॥ सह-
जचितद्रूपझालें॥ आत्मनिश्चयेंनाशिलें॥ कल्पनेसी॥ ४०॥ जेचिक्षणींनिश्चयचळे॥ तेचिक्षणींद्वैतउफाळे॥ जैसा
अस्तमानींप्रबळे॥ अंधकार॥ ४१॥ तैसेंज्ञानहोतांमळीण॥ अज्ञानप्रबळेजाण॥ याकारणेंश्रवण॥ अखंडअसावें॥
॥ ४२॥ आतांअसोहेंबोलणेंझालें॥ अशंकाफेडुंएकाबोलें॥ जयासद्वैतभासलें॥ तेंतूंनव्हेसीसर्वथा॥ ४३॥ मागील
अशंकाफीटली॥ इतुकेनहेकथासंपली॥ पुढेंवृत्तिसावधकेली॥ पाहिजेश्रोतीं॥ ४४॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशि-
ष्यसंवादेअद्वैतकल्पनानिदर्शननंनामपंचमःसमासः॥ ५॥ ॥ अद्वैतब्रह्मनिरोपिलें॥ जेंकल्पनेरहितसंचलें॥ क्ष
णएकतदाकारकेलें॥ मजयानिरूपणें॥ १॥ परीम्यांतदाकारव्हावें॥ ब्रह्मचिहोऊनअसावें॥ पुनःसंसारासनयावें॥ चं
चळपणेंसर्वथा॥ २॥ कल्पनेरहितजेंसुख॥ तेथेंनाहींसंसारदुःख॥ ह्मणोनितेंचिएक॥ होऊनअसावें॥ ३॥ ब्रह्मचि
होइजेश्रवणें॥ पुन्हावृत्तीवरीलागेयेणें॥ ऐसेंसदांयेणेंजाणें॥ चुकेनाकीं॥ ४॥ मनेंअंतरींजावें॥ क्षणयेकब्रह्मचिव्हा
वें॥ पुन्हातेथूनकोसळावें॥ वृत्तीवरीमागुतें॥ ५॥ मत्याहृत्तिसेरावेरा॥ कितीकरूंयेरझारा॥ पांईलाऊनियांदोरा॥

किइ्कजेसा॥६॥उपदेशकाळींतदाकार॥ होतांपडावेंहेंशरीर॥अथवानेणेआपपर॥ऐसेंझालेंपाहिजे॥७॥ऐसें
नस्तांजेंबोलणें॥तेंचिघाटेलाजीरवाणें॥ब्रह्महोऊनसंसारकरणें॥हेंहीविपरीतदिसे॥८॥जोस्वयेंब्रह्मचिझाला॥
तोमागुताकेसाआला॥ऐसेंज्ञानमाझेंमजला॥प्रशस्तनवाटे॥९॥ ब्रह्मचिहोऊनजावें॥ कांतेंसंसारींचअसावें॥ दो
हींकडेभरंगळावे॥कितीह्मणोनी॥१०॥निरूपणींज्ञानप्रबळे॥उठोनजातांमावळे॥मागुताकामक्रोधरववळे॥ब्र-
ह्मरूपासीं॥११॥ ऐसाकेसाब्रह्मझाला॥दोहींकडेअंतरला॥ वोडगस्तपणेंचिगेला॥ संसारत्याचा॥१२॥ घेतांब्रह्म
सुरवाचीगोडी॥ संसारीकमागेंवोढी॥संसारकरितांआवडी॥ ब्रह्मींउपजे॥१३॥ ब्रह्मसूरवनेलेंसंसारें॥संसारगे
लाज्ञानद्वारें॥दोन्हींअपुरींपुरें॥येकहीनाहीं॥१४॥याकारणेंमाझेंचित्त॥चंचळझालेंदुश्चीत॥कायकरणेंनिश्चि
त॥येकहीनाहीं॥१५॥ ऐसाश्रोताकरीविनंती॥आतांराहावेंकोणेरिती॥ह्मणेअरवंडमाझीमति॥ब्रह्माकारनाहीं॥
॥१६॥आतांयाचेंप्रत्योत्तर॥वक्तादेईलसुंदर॥श्रोतींव्हावेंनिरोत्तर॥क्षणयेकआतां॥१७॥ ब्रह्मचिहोऊनजेपडिले
तेचिमुक्तिपदासगेले॥येरतेकायबुडाले॥व्यासादिक॥१८॥श्रोताविनंतीकरीपुढती॥शुकोमुक्तोवामदेवोवाहेश्रु
ती॥ दोघेचिमुक्तआदिअंति॥ बोलतअसे॥१९॥ वेदेंबद्धकेलेसर्व॥मुक्तशुकवामदेव॥वेदवचनींअभाव॥केसा
धरावा॥२०॥ऐसाश्रोतावेदाधारें॥देताझालाप्रत्योत्तरें॥दोघेचिमुक्तअत्यादरें॥प्रतिपाद्यकेले॥२१॥ वक्ताबोलेया
उपरी॥ दोघेचिमुक्तसृष्टीवरी॥ऐसेंबोलतांउरी॥कोणासआहे॥२२॥ बहुरूपीबहुमुनी॥सिद्धयोगीआत्मज्ञानी॥झा
लेपुरुषसमाधानी॥असंरव्यात॥२३॥ ॥श्लो०॥ ॥प्रन्हादनारदपराशरपुंडरीकव्यासांबरीषशुकशौनकभी- ८
ष्मदाल्भ्यां॥रुक्मांगदार्जुनवसिष्ठविभीषणादीन्पुण्यानिमान्परमभागवतान्स्मरामी॥१॥कविर्हरीरंतरिक्षः प्रबुद्धः

पिप्पलायनः ॥ आविर्होत्रोथद्रुमिलःश्चमसःकरभाजनः ॥ २ ॥ याहीवेगळेथोरथोर ॥ ब्रह्माविष्णुमहेश्वर ॥ आदिकरून
दिगंबर ॥ विदेहादिक ॥ २४ ॥ शुकवामदेवमुक्तझाले ॥ येरहेअवघेचबुडाले ॥ यावचनेंविश्वासले ॥ तेपढतमूर्ख ॥ २५ ॥
तरीवेदकैसेंबोलिला ॥ तोकायतुह्मींमिथ्याकेला ॥ ऐकोनवक्तादेताझाला ॥ प्रत्योत्तर ॥ २६ ॥ वेदबोलिलापूर्वपक्ष ॥ मू-
र्खतेथेंचलावीलक्ष ॥ साधुआणिविलक्षणदक्ष ॥ त्यासहेंनमने ॥ २७ ॥ तथापिहेंजरीमानलें ॥ तरीवेदसामर्थ्यबुडालें ॥
वेदाचेनिउद्धरिलें ॥ नवचेकोणा ॥ २८ ॥ वेदाआंगींसामर्थ्यनसे ॥ तरीयावेदांसिकोणपुसे ॥ ह्मणोनिवेदीं सामर्थ्यअसे ॥
जनउद्धरावया ॥ २९ ॥ वेदाक्षरघडेज्यासी ॥ तोबोलिजेपुण्यराशी ॥ ह्मणोनिवेदींसामर्थ्यासि ॥ कायउणें ॥ ३० ॥ वेदशास्त्र
पुराण ॥ भाग्येंझालियांश्रवण ॥ तेणेंहोइजेपावन ॥ हें बोलतिसाधु ॥ ३१ ॥ श्लोकअथवाश्लोकार्ध ॥ नाहींतरीश्लोकपाद ॥
श्रवणहोतांएकशब्द ॥ नानादोषजाती ॥ ३२ ॥ वेदशास्त्रींपुराणीं ॥ ऐशावाक्याच्याअयनी ॥ अगाधमहिमाव्यासवाणी ॥
वदोनिगेली ॥ ३३ ॥ एकाक्षरहोतांश्रवण ॥ तात्काळचिहोईजेपावन ॥ ऐसेंग्रंथाचेंमहिमान ॥ ठायींठायीं बोलिलें ॥ ३४ ॥
दोहींवेगळातिजानुद्धरे ॥ तरीमहिमाकैंचाउरे ॥ असोहेंजाणिजेचतुरें ॥ येरांगाथागोवी ॥ ३५ ॥ वेदशास्त्रेंपुराणें ॥ कै-
सींहोतीअप्रमाणें ॥ दोघांवांचूनितिसराकोणें ॥ उद्धरावा ॥ ३६ ॥ ह्मणसीकाष्ठहोऊनिपडिला ॥ तोचियेकमुक्तझाला ॥
शुकतोहीअनुवादला ॥ नानानिरूपणें ॥ ३७ ॥ शुकमुक्तऐसेंवचन ॥ वेदबोलिलाहेंप्रमाण ॥ परीतोनव्हताअचेतन ॥
ब्रह्माकार ॥ ३८ ॥ अचेतनब्रह्माकार ॥ असतांशुकयोगेश्वर ॥ तरीसारासारविचार ॥ बोलणेंनघडे ॥ ३९ ॥ जोब्रह्माका
रझाला ॥ तोकाष्ठहोऊनपडिला ॥ शुकभागवतबोलिला ॥ परीक्षितीपुढें ॥ ४० ॥ निरूपणहेंसारासार ॥ बोलिलापाहि
जेविचार ॥ धांडोळावेंसचराचर ॥ दृष्टांनाकारणें ॥ ४१ ॥ क्षणएकब्रह्मचिव्हावें ॥ क्षणएकदृश्यधांडोळावें ॥ नानादृष्टां

तींसंपादावें॥वस्तुरूपासी॥४२॥असोभागवतनिरूपण॥शुकबोलिलाआपण॥नयाअंगींबद्धपण॥लाऊंनयेकीं॥
४३॥ह्मणोनिबोलतांचालतां॥निचेष्टितपडिलेंनसतां॥मुक्तिलाभेसायोज्यता॥सद्गुरुबोधें॥४४॥येकमुक्तयेकनित्य
मुक्त॥येकजाणावेजीवन्मुक्त॥एकयोगीविदेहमुक्त॥समाधानीं॥४५॥सचेतनतेजीवन्मुक्त॥अचेतनतेविदेहमुक्त
दोहींवेगळेनित्यमुक्त॥योगेश्वरजाणावे॥४६॥स्वरूपबोधेंस्तब्धता॥तेजाणावीताटस्तता॥नाटस्तताआणिस्तब्ध
ता॥हादेहसंबंधु॥४७॥येथेंअनुभवासीचकारण॥येरसर्वनिःकारण॥तृप्तीपावावीआपण॥आपुल्यास्वानुभवें॥४८
कंठमर्यादजेविला॥त्यासह्मणतीभुकेला॥तेणेंशब्देंजाजावला॥हेंतोंघडेना॥४९॥स्वरूपींनाहींदेहो॥तेथेंकाइसा-
संदेहो॥बद्धमुक्तऐसाभावो॥विदेहाचकडे॥५०॥देहबुद्धीधरूनचित्तीं॥मुक्तब्रह्मादिकनव्हेति॥तेथेंशुकाचीकोण-
गति॥मुक्तपणाची॥५१॥मुक्तपणेंयेणेंचिबद्ध॥मुक्तबद्धहेंअबद्ध॥स्वस्वरूपस्वतःसिद्ध॥बद्धनामुक्त॥५२॥मुक्तप
णाचेपोटींशीळा॥बांधतांजाइजेपाताळा॥देहबुद्धीचाअर्गळा॥स्वरूपींनसंठे॥५३॥मीपणापासूनसुटला॥तो
चिएकमुक्तझाला॥मुकाअथवाबोलिला॥तरितोमुक्त॥५४॥जयासबाधावेंतेंवाव॥तेथेंकैंचामुक्तभाव॥पाहोंजा
तांसकळवाव॥गुणवार्ता॥५५॥ ॥श्लो०॥ बद्धोमुक्तइतिव्याख्यागुणतोमेनवस्तुतः॥गुणस्यमायामूलत्वान्न
मेमोक्षोनबंधनम्॥१॥ ॥टी॥तत्वज्ञानापरमशुद्ध॥तयासिनाहींमुक्तबद्ध॥मुक्तबद्धहाविनोद॥मायागुणें॥५६
जेथेंनावरूपहेंसरे॥तेथेंमुक्तपणकैंचेंउरे॥मुक्तबद्धहेंविसरे॥विसरपणेंसी॥५७॥बद्धमुक्तझालाकोण॥ऐसा-
श्रोताकरीप्रश्न॥बाधकजाणावेंमीपण॥धर्त्यासबाधी॥५८॥एवंहाअवघाभ्रम॥अहंतेचाजाणश्रम॥मायातीत
जोविश्राम॥सेविलानाहीं॥५९॥असोबद्धताआणिमुक्तता॥आलीकल्पनेच्यामाथां॥तेकल्पनातरीतत्वता॥सा

चआहे॥ ६०॥ ह्मणोनि हें मृगजळ॥ मायानाथिलें आभाळ॥ स्वप्नमिथ्याता त्काळ॥ जागृतीस होय॥ ६१॥ स्वप्नींबद्धमुक्त झाला
तो जागृतीस नाहीं आला॥ केंचा कोण काय झाला॥ कांहीं कळेना॥ ६२॥ ह्मणोन मुक्त विश्वजन॥ जयांस झालें आत्मज्ञान॥ शु-
द्धज्ञानें मुक्तपण॥ समूळ याव॥ ६३॥ बद्धमुक्त हा संदेहो॥ धरी कल्पनेचा देहो॥ साधु सदा निःसंदेहो॥ देहातीत वस्तु॥ ६४
आतां असो हे पुढती॥ पुढें कळा वें कोणे रिती॥ तें चि निरूपण श्रोतीं॥ सावधपरिसावें॥ ६५॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगु-
रुशिष्यसंवादे बद्धमुक्तनिरूपणंनाम समासः षष्ठः॥ ६॥ ॥ वस्तु कैसी जरी कल्पावें॥ तरी तें निर्विकल्प स्वभावें॥
तेथें कल्पनेच्या नावें॥ शून्याकार॥ १॥ तथापि कल्पूं जातां॥ नये कल्पनेच्या हातां॥ वोळखी ठाईं न पडे चित्ता॥ भ्रंश
पडे॥ २॥ कांहीं दृष्टीस ना दिसे॥ मनास तें हीन भासे॥ न भासे न दिसे कैसें॥ वोळखावें॥ ३॥ पाहो जातां निराकार॥ म-
नासि पडे शून्याकार॥ कल्पूं जातां अंधकार॥ भरला वाटे॥ ४॥ कल्पूं जातां वाटे काळें॥ परी तें काळें ना पिवळें॥ आर-
क्त ना धवळें॥ वर्णरहित॥ ५॥ जयास वर्ण व्यक्ती नसे॥ भासाहूनि अनारिसें॥ रूप चि नाहीं कैसें॥ वोळखावें॥
॥ ६॥ न दिसतां वोळखण॥ किती धरावी आपण॥ हें तों भ्रमासीं च कारण॥ होत असे॥ ७॥ जो निर्गुण गुणातीत॥ जो
अदृश्य अव्यक्त॥ जो अचिंत्य चिंतनातीत॥ परमपुरुष॥ ८॥ ॥श्लो०॥ अचिंत्याव्यक्तरूपाय निर्गुणाय गुणा-
त्मने॥ समस्तजगदाधारमूर्तये ब्रह्मणे नमः॥ १॥ ॥टी०॥ अचिंत्य तें चिं ‾ तावें॥ अव्यक्तास आठवावें॥ निर्गुणा-
स वोळखावें॥ कोणे परी॥ ९॥ जें दृष्टीस चि न पडे॥ जें मनास ही नातुडे॥ तया कैसें पाहाणें घडे॥ निर्गुणासी॥ १०॥ अ-
संगा वा संग धरणें॥ निरावलंबीं वास करणें॥ निशब्दासि अनुवादणें॥ कोणे परी॥ ११॥ अचिंत्यासीं चिंतूं जातां॥
निर्विकल्पासीं कल्पितां॥ अद्वैताचें ध्यान करितां॥ द्वैत चि उठे॥ १२॥ आतां ध्यान चि सांडावें॥ अनुसंधान तें मोडावें॥

दा० द०७ तरिमागुतेंपडावें।महासंशईं॥१३॥ द्वैताच्याभेणेंअंतरीं॥ वस्तुनपाहिजेतरी॥ ।तेणेंसमाधानाउरी॥ कदांअसेचिना स०
१० ॥१४॥सर्वेलावितांसर्वेपडे॥सर्वेपडतांवस्तआतुडे॥नित्यानित्यविचारें घडे॥समाधान॥१५॥ वस्तचिंतितांद्वैत- ७
उपजे॥सोडीकरितांकांहींनुमजे॥शून्यत्वेंसंदेहींपडिजे॥विवेकेंविण॥१६॥ह्मणोनिविवेकधरावा॥ज्ञानेंप्रपंचसा
रावा॥अहंभाववोसरावा॥ परीतोवोसरेना॥१७॥परब्रह्मतेंअद्वैत॥कल्पितांचउठेअद्वैत॥तेथेंहेतआणिदृष्टां
त॥कांहींचनचले॥१८॥तेंआठवितांविसरिजे॥कांतेंविसरोनआठविजे॥जाणोनियांनेणिजे॥परब्रह्मतें॥१९॥
त्यासनभेटतांहोयभेटी॥भेटोंजातांपडे तुटी॥ऐसीहेनवलगोष्टी॥मुकेपणाचि॥२०॥तेंसाधुजातांसाधवेना॥
नातरीसोडितांतुटेना॥लागलासंमंधतुटेना॥निरंतर॥२१॥तेंअसनचिसदांअसे॥नातरीपाहतांदुराशे॥नपाह-
तांप्रकाशे॥जथेंतथें॥२२॥जेथेंअपायतोचिउपाये॥आणिउपायतोचिअपाये॥अनुभवेंवीणकाये॥उमजोंजाणे॥
॥२३॥तेंनुमजतांचिउमजे॥उमजोनकांहींचनुमजे॥तेंवृत्तीवीणपाविजे॥निवृत्तीपद॥२४॥तेंध्यानींधरितांनये॥चिं
तनींचिंतावेंतेंकाये॥मनामध्येंनसमाये॥परब्रह्मतें॥२५॥त्यासउपमेद्यावेंजळ॥तरितेंनिर्मळनिश्चळ॥विश्वबु
डालेंसकळ॥परीतेंकोरडेंचिअसे॥२६॥नव्हेप्रकाशासारिखें॥अथवानव्हेकाळोखें॥आतांतेंकासयासारिखें॥
सांगावेंहो॥२७॥ऐसेंब्रह्मनिरंजन॥कदांनव्हेदृश्यमान॥लावावेंतेंअनुसंधान॥कोणेपरी॥२८॥अनुसंधानला
ऊंजातां॥कांहींनाहींवाटेआतां॥नेणेमनाचियेमाथां॥संदेहवाजे॥२९॥लटिकेंचिकायपाहावें॥कोठेंजाऊनराहा
वें॥अभावघेतलाजीवें॥सत्यस्वरूपाचा॥३०॥अभावचिह्मणोंसत्य॥तरीवेदशास्त्रेंकेंसेंमिथ्य॥आणिव्यासा १०
दिकांचेंकृत्य॥वाउगेंनव्हे॥३१॥ह्मणोनिमिथ्याह्मणतांनये॥बहुतज्ञानाचेउपायें॥बहुतींनिर्मिलेंतेंकाये॥मि-

थ्या ह्मणावें ॥ ३२ ॥ अद्वैतज्ञानाचा उपदेश ॥ गुरुगीता तो महेश ॥ सांगतां होय पार्वतीस ॥ महाज्ञान ॥ ३३ ॥ अवधूत-
गीता केली ॥ गोरक्षास निरूपिली ॥ ते अवधूतगीता बोलिली ॥ ज्ञानमार्गी ॥ ३४ ॥ विष्णू होऊन राजहंस ॥ विधीस के-
ला उपदेश ॥ ते हंसगीता जगदीश ॥ बोलिला स्वमुखें ॥ ३५ ॥ ब्रह्मा नारदा उपदेसीत ॥ चतुःश्लोकी भागवत ॥ पुढें व्या
सम्मुखें बहुत ॥ विस्तारलें ॥ ३६ ॥ वसिष्ठसार वसिष्ठ ऋषी ॥ सांगता झाला रघुनाथासी ॥ कृष्ण सांगे अर्जुनासी ॥ स
मश्लोकी गीता ॥ ३७ ॥ ऐसें सांगावें तें किती ॥ बहुत ऋषी बोलिले बहुतीं ॥ अद्वैतज्ञान आदिअंतीं ॥ सत्यचि असे ॥ ३८
ह्मणोन मिथ्या आत्मज्ञान ॥ ह्मणतां पाविजे पतन ॥ प्रज्ञेरहित ते जन ॥ तयास हें कळेना ॥ ३९ ॥ जेथें शेषाची प्रज्ञा मंद-
ली ॥ श्रुतीस मौन्यमुद्रा पडिली ॥ जाणपणें न वचे वदली ॥ स्वरूपस्थिती ॥ ४० ॥ आपणासनुमजे बरवें ॥ ह्मणोनि मि
थ्या कैसें करावें ॥ नातरी सदृढ धरावें ॥ सद्गुरुमुखें ॥ ४१ ॥ मिथ्या तें चि सत्य झालें ॥ सत्य असोनि मिथ्या केलें ॥ संदे
हसागरीं बुडालें ॥ अकस्मात मन ॥ ४२ ॥ मनास कल्पायाची सवे ॥ मनें कल्पिलें तें न व्हे ॥ तेणें गुणें संदेह धावे ॥ मी-
पणाचेनि पंथें ॥ ४३ ॥ तरी तो पंथचि मोडावा ॥ मग परमात्मा जोडावा ॥ समूळ संदेह तोडावा ॥ साधुचेचि संगती ॥
॥ ४४ ॥ मीपण शस्त्रें तुटेना ॥ मीपण फोडितां फुटेना ॥ मीपण सोडितां स्फुटेना ॥ कांहीं केल्या ॥ ४५ ॥ मीपणें वस्तु ना-
कळे ॥ मीपणें भक्ति मावळे ॥ मीपणें शक्ति गळे ॥ वैराग्याची ॥ ४६ ॥ मीपणें प्रपंच न घडे ॥ मीपणें परमार्थ बुडे ॥ मी
पणें सकळ ही उडे ॥ यश कीर्ति प्रताप ॥ ४७ ॥ मीपणें मैत्री तुटे ॥ मीपणें प्रीति आटे ॥ मीपणें लीगटे ॥ अभिमान आं-
गीं ॥ ४८ ॥ मीपणें विकल्प उठे ॥ मीपणें कलह स्फुटे ॥ मीपणें संमोह फुटे ॥ ऐक्यतेचा ॥ ४९ ॥ मीपण कोणासीं च न साहे
॥ तें भगवंतीं कैसें निसाहे ॥ ह्मणून मीपण सांडून राहे ॥ तोचि समाधानी ॥ ५० ॥ मीपण कैसें त्यागावें ॥ ब्रह्म कैसें अनु

भवावें॥ समाधान कैसें पावावें॥ कोण्या प्रकारें॥ ५१॥ मीपण जाणोन त्यागावें॥ ब्रह्म होऊन अनुभवावें॥ समाधान तें
पावावें॥ निसंगपणें॥ ५२॥ आणीक येक समाधान॥ मीपणेंवीण साधन॥ करूं जाणें तोचि धन्य॥ समाधानी॥ ५३॥
मी ब्रह्मचि झालों स्वतां॥ साधन कोण करील आतां॥ ऐसें मनीं कल्पूं जातां॥ कल्पनाचि उठे॥ ५४॥ ब्रह्मीं कल्पना नसा-
हे॥ तेचि तेथें उभी राहे॥ न येसि शोधूनि पाहे॥ तोचि साधु॥ ५५॥ निर्विकल्पासि कल्पावें॥ परी कल्पिलें तें आपण न व्हा-
वें॥ मीपणास त्यागावें॥ येणें रीतीं॥ ५६॥ ब्रह्मविद्येच्या लपणीं॥ कांहींच न व्हावें असोनि॥ दक्ष आणि समाधानी॥ तो
चि हें जाणें॥ ५७॥ जयास आपण कल्पावें॥ तेंचि आपण स्वभावें॥ येथें कल्पनेच्या नावें॥ शून्य आलें॥ ५८॥ पदीं रूढ न च
ळों न ये॥ करावें साधन उपायें॥ तरीच सांपडे सोये॥ अलिप्तपणाची॥ ५९॥ राजा राज्यपदीं असतां॥ उगीच चाले सर्व-
सत्ता॥ साध्यचि होऊन तत्त्वतां॥ साधन करावें॥ ६०॥ साधन आलें देहाच्या माथां॥ आपण देह नव्हे सर्वथा॥ ऐसा क
रून अकर्ता॥ सहजचि आहे॥ ६१॥ देह आपण ऐसें कल्पावें॥ तरीच साधन त्यागावें॥ देहातीत असतां स्वभावें॥
देह कैंचा॥ ६२॥ नातें साधन नातें देह॥ आपण आपला निःसंदेह॥ देहीं च असोन विदेह॥ स्थिती ऐसी॥ ६३॥ साधनें
वीण ब्रह्म होतां॥ लागों पाहे देहममता॥ आळस प्रबळे तत्त्वतां॥ ब्रह्मज्ञानमिसें॥ ६४॥ परमार्थमिसें आळस जाणे॥
ध्यानमिसें निद्रा लागे॥ मुक्तिमिसें दोष भागे॥ अनर्गळत्ता॥ ६५॥ निरूपणमिसें निंदा घडे॥ संवादमिसें विवाद पडे॥ उ
पाधीमिसें विवाद पडे॥ उपाधीमिसें येऊन जडे॥ अभिमान आंगीं॥ ६६॥ तैसा ब्रह्मज्ञानमिसें॥ आळस अंतरीं प्रवेशे॥
ह्मणे साधनाचें पिसें॥ काय करावें॥ ६७॥ ॥श्लोक॥ ॥किं करोमि क्व गच्छामि किं गृण्हामि त्यजामि किं॥ आत्म-
ना पूरितं सर्वं महाकल्पांबुना यथा॥ १॥ ॥वचन आधारीं लाविलें॥ जेसें शस्त्र फिरविलें॥ स्वतां हाणोनि घेतलें॥

नयापरी॥ ६८॥ तैसा उपायाचा अपाय॥ विपरीतपणें स्वहित जाय॥ साधन सोडितां होय॥ मुक्तपणें व्दड॥ ६९॥ साधन करि-
तां सिद्धपण॥ हातींचें जाईल निशोन॥ तेणें गुणें साधन॥ करूं च नावडे॥ ७०॥ लोक ह्मणती हा साधक॥ हे चि लज्जा वाटे ए
क॥ साधन करिती ब्रह्मादिक॥ हें ठाउकें नाहीं॥ ७१॥ आतां असो हे अविद्या॥ अभ्यास सारिणी विद्या॥ अभ्यासें पाविजे अ
द्या॥ पूर्णब्रह्म॥ ७२॥ अभ्यास करावा कवण॥ ऐसा श्रोता करी प्रश्न॥ परमार्थाचें साधन॥ बोलिलें पाहिजे॥ ७३॥ याचें उ
त्तर श्रोतयांसी॥ दिधलें पुढिलिये समासीं॥ निरोपिलें साधनासिं॥ परमार्थाच्या॥ ७४॥ ॥ इतिश्रीदासबोधे-
गुरुशिष्यसंवादे साधनप्रतिष्ठानाम सप्तमः समास॥ ७॥ ॥ ऐक परमार्थाचें साधन॥ जेणें होय समाधान॥ तें तूं जाण-
गा श्रवण॥ निश्चयेसीं॥ १॥ श्रवणें आतुडे भक्ति॥ श्रवणें उद्भवे विरक्ती॥ श्रवणें तुटे आसक्ति॥ विषयांची॥ २॥ श्रवणें घडे
चित्तशुद्धी॥ श्रवणें होय दृढबुद्धी॥ श्रवणें तुटे उपाधी॥ अभिमानाची॥ ३॥ श्रवणें निश्चयो घडे॥ श्रवणें ममता मोडे॥
श्रवणें अंतरीं जडे॥ समाधान॥ ४॥ श्रवणें अशंका फिटे॥ श्रवणें संशयो तुटे॥ श्रवण होतां पालटे॥ पूर्वगूण आपुला॥
॥ ५॥ श्रवणें आवरे मन॥ श्रवणें घडे समाधान॥ श्रवणें तुटे बंधन॥ देहबुद्धीचें॥ ६॥ श्रवणें मीपण जायें॥ श्रवणें धोका न
ये॥ श्रवणें नाना अपाये॥ भस्म होती॥ ७॥ श्रवणें होय कार्यसिद्धि॥ श्रवणें लागे समाधी॥ श्रवणें घडे सर्वसिद्धि॥ स-
माधानाची॥ ८॥ सत्संगावरी श्रवण॥ तेणें कळे निरूपण॥ श्रवणें होइजे आपण॥ तदाकार॥ ९॥ श्रवणें प्रबोध वाढे॥ श्रव
णें प्रज्ञा चढे॥ श्रवणें विषयांचे वोढे॥ तुटोन जाती॥ १०॥ श्रवणें विचार कळे॥ श्रवणें ज्ञान हें प्रबळे॥ श्रवणें वस्तु निवळे॥
साधकांसी॥ ११॥ श्रवणें सद्बुद्धि लागे॥ श्रवणें विवेक जागे॥ श्रवणें मन हें मागे॥ भगवंतासिं॥ १२॥ श्रवणें कुसंग तुटे॥
श्रवणें कामवोहटे॥ श्रवणें धोका आटे॥ एकसरां॥ १३॥ श्रवणें मोहो नासे॥ श्रवणें स्फूर्ति प्रकाशे॥ श्रवणें सद्वस्तु भासे॥

निश्चयात्मक॥१४॥श्रवणेंहोयउत्तमगती॥श्रवणेंआतुडेशांति॥श्रवणेंपाविजेनिवृत्ति॥अचळपद॥१५॥श्रवणाऐसेंसारनाहीं॥श्रवणेंघडेसर्वकांहीं॥भवनदीच्याप्रवाहीं॥तरणोपावश्रवणें॥१६॥श्रवणभजनाचाआरंभ॥श्रवणसर्वांसर्वारंभ॥श्रवणेंहोयस्वयंभ॥सर्वकांहीं॥१७॥प्रवृत्तिअथवानिवृत्ति॥श्रवणेंवीणनघडेप्राप्ती॥हेंतोंसकळांसप्रचीति॥प्रत्यक्षआहे॥१८॥ऐकिल्यावीणकळेना॥हेंठाउकेंआहेजना॥त्याकारणेंमूळप्रयत्ना॥श्रवणआधीं॥१९॥जेंजन्मींऐकिलेंचिनाहीं॥तेथेंपडिजेसंदेहीं॥ह्मणोनियांदुजेंकांहीं॥साम्यतानघडे॥२०॥बहुतसाधनेंपाहतां॥श्रवणासनघडेसाम्यता॥श्रवणेंवीणतत्वता॥कार्यनचले॥२१॥नदेखतांदिनकर॥पडेअवघाअंधकार॥श्रवणेंवीणप्रकार॥तैसाहोय॥२२॥कैसीनवविधाभक्ति॥कैसीचतुर्विधमुक्ती॥कैसीआहेसहजस्थिती॥हेंश्रवणेंवीणानकळे॥२३॥नकळेंषट्कर्माचरण॥नकळेकैसेंपुरश्चरण॥नकळेकैसेंउपासन॥विधियुक्त॥२४॥नानाव्रतेंनानादानें॥नानातपेंनानासाधनें॥नानायोगतीर्थाटणें॥श्रवणेंवीणनकळती॥२५ नानाविद्यापिंडदान॥नानातत्वांचेंशोधन॥नानाकळा ब्रह्मज्ञान॥श्रवणेंवीणनकळे॥२६॥अठराभारवनस्पती॥येकाजळेंप्रबळती॥येकारसेंउत्पत्ति॥सकळजीवांची॥२७ सकळजीवांएकपृथ्वी॥सकळजीवांएकरवी॥सकळजीवांवर्तवी॥एकवायो॥२८॥सकळजीवांएकपेस॥जयासबोलिजेआकाश॥सकळजीवांचावास॥एकापरब्रह्मीं॥२९॥तैसेंसकळजीवांसमिळोन॥सारएकचिसाधन॥तेंहेंजाणश्रवण॥प्राणिमात्रांसीं॥३०॥नानादेशभाषामतें॥भूमंडळींअसंख्यातें॥सर्वांसश्रवणापरतें॥साधननाहीं॥३१॥श्रवणेंघडेउपरती॥बद्धाचेमुमुक्षहोती॥मुमुक्षाचेंसाधकअंतीं॥नेमेंसींचालती॥३२॥साधकाचेहोतीसिद्ध॥आंगींबाणतांप्रबोध॥हेंतोंआहेप्रसिद्ध॥सकळांसठाउकें॥३३॥दाईंचेरवळचांडाळ॥तेचिहोतीपु

ण्यशील॥ ऐसा हा गूणता काळ॥ श्रवणांचा॥३४॥ जो दुर्बुद्धी दुरात्मा॥ तोचि होय पुण्यात्मा॥ अगाध श्रवणाचा महिमा
॥ बोलिला न वचे॥ ३५॥ तीर्थव्रतांची फळश्रुती॥ पुढें होणार सांगती॥ तैसें नव्हे हातिचा हाति॥ सप्रचीत श्रवणें॥ ३६॥
नाना रोग नाना व्याधि॥ तात्काळ तोडिजे औषधी॥ तैसी आहे श्रवणसिद्धि॥ अनुभवी जाणती॥ ३७॥ श्रवणाचा वि
चार कळे॥ तरीच भाग्यश्री प्रबळे॥ मुख्य परमात्मा आकळे॥ स्वानुभवासी॥ ३८॥ यानांव जाणावें मनन॥ अर्था ला-
गीं सावधान॥ निजध्यासें समाधान॥ होत असे॥ ३९॥ बोलिल्याचा अर्थ कळे॥ तरींच समाधान निवळे॥ अकस्मात-
अंतरीं बोळे॥ निःसंदेह॥ ४०॥ संदेह जन्माचें मूळ॥ तें श्रवणें होय निर्मूळ॥ पुढें सहजचि प्रांजळ॥ समाधान॥ ४१॥
जेथें नाहीं श्रवणमनन॥ तेथें कैंचें समाधान॥ मुक्तपणाचें बंधन॥ जडलें पाईं॥ ४२॥ मुमुक्षु साधक अथवा सिद्ध॥
श्रवणेंवीण तो बद्ध॥ श्रवणमननें शुद्ध॥ चित्तवृत्ती होये॥ ४३॥ जेथें नाहीं नित्य श्रवण॥ तें जाणावें विलक्षण॥ तेथें सा
धकें एक क्षण॥ क्रमूं नये॥ ४४॥ जेथें नाहीं श्रवणस्वार्थ॥ तेथें कैंचा हो परमार्थ॥ मागें केलें नितु कें व्यर्थ॥ श्रवणेंवीण
होय॥ ४५॥ तस्मात् श्रवण करावें॥ साधन मनीं धरावें॥ नित्य नेमें तरावें॥ संसारसागरीं॥ ४६॥ सेविलें चि सेवावें अ-
न्न॥ घेतलें चि घ्यावें जीवन॥ तैसें श्रवणमनन॥ केलें च करावें॥ ४७॥ श्रवणाचा अनादर॥ आळस करी जो नर॥ त्या
चा होय अपहार॥ स्वहित विषयीं॥ ४८॥ आळसाचें संरक्षण॥ परमार्थाची बुडवण॥ याकारणें श्रवण॥ केलें
चि पाहिजे॥ ४९॥ आतां श्रवण कैसें करावें॥ कोण्या पंथास पावावें॥ पुढिलिये समासीं आघवें॥ सांगिजेल॥
॥ ५०॥ ॥ इतिश्री दासबोधे गुरुशिष्यसंवादे सप्तमदशके श्रवणनिरूपणनाम अष्टमः समासः॥ ॥ आतां
श्रवण कैसें करावें॥ तें ही सांगिजेल स्वभावें॥ श्रोतीं अवधान द्यावें॥ एकचित्तें॥ एक वक्तृत्व श्रवणीं पडे॥ तेणें झालें

 समाधानमोडे॥ केलानिश्चयविघडे॥अकस्मात॥२॥ तेंवस्तुत्वत्यागावें॥जेंमायीकस्वभावें॥तेथेंनिश्चयाच्यानावें॥ स
 शून्याकार॥३॥ एक्याग्रंथेंनिश्चयकेला॥तोदुजयानेंउडविला॥तेणेंसंशयोचिवाटला॥जन्मावरी॥४॥जेथेंसंशय- ९
तुटती॥ होयअशंकानिवृत्ति॥अद्वैतग्रंथपरमार्थी॥श्रवणकरावे॥५॥जोमोक्षाचाअधिकारी॥तोपरमार्थपंथधरी॥
प्रीतीलागलीअंतरीं॥अद्वैतग्रंथाची॥६॥जेणेंसांडिलाइहलोक॥जोपरलोकींचासाधक॥तेणेंपाहावाविवेक॥अ
द्वैतशास्त्रीं॥७॥जयासपाहिजेअद्वैत॥तयापुढेंठेवितांद्वैत॥तेणेंक्षोभलेंउठेचित्त॥श्रोतयांचें॥८॥आवडीसारि-
खेंमिळे॥तेणेंसुखचिउचंबळे॥नाहींतरीकंटाळे॥मानसऐकतां॥९॥ज्याचीउपासनाऐसी॥त्यासीप्रीतिवाटेतेसी॥
तेथेंवर्णितांदुजयासी॥प्रशस्तनवाटे॥१०॥प्रीतीचेंलक्षणऐसें॥अंतरींउठेअनायासें॥पाणीपाणवाटेजेसें॥आप-
णचिधांवे॥११॥तैसाजोआत्मज्ञानीनर॥तयासनावडेइतर॥तेथेंपाहिजेसारासार॥विचारणातो॥१२॥जेथेंकुळ
देव्याभगवति॥तेथेंपाहिजेसप्तशती॥इतरदेवांचीस्तुती॥कामानयेसर्वथा॥१३॥घेतांअनंताच्याव्रता॥तेथें-
नलागेभगवद्गीता॥साधुजनासींवार्ता॥फळाशेचीनाहीं॥१४॥वीरकंकणघालितांनाकीं॥परीतेंशोभापावेना-
कीं॥जेथीलतेथेंआणिकीं॥कामानयेसर्वथा॥१५॥नानामाहात्म्यंबोलिलीं॥जेथीलतेथेंवंद्यझालीं॥विपरीतकरू
नवाचिलीं॥तरीतेंविलक्षण॥१६॥मल्हारमाहात्म्यद्वारकेसी॥द्वारकामाहात्म्यनेलेंकाशी॥काशीमाहात्म्यवेंकटे
शीं॥शोभानपवे॥१७॥एसेंसांगतांअसेवाड॥परीजेथीलतेथेंचिगोड॥तैसीज्ञानियांसचाड॥अद्वैतग्रंथाची॥१८
योगियांपुढेंरोहण॥परीक्षवंतापुढेंपाषाण॥पंडितांपुढेंडफगाणें॥शोभानपवे॥१९॥वेदज्ञापुढेंजगती॥निस्पृहापु १३
ढेंफळश्रुती॥ज्ञानियापुढेंपोथी॥कोकशास्त्राची॥२०॥ब्रह्मचर्यापुढेनाचणी॥रासक्रीडानिरूपणी॥राजहंसापु-

ढेंपाणी॥ ठेविलेंजेसे॥२१॥ तैसेंअंतर्निष्ठापुढें॥ ठेविलेंशृंगारीकटीपडें॥ तेणेंत्याचें कैसें घडे॥ समाधान॥२२॥ राया
सरंकाचीआशा॥ तक्रसांगणेंपीयूषा॥ सन्यासासवोचसा॥ उच्छिष्टचांडाळीचा॥२३॥ कर्मनिष्ठावशीकरण॥ पं-
चाक्षरीयानिरूपण॥ तेथेंभंगेअंतःकरण॥ सहजचिस्याचें॥२४॥ तैसेपरमार्थीकजन॥ तयासनसतांआत्मज्ञा
न॥ ग्रंथवाचितांसमाधान॥ होणारनाहीं॥२५॥ आतांअसोहें बोलणें॥ जयासस्वहितकरणें॥ तेणेंसदांविचर
णें॥ अद्वैतग्रंथीं॥२६॥ आत्मज्ञानीएकचित्त॥ तेणेंपाहाणेंअद्वैत॥ एकांतस्थळींनिवांत॥ समाधान॥२७॥ बहु-
तप्रकारेंपाहतां॥ ग्रंथनाहींअद्वैतापरता॥ परमार्थासतत्वता॥ तारूंचकीं॥२८॥ इतरजेप्रपंचीक॥ हास्यविनोदन
वरसिक॥ हीतनव्हेतेंपुस्तक॥ परमार्थासी॥२९॥ जेणेंपरमार्थवाढे॥ अंगीअनुतापचढे॥ भक्तीसाधनआवडे॥ त्यां
नांवग्रंथ॥३०॥ जोऐकतांचगर्वगळे॥ कांतेभ्रांतीचमावळे॥ नातरीएकसरेंबाळे॥ मनभगवंतीं॥३१॥ जेणेंहोयउ
परति॥ अवगूणपालटती॥ जेणेंचुकेअधोगती॥ त्यानांवग्रंथ॥३२॥ जेणेंधारिष्टचढे॥ जेणेंपरोपकारघडे॥ जे
णेंविषयवासनामोडे॥ त्यानांवग्रंथ ॥३३॥ जेणेंपरत्रसाधन ॥ जेणेग्रंथेंहोयज्ञान॥ तेणेंहोइजेपावन॥ त्या
नांवग्रंथ॥१४॥ ग्रंथबहुतआसती॥ नानाविधानेंफळश्रुती॥ जेथेंनुपजेविरक्ती॥ तोग्रंथचिनव्हे॥१५॥ मोक्षेंवीणफ
ळश्रुती॥ तेदुराशेचीपोथी॥ ऐकतांएकतांपुढती॥ दुराशाचाढे॥३६॥ श्रवणींलोभउपजेलजेथें॥ विवेककेंचाअ
सेलतेथें॥ बैसलीदुराशेचीभूतें॥ तयाअधोगती॥३७॥ ऐकोनीचफळश्रुती॥ पुढेंतरीपावोह्मणती॥ तयाजन्म
अधोगती॥ सहजचिजाहला॥३८॥ नानाफळेंपक्षीखाती॥ तेणेंचितयाहोयतृप्ती॥ परीत्याचकोरांचेचित्तीं॥ अ-
मृतवसे॥३९॥ तैसेंसंसारिकमनुष्य॥ पाहेसंसाराचीवास॥ परीजेभगवंताचेअंश॥ भगवंतइच्छिती॥ ४०॥ ज्ञा

नियांसपाहिजेज्ञान॥भजकासपाहिजेभजन॥साधकासपाहिजेसाधन॥इच्छेसारिखें॥४१॥परमार्थासपरमा·
र्थ॥स्वार्थासपाहिजेस्वार्थ॥कृपणासपाहिजेअर्थ॥मनापासूनी॥४२॥योगियासपाहिजेयोग॥भोगियासपाहि
जेभोग॥रोगियासपाहिजेरोग॥हर्तिमात्रा॥४३॥कवीसपाहिजेप्रबंद॥तार्किकासतर्कवाद॥भाविकांससंवाद॥
गोडवाटे॥४४॥पंडितांसपाहिजेविरपत्ती॥विद्वांसासअध्ययनप्रीति॥कलावंताआवडती॥नानाकळा॥४५॥ह
रिदासांआवडेकीर्तन॥शुचिर्भूतांससंध्यास्नान॥कर्मनिष्ठाविधिविधान॥पाहिजेतें॥४६॥प्रेमळासपाहिजेक·
रुणा॥दक्षतापाहिजेविचक्षणा॥चातुर्यपाहेशाहाणा॥आदरेंसीं॥४७॥भक्तपाहेमूर्तिध्यान॥संगीतपाहेताल
ज्ञान॥रागज्ञानीतानमान॥मूर्छनापाहे॥४८॥योगाभ्यासीपिंडज्ञान॥तत्वज्ञासीतत्वज्ञान॥नाडिज्ञानीमात्राज्ञा·
न॥पाहातसे॥४९॥कामीकपाहेकोकशास्त्र॥चेटकीपाहेचेटकमंत्र॥यंत्रीपाहेनानायंत्र॥आदरेंसीं॥५०॥टवा·
ळासिआवडेविनोद॥उन्मत्तासनानाछंद॥तामसासअप्रमाद॥गोडवाटे॥५१॥मूर्खहोयनादलुब्धी॥निंदकपाहे
उणीसंधी॥पापीपाहेपापबुद्धी॥लाऊनआंगीं॥५२॥येकांपाहिजेरसाळ॥एकांपाहिजेपाल्हाळ॥एकांपाहिजेकेव
ळ॥साबडीभक्ति॥५३॥आगमींपाहेआगम॥शूरपाहेसंग्राम॥एकपाहतीनानाधर्म॥इच्छेसारिखे॥५४॥मुक्तपा
हेमुक्तलीला॥सर्वज्ञपाहेसर्वज्ञकळा॥जोतिषीभविष्यपिंगळा॥वर्णूपाहे॥५५॥ऐसेंसांगावेंतेंकिती॥आवडी
सारिखेंऐकती॥नानापुस्तकेंवाचिती॥सर्वकाळ॥५६॥परीपरत्रसाधनेंविण॥ह्मणोनयेतेंश्रवण॥जेथेंनाहीं
आत्मज्ञान॥तयानावकर्मण॥५७॥गोडीवीणगोडपण॥नाकेंवीणस्वलक्षण॥ज्ञानेंवीणनिरूपण॥बोलोंचिन
ये॥५८॥आतांअसोहेंबहुत॥ऐकावापरमार्थग्रंथ॥परमार्थग्रंथेंविणव्यर्थ॥गाथागोवी॥५९॥ह्मणोनिनित्यानि·

सविचार। जेथें बोलिसारासार॥ तोचि ग्रंथ पैलपार। पावविवविवेकें॥ ६०॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेश्रव-णनिरूपणंनाम समासनवमः॥ ९॥ ॥ मिथ्यातेंचि झालें सत्य। सत्यतेंचि झालें असत्य। मायाविभ्रमाचें कृत्य। ऐसें अ-सेंपाहातां॥ १॥ सत्यकळाया कारणें। बोलिलीं नाना निरूपणें। तरी उठेना धरणें। असत्याचें॥ २॥ असत्य अंतरीं बिंबलें। न-सांगतां तें दृढ झालें। सत्य असोन हरपलें। जेथील तेथें॥ ३॥ वेदशास्त्रें पुराणें सांगती। सत्याचा निश्चय करिती। तरी नये आत्मप्रचीति। सत्यस्वरूप॥ ४॥ सत्य असोन आच्छादलें। मिथ्या असोन सत्य झालें। ऐसें विपरीत वर्तलें। देखतदेखतां॥ ५॥ ऐसी मायेची करणी। कळों आली तत्क्षणीं। संतसंगें निरूपणीं। विचार घेतां॥ ६॥ मागां झालें निरूपण। देखिलें-आपणासी आपण। तेणें बाणली खूण। परमार्थाची॥ ७॥ तेणें समाधान झालें। चित्त चैतन्यीं मिळालें। निजरूपें वोळखि-लें। निजवस्तूसी॥ ८॥ प्रारब्धें टाकिला देहो। बोधें फिटला संदेहो। आतां चिफडो-अथवा राहो। मिथ्या कलीवर॥ ९॥ ज्ञा-नियांचें जें शरीर। तें मिथ्यत्वें निर्विकार। जेथें पडे तेंचि सार। पुण्यभूमी॥ १०॥ साधुदर्शनें पावन तीर्थ। पुरती त्याचे मनोर-थ॥ साधूनयेतां जिणें व्यर्थ। तया पुण्यक्षेत्राचें॥ ११॥ पुण्यनदीचें जें तीर। तेथें पडावें हें शरीर। हा इतरजनाचा विचार। सा-धु नित्यमुक्त॥ १२॥ उत्तरायण तें उत्तम। दक्षणायन तें अधम। हा संदेहीं वसे भ्रम। साधु निःसंदेही॥ १३॥ शक्लपक्ष उत्तरा-यण। ग्रहीं दीप दिवा मरण। अंतीं राहावें स्मरण। गतीकारणें॥ १४॥ इतुकें न लगे योगियांसी। तो जितांचि मुक्त पुण्यरा-शी। तिळांजुळी पापपुण्यांशीं। दिधली तेणें॥ १५॥ देहाचा अंत बरा आला। देह सुखरूप गेला। त्यास ह्मणती धन्य झा-ला। अज्ञान जन॥ १६॥ जनाचें विपरीत मत। अंतीं भेटतो भगवंत। ऐसें कल्पून घात। करिती आपुला स्वयें॥ १७॥ जितां सार्थक नाहीं केलें। व्यर्थ आयुष्य निघोन गेलें। मुळीं धान्य चिनाहीं पेरिलें। उगवेल केंचें॥ १८॥ जरी केलें ईश्वरभजन॥

तरीतोहोइजेपावन॥ जैसेंवेव्हारितांधान्य॥ रासीमाथांलाभे॥ १९॥ दिधल्यावीणपाविजेना॥ पेरिल्यावीणउगवेना॥
ऐसेहेंवाक्यजना॥ ठाउकेंचिआहे॥ २०॥ नकरितांसेवेचाव्यापार॥ स्वामीसह्मणणेंकोठेंमुशारा॥ तैसेंअंतींअभक्त-
नरा॥ स्वहीतनघडे॥ २१॥ जितानाहींभगवद्भक्ती॥ मेल्याकैंचीहोईलमुक्ती॥ असोजेजेजैसेंकरिती॥ तेतेंपावतीतै-
सें॥ २२॥ एवंनकरितांभगवद्भजन॥ अंतींनहोइजेपावन॥ जरीआलेंबरवेंमरण॥ तरीभक्तिवीणअधोगती॥ २३॥
ह्मणोनसाधुनेंआपुलें॥ जीतअसतांचसार्थककेलें॥ शरीरकारणींलागलें॥ धन्यत्याचें॥ २४॥ जेकांजीवन्मुक्तज्ञा-
नी॥ त्याचेंशरीरपडोरानीं॥ अथवापडोस्मशानीं॥ तरीधन्यझाले॥ २५॥ साधूचादेहखितपला॥ अथवाश्वानादिकीं
भक्षिला॥ हेंप्रशस्तनवाटेजनाला॥ मंदबुद्धीस्तव॥ २६॥ अंतबरानव्हेचिह्मणोन॥ कष्टीहोतीइतरजन॥ परीतेबापु-
डेअज्ञान॥ नेणतीवर्म॥ २७॥ जोजन्मलाचिनाहींठाईंचा॥ त्यासमृत्ययेईलकैंचा॥ विवेकबळेंजन्ममृत्याचा॥ घोटभ-
रिलाजेणें॥ २८॥ स्वरूपानुसंधानबळें॥ सगळीमायानाडळे॥ तयाचापारनकळे॥ ब्रह्मादिकांसीं॥ २९॥ तोजिताचि-
असतांमेला॥ मरणासमारूनज्याला॥ जन्ममृत्यनस्मरेत्याला॥ विवेकबळें॥ ३०॥ तोजनींदीसतोपरीवेगळा॥ वर्त-
तांभासेनिराळा॥ दृश्यपदार्थत्यानिर्मळा॥ स्पर्शिलाचिनाहीं॥ ३१॥ असोऐसेसाधुजन॥ त्याचेंघडलियाभजन॥
तेणेंभजनेंपावन॥ इतरजनहोती॥ ३२॥ सद्गुरूचाजोअंकीतसाधक॥ तेणेंकेलाचकरावाविवेक॥ विवेककेलिया-
तर्क॥ पुढेंनिरूपणीं॥ ३३॥ हेंचिसाधकासीनीरवणें॥ अद्वैतप्रांजळनिरूपणें॥ तुमचेंहीसमाधानबाणें॥ साधूचऐ-
से॥ ३४॥ जोसंतासशरणगेला॥ तोसंतचिहोऊनठेला॥ इतरजनाउपयोगाआला॥ कृपाळपणें॥ ३५॥ ऐसेंसंतांचे- १५
महिमान॥ संतसंगेंहोतेंज्ञान॥ सत्संगापरतेंसाधन॥ आणीकनाहीं॥ ३६॥ गुरुभजनाचेनिआधारें॥ निरूपणाचे

निविन्चारें॥ क्रियाशब्दनिर्धारें॥ पाविजेपद॥३७॥ परमार्थाचेंजन्मस्थान॥ नेंचिसद्गुरूचेंभजन॥ सद्गुरूभजनेंसमाधा
न॥ अकस्मातबाणे॥३८॥ देहमिथ्याजाणोनीजीवें॥ याचेंसार्थकचिकरावें॥ भजनभावेंतोषवावें॥ चित्तसद्गुरूचें॥
३९॥ शरणागतांचीवाहेचिंता॥ तोएकसद्गुरूदाता॥ जैसेंबाळकवाढवीमाता॥ नानायत्नेंकरूनी॥४०॥ यस्यदेवेप-
राभक्तिर्यथादेवेतथागुरो॥ ह्मणोनसद्गुरूचेंभजन॥ जयासघडेतोचिधन्य॥ सद्गुरूवीणसमाधान॥ आणीकनाहीं॥
॥४१॥ सरलीशब्दाचीखटपट॥ आलाग्रंथाचाशेवट॥ येथेंसांगितलेंस्पष्ट॥ सद्गुरूभजन॥४२॥ सद्गुरूभजनापर-
रतेंकांहीं॥ मोक्षदायकदुसरेंनाहीं॥ जयासनमनेतेंही॥ अवलोकावीगुरुगीता॥४३॥ तेथेंनिरोपिलेंबरवें॥ पार्व-
तीप्रतिसदाशिवें॥ याकारणेंसद्भावें॥ सद्गुरूचरणसेवावे॥४४॥ जोयेग्रंथीचाविवेक॥ विवंचूनपाहेसाधक॥ तया
ससांपडेएक॥ निश्चयेज्ञानाचा॥४५॥ जेंग्रंथींबोलिलेंअद्वैत॥ तोह्मणूंनयेप्राकृत॥ सत्यजाणावावेदांत॥ अर्थवि-
षयीं॥४६॥ प्राकृतेंवेदांतकळे॥ सकळशास्त्रींपाहतांमिळे॥ आणिसमाधाननिवळे॥ अंतर्यामीं॥४७॥ तेंप्राकृत-
ह्मणोनये॥ तेथेंज्ञानाचाउपाये॥ मूर्खासिहेंकळेकाय॥ मर्कटानारिकेळजेसें॥४८॥ आतांअसोहेंबोलणें॥ अधिका
रपरत्वेंघेणें॥ शिंपीमधीलमुक्तउणें॥ ह्मणोनये॥४९॥ जेथेंनेतिनेतिश्रुती॥ तेथेंनचलेभाषाव्युत्पत्ती॥ परब्रह्मआदि
अंतीं॥ अनिर्वाच्य॥५०॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेसप्तदशकेदेहांतनिरूपणंनामदशमः समासः

॥ इतिश्रीदासबोधेसप्तमदशकः समाप्तः॥श्री॥

अथदासबोधेअष्टमदशकप्रारंभः

दा.द.६ श्रीगणेशायनमः॥ ॥श्रोतींव्हावेंसावध॥विमळज्ञानबाळबोध॥गुरुशिष्यांचासंवाद॥अतिसुगमपरियेसा॥१॥नाना स.
१ नाशास्त्रेंधांडोळितां॥आयुष्यपुरेनासर्वथा॥अंतरींसंशयाचीव्यथा॥वाढोंचिलागे॥२॥नानातीर्थेंथोरथोरें॥सृष्टिमध्यें १
अपारें॥सुगमेंदुर्गमेंदुष्करें॥पुण्यदायकें॥३॥ऐसींतीर्थेंसर्वहीकरी॥ऐसाकोणरेसंसारीं॥फिरोंजातांजन्मवरी॥आयु-
ष्यपुरेना॥४॥नानातपेंनानादानें॥नानायोगनानासाधनें॥हींसर्वहीदेवाकारणें॥करिजेतआहे॥५॥पावावयादेवाधि
देवा॥बहुविधश्रमकरावा॥तेणेंदेवठाईंपडावा॥हेंसर्वमत्त॥६॥पावावयाभगवंतातें॥नानापंथनानामतें॥तयादेवाचेंस्व
रूपतें॥कैसेंआहे॥७॥बहूतदेवसृष्टीवरी॥त्यांचीगणनाकोणकरी॥एकदेवकोणेंपरी॥ठायींपडेना॥८॥बहुविधउपा
सना॥ज्याचीजेथेंपुरेकामना॥तोतेथेंचिराहिलामना॥सदृढकरूनी॥९॥बहुदेवबहुभक्त॥इच्छाझालेआसक्त॥बहू
ऋषीबहूमत॥वेगळाले॥१०॥बहूनिवडितांनिवडेना॥एकनिश्चयघडेना॥शास्त्रेंभांडतीपडेना॥निश्चयोठाईं॥११॥ब
हुतशास्त्रीबहुतभेद॥मतांमतांसीविरोध॥ऐसाकरितांविवाद॥बहूतगेले॥१२॥सहस्त्रांमध्येंकोणीएक॥पाहेदे
वाचाविवेक॥परीदेवाचेंकौतुक॥ठायींनपडे॥१३॥ठाईंनपडेऐसेंह्मणतां॥तेथेंचिलागलीअहंता॥देवराहिलापरता
अहंतागुणें॥१४॥आतांअसोहेंबोलणें॥नानायोगज्याकारणें॥तोदेवकोण्यागुणें॥ठाईंपडे॥१५॥देवकोणासह्म
णावें॥कैसेंतयासीजाणावें॥तेंचिबोलणेंस्वभावें॥बोलिजेल॥१६॥जेणेंकेलेंचराचर॥केलेसृष्ट्यादिव्यापार॥स-
कळकर्तानिरंतर॥नामजयाचें॥१७॥जेणेंकेल्यामेघमाळा॥चंद्रबिंबअमृतकळा॥तेजदिधलेंरविमंडळा॥जयाचे
देवें॥१८॥ज्याचीमर्यादासागरा॥जेणेंस्थापिलेंफणिवरा॥जयाचेनिगुणेंतारा॥अंतरिक्ष॥१९॥ज्याचीखाणीचारी- १
वाणी॥चौऱ्यायशींलक्षयोनि॥जेणेंनिर्मिलेलोकतिन्ही॥तयानांवदेव॥२०॥ब्रह्माविष्णुआणिहर॥हेजयाचेअ

वतार॥ तोचि देव हा निर्धार॥ निश्चयेसीं॥ २१॥ देव्हारांचा उठोनि देव॥ करूं नेणे सर्व जीव॥ न याचेनी ब्रह्मकटाव॥ निर्मिला
न वचे॥ २२॥ ठायींठायीं देव असती॥ तेहीं केली नाहीं क्षिती॥ चंद्रसूर्यतारा जीमूती॥ न यांचेनि नव्हे॥ २३॥ सर्वकर्ता तो
चि देव॥ पाहूं जातां निरावेव॥ ज्याची कळा लीला लाघव॥ नेणती ब्रह्मादिक॥ २४॥ येथें अशंका उठिली॥ ती पुढिलीये
समासीं फिटली॥ आतां वृत्ति सावध केली॥ पाहिजे श्रोतीं॥ २५॥ पैस अवकाश आकाश॥ कांहींच नाहीं तें भकाश॥ त
या निर्मळीं वायूस॥ जन्म जाहला॥ २६॥ वायूपासूनि झाला वन्हि॥ वन्हीपासून झालें पाणी॥ ऐसी जयाची करणी॥ अ
घटीत घडली॥ २७॥ उदकापासून सृष्टी झाली॥ स्तंभेवीण उभारिली॥ ऐसी विचित्र कळा केली॥ त्या नांव देव॥ २८॥
देवें निर्मिली हे क्षिती॥ तिचे पोटीं पाषाण होती॥ तयासी चि देव ह्मणती॥ विवेकहीण॥ २९॥ जो सृष्टी निर्माणकर्ता॥ तो
ये सृष्टीपूर्वी होता॥ मग हे नयाची सत्ता॥ निर्माण जाहली॥ ३०॥ कुलाल पात्रापूर्वी आहे॥ पात्र कांहीं कुलाल नव्हे॥
तैसा देव पूर्वीच आहे॥ पाषाण नव्हे सर्वथा॥ ३१॥ मृत्तिकेचें सैन्य केलें॥ कर्तें वेगळें राहिलें॥ कार्य कारण एक केलें॥ तन्ही
होणार नाहीं॥ ३२॥ तथापि होईल पंचभूतिक॥ निर्गुण नव्हे कांहीं एक॥ कार्याकारणाचा विवेक॥ भूतापरता नाहीं॥ ३३॥
अवघी सृष्टी जो कर्ता॥ तो एक सृष्टी हूनि परता॥ तेथें संशयाची वार्ता॥ कादूं च नये॥ ३४॥ रवांब सूत्रेंच बाहुली॥ जेणें पु
रुषें नाचविली॥ तो चि बाहुली हे बोलिली॥ घडे केवी॥ ३५॥ छायामंडपींची सेना॥ सृष्टीसारिखी रचना॥ सूत्रें चाळिली
परि तो नाना॥ व्यक्ती नव्हे॥ ३६॥ तैसा सृष्टिकर्ता देव॥ परी तो नव्हे सृष्टीभाव॥ जेणें केले नाना जीव॥ तो जीव कैसेनी॥ ३७
जें जया करणें पडे॥ तो तें नोहे कैसें घडे॥ ह्मणोनि चांयांचि बापुडे॥ संदेहीं पडती॥ ३८॥ सृष्टि ऐसेचि स्वभावें॥ गोपूर निर्मि
लें बरवें॥ परी तो गोपूर कर्ता नव्हे॥ निश्चयेसीं॥ ३९॥ तैसें जग निर्मिलें जेणें॥ तो वेगळा पूर्णपणें॥ एक ह्मणती मूर्खपणें॥

जगतोचिजगदीश॥ ४०॥ एवंजगदीशतोवेगळा॥जगनिर्माणज्याचीकळा॥ तोसर्वांमध्येंनिराळा॥ असोनिसर्वी॥४१
ह्मणोनिभूतांचाकर्दमू॥ त्यासिंअलिप्तआत्मारामु॥अविद्यागुणेंमायाभ्रमु॥सत्यचिवाटे॥ ४२॥मायोपाधीजगडंबर॥
आहेसर्वहीसाचार॥ ऐसाविपरीतविचार॥ कोणेंनिनाहीं॥ ४३॥ ह्मणोनिजगमिथ्यासाचआत्मा॥ सर्वांपरजोपरमा
त्मा॥ अंतरबाह्यअंतरात्मा॥ व्यापूनिअसे॥ ४४॥ तयासह्मणावेंदेव॥ येरहेंअवघेंचिवाव॥ ऐसाआहेअंतरभाव॥ वेदां
तिंचा॥ ४५॥ पदार्थवस्तुनाशिवंत॥ हेंतोंअनुभवासयेत॥ याकारणेंभगवंत॥ पदार्थावेगळा॥ ४६॥ देवनिर्मळआणि
अचळ॥शास्त्रेंबोलतीसकळ॥ तयानिश्चळासचंचळ॥ ह्मणोंनयेसर्वथा॥ ४७॥ देवआलादेवगेला॥ देवउपजलादेव
मेला॥ ऐसेंबोलतांदुरिताला॥ कायउणें॥ ४८॥ जन्ममरणाचीवार्ता॥ देवासनलागेसर्वथा॥ देवअमरजयाचीसत्ता॥
त्यासमृत्यकेसेनी॥ ४९॥ उपजणेंआणिमरणें॥ येणेंजाणेंदुःखभोगणें॥ हेंत्यादेवाचेंकरणें॥ तोकारणावेगळा॥ ५०॥
अंतःकर्णपंचप्राण॥ बहुतत्वींपिंडज्ञान॥ यासर्वांसआहेचळण॥ ह्मणोनिदेवनव्हती॥ ५१॥ एवंकल्पनेरहित॥ तया
नांवभगवंत॥ तेथेंदेवपणाचीमात॥ भासतनाहीं॥ ५२॥ तंवशिष्येंआक्षेपिलें॥ तरीकेसेंब्रह्मांडकेलें॥ कर्तेपणेंकार
ण पडिलें॥ कार्यामध्यें॥ ५३॥ दृष्टेपणेंदृष्टादृशी॥ जेंसांपडेअनायासीं॥ कर्तेपणेंनिर्गुणासि॥ गुणनेसे॥ ५४॥ ब्र
ह्मांडकर्ताकवण॥ कैसीत्याचीवोळखण॥ देवसगुणकींनिर्गुण॥ मजनिरोपावा॥ ५५॥ एकह्मणतीत्याब्रह्मातें॥
इच्छामात्रेंसृष्टीकरितें॥ सृष्टीकर्तेत्यापरतें॥ कोणआहे॥ ५६॥ आतांअसोहेबहुबोली॥ सकळमायाकोठूनिझाली॥ ते
हेआतांनिरूपिली॥ पाहिजेस्वामी॥ ५७॥ ऐसेंऐकूनप्रतिवचन॥ वक्ताह्मणेसावधान॥ पुढिलीयेसमासीं निरूपण॥ सां २
गिजेल॥ ५८॥ ब्रह्मींमायाकैसीझाली॥ पुढअसेंनिरोपिली॥ श्रोतींवृत्तिसावधकेली॥ पाहिजेआतां॥ ५९॥ पुढेंहांचिनि-

रूपण॥ विशद केलें श्रवण॥ जेणें होय समाधान॥ साधकांचें॥६०॥ ॥ इति श्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादे देवदर्शननाम प्रथमः समासः॥१॥ ॥ मागां श्रोतीं आक्षेपिलें। तें पाहिजे निरोपिलें॥ निरावेवीं कैसें झालें॥ चराचर॥१ याचें ऐसें प्रतिवचन॥ ब्रह्म जें कां सनातन॥ तेथें माया मिथ्याभान॥ विवर्तरूप भासे॥२॥ आदि एक परब्रह्म॥ नित्यमुक्त अक्रिय परम॥ तेथें अव्याकृत सूक्ष्म॥ जाहली मूळमाया॥३॥ ॥श्लो०॥ ॥ आद्यमेकं परं ब्रह्म नित्यमुक्तमविक्रियम्॥ तस्य मायासमावेशो जीवमव्याकृतात्मकम्॥१॥ एक ब्रह्म निराकार॥ मुक्त अक्रिय निर्विकार॥ तेथें माया वोडंबर॥ कौतुक निजा हाली॥४॥ ब्रह्म अखंड निर्गुण॥ तेथें इच्छा करी कोण॥ निर्गुणीं सगुणें विण॥ इच्छा नाहीं॥५॥ मुळीं असेचिना सगूण॥ ह्मणोनि नामें निर्गूण॥ तेथें झालें सगूण॥ कोणे परी॥६॥ निर्गुण चि गुणा आलें॥ ऐसें जरी अनुवादले। ला गों पाहे येणें बोलें॥ मूर्खपण॥७॥ एक ह्मणती निरावेव॥ करून अकर्ता तो देव॥ त्याची लीळा बापुडे जीव॥ काय जाणती॥८॥ एक ह्मणती तो परमात्मा॥ कोण जाणे त्याचा महिमा॥ प्राणी बापुडा जीवात्मा॥ काय जाणे॥९॥ उगाच महिमा सांगती॥ शास्त्रार्थ अवघाच लोपिती॥ बळेंच निर्गुणास ह्मणती॥ करून अकर्ता॥१०॥ मुळीं नाहीं कर्तव्यता॥ कोण करून अकर्ता॥ कर्ता अकर्ता हें वार्ता॥ समूळ मिथ्या॥११॥ जें ठाईंचें निर्गुण॥ तेथें कैचें कर्तेपण॥ तरी हे इच्छा धरी कोण॥ सृष्टी रचावयाची॥१२॥ इच्छा परमेश्वराची॥ ऐसी युक्ती बहुतेकांची॥ परी त्या निर्गुणास इच्छा कैंची॥ हें कळेना॥१३॥ तरी हें इतुकें कोणें केलें॥ किंवा आपण चि झालें॥ देवेंवीण उभारलें॥ कोणे परी॥१४॥ देवेंवीण झालें सर्व॥ मग देवास कैंचा ठाव॥ येथें देवाचा अभाव॥ दिसोन आला॥१५॥ देव ह्मणों सृष्टिकर्ता॥ तरी येऊं पाहे सगुणता॥ निर्गुणपणाची वार्ता॥ देवाची बुडाली॥१६॥ देव ठाईंचा निर्गुण॥ तरी सृष्टिकर्ता कोण॥ कर्तेपणाचें सगूण॥ नाशिवंत॥१७॥ येथें पडिला-

किंविचार॥ कैसेंझालेंचराचर॥मायाह्मणोंस्वतंत्र॥ तरीहें विपरीतदिसे॥१८॥मायाकोण्हींनाहींकेली॥ हेआपणवि
३ विस्तारली॥ऐसेंबोलतांबुडाली॥ देवाचीवार्ता॥१९॥ देवनिर्गुणस्वतःसिद्ध॥ त्यासींमायेसींकायसंबंध॥ऐसेंबोलतां २
विरुद्ध॥दिसोनआलें॥२०॥सकळ कांहींकर्तव्यता॥आलीमायेच्यामाथां॥तरीभक्तांसिउद्धरिता॥ देवनाहींकीं॥ २१॥ दे
वेंवीणनुस्तीमाया॥कोणनेईलविलया॥आह्मांभक्तांससांभाळाया॥ कोण्हींचनाहीं॥२२॥ ह्मणोनिमायास्वतंत्र॥ऐसा
नघडेकींविचार॥मायेसीनिर्मितासर्वेश्वर॥तोएकचिआहे॥२३॥तरीकैसाआहेईश्वर॥मायेचाकेसाविचार॥तरीहें
आतांसविस्तर॥ बोलिलेंपाहिजे॥२४॥श्रोतींव्हावेंसमाधान॥एकाग्रकरूनियांमन॥आतांकथानुसंधान॥सावधऐ
का॥२५॥ऐकेअशंकेचाभाव॥जनींवेगळालेअनुभव॥तेहीबोलिजेतीसर्व॥यथानुक्रमें॥२६॥ एकह्मणतीदेवेंकेली
॥ह्मणोनिहेविस्तारली॥ देवासइच्छानस्तीझाली॥तरीहेमायाकेंची॥२७॥एकह्मणतीदेवनिर्गुण॥तेथेंइच्छाकरी
कोण॥मायामिथ्याहेंआपण॥जाहलीचनाहीं॥२८॥एकह्मणतीप्रत्यक्षदिसे॥तयेसींनाहींह्मणतांकेसें॥मायाहेअना
दिअसे॥ शक्तीईश्वराची॥२९॥ एकह्मणतीसाचअसे॥तरीहेज्ञानेंकैसीनिरसे॥साचासारिखीचदिसे॥परीहेमिथ्या॥
॥३०॥ एकह्मणतीमिथ्यास्वभावें॥तरीसाधनकासयाकरावें॥भक्तिसाधनबोलिलेंदेवें॥मायात्यागाकारणें॥३१॥एक
ह्मणतीमिथ्यादिसतें॥भयअज्ञानसन्निपातें॥साधनऔषधघेइजेतें॥परितेंदृश्यमिथ्या॥३२॥अनंतसाधनेंबोललीं
नानामतेंभांबावलीं॥ तरीमायानवचेत्यागिली॥मिथ्याकेसीह्मणावी॥३३॥मिथ्याबोलेयोगवाणी॥मिथ्यावेदशास्त्रीं
पुराणीं॥मिथ्यानानानिरूपणीं॥ बोलिलीमाया॥३४॥मायामिथ्याह्मणतांगेली॥हेवार्तानाहींऐकिली॥मिथ्याह्मणतां ३
चलागली॥समागमें॥३५॥जयाचेअंतरींअज्ञान॥नाहींवोळखिलेसज्जन॥तयासमायामिथ्याभान॥सत्यचिवाटे॥३६
॥

॥३६॥ जेणें जैसा निश्चय केला॥ तयासि तैसाच फावला॥ पाहे तो चि दिसे बिंबला॥ तैसी माया॥३७॥ एक ह्मणती माया कैंची॥ आहे तें सर्व ब्रह्मचि॥ थिजल्या विघुरल्या घृताची॥ ऐक्यता न मोडे॥३८॥ थिजलें आणि विघुरलें॥ हें स्वरूपीं नाहीं बोलिलें॥ साहित्य भंगलें येणें बोलें॥ ह्मणती एक॥३९॥ एक ह्मणती सर्व ब्रह्म॥ हें न कळे ज्यास वर्म॥ तयाचे अंतरींचा भ्रम॥ गेलाचि नाहीं॥४०॥ एक ह्मणती एकचि देव॥ तेथें कैंचें आणिलें सर्व॥ सर्व ब्रह्म हें अपूर्व॥ आश्चिर्य वाटे॥४१॥ एक ह्मणती एकचि खरें॥ तेथें नाहीं दूसरें॥ सर्व ब्रह्म येणें प्रकारें॥ सहजचि जाहलें॥४२॥ सर्व मिथ्या एक सरें॥ उरलें तें चि ब्रह्म खरें॥ ऐसीं वाक्यें शास्त्राधारें॥ बोलती एक॥४३॥ अळंकार आणि सुवर्ण॥ तेथें नाहीं भिन्नपण॥ आटाआटी व्यर्थ सीण॥ ह्मणती एक॥४४॥ ही उपमा एकदेशी॥ केसी साहे लवस्तूसीं॥ वर्णव्यक्त अव्यक्तासीं॥ साम्यता न घडे॥४५॥ सुवर्ण दृष्टी घालितां॥ मुळींच आहे व्यक्तता॥ अळंकार सोनें पाहातां॥ सोनेंचि असे॥४६॥ मुळीं सोनें चि व्यक्त॥ जड एकदेशी पित॥ पूर्णास अपूर्णाचा दृष्टांत॥ केवि घडे॥४७॥ दृष्टांत तितुका एकदेशी॥ देणें लागे कळायासीं॥ सिंधु आणि लहरीसी॥ भिन्नत्व केचें॥४८॥ उत्तम मध्यम कनिष्ठ॥ एका दृष्टांतें कळे स्पष्ट॥ एका दृष्टांतें नष्ट॥ संदेह वाटे॥४९॥ कैंचा सिंधु कैंची लहरी॥ अचळास चळाची सरी॥ साचा ऐसी वोडंबरी॥ मानूं च नये॥५०॥ वोडंबरी हे कल्पना॥ नाना भास दाखवी जना॥ येर व्हीं हे जाणा॥ ब्रह्मचि असे॥५१॥ ऐसा वाद एकमेका॥ लागतां राहिली अशंका॥ तेचि आतां पुढें ऐका॥ सावध होउनी॥५२॥ माया मिथ्या कळों आली॥ परी ते ब्रह्मीं केसी झाली॥ ह्मणावी तो निर्गुणें केली॥ तरी तें मुळींच मिथ्या॥५३॥ मिथ्या शब्दीं कांहींच नाहीं॥ तेथें केलें कोणें काई॥ करणें निर्गुणा चाटाई॥ हें ही अघटीत॥५४॥ कर्ता ठायींचा अरूप॥ केलें नेही मिथ्यारूप॥ तथापि फेडूं आक्षेप॥ श्रोतयांचा॥५५॥ ॥इतिश्री दासबोधे गुरुशिष्यसंवादे अष्टमदशके अशंकानाम द्वितीयः समासः॥२॥

॥श्रीराम॥ ॥अरेजें झालें चिनाहीं॥ त्याचीवार्तापुससशीकाई॥ तथापिसांगोंजेणेंकांहीं॥ संशयतुटे॥१॥ दोरीकरितांभु-
जंग॥ जळाकरितांतरंग॥ मार्तंडाकरितांचांग॥ मृगजळवाहे॥२॥ कल्पनेकरितांस्वप्नदिसे॥ शिंपीकरितांरुपेंभासे॥ ज-
ळाकरितांगारवसे॥ निमिष्यएक॥३॥ मातीकरितांभिंतीझाली॥ सिंधूकरितांलहरीआली॥ तिळाकरितांपुतळी॥ दिसों-
लागे॥४॥ सोन्याकरितांअळंकार॥ तंतूकरितांझालेंचीर॥ कांसवाकरितांविस्तार॥ हातापायांचा॥५॥ तूपहोतेंतरीथि-
जलें॥ तरिकरितांमीठझालें॥ बिंबाकरितांबिंबलें॥ प्रतिबिंब॥६॥ पृथ्वीकरितांझालेंझाड॥ झाडाकरितांछायावाड॥
धातूकरितांपवाड॥ उंचनीचवर्णाचा॥७॥ आतांअसोहेदृष्टांत॥ अद्वैतासकैंचेंद्वैत॥ द्वैतेंवीणअद्वैत॥ बोलतांचनये॥८॥
भासाकरितांभासभासे॥ दृश्याकरितांदृश्यदिसे॥ अदृश्यासउपमानसे॥ ह्मणोंनिरोपम॥९॥ कल्पनेविरहितहेत॥ दृश्या
वेगळादृष्टांत॥ द्वैतावेगळेंद्वैत॥ कैसेंजाहलें॥१०॥ विचित्रभगवंताचीकरणी॥ वर्णवेनासहस्रफणी॥ तेणेंकेलीउभवणी
॥अनंतब्रह्मांडाची॥११॥ परमात्मापरमेश्वरु॥ सकळकर्ताजोईश्वरु॥ तयापासूनिविस्तारु॥ सकळजाहाला॥१२॥ ऐसी
अनंतनामेंधारी॥ अनंतशक्तीनिर्माणकरी॥ तोचिजाणावाचातुरी॥ मूळपुरुष॥१३॥ त्यामूळपुरुषाचीवोळखण॥ तेमू-
ळमायाचआपण॥ सकळकांहींकर्तेपण॥ तेथेंचिआलें॥१४॥ ॥श्लो॰॥ कार्यकारणकर्तृत्वेहेतुःप्रकृतिरुच्यते॥ ॥हें
उघडबोलतांनये॥ मोडोंपाहातोउपाये॥ येऱ्हवींहें पाहातांकाये॥ साचआहे॥१५॥ देवापासूनसकळझालें॥ हेंसर्वांसमा-
नलें॥ परित्यादेवासवोळखिलें॥ पाहिजेकीं॥१६॥ सिद्धाचेंजेंनिरूपण॥ तेंसाधकांनमनेंजाण॥ पचनाहींअंतःकर्ण॥ ह्म-
णोनियां॥१७॥ अविद्यागुणेंबोलिजेजीव॥ मायागुणेंबोलिजेशिव॥ मूळमायागुणेंदेव॥ बोलिजेतो॥१८॥ ह्मणोनिकार- ४
णमूळमाया॥ अनंतशक्तिधरावया॥ तेथिंचाअर्थजाणावया॥ अनुभवीपाहिजे॥१९॥ मूळमायातोचिमूळपुरुष॥ तोचि

सर्वांचाईश॥ अनंतनामीं जगदीश॥ तयासींच बोलिजे॥ २०॥ अवघीमायाविस्तारली॥ परी हे निःशेषनाथिली॥ ऐसीयाव चनाचीरवोली॥ विरळाजाणे॥ २१॥ ऐसें अनिर्वाच्यबोलिजे॥ परि हें स्वानुभवें जाणिजे॥ संतसंगेवीणनुमजे॥ कांहींकेल्या॥ ॥ २२॥ मायातोचिमूळपुरुष॥ साधकांनमने हें निःशेष॥ परी अनंतनामीं जगदीश॥ कोणासह्मणावें॥ २३॥ नामरूपमायेस लागलें॥ तरी हें बोलणेंनीटचिझालें॥ तेथें श्रोतींअनुमानिलें॥ कासयासी॥ २४॥ आतांअसोहेसकळबोली॥ मागीलआशंका राहिली॥ निराकारीं केशीझाली॥ मूळमाया॥ २५॥ दृष्टिबंधनमिथ्यासकळ॥ परी तो केसाझालारवेळ॥ हें अवघेंनिवळ॥ करू निदाऊं॥ २६॥ आकाशअस्तां निश्चळ॥ मध्येंझालावायोचंचळ॥ तेसीजाणावीकेवळ॥ मूळमाया॥ २७॥ रूपवायोचें झालें॥ तेणें आकाशभंगलें॥ ऐसें हें सत्यमानिलें॥ नवचेकीं कदा॥ २८॥ तेसीमूळमायाझाली॥ आणिनिर्गुणतासंचली॥ येणें दृ-ष्टांतेतुटली॥ मागीलअशंका॥ २९॥ वायुनव्हेपुरातन॥ तैसीमूळमायाजाण॥ साचह्मणतांपुनःलीन॥ होतअसे॥ ३०॥ वा योरूपें कैसाआहे॥ तैसीमूळमायापाहें॥ असेपरितेनलाहे॥ रूपतयेचें॥ ३१॥ वायोसत्यह्मणोंजातां॥ परितोनयेदारवावितां॥ तयाकडेपाहोंजातां॥ धुळीदिसे॥ ३२॥ तैसीमूळमायाभासे॥ भासेपरी तेनदिसे॥ पुढें विस्तारलीअसे॥ मायाअविद्या॥ ३३॥ जैसें वायोन्वेनियोगें॥ दृश्यउडेगगनमार्गें॥ मूळमायेच्यासंयोगें॥ तैसें जग॥ ३४॥ गगनीआभाळनाथिलें॥ अकस्मातउद्भव लें॥ मायेचेनिगुणें झालें॥ तैसेंजग॥ ३५॥ नाथिलें चिगगननव्हतें॥ अकस्मातआलें तेथें॥ तैसें दृश्यझालें येथें॥ तैसीयापरी ॥ ३६॥ परीतयाआभाळाकरितां॥ गगनाचागेलीनिश्चळता॥ वाटेपरीतेंनलता॥ तैसेंचिआहे॥ ३७॥ तैसें मायेकरितांनि- र्गुण॥ वाटेझालें सगूण॥ परी तें पाहातां संपूर्ण॥ जैसें तैसें॥ ३८॥ आभाळआलें आणिगेलें॥ तऱ्हीगगननें संचलें॥ तैसें गु णानाहीं आलें॥ निर्गुणब्रह्म॥ ३९॥ नभमाथांलागलें दिसे॥ परी तें जैसें तैसें असे॥ तसें जाणावें शिष्या सें॥ निर्गुणब्रह्म॥ ४०॥

ऊर्ध्वपाहतांआकाश॥निळीमादिसेसावकाश॥परितोजाणिजेमिथ्याभांस॥भासलाअसे॥४१॥आकाशपालथेंघातन-
लें॥चहूंकडेआटोपलें॥वाटेविश्वासकोंडिलें॥परीतेंमोकळेंचिअसे॥४२॥पर्वतींनिळारंगदिसे॥परीतोतयालागलान
से॥अलिप्तजाणावेंतैसें॥निर्गुणब्रह्म॥४३॥रथधांवतांपृथ्वीचंचळ॥वाटेपरीतेंअसेनिश्चळ॥तैसेंपरब्रह्मकेवळ॥नि
र्गुणजाणावें॥४४॥आभाळाकरितांमयेंक॥वाटेधांवतोनिःशंक॥परीतेंअवघेंमायीक॥आभाळचळे॥४५॥जळेंअ-
थवाअग्निज्वाळें॥तेणेंकंपितदिसेअंतराळ॥वाटेपरीतेंनिश्चळ॥जैसेंतैसें॥४६॥तैसेंस्वरूपहेंसंचलें॥अस्तांवाटेगु-
णाआलें॥ऐसेंकल्पनेसिंगमलें॥परीतेंमिथ्या॥४७॥दृष्टिबंधनाचारवेळ॥तैसीहेमायाचंचळ॥वस्तुशाश्वतनिश्चळ
जैसीतैसी॥४८॥ऐसीवस्तुनिरावेव॥मायादारववीअवेव॥इचाएसाचिस्वभाव॥नाथिलीचिहे॥४९॥मायापाहतांमुळींच
नसे॥परीहेसाचाऐसीभासे॥उद्भवेआणिनिरसे॥आभाळजैसें॥५०॥ऐसीमायाउद्भवली॥वस्तुनिर्गुणसंचली॥अहंऐ-
सीस्फूर्तिझाली॥तेचिमाया॥५१॥गुणमायेचेपवाडे॥निर्गुणींहेंकांहींचनघडे॥परीहेंघडेआणिमोडे॥स्वस्वरूपीं॥५२॥
जैसीदृष्टितरळली॥तेणेंसेनाचभासली॥पाहातांआकाशींचझाली॥तरीतेमिथ्या॥५३॥मिथ्यामायेचाखेळ॥उद्भवो
लिलासकळ॥नानातत्वांचापाल्हाळ॥मांडुनियां॥५४॥तत्वेंमुळींचआहेती॥वोंकारवायोचीगती॥तयांचाअर्थजाण
ती॥दक्षज्ञानी॥५५॥मूळमायेचेंचळण॥तेंचिवायोचेंलक्षण॥सूक्ष्मतत्वेंतेंचिजाण॥जडत्वपावलीं॥५६॥ऐसींपंच
महाभूतें॥पूर्वींहोतीअव्यक्तें॥पुढेंझालींव्यक्तें॥सृष्टिरचनेसीं॥५७॥मूळमायेचेंलक्षण॥तेंचिपंचभूतीकजाण॥तेंचि
पाहातांलक्ष्न॥सूक्ष्मदृष्टि॥५८॥आकाशींवायोविण॥इच्छाशब्दकरीकोण॥इच्छाशक्तिनेंचिजाण॥तेजस्वरूप॥
॥५९॥मृदुपणतेंचिजळ॥जडत्वपृथ्वीकेवळ॥ऐसीमूळमायासकळ॥पंचभूतिकजाणावी॥६०॥येकयेकाभूतांपोटीं॥

पंचभूतांची राहाटी॥ सर्वकळे सूक्ष्मदृष्टी॥ घालूनपाहातां॥ ६१॥ पुढें जडत्वास आली॥ तरी आसती कालवली॥ ऐसी मायाविस्तारली॥ पंचभूतिक॥ ६२॥ मूळमायापाहतांमुळीं॥ अथवा अविद्याभूमंडळीं॥ स्वर्गमृत्युपाताळीं॥ पांचविभूतें॥ ६३॥ ॥श्लोक॥ ॥स्वर्गेमृत्येचपाताले यत्किंचित्सचराचरम्॥ सर्वं तत्पांचभौतिक्यं षष्ठं किंचिन्नदृश्यते॥ ॥टी०॥ सत्यस्वरूप आदिअंतीं॥ मध्यें पंचभूतें वर्तती॥ पंचभूती कजाणिजे श्रोतीं॥ मूळमाया॥ ६४॥ जेथें उठली आशंका॥ सावधहोऊन ऐका॥ पंचभूतें झालीं एका॥ तमोगुणापासूनी॥ ६५॥ मूळमायागुणापरती॥ तेथें भूतें केंचीं होती॥ ऐसी अशंका श्रोतीं॥ घेतली मागां॥ ६६॥ ऐसें श्रोतीं आक्षेपिलें॥ संशयासउभें केलें॥ याचें उत्तर दीधलें॥ पुढिलियेसमासीं॥ ६७॥ ॥इतिश्री दासबोधे गुरुशिष्यसंवादे अष्टमदशके सूक्ष्मअशंकानाम तृतीयः समासः॥ ३॥ ॥मागील आशंकेचें मूळ॥ आतां होईल प्रांजळ॥ वृत्तिकरावी निवळ॥ निमिष्य एक॥ १॥ ब्रह्मीं मूळमाया झाली॥ तिच्यापोटीं गुणमाया आली॥ मगते गुणासप्रसवली॥ ह्मणोनि गुणक्षोभिणी॥ २॥ पुढें तिजपासाव कोण॥ सत्वरजतमोगुण॥ तमोगुणापासून निर्माण॥ जाहलीं पंचभूतें॥ ३॥ ऐसीं भूतें उद्भवलीं॥ पुढें तत्वें विस्तारलीं॥ एवं तमोगुणापासून झालीं॥ पंचमहाभूतें॥ ४॥ मूळमायागुणापरती॥ तेथें भूतें केंचीं होती॥ ऐसी आशंका श्रोतीं॥ घेतली मागें॥ ५॥ आणीक एकएकें भूतीं॥ पंचभूतें आसती॥ तेंही आतां केशी स्थिती॥ प्रांजळ करूं॥ ६॥ सूक्ष्मदृष्टीचें कौतुक॥ मूळमाया पंचभूतिक॥ श्रोतीं विमळविवेक॥ केला पाहिजे॥ ७॥ आधिभूतें नोजाणावीं॥ रूपें केसीं वोळखावीं॥ मगतेशोधूनपाहावीं॥ सूक्ष्मदृष्टी॥ ८॥ वोळखीनाहीं अंतरीं॥ तेवोळखावीं कोणेपरी॥ ह्मणोनि वोळखी चतुरीं॥ नावेकपारिसावी॥ ९॥ जेंजें जड आणि कठिण॥ तें तें पृथ्वीचें लक्षण॥ मृद आणि बोलेपण॥ तितुकें आप॥ १०॥ जेंजें ऊष्ण आणि सतेज॥ तें तें जाणावें पैं तेज॥ आतां वा

योहीसहज॥निरुपिजेल॥११॥ चैतन्यआणिचंचळ॥तोहावायोचिकेवळ॥शून्यअवकाशनिर्मळ॥आकाशजाणावें॥
॥१२॥ऐशींपंचमहाभूतें॥ओळखवीधरावीसंकेतें॥आतांएकींपांचभूतें॥सावधऐका॥१३॥जेत्रिगुणाहूनिपर॥त्याचा
सूक्ष्मविचार॥यालागींअतितत्पर॥होऊनिऐका॥१४॥सूक्ष्मआकाशींकेसीपृथ्वी॥तेचिआधीनिरोपावी॥येथेंधारणा
धरावी॥श्रोतेजनीं॥१५॥आकाशह्मणजेअवकाशशून्य॥शून्यह्मणिजेतेंअज्ञान॥अज्ञानआणिजडत्वजाण॥
तेचिपृथ्वी॥१६॥आकाशस्वयेंआहेमृद॥तेंचिआपस्वतःसिद्ध॥आतांतेजहीविशद॥करूनदाऊं॥१७॥अज्ञानेंभास
लाभास॥तोचितेजाचाप्रकाश॥आतांवायोसावकाश॥साकल्यसांगों॥१८॥वायोआकाशानाहींभेद॥आकाशाइतु
काअसेस्तब्ध॥तयाचआकाशींनिरुद्ध॥तोचिवायो॥१९॥आकाशींआकाशमिसळलें॥हेंतोनलगेकींबोलिलें॥येणेंप्र
कारेंनिरोपिलें॥आकाशपंचभूत॥२०॥वायोमध्येंपंचभूतें॥तेंहीऐकाएकचित्तें॥बोलिजेतीसमस्तें॥यथान्वयें॥२१
हळुफुलतरीजड॥हळुवारीतनिबिड॥वायोलागतांकडाड॥मोडतीझाडें॥२२॥तोलेंवीणझाडमोडे॥ऐसेंहेंकांहींच
नघडे॥तोलतोचितयेंजडे॥पृथ्वीचाअंश॥२३॥येथेंश्रोतेआशंकाघेती॥तेथेंकैंचीझाडें होतीं॥झाडनव्हतींतन्हिंश-
क्ति॥कठिणरूपआहे॥२४॥वन्हिस्फुलिंगलाहान॥कांहींतरीअसेऊष्ण॥तैसेंसूक्ष्मींजडपण॥सूक्ष्मरूपें॥२५॥मृदप-
णातेचिआप॥भासेतेजाचेंस्वरूप॥वायोतेथेंचंचळरूप॥सहजचिआहे॥२६॥सकळांसमिळोनआकाश॥सहजचिआ
हेअवकाश॥पंचभूतांचेअंश॥वायोमध्येंनिरोपिले॥२७॥आतांतेजाचेंलक्षण॥भासलेंपरीतेंचिकठीण॥तेजींऐसी
वोळखण॥पृथ्वीयेची॥२८॥भासलाभासवाटेमृद॥तेजिंआपतेंचिप्रसिद्ध॥तेजींतेजस्वतःसिद्ध॥सांगणेंनलगे॥२९ ६
तेजींवायोचंचळ॥तेजींआकाशनिश्चळ॥तेजींपंचभूतेंसकळ॥निरोपिलीं॥३०॥आतांआपाचेंलक्षण॥आपतेंचिजेंमृ

द्पण॥ मृदपणतेंकठीण॥ तेचिपृथ्वी॥ ३१॥ आपेंआप सहजचिअसे॥ तेजमृदपणेंभासे॥ वायोस्तब्धपणेंदिसे॥ मृदत्वाआं
गीं॥ ३२॥ आकाशनलगेसांगावें॥ तेंव्यापकचिस्वभावें॥ आणिपंचभूतांचींनावें॥ सूक्ष्मेंनिरोपिलीं॥ ३३॥ आतांपृथ्वीचेंल-
क्षण॥ कठिण पृथ्वीआपजाण॥ कठिणत्वींमृदपण॥ तेंचिआप॥ ३४॥ कठिणत्वाचाजोभास॥ तोचितेजाचाप्रकाश॥ कठि
णत्वींनिरोधास॥ तोचिवायो॥ ३५॥ आकाशसकळांसव्यापक॥ हातोंप्रगटचिविवेक॥ आकाशींचकांहींएक॥ भासभासे॥ ३६
आकाशतोडितांतुटेना॥ आकाशफोडितांफुटेना॥ आकाशपरतें होयेना॥ तिळमात्र॥ ३७॥ असोआतांपृथ्वीआंत॥ दाविला-
भूतांचासंकेत॥ एकेंभूतींपंचभूत॥ तेंहेंनिरोपिलें॥ ३८॥ परीहेंआहाचपाहातांनातुडे॥ बळेंचपोटींसंदेहपडे॥ भ्रांतिरूपें-
अहंताचढे॥ अकस्मात॥ ३९॥ सूक्ष्मदृष्टीनेंपहातां॥ वायोचीवाटेनत्वता॥ सूक्ष्मवायोशोधूंजातां॥ पंचभूतेंदिसती॥ ४०
एवंपंचभूतीकपवन॥ तेचिमूळमायाजाण॥ मायाआणिसूक्ष्मत्रिगुण॥ तेंचिपंचभूतिक॥ ४१॥ भूतेंगुणमेळविजे॥ त्यां
सिअष्टधाबोलिजे॥ पंचभूतीकजाणिजे॥ अष्टधाप्रकृति॥ ४२॥ शोधूनपाहिल्याविण॥ संदेहधरणेंमूर्खपण॥ याचीपाहा
वीओळखण॥ सूक्ष्मदृष्टी॥ ४३॥ गुणापासूनभूतें॥ पावलींस्पष्टदशेतें॥ जडत्वायेऊनिसमस्तें॥ तत्वेंजाहालीं॥ ४४॥ पुढेंत
त्वविवंचना॥ पिंडब्रह्मांडनत्वरचना॥ बोलिलीसेनेजना॥ प्रगटचिआहे॥ ४५॥ हाभूतकर्दमबोलिला॥ सूक्ष्मसंकेतेंदाविला
ब्रह्मगोळउभाराहिला॥ नसूर्वी॥ ४६॥ याब्रह्मांडापैलीकडीलगोष्टी॥ जेंझालीनव्हतीसृष्टि॥ मूळमायासूक्ष्मदृष्टि॥ वोळ-
खावी॥ ४७॥ सप्तकंचूकप्रचंड॥ झालेंनव्हतेंब्रह्मांड॥ मायाअविद्येचेंबंड॥ ऐलीकडे॥ ४८॥ ब्रह्माविष्णूमहेश्वर॥ हाऐली
कडीलविचार॥ पृथ्वीमेरूसप्तसागर॥ ऐलीकडे॥ ४९॥ नानालोकनानास्थानें॥ चंद्रसूर्यतारांगणें॥ सप्तद्वीपेंचौदाभुवनें॥
ऐलीकडे॥ ५०॥ शेषकूर्मसप्तपाताळ॥ एकवीसस्वर्गअष्टदिक्पाळ॥ तेतीसकोटीदेवसकळ॥ ऐलीकडे॥ ५१ बाराआदित्य

अकरारुद्र॥नवनागसप्तऋषेश्वर॥नानादेवांचेअवतार॥आलीकडे॥५२॥मेघमनुचक्रवर्ती॥नानाजीवांचीउत्पत्ती॥आतां असोसांगोकिती॥विस्तारहा॥५३॥सकळविस्ताराचेंमूळ॥तेंमूळमायाचकेवळ॥मागांनिरोपिलीसकळ॥पंचभूतीक॥ ॥५४॥सूक्ष्मभूतेंजेबोलिली॥तेचिपुढेंजडत्वाआली॥तेंहेंसकळहीबोलिली॥पुढिलियेसमासीं॥५५॥पंचभूतेंपृथकाकारें पुढेंनिरोपिलींविस्तारें॥बोलरवीकारणेंअत्यादरें॥श्रोतींश्रवणकरावीं॥५६॥पंचभूतीकब्रह्मगोळ॥जेणेंकळेहाप्रांजळ॥दृश्य सांडूनकेवळ॥वस्तूचिपाविजे॥५७॥महाद्वारवोलांडावें॥मगदेवदर्शनघ्यावें॥तेसेंदृश्यहेंसांडावें॥जाणोनियां॥५८॥म्हणो- निदृश्याचेपोटीं॥आहेपंचभूतांचीदाटी॥ एकपणेंसोडिलीमिठी॥दृश्यपंचभूतां॥५९॥पंचभूतांचेंचदृश्य॥सृष्टीरचिलीसावका श॥श्रोतींकरूनिअवकाश॥श्रवणकरावें॥६०॥ ॥इति॰ सूक्ष्मपंचभूत॰ चतुर्थःसमासः४॥ ॥केवळमूर्खतेंनेणे॥म्हणोनिघडलें सांगणें॥पंचभूतांचींलक्षणें॥विशदकरूनी॥१॥पंचभूतांचा कर्दमजाहला॥आतांनवचेवेगळाकेला॥परंतुकांहींवेग ळाला॥करूनदाऊं॥२॥पर्वतपाषाणशिळाशिखरें॥नानावर्णेंलहानथोरें॥खडेगुंडेबहुप्रकारें॥जाणिजेपृथ्वी॥३॥ना- नारंगाचीमृत्तिका॥नानास्थळोस्थळींजेकां॥वालुकेवालुअनेका॥मिळोनपृथ्वी॥४॥पुरेंपट्टणेंमनोहरें॥नानामंदिरेंदामो- दरें॥नानादेवालयेंशिखरें॥मिळोनपृथ्वी॥५॥सप्तद्वीपवतीपृथ्वी॥कायम्हणोनिसांगावी॥नवखंडेंमिळोनीजाणावी॥ वसुंधरा॥६॥नानादेशनानानृपती॥नानाभाषानानारिती॥लक्षचौऱ्याशींउत्पत्ती॥मिळोनपृथ्वी॥७॥नानाउद्वंशोंवनें॥ नानातरुवरांचींवनें॥गिरिकंदरेंनानास्थानें॥मिळोनपृथ्वी॥८॥नानारचनाकेलीदेवीं॥जेजेनिर्मिलीमानवीं॥सकळ- मिळोनपृथ्वी॥जाणिजेश्रोतीं॥९॥नानाधातुसुवर्णादिक॥नानारत्नेंजेंअनेक॥नानाकाष्ठवृक्षादिक॥मिळोनपृथ्वी॥- ॥१०॥आतांअसोहेंबहुवस॥जडांशआणिकठिणांश॥ सकळपृथ्वीहाविश्वास॥मानिलापाहिजे॥११॥बोलिलेंपृथ्वीचें

रूप॥ आतां सांगिजेल आप॥ श्रोतीं ओळखावें रूप॥ सावध होउनी॥ १२॥ वापी कूप सरोवर॥ नाना सरितांचें जें नीर॥ मेघ आणि सप्तसागर॥ मिळोन आप॥ १३॥ ॥ श्लोकार्द्ध॥ ॥ क्षारक्षीरसुरासर्पिर्दधिइक्षुजलस्तथा॥ ॥ क्षारसमुद्र दीसताहे सकळजनदृष्टीस पाहे॥ जेथें लवण होत आहे॥ तो चि क्षारसिंधू॥ १४॥ एक दुधाचा सागर॥ त्यानांव क्षीरसागर॥ देवें दिधला निरंतर॥ उपमन्यासीं॥ १५॥ एक समुद्र मद्याचा॥ एक जाणो घृताचा॥ एक निरवळ दह्यांचा॥ समुद्र असे॥ १६॥ एक उंसाच्या रसाचा॥ एक तें शुद्ध जळाचा॥ ऐसा सातां समुद्रांचा॥ वेढा पृथ्वीसीं॥ १७॥ एवं भूमंडळींचें जळ॥ नाना स्थळींचें जें सकळ॥ मिळोन अवघें केवळ॥ आप जाणावें॥ १८॥ पृथ्वीगर्भी कितीक॥ पृथ्वीतळीं आवरणोदक॥ तिहीं लोकांचें उदक॥ मिळोन आप॥ १९॥ नाना वल्ली बहु वस॥ नाना तरुवरांचे रस॥ मद्य पारा अमृत विष॥ मिळोन आप॥ २०॥ नाना रस स्नेहादिक॥ या ही वेगळे अनेक॥ जळ ऐसे अवश्यक॥ आप बोलिजे॥ २१॥ सार्द्र आणि शीतळ॥ जळासारिखें पातळ॥ शुक्र शोणित मूत्र लाळ॥ आप बोलिजे॥ २२॥ आपसंकेतें जाणावें॥ पातळ ओलें ओळखावें॥ मृदु शीतळ स्वभावें॥ आप बोलिजे॥ २३ झाला आपाचा संकेत॥ पातळ मृदु गुळगुळीत॥ स्वेद श्लेष्मा अश्रु समस्त॥ आप जाणावें॥ २४॥ तेज ऐका सावधपणें॥ चंद्र सूर्य तारांगणें॥ दिव्य देह सतेजपणें॥ तेज बोलिजे॥ २५॥ वन्ही मेघीं विद्युल्लता॥ वन्ही सृष्टी संहारिता॥ वन्ही सागरा जाळिता॥ वडवानळ॥ २६॥ वन्ही शंकराचे नेत्रींचा॥ वन्ही काळाचे क्षुधेचा॥ वन्ही परीघ भूगोळाचा॥ तेज बोलिजे॥ २७॥ जें जें सतेज प्रकाशरूप॥ तें तें तेजाचें स्वरूप॥ शोषक उष्णादि आरोप॥ तेज जाणावें॥ २८॥ वायो जाणावा चंचळ॥ चैतन्य चेतवी केवळ॥ बोलणें चालणें सकळ॥ वायोमुळें॥ २९॥ डोले हाले तितुका पवन॥ कांहीं चनचले पवनेंविण॥ सृष्टी चाल याकारण॥ मूळ तो वायु॥ ३०॥ चळण वळण प्रसरण॥ निरोधन आणि आकुंचन॥ सकळ जाणावा पवन॥ चंचळरू

पी॥३१॥ प्राणापानआणिव्यान॥ चौथाउदानपांचवासमान॥ नागकूर्मककर्शजाण॥ देवदत्तधनंजय॥ ३२॥ जितुकेंकां
हीं होतेंचळण॥ तितुकेंवायोचेंलक्षण॥ चंद्रसूर्यतारागणें॥ वायोचिधर्ता॥ ३३॥ आकाशजाणावेंपोकळ॥ निर्मळआ-
णिनिश्चळ॥ अवकाशरूपसकळ॥ आकाशजाणावें॥ ३४॥ आकाशसकळांसव्यापक॥ आकाशअनेकीं एक॥ आका
शामध्येंकौतुक॥ चहूंभूतांचें॥ ३५॥ आकाशाऐसेंनाहींसार॥ आकाशसकळांहूनीथोर॥ पाहातांआकाशाचाविचा
र॥ स्वरूपासारिखा॥ ३६॥ तंवश्रोतींकेलाआक्षेप॥ दोहींचेंसारखेंचिरूप॥ तऱ्हीआकाशचिस्वरूप॥ कांह्मणोनये॥
॥३७॥ आकाशस्वरूपाकोणभेद॥ पाहातांदिसतीअभेद॥ आकाशवस्तुस्वतःसिद्ध॥ कांनह्मणावी॥ ३८॥ वस्तुअ-
चळअढळ॥ वस्तुनिर्मळनिश्चळ॥ तैसेंचआकाशकेवळ॥ वस्तुसारिखें॥ ३९॥ ऐकोनिवक्ताबोलेवचन॥ वस्तुनिर्गु
णपुरातन॥ आकाशाआंगींसगुण॥ शास्त्रेंनिरोपिलें॥ ४०॥ कामक्रोधशोकमोहो॥ भयअज्ञानशून्यत्वपाहो॥ ऐ-
सासप्तविधस्वभावो॥ आकाशाचा॥ ४१॥ ऐसेंशास्त्राकारेंबोलिलें॥ ह्मणोनिआकाशभूतझालें॥ स्वरूपनिर्विकार-
संचलें॥ उपमेरहित॥ ४२॥ काचबंदीआणिजळ॥ सारिखेंचिवाटेसकळ॥ परीएककांचएकजळ॥ शाहाणेजाणती
॥४३॥ रुवामध्येंस्फटिकपडिला॥ लोकींतद्रूपदेखिला॥ तेणेंकपाळमोक्षझाला॥ कापूसनकरी॥ ४४॥ तांदुळांमध्यें
श्वेतखडे॥ तांदुळांसारिखेवांकुडे॥ चाऊंजातांदांतपडे॥ तेव्हांकळे॥ ४५॥ त्रिभागामध्येंखडाअसे॥ त्रिभागासारि
खाचिभासे॥ शोधूंजातांवेगळादिसे॥ कठिणपणें॥ ४६॥ गुळासारिखागुळदगड॥ परीतोकठिणनिवाड॥ ना
गकांडीआणिवेखंड॥ एकह्मणोंनये॥ ४७॥ सोनेंआणिसोनपित्तळ॥ एकचिवाटतीकेवळ॥ परिपितळेसलागतां
ज्वाळ॥ काळिमाचढे॥ ४८॥ असोहेहीणदृष्टांत॥ आकाशह्मणिजेकेवळभूत॥ भूतआणिअनंत॥ एककैसें॥ ४९

वस्तूसींवर्णचिनसे॥आकाशशामवर्णभासे॥दोहींससाम्यताकैसे॥करितीविचक्षण॥५०॥श्रोतेह्मणतीकेंचेंरूप॥आ
काशठाईचेंअरूप॥आकाशवस्तूचतद्रूप॥भेदनाहीं॥५१॥चहूंभूतांसनाशआहे॥आकाशकेसेंनासताहे॥आका-
शींनसाहे॥वर्णव्यक्तिविकार॥५२॥आकाशअचळदिसतें॥त्याचेंकायनासोंपाहातें॥पाहातांआमुचेनमतें॥आका
शशाश्वत॥५३॥ऐसेऐकोनवचन॥वक्ताबोलेप्रतिवचन॥ऐकआतांलक्षण॥आकाशाचें॥५४॥आकाशतमापा-
सूनझालें॥ह्मणोनिकामक्रोधेंवेष्टिलें॥अज्ञानशून्यत्वबोलिलें॥नामतयाचें॥५५॥अज्ञानेंकामक्रोधादिक॥मो
होभयआणिशोक॥हाअज्ञानाचाविवेक॥आकाशगुणें॥५६॥नास्तीकनकारवचन॥तेंचिशून्याचेंलक्षण॥तया
सह्मणतीह्रदयशून्य॥अज्ञानप्राणी॥२७॥आकाशस्तब्धपणेंशून्य॥शून्यह्मणिजेतेअज्ञान॥अज्ञानह्मणिजेक
ठिण॥रूपतयाचें॥५८॥कठिणशून्यविकारवंत॥तयासकेसेंह्मणावेंसंत॥मनासवाटेहेंतद्दत॥आहाचदृष्टी॥५९
अज्ञानकालवलेंआकाशीं॥तयाकर्दमाज्ञाननाशी॥ह्मणोनियांआकाशासीं॥नाशआहे॥६०॥तैसेंआकाशआणि
स्वरूप॥पाहातांवाटतीएकरूप॥परीदोहींमध्येंविक्षेप॥शून्यत्वाचा॥६१॥आहाचपाहातांकल्पनेसीं॥सारिखेंच
वाटेनिश्चयेसीं॥परीआकाशस्वरूपासी॥भेदआहे॥६२॥उन्मनीआणिसुषुप्तिअवस्था॥सारिखेंचिवाटेतत्वता॥परी
विवंचूनपाहूंजातां॥भेदआहे॥६३॥खोटेंखऱ्यासारिखेंभाविती॥परीपरीक्षवंतनिवडिती॥कांकुरंगेंदेखोनिभुल
ती॥मृगजळासीं॥६४॥आतांअसोहेदृष्टांत॥बोलिलोंकळायासंकेत॥ह्मणोनिभूतआणिअनंत॥एकनव्हेती॥६५
आकाशवेगळेपणेंपाहावें॥स्वरूपींस्वरूपचिव्हावें॥वस्तूचेंपाहाणेंस्वभावें॥ऐसेंअसे॥६६॥येथेंअशंकाफिटली॥
संदेहवृत्तिमावळली॥भिन्नपणेंनवचेअनुभविली॥स्वरूपस्थिती॥६७॥आकाशअनुभवायेतें॥स्वरूपअनुभवाप

रतें॥ ह्मणोनियांआकाशातें॥ साम्यतानघडे॥ ६८॥ दुग्धासारिखाजळांश॥ निवडूंजाणतीराजहंस॥ तैसेंस्वरूपआणि
आकाश॥ संतजाणती॥ ६९॥ सकळमायागाथागोवी॥ संतसंगेहेउगवावी॥ पाविजेमोक्षपदवी॥ सत्समागमे॥ ७०
॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेपंचमहाभूतेंस्वरूपाकाशभेदनामपंचमः समासः॥ ॥श्रोताविनवीवक्त
यासी॥ सत्संगाचीमहिमाकैसी॥ मोक्षलाभेकितीदिवशीं॥ हेंमजनिरोपावें॥ १॥ धरितांसाधूचीसंगती॥ कितीदिव
शींहोतेमुक्ति॥ हानिश्चयकृपामूर्ती॥ मजदिनासकरावा॥ २॥ मुक्तीलाभेतत्क्षणी॥ विश्वासतांनिरूपणीं॥ दुश्चीत
पणेंहाणीं॥ होतअसे॥ ३॥ स्फचितपणेंदुश्चीत॥ मनहोतेंअकस्मात॥ त्यासकरावेंनिवांत॥ कोणेपरी॥ ४॥ मनाच्यातो
डून वोढी॥ श्रवणींबैसावेंआवडी॥ सावधपणेंघडीनेंघडी॥ काळसार्थककरावा॥ ५॥ अर्थप्रमेयग्रंथांतरीं॥ शोधू
निघ्यावेंअभ्यंतरीं॥ दुश्चितपणंआलेंतरी॥ पुन्हाश्रवणकरावें॥ ६॥ अर्थांतरपाहिल्याविण॥ उगेंचिकरीजोश्रवण॥
तोश्रोतानव्हेपाषाण॥ मनुष्यवेशों॥ ७॥ येथेंश्रोतेमानितीशिण॥ आह्मासिकेलेंपाषाण॥ तरीपाषाणाचेंलक्षण॥ सा
वधऐका॥ ८॥ वांकुडातिकुडाफोडिला॥ पाषाणघडूननीटकेला॥ दुसरेवेळेसपाहिला॥ तरीतोतैसाचिअसे॥ ९॥ टांकि
नेंखपलीफोडिली॥ तेमागुतीनाहींजडली॥ मनुष्यांचीकुबुद्धीझाडिली॥ तरितेपुनः लागे॥ १०॥ सांगतांअवगूणगे
ला॥ पुनःमागुताजडला॥ याकारणेंमहाभला॥ पाषाणगोटा॥ ११॥ ज्याचाअवगूणझडेना॥ तोपाषाणाहूनउणा॥ पाषाणअ
गळाजाणा॥ कोटिगुणें॥ १२॥ कोटिगुणेंकैसापाषाण॥ त्याचेंहीऐकालक्षण॥ श्रोतींकरावेंश्रवण॥ सावधहोउनी॥ १३॥ माणी
कमोतीप्रवाळ॥ पाचवैडूर्यवज्रनीळ॥ गोमेद मणिपरीसकेवळ॥ पाषाणबोलिजे॥ १४॥ याहीवेगळेबहुत॥ सूर्यकां
तसोमकांत॥ नानामोहोरेंसप्रचीत॥ औषधाकारणें॥ १५॥ याही वेगळेपाषाणभले॥ नानातीर्थीजेलागले॥ वापीकूप

सेरवींझाले॥ हरिहरमूर्ती॥१६॥ याचापाहातांविचार॥पाषाणाऐसेंनाहींसार॥मनुष्यतेंकायपामर॥पाषाणापुढें॥१७
तरीतोऐसानव्हेपाषाण॥जोअपवित्रनिःकारण॥तयासारिखादेहजाण॥दुश्चीतअभक्तांचा॥१८॥आतांअसोहेंबो-
लणें॥घातहोतोदुश्चितपणें॥दुश्चितपणाचेनिगुणें॥प्रपंचनापरमार्थ॥१९॥दुश्चीतपणें कार्यनासे॥दुश्चीतपणेंचिंता
वसे॥दुश्चीतपणेंस्मरणनसे॥क्षणएकपाहातां॥२०॥दुश्चीतपणेंशत्रुजिणें॥दुश्चीतपणेंजन्ममरणें॥दुश्चीतपणाचेनि
गुणें॥हाणिहोय॥२१॥दुश्चीतपणेंनव्हेसाधन॥दुश्चीतपणेंनघडेभजन॥दुश्चीतपणेंनव्हेज्ञान॥साधकासीं॥२२॥
दुश्चीतपणेंनव्हेनिश्चयो॥दुश्चीतपणेंनघडेजयो॥दुश्चीतपणें होयक्षयो॥आपुल्यास्वहिताचा॥२३॥दुश्चीतपणेंन
घडेश्रवण॥दुश्चीतपणेंनघडेविवरण॥दुश्चीतपणेंनिरूपण॥ हातिचेंजाये॥२४॥दुश्चीतपणेंवेसलाचिदिसे॥परितो
असतचिनसे॥चंचळचक्रींपडिलेंअसे॥मानसतयाचें॥२५॥ वेडेंपिशाच्यनिरंतर॥अंधमुकेआणिबधीर॥तैसाजा
णावासंसार॥दुश्चितप्राणियांचा॥२६॥सावधअसोनिउमजेना॥श्रवणअसोनऐकेना॥ज्ञानअसोनकळेना॥सारा-
सारविचार॥२७॥ऐसाजोदुश्चितआळसी॥परलोककैंचातयासि॥जयाचेजीवींअहर्निशीं॥आळसवसे॥२८॥दुश्ची
तपणापासूनसुटला॥तरीतोसवेंचिआळसआला॥आळसाहातींप्राणियाला॥उसंतचिनाहीं॥२९॥आळसेंराहिला
विचार॥आळसेंबुडालाआचार॥आळसेंनव्हेपाठांतर॥कांहींकेल्या॥३०॥आळसेंघडेनाश्रवण॥आळसेंनव्हेनि-
रूपण॥आळसेंपरमार्थाचीखुण॥मळीणजाहाली॥३१॥आळसेंनित्यनेमराहिला॥आळसेंअभ्यासबुडाला॥आळ
सेंआळसवाढला॥असंभाव्य॥३२॥आळसेंगेलीधारणाधृती॥आळसेंमलीनझालीवृत्ति॥आळसेंविवेकाचीगति॥
मंदजाहाली॥३३॥आळसेंनिद्रावाढली॥आळसेंवासनाविस्तारली॥आळसेंशून्याकारझाली॥सद्बुद्धीनिश्चयाची॥

॥३४॥ दुश्चीतपणासवेंआळस॥आळसेंनिद्राविलास॥निद्राविलासेंकेवळनाश॥आयुष्याचा॥३५॥निद्राआळसदु
श्चीतपण॥हेंचिमूर्खाचेंलक्षण॥येणेंकरितांनिरूपण॥उमजेचिना॥३६॥हेतिन्हींलक्षणेंजेथें॥विवेककैंचाअसेलते
थें॥अज्ञानासयापरतें॥स्फुरवचिनाहीं॥३७॥क्षुधालागतांचजेविला॥जेऊनउठतांआळसआला॥आळसयेतांचनि
जेला॥सावकाश॥३८॥निजोनउठतांचदुश्चीत॥कदांनाहींसावचित्त॥तेथेंकैंचेंआत्महित॥निरूपणीं॥३९॥मर्कटा
पाशींदिलेंरत्न॥पिशाच्याहातीनिधान॥दुश्चित्तापुढेंनिरूपण॥तयापरिहोय॥४०॥आतांअसोहेउपपत्ति॥आशंके
चीकोणगती॥कितीदिवसांहोनेमुक्ती॥सज्जनाचेनिसंगें॥४१॥ऐकायाचेंप्रत्योत्तर॥श्रोतींव्हावेंनिरोत्तर॥संतसं-
गाचाविचार॥ऐसाअसे॥४२॥लोहोपरिसासिंलागला॥थेंबुटासागरींमिळाला॥गंगेसरितेसंगमझाला॥तत्क्ष-
णीं॥४३॥सावधसाक्षपिआणिदक्ष॥तयासतत्काळविमोक्ष॥इतरांसितेंअलक्ष॥लक्षिलेंनवचे॥४४॥येथेंशि
ष्यप्रज्ञाचकेवळ॥प्रज्ञावंतानलगेवेळ॥अनन्यासतत्काळ॥मोक्षलाभे॥४५॥प्रज्ञावंतआणिआनन्य॥तयासनल
गेएकक्षण॥अनन्यभावार्थेंविण॥प्रज्ञाखोटी॥४६॥प्रज्ञेवीणअर्थनकळे॥विश्वासेंवीणवस्तुनाकळे॥प्रज्ञावि-
श्वासेंगळे॥देहाभिमान॥४७॥देहाभिमानाचेअंतीं॥सहजचिवस्तुप्राप्ती॥सत्संगेंहोयसद्गती॥विलंबचिनाहीं॥
॥४८॥सावधसाक्षपीआणिदक्ष॥प्रज्ञावंतआणिविश्वास॥तयाससमाधानींसायास॥करणेंचिनलगे॥४९॥इत
रभाविकसाबडें॥तयाससाधनींमोक्षजोडे॥साधुसंगेंतत्काळउघडे॥विवेकदृष्टी॥५०॥परितेंसाधनमोडूंनये॥नि
रूपणाचाउपाये॥निरूपणेंलागेसोये॥सर्वत्रासीं॥५१॥आतांमोक्षआहेकैसा॥कैसीस्वरूपाचीदशा॥त्याचेमोक्षीचा १०
भरवंसा॥सत्संगेंकेवी॥५२॥ऐसेंनिरूपणप्रांजळ॥पुढेंबोलिलेंअसेसकळ॥श्रोतींहोवोनियांनिश्चळ॥अवधान

द्यावें ॥ ५३ ॥ अवगूणत्यागावयाकारणें ॥ न्यायेंनिष्ठूर लागे बोलणें ॥ श्रोतीं कोपन धरणें ॥ ऐसियावचनाचा ॥ ५४ ॥ ॥ इति श्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादे अष्टमदशके दुश्चित्तनिरूपणंनाम षष्ठः समासः ॥ ६ ॥ ॥ मागां श्रोतेयांचा पक्ष ॥ किती दिवसां होतो मोक्ष ॥ तें निकथा श्रोते दक्ष ॥ होऊन ऐका ॥ १ ॥ मोक्षास केसें जाणावें ॥ मोक्ष कोणास ह्मणावें ॥ सत्संगें पावावें ॥ मोक्षास केसें ॥ २ ॥ तरि बद्ध ह्मणिजे तो बांधला ॥ आणि मोक्ष ह्मणिजे मोकळा झाला ॥ तो संतसंगें कैसा लाधला ॥ तेंही ऐका ॥ ३ ॥ प्राणि संकल्पें बांधला ॥ जीवपणें बद्ध झाला ॥ तो विवेकें मुक्त केला ॥ साधुजनीं ॥ ४ ॥ मी जीव ऐसा संकल्प ॥ दृढ धरितां गेले कल्प ॥ तेणें प्राणी झाला अल्प ॥ देहबुद्धिचा ॥ ५ ॥ मी जीव मज बंधन ॥ मज आहे जन्ममरण ॥ केल्या कर्माचें फळ आपण ॥ भोगीन आतां ॥ ६ ॥ पापाचें फळ तें दुःख ॥ आणि पुण्याचें फळ तें सुख ॥ पापपुण्य अवश्यक ॥ भोगणें लागे ॥ ७ ॥ पापपुण्यभोग सुटेना ॥ आणि गर्भवास हि तुटेना ॥ ऐसी जयाची कल्पना ॥ दृढ जाहाली ॥ ८ ॥ तयानांव बांधला ॥ जीवपणें बद्ध झाला ॥ जैसा स्वयें घर बांधोन कोसळला ॥ मृत्य पावे ॥ ९ ॥ तेसें प्राणित्तें अज्ञान ॥ नेणें भगवंताचें ज्ञान ॥ ह्मणे माझें जन्ममरण ॥ सुटेचिना ॥ १० ॥ आतां कांहीं दान करूं ॥ पुढिलिया जन्मास आधारु ॥ तेणें सुखरूप संसारु ॥ होईल माझा ॥ ११ ॥ पूर्वी दान नाहीं केलें ॥ ह्मणोनि दारिद्र्य प्राप्त झालें ॥ आतां तऱ्ही कांहीं केलें ॥ पाहिजे की ॥ १२ ॥ ह्मणोनि दिलें वस्त्र जुनें ॥ आणि एक ताम्र नाणें ॥ ह्मणे आतां कोटिगुणें ॥ पावेन पुढें ॥ १३ ॥ कुशावर्ती कुरुक्षेत्रीं ॥ महिमा ऐकोन दान करी ॥ आशा धरिली अभ्यंतरीं ॥ कोटिगुणाची ॥ १४ ॥ रुका अडका दान केला ॥ अतीतास दुकडा घातला ॥ ह्मणे माझा दीग-झाला ॥ कोटि दुकड्यांचा ॥ १५ ॥ तो मी खाईन फुढिले जन्मीं ॥ ऐसें कल्पी अंतरयामी ॥ वासना गुंतली जन्मकर्मी ॥ प्राणियांची ॥ १६ ॥ आतां मी जें देईन ॥ तें पुढिले जन्मीं पावेन ॥ ऐसें कल्पितो अज्ञान ॥ बद्ध जाणावा ॥ १७ ॥ बहुतां जन्मांचे अंतीं

होयनरदेहाचीप्राप्ती॥ येथेंनहोतांज्ञानसद्गती॥ गर्भवासचुकेना॥१८॥ गर्भवासदेहींचघडे॥ ऐसेंहेंसर्वथानघडे॥ अ
कस्मातभोगणेंपडे॥ पुन्हानीचयोनी॥१९॥ ऐसानिश्चयशास्त्रांतरीं॥ बहुतींकेलाबहुतांपरी॥ नरदेहसंसारीं॥ परम
दुर्लभअसे॥२०॥ पापपुण्यसमताघडे॥ तरीचनरदेहजोडे॥ येरव्हींजन्मनघडे॥ हेंव्यासवचनभागवतीं॥२१॥ श्लो
क॥ नृदेहमाद्यंसुलभंसुदुर्लभंप्लवंसुकल्पंगुरुकर्णधारं॥ मयानुकूलेननभस्वतेरितंपुमान्भवाब्धिंनतरेत्सआ-
त्महा॥ १ ॥ टी० ॥ नरदेहपरमदुर्लभ॥ अल्पसंकल्पाचालाभ॥ गुरुकर्णधारिस्वयंभ॥ सुखरुपावची॥२२॥ देवअ
नुकूळनव्हेजया॥ स्वयेंपापितोप्राणिया॥ भवाब्धीनतरचेतया॥ आत्महत्याराबोलिजे॥२३॥ ज्ञानेंवीणप्राणिया
सी॥ जन्ममृत्यूलक्षचौऱ्यांशीं॥ तितुक्याआत्महत्यात्यासीं॥ ह्मणोनिआत्महत्यारा॥२४॥ नरदेहींज्ञानेंविण॥ क-
दांनचुकेजन्ममरण॥ भोगणेंलागतीदारुण॥ नानानीचयोनी॥२५॥ रीसमर्कटश्वानसूकर॥ अश्ववृषभह्मैसा
खर॥ काककुक्कुटजंबूकमार्जार॥ सरडेबेडूकमक्षिका॥२६॥ इत्यादीकनीचयोनी॥ ज्ञाननस्तांभोगणेजनीं॥ आशा
धरीमूर्खप्राणी॥ पुढिलियाजन्माची॥२७॥ हानरदेहपडतां॥ नोचिपाविजेमागुतां॥ ऐसाविश्वासधरितां॥ लाजना
हीं॥२८॥ कोणपुण्याचासंग्रहो॥ जेपुन्हापाविजेनरदेहो॥ दुराशाधरिलीपाहो॥ पुढिलियाजन्माची॥२९॥ ऐसेमूर्ख
अज्ञानजन॥ केलेंसंकल्पें बंधन॥ शत्रुआपणासआपण॥ होऊनिठेला॥३०॥ ॥श्लो०॥ ॥आत्मैवह्यात्मनोबंधु
रात्मैवरिपुरात्मनः॥ ॥टी०॥ ऐसेंसंकल्पाचेंबंधन॥ संतसंगेंतुटेजाण॥ ऐकतयाचेंलक्षण॥ सांगिजेल॥३१॥ पांचां
भूतांचेंशरीर॥ निर्माणझालेंसचराचर॥ प्रकृतिस्वभावेंजगदाकार॥ वर्तोंलागे॥३२॥ देहेअवस्थाअभिमान॥ स्था
नेंभोगमात्रागुण॥ शक्तीआदीकरूनिलक्षण॥ चौपुदीतत्वाचें॥३३॥ ऐसीपिंडब्रह्मांडरचना॥ विस्तारेंवादलीकल्प ११

ना॥ निर्धारितां तत्त्वज्ञाना॥ मतें भांबावली॥ ३४॥ नाना मतीं नाना भेद॥ भेदें वाढली विवाद॥ परी तो ऐक्य ते चा संवाद॥ साधु जाणती॥ ३५॥ तया संवादाचें लक्षण॥ पंच भूतिक देह जाण॥ तया देहामध्यें कारण॥ आत्मा वोळखावा॥ ३६॥ देह अंती नासोनि याये॥ त्यास आत्मा ह्मणो नये॥ नाना तत्त्वांचे समुदाये॥ देहामध्यें आले॥ ३७॥ अंतःकर्णप्राणादिक विषय इंद्रियें दशक॥ हा सूक्ष्माचा विवेक॥ बोलिला शास्त्रीं॥ ३८॥ घेतां सूक्ष्माची शुद्धि॥ भिन्न अंतःकरण मन बुद्धी॥ नाना तत्त्वांचे उपाधी॥ वेगळा आत्मा॥ ३९॥ स्थूळ सूक्ष्म कारण॥ महाकारण विराट हिरण्य॥ अव्याकृती मूळप्रकृती जाण॥ ऐसे अष्ट देह॥ ४०॥ चारी पिंडीं चारी ब्रह्मांडीं॥ ऐसी अष्ट देहाची प्रौढी॥ प्रकृतिपुरुषाची वाढी॥ दश देह बोलिजे॥ ४१॥ ऐसें तत्त्वांचें लक्षण॥ आत्मा साक्षी विलक्षण॥ कार्य कर्ता कारण॥ दृश्य तयाचें॥ ४२॥ जीव शिव पिंड ब्रह्मांड॥ माया अविद्येचें बंड॥ हें सांगतां असे उदंड॥ परी आत्मा वेगळा॥ ४३॥ पाहों जातां आत्मे चारी॥ त्याचें लक्षण अवधारीं॥ हें जाणोनि अभ्यंतरीं॥ सदृढ धरावें॥ ४४॥ एक जिवात्मा दुसरा शिवात्मा॥ तिसरा परमात्मा जो विश्वात्मा॥ चौथा जाणिजे निर्मळात्मा॥ ऐसे चारी आत्मे॥ ४५॥ भेदें चर्तावभासती॥ परी चारी एकचि असती॥ येविशीं दृष्टांत संमती॥ सावध ऐका॥ ४६॥ घटाकाश मठाकाश॥ महदाकाश चिदाकाश॥ अवघें मिळोन आकाश॥ एकचि असे॥ ४७॥ तैसा जीवात्मा आणि शिवात्मा॥ परमात्मा आणि निर्मळात्मा॥ अवघा मिळोन आत्मा॥ एकचि असे॥ ४८॥ घटीं व्यापक जें आकाश॥ तया नांव घटाकाश॥ पिंडीं व्यापक जो ब्रह्मांश॥ त्यासि जीव बोलिजे॥ ४९॥ मठीं व्यापक जें आकाश॥ तया नांव मठाकाश॥ तैसा ब्रह्मांडीं जो ब्रह्मांश॥ त्यासि शीव बोलिजे॥ ५०॥ मठा बाहेरील आकाश॥ तया नांव महदाकाश॥ ब्रह्मांडा बाहेरील ब्रह्मांश॥ त्यासि परमात्मा बोलिजे॥ ५१॥ उपाधि वेगळें आकाश॥ तया नांव चिदाकाश॥ तैसा नि-

 मेंळात्मापरेश॥उपाधिवेगळा॥ ५२॥उपाधियोगेंवाटेभिन्न॥परीतेंआकाशअभिन्न॥तैसाआत्मास्वानंदघन॥
 एकचिअसे॥५३॥ दृश्यासबाह्यअंतरीं॥सूक्ष्मात्मानिरंतरीं॥ त्याचीवर्णावयाथोरी॥शेषसमर्थनव्हे॥५४॥ ऐसेंआ
त्म्याचेंलक्षण॥जाणतांनाहींजीवपण॥उपाधिशोधितांअभिन्न॥मुळींचआहे॥५५॥जीवपणेंएकदेसी॥अहंका
रेंजन्मसोसी॥विवेकपाहतांप्राणियासी॥जन्मकैंचा॥५६॥जन्ममृत्यापासूनस्फुटला॥यानांवजाणिजेमोक्षझाला
॥तत्वशोधितांपावला॥तत्वतावस्तु॥५७॥तेचिवस्तूनेआपण॥हेंमहावाक्याचेंलक्षण॥साधुकरितीनिरूपण॥
आपुलेंनिसुरवें॥५८॥जेचिक्षणींअनुग्रहकेला॥तेचिक्षणींमोक्षझाला॥बंधनकांहींआत्मयाला॥बोलोंचिनये॥५९
आतांअशंकाफीटली॥संदेहवृत्तिमावळली॥संतसंगेंतात्काळझाली॥मोक्षपदवी॥६०॥स्वप्नांमध्येंजोबांधला॥
तोजागृतीनेंमोकळाकेला॥ज्ञानविवेकेंप्राणियाला॥मोक्षप्राप्ती॥६१॥अज्ञाननिशीच्याअंतीं॥संकल्पेंदुःखेंनासती
तेणेंगुणेंहोयप्राप्ती॥तत्काळमोक्षाची॥६२॥तोडावयास्वप्नबंधन॥नलगेआणीकसाधन॥तयासप्रयत्नजागृतीवि
ण॥ बोलोंचिनये॥६३॥तैसासंकल्पेंबांधलाजीव॥त्यासआणीकनाहींउपाव॥विवेकपाहतांवाव॥बंधनहोय॥६४
विवेकपाहिल्याविण॥जोजोउपावतोतोशिण॥ विवेकपाहतांआपण॥आत्माचअसे॥६५॥आत्मयाच्याठाईंकाहीं॥बं
धमोक्षदोनीनाहीं॥जन्ममृत्यूहेंसर्वही॥आत्मत्वीनघडे॥६६॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेअष्टमदशके
मोक्षलक्षणंनामसप्तमः समासः॥७॥ ॥मागांझालेंनिरूपण॥परमात्मातोचितूंजाण॥तयापरमात्मयाचेंलक्ष
ण॥तेंहेंऐसेंअसे॥१॥जन्मनाहींमृत्यनाहीं॥येणेंनाहींजाणेंनाहीं॥बंधमोक्षदोन्हींनाहीं॥परमात्मयासी॥२॥परमा
त्मानिर्गुणनिराकार॥परमात्माअनंतअपार॥परमात्मानिरंतर॥जैसातैसा॥३॥परमात्मासर्वांसव्यापक॥परमा

त्मा अनेकीं एक॥ परमात्मयाचा विवेक॥ अनर्घ्य आहे॥४॥ ऐसी परमात्मयाची स्थिती॥ बोलिना ति वेदश्रुती॥ परमात्मा पाविजे भक्तीं॥ येथें संशय नाहीं॥५॥ तये भक्तीचें लक्षण॥ भक्ती नवविधा भजन॥ नवविधा भजनें पावन॥ बहुभक्त जाहाले॥६॥ तयेनवविधेमध्यें सार॥ आत्मनिवेदन थोर॥ तयेचा करावा विच्यार॥ स्वानुभावें स्वयें॥७॥ आपुलीया स्वानुभवें॥ आपणास निवेदावें॥ आत्मनिवेदन जाणावें॥ ऐसें असे॥८॥ महत्पूजे च्या अंतीं॥ देवास मस्तक वाहाती॥ तैसी आहे निकट भक्ती॥ आत्मनिवेदनाची॥९॥ आपणास निवेदिती॥ ऐसे भक्त थोडे असती॥ तयास परमात्मा मुक्ती॥ तात्काळ देतो॥१०॥ आपणास केसें निवेदावें॥ कोठें जाऊन पडावें॥ किंवा मस्तक तोडावें॥ देवापुढें॥११॥ ऐसें ऐकोन बोलणें॥ वक्ता वदे सर्वज्ञपणें॥ श्रोतां सावधान होणें॥ एकाग्रचित्तें॥१२॥ आत्मनिवेदनाचें लक्षण॥ आधीं पाहावें मी कोण॥ मग परमात्मा निर्गुण॥ तो वोळखावा॥१३॥ देवाभक्तांचें शोधन॥ करितां होतें आत्मनिवेदन॥ देव आहे पुरातन॥ भक्त पाहे॥१४॥ देवास ओळखों जातां॥ तेथें झाली तद्रूपता॥ देवभक्त विभक्तता॥ मुळींच नाहीं॥१५॥ विभक्त नाहीं ह्मणोन भक्त॥ बद्ध नाहीं ह्मणोन मुक्त॥ अयुक्त नाहीं बोलणें युक्त॥ शास्त्राधारें॥१६॥ देवांभक्तांचें पाहातां मूळ॥ होय भेदाचें निर्मूळ॥ एक परमात्मा सकळ॥ दृश्यावेगळा॥१७॥ तयासी होतां मिळणी॥ उरी नाहीं दुजेपणीं॥ देवभक्त हे कडसणी॥ निरसोनि गेली॥१८॥ आत्मनिवेदनाच्या अंतीं॥ जे कां घडली अभेदभक्ती॥ तयेनांव सायोज्यमुक्ती॥ सत्य जाणावी॥१९॥ जो संतांसि शरण गेला॥ अद्वैतनिरूपणें बोधला॥ मग जरी वेगळा केला॥ तरि हो णार नाहीं॥२०॥ नदी मिळाली सागरीं॥ ते निवडावी कोणेपरी॥ लोह सोनें हाता माघारीं॥ काळिमा नये॥२१॥ तैसा भगवंतीं मिळाला॥ तो न वचे वेगळा केला॥ देव आपण भक्त झाला॥ विभक्त नव्हे॥२२॥ देवभक्त दोनी एक॥ ऐसें ज्ञान जया निश्चयात्मक॥ साधु

जनींमोक्षदायक॥ तोचिजाणावा॥ २३॥ आतांअसोहेंबोलणें॥ देवपाहावाभक्तपणें॥ तेणेंत्याचेंऐश्वर्यबाणे॥ तात्का
ळआंगीं॥ २४॥ देहचिहोऊनिराहे॥ तेणेंदेहदुःखसाहिजे॥ देहातीतहोतांपाविजे॥ परब्रह्मतें॥ २५॥ देहातीतके
सेंहोणें॥ कैसेंपरब्रह्मपावणें॥ ऐश्वर्याचींलक्षणें॥ कवणसांगिजे॥ २६॥ ऐसेंश्रोतांआक्षेपिलें॥ याचेंउत्तरकाय-
बोलिलें॥ तेंचिआतांनिरोपिलें॥ सावधऐका॥ २७॥ देहातीतवस्तुआहे॥ तेंतूंपरब्रह्मपाहें॥ देहसंगहानसाहे॥ तु
जविदेहासीं॥ २८॥ ज्याचीबुद्धिऐसी॥ वेदवर्णितीतयांसीं॥ शोधितांनानाशास्त्रांसीं॥ नपडेठाईं॥ २९॥ ऐश्वर्येंऐ
सेंतनत्वता॥ बाणेदेहबुद्धीसोडितां॥ देहमीऐसेंभावितां॥ अधोगती॥ ३०॥ याकारणेंसाधुवचन॥ मानुनयेअप्र
माण॥ मिथ्यामानितांदूषण॥ लागोंपाहे॥ ३१॥ साधुवचनतेंकैसें॥ कायधरावेंविश्वासें॥ एकवेळस्वामीऐसें॥ मज
निरोपावें॥ ३२॥ सोहंआत्मास्वानंदघन॥ अजन्मातोतूंचिजाण॥ हेंचिसाधूचेंवचन॥ सदृढधरावें॥ ३३॥ महावा-
क्याचेंअंतर॥ तूंचिब्रह्मनिरंतर॥ ऐशीयावचनाचाविसर॥ पडोचनये॥ ३४॥ देहासहोईलअंत॥ मगमीपावेनअ-
नंत॥ ऐसेंबोलणेंनिभ्रांत॥ मानूंचनये॥ ३५॥ एकमूर्खऐसेंह्मणती॥ मायानासेलकल्पांतीं॥ मगआह्मासब्रह्मप्रा
प्ती॥ येरवींनाहीं॥ ३६॥ मायेसीहोईलकल्पांत॥ अथवादेहासहोईलअंत॥ तेकाळींपावेननिवांत॥ परब्रह्ममी॥ ३७
हेंबोलणेंअप्रमाण॥ ऐसेंनव्हेसमाधान॥ समाधानाचेंलक्षण॥ वेगळेंचिअसे॥ ३८॥ सैन्यअवघेंचिमरावें॥ मग
राज्यपदप्राप्तव्हावें॥ सैन्यअसतांचराज्यकरावें॥ हेंकळेना॥ ३९॥ मायाअसोनीचनाहीं॥ देहअस्तांचविदेही॥ ऐ
सेंसमाधानकांहीं॥ वोळखावें॥ ४०॥ राज्यपदहातासिंआलें॥ मगपरिवारेंकायकेलें॥ परिवारदेखतांराज्यगेलें॥ १२
हेंतोंघडेना॥ ४१॥ प्राप्तझालियाआत्मज्ञान॥ तैसेंदृश्यदेहभान॥ दृष्टीसपडतांसमाधान॥ जाणारनाहीं॥ ४२॥

मार्गीमुळीसर्पाकार ॥ देखतांभयआलेंथोर ॥ कळतांतेथींचाविचार ॥ मगमारणेंकाय ॥ ४३ ॥ तैसीमायाभयान-
क ॥ विचारपाहतांमायीक ॥ मगतयेचाधाक ॥ कासयाधरावा ॥ ४४ ॥ देखतांमृगजळाचेपूर ॥ ह्मणेकैसापाऊंपैल
पार ॥ कळतांतेथींचाविचार ॥ मगसांकडेंकेंचें ॥ ४५ ॥ देखतांस्वप्नभयानक ॥ स्वप्नींवाटेपरमधाक ॥ जागृतीझा
लियासाशंक ॥ कासयाव्हावें ॥ ४६ ॥ तथापिमायाकल्पनेसिदिसे ॥ आपणकल्पनेतीतअसे ॥ तेथेंउद्वेगका
यसें ॥ निर्विकल्पासी ॥ ४७ ॥ सहजचिझालाचौदेहांचाअंत ॥ आणिजन्ममूळाचाप्रांत ॥ आतांप्रांतासीअ-
लिप्त ॥ तोतूंआत्मा ॥ ४८ ॥ जयासऐशीआहेमती ॥ तयासज्ञानेंआत्मगती ॥ गतीआणिअवगती ॥ वेगळा-
वितूं ॥ ४९ ॥ मतीखुंटलीवेदांची ॥ तेथेंगतीआणिअवगतीकेंची ॥ आत्मशास्त्रगुरुप्रचीती ॥ ऐक्यतेसीआ
ली ॥ ५० ॥ जीवपणाचीफिटलीभ्रांती ॥ वस्तुआलिआत्मप्रचीती ॥ प्राणीपावलाउत्तमगती ॥ सद्गुरूबोधें ॥ ५१ ॥ सद्गु
रूबोधजेव्हांझाला ॥ चौदेहासअंतआला ॥ तेणेंनिजध्यासलागला ॥ स्वस्वरूपीं ॥ ५२ ॥ तणेनिजध्यासेप्राणी ॥ व्य-
र्यचिझालानिर्वाणी ॥ सायोज्यमुक्तीचाधणी ॥ होऊनिबेसला ॥ ५३ ॥ दृश्यपदार्थवोसरतां ॥ अवघाआत्माचितत्व-
तां ॥ नेहटूनविचारेंपाहतां ॥ दृश्यमुळींचनाहीं ॥ ५४ ॥ मिथ्यामिथ्यत्वेंपाहिलें ॥ मिथ्यापणेंअनुभवाआलें ॥ श्रोतींपा
हिजेऐकिलें ॥ यानांवमोक्ष ॥ ५५ ॥ सद्गुरुवचनहृदयींधरी ॥ तोचिमोक्षाचाअधिकारी ॥ श्रवणमननकेलेंविकरी ॥ अ
त्यादरें ॥ ५६ ॥ जेथेंआटतीदोनीपक्ष ॥ तेथेंलक्षनाअलक्ष ॥ यानांवजाणिजेमोक्ष ॥ नेमस्तआत्मा ॥ ५७ ॥ जेथेंध्यान-
धारणासरे ॥ कल्पनानिर्विकल्पीमुरे ॥ केवळज्ञप्तिमात्रउरे ॥ सूक्ष्मब्रह्म ॥ ५८ ॥ भवमृगजळआटलें ॥ लटिकेंबंधनतू
टलें ॥ अजन्मासमुक्तकेलें ॥ जन्मदुःखापासूनि ॥ ५९ ॥ निःसंगाचीसंगव्याधी ॥ विदेहाचीदेहबुद्धि ॥ विवेकेंतोडिली

उपाधी॥ निःप्रपंचाची॥ ६०॥ अद्वैताचें तोडिलें द्वैत॥ एकांनसिं दिधला एकांत॥ अनंतास दिधला अंत॥ अनंताचा॥ ६१॥
जागृतीस चेवविलें॥ चेइल्यास सावध केलें॥ निजबोधासि प्रबोधिलें॥ आत्मज्ञान॥ ६२॥ अमृतास केलें अमर॥ मोक्षा
समुक्तीचें घर॥ संयोगास निरंतर॥ योग केला॥ ६३॥ निर्गुणासि निर्गुण केलें॥ सार्थकाचें सार्थक झालें॥ बहुतां दिसां-
भेटलें॥ आपणास आपण॥ ६४॥ तुटला द्वैताचा पडदा॥ अभेदें तोडिलें भेदा॥ भूतपंचकाची बाधा॥ निरसोनि गेली॥
॥ ६५॥ झालें साधनांचें फळ॥ निश्चळास केलें निश्चळ॥ निर्मळाचा गेला मळ॥ विवेकबळें॥ ६६॥ होतें सन्निध चुकलें
ज्याचें त्यास प्राप्त झालें॥ आपणा देखतां फिटलें॥ जन्मदुःख॥ ६७॥ दुःस्वप्नें जाजावला॥ ब्राह्मण नीच याती झाला॥
आपणांसि आपण सांपडला॥ जागेपणें॥ ६८॥ ऐसें जयास झालें ज्ञान॥ तया पुरुषाचें लक्षण॥ पुढिले समासीं निरूप
ण॥ बोलिलें असे॥ ६९॥ ॥ इति श्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादे अष्टमदशके आत्मनिदर्शननाम अष्टमः समा
सः॥ ८॥ ॥ अंतरीं गेलिया अमृत॥ बाहेरी कायालखलखित॥ अंतरस्थिती बाणतां संत॥ लक्षणें कैसीं॥ १॥ झा
लें आत्मज्ञान बरवें॥ हें कैसेनि पां जाणावें॥ ह्मणोनि बोलिली स्वभावें॥ साधुलक्षणें॥ २॥ ऐका सिद्धाचें लक्षण॥ सि
द्ध ह्मणिजे स्वरूप जाण॥ तेथें पाहतां वेगळेपण॥ मुळींच नाहीं॥ ३॥ स्वरूप होऊनि राहिजे॥ तया नांव सिद्ध बोलिजे॥
सिद्धस्वरूपींच साजे॥ सिद्धपण॥ ४॥ वेदशास्त्रीं जें प्रसिद्ध॥ स्वस्वरूप स्वतः सिद्ध॥ तयासीच बोलिजे सिद्ध॥ अन्य
था न घडे॥ ५॥ तथापि बोलों कांहीं एक॥ साधकां कळावया विवेक॥ सिद्धलक्षणांचें कौतुक॥ तें हें ऐसें असे॥ ६॥
अंतरस्थिती स्वरूप झाली॥ पुढें काया कैसी वर्तली॥ जैशी स्वप्नींची नाथिली॥ स्वप्नरचना॥ ७॥ तथापि सिद्धांचें ल
क्षण॥ कांहीं करूं निरूपण॥ जेणें बाणे अंतरखूण॥ परमार्थाची॥ ८॥ सदां स्वरूपानुसंधान॥ हें मुख्य साधूचें ल-

क्षण॥ जनीं असोनि आपण॥ जना वेगळा॥ ९॥ स्वरूपीं दृष्टी पडतां॥ तुटोन गेली संसार चिंता॥ पुढें लागली ममता॥ निरूपणाची॥ १०॥ हें साधकाचें लक्षण॥ परी सिद्ध आंगीं असे जाण॥ सिद्ध लक्षणें साधनें विण॥ बोलोंच नये॥ ११॥ बाह्य साधकाचे परी॥ आणि स्वरूपाकार अंतरीं॥ सिद्ध लक्षण तें चतुरीं॥ जाणिजे ऐसें॥ १२॥ संदेहरहीत साधन॥ तेंचि सिद्धाचें लक्षण॥ अंतर्बाह्य समाधान॥ चळेना ऐसें॥ १३॥ अचळ झाली अंतरस्थिती॥ तेथें चळणास कैंची गती॥ स्वरूपीं लागतां वृत्ति॥ स्वरूपचि जाहली॥ १४॥ मग तो चळतांच अचळ॥ चंचळपणें निश्चळ॥ निश्चळ असोनि चंचळ॥ देह त्याचा॥ १५॥ स्वरूपीं स्वरूपचि झाला॥ मग तो पडोनिच राहिला॥ अथवा उठोन पळाला॥ तरी तो चळेना॥ १६॥ येथें कारण अंतरस्थिती॥ अंतरींच पाहिजे निवृत्ति॥ अंतर लागलें भगवंतीं॥ तोचि साधु॥ १७॥ बाह्य भलतैसें असावें॥ परि अंतर स्वरूपीं लागावें॥ मग लक्षणीं दिसतें स्वभावें॥ साधु आंगीं॥ १८॥ राज्यीं बसतां अवलीळा॥ आंगीं बाणे राज्यकळा॥ स्वरूपीं लागतां जिव्हाळा॥ लक्षणें बाणती॥ १९॥ येरवीं अभ्यास करितां॥ हातांनच ढती सर्वथा॥ स्वरूपीं राहावें तत्वता॥ स्वरूप होउनी॥ २०॥ अभ्यासाचा मुगुटमणी॥ वृत्ती राहावी निर्गुणीं॥ संतसंगें निरूपणीं॥ स्थिती बाणे॥ २१॥ ऐसीं लक्षणें बरवीं॥ स्वरूपाकारें अभ्यासावीं॥ स्वरूप सोडितां गोसावी॥ भांबावती॥ २२॥ आतां असो हें बोलणें॥ ऐका साधूचीं लक्षणें॥ जेणें समाधान बाणे॥ साधु आंगीं॥ २३॥ ॥ श्लोक॥ ॥ अक्रोधवैराग्यजितेंद्रियत्वं क्षमादयाशांतिजनःप्रियत्वम्॥ निर्लोभ दाताभयशोकहर्ता ज्ञानस्य चिन्हं दशलक्षणानि॥ १॥ स्वरूपीं भरतां कल्पना॥ तेथें कैंची उरेल कामना॥ ह्मणोनियां साधुजना॥ कामचि नाहीं॥ २४॥ कल्पिला विषयो हातिचा जावा॥ तेणें गुणें क्रोध यावा॥ साधुजनाचा अक्षयी ठेवा॥ जाणार नाहीं॥ २५॥ ह्मणोनि ते क्रोधरहित॥ जाणती स्वस्वरूप संत॥ नाशीवंत हे पदार्थ॥ सांडुनियां॥ २६॥

जेथेंनाहींदुसरीपरी॥ क्रोधयावाकोणावरी॥ क्रोधरहितसचराचरीं॥ साधुजनवर्तती॥२७॥ आपुलाआपणस्वानंद॥
कोणावरीकरावामद॥ याकारणेंवादविवाद॥ तुटोनिगेला॥२८॥ साधुस्वरूपनिर्विकार॥ तेथेंकैंचातिरस्कार॥ आप·
लाआपणमत्सर॥ कोणावरीकरावा॥२९॥ साधुवस्तुअनायासें॥ याकारणेंमत्सरनसे॥ मदमत्सराचेंपिसें॥ साधू·
सिनाहीं॥३०॥ साधुस्वरूपस्वयंभ॥ तेथेंकैंचाअसेलदंभ॥ जेथेंद्वैताचाआरंभ॥ जाहलाचिनाहीं॥३१॥ जेणेंदृश्यके
लेंविसंच॥ तयासकैंचाहोयप्रपंच॥ याकारणेंनिःप्रपंच॥ साधुजाणावा॥३२॥ अवघेंब्रह्मांडत्याचेंघर॥ पंचभूतीं
कहाजोजार॥ मिथ्याजाणोनिसत्वर॥ त्यागकेला॥३३॥ याकारणेंलोभनसे॥ साधुसदांनिर्लोभअसे॥ जयाचीवा
सनासमरसें॥ शब्दस्वरूपीं॥३४॥ आपलाआपणआघवा॥ शोककोणाचाकरावा॥ ह्मणोनिसाधुतोजाणावा॥
शोकरहित॥३५॥ दृश्यसांडूनिनाशिवंत॥ स्वरूपसेविलेंशाश्वत॥ याकारणेंशोकरहित॥ साधुजाणावा॥३६॥ शो
कें दुःखवाचीवृत्ती॥ तरितेझालीनिवृत्ति॥ ह्मणोनिसाधुआदिअंतीं॥ शोकरहित॥३७॥ मोहेंझळंबावेंमन॥ तरी·
तेंमनचिझालेंउन्मन॥ याकारणेंसाधूजन॥ मनातीत॥३८॥ साधुवस्तुअद्वय॥ तेथेंकैंचेंवाटेलभय॥ परब्रह्मतेंनि
र्भय॥ तोचिसाधु॥३९॥ याकारणेंभयातीत॥ साधुनिर्भयनिवांत॥ सकळांसमांडेलअंत॥ साधुअनंतरूपी॥४०॥
सत्यस्वरूपीअमरझाला॥ भयकैंचेंवाटेलत्याला॥ याकारणेंसाधुजनाला॥ भयचिनाहीं॥४१॥ जेथेंनाहींद्वैतभेद॥
आपलाआपणअभेद॥ तेथेंकैंचाउठेलखेद॥ देहबुद्धीचा॥४२॥ बुद्धीनेंचमिळेंनिर्गुणा॥ त्यासकोण्हीचिनेइना॥ या
कारणेंसाधुजना॥ खेदचिनाहीं॥४३॥ साधुआपणएक॥ तेथेंकैंचादुःखशोक॥ दुजेवीणअविवेक॥ येणारनाहीं॥
॥४४॥ आशाधरितांपरमार्थाची॥ दुराशातुटलीस्वार्थाची॥ ह्मणोनिनेराशतासाधूची॥ ओळखावी॥४५॥ मृदप

णेंजेसेंगगन॥ तैसेंसाधूचेंलक्षण॥ याकारणेंसाधुवचन॥ कठीणनाहीं॥ ४६॥ स्वरूपाच्यासंयोगी॥ स्वरूपचिझाला
योगी॥ याकारणेंवीतरागी॥ निरंतर॥ ४७॥ स्थितीबाणतांस्वरूपाची॥ चिंतासोडिलीदेहाची॥ याकारणेंहोणाराची
चिंतानाहीं॥ ४८॥ स्वरूपींलागतांबुद्धि॥ तुटेअवघीउपाधी॥ याकारणेंनिरुपाधी॥ साधुजन॥ ४९॥ साधुस्वरूपीं
चराहे॥ तेथेंसंगचिनसाहे॥ ह्मणोनिसाधुतोनपाहे॥ मानापमान॥ ५०॥ अलक्षासलावितीलक्ष॥ ह्मणोनसाधुपर
मदक्ष॥ वोढूंजाणतीकेंपक्ष॥ परमार्थाचा॥ ५१॥ स्वरूपींनसाहेमळ॥ ह्मणोनिसाधुतोनिर्मळ॥ साधुस्वरूपचिकेव
ळ॥ ह्मणोनियां॥ ५२॥ सकळधर्मामध्येंधर्म॥ स्वरूपींराहणेंहास्वधर्म॥ हेंचिजाणिजेमुख्यवर्म॥ साधुलक्षणांचें॥
॥ ५३॥ धरितांसाधूचीसंगती॥ आपेंशोचलागेस्वरूपस्थिती॥ स्वरूपस्थितीनेंबाणती॥ लक्षणेंआंगीं॥ ५४॥ ऐसीं
साधूचींलक्षणें॥ अंगींबाणतीनिरूपणें॥ परंतुस्वरूपींराहाणें॥ निरंतर॥ ५५॥ निरंतरस्वरूपींराहतां॥ स्वरूपचिहो
इजेतत्वता॥ मगलक्षणेंआंगींबाणतां॥ वेळनाहीं॥ ५६॥ स्वरूपींराहिल्यामती॥ अवगूणअवघेचसांडती॥ परंतुया
सींसत्संगती॥ निरूपणपाहिजे॥ ५७॥ सकळसृष्टीच्याठाईं॥ अनुभवएकचिनाहीं॥ तोबोलिजेलसर्वही॥ पुढिले
समासीं॥ ५८॥ कोणेस्थितीनेंराहती॥ कैसाअनुभवपाहती॥ रामदासह्मणेश्रोतीं॥ अवधानद्यावें॥ ५९॥ ॥ इति
श्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेअष्टमदशकेसिद्धलक्षणंनामनवमःसमासः॥ ९॥ ॥ जयाचेअनुभवपुसतां॥
कलहउठलाअवचिता॥ हाकथाकल्लोळश्रोतां॥ कौतुकेंऐकावें॥ १॥ एकह्मणतीहासंसारु॥ करितांपाविजेपैलपारु॥
आपलानव्हेकींजोजारु॥ जीवदेवाचें॥ २॥ एकह्मणतीहेंनघडे॥ लोभयेऊनिआंगींजडे॥ पोटास्तवकरणेंपडे॥ सेवा
कुडुंबाची॥ ३॥ एकह्मणतीस्वभावें॥ संसारकरावासुखेंनावें॥ कांहींदानपुण्यकरावें॥ सद्गतीकारणें॥ ४॥ एकह्मणती

द्वाद०४ संसाररवोटा॥ वैराग्येंघ्यावा देशवटा॥ तेणेंस्वर्गीच्यावाटा॥ मोकळ्याहोती॥५॥ एकह्मणती कोठेंजावें॥ उगेंचकासया स०
१६ हिंडावें॥ आपुलेआश्रमींअसावें॥ आश्रमधर्मकरूनी॥ ६॥ एकह्मणतीकैंचाधर्म॥ अवघाहोतसेअधर्म॥ येसंसारींना १०
नाकर्म॥ करणेंलागे॥७॥ एकह्मणतीबहुतांपरी॥ वासनाअसावीबरी॥ येणेंचितरीजेसंसारीं॥ अनयासें॥८॥ एकह्म
णतीकारणभाव॥ भावेंचिपाविजेदेव॥ येरहेंअवघेंचवाव॥ गाथागोंवी॥९॥ एकह्मणतीवडिलेंजीवीं॥ अवघींदेवचि
मानावीं॥ मायबापपूजीतजावीं॥ एकाभावें॥१०॥ एकह्मणतीदेवब्राह्मण॥ त्याचेंकरावेंपूजन॥ मायबापनारायण॥
विश्वजनाचा॥११॥ एकह्मणती शास्त्रपाहावें॥ तेथेंनिरोपिलींदेवें॥ तेणेंप्रमाणेंचिजावें॥ परलोकासीं॥१२॥ एकह्म
णतीअहोजना॥ शास्त्रपाहतांपुरवेना॥ याकारणेंसाधुजना॥ शरणजावें॥१३॥ एकह्मणतीसांडागोष्टी॥ वायांचिकशि
तांचावटी॥ सर्वांसकारणपोटीं॥ भूतदयाअसावी॥१४॥ एकह्मणतीएकचिबरवें॥ आपुलेआचारेंअसावें॥ अंतका
ळींनामघ्यावें॥ देवाचें॥१५॥ एकह्मणतीपुण्यअसेल॥ तरींचवाचेनामयेईल॥ नाहींतरीभुलीपडेल॥ अंतकाळीं॥१६॥
एकह्मणतीजीतअसावें॥ तंवचिसार्थककरावें॥ एकह्मणतीफिरावें॥ तीर्थाटण॥१७॥ एकह्मणतीहेअटाटी॥ पाणिपा
षाणाचीभेटी॥ बुडकल्यामारितांहिंपुटी॥ कासयाव्हावें॥१८॥ एकह्मणतीसांडावाचाळी॥ अगाधमहिमाभूमंडळीं॥
दर्शनमात्रेंहोयहोळी॥ महापातकांची॥१९॥ एकह्मणतीतीर्थस्वभावें॥ कारणमनचिअसावें॥ एकह्मणतीकीर्तनक
रावें॥ सावकाश॥२०॥ एकह्मणतीयोगबरवा॥ सुरव्यतोचिआधींसाधावा॥ देहअमरचिकरावा॥ अकस्मात॥२१॥ एक
ह्मणतीऐसेंकाये॥ काळविवंचनाकरूनये॥ एकह्मणतीधरावीसोय॥ भक्तिमार्गाची॥२२॥ एकह्मणतीज्ञानबरवें॥ १६
एकह्मणतीसाधनकरावें॥ एकह्मणतीमुक्तअसावें॥ निरंतर॥२३॥ एकह्मणतीअनर्गळा॥ धरीपापाचाकांटाळा॥ एक

ह्मणतीरेमोकळामार्गआसुचा॥२४॥एकह्मणतीहेविशेष॥करूंनयेनिंदाद्वेष॥एकह्मणतीसावकाश॥दुष्टसंगत्यागावा॥
॥२५॥एकह्मणतीज्याचेंरवावें॥त्यासन्मुखचिमरावें॥तेणेंतत्काळचिपावावें॥मोक्षपद॥२६॥एकह्मणतीसांडागोष्ठी॥औ
धीपाहिजेतेरोटी॥मगकरावीचावटी॥सावकाश॥२७॥एकह्मणतीउपासअसावा॥मगसकळयोगबरवा॥कारणदु
काळनपडावा॥ह्मणिजेंबरें॥२८॥एकह्मणतीतपोनिधी॥होतांबोलतीसकळसिद्धी॥एकह्मणतीरेआधी॥इंद्रपदसा
धावें॥२९॥एकह्मणतीआगमपाहावा॥वेताळप्रसन्नकरूनघ्यावा॥तेणेंपाविजेदेवा॥स्वर्गलोकीं॥३०॥एकह्मणतीअ
घोरमंत्र॥तेणेंहोइजेस्वतंत्र॥श्रीहरीजयाचाकलत्र॥तेनिबोळे॥३१॥तिजलागलेसर्वधर्म॥तेथेंकेंचेंक्रियाकर्म॥एक
ह्मणतीकुकर्म॥तिच्यामदें॥३२॥एकह्मणतीएकसापक्ष॥करावामृत्युंजयाचाजप॥तेणेंगुणेंसर्वसंकल्प॥सिद्धितेपा
वती॥३३॥एकह्मणतीबटुभैरव॥तेणेंपाविजेवैभव॥एकह्मणतीझोटिंगसर्व॥पुरवितसे॥३४॥एकह्मणतीकाळी॥
एकह्मणतीभद्रकाळी॥एकह्मणतीउच्छिष्टचांडाळी॥साध्यकरावी॥३५॥एकह्मणतीविघ्नहर॥एकह्मणतीभोळाशं
कर॥एकह्मणतीसत्वर॥पावेभगवती॥३६॥एकह्मणतीमल्लारी॥सत्वरचिसभाग्यकरी॥एकह्मणतीमहावरी॥भ
क्तीव्यंकटेशाची॥३७॥एकह्मणतीदेवकेंचा॥अंतचिपाहातोभल्यांचा॥एकह्मणतीहायुगाचा॥युगधर्म॥३९॥एकआ
श्चर्यमानिती॥एकविस्मयोकरिती॥एककंटाळोनह्मणती॥कायहोईलतेंपाहावें॥४०॥ऐसेप्रपंचीकजन॥लक्षणेंसांग
तांगहन॥परंतुकांहींएकचिन्ह॥अल्पमात्रबोलिलें॥४१॥आतांअसोहास्वभाव॥ज्ञात्याचाकैसाअनुभव॥तोहीसां
गिजेलसर्व॥सावधऐका॥४२॥एकह्मणतीकरावीभक्ति॥श्रीहरीदेईलसद्गति॥एकह्मणतीब्रह्मप्राप्ति॥कर्मेंचिहो
य॥एकह्मणतीभोगसरेना॥जन्ममरणहेंतुटेना॥एकह्मणतीऊर्मीनाना॥अज्ञानाचा॥४३॥एकह्मणतीसवेंब्र

 ह्म ॥ तेथें कैंचें क्रियाकर्म ॥ एक ह्मणती हा अधर्म ॥ बोलोंचि नये ॥ ४५ ॥ एक ह्मणती सर्व नासे ॥ उरलें तेंचि ब्रह्म असे ॥ एक ह्म
 णती ऐसें नसे ॥ समाधान ॥ ४६ ॥ सर्व ब्रह्म केवळ ब्रह्म ॥ दोन्ही पूर्वपक्षाचे भ्रम ॥ अनुभवाचें वेगळें वर्म ॥ ह्मणती एक ॥
॥ ४७ ॥ एक ह्मणती हें न घडे ॥ अनिर्वाच्य वस्तु न जोडे ॥ जें बोलतां मौन्य पडे ॥ वेदशास्त्रांसी ॥ ४८ ॥ तंव श्रोता अनुवाद-
ला ॥ ह्मणे निश्चय कोणें केला ॥ सिद्धांतमतें अनुभवाला ॥ उरी कैंची ॥ ४९ ॥ अनुभव देहीं वेगळाले ॥ हें पूर्वींच बोलिलें ॥
आतां कांहीं एक केलें ॥ नवचे कीं ॥ ५० ॥ एक साक्षत्वें वर्तती ॥ साक्षी वेगळाचि ह्मणती ॥ द्रष्टा ऐसी स्थिती ॥ स्वानुभवाची
॥ ५१ ॥ दृश्यापासून द्रष्टा वेगळा ॥ ऐसी अलिप्तपणाची कळा ॥ आपण साक्षत्वें निराळा ॥ स्वानुभवें ॥ ५२ ॥ सकळ पदा
र्थ जाणता ॥ तो पदार्थाहूनि परता ॥ देहीं असोनि अलिप्तता ॥ सहजचि जाहली ॥ ५३ ॥ एक ऐसें स्वानुभवें ॥ ह्मणती सा
क्षित्वें वर्तावें ॥ दृश्य असोनि वेगळें व्हावें ॥ स्वानुभवें ॥ ५४ ॥ ह्मणती साक्ष हा भेद ॥ वस्तु ठाईंची अभेद ॥ तेथें कैंचा म
तिमंद ॥ द्रष्टा आणिला ॥ ५५ ॥ अवघी साकरचि स्वभावें ॥ तेथें कडू काय निवडावें ॥ द्रष्टृत्वा स्वानुभवें ॥ अवघेंचि ब्रह्म
॥ प्रपंच परमार्थ अभेद ॥ भेदवादी मानिति भेद ॥ परि हा आत्मा स्वानंद ॥ आकारला ॥ ५७ ॥ विघरलें तूप थिजलें ॥ तैं-
सें निर्गुण विगुण आलें ॥ तेथें काय वेगळें केलें ॥ द्रष्टेपणें ॥ ५८ ॥ ह्मणोनि द्रष्टा आणि दृश्य ॥ अवघा एकचि जगदीश
द्रष्टेपणाचे सायास ॥ कासयासी ॥ ५९ ॥ ब्रह्मचि आकारलें सर्व ॥ ऐसा एकाचा अनुभव ॥ ऐसे हे दोनी स्वभाव ॥ निरोपि
लें ॥ ६० ॥ अवघा आत्मा आकारला ॥ आपण भिन्न कैंचा उरला ॥ दुसरा अनुभव बोलिला ॥ ऐसीयापरी ॥ ६१ ॥ ऐक ति
सरा अनुभव ॥ प्रपंच सारूनियां सर्व ॥ कांहीं नाहीं तोचि देव ॥ ऐसें ह्मणती ॥ ६२ ॥ दृश्य अवघें वेगळें केलें ॥ केवळ अ-
दृश्यचि उरलें ॥ तेंचि ब्रह्म अनुभवलें ॥ ह्मणती एक ॥ ६३ ॥ परी तें ब्रह्म ह्मणों नये ॥ उपायासारिखा अपाये ॥ शून्यत्व

सब्रह्मकाये॥ ह्मणोंयेईल॥ ६४॥ दृश्यअवघेंबोलांडिले॥ अदृश्यशून्यत्वीपाडिलें॥ ब्रह्मह्मणोनिसुरडिलें॥ तेथून-
निमार्गे॥ ६५॥ इकडेदृश्यतिकडेदेव॥ मध्येंशून्यत्वाचाठाव॥ तयासमंदबुद्धीस्तव॥ प्राणिब्रह्मह्मणे॥ ६६॥ शयासि-
नाहींवोळखिलें॥ सेवकासरावऐसेंकल्पिलें॥ परितेंअवघेंव्यर्थगेलें॥ राजादेखतां॥ ६७॥ तैसेंशून्यत्वकल्पिलें
ब्रह्म॥ पुढेंदेखतांपरब्रह्म॥ शून्यत्वाचाअवघाभ्रम॥ तुटोनिगेला॥ ६८॥ परिहासूक्ष्मअडताळा॥ वारीविवेकेंवेग-
ळा॥ जेसेंदुग्धघेऊनिजळा॥ राजहंससांडिती॥ ६९॥ आधीदृश्यहेंसोडिलें॥ मगशून्यत्वबोलांडिलें॥ मूळमायेपर
तेंदेखिलें॥ परब्रह्म॥ ७०॥ वेगळेपणेंपाहाणेंघडे॥ तेणेंवृत्तिशून्यत्वींपडे॥ पोटींसंदेहपवाडे॥ शून्यत्वाचा॥ ७१
भिन्नपणेंअनुभविलें॥ तयासशून्यत्वऐसेंबोलिलें॥ वस्तुलक्षींअभिन्नझालें॥ पाहिजेआधीं॥ ७२॥ वस्तुआपण
चिहोणें॥ ऐसेंवस्तूचेंपाहणें॥ निश्चयेंसींभिन्नपणें॥ शून्यत्वलाभे॥ ७३॥ याकारणेंशून्यत्वकांहीं॥ परब्रह्म-
होणारनाहीं॥ वस्तुस्वरूपहोऊनिपाहीं॥ स्वानुभवें॥ ७४॥ आपणवस्तुसिद्धचिआहे॥ मेनमींऐसेंकल्पूंनये॥
साधुसांगतीउपायें॥ तूंचिआत्मा॥ ७५॥ मनमींऐसेंनाथिलें॥ संतींनाहींनिरोपिलें॥ मानावेंकोणाच्याबोलों॥ म
नमीऐसें॥ ७६॥ संतवचनेंनीठेवितांभाव॥ तोचिशुद्धस्वानुभव॥ मनाचातेसाचस्वभाव॥ आपणवस्तु॥ ७७॥ ज
याचाघ्यावाअनुभव॥ तोचिआपणनिरावेव॥ आपुलालाघेतीअनुभव॥ विश्वजन॥ ७८॥ लोभीधनसाधूंगेला
तंवतेलोभीधनचिझाले॥ मगतेंभाग्यपुरुषींभेदलें॥ सावकाश॥ ७९॥ तैसेंदेहंबुद्धीसोडितां॥ साधकासझालें
तत्वतां॥ अनुभवाचीमुख्यवार्त्ता॥ तेहेऐसी॥ ८०॥ आपणवस्तुमूळींयेक॥ ऐसाज्ञानाचाविवेक॥ येथूनहाज्ञानद-
शक॥ संपूर्णजाहला॥ ८१॥ आत्मज्ञाननिरोपिलें॥ यथामतीनेंबोलिलें॥ न्यूनपूर्णक्षमाकेलें॥ पाहिजेश्रोतीं॥ ८२॥ ॥

॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेअष्टमदशकेशून्यत्वनिरसनंनाम दशमःसमासः॥१०॥ ॥

॥ अथ दासबोधे नवमदशकप्रारंभः ॥

१.८.९ श्रीगणेशायनमः॥ ॥निराकारह्मणिजेकाय॥निराधारह्मणिजेकाय॥निर्विकल्पह्मणिजेकाय॥मजनिरोपावें॥१॥नि स.
१ राकारह्मणिजेआकारनाहीं॥निराधारह्मणिजेआधारनाहीं॥निर्विकल्पह्मणिजेकल्पनानाहीं॥परब्रह्मीं॥२॥निराम- १
यह्मणिजेकाय॥निराभासह्मणिजेकाय॥निरावेवह्मणिजेकाय॥मजनिरोपावें॥३॥निरामयह्मणिजेजलमयनाहीं
निराभासह्मणिजेभासचिनाहीं॥निरावेवह्मणिजेअवयवनाहीं॥परब्रह्मीं॥४॥निःप्रपंचह्मणिजेकाय॥निःक-
लंकह्मणिजेकाय॥निरोपाधीह्मणजेकाय॥मजनिरोपावें॥५॥निःप्रपंचह्मणिजेप्रपंचनाहीं॥निःकलंकह्मणि
जेकलंकनाहीं॥निरोपाधीह्मणिजेउपाधीनाहीं॥परब्रह्मीं॥६॥निरोपम्यह्मणिजेकाय॥निरालंबह्मणिजेकाय॥नि-
रापेक्षह्मणिजेकाय॥मजनिरोपावें॥७॥निरोपम्यह्मणिजेउपमानाहीं॥निरालंबह्मणिजेअवलंबनाहीं॥निरापेक्षह्म-
णिजेअपेक्षानाहीं॥परब्रह्मासि॥८॥निरंजनह्मणिजेकाय॥निरंतरह्मणिजेकाय॥निर्गुणह्मणजेकाय॥मजनिरोपा-
वें॥९॥निरंजनह्मणिजेजनचिनाहीं॥निरंतरह्मणिजेअंतरनाहीं॥निर्गुणह्मणिजेगुणचिनाहीं॥परब्रह्मासीं॥१०॥निः
संगह्मणिजेकाय॥निर्मळह्मणिजेकाय॥निश्चळह्मणिजेकाय॥मजनिरोपावें॥११॥निःसंगह्मणिजेसंगचिनाहीं॥नि
र्मळह्मणिजेमळचिनाहीं॥निश्चळह्मणिजेचळनाहीं॥परब्रह्मासी॥१२॥निःशब्दह्मणिजेकाय॥निर्दोषह्मणिजेका
य॥निवृत्तिह्मणिजेकाय॥मजनिरोपावें॥१३॥निःशब्दह्मणिजेशब्दचिनाहीं॥निर्दोषह्मणिजेदोषचिनाहीं॥निवृत्ती
ह्मणिजेवृत्तीन्वनाहीं॥परब्रह्मासीं॥१४॥निःकामह्मणिजेकाय॥निर्लेपह्मणिजेकाय॥निःकर्मह्मणिजेकाय॥मजनि-
रोपावें॥१५॥निःकामह्मणिजेकामचिनाहीं॥निर्लेपह्मणिजेलेपचिनाहीं॥निःकर्मह्मणिजेकर्मचिनाहीं॥परब्रह्मा- १
सीं॥१६॥अनामह्मणिजेकाय॥अजन्माह्मणिजेकाय॥अप्रत्यक्षह्मणिजेकाय॥मजनिरोपावें॥१७॥अनामह्मणि-

जेनामचिनाहीं॥अजन्माह्मणिजेजन्मचिनाहीं॥अप्रत्यक्षह्मणिजेप्रत्यक्षनाहीं॥परब्रह्मतें॥१८॥अगणितह्मणजेका
या॥अतर्क्यह्मणिजेकाय॥अक्षयह्मणिजेकाय॥मजनिरोपावें॥१९॥अगणितह्मणिजेगणितनाहीं॥अकर्तव्यह्मणि-
जेकर्तव्यनाहीं॥अक्षयह्मणिजेक्षयनाहीं॥परब्रह्मासी॥२०॥अरूपह्मणिजेकाय॥अलक्षह्मणिजेकाय॥अनंतह्म
णिजेकाय॥मजनिरोपावें॥२१॥अरूपह्मणिजेरूपचिनाहीं॥अलक्षह्मणिजेलक्षतनाहीं॥अनंतह्मणिजेअंतचिना-
हीं॥परब्रह्मासी॥२२॥अपारह्मणिजेकाय॥अढळह्मणिजेकाय॥अतर्क्यह्मणिजेकाय॥मजनिरोपावें॥२३॥अपार
ह्मणिजेपारचिनाहीं॥अढळह्मणिजेढळचिनाहीं॥अतर्क्यह्मणिजेतर्कतनाहीं॥परब्रह्मतें॥२४॥अद्वैतह्मणिजेका
या॥अदृश्यह्मणिजेकाय॥अच्युतह्मणजेकाय॥मजनिरोपावें॥२५॥अद्वैतह्मणिजेद्वैतचिनाहीं॥अदृश्यह्मणजे-
दृश्यविनाहीं॥अच्युतह्मणिजेच्युतनाहीं॥परब्रह्मतें॥२६॥अछेदह्मणिजेकाय॥अदाह्यह्मणिजेकाय॥अक्लेदह्म
णिजेकाय॥मजनिरोपावें॥२७॥अच्छेदह्मणिजेछेदेना॥अदाह्यह्मणिजेजळेना॥अक्लेदह्मणिजेकालवेना॥प
रब्रह्मतें॥२८॥परब्रह्मह्मणजेसकळांपरतें॥तयासपाहतांआपणचितें॥हेंकळेअनुभवमतें॥सद्गुरूकेलिया॥
॥२९॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेनवमदशकेअशंकानामसमासप्रथमः॥१॥ ॥जेंजेंकांहीं-
साकारदिसे॥तेतेंकल्पांतींनानासे॥स्वरूपतेंअसनचिअसे॥सर्वकाळ॥१॥जेंसकळांमध्येंसार॥मिथ्यानव्हे-
तेंसाचार॥जेंकांनित्यनिरंतर॥संचलेंचिअसे॥२॥तेंभगवंताचेंनिजरूप॥त्यासिबोलिजेस्वरूप॥याहीवेग-
ळींअमुप॥नामेंतयाचीं॥३॥त्यासनामाचासंकेत॥कळावयाहादृष्टांत॥परीतेंस्वरूपनामातीत॥असनचि
असे॥४॥दृश्यासबाह्यसंचलें॥परीतेंविश्वासचोरलें॥जवळींचनाहींसेंझालें॥असतांचिकेसें॥५॥ऐसाऐको

नियांदेव॥ उठेदृष्टीचास्वभाव॥ पाहोंजातांदिसेसर्व॥ दृश्यचिअवघें॥ ६॥ दृष्टीचाविषयोदृश्य॥ तोचिझालियां-
सादृश्य॥ तेणेंदृष्टिपावेसंतोष॥ परीतेंदेखणेंनव्हे॥ ७॥ दृष्टीसदिसेनेंनासे॥ एतद्विषयींश्रुतिअसे॥ ह्मणोनि-
जेंदृष्टीसदिसे॥ तेंस्वरूपनव्हे॥ ८॥ स्वरूपतेंनिराभास॥ आणिदृश्यभासलेंसाभास॥ भासासबोलिलानाश॥
वेदांतशास्त्रीं॥ ९॥ आणिपाहतांदृश्यचिभासे॥ वस्तुदृश्यावेगळीअसे॥ स्वानुभवेंपाहतांदिसे॥ दृश्यासबाह्य॥
॥ १०॥ जेंनिराभासनिर्गूण॥ त्याचीकायसांगावीखूण॥ परीतेंस्वरूपजाण॥ सन्निधचिअसे॥ ११॥ जैसाआका-
शींभासलाभास॥ आणिसकळांमध्येंआकाश॥ तैसाजाणिजेजगदीश॥ सबाह्यअभ्यंतरीं॥ १२॥ उदकांम-
ध्येंपरीभिजेना॥ पृथ्वीमध्येंपरीझिजेना॥ वन्हीमध्येंपरीजळेना॥ स्वरूपदेवाचें॥ १३॥ तेंरेघामध्येंपरीबुडेना
॥ तेंवायोमध्येंपरीउडेना॥ सुवर्णींअसेपरीघडेना॥ सुवर्णासारिखें॥ १४॥ ऐसेंजेंसंचलेंसर्वदां॥ परीतेंआक-
ळेनाकदां॥ अभेदामाजीवादवीभेदा॥ तेहेअहंता॥ १५॥ तिच्यास्वरूपाचीखूण॥ सांगोंकांहींवोळखण॥ अहं-
तेचेंनिरूपण॥ सावधऐका॥ १६॥ जेंस्वरूपाकडेयावें॥ अनुभवासवेंझेंपावें॥ अनुभवाचेशब्दअवघे॥ बोलोन-
दावी॥ १७॥ ह्मणेआतांमीचस्वरूप॥ तेंचिअहंतेचेंरूप॥ निराकारीआपेंआप॥ वेगळींपडे॥ १८॥ स्वयेंमीचिआ-
हेंब्रह्म॥ ऐसाअहंतेचाभ्रम॥ ऐसीयेसूक्ष्मींसूक्ष्म॥ पाहातांदिसे॥ १९॥ कल्पनाआकळीहेत॥ वस्तुकल्पनाती-
त॥ ह्मणोननाकळेअंत॥ अनंताचा॥ २०॥ अन्वयेंआणिवितरेक॥ हाशब्दभेदकोणहीएक॥ निःशब्दाचाअंतर्वि-
वेक॥ शोधिलापाहिजे॥ २१॥ आधींघेइजेवाच्यांश॥ मगवोळखिजेलक्षांश॥ लक्षांशींपाहतांवाच्यांश॥ असे-
लकेंचा॥ २२॥ सर्वब्रह्मआणिविमळब्रह्म॥ हावाच्यांशाचाअनुक्रम॥ शोधितांलक्षांशाचेंवर्म॥ वाच्यांशनासे॥ २

॥२३॥ सर्वविमेळ दोन्ही पक्ष। वाच्यांशीं आटती प्रत्यक्ष। लक्षांशीं लावितां लक्ष। पक्षपात घडे॥२४॥ हें लक्षांशें अनुभवणें। तेथें नाहीं वाच्यांश बोलणें। मुख्य अनुभवाचे खुणे। वाचारंभ कैंचा॥२५॥ परा पश्यंती मध्यमा वैखरी॥ जेथें वोसरती चान्ही॥ तेथें शब्दकळा कुसरी॥ कोण काज॥२६॥ शब्द बोलतां सर्वचि नासे॥ तेथें शाश्वतता कोठें असे॥ प्रत्यक्षास प्रमाण नसे॥ बरें पाहा॥२७॥ शब्द प्रत्यक्ष नाशिवंत॥ म्हणोन घडे पक्षपात॥ सर्वविमळ ऐसा हेत॥ अनुभवींना हीं॥२८॥ ऐक अनुभवाचें लक्षण॥ अनुभव म्हणिजे अनन्यपण॥ ऐक अनन्याचें लक्षण॥ ऐसें असे॥२९॥ अनन्य म्हणिजे आन नसे॥ आत्मनिवेदन जेसें॥ संगभंगें असतचि असे॥ आत्मा आत्मपणें॥३०॥ आत्म्यास नाहीं आत्मपण॥ हें चि निःसंगाचें लक्षण॥ हें वाच्यांशें बोलिलें जाण॥ कळावया कारणें॥३१॥ येन्हवीं लक्षांश तो वाच्यांशें॥ सांगिजेल हें घडे कैसें॥ वाक्यविवरणें आपैसें॥ कळों लागे॥३२॥ करावें तत्वविवरण॥ शोधावें ब्रह्म निर्गुण॥ पाहावें आपणास आपण॥ म्हणजे कळे॥३३॥ हें न बोलतांचि विवरिजे॥ विवरोन विवरोन राहिजे॥ मग अबोलणेंचि साजे॥ महापुरुषीं॥३४॥ शब्दचि निशब्द निहोती॥ श्रुती नेति नेति म्हणती॥ हे तों आलें आत्मप्रचीति॥ प्रत्यक्ष आतां॥३५॥ प्रचीत आणि अनुमान॥ हा तो प्रत्यक्ष दुराभिमान॥ तरी आतां मी अज्ञान॥ मज कांहींच न कळे॥ ॥३६॥ मी लटिका माझें बोलणें लटिकें॥ मी लटिका माझें चालणें लटिकें॥ मी माझें अवघें चि लटिकें॥ कल्पनिक॥३७॥ मज मुळींच नाहीं गाव॥ माझें बोलणें अवघेंचि वाव॥ हा प्रकृतीचा स्वभाव॥ प्रकृती लटिकी॥३८॥ प्रकृति आणि पुरूष॥ या दोहींस जेथें निरास॥ तेथें मीपणाविशेष॥ हें केवि घडे॥३९॥ जेथें सर्व ही अशेष झालें॥ तेथें विशेष कैंचें आलें॥ मी मौनी म्हणतां भंगलें॥ मौन्य जेसें॥४०॥ आतां मौन्य न भंगावें॥ करून कांहींच न करावें॥ अ-

सोननिःशेषनसावें॥विवेकबळें॥४१॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेनवमदशकेब्रह्मनिरूपणंनाम द्वितीयःसमासः॥२॥ ॥श्रोतींकेलाअनुमान॥ऐसेंकेसेंब्रह्मज्ञान॥कांहींचनाहींअसोन॥हेंकेविघडे॥१॥ सकळकरूनिअकर्ता॥सकळभोगूनअभोक्ता॥सकळामध्येंअलिप्तता॥येईलकैसी॥२॥तथापितुह्मींह्मणता॥ योगीभोगूनअभोक्ता॥तरीस्वर्गनरकहीआतां॥येणेंचिन्यायें॥३॥जन्ममृत्यूभोगिलेचभोगी॥परीतोभोगूनअभोक्तायोगी॥यांतनाहींतयालागीं॥येणेंचिपाडें॥४॥कुडूननाहींकुटिला॥रडोननाहींरडला॥कुंथोननाहींकुंथिला॥योगेश्वर॥५॥जन्मनसोनघातला॥पतीतनसोनझाला॥यातनानसोनपावला॥नानापरी॥६॥ऐसाश्रोतयांचाअनुमान॥श्रोतींघेतलेंआडरान॥आतांयाचेंसमाधान॥केलेंपाहिजे॥७॥वक्ताह्मणेसावधव्हावें॥तुह्मींबोलतांबरवें॥परीहेंतुमच्याअनुभवें॥तुह्मासघडे॥८॥ज्याचाअनुभवजेसा॥तोतोबोलतोतैसा॥संपदेवीण-जोधीवसा॥तोनिरार्थक॥९॥नाहींज्ञानाचीसंपदा॥अज्ञानदरिद्रआपदा॥भोगिल्याचभोगीसदां॥शब्दज्ञानें॥॥१०॥ज्ञानीओळखावाज्ञानेश्वरें॥योगीओळखावायोगेश्वरें॥महाचतुरतोचतुरें॥वोळखावा॥११॥अनुभविअनुभवीयांसिकळे॥अलिप्तअलिप्तपणेंनिवळे॥विदेहाचादेहभावगळे॥विदेहींदेखतां॥१२॥बद्धासारिखासिद्ध॥आणिसिद्धासारिखाबद्ध॥एकभावीलतोअबद्ध॥ह्मणावानलगे॥१३॥झडपलातोदेहधारी॥आणिदेहधारकपंचाक्षरी॥परंतुदोघांएकसरी॥कैसीघावी॥१४॥तैसाअज्ञानपतीत॥आणिज्ञानीजीवन्मुक्त॥दोघांससमानमानितोयुक्त॥कैसाह्मणावा॥१५॥आतांअसोहेदृष्टांत॥प्रचितबोलोंकांहींहेत॥येथेंश्रोतींसावचित्त॥क्षणएकव्हावें॥१६॥जोज्ञानेंमुक्तझाला॥जोविवेकेंविराला॥जोअनन्यपणेंउरला॥नाहींचकांहीं॥१७॥तयासकेसेंगंवसा

वें॥ शोधूं जातां तोचि व्हावें॥ तोचि होतां ह्मणावें॥ नलगे कांहीं॥ १८॥ देहीं पाहतां दिसेना॥ तत्वें शोधितां भासेना॥ ब्रह्म आ
हे निवडेना॥ कांहीं केल्या॥ १९॥ दीसतो तरी देहधारी॥ परी कांहींच नाहीं अंतरीं॥ तयास पाहतां वरिवरि॥ कळेल केसा
॥ २०॥ कळाया शोधावें अंतर॥ तंव तो नित्य निरंतर॥ जयास धुंडितां विकार॥ निर्विकार होती॥ २१॥ तो परमात्मा के
वळ॥ तयास नाहीं मायामळ॥ अखंड हे नूं चाविटाळ॥ झाला चि नाहीं॥ २२॥ ऐसा जो कां योगिराज॥ तो आत्मा स
हजिं सहज॥ पूर्ण ब्रह्म वेदबीज॥ देहाकारें कळेना॥ २३॥ देहे भावितां देहेचि दिसे॥ अंतर अनारिसें असे॥ तया-
स शोधितां नसे॥ जन्ममरण॥ २४॥ जयास जन्ममरण व्हावें॥ तें तो न व्हेचि स्वभावें॥ नाहींच तें आणावें॥ कोठून
केंचें॥ २५॥ निर्गुणास जन्म कल्पिला॥ अथवा निर्गुण उडविला॥ तरी उडाला आणि जन्मला॥ आपला आपण॥ २६
मध्यान्हीं थुंकितां सूर्यावरी॥ तो थुंका पडे आपणावरी॥ दुसऱ्यास चिंतितां अंतरीं॥ आपणास घडे॥ २७॥ समर्थ रा-
याचें महिमान॥ जाणतां होतें समाधान॥ परंतु भुंकों लागलें श्वान॥ तरी तें श्वानचि आहे॥ २८॥ ज्ञानी तो सत्य-
स्वरूप॥ अज्ञान देखे मनुष्यरूप॥ भावासारिखा फलद्रूप॥ देव तैसा॥ २९॥ देव निराकार निर्गुण॥ लोकभाविती
पाषाण॥ पाषाण फुटतो निर्गुण॥ फुटेल केसा॥ ३०॥ देव सदोदीत संचला॥ लोकीं बहुविध केला॥ परंतु बहुवि-
ध झाला॥ हें तों घडेना॥ ३१॥ तैसा साधु आत्मज्ञानी॥ बोधें पूर्ण समाधानी॥ विवेकें आत्मनिवेदनी॥ आत्मरूपी
॥ ३२॥ जळोन काष्ठाचा आकार॥ अग्नी दिसे काष्ठाकार॥ परी काष्ठ होईल हा विचार॥ बोलोंचि नये॥ ३३॥ कर्पूर-
असे तो जळतां दिसे॥ तैसा ज्ञानी देहीं भासे॥ तयासिं जन्म विलां केसें॥ कर्दळी उदरीं॥ ३४॥ बीज भाजलें उगवेना
॥ वस्त्र जळालें उकलेना॥ वोघ निवडितां निवडेना॥ गंगेमध्यें॥ ३५॥ वोघ गंगेमागें दिसे॥ गंगा एकदेशी असे॥

साधुकांहींचनभासे॥आत्मासर्वगत॥३६॥ ऐसवर्णन्हें लोरवंड॥साधूसजन्मथोथांड॥अज्ञानप्राणीजडमूढ॥
तयासिंहेंउमजेना॥३७॥अंधासकांहींचनदिसे॥तरीतेलोकआंधळेकेसे॥सन्निपातेंबरळतसे॥सन्निपाति॥
॥३८॥जोस्वप्नामध्येंभ्याला॥तोस्वप्नभयेंचोसणला॥तेंभयजाग त्याला॥ केविलागे॥३९॥सुर्ळीसर्पाकारदेखि
ली॥एकभ्यालीएकेंवोळखिली॥ दोघांचीअवस्थालेखिली॥सारिखीचकेसी॥४०॥हातिंधरितांहीडसेना॥हें
एकासभासेना॥तरीतेत्याचीकल्पना॥तयासीचबाधी॥४१॥विंचूसर्पडसला॥तेणेंतोचिझाकळला॥तया
चेनींलोकझाला॥कासावीसकेसा॥४२॥आतांतुटलाअनुमान॥ज्ञानियांसकळेज्ञान॥अज्ञानासजन्ममरण
चुकेनाकीं॥४३॥एकाजाणण्यासाठीं॥लोकपडिलेआटाआटी॥नेणपणेंहिंपुटी॥होतीजन्ममृत्यें॥४४॥तो-
चिकथानुसंधान॥पुढेंकेलेंपरिछिन्न॥सावधानसावधान॥ह्मणेवक्ता॥४५॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशि
ष्यसंवादेनवमदशकेनिःसंदेहनिरूपणंनामतृतीयःसमासः॥३॥ ॥पृथ्वीमध्येंलोकसकळ॥एकसंप
न्नएकदुर्बळ॥एकनिर्मळएकवोंगळ॥कायनिमित्य॥१॥कित्येकराजेनांदती॥कित्येकदरिद्रेंभोगिती॥कि
त्येकांचीउत्तमस्थिती॥कित्येकअधमोधम॥२॥ऐसेंकायनिमित्यझालें॥हेंमजपाहिजेनिरोपिलें॥याचेंउत्त
रऐकिलें॥पाहिजेपाहिजेश्रोतीं॥३॥ हेसकळगुणापासींगति॥सगुणभाग्यश्रीभोगिती॥अवगुणासदरिद्र
प्राप्ती॥यदर्थींसंदेहनाहीं॥४॥जोजेथेंउपजला॥तोतेव्यवसाईउमजला॥तयासलोकह्मणतीभला॥कार्यक
र्ता॥५॥जाणतातोकार्यकरी॥नेणताकांहींचनकरी॥जाणतातोपोटभरी॥नेणताभीकमागे॥६॥हेंतोप्रगट
चिअसे॥जनींपाहतांप्रत्यक्षदिसे॥विद्येवीणकरंडावसे॥अविद्यातोभाग्यवंत॥७॥आपुलीविद्यानसिक-

सी॥तरीकायभीकमागसी॥जेथेंतेथेंबुद्धीऐसी॥ वडिलेंसांगती॥८॥ वडीलआहेकरंटा॥आणिसमर्थहोयधाकुटा
॥कांजोविद्येनेमोटा॥ह्मणोनियां॥९॥विद्यानाहींबुद्धीनाहीं॥विवेकनाहींसाक्षेपनाहीं॥कुशळतानाहींव्यापनाहीं॥
ह्मणोनप्राणीकरंटा॥१०॥ इतुकेंहीजेथेंबसे॥तेथेंवैभवाउणेंनसे॥ वैभवसोडितांआपैसें॥पाठीलागे॥११॥वडी-
लसमर्थधाकुटाभिकारी॥ऐकायाचीकैसीपरी॥ वडिलांऐसाव्यापनकरी॥ह्मणोनियां॥१२॥जेशीविद्यातैसीहो-
व॥जैसाव्यापतैसेंवैभव॥तोलासारिखाहाचभाव॥लोककरिती॥१३॥विद्यानसेवैभवनसे॥तेथेंनिर्मळकेंचाअ-
से॥करंटपणेंवोखटादिसे॥वोंगळआणिविकारी॥१४॥पशुपक्षीगुणवंत॥त्यासग्रहणकरितीसमर्थ॥गुणन-
सतांजिणेंव्यर्थ॥प्राणिमात्रांचें॥१५॥गूणनाहींगोरवनाहीं॥सामर्थ्यनाहींमहत्वनाहीं॥कुशलतानाहींतर्कनाहीं
॥प्राणिमात्रांसी॥१६॥याकारणेंउत्तमगुण॥तेंचिभाग्याचेंलक्षण॥लक्षणेंवीणअवलक्षण॥सहजचिझालें॥
॥१७॥जनामध्येंजोजाणता॥त्यासआहेमान्यता॥कोणहीएकविद्याअसतां॥महत्वपावे॥१८॥प्रपंचअथवाप
रमार्थ॥जाणतातोचिसमर्थ॥नेणताजाणिजेव्यर्थ॥निःकारण॥१९॥नेणतांविंचूसर्पडसे॥नेणतांजीवघातअसे॥
नेणतांकार्यनासे॥कांहींएक॥२०॥नेणतांप्राणीसिंतरे॥नेणपणेतन्हेभरे॥नेणपणेंठकेविसरे॥पदार्थकांहीं॥
॥२१॥नेणतांवैरीजिंकिती॥नेणतांअपाईपडती॥नेणतांसंहारिती॥घडतजीवनाश॥२२॥आपुलेंस्वहीतन-
कळेजना॥तेणेंभोगितीयातना॥ज्ञाननेणतांअज्ञाना॥अधोगती॥२३॥मायाब्रह्मजीवशिव॥सारासारभावाभा
व॥जाणिल्यासाठींहोतेंनांव॥जन्ममरण॥२४॥कोणकर्तानिश्चयेसीं॥बद्धमोक्षतोकोणासीं॥ऐसेंजाणतांप्राणि-
यासी॥सार्थकाघडे॥२५॥आणिजेदेवनिर्गूण॥जाणिजेमीतोकोण॥जाणिजेअनन्यलक्षण॥ह्मणिजेमुक्त॥२६॥

जितुकें जाणोन सांडिलें। तितुकें दृश्य वोलांडिलें। जाण त्यास नजाणतां तुटलें। मूळ मीपणाचें॥ २७॥ नजाणतां कोटि-
वरी॥ साधनें केलीं परोपरी॥ तरी मोक्षास अधिकारी॥ होणार नाहीं॥ २८॥ मायाब्रह्म वोळखावें। आपणास आपण
जाणावें। इतुक्यासाठीं स्वभावें। चुके जन्म॥ २९॥ जाणतां समर्थाचें अंतर॥ प्रसंगें वर्तेन दनंतर॥ भाग्य वैभव अपार
॥ तेणें चि पावे॥ ३०॥ ह्मणोन जाणणें न व्हे सामान्य। जाणतां होइजे सर्वमान्य॥ कांहीं च नेणे तो अमान्य। सर्वत्र करि
ती॥ ३१॥ पदार्थ देखोन भूतभावी॥ नेणते झडपोन प्राण ठेवी॥ मिथ्या आहे उठाठेवि॥ जाणते जाणती॥ ३२॥ जाणत्या
सकळे वर्म। नेणत्याचें खोटें कर्म॥ सकळांहीं धर्माधर्म॥ जाणतां कळे॥ ३३॥ नेणत्यास यमयातना॥ जाणत्यास कां
हीं च लागेना॥ सकळ जाणोन विवंचना॥ करी तो मुक्त॥ ३४॥ नेणतां कांहीं राजकारण। अपमान करून घेती प्राण॥
नेणतां कठीण वर्तमान॥ समस्तांस होय॥ ३५॥ ह्मणोनियां नेणणें खोटें॥ नेणते प्राणी ते करंटे॥ जाणतां विचरतां तुटे
॥ जन्ममरण॥ ३६॥ ह्मणोन अलक्ष करूं नये। जाणणें हा चि उपाये॥ जाणतां सांपडे सोये॥ परलोकाची॥ ३७॥ जा-
णणें सकळांस प्रमाण॥ मूर्खास वाटे अप्रमाण॥ परंतु आली सत्यपणाची खूण॥ जाणतां कळे॥ ३८॥ एक जाणणें
करून परतें। कोण सोडील प्राणियांतें॥ कोण्ही एक कार्य जेतें। जाणित्यावीण नेकळे॥ ३९॥ जाणणें ह्मणिजे स्मरण॥
नेणणें ह्मणिजे विस्मरण॥ दोहींमध्यें कोण प्रमाण॥ शाहाणे जाणती॥ ४०॥ जाणते लोक शाहाणे॥ नेणते वेडे दैन्य
वाणे॥ विज्ञान तें हि जाणपणें॥ कळों आलें॥ ४१॥ श्रोते ह्मणती हें प्रमाण॥ झालें परम समाधान॥ परी पिंड ब्रह्मांड ऐ-
क्यलक्षण॥ मज निरोपावें॥ ४२॥ ब्रह्मांडीं तें चि पिंडीं असे॥ बहुत बोलती ऐसें॥ परंतु याचा प्रसंग विलसे॥ ऐसें केलें पा-
हिजे॥ ४३॥ ॥ इतिश्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादे नवमदशके जाणपणनिरूपणंनाम चतुर्थः समासः॥ ४॥ ॥

पिंडासारिखीब्रह्मांडरचना॥ नयेआमच्याअनुमाना॥ प्रचीतपाहतांनाना॥ मतेभांबावती॥ १॥ जेंपिंडींतेंचिब्रह्मांडीं॥
एसीबोलावयाचीप्रौढी॥ हेंवचन घडेनेंघडी॥ तत्वज्ञबोलती॥ २॥ पिंड ब्रह्मांडएकरा हाटी॥ ऐसीलोकांचीधाटी॥ परी
प्रत्ययाचेपरिपाठी॥ तगोंनशके॥ ३॥ स्थूळसूक्ष्म कारणमहाकारण॥ हेपिंडींचेच्यारदेहजाण॥ विराटहिरण्यअव्या
कृतीमूळप्रकृती हेरवूण॥ ब्रह्मांडाची॥ ४॥ हेशास्त्रधाटीजाणावी॥ परीप्रचीती केसीआणावी॥ प्रचीतपाहातांगाथा
गोवी॥ होतआहे॥ ५॥ पिंडीआहेअंतःकर्ण॥ तरीब्रह्मांडींविष्णुजाण॥ पिंडींबोलिजेतेंमन॥ ब्रह्मांडींचंद्रमा॥ ६॥ पिंडीं
बुद्धीऐसेंबोलिजे॥ तरीब्रह्मांडींब्रह्माऐसेंजाणिजे॥ पिंडींचित्त ब्रह्मांडीं वोळखिजे॥ नारायण॥ ७॥ पिंडींबोलिजेअ
हंकार॥ ब्रह्मांडींरुद्रहानिर्धार॥ ऐसाबोलिलाविचार॥ शास्त्रांतरीं॥ ८॥ तरीकोणविष्णूचेंअंतःकरण॥ चंद्राचें केसें
मन॥ ब्रह्मयाचेंबुद्धीलक्षण॥ मजनिरोपावें॥ ९॥ नारायणाचेंकेसेंचित्त॥ रुद्रअहंकाराचाहेत॥ हाविचारपाहोननेम
स्त॥ मजनिरोपावा॥ १०॥ प्रचीतनिश्चयापुढेंअनुमान॥ जेसेंसिंहापुढेंआलेंश्वान॥ खद्यापुढेंखोटेंप्रमाण॥ होईल
केसें॥ ११॥ परीयासीपारखीपाहिजे॥ पारखीनेंनिश्चयलाहिजे॥ परीक्षानसतांराहिजे॥ अनुमानसंशयीं॥ १२॥ वि
ष्णुचंद्रमाआणिब्रह्मा॥ नारायणआणिरुद्रनामा॥ यापांचांचीं अंतःकरणेंआह्मा॥ स्वामीनिरोपावीं॥ १३॥ येथेंप्रची
तआहेप्रमाण॥ नलगेशास्त्राचाअनुमान॥ अथवाशास्त्रीनंतरीपाहोना॥ प्रत्ययआणावा॥ १४॥ प्रचीतीवीणबोलणें॥
तेंअवघेंचकंटाळवाणें॥ तोंडपसरोनजेसेंस्फुणें॥ रडोनगेलें॥ १५॥ तेथेंकायहोएंकावें॥ आणिकायशोधुनिपाहावें॥
जेथेंप्रत्ययाच्यानावें॥ शून्याकार॥ १६॥ अवघेंआंधळेंचिमिळाले॥ तेथेंडोळसांचेंकायचाले॥ अनुभवाचेनेत्रगेले॥
तेथेंअंधकार॥ १७॥ नाहींदूधनाहींपाणी॥ केलीविष्ठेचीसारणी॥ तेथेंनिवडायाचेधणी॥ तेएकडोंबकावळे॥ १८॥

आपुलेइच्छेनेंबोलिलें॥पिंडाऐसेंब्रह्मांडकल्पिलें॥तरीतेंप्रचीतीसआलें॥कोण्याप्रकारें॥१९॥ ह्मणोनहाअवघाच
अनुमान॥अवघेंकल्पनेचेंरान॥भल्यानींनघ्यावेंआडरान॥तस्करीघ्यावें॥२०॥ कल्पूननिर्मिलेमंत्र॥ देवतेकल्प·
नामात्र॥देवनाहींस्वतंत्र॥मंत्राधीन॥२१॥ येथेंनबोलतांचजाणावें॥बोलणेंविवेकाआणावें॥आंधळेंपाउलींओ
ळखावें॥विचक्षणें॥२२॥जयासजेसेंभासलें॥तेणेंतैसेंकवित्वकेलें॥परीहेंपाहिजेनिवडिलें॥प्रचीतीनें॥२३॥ ब्र·
ह्म्यानेंसकळनिर्मिलें॥ ब्रह्म्यासकोणेंनिर्माणकेलें॥विष्णुनेंविश्वपाळिलें॥विष्णूसपाळिताकवणु॥२४॥रुद्रविश्व
संहारकर्ता॥परीत्यारुद्रासकोणसंहारिता॥ कोणकाळाचानियंता॥कळलापाहिजे॥२५॥ याचाकळेनाविचार॥
तोअवघाअंधकार॥ ह्मणोनियांसारासार॥विचारकरणें॥२६॥ब्रह्मांडस्वभावेंचिझालें॥परंतुहेंपिंडाकारकल्पि
लें॥ कल्पिलेंपरीप्रत्ययाआलें॥नाहींकदां॥२७॥पाहतांब्रह्मांडाचीप्रचीती॥कित्येकसंशयउठती॥हेंकल्पनीकश्रो
तीं॥नेमस्तजाणावें॥२८॥ पिंडासारिखीब्रह्मांडरचना॥नयेआमच्याअनुमाना॥ब्रह्मांडींपदार्थनाना॥तेपिंडींकैंचे
॥२९॥औटकोटीभुतावळी॥औटकोटीतीर्थावळी॥औटकोटीमंत्रावळी॥पिंडींकोठें॥३०॥ तेहतीसकोटीसुरवर॥अ
ठ्यायशींसहस्रऋषेश्वर॥ नवकोटीकात्यायनीचाविचार॥पिंडींकोठें॥३१॥चामुंडाछपन्नकोटी॥कित्येकजीवको
ट्यानकोटी॥चौऱ्यांशींलक्षयोनीचीदाटी॥पिंडींकोठें॥३२॥ब्रह्मांडींपदार्थनिर्माणझाले॥पृथकाकारेंवेगळाले॥
तेहेतितुकेनिरोपिले॥पाहिजेतपिंडीं॥३३॥जितुक्याओषधीतितुकींफळें॥नानाप्रकारचींरसाळें॥नानाविधेंधान्यें
सकळें॥पिंडींनिरोपावीं॥३४॥ हेंसांगतांपुरवेना॥तरीउगेंचबोलवेना॥ बोलिलेंनयेतांअनुमाना॥लाजीरवाणें॥३५
तरीहेंनिरोपिलेंनवचे॥फुकटबोलतांकायवेंचे॥याकारणेंअनुमानाचें॥कार्यनाहीं॥३६॥पांचभूतेंतेब्रह्मांडीं॥आ

णिपांचविवर्तनीपिंडीं॥ याचीपाहावीरोकडी॥ प्रचीनआतां॥३७॥ पांचांभूतांचें ब्रह्मांड॥ आणिपंचभूतीक हेंपिंड॥ याचेंगळेंउदंड॥ अनुमान ज्ञान॥ ३८॥ जितुकेंअनुमानाचें बोलणें॥ तितुकेंवमनप्रायत्यागणें॥ निश्चयात्मक तेंचिबोलणें॥ प्रत्ययाचें॥ ३९॥ जेंपिंडींतेंचिब्रह्मांडीं॥ प्रचीननाहींकांरोकडी॥ पंचभूतांचीतांतडी॥ दोहींकडे॥ ४०॥ ह्मणोनि दोहींचेंथानमान॥ हातोंअवघाचिअनुमान॥ आतांएकसमाधान॥ मुख्यतेंकैसें॥ ४१॥ ॥इतिश्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादेनवमदशकेअनुमाननिरसननामपंचमः समासः॥५॥ ॥आकाशजेसेंनिराकार॥ तैसाब्रह्माचाविचार॥ तेथेंवायोचाविकार॥ तैसीमूळमाया॥ १॥ हें दासबोधींअसेबोलिलें॥ ज्ञानदशकींप्रांजळकेलें॥ मूळमायेतेंदाखविलें॥ पंचभूतिक॥ २॥ तेथेंजाणीवतोसत्वगुण॥ मध्येंतोरजोगूण॥ नेणीवतोतमोगुण॥ जाणिजेभ्रांतीं॥ ३॥ ह्मणालतेथेंकैचीजाणीव॥ तरीऐकायाचाअभिप्राव॥ पिंडींमहाकारण देहींसर्व॥ साक्षिणीअवस्था॥ ४॥ तैसीमूळप्रकृतिब्रह्मांडिचें॥ देहमहाकारणसाचें॥ ह्मणोनितेथेंजाणिवेचें॥ अधिष्ठानआहे॥ ५ असोमूळमायेभीतरी॥ गुप्तत्रिगुणवासकरी॥ पष्ट होतीसंधीचतुरीं॥ जाणावीगुणक्षोभिणी॥ ६॥ जैसातृणाचापोटराकेला॥ पुढेंउकलोनहोयमोकळा॥ तैसीमूळमायाअवलीला॥ गुणाप्रसवली॥ ७॥ मूळमायावायोस्वरूप॥ ऐकागुणक्षोभिणीचेंरूप॥ गुणविकारहोतांचअल्प॥ गुणक्षोभिणीबोलिजे॥ ८॥ पुढेंजाणीवमध्यस्थनेणीव॥ मिश्रीतचालिलास्वभाव॥ तेथेंमातृकासठाव॥ शब्दजाहला॥ ९॥ तोशब्दगूणआकाशींचा॥ ऐसाअभिप्रावयेथींचा॥ शब्देंचिवेदशास्त्रांचा॥ आकारजाहला॥ १०॥ पंचभूतेंत्रिगुणाकार॥ अवघावायूचाविकार॥ जाणीवनेणिवेचाविचार॥ वायूचिकरितां॥ ११॥ वायूनस्तांकैंचीजाणीव॥ जाणीवनस

तां केंचीनेणीव॥ जाणिवेनेणिवेसिंठाव॥ वायुगुणें॥ १२॥ तेथेंमुळींचनाहींचळण॥ तेथेकेंचेंजाणीवलक्षण॥
ह्मणोनवायूचागुण॥ नेमस्तजाणावा॥ १३॥ एकापासूनएकझालें॥ हेंएकउगेंचदिसोनआलें॥ स्वरूपमुळीं-
चभासलें॥ त्रिगुणभूतांचें॥ १४॥ ऐसाहामुळींचाकर्दमु॥ पुढेंस्पष्टतेचाअनुक्रमु॥ सांगतांएकापासूनएकउ
गमु॥ हेंहींरवरें॥ १५॥ वायूचाकर्दमुबोलिला॥ तयापासूनअग्नीझाला॥ तोहीपाहतांदेखिला॥ कर्दमूचि॥ १६
अग्नीपासूनझालेंआप॥ तेंहीकर्दमस्वरूप॥ आपापासूनपृथ्वीचेंरूप॥ तेंहीकर्दमरूपी॥ १७॥ येथेंअशंका-
उठली॥ भूतांतजाणीवकोठेंदेखिली॥ तरीभूतांतजाणीवऐकिली॥ नाहींवार्ता॥ १८॥ जाणीवह्मणजेजाण
तेंचळण॥ तेंचिवायूचेंलक्षण॥ वायूआंगींसकळगुण॥ मागांनिरोपिले॥ १९॥ ह्मणोनजाणीवनेणीवमिश्रित॥
अवघेंचालिलेंपंचभूत॥ ह्मणोनियांभूतांत॥ जाणीवअसे॥ २०॥ कोठेंदिसेकोठेंनदिसे॥ परीतेंभूतीव्यापूनअ
से॥ तीक्ष्णबुद्धीकरितांभासे॥ स्थूलसूक्ष्म॥ २१॥ पंचभूतेंआकारलीं॥ भूतींभूतेंकालवलीं॥ परीपाहतांभासलीं
एकस्थूळएकसूक्ष्म॥ २२॥ निरोधेंवायूनभासे॥ तैसीजाणीवनदिसे॥ नदिसेपरीतेंअसे॥ भूतरूपें॥ २३॥ काष्ठीं
अग्नीदिसेना॥ निरोधवायुभासेना॥ जाणीवतैसीलक्षेना॥ एकाएक॥ २४॥ भूतेंवेगळालींदिसती॥ पाहातांए-
कचिभासती॥ बहुतधूर्तपणेंचित्तीं॥ वोळखावीं॥ २५॥ ब्रह्मापासूनमूळमाया॥ मूळमायेपासूनगुणमाया॥ गु
णमायेपासूनतया॥ गुणांसजन्म॥ २६॥ गुणापासूनियांभूतें॥ पावलींस्पष्टदशेतें॥ ऐसीयाचींरूपेंसमस्तें॥ नि-
रोपिलीं॥ २७॥ आकाशगुणापासूनझालें॥ हेंकदापिनाहींघडलें॥ शब्दगुणासकल्पिलें॥ आकाशवायां॥ २८॥ ७
एकसांगतांएकचिभावी॥ उगीचकरीगाथागोंवी॥ तयावेड्याचीउगवी॥ कोणेंकरावी॥ २९॥ सिकविल्याहीक

ळेना॥उमजविल्याहीउमजेना॥ दृष्टांतेंहीं तर्केना॥ मंदरूप॥ ३०॥ भूतांहुन भूतथोर॥ हा ही दारवविला विचार॥ परी
भूतांवडील स्वतंत्र॥ कोण आहे॥ ३१॥ जेथें मूळमाया पंचभूतिक॥ तेथें कायराहिला विवेक॥ मूळमायेपरतें एक॥
निर्गुण ब्रह्म॥ ३२॥ ब्रह्मीं मूळमाया झाली॥ तिचीलीला परिसिली॥ तंवतें निरवळवोतिली॥ भूतें त्रिगुणांचीं॥ ३३॥
भूतें विकारवंत च्त्वार॥ आकाश पाहतां निर्विकार॥ आकाश भूत हा विचार॥ उपाधी करितां॥ ३४॥ पिंडीं व्यापक
ह्मणोन जीव॥ ब्रह्मांडीं व्यापक ह्मणोन शीव॥ तैसाचि हा ही अभिप्राव॥ आकाशाचा॥ ३५॥ उपाधीमध्यें सांपडलें॥
सूक्ष्म पाहतां भासलें॥ इतुक्यासाठीं आकाश झालें॥ भूतरूप॥ ३६॥ आकाश ओकाश नोभकाश॥ परंतु ब्रह्म तें
निराभास॥ उपाधी नसतां जें आकाश॥ तेंचि ब्रह्म॥ ३७॥ जाणीव नेणीव मध्यमान॥ हें त्रिगुणाचें प्रमाण॥ येथें नि
रोपिलें त्रिगूण॥ रूपें सहित॥ ३८॥ प्रकृती पावली विस्तारातें॥ पुढें एकाचें एक विहोतें॥ विकारवंत चितयातें॥ तेंअके
चा॥ ३९॥ कोळेंपांढरें मेळवितां॥ पारवें होयतत्वतां॥ काळें पींवळें मेळवितां॥ हिरवें होय॥ ४०॥ ऐसे रंग नाना परी॥
मेळवितां पालट धरी॥ तेसें दृश्य विकारी॥ विकारवंत॥ ४१॥ एका जीवनें नानारंग॥ उमटो लागती तरंग॥ पालटाचा
लागवेग॥ किती ह्मणोन पाहावा॥ ४२॥ एका उदकाचे विकार॥ पाहतां दिसती अपार॥ पांच भूतांचा विस्तार॥ चौ
ऱ्याशी लक्ष योनी॥ ४३॥ नाना देहाचें बीज उदक॥ उदकापासून सकळ लोक॥ किडा मुंगी श्वापदादिक॥ उदकेंचि
होय॥ ४४॥ शुक्लीत ह्मणिजे नीर॥ त्या नीराचें हें शरीर॥ नरवें दंत अस्तीमात्र॥ उदकाच्या होती॥ ४५॥ मुळाचे बारीक
पागोरे॥ तेथें उदक भरे॥ त्या उदकेंचि विस्तारे॥ वृक्षमात्र॥ ४६॥ आम्रवृक्ष मोहरा आलें॥ अवघें उदका करितां झालें॥
फळीं फुलीं लगडलें॥ सावकाश॥ ४७॥ खोड फोडून आंबे पाहातां॥ तेथें दिसेना सर्वथा॥ खांद्या फोडून फळें पाहतां॥

वोलीसाल॥ ४८॥ मूळापासूनशेवटवरी॥ फळनाहींतदनंतरी॥ जळरूपफळचतुरीं॥ विवेकेंजाणावें॥ ४९॥ तेंचि-
जळसेंड्याचढे॥ तेव्हांवृक्षमात्रलिगडे॥ एकाचेंएकचि घडे॥ येणेंप्रकारें॥ ५०॥ पत्रेंपुष्पेंफळेंभेद॥ कितीकरावाअ
नुवाद॥ सूक्ष्मदृष्टीनेंविशद॥ होतआहे॥ ५१॥ भूतांचेविकारसांगाकिती॥ क्षणक्षणापालटती॥ एकाचेंएकचि-
होती॥ नानावर्ण॥ ५२॥ त्रिगुणभूतांचीलटपट॥ पाहोंजातांहेखटपट॥ बहुरूपबहुपालट॥ कितीह्मणोनसांगा
वा॥ ५३॥ येप्रकृतीचानिरास॥ विवेकेंकरावासावकाश॥ मगपरमात्मापरेश॥ अनन्यभावेंभजावा॥ ५४॥ ॥
॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेनवमदशकेगुणरूपनामषष्ठःसमासः॥ ६॥ ॥आधीस्थूळआहेएक॥
तरीमगअंतःकर्णपंचक॥ जाणतेपणाचाविवेक॥ स्थूळाकरितां॥ १॥ तेसेंब्रह्मांडेंवीणकांहीं॥ मूळमायेसीं
जाणीवनाहीं॥ नयास्थूळाच्या आधारेंसर्वहीं॥ कार्यचालें॥ २॥ तेंस्थूळचिनसतांनिर्माण॥ कोठेंराहेलअंतःकर्ण॥
ऐसाश्रोतींकेलाप्रश्न॥ याचेंप्रत्योत्तरआईका॥ ३॥ कोसलेअथवाकोटेघरें॥ नानापृष्ठभागींचालतींघरें॥ जीवक
रितीलहानथोरें॥ शक्तिनुसार॥ ४॥ शंखशिंपीघुलाकवडे॥ आधीत्याचेंघरघडे॥ किंवाआधीनिर्माणकिडे॥ हें
विचारावें॥ ५॥ आधीप्राणीतेहोती॥ मगघरेंनिर्माणकरिती॥ हेंतोप्रगटप्रचीती॥ सांगणेंनलगे॥ ६॥ तैसेंआधी
सूक्ष्मजाण॥ मगस्थूळहोतेंनिर्माण॥ येणेंदृष्टांतेंप्रश्न॥ फिटलाश्रोतयांचा॥ ७॥ नंवश्रोतापुसेआणीक॥ जीआ
ठवलेंकांहींएक॥ जन्ममृत्याचाविवेक॥ मजनिरोपावा॥ ८॥ कोणजन्मासघालितें॥ आणिमारुनाकोणजन्म
घेतें॥ हेंप्रत्ययाकैसेंयेतें॥ कोण्याप्रकारें॥ ९॥ ब्रह्माजन्मासघालितो॥ विष्णुप्रतिपाळकरितो॥ रुद्रभयघेंसंहा
रितो॥ ऐसेंबोलती॥ १०॥ तरीहेंप्रवृत्तीचेंबोलणें॥ प्रत्ययासआणीउणें॥ प्रत्ययपाहतांश्लाघ्यवाणें॥ होणार

नाहीं ॥ ११ ॥ ब्रह्म्यासकोणेंजन्मासघातलें ॥ विष्णूसकोणेंप्रतिपाळिलें ॥ रुद्रासकोणेंसंहारिलें ॥ महाप्रळयीं ॥ १२ ॥
ह्मणोनिहासृष्टीभाव ॥ अवघामायेचास्वभाव ॥ कर्ताह्मणोनिनिर्गुणदेव ॥ तरीतोनिर्विकारी ॥ १३ ॥ ह्मणावेंमाया
जन्मासघाली ॥ तरीहेआपणविविस्तारली ॥ आणीविचारितांथारली ॥ हेंहीघडे[illegible] ॥ १४ ॥ आतांजन्मतोकोण ॥
कैसीत्याचीवोळखण ॥ आणिसंचितांचेंलक्षण ॥ तेंहीनिरोपावें ॥ १५ ॥ पुण्याचें[illegible] ॥ आणिपापाचें कैसें
स्वरूप ॥ याहीशब्दाचाआक्षेप ॥ कोणकर्ता ॥ १६ ॥ हेंकांहींचनयेअनुमाना ॥ ह्मण[illegible]त वासना ॥ तरीतेण
हतांदिसेना ॥ नाधरितांनये ॥ १७ ॥ वासनाकामनाआणिकल्पना ॥ हेतुभावनामतीनाना ॥ ऐशाअनंतवृत्तीजाण
अंतःकर्णपंचकाच्या ॥ १८ ॥ असोहेंअवघेंजाणीवयंत्र ॥ जाणीवह्मणजेस्मरणमात्र ॥ त्यास्मरणासजन्मसूत्र ॥
कैसेंलागे ॥ १९ ॥ देहनिर्माणपांचभूतांचा ॥ वायूचाळकतयाचा ॥ जाणणेंहामनाचा ॥ मनोभाव ॥ २० ॥ ऐसेंहेंस
हजचिघडलें ॥ तत्वाचेंगुथाडेंझालें ॥ कोणासकोणेंजन्मविलें ॥ कोण्याप्रकारें ॥ २१ ॥ तरीहेंपाहतांदिसेना ॥ ह्म
णोनिजन्मचिअसेना ॥ उपजलाप्राणीयेईना ॥ मागुतीजन्मा ॥ २२ ॥ कोणासींचजन्मनाहीं ॥ तरीसंतसंगेंकेलें-
कांहीं ॥ ऐसाअभिप्रावसर्वही ॥ श्रोतयांचा ॥ २३ ॥ पूर्वीस्मरणनाविस्मरण ॥ मध्येंचिहेंझालेंस्मरण ॥ अंतर्यामी
अंतःकर्ण ॥ जाणतीकळा ॥ २४ ॥ सावधानआहेतोंस्मरण ॥ विकळहोतांविस्मरण ॥ विस्मरणपडतांमरण ॥ पाव
तीप्राणी ॥ २५ ॥ स्मरणविस्मरणराहिलें ॥ मगदेहासमरणआलें ॥ पुढेंजन्मासघातलें ॥ कोणासकोणें ॥ २६ ॥ ह्म
णोनिजन्मचिअसेना ॥ आणियातनाहीदिसेना ॥ अवघीव्यर्थचिकल्पना ॥ बळावली ॥ २७ ॥ ह्मणोनिजन्मचिनाहीं
कोणासी ॥ श्रोतयांचीआशंकाऐसी ॥ मरोनगेलेतेजन्मासि ॥ मागुतेंनये ॥ २८ ॥ वाळलेंकाष्टहिरवाकेना ॥ पडिलें

फळपुन्हालागेना॥तैसेंपडिलेंशरीरयेईना॥जन्मासमागुतें॥२९॥मडकेंअवचितेंफुटलें॥फुटलेंतेफुटोनीचगेलें॥
तैसेंचिपुन्हाजन्मलें॥नाहींमनुष्य॥३०॥येथेंअज्ञानआणिसज्ञान॥सारिखेंचिझालेंसमान॥ऐसाबळावलाअनु-
मान॥श्रोतयांसी॥३१॥वक्ताह्मणेहोऐका॥अवघेंथोनांडकरूनका॥सावधहोऊनविवेका॥अवलोकावें॥३२॥
प्रयत्नेंवीणकायझालें॥जेविल्यावीणपोटभरलें॥ज्ञानेंवीणमुक्तझालें॥हेंतोंघडेना॥३३॥स्वयेंआपणजेवि
ला॥त्यासवाटेलोकधाला॥परंतुहेंसमस्तांला॥घडलेंपाहिजे॥३४॥पोहणेंसीकलातोतरेल॥पोहणेंनेणेतोबु-
डेल॥येथेंहाअनुमानकरील॥ऐसाकवणु॥३५॥तैसेंजयासज्ञानझालें॥तेनेतितुकेंचतरलें॥त्याचेंबंधनतुट-
लें॥तोचिमुक्त॥३६॥मोकळाह्मणेनाहींबंधन॥आणिप्रत्यक्षबंदीपडिलेजन॥त्याचेंकेंचेंसमाधान॥तेंतुह्मीं-
पाहा॥३७॥नेणेंदुसऱ्याचीतळमळ॥तेंमनुष्यपरदुःखशीतळ॥तैसाचिहाहीकेवळ॥अनुभवजाणावा॥३८॥ज
यासआत्मज्ञानझालें॥तत्वेंतत्वविवंचिलें॥खुणेसीपावतांबाणलें॥समाधान॥३९॥ज्ञानेंचुकेजन्ममरण॥सग-
टबोलणेंअप्रमाण॥वेदशास्त्रआणिपुराण॥मगकासयासीं॥४०॥वेदशास्त्रविचारबोली॥महानुभावांचीमंडळी
॥भूमंडळीलोकसकळीं॥हेंतोमानीतना॥४१॥अवघेंहोतांअप्रमाण॥मगआपलेंचकायप्रमाण॥ह्मणोनिजेथें-
आत्मज्ञान॥तोचिमुक्त॥४२॥अवघेचमुक्तपाहतांनर॥हाहीज्ञानाचाचउद्गार॥ज्ञानेंवीणतोउद्गार॥होणारना
हीं॥४३॥आत्मज्ञानकळोंआलें॥ह्मणोनिदृश्यमिथ्याझालें॥परंतुवेदांलाविलें॥सकळांसयेणें॥४४॥आतांप्रश्न
फीटला॥ज्ञानीज्ञानेंमुक्तझाला॥अज्ञानतोबांधला॥आपलेकल्पनेनें॥४५॥विज्ञानासारिखेंअज्ञान॥आणिमु
क्तासारिखेंबंधन॥निश्चयासारिखाअनुमान॥मानूंचिनये॥४६॥बंधनह्मणिजेकांहींचनाहीं॥परीवेदांलाविलें

सर्वहि॥ यासिउपावचिनाहीं॥ कळल्यावांचुनी॥ ४७॥ कांहींचनाहींआणिबाधी॥ हेंचिनवलपाहाआधी॥ मिथ्या-
जाणिजेबद्धी॥ ह्मणोनिबद्ध॥ ४८॥ भोळाभावसिद्धीसजाय॥ हाउद्धाराचाउपाव॥ रोकडामोक्षाचाअभिप्राव॥ वि
वेकेंजाणावा॥ ४९॥ प्राणीव्हावयामोकळा॥ आधींपाहिजेजाणीवकळा॥ सकळजाणतांनिराळा॥ सहजचिहोये
॥ ५०॥ कांहींचनेणिजेनेंअज्ञान॥ सकळजाणिजेतेंज्ञान॥ जाणीवराहतांविज्ञान॥ स्वयेंचिआत्मा॥ ५१॥ अमृतसे
ऊनअमरझाला॥ तोह्मणेमृत्यूकेसायेतोजनाला॥ ऐसाविवेकीह्मणेबद्धाला॥ जन्मतोकैसा॥ ५२॥ जाणताह्मणे
जनातें॥ तुह्मासभूतकैसेंझडपितें॥ तुह्मासवीषकेसेंचढतें॥ निर्विषह्मणे॥ ५३॥ आधींबद्धासारिखेंव्हावें॥ मग
हेंनलगेचिपुसावें॥ विवेकदूरीठेऊनपाहावें॥ लक्षणबद्धाचें॥ ५४॥ किजेल्यासचेइलातो॥ ह्मणेहाकांरेवोसण
तो॥ अनुभवपाहाणेंचिआहेतो॥ तरीमगनिजोनपाहावें॥ ५५॥ ज्ञात्याचीउठावलीवृत्ति॥ बद्धाऐसीनपडेगुंती॥
भुकेल्याचीअनुभवप्राप्ती॥ धाल्यासनये॥ ५६॥ इतुकेनअशंकातुटली॥ ज्ञानेंमोक्षप्राप्तीझाली॥ विवेकपाहतां-
बाणली॥ आत्मस्थिती॥ ५७॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेनवमदशकेविकल्पनिरसननामसप्त
मःसमासः॥ ७॥ ॥ ज्ञानीस्फटलाज्ञानमतें॥ परंतुजन्मकेसाबद्धातें॥ बद्धाचेंकायजन्मतें॥ अंतकाळीं॥ १॥ ब
द्धप्राणीमरोनगेले॥ तेथेंकांहींचनाहींउरलें॥ जाणिवेचेंविस्मरणझालें॥ मरणापूर्वी॥ २॥ ऐसीघेतलीअशंका॥
याचेंउत्तरऐका॥ आतांदुश्चीतहोऊंनका॥ ह्मणेवक्ता॥ ३॥ पंचप्राणस्थळेंसोडिती॥ प्राणरूपवासनावृत्ति॥ वासना-
मिश्रीतप्राणजाती॥ देहसोडुनियां॥ ४॥ वायूसरिसीवासनागेली॥ तेवायुरूपेंचीराहिली॥ पुन्हाजन्मघेऊनिआली॥
हेतुपरत्वें॥ ५॥ कित्येकप्राणीनिःशेषमरती॥ पुन्हामागुतेजीवयेती॥ टाकूनदिल्हेतेणेंदुखवती॥ हस्तपादादिक॥ ६

सर्पदंश झालियावरी॥ तीन दिवसां उठवी धन्वंतरी॥ तेव्हां ते माघारीं॥ वासना येते कीं॥ ७॥ कित्येक शवें होऊन पड
ती॥ कित्येक तयांस उठविती॥ यमलोकींहून आणिती॥ माघारे प्राणी॥ ८॥ कित्येक पूर्वीं शापिले॥ ते शापदेह पावले॥
उश्शापकाळीं पुन: आले॥ पूर्वदेहीं॥ ९॥ कित्येकीं बहु जन्म घेतले॥ कितेक परकायाप्रवेशले॥ ऐसे आले आणि गेले॥
बहुत लोक॥ १०॥ फुंकिल्यासरिसा वायू गेला॥ तेथें वायुस्कंद निर्माण झाला॥ ह्मणोन वायु रूप वासनेला॥ जन्म आ
हे॥ ११॥ मनाच्या वृत्ति नाना॥ त्यांत जन्म घेते वासना॥ वासना पाहतां दिसेना॥ परंतु आहे॥ १२॥ वासना जाणि जेजाणी
व हेतु॥ जाणीव मुळींचा मूळतंतु॥ मूळमायेंत असे मिश्रितु॥ कारणरूपें॥ १३॥ कारणरूपें आहे ब्रह्मांडीं॥ कार्यरूपें व
र्तें पिंडीं॥ अनुमानितां तांतडी॥ अनुमानेना॥ १४॥ परंतु आहे सूक्ष्मरूप॥ जैसें वायूचें स्वरूप॥ सकळ देव वायुरूप॥
आणि भूतसृष्टी॥ १५॥ वायूमध्यें विकार नाना॥ वायु तरी पाहतां दिसेना॥ तैसी जाणीव वासना॥ अतिसूक्ष्म॥ १६॥
त्रिगूण आणि पंचभूतें॥ हें वायूमध्यें मिश्रितें॥ अनुमानेना ह्मणोनी त्यातें॥ मिथ्या ह्मणों नये॥ १७॥ सहज वायू चाले॥
तरी सुगंध दुर्गंध कळों आलें॥ उष्ण शीतळ तत्काळ निवालें॥ प्रत्यक्ष प्राणी॥ १८॥ वायूचे निमेघ वोळती॥ वायूचेनि नक्ष
त्रें चालती॥ सकळ सृष्टीची वर्तती गती॥ सकळ तो वायु॥ १९॥ वायुरूपें देवतें भुतें॥ आंगीं भरती अकस्मातें॥ वध के
लिया प्रेतें॥ सावध होती॥ २०॥ राहणें ब्राह्मणसमंध जाती॥ राहणें ठेवणी सांपडती॥ नाना गुंतले उगवती॥ प्रत्यक्ष
राहाणें॥ २१॥ वारें निराळें न वोले॥ देहामध्यें भरोन डोले॥ आळी घेऊन जन्मा आले॥ कित्येक प्राणी॥ २२॥ ऐसा वायू
चा विकार॥ एवं च कळेना विस्तार॥ सकळ कांहीं चराचर॥ वायुमुळें॥ २३॥ वायूस्तब्धरूपें सृष्टि धर्ता॥ वायू चंचळरू
पें सृष्टिकर्ता॥ न कळे तरी विचारीं प्रवर्तता॥ ह्मणिजे कळे॥ २४॥ मुळापासून शेवटवरी॥ वायूविण सकळ कोंही करी॥

वायूवेगळेंकर्तृत्वचतुरीं॥ मजनिरोपावें॥ २५॥ जाणीवरूपमूळमाया॥ जाणीवजातेआपुल्याठाया॥ गुप्तप्रगटहोऊ-
नियां॥ विश्वीवर्ते॥ २६॥ कोठेंगुप्तकोठेंप्रगटे॥ जैसेंजीवनउफाळेआटे॥ पुढेंमागुतांघोघलोटे॥ भूमंडळीं॥ २७॥ तेसा-
चवायूमध्येंजाणीवप्रकार॥ उमटेआटेनिरंतर॥ कोठेंविकारेकोठेंसमीर॥ उगाचवाजे॥ २८॥ वारीअंगावरूनजाती॥ ते
णेंह्यातपायचालती॥ वाराबाजतांकरपती॥ आलीपिकें॥ २९॥ नानारोगांचीनानावारीं॥ पिडाकरितीपृथ्वीवरी॥ वीज
कडाडीअंबरी॥ वायुमुळें॥ ३०॥ वायुकरितांरागोद्धार॥ कळेबोळरवीचानिर्धार॥ दीपलागेमेघपडेहाचमत्कार॥ रा
गोद्धारीं॥ ३१॥ वायुफुंकितांभुलीपडती॥ वायुफुंकितांखोडकेंकरपति॥ वायूकरितांचालती॥ नानामंत्र॥ ३२॥ मंत्रींदेव
प्रगटती॥ मंत्रींभूतेंआवरती॥ बाजीगरीबोडंबरीकरिती॥ मंत्रसामर्थ्यें॥ ३३॥ राक्षसांचीमायारचना॥ तेहेदेवांदिकांकळे
ना॥ विचित्रसामर्थ्यनाना॥ स्तंभनमोहनादिकें॥ ३४॥ धडचिपिसेंकरावें॥ पिसेंचउमजवावें॥ नानाविकारसांगावे॥ किती
ह्मणोनी॥ ३५॥ मंत्रींसंग्रामदेवाचा॥ मंत्रींसाभिमानऋषींचा॥ महिमामंत्रसामर्थ्याचा॥ कोणजाणे॥ ३६॥ मंत्रींपक्षीआ
टोपिती॥ मूषकेंश्वापदेंबांधिती॥ मंत्रींमहासर्परिवळिती॥ आणिधनलाभ॥ ३७॥ आतांअसोहाप्रसंगझाला॥ ब्रह्माचा
जन्मप्रत्ययोआला॥ मागीलप्रश्नफिटला॥ श्रोतयांचा॥ ३८॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेनवमदशकेदेहा-
तीतनिरूपणंनामअष्टमःसमासः॥ ८॥ ॥ ब्रह्मवारितांवारेना॥ ब्रह्मसारितांसरेना॥ ब्रह्मकांहींवोसरेना॥ एकी-
कडे॥ १॥ ब्रह्मभेदितांभेदेना॥ ब्रह्मछेदितांछेदेना॥ ब्रह्मपरतेंहोईना॥ केलेंनरी॥ २॥ ब्रह्मखंडेनाअखंड॥ ब्रह्मींनाहींदु
सरेंबंड॥ तरीकैसेंहेंब्रह्मांड॥ शिरकलेंमध्यें॥ ३॥ पर्वतपाषाणशिळाशिखरें॥ नानास्थळेंस्थळांतरें॥ भूगोळरचना-
कोण्याप्रकारें॥ झालीपरब्रह्मीं॥ ॥ ४॥ भूगोळआहेब्रह्मामध्यें॥ ब्रह्मआहेभूगोळामध्यें॥ पाहतांएकमेकांमध्यें॥ प-

त्यक्षदिसे॥ ५॥ ब्रह्मीं भूगोळें पेस केला॥ आणि भूगोळ हा ब्रह्में भेदिला॥ विचार पाहतां प्रत्ययो आला॥ प्रत्यक्ष आतां॥ ६॥
ब्रह्में ब्रह्मांड भेदिलें॥ हें तों पाहातां नीटचि झालें॥ परी ब्रह्मास ब्रह्मांडें भेदिलें॥ हें विपरीत दिसे॥ ७॥ भेदिलें नाहीं ह्मणावें॥
तरी ब्रह्मीं ब्रह्मांड स्वभावें॥ हें सकळांस अनुभवें॥ दिसतचि आहे॥ ८॥ तरी हें आतां कैसें झालें॥ विचारून पाहिजे बो-
लिलें॥ ऐसें श्रोतीं आक्षेपिलें॥ आक्षेपवचन॥ ९॥ आतां याचें प्रत्योत्तर॥ सावध ऐका निरोत्तर॥ येथें पडिलें किं विचार॥
संदेहाचें॥ १०॥ ब्रह्मांड नाहीं ह्मणों तरी दिसे॥ आणि दिसे ह्मणों तरी नासे॥ आतां हें समजती कैसें॥ श्रोतेजन॥ ११॥ तंव
श्रोते झाले उदित॥ अहो ह्मणती सावचित्त॥ प्रसंगें बोलों उचित॥ प्रत्योत्तर॥ १२॥ आकाशीं दीपासिला चिलें॥ दीपें आ-
काशपरतें केलें॥ हें तों घडेना पाहिलें॥ पाहिजे श्रोतीं॥ १३॥ आप तेज अथवा पवन॥ सारून शकती गगन॥ गगन पा-
हतां सघन॥ चळेल कैसें॥ १४॥ अथवा कठीण झाली मेदिनी॥ तरी गगनें केली चाळणी॥ पृथ्वीचें सर्वांग भेदुनी॥
राहिलें गगन॥ १५॥ याची प्रचीत ऐसी असे॥ जें जड त्या आलें तितुकें नासे॥ आकाश जेसें तेसें असे॥ चळणार नाहीं॥
॥ १६॥ वेगळेपणें पाहावें॥ तयास आकाश ह्मणावें॥ अभिन्न होतां स्वभावें॥ आकाश ब्रह्म॥ १७॥ तस्मात आकाश-
चळेना॥ भेद गगनाचा कळेना॥ भासलें ब्रह्म तयास जाणा॥ आकाश ह्मणावें॥ १८॥ निर्गूण ब्रह्म सें भासलें॥ कल्पूं
जातां अनुमानलें॥ ह्मणोन आकाश बोलिलें॥ कल्पनेसाठीं॥ १९॥ कल्पनेसी भासे भास॥ तितुकें जाणावें आकाश॥ प
रब्रह्म निराभास॥ निर्विकल्प॥ २०॥ पंचभूतां सध्यें वास॥ ह्मणोनि बोलिजे आकाश॥ भूतांतरीं जो ब्रह्मांश॥ तेंचि गग
न॥ २१॥ प्रत्यक्ष होतें आणि जातें॥ अचळ कैसें ह्मणावें त्यातें॥ ह्मणोनियां गगनातें॥ भेदिलें चिना ही॥ २२॥ पृथ्वी विरोन
उरे जीवन॥ जीवन नसतां उरे अग्न॥ अग्नी विझतां उरे पवन॥ तोही नासे॥ २३॥ मिथ्या आलें आणि गेलें॥ तेणें रवरें तें भं

गलें॥ ऐसें हें प्रचीतीस आलें॥ कोणे परी॥ २४॥ भ्रमें प्रत्यक्ष दिसतें॥ विचार पाहतां काय तेथें॥ भ्रममूळ्या जगातें॥ ख
रें कैसें ह्मणावें॥ २५॥ भ्रम शोधितां कांहींच नाहीं॥ तेथें भेद दिले कोणे ठायीं॥ भ्रमें भेदिलें ह्मणतां ठाईं॥ भ्रम चि मिथ्या॥ २६
भ्रमाचें रूप मिथ्या झालें॥ मग सुखें ह्मणावें भेदिलें॥ मुळीं लटिकें त्याणें केलें॥ तें ही तैसें॥ २७॥ लटिक्यानें उदंड केलें॥
तरी आसुचें काय गेलें॥ केलें ह्मणतां च नाथिलें॥ शाहाणे जाणती॥ २८॥ सागरामध्यें खसखस॥ तैसें परब्रह्मीं दृश्य॥
मतीसारिखा मतिप्रकाश॥ अंतरीं वाटे॥ २९॥ मती करितां विशाळ॥ कवळों लागे अंतराळ॥ पाहातां भासे ब्रह्मगोळ॥
कवीट जैसें॥ ३०॥ वृत्ती त्याहुनी विशाळ॥ करितां ब्रह्मांड बद्रिफळ॥ ब्रह्माकार होतां केवळ॥ कांहींच नाहीं॥ ३१॥ आप
णा विवेकें विशाळला॥ मर्यादे वेगळा झाला॥ मग ब्रह्मगोळ देखिला॥ वटबीज न्यायें॥ ३२॥ होतां त्याहून विस्तीर्ण॥ वट
बीज कोटिप्रमाण॥ आपण होतां परिपूर्ण॥ काहींच नाहीं॥ ३३॥ आपण भ्रमें लाहानला॥ केवळ देहधारी झाला॥ तरी म
ग ब्रह्मांड त्याला॥ कवळेल कैसें॥ ३४॥ वृत्ती ऐसी वाढवावी॥ पसरून नाहींच करावी॥ पूर्णब्रह्मास पुरवावी॥ चहूंकडे॥
॥ ३५॥ जव एक सुवर्ण आणितां॥ तेणें ब्रह्मांड मढवितां॥ कैसें होईल तत्वता॥ बरें पाहा॥ ३६॥ वस्तु वृत्तीस कळे॥ तेणें
वृत्ती फाटोन वितुळे॥ निर्गुण आत्मा निवळे॥ जैसा तैसा॥ ३७॥ येथें फिटली अशंका॥ श्रोते हो संदेह धरूं नका॥ अनुमान
असेल तरी विवेका॥ अवलोकावें॥ ३८॥ विवेकें तुटे अनुमान॥ विवेकें होतें समाधान॥ विवेकें आत्मनिवेदन॥ मोक्ष ला
भे॥ ३९॥ केली मोक्षाची अपेक्षा॥ विवेकें सारिलें पूर्वपक्षा॥ सिद्धांत आत्मा प्रत्यक्षा॥ प्रमाण न लगे॥ ४०॥ हे प्रचीतीचीं उ
त्तरें॥ कळती सारासार विचारें॥ मनन ध्यासें साक्षात्कारें॥ पावन होइजे॥ ४१॥ ॥ इति श्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादे
नवमदशके संदेहवारणं नाम नवमः समासः॥ ९॥ ॥ देउळामध्यें जगन्नायक॥ आणि देउळावरी बैसला काक॥ तरी

तोदेवाहूनआधीक॥ ह्मणोनयेकी॥१॥ सभाबेसलीराजद्वारीं॥आणिमर्कटबेसलेस्तंभावरी॥ परीतेंसभेहुनश्रेष्ठचतु-
रीं॥ केसेंमानावें॥ २॥ ब्राह्मणस्नानसंध्याकरूनगेले॥आणिबकतेसेचिबेसले॥ परीतेब्राह्मणापरीसभले॥ कैसेमाना
वे॥३॥ ब्राह्मणामध्येंकोणीनेमस्त॥ कोणीझालेअस्ताव्यस्त॥ आणिश्वानसदांध्यानस्त॥ परीतेउत्तमनव्हे॥४॥ ब्रा
ह्मणलक्षमुद्रानेणें॥ मार्जारलक्षविशीशाहाणें॥ परीब्राह्मणापरीसविशेषकोणें॥ ह्मणावेंतयांसीं॥५॥ ब्राह्मणपा-
हेभेदाभेद॥ मक्षिकासर्वांसीअभेद॥ परीतीसझालाज्ञानबोध॥ हेंतोंनघडे॥ ६॥ उंचवस्त्रेंनीचल्याला॥ आणिसमर्थ
उघडाचबेसला॥ परीतोआहेपरीक्षेला॥ परीक्षवंतीं॥७॥ बाल्द्याकारकेलाआधिक॥ परीतोअवघालौकिक॥ येथेंपा
हिजेमुख्यएक॥ अंतर्निष्ठ॥८॥ लौकीकबरासंपादिला॥ परीअंतरींसावधनाहींझाला॥ मुख्यदेवासचुकला॥ तो-
आत्मघातकी॥९॥ देवासभजतांदेवलोक॥ पित्रांसभजतांपितृलोक॥ भूतांसभजतांभूतलोक॥ पाविजेतो॥१०॥ जेणेंजयासभ
जावें॥ तेणेंत्यालोकासजावें॥ निर्गुणीभजतांव्हावें॥ निर्गुणचि॥११॥ निर्गुणाचें केसेंभजन॥ निर्गुणीं असावेंअनन्य॥ अन
न्यहोतांहोइजेधन्य॥ निश्चयेसीं॥१२॥ सकळकेलियाचेंसार्थक॥ देवओळखावाएक॥ आपणकोणहाविवेक॥ पाहिलापाहि
जे॥१३॥ देवपाहतांनिराकार॥ आपलातोमायीकविचार॥ सोहंआत्माहानिर्धार॥ बाणोनगेला॥१४॥ आतांअनुमाननोकाई॥
वस्तूआहेवस्तूच्याठाईं॥ देहभावकांहींचनाहीं॥ धांडोळितां॥१५॥ सिद्धासआणिसाधन॥ हातोंअवघाचअनुमान॥ मुक्तास
आणिबंधन॥ आडळेना॥१६॥ साधनेंजेंकांहींसाधावें॥ तेंतोंआपणचिस्वभावें॥ आतांसाधकांच्यानावें॥ शून्याकार॥१७॥ कुलाल
पावलाराज्यपदवी॥ आतांरासभेंकासयाराखावीं॥ कुलालपणाचीउठाठेवी॥ कासयापाहिजे॥१८॥ जैसाअवघाद्वैतनिभाव॥ नानासाध
नाचाउपाव॥ साध्यझालियाकेंचाभव॥ साधनासीं॥१९॥ साधनेकायसाधावें॥ नेमेंकायफळघ्यावें॥ आपणवस्तुभरंगळावें॥ का

सयासी॥२०॥ देहतरीपांचाभूतांचा॥जीवतरीअंशब्रह्मींचा॥परमात्मातरीअनन्याचा॥ठावपाहा॥२१॥उगेंचपाहतां-मीपणंदिसे॥शोधघेतांकांहींनसे॥तत्वेंतत्वनिरसे॥पुढेंनिखिलआत्मा॥२२॥आत्माआहेआत्मपणें॥जीवआहेजीवपणें॥मायाआहेमायापणें॥विस्तारली॥२३॥ऐसेंहेंअवघेंचिआहे॥आणिआपणहीकोणीएकआहे॥हेंसकळशोधूनपाहे॥तोचिसाधू॥२४॥शोधूंजाणेसकळांसी॥परीपाहोंनेणेआपणासि॥ऐसाज्ञानीएकदेसी॥वृत्तिरूपें॥२५॥तेंवृत्ति-रूपजरीपाहिलें॥तरीमगकांहींचनाहीराहिलें॥प्रकृतिनिरासेंअवघेंचिगेलें॥विकारवंत॥२६॥उरलेंतेंनिखिळनिर्गुण॥विवंचितांतेंचिआपण॥ऐसीहेपरमार्थाचीखूण॥अगाधआहे॥२७॥फळएकआपणएक॥ऐसानाहींहाविवेक॥फळाचेंफळकोणहीएक॥स्वयेंचिहोइजे॥२८॥रंकहोतातोराजाझाला॥बरेंपाहतांप्रत्ययआला॥रंकपणाचागलबला॥रंकींकरावा॥२९॥वेदशास्त्रेंपुराणें॥नानासाधनेंनिरूपणें॥सिद्धसाधूज्याकारणें॥नानासायासकरिती॥३०तेंब्रह्मरूपआपणचिआंगें॥सारासारविचारप्रसंगें॥करणेंनकरणेंवाउगें॥कांहींचनाहीं॥३१॥रंकराजआज्ञेसीआलें॥तेंचिपुढेंराजाझालें॥मगतेंभयचिउडालें॥रंकपणासरिसें॥३२॥वेदेंवेदाज्ञेनेंचालावें॥सच्छास्त्रेंशास्त्रअभ्यासावें॥तीर्थेंतीर्थासजावें॥कोण्याप्रकारें॥३३॥अमृतेंसेवावेंअमृत॥अनंतेंपाहावाअनंत॥भगवंतेंलक्षावाभगवंत॥कोण्याप्रकारें॥३४॥संतेंअसंतत्यागावें॥निर्गुणेंनिर्गुणासभावावें॥स्वरूपेंस्वरूपींरंगावें॥कोण्याप्रकारें॥३५॥अंजनेंल्यावेंअंजन॥धनेंसाधावेंधन॥निरंजनेंनिरंजन॥कैसेंअनुभवावें॥३६॥साध्येंचिकरावेंसाधनासि॥ध्येयेंचिधरावेंध्यानासी॥उन्मनेंआवरावेंमनासी॥कोण्याप्रकारें॥३७॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेनवमदशकेस्थितिनिरूपणंनामदशमःसमासः॥१०॥ ॥श्रीगजाननार्पणमस्तु॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥

॥इतिश्रीदासबोधेनवमदशकःसमाप्तः॥

अथ दासबोधे दशम दशक प्रारंभ॰

श्रीगणेशायनमः॥ ॥सकळांचेंअंतःकर्णएक।किंवाएकनव्हेअनेक॥ऐसेंहेंनिश्चयात्मक।मजनिरोपावें॥१
ऐसेंश्रोतयानेंपुशिलें॥अंतःकर्णएककींवेगळें।याचेंउत्तरऐकिलें।पाहिजेश्रोतीं॥२॥समस्तांचेंअंतःकर्णएक॥
निश्चयोजाणावानेमक॥हाप्रत्ययाचाविवेक।तुजनिरोपिला॥३॥श्रोताह्मणेवक्तयासीं।अंतःकर्णएकसमस्तांसीं।
तरीमिळेनाएकएकासीं॥कायनिमित्य॥४॥एकजेवितांअवघेधाले॥एकनिवतांअवघेनिवाले॥एकमरतांअवघे-
मेले।पाहिजेतकीं॥५॥एकसुखीएकदुःखी॥ऐसेंवर्तननेंलोकिकीं॥एकअंतःकरणाचीवोळखी॥केसीजाणावी॥
॥६॥जनींवेगळालीभावना॥कोणासकोणीचमिळेना॥ह्मणोनहेंअनुमाना॥येतनाहीं॥७॥अंतःकर्णएकआसतें।
तरीएकाचेंएकासकळोंयेतें॥कांहींचोरितांचेनयेतें॥गोप्यगुह्य॥८॥याकारणेंअनुमानेना॥अंतःकर्णएकहेंघडेना।
विरोधलागलाजना॥कायनिमित्य॥९॥सर्पडसायायेतो॥प्राणीभिऊनपळतो॥एकअंतःकर्णतरितो॥विरोधनसावा
॥१०॥ऐसीश्रोतयांचीअशंका॥वक्ताह्मणेचळोंनका॥सावधहोऊनऐका॥निरूपण॥११॥अंतःकर्णह्मणिजेजाणीव
जाणीवजाणतांस्वभाव॥देहरक्षणाचाउपाव॥जाणतीकळा॥१२॥सर्पजाणोनीखवंदूआला॥प्राणीजाणोनिपळाला
दोहींकडेजाणिवेला॥बरेंपाहा॥१३॥दोहींकडेजाणिवेसीपाहिलें॥तरीअंतःकर्णएकचिझालें॥विचारितांप्रत्ययाआ
लें॥जाणीवरूपें॥१४॥जाणीवरूपेंअंतःकर्ण॥सकळांचेंएकहेंप्रमाण॥जीवमात्रासजाणपण॥एकचिअसे॥१५॥एके-
दृष्टीचेंदेखणें॥एकेजिव्हेचेंचाखणें॥ऐकणेंस्पर्शणेंवासघेणें॥सर्वत्रांसएक॥१६॥पशुपक्षीकिडामुंगी॥जीवमात्रनि
र्माणजगीं॥जाणीवकळासर्वांलागीं॥एकचिआहे॥१७॥सर्वांसजळतेंशीतळ॥सर्वांसअग्नीतेजाळ॥सर्वांसिअंतःकर्ण १
केवळ॥जाणतीकळा॥१८॥आवडेनावडेऐसेंझालें॥तरीदेहस्वभावावरीगेलें॥परीहेंकळोंआलें॥अंतःकर्णयोगें॥१९॥

सर्वांचें अंतःकर्ण एक॥ ऐसा निश्चयो निश्चयात्मक॥ जाणती याचें कौतुक॥ चहूंकडे॥२०॥ इतुकेन फिटली अशंका॥ आतां अ
नुमान करूं नका॥ जाणणें तितुकें एका॥ अंतःकर्णाचें॥२१॥ जाणोन जीव चारा घेती॥ जाणोन भितील पती॥ जाणोनियां पळो
न जाती॥ प्राणिमात्र॥२२॥ किडा मुंगी पासून ब्रह्मादिक॥ समस्तांस अंतःकर्ण एक॥ येगोष्टीचें कौतुक॥ प्रत्ययें जाणावें॥२३
थोर लहान तरी अग्नी॥ थोडें बहुत तरी पाणी॥ न्यून पूर्ण तरी प्राणी॥ अंतःकर्ण जाणती॥२४॥ कोठें उणें कोठें अधीक॥ प
रंतु जिनस मासला एक॥ जंगम प्राणी कोणी एक॥ जाणिल्याविण नाहीं॥२५॥ जाणीव ह्मणिजे अंतःकर्ण॥ अंतःकर्ण
विष्णूचा अंश जाण॥ विष्णू करितो पाळण॥ येणें प्रकारें॥२६॥ नेणता प्राणी संहारतो॥ नेणीव तमोगूण बोलिजेतो॥ तमोगु
णें रुद्र संहारितो॥ येणें प्रकारें॥२७॥ कांहीं जाणीव कांहीं नेणीव॥ हा रजोगुणाचा स्वभाव॥ जाणता नेणता जीव॥ जन्मा
स येती॥२८॥ जाणिवेनें होतें सुख॥ नेणिवेनें होतें दुःख॥ सुख दुःख अवश्यक॥ उत्पत्तिगुणें॥२९॥ जाणण्या नेणण्या-
चीबुद्धि॥ तो चि देहीं जाणावा विधि॥ स्थूळ देहीं ब्रह्मा त्रिशुद्धी॥ उत्पत्तिकर्ता॥३०॥ ऐसा उत्पत्ति स्थिति संहार॥ प्रसंगें बो-
लिला विचार॥ परंतु याचा निर्धार॥ प्रत्ययें पाहावा॥३१॥ ॥इति श्रीदासबोधे गु॰ दशमदशके अंतःकर्णएकनाम-
प्रथमः समासः॥१॥ ॥स्वामिनें विचार दाखविला॥ येथें विष्णूचा अभाव दिसोन आला॥ ब्रह्मा विष्णु महेश्वराला॥
उरी नाहीं॥१॥ उत्पत्ति स्थिति संहार॥ ब्रह्मा विष्णु महेश्वर॥ याचा पाहतां विचार॥ प्रत्ययो नाहीं॥२॥ ब्रह्मा उत्पत्तिकर्ता
चौमुखांचा॥ येथें प्रत्ययो नाहीं त्याचा॥ पालनकर्ता विष्णू चौभुजांचा॥ तो हीं ऐकोनि जाणों॥३॥ महेश संहार करितो॥ हा
हीं प्रत्यय कैसा येतो॥ लिंगपुराणीं महिमा तो॥ विपरीत बोलिला॥४॥ मूळमायेस कोणें केलें॥ हें तों पाहिजे कळलें॥ तिहीं
देवाचें रूप झालें॥ ऐलीकडे॥५॥ मूळमाया लोकजननी॥ तये पासून गुणक्षोभिणी॥ गुणक्षोभिणी पासून त्रिगुणी॥ ज-

न्मदेवां॥ ६॥ ऐसेंबोलतिशास्त्रकारक॥आणिप्रवृत्तीचे हीलोक ॥प्रत्ययेंपुसतांकित्येक॥आकांतकरिती॥ ७॥ ह्मणोनित्यां
सपुसवेना॥त्याचेनप्रत्ययोआणवेना॥प्रत्ययेंवीणप्रयत्नानाना॥ठकाठकी॥ ८॥प्रचीतवीणवेद्यह्मणवी॥उगीचकरी
उठाठेवी॥तयामूर्खालागोवि॥प्राणिमात्र॥ ९॥ तेसाचहा हीविचार॥प्रत्ययेंकरावा निर्धार॥प्रयत्नसतांअंधकार॥
गुरुशिष्याशीं॥१०॥ बरेंलोकांसीकायह्मणावें॥ लोकह्मणतीतेंचिबरवें॥परंतुस्वामिनेंसांगावें॥विशदकरूनी॥ ११॥
ह्मणोंदेवींमायाकेली॥तरीदेवांचीरूपेंमायेंतआलीं॥जरीह्मणोंमायेनेंमायाकेली॥तरीदुसरीनाहीं॥१२॥जरीह्म
णोंभूतींकेली॥तरीतेभूतांचीचवळली॥ ह्मणावीजरीपरब्रह्मेंकेली॥ तरीब्रह्मींकर्तृत्वनाहीं॥१३॥आणिमायाखरी
असावी॥तरीब्रह्मींकर्तृत्वाचीगोवी॥ मायामिथ्याऐसीजाणावी॥तरीकर्तृत्वकैंचें॥ १४॥आतांहेंअवघेंचउगवे॥
आणिमनासीप्रत्ययोफावे॥ऐसेंकेलेंपाहिजेदेवें॥ कृपाळुपणें॥१५॥ वेदमातृकेवीणनाहीं॥मातृकादेहावीणनाहीं
॥देहनिर्माणहोतनाहीं॥देहावेगळा॥१६॥तयादेहामध्येंनरदेहो॥त्यानरदेहांतब्राह्मणदेहो॥तयाब्राह्मणदेह
सपाहो॥अधिकारवेदीं॥१७॥असेवेदकोठूनझाले॥देहकासयाचेकेले॥देवकैसेप्रगटले॥कोण्याप्रकारें॥ १८॥
ऐसाबळावलाअनुमान॥केलेंपाहिजेसमाधान॥वक्ताह्मणेसावधान॥होईंआतां॥१९॥प्रत्ययपाहातांसांकडी॥
अवघीहोनेबिघडाबिघडी॥अनुमानितांघडीनेंघडी॥ काळजातो॥२०॥लोकधाटीशास्त्रनिर्णये॥ येथेंबहुविधनि-
श्चयें॥ह्मणोनियांएकप्रत्ययें॥येणारनाहीं॥२१॥आतांशास्त्राचीभीडधरावी॥तरीस्फटेनाहीगाथागोवी॥गाथागो
वीहेउगवावी॥ तरीशास्त्रभेदादिसे॥२२॥शास्त्ररक्षूनप्रत्ययआणिला॥पूर्वपक्षत्यागूनसिद्धांतपाहिला॥शाहा
णाभूर्तेसमजाविला॥एकावचनें॥२३॥शास्त्रींचपूर्वपक्षबोलिला॥पूर्वपक्षह्मणावेंलटिक्याला॥विचारपाहा २

तांआह्माला॥शब्दनाहीं॥२४॥तथापिबोलोंकांहींएक॥शास्त्रंरक्षूनकौतुक॥श्रोतींसादरविवेक॥केलापाहिजे॥२५
॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेदशमदशकेदेहअशंकानामद्वितीयःसमासः॥२॥ ॥उपाधीविणेंजेंका-
आकाश॥तेंचिब्रह्मनिराभास॥तेनिराभासीमूळमायेस॥जन्मजाहला॥१॥तेंमूळमायेचेंलक्षण॥वायोस्वरूपचि
जाण॥पंचभूतेंआणित्रिगुण॥वायोआंगीं॥२॥आकाशापासूनवायोझाला॥तोवायोदेवबोलिला॥वायोपासू
नअग्नीझाला॥तोअग्निदेव॥३॥अग्नीपासूनझालेंआप॥तेंनारायणाचेंस्वरूप॥आपापासूनपृथ्वीचेंरूप॥तेंवी
जाकारें॥४॥तेपृथ्वीचेपोटींपाषाण॥बहुदेवाचेंलक्षण॥नानाप्रचीतप्रमाण॥पाषाणदेवी॥५॥नानाकाष्ठवृ-
क्षमृत्तिका॥प्रचीतरोकडीविश्वलोका॥समस्तदेवांचाथाराएका॥वायोमध्यें॥६॥देवयक्षिणीकात्यायणी॥
चामुंडाजखिणीमानविणी॥नानाशक्तीनानास्थानीं॥देशपरत्वें॥७॥पुरुषनामेंकितीएक॥देवअसतीअने
क॥भूतेंदेवतेंनपुंसक॥नामेंबोलिजेति॥८॥देवदेवतादेवतेंभूतें॥पृथ्वीमध्येंअसंख्यातें॥परंतुयासमस्ता
तें॥वायोस्वरूपबोलिलें॥९॥वायोस्वरूपसदांआसणें॥प्रसंगेंनानादेहधरणें॥गुप्तप्रगटहोणेंजाणें॥सम
स्तासीं॥१०॥वायुस्वरूपेंविचरति॥वायोमध्येंजगज्योती॥जाणतीकळावासनावृत्ति॥नानाभेद॥११॥आका-
शापासूनवायूझाला॥तोदोंप्रकारेंविभागला॥सावधपणेंविचारकेला॥पाहिजेश्रोतीं॥१२॥एकवारासकळ-
जाणती॥एकवायोमधीलजगज्योती॥जगज्योतीचाअनंतमूर्ती॥देवदेवतांच्या॥१३॥वायोबहुतविकारला॥
परंतुदोंप्रकारेंविभागला॥आतांविचारऐकिला॥पाहिजेतेजाचा॥१४॥वायोपासूनतेजझालें॥उष्णशीतळ-
प्रकाशलें॥द्विधारूपऐकिलें॥पाहिजेतेजाचें॥१५॥उष्णापासूनझालाभानु॥प्रकाशरूपदेदीप्यमानु॥सर्वभ

क्षहुताशनु॥ आणिविद्युल्लता॥ १६॥ सितळापासूनआपअमृत॥ चंद्रतारा आणिशीत॥ आतांपरिसासावचित्त॥ स॰
होऊनश्रोते॥ १७॥ तेजबहुतविकारिलें॥ परंतुइथेंचबोलिलें॥ आपहीइथाचनिरोपिलें॥ आपआणिअमृत॥ १८ ३
ऐकपृथ्वीचाविचार॥ पाषाणमृत्तिकानिरंतर॥ आणीकदुसराप्रकार॥ सुवर्णपरीसनानारत्नें॥ १९॥ बहुरत्नवसुंधरा
॥ कोणरवोटाकोणरवरा॥ अवघेंकळेविचारा॥ रूढहोतां॥ २०॥ मनुष्येंकोठूनझालीं॥ हेमुख्यअशंकाराहिली॥ पु
ढेंवृत्तिसावधकेली॥ पाहिजेश्रोतीं॥ २१॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगु॰ दशमदशकेदेहअशंकानामतृतीयःसमा-
सः॥ ३॥ ॥ आतांपाहोंजातांउत्पत्ति॥ मनुष्यापासूनमनुष्यें होती॥ पशूपासूनपशूनिपजती॥ प्रत्यक्षआतां॥
॥ १॥ खेचरेंआणिभूचरें॥ वनचरेंआणिजळचरें॥ नानाप्रकारिचींशरीरें॥ शरीरापासूनहोती॥ २॥ प्रत्यक्षासआ
णिप्रमाण॥ निश्चयासआणिअनुमान॥ मार्गसांडूनआडरान॥ घेऊंचनये॥ ३॥ विपरीतापासूनविपरीतें होती॥ प
रीशरीरें बोलिजेती॥ शरीरावांचूनउत्पत्ति॥ होणारेनाहीं॥ ४॥ तरीहेउत्पत्तीकेसीझाली॥ कासयाचीकोणेंकेली॥
जेणेंकेलीत्याचीनिर्मिली॥ कायाकोणें॥ ५॥ ऐसेंपाहतांउदंडलांबलें॥ परीमुळींशरीरकेसेंझालें॥ कासयाचेंउभा
रिलें॥ कोणेंकेसें॥ ६॥ ऐसीहेमागीलअशंका॥ राहतगेलीतेऐका॥ कदापीजाजुघेऊंनका॥ प्रत्ययआलियानें॥ ७॥
प्रत्ययोचिआहेप्रमाण॥ मूर्खासवाटेअप्रमाण॥ पिंडेंप्रचीतशब्देंजाण॥ विश्वासासीं॥ ८॥ ब्रह्मींमूळमायाझाली
॥ तेचिअष्टधाप्रकृतीबोलिली॥ भूतींत्रिगुणींकालवली॥ मूळमाया॥ ९॥ तेमूळमायावायोस्वरूप॥ वायोमध्येंजा
णिवेचेंरूप॥ तेचिइच्छापरीआरोप॥ ब्रह्मींनघडे॥ १०॥ तथापिब्रह्मींकल्पिला॥ तरीतोशब्दचिवांयांगेला॥ आ २
त्मानिर्गुणसंचला॥ शब्दातीत॥ ११॥ आत्मानिर्गुणवस्तुब्रह्म॥ नाममात्रतितुकाभ्रम॥ कल्पूनलाविलासंभ्रम॥ त

रीलागणारनाहीं॥१२॥तथापिआग्रहेंलाविला॥तरीधोंडाअंतरींमारिला॥आकाशावरीकुंथिला॥तरीतेंतुटेना॥१३॥ते-
सेंब्रह्मनिर्विकार॥निर्विकारींलाविती विकार॥विकारनासे निर्विकार॥जैसेंतैसें॥१४॥आतांऐकावाप्रत्ययो॥जाणो-
निधरावानिश्चयो॥तरीचपाविजेजयो॥अनुभवाचा॥१५॥मायाब्रह्मींजोसमीर॥त्यातेंजाणतातोईश्वर॥ईश्व-
रआणिसर्वेश्वर॥तयासींचबोलिजे॥१६॥तोचिईश्वरगुणासआला॥त्याचात्रिगुण भेद झाला॥ब्रह्माविष्णुमहे
श उपजला॥तयेठाईं॥१७॥सत्वरजआणितम॥हेत्रिगुणउत्तमोत्तम॥यांच्यास्वरूपाचाअनुक्रम॥मागांनिरूपि
ला॥१८॥जाणताविष्णुभगवान॥जाणतानेणताचतुरानन॥नेणतामहेशपंचानन॥अत्यंतभोळा॥१९॥त्रिगुण
त्रिगुणींकालवलें॥कैसेहोती वेगळाले॥परिविशेषन्यूनभासलें॥तेबोलावेलागती॥२०॥वायोमध्येंविष्णुहोता
॥तोवायोस्वरूपचितरवता॥पुढेंझालादेहधर्ता॥चतुर्भुज॥२१॥तैसाचब्रह्माआणिमहेश॥देहधरितीसावकाश॥
गुप्तप्रकटहोतांतयास॥वेळनाहीं॥आतांरोकडीप्रचीति॥मनुष्येंगुप्तप्रकटती॥मांत्यादेवांच्यामूर्ती॥सामर्थ्यें च-
ना॥२३॥देवदेवताभूतेंदैवतें॥चढतेंसामर्थ्यआहेतेथें॥येणेंचिन्यायेंराक्षसांतें॥सामर्थ्यकळा॥२४॥झोटिंगवा-
योस्वरूपआसती॥सर्वेंचिरखुळरखुळांचळती॥रवोबरीरवारिकाटाकूनिदेती॥अकस्मात॥२५॥अवघेंचन्यालअभा-
वें॥तरीहेंबहुतेकांसठावें॥आपुल्याअनुभवें॥विश्वलोकजाणती॥२६॥मनुष्यें धरितीशरीरवेष॥नानापरकायाप्र
वेश॥मातोपरमात्माजगदीश॥कैसानधरी॥२७॥म्हणोनवायोस्वरूपदेहधरिलें॥ब्रह्माविष्णुमहेशझाले॥पुढेंते
चिविस्तारले॥पुत्रपौत्रीं॥२८॥अंतरींचस्त्रियाकल्पिल्या॥तोत्याकल्पितांचनिर्माणझाल्या॥परितमापासूनप्रजा-
निर्मिल्या॥नाहीतकदां॥२९॥इच्छूनपुत्रकल्पिले॥तेतेप्रसंगींनिर्माणझाले॥येणेंप्रकारेंवर्तले॥हरीहरादिक॥३०

पुढेंब्रह्मयानेंसृष्टीकेली॥ इच्छेसारिसीसृष्टीझाली॥जीवसृष्टीनिर्माणकेली॥ब्रह्मदेवें॥३१॥नानाप्रकारींप्राणीकल्पि
ले॥ इच्छेसरिसेनिर्माणझाले॥अवघेंजोडेंचिउदेले॥अंडजजारजादिक॥३२॥एकजळस्वेदापासूनझाले॥तेप्राणी·
स्वेदजबोलिले॥एकवायोकरितांझाले॥अकस्मातउद्भिज॥३३॥मनुष्याचीगोपाविद्या॥राक्षसाचीवोडंबरीविद्या॥ब्रह्म
याचीसृष्टीविद्या॥येणेंप्रकारें॥३४॥कांहीएकमनुष्याची॥त्याहूनविशेषराक्षसांची॥त्याहूनविशेषब्रह्मयाची॥सृ
ष्टिविद्या॥३५॥जाणतेनेणतेप्राणीनिर्मिले॥वेदवदोनमार्गलाविले॥ब्रह्मयानेंनिर्माणकेलें॥येणेंप्रकारें॥३६॥मग
शरीरापासूनशरीरें॥सृष्टिवाढिलीविकारें॥सकळशरीरेंयेणेंप्रकारें॥॥निर्माणजाहलीं॥३७॥येथेंअशंकाफिटली॥
सकळसृष्टीविस्तारली॥विचारपाहातांप्रत्यया आली॥यथान्वयें॥३८॥ऐसीसृष्टीनिर्माणकेली॥पुढेंविष्णूनेंकेसी
प्रतिपाळिली॥हेहीविवंचनापाहिली॥पाहिजेश्रोतीं॥३९॥सकळप्राणीनिर्माणझाले॥तेमूळरूपेंजाणोनपाळि·
ले॥शरीरेंदैत्यनिर्दाळिले॥नानाप्रकारिंचे॥४०॥नानाअवतारधरणें॥दुष्टांचासंहारकरणें॥धर्मस्थापावयाक
रणें॥विष्णूसजन्म॥४१॥ह्मणोनधर्मस्थापनेचेनर॥तेहीविष्णूचेअवतार॥भक्तदुर्जनरजनीचर॥सहजचि·
जाहले॥४२॥आतांप्राणीजेजन्मले॥तेनेणोनसंहारले॥मूळरूपेंसंहारिले॥येणेंप्रकारें॥४३॥शरीरेंरुद्रखवळे
ल॥तेंजीवसृष्टीसंहारेल॥अवघेंब्रह्मांडचिजळेल॥संहारकाळीं॥४४॥एकउत्पत्तिस्थितिसंहार॥याचाऐसा·
आहेविचार॥श्रोतींहोऊनतत्पर॥अवधानद्यावें॥४५॥कल्पांतींसंहारघडेल॥तोचिपुढेंसांगिजेल॥पंचप्र·
ळयओळखेल॥तोचिज्ञानी॥४६॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेदशमदशकेबीजलक्षणंनामच· ४
तुर्थःसमासः॥४॥ ॥ऐकप्रळयाचेंलक्षण॥पिंडींदोनीप्रळयजाण॥एकनिद्राएकमरण॥देहांतकाळीं॥

देहधारकतीनमूर्ती॥ निद्राजेव्हांसंपादिती॥ तोनिद्राप्रळयअोती॥ ब्रह्मांडींचाजाणावा॥२॥ तिहींमूर्तीसिहोईलअं
त॥ ब्रह्मांडासमांडेलकल्पांत॥ तेव्हांजाणावानेमस्त॥ ब्रह्मप्रळयजाहला॥३॥ दोनीपिंडींदोनीब्रह्मांडीं॥ चारीप्रळय
नवखंडी॥ पांचवाप्रळयउदंडीं॥ जाणिजेविवेकाचा॥४॥ ऐसेहेपाचप्रळये॥ सांगीतलेयथान्वयें॥ आतांहेंअनुभव
सये॥ ऐसेंकरूं॥५॥ निद्राजेव्हांसंचरे॥ तेव्हांजागृतीव्यापारसरे॥ सुषुप्तीअथवास्वप्नभरे॥ अकस्मातआंगीं॥ ६॥
यानांवनिद्राप्रळय॥ जागृतीचाहोयक्षय॥ आतांऐकादेहांतसमय॥ ह्मणिजेमृत्युप्रळयो॥७॥ देहींरोगबळावती॥
अथवाकठीणप्रसंगपडती॥ तेणेंपंचप्राणजाती॥ व्यापारसांडुनि॥८॥ तिकडेगेलामनपवनु॥ इकडेराहिलीनुस्ती
तनु॥ दुसराप्रळयअनुमानु॥ असेचिना॥९॥ तिसराब्रह्मानिजेला॥ तोहामृत्यलोकगोळाझाला॥ अवघाव्यापारखुं-
टला॥ प्राणिमात्रांचा॥१०॥ तेव्हांप्राणियांचेसूक्ष्मांश॥ वायोचक्रींकरितीवास॥ कित्येककाळजातांब्रह्मयास॥ जा-
गृतीघडे॥११॥ पुनःमागुतीसृष्टीरची॥ विसंचलेजीवमागुतेसंची॥ सिमाहोतांआयुष्याची॥ ब्रह्मप्रळयमांडे॥१२॥ श
तवरषेंमेघजाती॥ तेणेंप्राणीमृत्यपावती॥ असंभाव्यतर्केक्षिती॥ मर्यादेवेगळी॥१३॥ सूर्यतपेबाराकळीं॥ तेणेंपृथ्वी
चीहोयहोळी॥ अग्निपावतांपाताळीं॥ शेषवीषवमी॥१४॥ आकाशींसूर्याच्याज्वाळा॥ पाताळींशेषवमीगरळा॥-
दोहींकडूनजळतांभूगोळा॥ उरीकैंची॥१५॥ सूर्यासरवडतरताचढे॥ हलकल्लोळचहूंकडे॥ कोसळतीमेरूचेकडे॥
घडघडायमान॥१६॥ अमरावतीसत्यलोक॥ वैकुंठकैलासादिक॥ याहीवेगळेनानालोक॥ भस्मोनजाती॥१७॥ मे
रूअवघाचघसरे॥ तेथीलमहिमाचवोसरे॥ देवसमुदायवावरे॥ वायोचक्रीं॥१८॥ भस्मझालियाधरित्री॥ पर्जन्य
पडेशुंडाधारीं॥ महीविरेजळांतरीं॥ निमिषमात्रें॥१९॥ पुढेंनुस्तेंउरलेंजळ॥ तयासशोषीलअनळ॥ पुढेंएकवटति

लज्वाळा॥ मर्यादेवेगळे॥२०॥ समुद्रींचावडवानळ॥ शिवनेत्रींचानेत्रानळ॥ सप्तकंचुकीचाअवर्णानळ॥ सूर्यआ
णिविद्युल्लता॥२१॥ ऐसेज्वाळएकवटती॥ तेणेंदेवदेहसोडिती॥ पूर्वरूपेंमिळोनजाती॥ प्रभंजनीं॥२२॥ तोघाराझ
डपीवैश्वानरा॥ वन्हिविझेलएकसरां॥ वायोधांवेसैरावैरा॥ परब्रह्मीं॥२३॥ धूम्रवितळेआकाशीं॥ तैसेंहोईलसमी
रासी॥ बहुतांमध्येंथोडियासी॥ नाशबोलिला॥२४॥ वायोवितळतांजाण॥ सूक्ष्मभूतेंआणित्रिगुण॥ ईश्वरसांडीअ
धिष्ठान॥ निर्विकल्पीं॥२५॥ तेथेंजाणीवराहिली॥ आणिजगज्योतीनिमाली॥ शब्दसारांशउरली॥ स्वरूपस्थिती॥
॥२६॥ जितुकींकांहींनामाभिधानें॥ तेयेप्रकृतीचेनिगुणें॥ प्रकृतीनसतांबोलणें॥ केसेंबोलावें॥२७॥ प्रकृतीअसतां
विवेककीजे॥ त्यासविवेकप्रळयबोलिजे॥ पांचहेप्रळयवोजें॥ तुजनिरोपिले॥२८॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशि
ष्यसंवादेदशमदशकेपंचप्रळयनिरूपणंनामपंचमःसमासः॥५॥ ॥उत्पत्तिस्थितिसंहार॥ याचानिरोपिला
वेव्हार॥ परमात्मानिर्गुणनिराकार॥ जैसातैसा॥१॥ होतेंवर्ततेंआणिजातें॥ याचासंबंधनाहींतेथें॥ आदिमध्येंअ-
वसानितें॥ संचलेंचिआहे॥२॥ परब्रह्मअसतचिअसे॥ मध्येंविहाभ्रमभासे॥ भासेपरंतुअघघानासे॥ काळांतरीं॥३॥
उत्पत्तिस्थितिसंहारत॥ मध्येंहेंअखंडहोतजात॥ पुढेंशेवटींकल्पांत॥ सकळांसआहे॥४॥ यामध्येंज्यासविवेकआ
हे॥ तोआधींचजाणताहे॥ सारासारविचारेंपाहें॥ म्हणोनियां॥५॥ बहुतभ्रमिष्टमिळाले॥ त्यांतउमजल्यांतका-
यचाले॥ सृष्टीमध्येंउमजलेऐसेथोडे॥६॥ त्याउमजल्याचेंलक्षण॥ कांहींकरूननिरूपण॥ भ्रमाहूनविलक्ष-
ण॥ महापुरुष॥७॥ भ्रमहानसेलजयासीं॥ मनींवोळखावेंतयासीं॥ एकआतांभ्रमासी॥ निरोपिजेल॥८॥ ५
एकपरब्रह्मसंचलें॥ कदापिनाहींविकारलें॥ त्यावेगळेंजेंभासलें॥ तेंभ्रमरूप॥९॥ जयासबोलिलाकल्पांत॥

त्रिगुणआणिपंचभूत॥ हेंअवयेंचसमस्त॥ भ्रमरूप॥१०॥मीतूं हाभ्रम॥उपासनाहीभ्रम॥ईश्वरहाहीभ्रम॥नि-
श्वयेसीं॥११॥ श्लोक॥ भ्रमेणाहंभ्रमेणात्वंभ्रमेणोपासकाजना:॥ भ्रमेणेश्वरभावत्वंभ्रममूलमिदंजगत्॥
टीका॥ याकारणेंसृष्टिभासत॥परंतुभ्रमचिहासमस्त॥यामध्येंजेविचारवंत॥तेचिधन्य॥१२॥आतांभ्रमाचावि-
चारु॥अत्यंतविशंजळकरूं॥दृष्टांतद्वारेंविवरूं॥श्रोतयांसीं॥१३॥भ्रमणकरितांदूरदेशीं॥दिशाभुलीआपण-
सीं॥ कांओळखीमोडेजिवलगासी॥यानांवभ्रम॥१४॥ कांउन्मत्तद्रव्यसेविलें॥तेणेंअनेकभासोंलागलें॥ना-
नावेथाकांझडपिलें॥भूतेंतोभ्रम॥१५॥ दशावतारींवाटतीनारी॥ कांतेमांडलीबाजीगरी॥उगाचसंदेहअंतरीं
यानांवभ्रम॥१६॥ ठेविलाठावतोविसरला॥कांमार्गींजातांमार्गचुकला॥पट्टणामध्येंभांबावला॥यानांवभ्रम
॥१७॥ वस्तुआपणापासींअसतां॥गेलीह्मणोनहोयदुश्चिता॥आपलेंआपणविसरतां॥यानांवभ्रम॥१८॥-
कांहांपदार्थविसरोनगेला॥कांजेसिकलातेंविसरला॥स्वप्नदु:खेंघाबिराझाला॥यानांवभ्रम॥१९॥दुश्चिन्हअ-
थवाअपशकुन॥मिथ्यावार्तेनेंभंगेमन॥ वचकेपदार्थदेखोन॥यानांवभ्रम॥२०॥ वृक्षकाष्ठपशु देखिलें॥मनांतवाटेभूतआलें
कांहींचनसतांहडबडिलें॥यानांवभ्रम॥२१॥आतांकाचह्मणोनउदकांतपडे॥ कांसभादेखोनदर्पणींवावडे॥ह्मखुकोनभल
तीकडे॥यानांवभ्रम॥२२॥एकअसतांएकवाटे॥एकसांगतांएकनिवटे॥एकदिसतांएकउठे॥यानांवभ्रम॥२३॥आतांजेंजेंदेइ
जेतें॥ तेंतेंपुढेंपाविजेतें॥मेलेंमाणूसभोजनायेतें॥यानांवभ्रम॥२४॥येजन्मींचेंपुढिलेजन्मीं॥कांहींएकपावेनमीं॥प्रीतीगुंतली
मनुष्याचेनामीं॥ यानांवभ्रम॥२५॥मेलेंमनुष्यस्वप्नाआलें॥तेणेंकाहींमागीतलें॥ मनींअखंडबैसलें॥यानांवभ्रम॥२६॥अव
घेंमिथ्याह्मणानबोले॥आणिसामर्थ्यावरीमनचाले॥ज्ञानेंवैभवेंदपटलें॥यानावभ्रम॥२७॥ कर्मठपणेंज्ञान-

 विटे॥ कांज्ञातेपणेंबळेंचिभ्रष्टे॥ कोण्हीएकसीमाफिटे॥ यानांवभ्रम॥२८॥ देहाभिमानकर्माभिमान॥जात्याभिमान
 कुळाभिमान॥ ज्ञानाभिमानमोक्षाभिमान॥यानांवभ्रम॥२९॥ कैसान्यायतोनकळे॥केलाअन्यायतोनाढळे॥उगा
चअभिमानेंखवळे॥यानांवभ्रम॥३०॥मागीलकांहींआठवेना॥पुढीलकांहींचसुचेना॥अखंडआरूढअभिमा
ना॥ यानावभ्रम॥३१॥प्रचीतीवीणऔषधघेणें॥प्रचीतनसतांपथ्यकरणें॥प्रचीतीवीणज्ञानसांगणें॥यानावभ्र
म॥३२॥फळश्रुतीवीणप्रयोग॥ज्ञानेंवीणनुसतायोग॥उगाचशरीरेंभोगीभोग॥यानावभ्रम॥३३॥ब्रह्मालिहि
तोअदृष्टीं॥आणिवाचूनजात्येसटवी॥ऐशाप्रकारींच्यागोष्टी॥यानाचभ्रम॥३४॥उदंडभ्रमविस्तारला॥अज्ञा-
नजनींपैसावला॥अल्पसंकेतेंबोलिला॥ कळावयाकारणें॥३५॥भ्रमरूपविश्वस्वभावें॥तेथेंकायह्मणोनसां-
गावें॥निर्गुणब्रह्मावेगळेंआघवें॥भ्रमरूप॥३६॥ ज्ञात्यासनाहींसंसार॥ऐसेंबोलतीअपार॥गतज्ञात्यांचेंचम
त्कार॥यानांवभ्रम॥३७॥येथेंअशंकाउठिली॥ ज्ञात्याचीसमाधीपूजिली॥तेथेंकांहींप्रचीतआली॥किंवानाहीं॥
॥३८॥तैसेंचिअवतारसंपले॥त्याचेंहीसामर्थ्यउदंडचाले॥तरीतेकायगुंतले॥वासनाधरूनी॥३९॥ ऐसीअशं-
काउद्भवली॥समर्थेंपाहिजेनिरूपिली॥इतुकेनहेसंपली॥कथाभ्रमाची॥४०॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशि-
ष्यसंवादेदशमदशकेभ्रमनिरूपणंनामषष्ठःसमासः॥६॥ ॥अवतारादिकज्ञानीसंत॥सारासारविचारेंमु-
क्त॥त्याचेंसामर्थ्यचालत॥कोण्याप्रकारें॥१॥हेश्रोतयांचीआशंका॥पाहातांप्रश्नकेलानिका॥सावधहोऊनऐका
ह्मणेवक्ता॥२॥ज्ञानीमुक्तहोऊनगेले॥मागेंत्याचेंसामर्थ्यचाले॥परंतुतेंनाहींआलें॥वासनाधरूनी॥३॥लोकां
सहोतोचमत्कार॥लोकमानितीसाचार॥परंतुयाचाविचार॥पाहिलापाहिजे॥४॥जितअसतांनेणोंकिती॥जना

मध्येंचमत्कारहोती॥ऐसीयाचीसद्यःप्रचीति॥रोकडीपाहावी॥५॥तोतरीआपणनाहींगेला॥लोकींप्रत्यक्षदेखिला॥ऐसा-
हाचमत्कारझाला॥यासकायह्मणावें॥६॥तरीहालोकांचाभावार्थ॥भाविकांदेवयथार्थ॥अन्यत्रकल्पनाव्यर्थ॥कुतर्की
ची॥७॥आवडेतेंस्वप्नीदेखिलें॥तरीकायतेथूनिआलें॥ह्मणालतेणेंआठविलें॥तरीद्रव्यकांदिसे॥८॥एकंआपलीकल्पना॥
स्वप्नींयेतीपदार्थनाना॥तरीतेपदार्थचालतीना॥अथवाआठऊनाहीं॥९॥येथेंतुटलीआशंका॥ज्ञात्यासजन्मकल्पूंनका
उमजेनातरीविवेका॥बरेंपाहा॥१०॥ज्ञानेंमुक्तहोऊनगेले॥त्याचेंसामर्थ्यउगेंचिचाले॥कांजेंपुण्यमार्गींचालिले॥ह्म-
णोनियां॥११॥याकारणेंपुण्यमार्गेंचालावें॥भजनदेवाचेंवाढवावें॥न्यायसोडूननजावें॥अन्यायमार्गीं॥१२॥नानापुर
श्चरणेंकरावीं॥नानातीर्थाटणेंफिरावीं॥नानासामर्थ्यें वाढवावीं॥वैराग्यबळें॥१३॥निश्चयबैसेवस्तूकडे॥तरीज्ञा
नमार्गेंहीसामर्थ्यचढे॥कोण्हीएकएकांतमोडे॥ऐसेंनकरावें॥१४॥एकगुरूएकदेव॥कोठेंतरीअसावाभाव॥भावा
र्थनसतांवाव॥सर्वकांहीं॥१५॥निर्गुणज्ञानझालें॥ह्मणोनसगूणअलक्षकेलें॥तरीतेज्ञानेंनागवलें॥दोहींकडे॥१६॥
नाहींभक्तिनाहींज्ञान॥मध्येंचिपेसावलाअनुमान॥ह्मणोनियांजपध्यान॥सांडूंचिनये॥१७॥सांडीलसगूणभजना-
सि॥तरीतोज्ञातापरीअपेशी॥ह्मणोनियांसगुणभजनासी॥सांडूंचनये॥१८॥निःकामबुद्धीचियाभजना॥त्रैलोकीं
नाहींतुळणा॥सामर्थ्येंवीणघडेना॥निःकामभजन॥१९॥कामनेनेंफळघडे॥निःकामभजनेंभगवंतजोडे॥फळभ
गवंतासीकोणेकडे॥महदांतर॥२०॥नानाफळेंदेवापाशीं॥आणिफळअंतरींभगवंतासी॥याकारणेंपरमेश्वरासी॥
निःकामभजावें॥२१॥निःकामभजनाचेंफळआगळें॥सामर्थ्यचढेमर्यादेवेगळें॥तेथेंबापुडींफळें॥कोणीकडे॥२२
भक्तेंजेंमनींधरावें॥तेंदेवेंआपणचिकरावें॥तेथेंवेगळेंभावावें॥नलगेकदां॥२३॥दोनीसामर्थ्येंएकहोतां॥काळा-

सिनाटोपेसर्वथा॥तेथेंइतरांचीकायकथा॥ कीटकन्यायें॥२४॥ह्मणोनिनिःकामभजन॥वरीविशेषब्रह्मज्ञान॥तयास
तुळितांत्रिभुवन॥उणेंवाटे॥२५॥येथेंबुद्धीचाप्रकाश॥आणिकनचढेविशेष॥प्रतापकीर्तिआणियश॥निरंतर॥२६॥
निरूपणाचाविचार॥आणिहरिकथेचागजर॥तेथेंहोतीतत्पर॥प्राणिमात्र॥२७॥जेथेंभ्रष्टाकारघडेना॥तीपरमार्थही
दडेना॥समाधानविघडेना॥निश्चयाचें॥२८॥सारासारविचारकरणें॥न्यायअन्यायअखंडपाहाणें॥बुद्धिभगवंता-
चेंदेणें॥पालटेना॥२९॥भक्तभगवंतीअनन्य॥त्यासिबुद्धिदेतोआपण॥यदर्थींभगवद्वचन॥सावधऐका॥३०॥ श्लो
काई॥ ददामिबुद्धियोगंतंयेनमामुपयांतिते॥ ह्मणोनसगूणभजन॥ वरीविशेषब्रह्मज्ञान॥प्रत्ययाचेंसमाधान॥दुर्ल
भजगीं॥३१॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेदशमदशकेसगुणभजननिरूपणंनामसप्तमःसमासः॥७॥
ऐकाप्रचीतीचींलक्षणें॥प्रचीतपाहातीलतेशाहाणे॥येरवेडेदैन्यवाणे॥प्रचीतीविण॥१॥ नानारत्नेंनानानाणीं॥परीक्षू
ननघेतांहोयहाणी॥प्रचीतनयेतांनिरूपणीं॥बैसोंचनये॥२॥तुरंगशस्त्रदमूनपाहिलें॥बरेंपाहातांप्रचीतीसआलें
तरीमगपाहिजेघेतलें॥जाणतेपुरुषीं॥३॥बीजउगवेलऐसेंपाहावें॥तरीमगद्रव्यघालूनघ्यावें॥प्रचीतआलियाऐका
वें॥ निरूपण॥४॥देहींआरोग्यताझाली॥ ऐसेजनासप्रचीतआली॥ तरीमगअगत्यघेतली॥पाहिजेमात्रा॥५॥प्रची
तीवीणऔषधघेणें॥तरीमगधडचिविघडणें॥अनुमानेंजेंकार्यकरणें॥तेंचिमूर्खपण॥६॥प्रचीतीसनाहींआलें॥
आणिसुवर्णकरविलें॥तरीमगजाणावेंठकिले॥देखतदेखितां॥७॥शोधूनपाहिल्यावीण॥कांहींतरीएककारण॥हो
णारनाहींनिर्वाण॥प्राणासघडे॥८॥ह्मणोनअनुमानाचेंकार्य॥भल्यानेंकदापिकरूनये॥उपायपाहातांअपाये॥नेम-
स्तघडे॥९॥पाण्यांतीलह्मैसीचासाठी॥ करणें हेबुद्धीचखोटी॥शोधिल्यावीणहिंपुटी॥होणेंघडे॥१०॥विश्वासेंघ

रघेतलें॥ ऐसें कथींना हीं ऐकिलें॥ मेदें मैंदावें केलें॥ परी तें शोधिलें पाहिजे॥ ११॥ शोधिल्यावीण अन्नवस्त्र घेणें॥ तेणें प्राण
सप्तुकणें॥ लटिक्याचा विश्वास धरणें॥ हेंचि मूर्खपण॥ १२॥ संगति चोराची धरितां॥ घात होईल तत्वतां॥ ठकसितरु शो-
धितां॥ ठाईं पडे॥ १३॥ गेरसाळ तालम गिरी॥ कोण्हीनवी मुद्रा करी॥ नाना कपट परोपरी॥ शोधून पाहावें॥ १४॥ दिवाळखो
राचा मांड॥ पाहातां वैभव हीदिसे उदंड॥ परि तें अवघें थोतांड॥ भंड पुढें॥ १५॥ तैसें प्रचीती विण ज्ञान॥ तेथें नाहीं समाधा
न॥ करून बहुतांचा अनुमान॥ अनहित केलें॥ १६॥ मंत्र यंत्र उपदेशिले॥ नेणते प्राणी गोविले॥ जैसे झांकून मारिलें॥ दुः
खणाइत॥ १७॥ वैद्य पाहिला परीकाचा॥ तरी प्राण गेला पोराचा॥ येथें उपाय दुसऱ्याचा॥ काय चाले॥ १८॥ स्वदुःखें अं
तरीं झिजे॥ आणि वैद्य पुसतां लाजे॥ तरी मग त्यासि साजे॥ आत्महत्यारेपण॥ १९॥ जाणत्यावरी गर्व गेला॥ तरी तो नेण-
त्याकरितां बुडाला॥ येथें कोणाचा घात झाला॥ बरें पाहा॥ २०॥ पापाची खंडणा झाली॥ जन्मयातना चुकली॥ ऐसी स्वयें
प्रचीत आली॥ ह्मणिजे बरें॥ २१॥ परमेश्वरासीं ओळखिलें॥ आपण कोण ऐसें कळलें॥ आत्मनिवेदन झालें॥ ह्मणिजे-
बरें॥ २२॥ ब्रह्मांड कोणें केलें॥ कासयाचें उभारलें॥ मुख्य कर्त्यास ओळखिलें॥ ह्मणिजे बरें॥ २३॥ जेथें अनुमान राहि-
ला॥ तरी परमार्थ केला तो वायां गेला॥ प्राणी संशयें बुडाला॥ प्रचीती विण॥ २४॥ हेंचि परमार्थाचें वर्म॥ लटिकें बोले-
लतो अधम॥ लटिकें मानील तो धमाधम॥ यथार्थ जाणावा॥ २५॥ येथें बोलण्याची झाली सिमा॥ नेणतां न कळे-
परमात्मा॥ असत्य नाहीं सर्वोत्तमा॥ तूं निजाणासी॥ २६॥ माझे उपासनेचा बडिवार॥ ज्ञान सांगावें साचार॥ मि
थ्या बोलतां उत्तर॥ प्रभूसीं लाजे॥ २७॥ ह्मणोनि सत्यचि बोलिलें॥ कर्त्यास पाहिजे ओळखिलें॥ मायोद्भवाचें शोधि
लें॥ पाहिजे मूळ॥ २८॥ तेंचि पुढें निरूपण॥ बोलिलेंची बोलिजे प्रमाण॥ श्रोतीं सावध अंतःकर्ण॥ यातलें चियाल

चें॥ २९॥ सूक्ष्मनिरूपणलागलें॥ तेथेंबोलिलेंचिमागुती बोलिलें॥ श्रोतयांसपाहिजेउमजलें॥ ह्मणोनि [illegible]॥ ३०॥ प्रचीतपा
हतांनिकट॥ उठोनजातीपरिपाठ॥ ह्मणोनहेरवटपट॥ करणेंलागे॥ ३१॥ परिपाठेंचिजरीबोलिलें॥ तरीप्रचीतसमाधा
नबुडालें॥ प्रचीतसमाधानराखिलें॥ तरीपरिपाठउडे॥ ३२॥ ऐसींसांकडींदोहींकडे॥ ह्मणोनीबोलिलेंचिबोलणेंघडे॥
दोन्हीरारखोनियांकाडें॥ उकलूनदाऊं॥ ३३॥ परीपाठआणिप्रचीतप्रमाण॥ दोन्हीराखोननिरूपण॥ श्रोतेपरमविचक्ष
ण॥ विवरोतपुढें॥ ३४॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेदशमदशकेप्रचीतनिरूपणंनामअष्टमःसमासः॥ ॥
आकाशींवायोझालानिर्माण॥ तेसीब्रह्मींमूळमायाजाण॥ त्यावायोमध्येंत्रिगुण॥ आणिपंचभूतें॥ १॥ वटबीजींअसे
वड॥ फोडूनपाहतांनदिसेझाड॥ नानावृक्षांचेंजुंबाड॥ बीजापासूनहोती॥ २॥ तेसीबीजरूपमूळमाया॥ विस्तारझा-
लातेथूनियां॥ तिचेंस्वरूपशोधूनियां॥ बरेपाहा॥ ३॥ तेथेंदोनीभेददिसती॥ विवेकेंपाहावीप्रचीति॥ निश्चळींजेचंचळस्थि
ती॥ तोचिवायो॥ ४॥ तयामध्यंजाणीवकळा॥ जगज्जोतीचाजिवाळा॥ वायोजाणीचमिळोनमेळा॥ मूळमायाबोलिजे॥ ५॥
सरिताह्मणतांबायकोभासे॥ तेथेंपाहतांपाणीचअसे॥ विवेकीहोसमजातेसें॥ मूळमायेसीं॥ ६॥ वायोजाणीवजगज्ज्यो
ती॥ तयासमूळमायाह्मणती॥ पुरुषआणिप्रकृती॥ याचेंचनांव॥ ७॥ वायोसह्मणतीप्रकृती॥ आणिपुरुषह्मणतीजग
ज्जोति॥ पुरुषप्रकृतिशिवशक्ति॥ वायोचेंचनांव॥ ८॥ वायोमध्येंजाणीवविशेष॥ तोचिप्रकृतीमध्येंपुरुष॥ येगोष्टीचावि
श्वास॥ धरिलापाहिजे॥ ९॥ वायोशक्तिजाणीवईश्वर॥ अर्धनारीनटेश्वर॥ लोकह्मणतीनिरंतर॥ येणेंप्रकारें॥ १०॥ वायो
मध्येंजाणीवगुण॥ तेंचिईश्वराचेंलक्षण॥ तयापासूनत्रिगुण॥ पुढेंजाहले॥ ११॥ तयागुणामध्येंसत्वगुण॥ निखिल-
जाणीवलक्षण॥ त्याचादेहधारीआपण॥ विष्णुजाहला॥ १२॥ त्याच्याअंशेंजगचाले॥ ऐसेंभगवद्गीताबोले॥ गुंतलेंचिउ

गवलें॥विचारपाहतां॥१३॥एकजाणीववाटली॥ प्राणिमात्रासविभागली॥जाणाजाणोंवांचविली॥ सर्वकाया॥१४॥तये
चेंनांवजगज्जोती॥प्राणिमात्रतिचेनजगती॥याचीरोकडीप्रचीति॥प्रत्यक्षपाहावी॥१५॥पक्षीश्वापदकिडामुंगी॥ कोणी
एकप्राणीजगीं॥जाणीवरवेळेत्याचेआंगीं॥निरंतर॥१६॥जाणोनकायापळविती॥ तेणेगुणेंवांचती॥ दडती आणिलप-
ती॥जाणजाणों॥१७॥अवघ्याजगासवांचविती॥ ह्मणोननामेंजगज्जोती॥तेगेलियाप्राणीमरती॥जेथीलतेथें॥१८॥
मुळींचजाणिवेचापदर॥पुढेंझालाविस्तार॥जेसेउदकाचेतुषार॥अनंतरेणू॥१९॥तैसेंदेवदेवतादेवतेंभूतें॥मिथ्या-
ह्मणोनयेत्यातें॥आपुलाल्यासामर्थ्यें॥तेसृष्टीमध्येंफिरती॥२०॥सदांविचरतीवायोस्वरूपें॥ स्वइच्छापालटतीरूपें॥अ
ज्ञानप्राणीभ्रमेंसंकल्पें॥त्यासींबाधिती॥२१॥ ज्ञात्यास संकल्पचिअसेना॥ ह्मणोनत्याचेन बांध वेना॥ याकारणें आ
त्मज्ञाना॥अभ्यासावें॥२२॥अभ्यासिल्याआत्मज्ञान॥सर्वकर्माहोयखंडण॥ हेरोकडीप्रचीतप्रमाण॥संदेहनाहीं॥२३
ज्ञानेंवीणकर्मींविघडे॥हेंतोंकल्पांतींनघडे॥सद्गुरुवीणज्ञानजोडे॥हेंहीअघटित॥२४॥ ह्मणोनसद्गुरूकरावा॥सत्सं
गेंशोधनधरावा॥तत्वविचारविवरावा॥अंतर्यामीं॥२५॥तत्वेंतत्वनिरसोनजातां॥आपलाआपणचितत्वता॥ अ
नन्यभावेंसार्थकता॥सहजचिजाहली॥२६॥विचारनकरितांजेंजें केलें॥तेंतेंवाउगेंच व्यर्थगेलें॥ह्मणोनीविचारीं
प्रवर्तलें॥पाहिजेआधीं॥ २७॥विचारपाहीलतीपुरुषु॥विचारनपाहेतोपशु॥ऐसीवचनें सर्वेशु॥ठाईंठाईं-
बोलिला॥२८॥सिद्धांतसाधावया कारणें॥पूर्वपक्षलागेउठवणें॥परंतुसाधकांचेनिरूपणें॥साक्षात्कार॥
॥२९॥श्रवणमननिजध्यास॥प्रचीतीनेंबाणतांविश्वास॥ रोकडासाक्षात्कारसायास॥करणेंचिनलगे॥३०॥
॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेदशमदशकेप्रकृतिपुरुषनिदर्शनंनामनवमःसमासः॥९॥ ॥गगना-

 सारिखेंब्रह्मपोकळ॥उदंडउंचअंतराळ॥निर्गुणनिर्मळनिश्चळ॥सदोदित॥१॥त्यासपरमात्माह्मणती॥आणीक
 नामेंसांगोंकिती॥परितेंजाणिजेआदिअंतीं॥जैसेंतैसें॥२॥विस्तीर्णपसरलापैस॥भोंवतादाटलाओकाश॥भासचि
नाहींनिराभास॥जैसेंतैसें॥३॥चढूंकडेपाताळातळीं॥अंतचिनाहींअंतराळीं॥कल्पांतकाळींसर्वकाळीं॥संचलेंचि
असे॥४॥ऐसेंकांहींएकचंचळ॥तेंअचंचळींभासेचंचळ॥त्यासनामेंहींसकळ॥विविधप्रकारें॥५॥नदिसतां
नामेंठेवणें॥नदेखतांरवूणसांगणें॥असीहेंजाणायाकारणें॥नामाभिधानें॥६॥मूळमायामूळप्रकृती॥मूळपु-
रुषऐसेंह्मणती॥शिवशक्तिनामेंकिती॥नानाप्रकारें॥७॥परीजेंनामठेविलेंजया॥आधिओळखावेंतया॥प्र-
चीतीवीणकासया॥कल्पनाकरावी॥८॥रूपाचीनधरितांसोये॥नामासरिसेंभरंगळोंनये॥प्रत्ययेंवीणगळं-
गाहोये॥अनुमानज्ञानें॥९॥निश्चळगगनीचंचळवारा॥वाजोंलागलाभरारां॥परीत्यागगनाआणिसमीरा॥
भेदआहे॥१०॥तैसेंनिश्चळपरब्रह्म॥चंचळमायाभासलाभ्रम॥त्याभ्रमाचासंभ्रम॥करूनदाऊं॥११॥जैसा
गगनींचालिलापवन॥तैसेंनिश्चळींझालेंचळण॥इच्छास्फूर्तिलक्षण॥स्फुरणरूपें॥१२॥अहंपणेंजाणीवझा
ली॥तेचिमूळप्रकृतीबोलिली॥महाकारणकायारचिली॥ब्रह्मांडींची॥१३॥महामायामूळप्रकृती॥कारणतेअ
व्याकृती॥सूक्ष्महिरण्यगर्भह्मणती॥विराटतेंस्थूळ॥१४॥ऐसेंपंचीकरणशास्त्रप्रमयें॥ईश्वरतनुचतुष्टयें॥ह्म
णोनहेंबोलणेंहोये॥जाणीवमूळमाया॥१५॥परमात्मापरमेश्वरु॥परेशज्ञानघनईश्वरु॥जगदीशजगदात्मा
जगदीश्वरु॥पुरुषनामें॥१६॥आत्माअंतरात्माविश्वात्मा॥द्रष्टासाक्षीसर्वात्मा॥क्षेत्रज्ञशिवात्माजीवात्मा॥देहीं
कूटस्थबोलिजे॥१७॥इंद्रात्माब्रह्मात्माहरिहरात्मा॥यमात्माधर्मात्मानैऋत्यात्मा॥वरुणवायोकुबेरात्मा॥ऋ

षीदेवमुनीधर्ता॥१८॥गणगंधर्वविद्याधर॥यक्षकिन्नरनारदतुंबर॥सर्वलोकांचेंअंतर॥तोसर्वात्माबोलिजे॥१९॥
चंद्रसूर्यतारामंडळें॥भूमंडळेंमेघमंडळें॥एकवीसस्वर्गेंसप्तपाताळें॥अंतरात्माचवर्तवी॥२०॥गुप्तवल्लीपाल्हाळती॥
तिचीपुरुषनामेंघेतलीं॥आतांस्त्रीनामेंऐकिलीं॥पाहिजेश्रोतीं॥२१॥मूळमायाजगदेश्वरी॥परमविद्यापरमेश्वरी॥वि
श्वविद्याविश्वेश्वरी॥त्रैलोक्यजननी॥२२॥अंतर्हेतूअंतर्कळा॥सोन्यगर्भजाणीवकळा॥चपळाजगज्ज्योतीजीवन
कळा॥परापश्यंतीमध्यमा॥२३॥युक्तिबुद्धिमतीधारणा॥सावधानतानानाचाळणा॥भूतभविष्यवर्तमाना॥उकलूनदा
वी॥२४॥जागृतीस्वप्नसुषुप्तीजाणें॥तुर्यातटस्थअवस्थाजाणें॥सुखदुःखसकळजाणें॥मानापमान॥२५॥तेपरम
कठीणकृपाळु॥तेपरमकोमळस्नेहाळु॥तेपरमक्रोधीलोभाळु॥मर्यादेवेगळी॥२६॥शांतिक्षमाविरक्तीभक्ति॥अध्या
त्मविद्यासायोज्यमुक्ती॥विचारणासहजस्थिती॥जयेचेनी॥२७॥पूर्वींपुरुषनामेंबोलिलीं॥उपरीस्त्रीनामेंनिरोपिलीं॥
आतांनपुंसकनामेंऐकिलीं॥पाहिजेचंचळाचीं॥१८॥सत्तारूपज्ञानस्वरूप॥प्रकाशरूपज्योतिरूप॥कारणरूपचिद्रूप॥-
शब्दसूक्ष्मअलिप्त॥२९॥जाणणेंअंतःकरणचित्त॥श्रवणमननचैतन्यजीवित॥येतेंजातेंस्फुंचित॥होऊनऐका॥३०॥मीं
पणातूंपणजाणपण॥ज्ञातेपणसर्वज्ञपण॥जीवपणशीवपणाईश्वरपण॥अलिप्तपणबोलिजे॥३१॥ऐसींनामेंउदंडअ
सती॥परीतेएकचिजगज्ज्योती॥विचारवंततेजाणती॥सर्वअंतरात्मा॥३२॥आत्माजगज्ज्योतीसर्वज्ञपण॥तिन्हीमिळो
नीएकचिजाण॥अंतर्कळाचिप्रमाण॥ज्ञप्तिमात्र॥३३॥दीगझालेपदार्थांचे॥पुरुषस्त्रीनपुंसकनामाचे॥परंतुसृष्टिरच
नेचे॥कितीह्मणोनसांगावे॥३४॥सकळांचाळिताएक॥अंतरात्मावर्तवीअनेक॥मुंगीपासूनब्रह्मादिक॥तेणेंचिचालती॥
॥३५॥तोअंतरात्माआहेकैसा॥प्रस्तुतओळखावाअभ्यासा॥नानाप्रकारिंचातमासा॥येथेंचिआहे॥३६॥तोकळतोपरीदि

सेना॥ प्रचीतयेत्येपरीभासेना॥शरीरींअसेपरीचसेना॥एकेठायीं॥३७॥ तीक्ष्णपणेंगगनींभरे॥सरोवरदेखतांचप
सरे॥पदार्थरक्षूनउरे॥चहूंकडे॥३८॥जैसापदार्थदृष्टीदिसतो॥तोत्यासारिखाचहोतो॥ वायोहूनविशेषतो॥ चंचळ
विषयीं॥३९॥ कितेकदृष्टीनेंदेखे॥कित्येकरसनेनेंचाखे॥ कित्येकतेंवोळखे॥मनेंकरूनीं॥ ४०॥ श्रोत्रीबैसोनशब्दऐकि
तो॥ घ्राणेंद्रियेंवासघेतो॥ त्वचेंद्रियेंजाणतो॥सीतोष्णादिक॥४१॥ ऐशाजाणेअंतरकळा॥सकळांमध्येंपरीनिराळा
पाहातांत्याचीअगाधलीला॥तोचिजाणे॥४२॥ तोपुरुषनास्त्रंदरी॥ बाळतारुण्यनाकुमारी॥नपुंसकाचादेहधारी॥
परीनपुंसकनव्हे॥४३॥ तोचालवीसकळदेहासीं॥करूनअकर्ताह्मणतीत्यासिं॥ तोक्षेत्रज्ञक्षेत्रवासी॥देहींकूटस्थ-
बोलिजे॥४४॥ ॥श्लोक॥ ॥द्वाविमोपुरुषोलोकेक्षरश्चाक्षरएवच॥क्षरःसर्वाणिभूतानिकूटस्थोक्षरउच्यते॥१॥
टीका॥ ॥दोनीपुरुषलोकींअसती॥क्षराक्षरबोलिजेती॥सर्वभूतेंक्षरह्मणती॥अक्षरकूटस्थबोलिजे॥४५ उत्त
मपुरुषतोआणीक॥निःप्रपंचआणिनिःकलंक॥निरंजनपरमात्माएक॥निर्विकारी॥४६॥चारीदेहनिरसावे॥सा-
धकें देहातीतव्हावें॥देहातीतहोतांजाणावें॥अनन्यभक्त॥४७॥ देहमात्रनिरसोनगेला॥तेथेंअंतरात्माकैंचाउ
रला॥निर्विकारीविकाराला॥विकारचिनाहीं॥४८॥निश्चळपरब्रह्मएक॥चंचळजाणावेंमायीक॥ऐसाप्रत्ययनिश्च-
यात्मक॥विवेकेंपाहावा॥४९॥येथेंबहुतनलगेखवळखवळ॥एकचंचळएकनिश्चळ॥शाश्वतकोणहेंकेवळ॥ज्ञानें
ओळखावें॥५०॥असारत्यागूनघेइजेसार॥ह्मणोनसारासारविचार॥नित्यानित्यनिरंतर॥पाहातीज्ञानी॥५१
एथेंज्ञानाचेंहोतेंविज्ञान॥जेथेंमनचिहोतेंउन्मन॥ तेथेंकैंचेंचंचळपण॥आत्मयासीं॥५२॥सांगणीवागणीचेंका-
मनव्हे॥आपुल्याअनुभवेंजाणावें॥प्रत्ययेंवीणसिणावें॥तेंचिपाप॥५३॥ सत्यायेवदेंस्फुरतनाहीं॥असत्यायेव

देंपापनाहीं॥ प्रचीतीवीणकोठें चिनाहीं॥ समाधान॥ ५४॥ सत्य ह्मणिजे स्वरूप जाण॥ असत्य माया हें प्रमाण॥ येथें नि-
रोपिलें पापपुण्य॥ रूपेंसहित॥ ५५॥ दृश्यपाप वोसरलें॥ पुण्य परब्रह्म उरलें॥ अनन्य होतांच झालें॥ नामातीत॥ ५६॥
आपण वस्तूच स्वतःसिद्ध॥ तेथें नाहीं देहसमंध॥ पापरासी होती दग्ध॥ येणें प्रकारें॥ ५७॥ येन्हवीं ब्रह्मज्ञानेंविण॥ जें
जें साधन तों तों सिण॥ नाना दोषांचें क्षालण॥ होईल केसें॥ ५८॥ पापाचें वळलें शरीर॥ पाप चि घडे तदनंतर॥ अंतरीं रो-
ग वरी उपचार॥ काय करी॥ ५९॥ नाना क्षेत्रीं हें सुंडलें॥ नाना तीर्थीं हें दंडिलें॥ नाना निग्रहीं खंडिलें॥ तरी शब्द नव्हे॥ ६०
शेणाचे गोळे गिळिले॥ गोमूत्राचे मोघे घेतले॥ माळा रुद्राक्ष घातले॥ काष्ठमणी॥ ६१॥ वेष वरिवरि केला॥ अंतरीं दोष-
भरला॥ त्या दोषाच्या दहना लागीं॥ आत्मज्ञान पाहिजे॥ ६२॥ नाना व्रतें नाना दानें॥ नाना योग तीर्थाटणें॥ सर्वांहून कोटिगु-
णें॥ महिमा आत्मज्ञानाचा॥ आत्मज्ञान पाहे सदा॥ त्याच्या पुण्यास नाहीं मर्यादा॥ दृश्यपातकांची बाधा॥ निरसोन गेली॥
॥ ६४॥ वेदशास्त्रीं सत्यस्वरूप॥ तें चि ज्ञानियांचें रूप॥ पुण्य झालें अमुप॥ स्वरूप तें सीमा सांडिली॥ ६५॥ ऱ्या प्रचीतीच्या-
गोष्टी॥ प्रचीत पाहावी आत्मदृष्टी॥ प्रचीतीवेगळे कष्टी॥ होऊंच नये॥ ६६॥ अगा ये प्रचीतीचे लोक हो॥ प्रचीत नसतां अव
घा शोक हो॥ रघुनाथकृपेनें राहो॥ प्रत्ययनिश्चयाचा॥ ६७॥ ॥ इतिश्री दासबोधे गुरुशिष्यसंवादे दशमदशके चळा
चळनिरूपणंनाम दशमः समासः॥ १०॥ ॥ श्रीसीतारामचंद्रार्पणमस्तु॥ ६७॥ ॥ ६७॥ ॥ ६७॥

॥इतिदासबोधेदशमदशक:समाप्त:॥

अथदासबोधेएकादशदशकप्रारंभ.

दा॰द॰११ श्रीगणेशायनमः॥ ॥आकाशापासूनवायूहोतो॥ होतोप्रत्ययायेतो॥ वायूपासूनअग्नीजोतो॥ सावधऐका॥१॥ वायो स॰
१ चीकठीणघसणी॥ तेथेंनिर्माणझालावन्हि॥ मृदवायोसीतळपाणी॥ तेथुनीजाह्लें॥२॥ आपापासूनझालीपृथ्वी॥ ते १
नानाबीजरूपजाणावी॥ बीजापासूनिउत्पत्तिव्हावी॥ हास्वभावचिआहे॥३॥ मुळींसृष्टीकल्पनेची॥ कल्पनाआहेमुळीं
ची॥ जयापासूनदेवत्रयांची॥ कायाजाह्याली॥४॥ निश्चळामध्येंचंचळ॥ तेचिकल्पनाकेवळ॥ अष्टधाप्रकृतीचेंमूळ॥
कल्पनारूप॥५॥ कल्पनेचीअष्टधाप्रकृती॥ अष्टधातेचिकल्पनामूर्ति॥ मुळाग्रापासूनउत्पत्ति॥ अष्टधाजाणावी॥
॥६॥ पंचभूतेंतीनगूण॥ आठझालींदोनीमिळोन॥ ह्मणोनिअष्टधाप्रकृतीजाण॥ बोलिजेते॥७॥ मुळींकल्पनारू
पझाली॥ पुढेंतेचिफांपावली॥ केवळजडत्वाआली॥ सृष्टिरूपें॥८॥ मुळींझालीतेमूळमाया॥ त्रिगूणझालेतेगुण
माया॥ जडत्वपावलीतेअविद्यामाया॥ सृष्टिरूपें॥९॥ पुढेच्यारीखाणीझाल्या॥ च्यारीखाणीविस्तारलिया॥ ना॰
नायोनीप्रगटल्या॥ नानाव्यक्ती॥१०॥ ऐशीझालीउभारणी॥ आतांऐकासंहारणी॥ मागीलेदशकींविशदकरूनी॥
बोलिलेंअसे॥११॥ परंतुआतांसंकळित॥ बोलिजेनसंहारसंकेत॥ श्रोतेवक्तेएकचित्त॥ होऊनऐका॥१२॥ शतवरु॰
षेंअनावृष्टि॥ तेणेंआटेलजीवसृष्टि॥ ऐशाकल्पांताच्यागोष्टी॥ शास्त्रीनिरोपिल्या॥१३॥ बाराकळींतपेसूर्य॥ ते
णेंपृथ्वीचीरक्षाहोय॥ मगतेरक्षाविरोनजाय॥ जळांतरीं॥१४॥ तेजळशोषीवैश्वानरू॥ वन्हिझडपीसमीरु॥ स
मीरवितुळेनिराकारु॥ जैसेंतैसें॥१५॥ ऐशीसृष्टीसंहारिणीझाली॥ मागेंविस्तारेंबोलिली॥ मायानिरासेंउरली॥
स्वरूपस्थिती॥१६॥ तेथेंजीवशीवपिंडब्रह्मांड॥ आटोनिगेलेंथोतांड॥ मायेअविद्येचेंबंड॥ चितळोनगेलें॥१७॥ १
विवेकेंचिबोलिलाक्षय॥ ह्मणोनविवेकप्रळय॥ विवेकीजाणतीसोय॥ मूर्खासकळेना॥१८॥ सृष्टीशोधितांसकळ॥

एकचंचळएकनिश्चळ॥ चंचळासकर्ताचंचळ॥ चंचळरूपी॥१९॥ जोसकळशरीरींवर्ते॥ सकळकर्तृत्वासप्रवर्ते॥
करूनअकर्ताहावर्ते॥शब्दजया॥२०॥ रावरंकब्रह्मादिक॥ सकळांमध्येंवर्तेएक॥ नानाशरीरींचाळक॥ इंद्रिय
द्वारें॥२१॥ त्यासपरमात्माबोलती॥ सकळकर्ताऐसेंह्मणती॥ परीतोनासेलप्रचीति॥ विवेकेंपाहावी॥२२॥ जो-
श्वानामध्येंगुरगुरकरिती॥ जोसूकरामध्येंकुर्कुरितो॥ गाढवीभरोनभुंकितो॥ अट्टाहास्यें॥२३॥ लोकनानादेह
देखती॥ विवेकीदेहांतरपाहाती ॥पंडीतसमदर्शनेंघेती॥ येणेंप्रकारें॥२४॥ ॥श्लोक॥ ॥विद्याविनयसं
पन्नेब्राह्मणेगविहस्तिनि॥ शुनिचैवश्वपाकेचपंडिताःसमदर्शनाः॥१॥ ॥टीका॥ ॥देहपाहतांवेगळाले॥
परंतुअंतरएकचिझालें॥ प्राणिमात्रदेखिलें॥ येकाअंतरें॥२५॥ अनेकप्राणीनिर्माणहोती॥ परीएकचिकळा
वर्तती॥ तयानांवजगज्ज्योती॥ जाणतीकळा॥२६॥ श्रोत्रींनानाशब्दजाणे॥ त्वचेमध्येंशीतोष्णजाणे॥ चक्षूम-
ध्येंपाहोंजाणें॥ नानापदार्थ॥२७॥ रसनेमध्येंरसजाणे॥ घ्राणामध्येंवासतोजाणे॥ कर्मेंद्रियामध्येंजाणे॥ ना
नाविषयस्वाद॥२८॥ सूक्ष्मरूपेंस्थूळरक्षी॥ नानासुखदुःखेंपरीक्षी॥ त्यासह्मणतीअंतरसाक्षी॥ अंतरात्मा
॥२९॥ आत्माअंतरात्माविश्वात्मा॥ चैतन्यसर्वात्मासूक्ष्मात्मा॥ जिवात्माशिवात्मापरमात्मा॥ द्रष्टासाक्षीस-
त्तारूप॥३०॥ विकारांमधीलविकारी॥ अखंडनानाविकारकरी॥ तयासुबस्तह्मणतीभिकारी॥ परमहीण॥
॥३१॥ सर्वएकचिदेखती॥ अवघाएकाकारकरिती॥ अवघीमायीकस्थिती॥ चंचळामध्यें॥३२॥ चंचळमा
यातेमायीक॥ निश्चळपरब्रह्मएक॥ नित्यानित्यविवेक॥ याकारणें॥३३॥ जाणताजीवतोज्ञान॥ नेणताजीव-
तोअज्ञान॥ जन्मतोजीवतोजाण॥ वासनात्मक॥३४॥ ऐक्यजीवतोब्रह्मांश॥ जेथेंपिंडब्रह्मांडनिरास॥

येथें सांगीतले विशेष॥ चत्वारजीव॥ ३५॥ असो हें अवघें चंचळ॥ चंचळ जाईल सकळ॥ निश्चळ तें निश्चळ॥ आदि
अंतीं॥ ३६॥ आद्य मध्य अवसान॥ जे वस्तु सम समान॥ निर्गुण निर्विकारी निरंजन॥ निःसंग निःप्रपंच॥ ३७॥ उपा
धिनिरासें तत्वता॥ जीवशिवास ऐक्यता॥ विवंचून पाहूं जातां॥ उपाधि कैंची॥ ३८॥ असो जाणणें तितुकें ज्ञान॥
परंतु होत से विज्ञान॥ मनें ओळखावें उन्मन॥ कोण्या प्रकारें॥ ३९॥ वृत्ती सनकळे निवृत्ति॥ गुणासकैंची निर्गुण
प्राप्ति॥ गुणातीत साधक संतीं॥ विवेकें कळे॥ ४०॥ श्रवणापरीस मनन थोर॥ मननें कळे सारासार॥ निजध्यासें
साक्षात्कार॥ निःसंग वस्तु॥ ४१॥ निर्गुणी जे अनन्यता॥ तेचि मुक्ती सायोज्यता॥ लक्षांश वाच्यांश आतां॥ पुरे झा
ला॥ ४२॥ अलक्षीं राहिलें लक्ष॥ सिद्धांतीं केचा पूर्वपक्ष॥ अप्रत्यक्षास कैंचें प्रत्यक्ष॥ असोन नाहीं॥ ४३॥ असोन
मायीक उपाधी॥ तेचि सहज समाधी॥ श्रवणें बळावली बुद्धी॥ निश्चयाची॥ ४४॥ ॥ इति श्रीदासबोधे गुरु
शिष्यसंवादे एकादशदशके सिद्धांतनिरूपणंनाम प्रथमः समासः॥ १॥ ॥ एक निश्चळ एक चंचळ॥ चंचळीं
गुंतले सकळ॥ निश्चळ तें निश्चळ॥ जैसें तैसें॥ १॥ पाहे निश्चळाचा विवेक॥ ऐसा लक्षांमध्यें एक॥ निश्चळा ऐ-
सा निश्चयात्मक॥ निश्चळ चित्तो॥ २॥ या निश्चळाच्या गोष्टी सांगती॥ पुनः चंचळाकडे धांवती॥ चंचळचक्रीं नि
घोन जाती॥ ऐसे थोडे॥ ३॥ चंचळीं चंचळ जन्मलें॥ चंचळामध्यें वाढलें॥ अवघें चंचळचि बिंबलें॥ जन्मवरी॥ ४
पृथ्वी अवघी चंचळाकडे॥ करणें तितुकें चंचळीं घडे॥ चंचळ सांडून निश्चळीं पवाडे॥ ऐसा कैंचा॥ ५॥ चंचळ कां
हीं निश्चळेना॥ निश्चळ कदापि चळेना॥ नित्यानित्य विवेकें जना॥ उमजे कांहीं॥ ६॥ कांहीं उमजलें तरी नुमजे॥ कां
हीं समजलें तऱ्ही न समजे॥ कांहीं बुझे तरी निर्बुजे॥ किंचितमात्र॥ ७॥ संदेह अनुमान आणि भ्रम॥ अवघाचें

चळामध्यें भ्रम॥ निश्चळीं कदा नाहीं वर्म॥ समजलें पाहिजे॥ ८॥ चंचळाकार तितुकी माया॥ मायीक जाय विलया॥
लहानथोर ह्मणावया॥ कार्य नाहीं॥ ९॥ सगट माया विस्तारली॥ अष्टधा प्रकृती फांपावली॥ चित्रविचित्र विकारली
॥ नानारूपें॥ १०॥ नाना उत्पत्ति नाना विकार॥ नाना प्राणी लहान थोर॥ नाना पदार्थ चमत्कार॥ नानारूपें॥ ११॥ विका
रवंत विकारलें॥ सूक्ष्म जड स्वास आलें॥ अमर्याद दिसों लागलें॥ कांहीं च्या बाहीं॥ १२॥ मग नाना शरीरें निर्माण झा
लीं॥ नाना नामाभिधानें ठेविलीं॥ भाषापरत्वें कळों आलीं॥ कांहीं कांहीं॥ १३॥ मग नाना रति नाना दंडक॥ आचार एं
काहूनि एक॥ वर्तों लागे सकळ लोक॥ लोकाचारें॥ १४॥ अष्टधा प्रकृती शरीरें॥ निर्माण झालीं लहानथोरें॥ पुढें आ
पल्या प्रकारें॥ वर्तों लागती॥ १५॥ नाना मतें निर्माण झालीं॥ नाना पाषांडें वाढलीं॥ नाना प्रकारिची उठिलीं॥ नाना बं
डें॥ १६॥ जैसा प्रवाह पडिला॥ तैसाच लोक चालिला॥ कोण वारील कोणाला॥ एक नाहीं॥ १७॥ पृथ्वी चा झाला गळां
डा॥ एक लहान एक मोठा॥ कोण खरा कोण खोटा॥ कोण जाणे॥ १८॥ आचार बहुच कितपडिला॥ कितेक पोटासाठीं
बुडाला॥ अवघा वरपंग चि झाला॥ साभिमानें॥ १९॥ देव झाले उदंड॥ देवाचें मांडिलें पांड॥ भुतांदेवतांचें थोथांड॥ ए
कचि जाहलें॥ २०॥ मुख्य देव तो कळेना॥ कशास कांहींच मिळेना॥ एकास एक वळेना॥ अनावर॥ २१॥ ऐसा नासला
विचार॥ कोण पाहतो सारासार॥ केंचा लहान केंचा थोर॥ कळेचिना॥ २२॥ शास्त्रांचा बाजार भरला॥ देवांचा गलब
ला झाला॥ लोक कामनेच्या व्रताला॥ झोंबोन पडती॥ २३॥ ऐसें अवघें नासलें॥ सत्यासत्य हारपलें॥ अवघें जना एक
झालें॥ चहूंकडे॥ २४॥ मतामतांचा गलबला॥ कोणही पुसेना कोणाला॥ जो जे मती सांपडला॥ तयासि तोचि थोर॥-
॥ २५॥ असत्याचा साभिमान॥ तेणें पाविजे पतन॥ ह्मणोनियां ज्ञाते जन॥ सत्य शोधिती॥ २६॥ लोक वर्तती सकळ॥

तेंज्ञात्यासकरतळामळ॥आतांऐकाकेवळ॥ विवेकीहो॥२७॥ लोककोण्यापंथेंजाती॥आणिकोण्यादेवासभजती॥ स॰
ऐसीहेरोकडीप्रचीति॥सावधऐका॥२८॥मृत्तिकाधातुपाषाणादिक॥ऐसीयाप्रतिमाअनेक॥बहुतेकलोकांचादेंड २
क॥प्रतिमादेवीं॥२९॥नानादेवांचेअवतार॥चरित्रेंऐकतीएकनर॥जपध्याननिरंतर॥करितीपूजा॥३०॥एकसक-
ळांचाअंतरात्मा॥विश्वींवर्ततोविश्वात्मा॥द्रष्टासाक्षीज्ञानात्मा॥मानितीएक॥३१॥एकतेनिर्मळनिश्चळ॥कदापि
नव्हेतिचंचळ॥अनन्यभावेंकेवळ॥ वस्तूचते॥३२॥एकनानाप्रतिमा॥दुसराअवतारमहिमा॥तिसरातोअंतरा-
त्मा॥चौथातोनिर्विकारी॥३३॥ऐसेहेचत्वारदेव॥सृष्टीमधीलस्वभाव॥यांवेगळाअंतर्भाव॥कोठेंचिनाहीं॥३४॥अ
वघेंएकचिमानिती॥तेसाक्षदेवजाणती॥परंतुअष्टधाप्रकृती॥ओळखिलीपाहिजे॥३५॥प्रकृतीमधीलदेव॥तो
प्रकृतीचास्वभाव॥भावातीतमहानुभाव॥विवेकेंजाणावा॥३६॥जोनिर्मळासध्यायील॥तोनिर्मळचिहोयील॥जो
जयासभजेल॥तोतद्रूपजाणावा॥३७॥क्षीरनीरनिवडिती॥तेराजहंसबोलिजेती॥सारासारजाणतीमहानुभाव॥
३८॥अरेजोचंचळासभजेल॥तोसहजचिचळेल॥जोनिश्चळासभजेल॥तोनिश्चळचि॥३९॥प्रकृतीसारिखेंचाला
वें॥परीअंतरींशाश्वतओळखावें॥सत्यहोऊनवर्तावें॥लोकांऐसें॥४०॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेए-
कादशदशकेचत्वारदेवनिरूपणंनामद्वितीयःसमासः॥२॥ ॥बहुतांजन्माचाशेवट॥नरदेहसांपडेअवचट॥ये
थेंवर्तावेंचोखट॥नीतिन्यायें॥१॥प्रपंचकरावानेमक॥पाहावापरमार्थविवेक॥जेणेंकरितांउभयलोक॥संतुष्टहोती॥
॥२॥शतवरुषेंवयनेमिलें॥त्यांतबाळत्वनेणतांगेलें॥तारुण्यअवघेंवेचलें॥विषयांकडे॥३॥वृद्धपणींनानारोग॥भो ३
गणेंलागेकर्मभोग॥आतांभगवंताचायोग॥कोणेवेळे॥४॥राजीकदैविकउद्वेगचिंता॥अन्नवस्त्रदेहममता॥नाना

प्रसंगेंअवचिता॥जन्मगेला॥५॥लोकमरमरोंजाती॥वडिलेंगेलींहेंप्रचीति॥जाणतजाणतनिश्चिती॥कायमानिलें
॥६॥अग्नग्रहासिंलागला॥आणिसावकाशनिजेला॥तोकेसाह्मणावाभला॥आत्महत्यारा॥७॥पुण्यमार्गअवघा
बुडाला॥पापसंग्रहउदंडझाला॥यमयातनेच्या झोला॥कठीणआहे॥८॥तरीआतांऐसेंनकरावें॥बहुतविवेकें
वर्तावें॥इहलोकपरत्रसाधावें॥दोहींकडे॥९॥आळसाचेंफळरोकडें॥जांभयादेऊनिनिद्रापडे॥एकवह्मणोनआ
वडे॥आळसीलोकां॥१०॥सांक्षपकरितांकष्टती॥परंतुपुढेंएकरवाडती॥खातीजेवितीसुखीहोती॥यत्नेंकरूनी॥
॥११॥आळसउदासनागवणा॥आळसप्रयत्नबुडवणा॥आळसेंकरंटपणाच्याखुणा॥प्रगटहोती॥१२॥ह्मणो
नआळसनसावा॥तरीचपाविजेवैभवा॥अरत्रींपरत्रींजीवा॥समाधान॥१३॥प्रयत्नकरायातोकोण॥हेंचिऐ-
कानिरूपण॥सावधकरूनीअंतःकरण॥निमिषएक॥१४॥प्रातःकाळींउठावें॥कांहींपाठांतरकरावें॥यथानु
शक्तिआठवावें॥सर्वोत्तमासी॥१५॥मगदिशेकडेजावें॥जेंकोणासींचिनव्हेठावें॥शौच्यआचमनकरावें॥
निर्मळजळें॥१६॥मुखमार्जनप्रातःस्नान॥संध्यातर्पणदेवतार्चन॥पुढेंवैश्वदेवउपासन॥यथासांग॥१७॥
कांहींफळाहारघ्यावा॥मगसंसारधंदाकरावा॥एकशब्देंराजीराखावा॥सकळलोक॥१८॥ज्याचाजोव्या-
पार॥तेथेंअसावेंखबरदार॥दुश्चीतपणेंतऱ्हीपीर॥वेदालावी॥१९॥चुकेठकेविसरीसांडी॥आठवणझालि
याचरफडी॥दुश्चीतआळसाचीरोकडी॥प्रचीतपाहा॥२०॥याकारणेंसावधान॥एकाग्रअसावेंमन॥तरी
मगजेवितांभोजन॥गोडवाटे॥२१॥पुढेंभोजनझालियावरी॥कांहींदेवाचीचर्चाकरी॥एकांतींजाऊनवि-
वरी॥नानाग्रंथ॥२२॥तरीचप्राणीशाहाणाहोतो॥नाहींतरीमूर्खचिराहातो॥लोकखातीआपणपाहातो॥

दैन्यवाणा॥ २३॥ ऐकासदेवपणाचेंलक्षण॥ रिकामाजाऊंनेदीक्षण॥ प्रपंचव्यवसायाचेंज्ञान॥ बरेंपाहे॥ २४॥ कांहींसेळवीमगजेवी॥ गुंतल्यालोकासउगवी॥ शरीरकारणींलावी॥ कांहींतरी॥ २५॥ कांहींधर्मचर्चापुराण॥ हरिकथानिरूपण॥ वांयांजाऊंनेदीक्षण॥ दोहींकडे॥ २६॥ ऐसाजोसर्वसावध॥ त्यासकैंचाअसेलरवेद॥ विवेकेंतुटलासंबंध॥ देहबुद्धीचा॥ २७॥ आहेतितुकेंदेवाचें॥ ऐसेंवर्तणेंनिश्चयाचें॥ मूळतुटलेंउद्वेगाचें॥ येणेंरीतीं॥ २८॥ प्रपंचींपाहिजेसुवर्ण॥ परमार्थींपंचीकरण॥ महावाक्याचेंविवरण॥ करितांसुटे॥ २९॥ कर्मउपासनाआणिज्ञान॥ येणेंराहेसमाधान॥ परमार्थाचेंसाधन॥ तेंचिऐकतजावें॥ ३०॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेएकादशदशकेशिकवणनिरूपणंनामतृतीयःसमासः॥ ३॥ ॥ ब्रह्मह्मणिजेनिराकार॥ गगनासारिरवाविचार॥ विकारनाहींनिर्विकार॥ तेंचिपरब्रह्म॥ १॥ ब्रह्मह्मणिजेनिश्चळ॥ अंतरात्मातोचंचळ॥ द्रष्टासाक्षीकेवळ॥ बोलिजेतया॥ २॥ तोअंतरात्माह्मणिजेदेव॥ त्याचाचंचळस्वभाव॥ पाळिताहेसकळजीव॥ अंतरींवसोनी॥ ३॥ त्यावेगळेजडपदार्थ॥ तेणेंवीणदेहव्यर्थ॥ तेणेंचिकळेपरमार्थ॥ सकळकांहीं॥ ४॥ कर्ममार्गउपासनामार्ग॥ ज्ञानमार्गसिद्धांतमार्ग॥ प्रवृत्तिमार्गनिवृत्तिमार्ग॥ देवचिचालवी॥ ५॥ चंचळेंवीणनिश्चळकळेना॥ चंचळतरीस्थिरावेना॥ ऐसेंहेविचारनाना॥ बरेंपाहा॥ ६॥ चंचळनिश्चळाचीसंधी॥ तेथेंभांबावतेबुद्धी॥ कर्ममार्गाचीजेविधी॥ तेमगऐलीकडे॥ ७॥ देवयासकळांचेंमूळ॥ देवासमूळनाडाळ॥ परब्रह्मतेंनिश्चळ॥ निर्विकारी॥ ८॥ निर्विकारीआणिविकारी॥ एकह्मणेलतोभिकारी॥ विचाराचीहोतेवारी॥ देखतदेखतां॥ ९॥ सकळपरमार्थाचेंमूळ॥ पंचिकर्णमहावाक्यकेवळ॥ तेंविवरावेंप्रांजळ॥ पुनःपुन्हां॥ १०॥

पहिलादेहस्थूळकाया॥आठवादेहेमूळमाया॥अष्टदेहनिरलिया॥विकारकैंचा॥११॥याकारणेंविकारी॥सा-
चाऐशीबाजीगिरी॥एकसमजेएकखरी॥मानिताहे॥१२॥उत्पत्तिस्थितिसंहार॥यावेगळानिर्विकार॥कळा
यासाठींसारासार॥विचारकेला॥१३॥सारअसारदोन्हीएक॥तेथेंकैंचाउरलाविवेक॥परीक्षानेणतीरंक॥
पापीकरंटे॥१४॥जोएकचिविस्तारला॥तोअंतरात्माबोलिला॥नानाविकारींविकारला॥निर्विकारी॥१५॥
ऐसेंहेंप्रगटचिआहे॥आपुल्याप्रत्ययेंपाहे॥कायराहेकायन राहे॥हेंहीकळेना॥१६॥जेंअखंडहोतजातें॥
जेंसर्वदासंहारतें॥रोकडेंप्रचीतीसयेतें॥जनामध्यें॥१७॥एकरडेएकचरफडी॥एकाचीधरीनरडी॥एक-
मेकांझोंबतीवराडी॥डुकुळलेजैसे॥१८॥नाहींन्यायनाहींनीति॥ऐसेहेलोकवर्तती॥आणिअवघेचसारह्म
णती॥विवेकहीण॥१९॥धोंडेसांडूनसोनेंघ्यावें॥मातीसांडूनअन्नखावें॥आणिअवघेंचसारह्मणावें॥बा
श्कळपणें॥२०॥ह्मणोनह्माविचारकरावा॥सत्यमार्गतोचिधरावा॥लाभजायोनघ्यावा॥विवेकाचा॥२१॥सा
रगारएकचिसरी॥तेथेंपरीक्षेसकैंचीउरी॥याकारणेंचतुरीं॥परीक्षाकरावी॥२२॥जेथेंपरीक्षेचाअभाव॥
तेथेंदेघावघेघाव॥सगटसारिखास्वभाव॥लौंदपणाचा॥२३॥घेऊंयेतेंचिघ्यावें॥घेऊंनयेतेंसांडावें॥उंच
नीचओळखावें॥त्यानावज्ञान॥२४॥संसारसांतेसीआलें॥एकलाभेंअभरझालें॥एकतेंकरंटेंठकलें॥मुद्दल
गेलें॥२५॥जाणत्यानेंऐसेंनकरावें॥सारतेंचिशोधूनघ्यावें॥असारतेंजाणोनत्यागावें॥वमकजैसें॥२६॥तें
वमककरीप्राशन॥तरीतेंश्वानाचेंलक्षण॥तेथेंशहाणेंमिष्टान्नब्राह्मण॥कायकरी॥२७॥जेहीजेसेंसंचीतकेलें॥
तयासतेंसेंचघडलें॥जेंअभ्यासींपडोनजडलें॥तेंतोंसुटेना॥२८॥एकादिव्यान्नेंभक्षिती॥एकविष्ठासेविती॥

आपल्यावडिलांचायेती॥ साभिमान॥ २९॥ असोविवेकेंवीण॥ बोलणेंतितुकाशीण॥ कोणीएकेंश्रवणमनन॥
केलेंचिकरावें॥ ३०॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेएकादशदशकेविवेकनिरूपणंनामचतु
र्थः समासः॥ ४॥ ॥कर्मकेलेंचिकरावें॥ ध्यानधरिलेंचिधरावें॥ विवरलेंचिविचारावें॥ पुनः
निरूपण॥ १॥ तेसेंआह्मासघडलें॥ बोलिलेंचिबोलणेंपडिलें॥ कांजेवींविघडलेंचिघडलें॥ पाहिजेस
माधान॥ २॥ अनन्यराहेसमुदाव॥ इतरजनासउपजेभाव॥ ऐसाआहेअभिप्राव॥ उपायाचा॥ ३॥
एकहरिकथानिरूपण॥ दुसरेंतेंराजकारण॥ तिसरेंतेंसावधपण॥ सर्वविषयीं॥ ४॥ चौथाअत्यंत·
साक्षेप॥ फेडावेनानाआक्षेप॥ अन्यायथोरअथवाअल्प॥ क्षमाकरीतजावें॥ ५॥ जाणावेंपराचेंअंतर॥
उदासीनतानिरंतर॥ नीतिन्यायासअंतर॥ पडोंचनद्यावें॥ ६॥ संकेतेंलोकवेधावा॥ एकेंअनेकबोधा-
वा॥ प्रपंचहीसांवरावा॥ यथानुशक्त्या॥ ७॥ प्रसंगसमयोओळखावा॥ धीरबहुतअसावा॥ समंधप-
डोंनद्यावा॥ अतिपरिचयाचा॥ ८॥ उपाधीसविस्तारावें॥ उपाधींतनसांपडावें॥ नीचत्वपहिलेंघ्या-
वें॥ आणिमूर्खपण॥ ९॥ दोषदेखोनझांकावें॥ अवगूणाअखंडनबोलावे॥ दुर्जनसांपडोनसोडावे॥
परोपकारकरूनी॥ १०॥ तन्हेभरोंचनये॥ करुचावेनानाउपाय॥ नव्हेतेंचिकरावेंकार्य॥ दीर्घप्रयत्नें॥ ११॥ फ·
डनासोंचनद्यावा॥ पडिलाप्रसंगसांवरावा॥ अतिवादनकरावा॥ कोण्हीएकासीं॥ १२॥ दुसऱ्याचेंअभीष्टजाणावें
बहुतांचेंबहुतसोसावें॥ नसोसेतन्हीजावें॥ दिगंतरासी॥ १३॥ दुःखदुसऱ्याचेंजाणावें॥ ऐकोनतरीवांटोनघ्यावें॥ ब
रेंवाईटसोसावें॥ समुदायाचें॥ १४॥ अपारअसावेंपाठांतर॥ सन्निधअसावाविचार॥ सर्वदासर्वदातत्पर॥ परोपकारा

सीं॥ १५॥ शांतिकरूनकरवावी॥ तन्हेसांडूनसांडवावी॥ क्रियाकरूनकरवावी॥ बहुतांकरवीं॥ १६॥ करणें
असलाअपाय॥ तन्हीबोलोंनदारवऊंनये॥ परस्परेंचिप्रत्ययें॥ प्रचीतीसआणावें॥ १७॥ जोबहुतांचेंसोसी
ना॥ त्यासबहुतलोकमिळेना॥ बहुतसोसितांउरेना॥ महत्वआपुलें॥ १८॥ राजकारणबहुतकरावें॥ परंतु-
कळोंचनद्यावें॥ परपीडेवरीनसावें॥ अंतःकर्ण॥ १९॥ लोकपारखूनसोडावें॥ राजकारणेंअभिमानझाडा
वे॥ पुनःमेळऊनिघ्यावे॥ दुरिल्यादोरें॥ २०॥ हिरवटासिदूरिधरावें॥ कचरटासिनबोलावें॥ समंधसमजतां
सांडूनिद्यावें॥ एकीकडे॥ २१॥ ऐसेंअसेराजकारण॥ सांगतांतेंअसाधारण॥ सूचितअसतांअंतःकर्ण॥ राज
कारणजाणिजे॥ २२॥ वृक्षारूढासउचलावें॥ युद्धकर्त्यासढकलूनद्यावें॥ कारभाराचेंसांगावें॥ आंगकेसेह्म
णोनी॥ २३॥ पाहातांतरीसांपडेना॥ कीर्तिकरूंतरीराहेना॥ आलेंवैभवअभिलाषिना॥ कांहींकेल्या॥ २४॥ ये
काचीपाठीराखणें॥ एकासदेखोंनसकणें॥ ऐसीनव्हेतकींलक्षणें॥ चातुर्याचीं॥ २५॥ न्यायेंबोलतांहिमाने-
ना॥ हिततेंचिनयेमना॥ येथेंकाहींचचालेना॥ त्यागेंवीण॥ २६॥ श्रोतींकळोनआक्षेपिलें॥ ह्मणोनिबोलिलेंचि
बोलिलें॥ न्यूनपूर्णक्षमाकेलें॥ पाहिजेश्रोतीं॥ २७॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेएकादशदशके
शिकवणनामपंचमःसमासः॥ ५॥ ॥ नेटकेंल्याहावें॥ लिहोनशब्दशोधावें॥ शोधूनशब्दवाचावें॥ चुकों
नये॥ १॥ विस्कळीतमातृकानेमस्तकराव्या॥ धार्ष्ट्यजाणोनिसदृढधराव्या॥ रंगराखोनभराव्या॥ नानाक-
था॥ २॥ जाणायाचेंसांगलांनये॥ सांगायाचेंनेमस्तनये॥ समजल्यावीणकांहींचनये॥ कोणहीएक॥ ३॥ हरिक
थानिरूपण॥ नेमस्तपणेंराजकारण॥ वर्तायाचेंलक्षण॥ तेंहींअसावें॥ ४॥ पुसोंजाणेंसांगोंजाणें॥ अर्थांतरक

रूंजाणें॥ सकळिकांचेंराखोंजाणें॥ समाधान॥५॥ दीर्घसूचनाआधींच कळे॥ सावधपणेंतर्कप्रबळें॥ जाणजाणो
निबळें॥ यथायोग्य॥६॥ ऐसाजाणेजोसमस्त॥ तोचिमहंतबुद्धिवंत॥ यावेगळेंअंतवंत॥ सकळकांहीं॥७॥ ता
लवेलतानमानें॥ प्रबंदकविताजाडवचनें॥ मज्यालसीनानाचिन्हें॥ रूचतजावीं॥८॥ जोएकांतासतत्सर॥-
आधींकरीपाठांतर॥ अथवाशोधीअर्थांतर॥ ग्रंथगर्भींचें॥९॥ आधींचशिकोनजोशिकवी॥ तोचिपावेश्रेष्ठ
पदवी॥ गुंतल्यालोकांसउगवी॥ विवेकबळें॥१०॥ अक्षरसुंदरवाचणेंसुंदर॥ बोलणेंसुंदरचालणेंसुंदर॥ भक्तिज्ञानवैराग्यसुं
दर॥ करूनिदावी॥११ जयासप्रयत्नचिआवडे॥ नानाप्रसंगींपवाडे॥ धीटपणेंप्रगटेदडे॥ ऐसानव्हे॥१२॥ सांकडीं-
मध्येंवर्तोजाणें॥ उपाधीमध्येंमिळोंजाणें॥ अलिप्तपणेंराखोंजाणें॥ आपणासी॥१३॥ आहेतरीसर्वांठायीं॥
पाहोंजातांकोठेंचिनाहीं॥ ऐसाअंतरात्माठाईंचाठायीं॥ गुप्तजाहला॥१४॥ त्यावेगळेंकांहींचनसे॥ पाहोंजा
तांतोनदिसे॥ नदिसोनवर्तवीतसे॥ प्राणिमात्रासी॥१५॥ तैसाचिहाहीनानापरी॥ बहुतजनासीशाहाणेकरी॥
नानाविद्यात्याविवरी॥ स्थूळसूक्ष्म॥१६॥ आपणाकरितांशाहाणे होती॥ तेसहजचिसोयेधरिती॥ जाणतेपणा
चीमहंती॥ ऐसीअसे॥१७॥ राखोजाणेंनीतिन्याय॥ नकरीनकरवीअन्याय॥ कठीणप्रसंगींउपाय॥ करूंजा
णे॥१८॥ ऐसापुरुषधारणेचा॥ तोचिआधारबहुतांचा॥ दासम्हणेरघुनाथाचा॥ गूणघ्यावा॥१९॥ ॥इति-
श्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेएकादशदशकेमहंतलक्षणंनामषष्ठःसमासः॥६॥ ॥चंचळनदीगुप्तगंगा॥
स्मरणेंपावनकरीजगा॥ प्रचीतरोकडीपाहागा॥ अन्यथानव्हे॥१॥ केवळअचंचळींनिर्माणझाली॥ अधोमुखें-
बळेंचालिली॥ अखंडवाहेपरिदेखिली॥ नाहींचकोण्हीं॥२॥ लवणेंबाकाणेंभोंवरे॥ उकल्यातरंगझरे॥ लाटाखा-

टाकातरे॥ ठायींठायीं॥३॥ शफकजळाचेचळाल॥ धाराधबाबेखळाळ॥ चिपळ्याचळक्याभळाळ॥ चपळपा
र्णी॥४॥ फेणफुगेहेलावे॥ सेरावराउदकधावें॥ थेंबभुईमोजावें॥ अणुरेणुकिती॥५॥ वोसणेवाहतीउदं
ड॥ झोलावेदकुटेदगड॥ खडकेंबटेंआड॥ वळसाउठे॥६॥ मृदुभूमीतुटोनगेल्या॥ कठीणतेशाचराहिल्या
॥ ठायींठाईंउदंडपाहिल्या॥ सृष्टिमध्यें॥७॥ एकतेवाहातचिगेले॥ एकतेवळशामध्येंपडिले॥ एकसांक
डीतअडकले॥ अधोसुरवें॥८॥ एकआपटआपटोंचगेली॥ एकचिर्डेचिर्डोनीचमेली॥ कितीएकतींफुगली
पाणीभरलें॥९॥ एकबळाचेंनिवडिलें॥ तेंपोहतचिउगमासिगेले॥ उगमदर्शनेंपवित्रझालें॥ तीर्थरूप॥१०
तेथेंब्रह्मादिकांचींभुवनें॥ ब्रह्मांडदेवतांचींस्थानें॥ उफराटीगंगापाहतांमिळणें॥ सकळासतेथें॥११॥ त्या
जळाऐसेंनाहींनिर्मळ॥ त्याजळाऐसेंनाहींचंचळ॥ आपोनारायणकेवळ॥ बोलिजेत्यासीं॥१२॥ महानदी
परीअंतराळीं॥ प्रत्यक्षवाहेसर्वकाळीं॥ स्वर्गमृत्यूपाताळीं॥ पसरलीपाहा॥१३॥ अधोर्धअष्टहीदिशा॥ ति-
चेंउदककरीवळसा॥ जाणतेजाणतीजगदीशा॥ सारिखींचित्तें॥१४॥ अनंतपात्रींउदकभरिलें॥ कोठेंपाझ
पाझरोनीगेलें॥ कितीएकतेंवेंचलें॥ संसारासिं॥१५॥ एकासंगेंतेकडवट॥ एक्यासंगेंतेंगुळवट॥ एक्यासंगें-
तिखट॥ तुरटखार॥१६॥ ज्याज्यापदार्थासमिळे॥ तेथेंतद्रूपचिमिसळे॥ सखोलभूमीसतुंबळे॥ सखोलपणें॥
॥१७॥ विषामध्येंविषचिहोतें॥ अमृतामध्येंमिळोनजातें॥ सुगंधींसुगंधतें॥ दुर्गंधींदुर्गंध॥१८॥ गुणीअवगुणी
मिळे॥ ज्याचेंत्यापरीनिवळे॥ त्याउदकाचामहिमानकळे॥ उदकेंवीण॥१९॥ उदकवाहेअपरांपर॥ नकळेनदीकीं
सरोवर॥ जळवासकरूननर॥ राहिलेकितीएक॥२०॥ उगमापैलीकडेगेले॥ तेथेंपरतोनपाहिले॥ तंवतेंपाणींच

आटलें॥ कांहींचनाहीं॥२१॥ वृत्तिशून्ययोगेश्वर॥याचापाहावाविचार॥दासह्मणेवारंवार॥ कितीसांगों॥२२॥
॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेएकादशदशकेचंचळनदीनिरूपणंनामसप्तमःसमासः॥७॥ ॥आधींव
दूंसकळकर्ता॥समस्तदेवांचाजोभर्ता॥त्याचेभजनींप्रवर्ता॥कोण्हीतरी॥१॥तेणेंवीणकार्यनचले॥पाडिलेंपणीतें
हीनहालें॥अवघेंत्रैलोक्यचिचाले॥जयाचेनी॥२॥तोअंतरात्मासकळांचा॥देवदानवमानवांचा॥चत्वारखाणी
चत्वारवाणींचा॥प्रवर्तकु॥३॥तोएकलाचिसकळांघटीं॥करीभिन्नभिन्नराहाटी॥सकळसृष्टीचीगोष्टी॥किती
ह्मणोनसांगावी॥४॥ऐसाजोगुप्तेश्वर॥त्यासह्मणावेंईश्वर॥सकळऐश्वर्येथोरथोर॥जयाचेनिभोगिती॥५
ऐसाजेणेंवोळखिला॥तोविश्वंभरचिझाला॥समाधिआणिसहजस्थितीला॥कोणपुसे॥६॥अवघेंत्रैलोक्यवि
वरावें॥तेव्हांवर्मपडेठावें॥अवचटेंघबाडसिणावें॥नलगेचिकांहीं॥७॥पाहातांऐसाकोणआहे॥तोअंतरात्मा
विवरोनपाहे॥अल्पस्वल्पकळोनराहे॥समाधानें॥८॥अरेहेंपाहिलेंचिपाहावें॥विचरलेंचिमागुतींविवरावें॥
वाचिलेंचिवाचावें॥पुनःपुन्हां॥९॥अंतरात्माकेवढाकेसा॥पाहाणाराचीकोणदशा॥देखिल्याऐकिल्याऐसा॥वि
वेकसांगे॥१०॥उदंडदेखिलेंऐकिलें॥अंतरात्म्यासनवचेपुरवलें॥प्राणीदेहधारीबापुडलें॥कायजाणे॥११॥पूर्णा
सअपूर्णपुरवेना॥कांजेंअखंडविवरेना॥विवरतांचिवरतांउरेना॥देवावेगळा॥१२॥विभक्तपणेंनसावें॥तरीचभ
क्तह्मणवावें॥नाहींतरीव्यर्थचिशिणावें॥खटाटोपें॥१३॥उगाचघरपाहोनगेला॥घरधणीनाहींओळखिला॥रा
ज्यामधूनचिआला॥परिराजानेणें॥१४॥देहासंगेंविषयभोगिले॥देहासंगेंप्राणीमिरवले॥देहधर्त्यासचुकले॥न
वलमोठें॥१५॥ऐसेलोकअविवेकी॥आणिह्मणतीआह्मींविवेकी॥बरेंज्याचीजेसीटांकी॥तैसेंकरावें॥१६॥मूर्खअं

अंतरराखोंनेणे ॥ ह्मणोनअसावेंशाहणें ॥ तेंशाहाणेंदैन्यवाणें ॥ होऊनगेले ॥१७॥ अंतरीठेवणेंचुकलें ॥ दारोदारीं
धुंडूंलागलें ॥ तैसेंअज्ञानासीझाले ॥ देवनकळे ॥१८॥ यादेवांचेंध्यानकरी ॥ ऐसाकोणरेसंसारीं ॥ ह्मत्तिएकदेसीत-
री ॥ पवाडेलकोठें ॥ १९ ॥ ब्रह्मांडींदाटलेंपाणीं ॥ बहुरूपेंबहुवाणी ॥ भूगर्भीआणिपाषाणीं ॥ कितीएक ॥ २० ॥
इतुक्याठाईपुरवला ॥ अनेकींयेकचवर्तला ॥ गुप्तआणिप्रगटला ॥ कितीएक ॥ २१ ॥ चंचळनहोइजेनिश्चळ ॥
प्रचीतजाणावीकेवळ ॥ चंचळनव्हेनिश्चळ ॥ परब्रह्मतें ॥ २२ ॥ तत्वेंतत्वजेव्हांउडे ॥ तेव्हांदेहबुद्धीझडे ॥ निर्मळ
निश्चळचहूंकडे ॥ २३ ॥ आपणकोणाकोठेंकेंचा ॥ एसामार्गविवेकाचा ॥ प्राणीजोस्वयेंकांचा ॥ त्यासहेंकळेना ॥
॥ २४ ॥ भलत्यानेंविवेकधरावा ॥ दुस्तरसंसारतरावा ॥ अवघावंशउद्धरावा ॥ हरिभक्तीकरूनी ॥ २५ ॥ ॥
॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेएकादशदशकेअंतरात्माविवरणंनामअष्टमःसमासः ॥ ८ ॥ ॥ आधीक
र्माचाप्रसंग ॥ कर्मकेलेंपाहिजेसांग ॥ कदाचीतपाडिलेंव्यंग ॥ तरीप्रत्यवायघडे ॥ १ ॥ ह्मणोनकर्मआरंभिलें ॥
कांहींएकसांगघडलें ॥ जेथेंजेथेंअंतरपडिलें ॥ तेथेंहरिस्मरणकरावें ॥ २ ॥ तरीतोहरीआहेकेसा ॥ विचारपाहावा
ऐसा ॥ संध्येंपूर्वीजगदीशा ॥ चोवीसनामींस्मरावें ॥ ३ ॥ चोवीसनामींसहस्त्रनामीं ॥ अनंतनामींतोअनामी ॥
तोकैसाआहेअंतर्यामीं ॥ विवेकेंओळखावा ॥ ४ ॥ ब्राह्मणस्नानसंध्याकरूनआला ॥ मगतोदेवार्चनाबैसला ॥
यथासांगतोपूजिला ॥ प्रतिमादेव ॥ ५ ॥ नानादेवांच्याप्रतिमा ॥ लोकपूजितीधरूनिप्रेमा ॥ ज्याच्याप्रतिमातोपर-
मात्मा ॥ कैसाआहे ॥ ६ ॥ ऐसेंओळखिलेंपाहिजे ॥ ओळखोनभजनकीजे ॥ जैसासाहेबनमस्कारिजे ॥ ओळखिल्या
वरी ॥ ७ ॥ तैसापरमात्मापरमेश्वर ॥ बराओळखावापाहोनविचार ॥ तरीचपाविजेपार ॥ भवसागराचा ॥ ८ ॥ पूजाघे

नातीप्रतिमा ॥आंगायेतोअंतरात्मा ॥अवतारीतरीनिजधामा ॥ येऊनिगेले॥९॥ परीतेनिजरूपेंआसती ॥तेंनिजरूपें स.
जगज्योती॥ सत्वगूणतयेसह्मणती॥जाणतीकळा ॥१०॥ तयेकळेचेपोटीं॥देवअसतीकोट्यानकोटी॥याअनुभवा ९
च्यागोष्टी॥ प्रत्ययेंपाहाव्या ॥११॥ देहपुरांमध्येंईश ॥ ह्मणोनतयानावपुरुष॥ जगामध्येंजगदीश ॥ तैसाओळ-
खावा ॥१२॥ जाणीवरूपेंजगदाकारें॥ प्रस्फुतवर्ततीशरीरें॥अंतःकरणविष्णूयेणेंप्रकारें॥ओळखावा॥१३॥वि
ष्णुआहेजगदांतरीं॥ तोविष्णूआपुलेअंतरीं॥ कर्ताभोक्ताचतुरीं॥अंतरात्माओळखावा॥१४॥ एकदेखेसंगेंचाखे
॥जाणोनविचारेंओळखे ॥कितीकआपुलेंपारखे ॥जाणताहे॥१५॥ एकचिजगाचाजिव्हाळा॥परीदेहलोभाचाअ
डथळा॥देहसंबंधेंवेगळा॥अभिमानधरी॥ १६॥उपजेवादेमरेमारी॥ जैशाउसळतीलहरी॥ चंचळसागरींभरो-
वरी॥त्रैलोक्यहोतजातें ॥१७॥ त्रैलोक्यावर्तवितोएक ॥ ह्मणोनीत्रैलोक्यनायक ॥ऐसाप्रत्ययाचाविवेक॥पाहा-
नाकैसा॥१८॥ऐसाअंतरात्माबोलिला॥ परीतोहीतत्वांमध्येंआला ॥पुढेंविचारपाहिजेकेला॥महावाक्याचा॥१९॥
आधींदेखिलादेहधारी॥मगपाहावेंजगदांतरीं॥ तयाचेनियाउपरि॥परब्रह्मपावावें॥२०॥ परब्रह्माचाविचार॥
होतांनिवडेसारासार॥ चंचळजाईलहानिर्धार॥चुकेनाकीं॥२१॥उत्पत्तिस्थितिसंहारजाण॥ त्याहूनवेगळानिरंज-
न॥येथेंज्ञानाचेंविज्ञान॥होतआहे॥२२॥अष्टदेहतानमान॥जाणोनझालियानिरशन॥पुढेंउरे निरंजन॥वि
मळब्रह्म॥२३॥विचारेंचिअनन्यझाला॥ पाहाणारावीणप्रत्ययआला॥ तेहीवृत्तिनिवृत्तिला॥बरेंपाहा॥ येथेंराहिला
वाच्यांश॥पाहोनसांडिलालक्ष्यांश॥लक्ष्यांशासारिखावृत्तिलेश॥ तोहीगेला॥२५॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगु ८
रुशिष्यसंवादेउपदेशानिरूपणंनाम नवमःसमासः॥९॥ ॥मूर्खएककदेशीहोतो॥चतूरसर्वत्रपाहातो॥ जै-

साबहुधाहोऊनिभोगितो ॥ नानास्फुरवें ॥ १ ॥ तोचिअंतरात्मामहंत ॥ तोकांहोईलसंकोचित ॥ प्रशस्तजाणतासमस्त ॥ विख्यातयोगी ॥ २ ॥ कर्ताभोक्तातत्वता ॥ भूमंडळींसर्वसत्ता ॥ त्यावेगळा त्यास ज्ञाता ॥ पाहेसाकवणु ॥ ३ ॥ ऐसें महंतें असावें ॥ सर्वसारशोधूनिघ्यावें ॥ पाहोंजातांनसांपडावें ॥ एकाएकीं ॥ ४ ॥ कीर्तिरूपेंउदंडख्यात ॥ जाणती-लहानथोरसमस्त ॥ वेषपाहातांशाश्वत ॥ एकहीनाहीं ॥ ५ ॥ प्रगटकीर्तितेढळेना ॥ बहूतजनासकळेना ॥ पाहों जातांआढळेना ॥ कायकेसें ॥ ६ ॥ वेषभूषणतेंदूषण ॥ कीर्तिभूषणतेंभूषण ॥ चालपेंवीणएकक्षण ॥ जाऊंचनेदी ॥ ७ ॥ त्यागीओळखीचेजन ॥ सर्वकाळनित्यनूतन ॥ लोकशोधूनपाहातिमन ॥ परीइच्छादिसेना ॥ ८ ॥ पुर्तेंकोणाकडेपाहेना ॥ पुर्तेंकोणासीबोलेना ॥ पुर्तेंएकेस्थळींराहेना ॥ उठोनजातो ॥ ९ ॥ जातेंस्थळ तेंसांगेना ॥ सांगीतलेंतरितेथेंजायेना ॥ आपलीस्थितीअनुमाना ॥ येऊंनेदी ॥ १० ॥ लोकींकेलेंतेंचुकावी ॥ लोकींभाविलेंतेंभुलथवी ॥ लोकींतर्किलेंतेंदावी ॥ निर्फळकरूनी ॥ ११ ॥ लोकांसज्याचाअनादर ॥ तेथेंयाचाअनादर ॥ लोकसर्वकाळतत्पर ॥ तेथेंयाचीअनिच्छा ॥ १२ ॥ एवंकल्पितांकळेना ॥ नातर्कितांहीतर्केना ॥ कदापीभावितांभावेना ॥ योगेश्वर ॥ १३ ॥ ऐसेंअंतरसांपडेना ॥ शरीरठायींपडेना ॥ क्षणएकविसंबेना ॥ कथाकीर्तन ॥ १४ ॥ लोकसंकल्पविकल्पकरिती ॥ तेअवघेचनिर्फळहोती ॥ जनाचीजनालाजवीवृत्ति ॥ तेव्हांयोगेश्वर ॥ १५ ॥ बहूतींशोधूनपाहिलें ॥ बहूतांच्यामनासआलें ॥ तरीमगजाणावेंसाधिलें ॥ महत्कृत्य ॥ १६ ॥ अखंडएकांतसेवावा ॥ अभ्यासचिकरितजावा ॥ काळसार्थकचिकरावा ॥ जनासहीत ॥ १७ ॥ उत्तमगूणतितुकेघ्यावे ॥ घेऊनजनासशिकवावे ॥ उदंडसमुदायकरावे ॥ परीगुप्तरूपें ॥ १८ ॥ अखंडकामाचीलगबग ॥ उपासनेसलागावेंजग ॥ लोकसमजोनमग ॥ आज्ञाइच्छिती ॥ १९ ॥ आधीकष्टमग

रुफळ॥ कष्टविनाहीतेंनिर्फळ॥साक्षेपेंवीणकेवळ॥ वृथापुष्ट॥२०॥ लोकबहुतशोधावे॥ त्याचेअधिकारजा
णावे॥ जाणजाणोंधरावे॥जवळीदुरी॥२१॥ अधिकारपरत्वेंकार्यहोतें॥अधिकारनसतांव्यर्थजातें॥जाणोन॰
शोधावींचित्तें॥नानाप्रकारें॥२२॥अधिकारपाहोनकार्यसांगणें॥ साक्षेपपाहोनविश्वासधरणें॥आपलाम
गजराखणे॥कांहींतरी॥२३॥ हेंप्रचीतीनेंबोलिलें॥आधीकेलेंमगसांगीतलें॥मानेलतरीपाहिजेघेतलें॥ को
णहीएकें॥२४॥ महंतेंमहंतकरावे॥युक्तिबुद्धीनेंभरावे॥जाणतेंकरोनविचारावें॥नानादेशीं॥२५॥ ॥इति॰
श्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेएकादशदशकेनिस्पृहवर्तणुकंनामदशमःसमासः॥१०॥ ॥श्रीरस्तु॥ ॥

अथदासबोधेद्वादशदशकप्रारंभः

दा॰द॰१२ श्रीगणेशायनमः॥ ॥आधीप्रपंचकरावानेटका॥मगघ्यावेंपरमार्थविवेका॥येथेंआळसकरूंनका॥विवेकी॰ स॰
२ हो॥१॥प्रपंचसांडूनपरमार्थकराल॥तेणेंतुम्हींकष्टीव्हाल॥प्रपंचपरमार्थचालवाल॥तरीतुह्मींविवेकी॥२॥प्रपं १
चसोडूनपरमार्थकेला॥तरीअन्नमिळेनाखायाला॥मगतयाकरंट्याला॥परमार्थकैंचा॥३॥परमार्थसांडूनिप्र
पंचकेरिसी॥तरीतूंयमयातनाभोगिसी॥अंतीपरमकष्टीहोसी॥यमयातनाभोगितां॥४॥साहेबकामास॰
नाहीगेला॥गृहींचसुखेंखाडोनबेसला॥तरीसाहेबकुटीलतयाला॥पाहातिलोक॥५॥तेव्हांमहत्वचिगेलें॥दु॰
र्जनाचेंहांसेंझालें॥दुःखउदंडभोगिलें॥आपुल्याजिवें॥६॥तेसेंचिहोणारअंति॥ह्मणोनिभजावेंभगवंति॥
परमार्थाचीप्रचीति॥रोकडीघ्यावी॥७॥संसारींअसतांमुक्त॥नोचिजाणावासंयुक्त॥अखंडपाहेयुक्तायु
क्त॥विचारणाहे॥८॥प्रपंचीजोसावधान॥तोपरमार्थकरीलजाण॥प्रपंचीजोअप्रमाण॥तोपरमार्थीखो
टा॥९॥ह्मणोनसावधानपणे॥प्रपंचपरमार्थचालवणें॥ऐसेंनकरितांभोगणें॥नानादुःखें॥१०॥पर्णाळी॰
पाहोनउबबळे॥जीवसृष्टिविवेकेंचाले॥आणिपुरूषहोऊनभ्रमले॥यासिंकायह्मणावें॥११॥ह्मणोनअ॰
सावीदीर्घसूचना॥अखंडकरावीचाळणा॥पुढीलहोणारअनुमाना॥आणूनसोडावें॥१२॥सुखीअसतोख॰
बरदार॥दुःखीहोतोबेखबर॥एसाह्यालोकीकविचार॥दिसतचिआहे॥१३॥ह्मणोनसर्वसावधान॥धन्यतयां-
चेंमहिमान॥जनिराखेसमाधान॥तोचिएक॥१४॥चाळणेचाआळसकेला॥तरिअवचितांपडेलघाला॥तेवे॰
ळेसांवरायाला॥अवकाशकैंचा॥१५॥ह्मणोनदीर्घसूचनेचेलोक॥त्याचापाहावाविवेक॥लोकाकरितालोक॥ २
शाहाणेहोती॥१६॥परीतेशाहाणेवोळखावे॥गुणवंतांचेगूणघ्यावे॥अवगूणदेखोनसांडावें॥जनांमध्यें॥१७॥

मनुष्यपारखूं राहेना॥ आणि कोणाचें मन तोडीना॥ मनुष्यमात्र अनुमाना॥ आणून पाहे॥ १८॥ दिसे सकळांसि सारिखा॥ पाहातां विवेकी नेटका॥ कामिनी कामी लोकां॥ बरें पाहा॥ १९॥ जाणोन पाहिजे तसर्व॥ हें चि तयाचें अपूर्व॥ ज्याचें त्यापरी गौरव॥ राखों जाणे॥ २०॥ ॥ इति श्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादे द्वादशदशके विमळलक्षणनाम प्रथमः समासः॥ १॥ ॥ ऐका संसारासिं आले हो॥ स्त्रीपुरुष निस्प्रहो॥ कांचितपणें राहो॥ अर्थांतर॥ १॥ काय ह्मणते वासना॥ कायकल्पितें कल्पना॥ अंतरींच्या तरंग नाना॥ प्रकारें उठती॥ २॥ बरें खावें बरें जेवावें॥ बरें ल्यावें बरें नेसावें॥ मनासारिखें च असावें॥ सकळ कांहीं॥ ३॥ ऐसें आहे मनोगत॥ परी ते कांहीं च न होत॥ बरें करितां अकस्मात॥ वाईट होतें॥ ४॥ एक सुखी एक दुःखी॥ प्रत्यक्ष वर्तते लोकीं॥ कष्टी होऊनि र्यासे खीं॥ प्रारब्धावरी घालिती॥ ५ ॥ अचूक यत्न करवेना॥ ह्मणोन केलें तें सम जेना॥ आपला अवगुण जाणवेना॥ कांहीं केल्या॥ ६॥ जो आपला आपण नेणे॥ तो दुसऱ्याचें काय जाणे॥ न्याय सोडितां दैन्यवाणे॥ होती लोक॥ ७॥ लोकांचें मनोगत कळेना॥ लोकांसारिखें वर्तवेना॥ मूर्खपणें लोकीं नाना॥ कलह उठती॥ ८॥ मग ते कलह नाढती॥ परस्परें कष्टी होती॥ प्रयत्न राहतां अंतीं॥ श्रमचि होय॥ ९॥ ऐसी नव्हे वर्तणूक॥ परीक्षा येना ना लोक॥ समजलें पाहिजे नेमक॥ ज्याचें त्यापरी॥ १०॥ शब्दपरीक्षा अंतरपरीक्षा॥ कांहीं एक कळे दक्षा॥ मनोगत न न दक्षा॥ काय कळे॥ ११॥ दुसऱ्यास शब्द ठेवणें॥ आपला केंपक्ष घेणें॥ पाहों जातां लोकीं कलक्षणें॥ बहुतेक ऐसीं॥ १२॥ लोकीं बरें ह्मणायाकारणें॥ भल्यास लागतें सोसणें॥ न सोसितां भंडवाणें॥ सहजचि होये॥ १३॥ आपणास जें मानेना॥ तेथें कदापी राहवेना॥ उरी तोडून जावेना॥ कोपहीं एकें॥ १४॥ बोलतो खरें चालतो खरें॥ त्यास मिळती लाहान थोरें॥ न्याय अन्याय परस्परें॥ सहजचि क

ळे॥१५॥ लोकांसकळेनातंवरी॥ विवेकें क्षमाजोनकरी॥ तेणेंकरितांबराबरी॥ होतजातें॥१६॥ जंवरीचंदनझिजे
ना॥ तंवरीतो सुगंधकळेना॥ चंदनआणिवृक्षनाना॥ समटहोती॥१७॥ जंवउत्तमगूणनकळे॥ तोंयाजनासका-
यकळे॥ उत्तमगूणदेखतांनिवळे॥ जगदांतर॥१८॥ जगदांतरनिवळतगेलें॥ जगदांतरींसख्यझालें॥ तरीमग
जाणावेंवोळलें॥ विश्वजन॥१९॥ जनीजनार्दनवोळला॥ तरीकायउणेंतयाला॥ राजीराखावेंसकळांला॥ कठीण
आहे॥२०॥ पेरिलेंतेंउगवलें॥ उसणेंद्यावेंघ्यावेंलागतें॥ वर्मकाढितांभंगतें॥ परांतर॥२१॥ लोकिकींबरेपणकेलें॥
तेणेंसौख्यवाढलें॥ उत्तरासारिखेंआलें॥ प्रत्योत्तर॥२२॥ हेंअवघेंआपणापासीं॥ येथेंबोलनाहींजनासीं॥ सि
कवावेंआपुल्यामनासीं॥ क्षणक्षणां॥२३॥ खळदुर्जनभेटला॥ क्षमे चाधीरबुडाला॥ तरीमौन्येचिस्थळत्याग-
केला॥ पाहिजेसाधकें॥२४॥ लोकनानापरीक्षाजाणती॥ परीअंतरपरीक्षानेणती॥ तेणंप्राणीकरंटेहोती॥ संदे
हनाहीं॥२५॥ आपणासआहेमरण॥ ह्मणोनराखावेंबरेपण॥ कठीणआहेलक्षण॥ विवेकाचें॥२६॥ थोरल-
हानसमान॥ आपलेपारिखेसकळजन॥ चढतेंवाढतेंसमाधान॥ करितांबरें॥२७॥ बरेंकरितांबरेंहोतें॥ हेंतों
प्रत्ययासयेतें॥ आतांपुढेंसांगावेंतें॥ कोणासकाय॥२८॥ हरिकथानिरूपण॥ बरेपणेंराजकारण॥ प्रसंगपाहि-
ल्याचीण॥ सकळखोटें॥२९॥ विद्याउदंडचिसिकला॥ प्रसंगमानचुकतचिगेला॥ मगतयेविद्येला॥ कोणपुसे॥
॥३०॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादे द्वादशदशके स्वस्यर्थनिरूपणंनामद्वितीयःसमासः॥२॥ ॥
पृथ्वीमध्येंबहुतलोक॥ तेंहीपाहावाविवेक॥ इहलोकआणिपरलोक॥ बरापाहावा॥१॥ इहलोकसाधावया-
कारणें॥ जाणत्याचीसंगतीधरणें॥ परलोकसाधावयाकारणें॥ सद्गुरूपाहिजे॥२॥ सद्गुरूसीकायपुसावें॥ हें

हीं कळेना स्वभावें॥ अनन्यभावें एकभावें॥ दोनी गोष्टी पुसाव्यां॥ ३॥ दोनी गोष्टी त्या कोण॥ देव कोण आपण को
ण॥ त्या दो गोष्टींचें विवरण॥ केलेंचि करावें॥ ४॥ आदि मुख्य देव तो कोण॥ मग आपण भक्त तो कोण॥ पंचीकर्णम
हावाक्यविवरण॥ केलेंचि करावें॥ ५॥ सकळ केलियाचें फळ॥ शाश्वत ओळखावें निश्चळ॥ आपण कोण-
हा केवळ॥ शोध घ्यावा॥ ६॥ सारासार विचार घेतां॥ पदार्थास नाहीं शाश्वतता॥ आधि कारण भगवंता॥ वो
ळखिलें पाहिजे॥ ७॥ निश्चळ चंचळ आणि जड॥ अवघा मायेचा पवाड॥ यामध्यें वस्तु जाड॥ जाणार नाहीं
॥ ८॥ तें परब्रह्म धुंडावें॥ विवेकें त्रैलोक्य हिंडावें॥ मायीक विचार खंडावें॥ परीक्षवंती॥ ९॥ खोटें सांडून
खरें घ्यावें॥ परीक्षवंती परिक्षावें॥ मायेचें अवघें विजाणावें॥ रूप मायीक॥ १०॥ पंचभूतीक हे माया॥
मायीक जाय विलया॥ पिंड ब्रह्मांड अष्टकाया॥ नाशिवंत॥ ११॥ दिसेल तितुकें नासेल॥ उपजे तितुकें म-
रेल॥ रचेल तितुकें खचेल॥ रूप मायेचें॥ १२॥ वाढेल तितुकें मोडेल॥ येईल तितुकें जाईल॥ भूतांस भूत खाईल॥
कल्पांतकाळीं॥ १३॥ देहधारक तितुके नासती॥ हे तों रोकडी प्रचीति॥ मनुष्यें घाण उत्पत्ति॥ रेतकेंचें॥ १४॥
अन्न नस्तां रेत केंचें॥ औषध नसतां अन्न केंचें॥ औषधीस जिणें केंचें॥ पृथ्वी नसतां॥ १५॥ आप नस्तां पृथ्वी-
नाहीं॥ तेज नसतां आप नाहीं॥ वायो नस्तां तेज नाहीं॥ एसें जाणावें॥ १६॥ अंतरात्मा नसतां वायू केंचा॥ वि-
कार नस्तां अंतरात्मा केंचा॥ निर्विकारीं विकार केंचा॥ बरें पाहा॥ १७॥ पृथ्वी नाहीं आप नाहीं॥ तेज नाहीं वा-
यू नाहीं॥ अंतरात्मा विकार नाहीं॥ निर्विकारी॥ १८॥ निर्विकार जें निर्गूण॥ तेंचि शाश्वताची खूण॥ अष्टधा प्र-
कृति संपूर्ण॥ नाशिवंत॥ १९॥ नाशिवंत समजोन पाहिलें॥ तों तें अस्तांच नस्तें झालें॥ सारासारें कळों आलें॥

द॰ १२ समाधानं॥२०॥विवेकेंपाहिलाविचार॥मनासआलेंसारासार॥येणेंकरितांविचार॥सदृढजाहला॥२१॥शाश्व स॰
३ तदेवतोनिर्गुण॥ऐसीअंतरींबाणलीखूण॥देवकळलामीकोण॥कळलेंपाहिजे॥२२॥मींकोणपाहिजेकळलें॥ ४
देहतत्वतितुकेंशोधिलें॥मनोवृत्तीच्याठाईंआलें॥मींतूंपण॥२३॥सकळदेहाचाशोधघेतां॥मींपणादिसेनापाह
तां॥मींतूंपणहेंतत्वतां॥तत्वींमावळलें॥२४॥दृश्यपदार्थाचीवोसरे॥तत्वेंतत्वतेव्हांसरे॥मींतूंपणकेंचेउरे॥त-
त्वतावस्त॥२५॥पंचीकरणतत्वविवरण॥महावाक्येंवस्तआपण॥निःसंगपणेंनिवेदन॥केलेंपाहिजे॥२६॥
देवाभक्तांचेंमूळ॥शोधूनपाहातांसकळ॥उपाधिवेगळाकेवळ॥निरोपाधीआत्मा॥२७॥मींपणतत्वींबुडालें॥
विवेकेंवेगळेपणगेलें॥निवृत्तीपदासप्राप्तझालें॥उन्मनीपद॥२८॥विज्ञानींराहिलेंज्ञान॥ध्येयींराहिलेंध्यान॥
सकळकांहींकार्यकारण॥पाहोनसांडिलें॥२९॥जन्ममरणाचेंचुकलें॥पापअवघेंचिबुडालें॥यमयातनेचेंझालें॥
निसंतान॥३०॥निर्बंधअवघाचतुटला॥विचारेंमोक्षप्राप्तझाला॥जन्मसार्थकचिवाटला॥सकळही॥३१॥नाना-
किंतुनिवारले॥धोकेअवघेचतुटले॥ज्ञानविवेकेंपावनझाले॥बहुतलोक॥३२॥पतीतपावनाचेदास॥तेहीपाव
नकरितीजगास॥ऐसीहेप्रचीतमनास॥बहुताच्याआली॥३३॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेद्वादश
दशकेदेवभक्तनिरूपणंनामतृतीयःसमासः॥३॥ ॥महद्भाग्यहातासीआलें॥परीभोगूंनाहींजाणितलें॥तें
सेंवैराग्यउत्पन्नझालें॥परिविवेकनाहीं॥१॥आदळतेंआफळतें॥कष्टीहोतेंदुःखीहोतें॥एकतेंदेखतेंयेतें॥वैरा-
ग्यनेणे॥२॥नानाप्रपंचाच्यावोढी॥नानासंकटेंसांकडीं॥संसारसांडूनदेशधडी॥होयतेणें॥३॥तोचिंतेपासूनसु- २
टला॥पराधीनतेपासूनपळाला॥दुःखत्यागेंमोकळाझाला॥रोगीजैसा॥४॥परीतोहोऊंनयेमोकाट॥नष्टभ्रष्टआ-

णिचाट ॥ सीमाचि नाहीं सैराट ॥ गुरू जेसें ॥ ५ ॥ विवेकेंवीण वैराग्य केलें ॥ तरी अविवेकें अनर्थीं घातलें ॥ अवघेंव्य-
र्थचि गेलें ॥ दोहींकडे ॥ ६ ॥ नाम्र पंच ना परमार्थ ॥ अवघें जिणेंचि झालें व्यर्थ ॥ अविवेकें अनर्थ ॥ ऐसा केला ॥ ७ ॥ कां
व्यर्थ विज्ञान वडबडिला ॥ परी वैराग्ययोग नाहीं घडला ॥ जैसा कारागृहीं अडकला ॥ पुरुषार्थ सांगे ॥ ८ ॥ वैराग्येंवी
णज्ञान ॥ तो व्यर्थचि साभिमान ॥ लोभदंभें घोळसून ॥ कासावीस केला ॥ ९ ॥ श्वान बांधिलें तरी भुंके ॥ तैसा स्वार्थ-
मुळें थिके ॥ पराधीक देखोंन शके ॥ साभिमानें ॥ १० ॥ हें एकेंवीण एक ॥ तेणें उगाच वाटे शोक ॥ आतां वैराग्य आणि-
विवेक ॥ योग ऐका ॥ ११ ॥ विवेकें अंतरीं स्फुटला ॥ वैराग्यें प्रपंच तुटला ॥ अंतर्बाह्य मोकळा झाला ॥ निःसंगयोगी ॥-
॥ १२ ॥ जैसें सुखें ज्ञान बोले ॥ तैसीच सवें क्रिया चाले ॥ दीक्षा देखोन चकित झाले ॥ श्रुचिष्मंत ॥ १३ ॥ आस्था नाहीं त्रैलो
क्याची ॥ स्थिती बाणली वैराग्याची ॥ यत्नें विवेकधारणेची ॥ सीमा नाहीं ॥ १४ ॥ संगीत रसाळ हरिकीर्तन ॥ तालबद्ध ता-
नमान ॥ प्रेमळ आवडीचें भजन ॥ अंतरापासूनी ॥ १५ ॥ तात्काळचि सन्मार्ग लागे ॥ ऐसा अंतरीं विवेक जागे ॥ तत्त्वं तक
रितां न भंगे ॥ साहित्य प्रत्ययाचें ॥ १६ ॥ सन्मार्गें जगास मिळाला ॥ ह्मणे जे जगदीश बोळला ॥ प्रसंग पाहिजे कळला ॥ को
णही एक ॥ १७ ॥ प्रखर वैराग्य उदासीन ॥ प्रत्ययाचें ब्रह्मज्ञान ॥ स्नानसंध्या भगवद्भजन ॥ पुण्यमार्ग ॥ १८ ॥ विवेक वैराग्य तें
ऐसें ॥ नुस्तें वैराग्य हें काडपिसें ॥ शब्दज्ञान वेडीलसें ॥ आपणचि वाटे ॥ १९ ॥ ह्मणोन विवेक आणि वैराग्य ॥ तें चि जाणिजे
महद्भाग्य ॥ रामदास ह्मणे योग्य ॥ साधु जाणती ॥ २० ॥ ॥ इति श्रीदासबोधे गुरुशिष्य० द्वादशदशक० विवेक वैराग्य निरूप
णं नाम चतुर्थः समासः ॥ ४ ॥ ॥ रेखेचें गुंडाळें केलें ॥ मातृकास्वरीं शब्द झाले ॥ शब्द मेळऊन चाले ॥ श्लोक गद्य प्रबंद ॥
॥ १ ॥ वेदशास्त्रें पुराणें ॥ नाना काव्यें निरूपणें ॥ ग्रंथभेद अनुवादने पो ॥ किती ह्मणोनी ॥ २ ॥ नाना रूपी नाना मतें ॥ पाहों जातां

द्वा.द.१२ असंख्यातें॥ भाषालिपीजेथेंतेथें॥ कायउणें॥३॥ वर्गकृत्याश्रुतिस्मृति॥ अध्येसर्गस्तबकजाती॥ प्रसंगमानेंसमासपोथी॥ स॰
४ बहुधानामें॥४॥ नानापदेंनानाश्लोक॥ नानावीरनानाकडक॥ नानासाख्यादोहरेअनेक॥ नामाभिधानें॥५॥ डफगाणेंमा ५
चीगाणें॥ दंडीगाणेंकथागाणें॥ नानामानेंनानाजसनें॥ नानारखेळ॥६॥ ध्वनिघोषनादरेखा॥ चतुर्वाचामध्येंदेखा॥ वाचा-
रूपेंहीऐका॥ नानाभेद॥७॥ उन्मेषपराध्वनीपश्यंती॥ नादमध्यमाशब्दचौथी॥ वैखरीपासूनउमटती॥ नानाशब्दरत्नें॥
॥८॥ अकारउकारमकार॥ अर्धमात्रांचेंअंतर॥ औटमात्रातदनंतर॥ बावनमातृका॥९॥ नानाभेदरागज्ञान॥ नृत्यभेदतान
मान॥ अर्थभेदतत्वज्ञान॥ विवंचना॥१०॥ तत्वांमध्येंमुख्यतत्व॥ तेंजाणावेंशुद्धसत्व॥ अर्धमात्रामहत्तत्त्व॥ मूळमाया॥
॥११॥ नानातत्वेंलहानथोरें॥ मिळोनअष्टहीशरीरें॥ अष्टधाप्रकृतीचेंवारें॥ निघोनजातें॥१२॥ वारेंनसतांगगन॥ तैसें
परब्रह्मसघन॥ अष्टदेहाचेंनिरसन॥ करूनपाहावें॥१२॥ ब्रह्मांडपिंडउभार॥ पिंडब्रह्मांडसंहार॥ दोहींवेगळेंसारा-
सार॥ विमळब्रह्म॥१४॥ पदार्थजडआत्माचंचळ॥ विमळब्रह्मतेंनिश्चळ॥ विवरोनीविवरेतात्काळ॥ तद्रूपहोय॥१५॥
पदार्थमनेंकायावाचा॥ मीहाअवघादेवाचा॥ जडआत्मनिवेदनाचा॥ विचारऐसा॥१६॥ चंचळकर्तातोजगदीश॥ प्रा
णिमात्रत्याचाअंश॥ त्याचातोचिआपणास॥ ठावनाहीं॥१७॥ चंचळआत्मनिवेदन॥ याचेंसांगीतलेंलक्षण॥ कर्तादेव
तोआपण॥ कोठेंचिनाहीं॥१८॥ चंचळचळेस्वभाकार॥ निश्चळदेवतोनिराकार॥ आत्मनिवेदनाचाप्रकार॥ जाणिजेऐसा
॥१९॥ ठावचिनाहींचंचळाचा॥ तेथेंआधीआपणकैंचा॥ निश्चळआत्मनिवेदनाचा॥ विवेकऐसा॥२०॥ तिहींप्रकारेंआप
ण॥ नाहींनाहींदुजेपण॥ आपणनसतांमीपण॥ नाहींचकोठें॥२१॥ पाहातांपाहातांअनुमानलें॥ कळतांकळतांकळोंआ ४
लें॥ पाहतांअवघेंनिवांतझालें॥ बोलणेंआतां॥२२॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगु॰ द्वाद॰ दशकेआत्मनिवेदनंनाम प॰॥५॥

श्री ० ॥ ॥ब्रह्मनिर्मळनिश्चळ ॥ शाश्वतअमळविमळ ॥अवकाशयनपोकळ ॥गगनाऐसे १ तयासकरणेंनाधर
णें ॥ तयासजन्मनामरणें ॥ तेथेंपुणेंनाजाणें ॥ शून्यातीत ॥ २ ॥ नेरंचेनानारवचेंना ॥ तेंहोयनानाजायना ॥ मायातीतनि
रंजना ॥ पारचिनाहीं ॥ ३ ॥ पुढेंसंकल्पउठिला ॥ षड्गुणेश्वरबोलिजेत्याला ॥ अर्धनारीनटेश्वराला ॥ बोलिजेतें ॥ ४
सर्वेश्वरसर्वज्ञ ॥ साक्षीद्रष्टाज्ञानघन ॥ परेशपरमात्माजगज्जीवन ॥ मूळपुरुष ॥ ५ ॥ तेमूळमायाबहुगुणी ॥
अधोमुखेंगुणक्षोभिणी ॥ गुणत्रयतिजपासूनी ॥ निर्माणझालें ॥ ६ ॥ पुढेंविष्णुझालानिर्माण ॥ जाणतीकळा
सत्वगुण ॥ जोकरिताहेपाळण ॥ त्रैलोक्याचें ॥ ७ ॥ पुढेंजाणीवनेणीवमिश्रित ॥ ब्रह्माजाणावानेमस्त ॥ त्या
च्यागुणेंउत्पत्तिहोत ॥ भुवनत्रयीं ॥ ८ ॥ पुढेंरुद्रतमोगूण ॥ सकळसंहाराचेंकारण ॥ सकळकांहींकर्त्तेपण ॥ तेथें
चिआलें ॥ ९ ॥ तेथूनिपुढेंपंचभूतें ॥ पावलींस्पष्टदशेतें ॥ अष्टधाप्रकृतीचेंस्वरूपतें ॥ मुळींचआहे ॥ १० ॥ नि-
श्चळींझालेंचळ णों ॥ तेंचिवायूचेंलक्षण ॥ पंचभूतेंआणित्रिगूण ॥ सूक्ष्मअष्टधा ॥ ११ ॥ आकाशह्मणिजेअंतरा
त्मा ॥ प्रत्ययेंपाहावामहिमा ॥ त्याआकाशापासूनजन्मा ॥ वायूआला ॥ १२ ॥ तयावायूच्यादोन्हीझुळुका ॥ उष्ण
शीतळऐका ॥ शीतळापासूनितारामयंका ॥ जन्मजाहला ॥ १३ ॥ उष्णापासूनरविवन्ही ॥ विद्युल्लताआदीकरूनी
॥ शीतळउष्णमिळोनी ॥ तेजजाणावें ॥ १४ ॥ तयातेजापासूनझालेंआप ॥ आपआळोनीपृथ्वीचेंरूप ॥ पुढेंऔ-
षधीअमुप ॥ निर्माणजाहल्या ॥ १५ ॥ औषधीपासूननानारस ॥ नानाबीजेंअन्नरस ॥ चौऱ्याशीलक्षयोनीचा-
वास ॥ भूमंडळीं १६ ॥ ऐशीझालीसृष्टीरचना ॥ विचारआणिलापाहिजेमना ॥ प्रत्ययेंवीणअनुमाना ॥ पात्रहोइ
जे ॥ १७ ॥ ऐसाझालाआकार ॥ येणेंचिन्यायेंसंहार ॥ सारासारविचार ॥ यासिबोलिजे ॥ १८ ॥ जेजेंजेथूनिनिर्मा-

द॰१२ पाझालें ॥ तेंतेंतेथेंविनिमालें ॥ येणेंविन्यायेंसंहारलें ॥ महाप्रलयीं ॥ १९ ॥ आद्यमध्यअवसान ॥ जें शाश्वतनिरंजन ॥ स॰
५ तेथेंलावावेंअनुसंधान ॥ जाणतेपुरुषीं ॥ २० ॥ होतेंजातेंनानारचना ॥ परिकांहींचतगेना ॥ सारासारविचारणा ॥ ६
याकारणें ॥ २१ ॥ द्रष्टासाक्षीअंतरात्मा ॥ सर्वत्रबोलतीमहिमा ॥ परीहेसर्वसाक्षीअवस्थामा ॥ प्रत्ययें पाहावी ॥ २२
मुळापासूनिशेवटवरी ॥ अवघीमायेचीभरोवरी ॥ नानाविद्याकळाकुसरी ॥ तयेमध्यें ॥ २३ ॥ जोउपाधीन्मशेवट-
पावेल ॥ त्यासभ्रमऐसेंवाटेल ॥ जोउपाधीमध्येंआडकेल ॥ त्यासकाढितांकवणु ॥ २४ ॥ विवेकप्रत्ययाचींकामें ॥
कैसींघडलीअनुमानभ्रमें ॥ सारासारविचाराचेनिसंभ्रमें ॥ पाविजेब्रह्म ॥ २५ ब्रह्मांडींचेंमहाकारण ॥ तेंमूळ-
मायाजाण ॥ अपूर्णासह्मणतीब्रह्मपूर्ण ॥ विवेकहीन ॥ २६ ॥ सृष्टीमध्येंबहुतजन ॥ एकभोगितीनृपासन ॥ एक-
विष्ठारारिवतीजाण ॥ प्रत्यक्षआतां ॥ २७ ॥ ऐसेंउदंडलोकअसती ॥ आपणासथोरह्मणती ॥ परीतेंविवेकीजाणती
सकळकांहीं ॥ २८ ॥ ऐसाआहेसमाचार ॥ कारणपाहिजेविचार ॥ बहुतांच्यांबोलेंहासंसार ॥ नासूंनये ॥ २९ ॥ पुस्त
कज्ञानेंनिश्चयधरणें ॥ तरींगुरूकांसयाकरणें ॥ याकारणेंविवरणें ॥ आपुल्याप्रत्ययें ॥ ३० ॥ जोबहुतांचेबोलीलागग-
ला ॥ तोनेमस्तजाणावाबुडला ॥ एकसाहेवनसतांकोणाला ॥ मुशारामागावा ॥ ३१ ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरु-
शिष्यसंवादेद्वादशदशकेसृष्टिक्रमनिरूपणंनामषष्ठःसमासः ॥ ६ ॥ ॥ न्यायनिष्ठुरबोलणें ॥ बहुतांसवाटेकं
टाळवाणें ॥ मळमळकरितांजेवणें ॥ विहितनव्हे ॥ १ ॥ बहुतींविषयनिंदिलें ॥ आणितेंविसेवीतगेले ॥ विषयत्यागेंदेहचाले ॥ हेंतोंघडे-
ना ॥ २ ॥ बोलणेंएकचालणेंएक ॥ त्याचेंनावहीणाविवेक ॥ येणेंकरितांसकळलोक ॥ होसोंलागती ॥ ३ ॥ विष- ५
यत्यागेंवीणनोकांहीं ॥ परलोकतोप्राप्तनाहीं ॥ ऐसेंबोलयेंठायींठायीं ॥ बरेपाहा ॥ ४ ॥ प्रपंचींरवामीजेविती ॥

परमार्थीकायउपासकरिती ॥उभयनांसारखेंदिसती ॥ विषयाविशीं ॥ ५॥ देहचालतांविषयत्यागी ॥
ऐसाआहेकोणजगीं ॥त्याचानिर्वाहमजलागीं ॥देवेंनिरोपावा ॥ ६॥ विषयअवघात्यागावा ॥ तरीच परमार्थ-
करावा ॥ऐसेंपाहातांगोवा ॥ दिसतोकीं ॥७॥ऐसाश्रोनाअनुवादला ॥ वक्ताउत्तरदेताझाला ॥सावधहोउनम
नघाला ॥ एतद्विषयीं ॥ ८ ॥वैराग्येंकरावात्याग ॥तरीच परमार्थयोग ॥ प्रपंचत्यागेंसर्वसांग ॥ परमार्थघडे ॥
९॥ मागेंज्ञानीहोऊनगेले ॥तेंहिंबहूतकष्टकेले ॥ तरींमगविख्यातझाले ॥ भूमंडळीं ॥ १०॥ येरमत्सरकरितां
चगेली ॥ अन्नअन्नकरितांमेलीं ॥ कित्येकतेभ्रष्टलीं ॥ पोटासाठीं ॥ ११ ॥ वैराग्यमूळीहूननाहीं ॥ज्ञानप्रत्यया
चेंनाहीं ॥ शुचीआचारतोहीनाहीं ॥ भजनकैंचें ॥ १२॥ ऐसेंप्रकारिचेजन ॥आपणासह्मणतीसज्जन ॥ पाहोंजा-
तांअनुमान ॥अवघाचदिसे ॥ १३ ॥जयासनाहींअनुताप ॥हेंचिएकपूर्वपाप ॥ क्षणक्षणाविक्षेप ॥ पराधीकपणें
॥१४॥ भजनाहींनूजसाजेना ॥ हेंनेंअवघेंठकेंआहेजनां ॥खात्यासनेखातेंदेखोंशकेना ॥ ऐसेंआहे ॥१५॥ भा
ग्यपुरूषाचेंथोरथोर ॥ त्यासनिंदितीदिवाळखोर ॥सांवासदेखतांचोर ॥ चरफडीजैसा ॥ १६ ॥वैराग्यापरतेंनाहीं-
भाग्य ॥ वैराग्यनाहींतेंअभाग्य ॥ वैराग्यनसतांयोग्य ॥परमार्थनव्हे॥१७॥ प्रत्ययज्ञानीवीतरागी ॥ विवेकबळेंसंक
ल्पत्यागी ॥ तोजाणिजेमहायोगी ॥ ईश्वरीपुरुष ॥ १८ ॥अष्टमासिद्धीचीउपेक्षा ॥ करूनघेतलीयोगदीक्षा ॥ घरोघरीं-
मागेभिक्षा ॥महादेव ॥ १९ ॥ईश्वराचीबराबरी ॥कैसीकरीलवेषधारी ॥ ह्मणोनियांसगटसरी ॥ होतनाहीं ॥२०॥
उदासवृत्तिआणिविवेक ॥ त्यासीशोधितीसकळलोक ॥ जैसेंलालचीमूर्खरंक ॥ तेंदैन्यवाणें ॥२१॥जेविचारापासूनचे-
वले॥जेआचारापासूनभ्रष्टझाले॥ विचारकरूंविसरलें ॥विषयलोभी ॥ २२॥ भजनतरीआवडेना ॥ पुरश्चरणसह

दा॰द॰१२ साधवेना ॥ भल्यासत्यास पडेना ॥ एकनिमिष्य ॥ २३॥ वैराग्यकरून भ्रष्टेना ॥ ज्ञानभजन सोडीना ॥ वितंड आणि स॰
८ वाद येना ॥ ऐसाथोडा ॥ २४ ॥ कष्टकरितांशेतपिके ॥ उंचवस्तू तात्काळविके ॥ जाणत्यालोकांच्याकौतुकें ॥ उड्यापड ७
डती ॥ २५॥ येरतें अवघेंचमंदलें ॥ दुराशेनेंखोटेंझालें ॥ कानकोंडेज्ञानकेलें ॥ भ्रष्टाकारें ॥ २६ ॥ सबळविषयत्या-
गणें ॥ शब्दकार्याकारणयेणें ॥ विषयत्यागाचींलक्षणें ॥ वोळखावींऐसीं ॥ २७ ॥ सकळकांहींकर्तादेव ॥ नाहींभक्
तीचाठाव ॥ विवेकाचाअभिप्राव ॥ विवेकीजाणती ॥ २८ ॥ स्थूळविषयींखडतर ॥ त्यासमानितीलाहानथोर ॥ का
मगार आणिआंगचोर ॥ एककेसा ॥ २९॥ त्यागात्यागतार्किकजाणे ॥ बोलाऐसेंचालणेंजाणे ॥ पिंडब्रह्मांडसकळ-
जाणें ॥ यथायोग्य ॥ ३० ॥ ऐसाजोसर्वजाणता ॥ उत्तमलक्षणींपुरता ॥ तयाचेनीसार्थकता ॥ सहजचिहोय ॥ ३१ ॥
इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेद्वादशदशकेविषयत्यागनिरूपणंनामसप्तमःसमासः ॥ ७ ॥ ॥ मूळमायाज-
गदीश्वर ॥ पुढेंअष्टधेचाविस्तार ॥ सृष्टिक्रमेंआकार ॥ आकारला ॥ १ ॥ हेंअवघेंचिनस्तांनिर्मळ ॥ जैसेंगगनअंतरा
ळ ॥ निराकारींकाळवेळ ॥ कांहींचनाहीं ॥ २ ॥ उपाधीचाविस्तारझाला ॥ तेथेंकाळदिसोनआला ॥ येऱ्हवींपाहातां
काळाला ॥ ठावचिनाहीं ॥ ३ ॥ एकचंचळएकनिश्चळ ॥ यावेगळाकोठेंसकळ ॥ चंचळआहेतावत्काळ ॥ काळम्हणावे
॥ ४ ॥ आकाशम्हणिजेअवकाश ॥ अवकाशबोलिजेविलंबास ॥ त्याविलंबरूपकाळास ॥ जाणोनघ्यावें ॥ ५ ॥ सूर्या-
करितांविलंबकळे ॥ गणनासकळांचीआकळे ॥ पळापासूननिवळे ॥ युगपर्यंत ॥ ६ ॥ पळघटिकाप्रहरदिवस ॥
अहोरात्रपक्षमास ॥ षण्मासवरीषयुगास ॥ ठावजाहला ॥ ७ ॥ कृतत्रेतद्वापारकळी ॥ संख्याचालिलीभूमंडळीं ॥ देवां ८
चीआयुष्येंआगळीं ॥ शास्त्रींनिरोपिलीं ॥ ८ ॥ तेदेवत्रयांचीखटपट ॥ सूक्ष्मरूपेंविलगट ॥ दंडकसांडिनाचटपट ॥

लोकांसहोतें ॥ ९ ॥ मिश्रीतत्रिगूणनिवडेना ॥ तेणेंआद्यंतसृष्टिरचना ॥ कोणथोरकोणशाहाणा ॥ केंसाह्मणावा ॥ १० ॥
असोहेंजाणत्याचाकामें ॥ नेणताउगाचिगुंतेभ्रमें ॥ प्रत्ययज्ञाणोनीवर्मे ॥ ठायींपडावीं ॥ ११ ॥ उत्पन्नकाळसृष्टिका-
ळ ॥ स्थितिकाळसंहारकाळ ॥ आद्यंतअवघाकाळ ॥ विलंबरूपी ॥ १२ ॥ जेंजेंजयेप्रसंगींझालें ॥ तेथेंकाळाचेंनांव
पडिलें ॥ बरेंनसेलअनुमानलें ॥ तरींपुढेंऐका ॥ १३ ॥ पर्जन्यकाळशीतकाळ ॥ उष्णकाळसंतोषकाळ ॥ सुखदुः
खआनंदकाळ ॥ प्रत्ययायेतो ॥ १४ ॥ प्रातःकाळमाध्यान्हकाळ ॥ सायंकाळवसंतकाळ ॥ पर्जन्यकाळकठीणकाळ
जाणिजेलोकीं ॥ १५ ॥ जन्मकाळबाळत्वकाळ ॥ तारुण्यकाळवृद्धापकाळ ॥ अंतकाळविषमकाळ ॥ वेळरूपें ॥
१६ ॥ सुकाळआणिदुष्काळ ॥ प्रदोषकाळपुण्यकाळ ॥ सकळवेळामिळोनकाळ ॥ तयासह्मणावें ॥ १७ ॥ अस
तेएकवाटतेएक ॥ त्याचेनावहीणविवेक ॥ नानाप्रवृत्तीचेलोक ॥ प्रवृत्तिजाणती ॥ १८ ॥ प्रवृत्तिचालेअधोमुखें ॥
निवृत्तिधांवेऊर्ध्वमुखें ॥ ऊर्ध्वमुखेंनानासुखें ॥ विवेकीजाणती ॥ १९ ॥ ब्रह्मांडरचनाजेथूनझाली ॥ तेथेंविवे
कीदृष्टीघाली ॥ विवरतांविवरतांलाधली ॥ पूर्वापरस्थिती ॥ २० ॥ प्रपंचींअसोनपरमार्थपाहे ॥ तोहेस्थितीतेंला
हे ॥ प्रारब्धयोगेंकरूनराहे ॥ लोकांमध्यें ॥ २१ ॥ सकळांचेंएकचिमूळ ॥ एकजाणतेएकबाष्कळ ॥ विवेकेंकरूनता
त्काळ ॥ परलोकसाधावा ॥ २२ ॥ तरीचजन्माचेंसार्थक ॥ भलेपाहतीउभयलोक ॥ कारणसुबुद्धीचाविवेक ॥ केलापाहि
जे ॥ २३ ॥ विवेकहीणजेजन ॥ तेजाणावेपशुसमान ॥ त्याचेंऐकतांभाषण ॥ परलोककैंचा ॥ २४ ॥ बरेंआ
मचेंकायगेलें ॥ जेकेलेंतेफळासआलें ॥ पेरिलेंतेंउगवलें ॥ भोगतीआतां ॥ २५ ॥ पुढेंहीकरीतोपावे ॥ भक्ति-
योगेंभगवंतपावे ॥ देवभक्तमिळतांदुणावे ॥ समाधान ॥ २६ ॥ कीर्तीकरूननाहींमेलें ॥ उगेचिआलेआणिगेले

शाहाणेहोऊनभ्रमले ॥ कायसांगावें ॥ २७ ॥ येथीलयेथेंअवघेंविराहावें ॥ ऐसेंप्रत्ययासयेतें ॥ कोणकाय-
घेऊनजातें ॥ सांगानाकां ॥ २८ ॥ पदार्थीअसावेंउदास ॥ विवेकपाहावासावकाश ॥ येणेंकरितांजगदीश ॥
अलभ्यलाभें ॥ २९ ॥ जगदीशापरतालाभनाहीं ॥ कार्याकारणसर्वकांहीं ॥ संसारकरितांअसतांही ॥ समा-
धानें ॥ ३० ॥ मागाहोतेजनकादिक ॥ राज्यकरितांहीअनेक ॥ तैसेचिआतांपुण्यश्लोक ॥ कित्येकअसती ॥ ३१ ॥
राजाअसतांमृत्यूआला ॥ लक्षकोटीकबूलझाला ॥ तरीसोडिनातयाला ॥ मृत्यूकाहीं ॥ ३२ ॥ ऐसेंपराधीनजि-
णें ॥ यामध्येंदरवणेंवाहणें ॥ नानाउद्वेगचिंताकरणें ॥ कितीह्मणोनी ॥ ३३ ॥ हाटभरलासंसाराचा ॥ नफा-
पाहावादेवाचा ॥ तरीचयाकष्टाचा ॥ परिन्यायहोतो ॥ ३४ ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेद्वादशद-
शकेकालनिरूपणंनाम अष्टमः समासः ॥ ८ ॥ ॥ दुर्बळनाचारीवोडगस्त ॥ आळसीखादाडरिणग्र-
स्त ॥ मूर्खपणेंअवघेंअव्यवस्त ॥ कांहींचनाहीं ॥ १ ॥ खायानाहींजेवायनाहीं ॥ लेयानाहींनेसायानाहीं ॥ आंथरायानाहींपांघरायाना-
हीं ॥ खोपटनाहींअभागी ॥ २ ॥ सोयरेनाहींधायरेनाहीं ॥ इष्टनाहींमित्रनाहीं ॥ पाहातांकोठेंओळखनाहीं ॥
आश्रयेवीणपरदेशी ॥ ३ ॥ तेणेंकैसेंकरावें ॥ कायजिवेंसींधरावें ॥ वांचावेंकींमरावें ॥ कोण्याप्रकारें ॥ ४ ॥ ऐसें
कोणीएकेंपुशिलें ॥ कोणीएकेंउत्तरदिधलें ॥ श्रोतीसावधऐकिलें ॥ पाहिजेंआतां ॥ ५ ॥ लाहानथोरकामकां-
हीं ॥ केल्यावीणेंहोतनाहीं ॥ करंट्यासावधपाहीं ॥ सदेवहोसी ॥ ६ ॥ अंतरींनाहींसावधानता ॥ यत्नठाकेनापु-
रता ॥ सुखसंतोषाचीवार्ता ॥ येथेंकैंची ॥ ७ ॥ ह्मणोनीआळससोडावा ॥ यत्नसाक्षेपेंजोडावा ॥ दुश्चीतपणा-
चामोडावा ॥ थारावळें ॥ ८ ॥ प्रातःकाळींउठनजावें ॥ प्रातःस्मरामीकरावें ॥ नित्यनेमस्मरावें ॥ पाठांतर ॥ ९ ७

मागीलउजळणीपुढेंपाठ ॥ नेमधरावानिकट ॥ बाष्कळपणाचीवटवट ॥ करूंचिनयें ॥ १० ॥ दिशेकडे दुरीजावें ॥
शक्तिचिष्मंतहोऊनजावें ॥ येतांकांहींतरीआणावें ॥ रितेरवोटें ॥ ११ धुतवस्त्रेंघालावीपिळून ॥ करावेंचरणक्षा-
लण ॥ देवदर्शनदेवतार्चन ॥ यथासांग ॥ १२ ॥ कांहींफळाहारघ्यावा ॥ पुढेंव्यवसायकरावा ॥ लोकआपलाप-
रा वा ॥ म्हणतजावा ॥ १३ ॥ संदरअक्षरल्याहावें ॥ स्पष्टनेमस्तवाचावें ॥ विवरविवरोजाणावें ॥ अर्थांतर
॥ १४ ॥ नेमस्तनेटकेपुसावें ॥ विशदकरूनसांगावें ॥ प्रत्ययेंवीणबोलावें ॥ तेंचिपाप ॥ १५ ॥ सावधानताअसा
वी ॥ नीतिमर्यादाराखावी ॥ जनासमानेंऐसीकरावी ॥ क्रियाशुद्ध ॥ १६ आलियाचेंसमाधान ॥ हरिकथानिरूप-
ण ॥ सर्वदाप्रसंगपाहोन ॥ वर्तनजावें ॥ १७ ॥ ताळधाटीमुद्राशुद्ध ॥ अर्थप्रमेयअन्वयशुद्ध ॥ गद्यपद्यदृष्टांतशुद्ध
अन्वयाचें ॥ १८ ॥ गाणेंवाजवणेंनाचणें ॥ हस्तन्यासदाखवणें ॥ सभारंजकेंवचनें ॥ आड कथाच्छंदबंद ॥ १९
बहुतांचेंसमाधानराखावें ॥ बहुतासमानेलतेंकरावें ॥ विलगपडोंचिनद्यावें ॥ कथेंमध्यें ॥ २० ॥ लोकांसींउदंडवा-
जीआणूनये ॥ लोकांचेंउकलवेंत्हृदये ॥ तरीमगस्वभावेंचिहोये ॥ नामघोष ॥ २१ ॥ भक्तिज्ञानवैराग्ययोग्य ॥ नाना
साधनाचेंप्रयोग ॥ जेणेंतुटेभवरोग ॥ मननमात्रें ॥ २२ ॥ जैसेंबोलणेंबोलावें ॥ तैसेंचिचालणेंचालावें ॥ मगमहंत-
लीव्हास्वभावें ॥ आंगींबाणे ॥ २३ ॥ युक्तिवीणसाजिरायोग ॥ तोदुराशेचारोग ॥ संगतीच्यालोकांचाभोग ॥ उभाठे
ला ॥ २४ ॥ ऐसेंनकरावेंसर्वथा ॥ जनासपाववूंनयेवेथा ॥ त्हृदयींचिंतावेंसमर्था ॥ रघुनाथजीसीं ॥ २५ उदासवृत्ती-
समानवेजन ॥ विशेषकथानिरूपण ॥ रामकथाब्रह्मांडभेदून ॥ पैलाडन्यावी ॥ २६ ॥ सांगमहंतींसंगीतगाणें ॥
तैथेंवैभवासकायउणें ॥ नभामाजीतारांगणें ॥ तैसेलोक ॥ २७ ॥ अक्कलबंदनाहींजेथें ॥ अवघेंचिविस्कळीततेथें

 एकेअकलेवीणतें ॥ कायआहे ॥ २८ ॥ घालूनआकलेचापवाडा ॥ व्हावेंब्रह्मांडाहूनवाडा ॥ तेथेंकेंचेंआणिलेंब्रह्मा-
 ड ॥ करंटपण ॥ २९ ॥ येथेआशंकाफिटली ॥ बुद्धीयत्नप्रवेशली ॥ कांहींएकआशावाढली· ॥ अंतर्यामी ॥ ३० ॥ ॥ इ
तिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेद्वादशदशकेयत्नशिकवणनामनवमः समासः ॥ ९ ॥ ॥ आपणायथेष्टजेवणें
॥ उरलेंअन्ननेंवांटणें ॥ परंतुवायांदवडणें ॥ हाधर्मनव्हे ॥ १ ॥ तैसेंज्ञानेंतृप्तव्हावें ॥ तेंचिज्ञानजनासशिकवावें ॥ त
रीनेबुडोनद्यावें ॥ बुडतयासी ॥ २ ॥ उत्तमगुणस्वयेंघ्यावें ॥ तेंबहुतांससांगावें ॥ वर्तल्यावीणबोलावें ॥ तेशब्दमि-
थ्या ॥ ३ ॥ स्नानसंध्यादेवतार्चन ॥ एकाग्रकरावेंजपध्यान ॥ हरिकथानिरूपण ॥ केलेंपाहिजे ॥ ४ ॥ शरीरपरोपका-
रींलावावें ॥ बहुतांच्याकार्यासयावें ॥ उणेंपडोनद्यावें ॥ कोणहीएकाचें ॥ ५ ॥ अडलेंगांजलेंजाणावें ॥ यथाशक्तिकाम
सयावें ॥ मृदुवचनबोलतजावें ॥ कोणहीएकासी ॥ ६ ॥ दुसऱ्याचेंदुःखेंदुःखीव्हावें ॥ परसंतोषेंसुखीव्हावें ॥ प्राणि-
मात्रासमेळऊनघ्यावें ॥ एक्याशब्दें ॥ ७ ॥ बहुतांचेअन्यायक्षमावे ॥ बहुतांचेकार्यभागकरावे ॥ आपल्यापरीव्हावें ॥
पारिखेंजन ॥ ८ ॥ दुसऱ्याचेंअंतरजाणावें ॥ तदनुसारचिवर्तावें ॥ लोकांसपरीक्षीतजावें ॥ नानाप्रकारें ॥ ९ ॥ नेमकें
चिबोलावें ॥ तात्काळचिप्रतिवचनद्यावे ॥ कदापीरागासीनयावें ॥ क्षमारूपें ॥ १० ॥ आलस्यअवघाचदवडावा ॥ यत्न
उदंडचिकरावा ॥ शब्दमत्सरनकरावा ॥ कोणहीएकाचा ॥ उत्तमपदार्थदुसऱ्यास द्यावा ॥ शब्दनिवडूनबोलावा ॥ सा
वधपणेंकरीतजावा ॥ संसारआपुला ॥ १२ ॥ मरणाचेंस्मरणअसावें ॥ हरिभक्तीसीसादरव्हावें ॥ मरोनकीर्तीसउ
रवावें ॥ येणेंप्रकारें ॥ १३ ॥ नेमकपणेंवर्तोंलागला ॥ तोबहुतांसकळोंआला ॥ सर्वअर्जवीतयाला ॥ कायउणें ॥ १४ ॥
एसाउत्तमगुणीविशेष ॥ तयासह्मणावेंपुरुष ॥ जयाच्याभजनेंजगदीश ॥ तृप्तहोय ॥ १५ ॥ उदंडधिःकारूनबोलती ॥

तरीचव्होनद्यावीशांती ॥ दुर्जनासिमिळोनजाती ॥ धन्यतेसाधु ॥ १६ उत्तमगुणींशृंगारिला ॥ ज्ञानवैराग्यशोभला
तोचिएकजाणावाभला ॥ भूमंडळी ॥ १७ ॥ स्वयेंआपणकष्टावें ॥ बहुतांचेंसोशीतजावें ॥ झिजोनकीर्तीशीउरवावें ॥
नानाप्रकारे ॥ १८ ॥ कीर्तीपाहंजातासूखनाहीं ॥ सूखपाहातांकीर्तीनाही ॥ विचारेंवीणकोठेंचिनाहीं ॥ समाधान
॥ १९ ॥ परांतरासनलावावाढको ॥ कदापिपडोंनघावाचुका ॥ क्षमाशीळतयाचातुका ॥ कोणनाहीं ॥ २० ॥ आपलेंअ-
थवापरावें ॥ कार्यअवघेंचिकरावें ॥ प्रसंगीकामासचुकावें ॥ हेंविहितनव्हे ॥ २१ ॥ बरेंबोलतांसूखवाटतें ॥ हेंतों-
प्रत्यक्षकळतें ॥ आत्मवत्परावेतें ॥ मानीतजावें ॥ २२ ॥ कठीणशब्देंवाईटवाटतें ॥ हेंतोंप्रत्ययासयेतें ॥ तरीमगवाई
टबोलावेंतें ॥ कायनिमित्य ॥ २३ ॥ आपणासचिमोडायेतला ॥ तेणेंकासावीसझाला ॥ आपणावरूनदुसन्याला ॥
राखीतजावें ॥ २४ ॥ जेंदुसन्यासदुःखकरी ॥ तेंअपवित्रवैखरी ॥ आपणासघातकरी ॥ कोणीएकेप्रसंगीं ॥ २५ ॥
पेरिलेंउगवतें ॥ बोलण्यासारिखेंउत्तरयेतें ॥ तरीमगकर्कशबोलावेतें ॥ कायनिमित्य ॥ २६ ॥ आपुल्यापुरुषार्थवैभ-
वें ॥ बहुतांससूखीकरावें ॥ परंतुकष्टीकरावे ॥ हेराक्षसीक्रिया ॥ २७ ॥ दंभदर्पअभिमान ॥ क्रोधआणीकठीणवच
न ॥ हेंअज्ञानाचें लक्षण ॥ भगवद्गीतेंतबोलिलें ॥ २८ ॥ जोउत्तमगुणेंशोभला ॥ तोचिपुरुषमहाभला ॥ कित्येकलो
कतयाला ॥ शोधीतफिरती ॥ २९ ॥ क्रियेवीणशब्दज्ञान ॥ तेंचिश्वानाचेंवमन ॥ भलेंतेथेंअवलोकन ॥ कदापिनकरि
ती ॥ ३० ॥ मनापासूनभक्तिकरणें ॥ उत्तमगूणअगत्यधरणें ॥ तयामहापुरुषाकारणें ॥ धुंडीतयेती ॥ ३१ ॥ ऐसाजोमहा
नुभाव ॥ तेणेंकरावासमुदाव ॥ भक्तियोगेंदेवाधिदेव ॥ आपुलाकरावा ॥ ३२ ॥ आपणअवचितेंमरोनजावें ॥ मगभजन
कोणेंकरावें ॥ याकारणेंभजनासलावावें ॥ बहुतलोकां ॥ ३३ ॥ आमचीप्रतिज्ञाऐशी ॥ काहींनमागावेंशिष्यासी ॥ आ

पणामागणें जगदीशासी॥ भजतजावें॥ ३४॥ याकारणेंसमुदाव ॥ झालापाहिजेमहोत्साह ॥ हातोपातीदेवाधिदेव ॥
बोलेसाकरावा॥ ३५॥ आतांसमुदायाकारणें ॥पाहिजेतदोनीलक्षणें ॥ श्रोतींयेथंसावधपणें॥ मनघालावें ॥ ३६॥
जेणेंबहुतांसघडेभक्ति ॥ तेहेरोकडीप्रबोधशक्ति ॥बहुताचेंमनोगतहोती ॥ येतलेंपाहिजे॥ ३७॥मागाबोलिलेउत्तम
गुण ॥तयासमानितीप्रमाण॥ प्रबोधशक्तीचेंलक्षण ॥पुढेंचाले ॥ ३८ ॥ बोलण्यासारिखेंचालणें ॥स्वयेकरूनबोल
णें ॥ तयांचीवचनेंप्रमाणें ॥मानितीजनीं॥ ३९॥ जेंजनासीमानेना ॥ तेआपुलेनयेमना॥ आपणएकलाजननाना
सृष्टीमध्यें ॥ ४०॥ ह्मणोनसांगातीअसावें॥ मानतमानतशिष्यकरावे॥ हळूहळुशेवटान्यावेंविवेकानें ॥ ४१॥ परं
तुहींविवेकाचींकामें॥ विवेकीकरितीलनेमें॥ इतरतेबापुडेभ्रमें ॥ भांडोंचलागले॥ ४२ ॥ बहुतांसीभाडतांएक
ला ॥सैन्यावाचूनखुरवला॥ याकारणेंबहुताला ॥राजीराखावें॥ ४३॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादे-
द्वादशदशकेउत्तमपुरुषनिदर्शननामदशमःसमासः॥ १०॥ ॥ ॥

॥अथदासबोधेत्रयोदशदशकप्रारंभः॥

श्रीगणेशायनमः॥ ॥आत्माअनात्माविवेककरावा॥करूनबराविवरावा॥विवरोनसदृढधरावा॥जीवांमध्यें॥१
आत्माकोणअनात्माकोण॥त्याचेंकरावेंविवरण॥तेंचिआतांनिरूपण॥सावधऐका॥२॥च्यारीखाणीच्यारीवाणी
॥चौऱ्यायशीलक्षजीवयोनी॥संख्याबोलिलीपुराणीं॥वर्ततीआतां॥३॥नानाप्रकारिचींशरीरें॥वर्ततांदिसतीऊ-
परें॥तयामध्येंनिर्धारें॥आत्माकवणु॥४॥दृष्टीमध्येंपाहतो॥श्रवणामध्येंऐकतो॥रसनेमध्येंस्वादघेतो॥प्रत्य-
क्षआतां॥५॥घ्राणामध्येंवासघेतो॥सर्वांगीतोस्पर्शतो॥वाचेमध्येंबोलवितो॥जाणोनिशब्द॥६॥सावधानआ
णिचंचळ॥चहूंकडेचळवळ॥एकलाचिचालवीसकळ॥इंद्रियद्वारें॥७॥पायेंचालवीहातहालवी॥भृकुटीपा-
लवीडोळाघालवी॥संकेतखुणाबोलवी॥तोचिआत्मा॥८॥धिटाईलाजवीखाजवी॥खोकवीओकवीथुंकवी॥
अन्नजेऊनउदकसेवी॥तोचिआत्मा॥९॥मळमूत्रत्यागकरी॥शरीरमात्रसांवरी॥प्रवृत्तिनिवृत्तिविवरी॥तोचिआ-
त्मा॥१०॥ऐकेदेखेहुंगेचाखे॥नानाप्रकारेंवोळखे॥संतोषपावेआणिधाके॥तोचिआत्मा॥११॥आनंदविनोदउद्वे-
गचिंता॥कायाछायामायाममता॥आत्मत्वेंपावेसमता॥तोचिआत्मा॥१२॥पदार्थाचिआस्थाधरी॥जनींवाईटबरें
करी॥आपल्यांराखेपरांव्यामारी॥तोचिआत्मा॥१३॥युद्धेंहोतांदोन्हींकडे॥नानाशरीरींवावडे॥परस्परेंपाडीपडे॥
तोचिआत्मा॥१४॥तोयेतोजातोदेहींवर्ततो॥हांसतोरडतोप्रस्तावतो॥समर्थकरंटाहोतो॥व्यापासारिखा॥१५॥
होतोलंडीहोतोबळकट॥होतोविद्यावंतहोतोधट॥न्यायवंतहोतोउद्धट॥तोचिआत्मा॥१६॥धीरउदारकृपण॥
वेडाआणिविचक्षण॥उत्संकआणिसहिष्णु॥तोचिआत्मा॥१७॥विद्याकुविद्यादोहींकडे॥आनंदरूपवावडे॥जे १
थेंतेथेंसर्वांकडे॥तोचिआत्मा॥१८॥निजेउठेबैसेचाले॥धांवेधांवडीडोलेतोले॥सोइरेधाइरेकेले॥तोचिआत्मा

॥१९॥पोथीवाचीअर्थसांगे॥तालधरीगाऊंलागे॥वादविवादवाउगे॥तोचिआत्मा॥२०॥आत्मानस्तांदेहांतरीं
॥मगतेंप्रेतसचराचरीं॥देहसंगेंसकलकरी॥सकळकांहीं॥२१॥येकेवीणयेककाये॥कामानयेवांयाजाये॥ह्म
णोनिहाउपाये॥देहयोगें॥२२॥देहअनित्यआत्मानित्य॥हाविवेकनित्यानित्य॥अवघेंसूक्ष्माचेंकृत्य॥जाणती-
ज्ञानी॥२३॥पिंडींदेहधर्ताजीव॥ब्रह्मांडींदेहधर्ताशिव॥ईश्वरतनुचतुष्टय॥ईश्वरधर्ता॥२४॥त्रिगुणापरताजो
ईश्वर॥अर्धनारीनटेश्वर॥सकळसृष्टीचाविस्तार॥तेथूनजाहला॥२५॥बरवेंविचारूनपांहीं॥स्त्रीपुरुषतेथेंना
हीं॥चंचळरूपयेतें कांहीं॥प्रत्ययासी॥२६॥मुळींहुनीशेवटवरी॥ब्रह्मादिपिपीलिकादेहधारी॥नित्यानित्यवि
वेकचतुरीं॥जाणिजेऐसा॥२७॥जडतितुकेंअनित्य॥आणिसूक्ष्मतितुकेंनित्य॥याहीमध्येंनित्यानित्य॥पुढेंनिरो
पिलें॥२८॥स्थूलसूक्ष्मवोलांडिलें॥कारणमहाकारणसांडिलें॥विराटहिरण्यगर्भखंडिलें॥विवेकानें॥२९॥अव्या
कृतमूळप्रकृती॥तेथेंजाऊनिबैसलीवृत्ति॥तेवृत्तिव्हावयानिवृत्ति॥निरूपणऐका॥३०॥आत्मानात्माविवेकबो
लिला॥चंचळआत्माप्रत्ययाआला॥पुढिलियेसमासीनिरोपिला॥सारासारविचार॥३१॥ ॥इतिश्रीदासबोधे
गुरुशिष्यसंवादेत्रयोदशदशकेआत्मानात्मविवेकनामप्रथमःसमासः॥१॥ ॥ऐकासारासारविचार॥उभार-
लेंजगडंबर॥त्यांतकोणसारकोणअसार॥विवेकेंवोळखावें॥१॥दिसेलतेंनासेल॥आणियेईलतेंजाईल॥जेंअस
तांचिअसेल॥तेंचिसार॥२॥मागांआत्मानात्मविवेकबोलिला॥आत्मावोळखूनसांडिला॥आत्माजाणतांलागला
॥मुळींचातंतु॥३॥मुळींजेराहिलीवृत्ति॥तेज्ञालीपाहिजेनिवृत्ति॥सारासारविचारश्रोतीं॥बरापाहावा॥४॥नित्या-
नित्यविवेककेला॥आत्मानित्यसानिवडिला॥निवृत्तिरूपेंहेतउरला॥निर्विकारीं॥५॥हेनह्मणिजेतोचंचळ॥निर्गु

णह्मणिजेतेंनिश्चळ॥ सारासारविचारेंचंचळ॥ होऊनजातें॥ ६॥ चळेह्मणोनितेचंचळ॥ नचळेह्मणोनिनिश्चळ॥ निश्च
ळींउडेचंचळ॥ निश्चयेंसीं॥ ७॥ ज्ञानआणिउपासना॥ दोन्हीएकचिपाहाना॥ उपासनेकरितांजना॥ जगदोद्धार॥ ८॥ द्र
ष्टासाक्षीजाणता॥ ज्ञानघनचैतन्यसत्ता॥ ज्ञानदेवचितत्वता॥ बरेंपाहा॥ ९॥ त्याज्ञानाचेंविज्ञानहोतें॥ शोधूनपाहावा
बहुमतें॥ चंचळअवघेंनासतें॥ येणेंप्रकारें॥ १०॥ नाशिवंतनासेलकींनासेना॥ ऐसाअनुमानचिआहेमना॥ तरीतो·
पुरुषसहसाज्ञाना॥ अधिकारीनव्हे॥ ११॥ नित्यनिश्चयेंकेला॥ संदेहउरतचिगेला॥ तरीतोजाणावाचाहावला॥ महां
मृगजळीं॥ १२॥ क्षयचिनाहींजोअक्षयी॥ व्यापकपणेंसर्वांठाईं॥ तेथेंहेतसंदेहनाहीं॥ निर्विकारी॥ १३॥ जेउदंडघन·
दाट॥ आद्यमध्यशेवट॥ अचळअढळअतूट॥ जैसेंतैसें॥ १४॥ पाहातांजैसेंगगन॥ गगनाहूनतेंसघन॥ जनचिना·
हींनिरंजन॥ सदोदित॥ १५॥ चर्मचक्षूज्ञानचक्षु॥ हातोअवघापूर्वपक्ष॥ निर्गूणठाईंचाअलक्ष॥ लक्षवेना॥ १६॥ सं
गत्यागेंवीणकांहीं॥ परब्रह्महोणारनाहीं॥ संगत्यागकरूनिपांहीं॥ मौन्यगर्भी॥ १७॥ निर्शितांअवघेंचनिर्शिलें॥ चं
चळतितुकेंनिघोनगेलें॥ निश्चळपरब्रह्मउरलें॥ तेंचिसार॥ १८॥ आठवादेहमूळमाया॥ निर्सोनिगेल्याअष्टकाया॥ सा·
धुसांगतीउपाया॥ कृपाळुपणें॥ १९॥ सोहंहंसतत्वमसि॥ तेंतूंब्रह्मआहेसी॥ विचारपाहातांस्थितीऐसी॥ सहजचिहोते॥
॥ २०॥ साधकअसोनब्रह्मउरलें॥ तेथेंवृत्तिशून्यझालें॥ सारासारविचारिलें॥ येणेंप्रकारें॥ २१॥ तेंतापेनानानिवेना॥ तेंउ·
जळेनानाकाळवंडेना॥ डहुळेनानावितळेना॥ परब्रह्मतें॥ २२॥ तेंभिजेनानावाळेना॥ तेंविझेनानाजंळेना॥ जयासको·
णीचिनेईना॥ परब्रह्मतें॥ २३॥ दिसेनानाभासेना॥ उपजेनानानासेना॥ तेंयेइनानाजायेना॥ परब्रह्मतें॥ २४॥ जैसंस्मु· २
खचिचहूंकडे॥ जेथेंदृश्यभासउडे॥ धन्यसाधुतोपहुडे॥ निर्विकारीं॥ २५॥ निर्विकल्पकल्पनातीत॥ तोचिओळखवा

वासंत॥ येरअवघेचिअसंत॥ भ्रमरूप॥२६॥ खोटेंसांडुनखरें घ्यावें॥ तरीचपरीक्षवंतह्मणावें॥ असारसांडुनसा
रघ्यावें॥ परब्रह्मतें॥२७॥ जाणतांजाणतांजाणीवजाते॥ आपलीवृत्तितद्रूपहोते॥ आत्मनिवेदनीभक्तीतें॥ ऐसीअ
सो॥२८॥ याच्यांशेभुक्तिमुक्तिबोलावी॥ लक्षांशेंतद्रूपताविवरावी॥ विवरितांहेतुतुरवी॥ तेतद्रूपता॥२९॥ सद्रूपचि
द्रूपआणितद्रूप॥ स्वस्वरूपह्मणिजेआपलेंरूप॥ आपुलेंरूपह्मणिजेअरूप॥ तत्वनिर्शनाउपरी॥३०॥ ॥इतिश्री
दासबोधेगुरुशिष्यसंवादेत्रयोदशदशकेसारासारनिरूपणंनाम द्वितीयःसमासः॥२॥ ॥ब्रह्मघनआणिपो
कळ॥ आकाशाहूनिविशाळ॥ निर्मळआणिनिश्चळ॥ निर्विकारी॥१॥ ऐसेंचिअस्तांकितेककाळ॥ तेथेंआरंभिलाभूगो
ळ॥ तयाभूगोळाचेंमूळ॥ सावधऐका॥२॥ परब्रह्मअसतांनिश्चळ॥ तेथेंसंकल्पउठिला चंचळ॥ तयासिबोलिजेकेव
ळ॥ आदिनारायण॥३॥ मूळमायाजगदेश्वर॥ त्यासिह्मणिजेषड्गुणेश्वर॥ अष्टधाप्रकृतीचाविचार॥ तेथेंपाहा॥४॥ ऐ
लीकडेगुणक्षोभिणी॥ तेथेंजन्मघेतलात्रिगुणीं॥ मूळवोंकाराचीमांडणी॥ तेथूनिजाणावी॥५॥ अकारउकारमकार॥
तिन्हीमिळोनवोंकार॥ पुढेंपंचभूतांचाविस्तार॥ विस्तारला॥६॥ आकाशह्मणिजेअंतरात्म्यासीं॥ तयापासोनिजन्मवा
योसीं॥ तयावायूपासूनतेजासी॥ जन्मजाहला॥७॥ वायूच्याकातराघसवटे॥ तेणेंऊष्णवन्हीपेटे॥ सूर्यबिंबतेंप्रगटे॥
तयेठायीं॥८॥ वारावाजतोशीतळ॥ तेथेंनिर्माणझालेंजळ॥ तेंजळआळूनिभूगोळ॥ निर्माणजाहला॥९॥ त्याभूगो
ळाचेपोटीं॥ अनंतबीजांचियाकोटी॥ पृथ्वीपाण्यांहोतांभेटी॥ अंकूरनिघती॥१०॥ पृथ्वीवल्लीनानारंग॥ पत्रेंपुष्पांचेत
रंग॥ नानास्वादतेथेंमग॥ फळेंजाहलीं॥११॥ पत्रेंपुष्पेंफळेंमुळें॥ नानावर्णनानारसाळें॥ नानाधान्येंअन्नेंकेवळें॥ ते
थूनजाहालीं॥१२॥ अन्नापासूनिझालेंरेत॥ रेतापासूनप्राणीनिपजत॥ ऐसीहेरोकडीप्रचीत॥ उत्पत्तीची॥१३॥ अंड

जजारजस्वेदजउद्भिज॥ पृथ्वीआणिसकळांचेंबीज॥ ऐसेंहेंनवलचोज॥ सृष्टिरचनेचें॥ १४॥ च्यारीखाणीच्यारीवाणी॥
चौन्यायशीलक्षजीवयोनी॥ निर्माणझालेलोकतिन्ही॥ पिंडब्रह्मांड॥ १५॥ मूळींअष्टधाप्रकृती॥ अवघेपाण्यापासूनजन्मती॥ पाणीनस्तांमरती॥ सकळप्राणी॥ १६॥ नव्हेअनुमानाचेंबोलणें॥ त्याचावराप्रत्ययोघेणें॥ वेदशास्त्रेंपुराणें॥ प्रत्ययेंघ्यावीं॥ १७॥ जेंआपल्याप्रत्ययायेईना॥ तेंअनुमानिकघ्यावेंना॥ प्रत्ययेंवीणसकलजना॥ व्यवसायनाहीं॥ १८॥ व्यवसायेंप्रवृत्तिनिवृत्ति॥ दोहींकडेपाहिजेप्रचीती॥ प्रचीतीवीणअनुमानेंअसती॥ तेविवेकहीण॥ १९॥ ऐसासृष्टिरचनेचाविचार॥ सकळींबोलिलाप्रकार॥ आतांविस्ताराचासंहार॥ तोहीऐका॥ २०॥ मुळापासूनशेवटवरी॥ अवघाआत्मारामविकरी॥ करीआणिविचरी॥ यथायोग॥ २१॥ पुढेंसंहारनिरोपिला॥ श्रोतींपाहिजेऐकिला॥ इतुक्याउपरीझाला॥ समासपूर्ण॥ २२॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेत्रयोदशदशकेउभारणिनिरूपणंनामतृतीयःसमासः॥ ३॥ ॥ पृथ्वीसहोईलअंत॥ भूतांसमांडेलकल्पांत॥ ऐसासमाचारसाद्यंत॥ शास्त्रींनिरोपिला॥ १॥ शतवर्षेंअनावृष्टी॥ तेणेंजळेलहेसृष्टि॥ पर्वतमावतीऐसीसृष्टी॥ भूमीचतडके॥ २॥ बाराकळींसूर्यमंडळ॥ कीर्णापासूनिनिघतीज्वाळ॥ शतवरुषेंभूगोळ॥ दहनहोये॥ ३॥ सिंदुरवर्णवसुंधरा॥ ज्वाळालागतीफणिवरा॥ तोआह्याळोनसरारा॥ विषवमी॥ ४॥ त्याविषाच्याज्वाळानिघती॥ तेणेंपाताळेंजळती॥ महापातकेंभस्महोती॥ पाताळलोक॥ ५॥ तेथेंमहाभूतखवळती॥ प्रळयवातसूटती॥ प्रळयपावकएकवटती॥ चहूंकडे॥ ६॥ तेथेंअक्रारुद्रखवळले॥ बारासूर्यकडाडिले॥ पावकमात्रएकवटिले॥ प्रळयकाळीं॥ ७॥ वायोबीजांचेंतडाखे॥ तेणेंपृथ्वीअवघीचतडके॥ कठिणत्वअवघेंचिफांके॥ चहूंकडे॥ ८॥ तेथंमेरूचीकोणगणना॥ कोणसांभाळीतकोणा॥ चंद्रसूर्यतारांगणा॥ मूसजाहली॥

॥९॥ पृथ्वीनें विरी सांडिली ॥ अवघी धगधगायमान झाली ॥ ब्रह्मांडभट्टी जळोन गेली ॥ एकसरां ॥ १० ॥ भाजलाचुना जळीं
विरे ॥ तैसा पृथ्वीस धीर न धरे ॥ विरि सांडूनियां त्वरें ॥ जळीं मिळाली ॥ ११ ॥ शेष कूर्म वराह गेला ॥ पृथ्वीचा आधार तुटला ॥
सत्व सांडून जळाला ॥ मिळोन गेला ॥ १२ ॥ तेथें प्रळय मेघ उचलले ॥ कठीण घोषें गर्जिनले ॥ अखंड विजा कडकडिले ॥ ध्व
निघोष ॥ १३ ॥ पर्वतप्राय पडती गारा ॥ पर्वत उडती ऐसा वारा ॥ निबड तया अंधकारा ॥ उपमाच नाहीं ॥ १४ ॥ सिंधुन द्या ए
कवटल्या ॥ नेणों नभीहूनि रिचवल्या ॥ संधी नाहीं धारा मिळाल्या ॥ अखंड पाणी ॥ १५ ॥ तेथें मच्छ कूर्म सर्प पडती ॥ पर्व
तासारिखे दिसती ॥ गर्जना होतां मिसळती ॥ जळांत जळे ॥ १६ ॥ सप्तसिंधू अवर्णि गेले ॥ अवर्ण वेदें मोकळे झाले ॥ जळ
रूप झालिया खवळले ॥ प्रळयपावक ॥ १७ ॥ ब्रह्मांड ऐसा तसलोहो ॥ शोषी जळाचा संमोहो ॥ तैसे जळ झाले पाहो ॥ अपू
र्व मोठें ॥ १८ ॥ तेणें आटोन गेलें पाणी ॥ असंभाव्य माजला वन्ही ॥ तया वन्हीस केली झडपणी ॥ प्रळयवातें ॥ १९ ॥ दीपा
स पालव घातला ॥ तैसा प्रळयें पावक विझाला ॥ पुढें वायो प्रबळला ॥ असंभाव्य ॥ २० ॥ उदंड पोकळी थोडा वारा ॥ ते
णें वितळोन गेला सारा ॥ पंचभूतांचा पसारा ॥ आटोपला ॥ २१ ॥ महद्भूत मूळमाया ॥ विस्मरणें वितुळे काया ॥ पदार्थ
मात्र राहावया ॥ ठाव नाहीं ॥ २२ ॥ दृश्य हलकल्लोळें नेणें ॥ जड चंचळ वितुळले ॥ याउपरि शाश्वत उरलें ॥ परब्रह्म
तें ॥ २३ ॥ ॥ इति श्रीदासबोधे गुरु० त्रयोदशदशके प्रळयनिरूपणंनाम चतुर्थः समासः ॥ ४ ॥ ॥ कोणी एक
दोघे जण ॥ पृथ्वी फिरती उदासीन ॥ कालक्रमणें लागून ॥ कथा आरंभिली ॥ १ ॥ श्रोता पुसे वक्तयासी ॥ कहाणी
सांगा बरवीसी ॥ वक्ता ह्मणे श्रोतयासी ॥ सावध ऐका ॥ २ ॥ एक स्त्री पुरुषें होतीं ॥ उभयतांमध्यें बहु प्रीती ॥ एकरूपें
ची वर्तती ॥ भिन्न नाहीं ॥ ३ ॥ ऐसा कांहीं एक काळ लोटला ॥ तयास एक पुत्र झाला ॥ कार्यकर्ता आणि भला ॥ सर्वविष

यीं॥ ४॥ पुढें त्यासही झाला कुमर॥ तो पित्याहून आतुर॥ कांहीं तदर्थ चतुर॥ व्यापकपणें॥ ५॥ तेणें व्याप उदंड केला
॥ बहुत कन्यापुत्र व्याला॥ उदंड लोक संचिला॥ नाना प्रकारें॥ ६॥ त्याचा पुत्र जो ज्येष्ठ॥ तो अज्ञान आणि रागीट॥ अ-
थवा चुकतां नीट॥ संहार करी॥ ७॥ पिता उगाच बैसला॥ लेंकें बहुत व्याप केला॥ सर्व जाणता भला॥ ज्येष्ठ पुत्र॥ ८
नातु त्याचें अर्ध जाणे॥ पणतू तो कांहींच नेणे॥ चुकतां संहारणें॥ महा क्रोधी॥ ९॥ लेंक सकळांचें पाळण करी॥ नातु मे
ळवी वरच्यावरी॥ पणतू चुकल्या संहार करी॥ अकस्मात॥ १०॥ नेमस्तपणें वंश वाढला॥ विस्तार उदंडचि झाला॥ ऐ
सा बहुत काळ गेला॥ आनंदरूप॥ ११॥ विस्तार वाढला गणवेना॥ वडिलांस कोण्ही च मानीना॥ परस्परें कित्तुमना॥
बहुत पडिला॥ १२॥ उदंड घरकलह लागला॥ तेणें कित्येक संहार झाला॥ विपट पडिलें थोरथोरांला॥ बेबंद जाहले॥
॥ १३॥ नेणपणें भरीं भरले॥ मगते अवघेच संव्हारले॥ जैसे यादव निमाले॥ उन्मत्तपणें॥ १४॥ बापलेंक नातू पणतू॥
सकळांचा झाला निःपातु॥ कन्यापुत्र हेतुमातु॥ अणुमात्र नाहीं॥ १५॥ ऐसी काहणी जो विवरला॥ तो जन्मापासून सू
टला॥ श्रोता वक्ता धन्य झाला॥ प्रचीतीनें॥ १६॥ ऐसी काहणी अपूर्व जेतें॥ उदंड वेळ होत जातें॥ इतुकें बोलून गोसावि
तें॥ निवांत जाहले॥ १७॥ आमची काहणी सरो॥ तुमचे अंतरीं भरो॥ ऐसें बोलणें विवरो॥ कोणी तरी॥ १८॥ चुकत वां
कत आठवलें॥ इतुकें संकळीत बोलिलें॥ न्यूनपूर्ण क्षमा केलें॥ पाहिजे श्रोतीं॥ १९॥ ऐसी काहणी निरंतर॥ विवेकें
ऐकती जे नर॥ दास ह्मणे जगदोद्धार॥ तेचि करिती॥ २०॥ त्या जगदोद्धाराचें लक्षण॥ केलें पाहिजे विवरण॥ सार नि-
वडावें निरूपण॥ यासि बोलिजे॥ २१॥ निरूपणीं प्रत्ययें विवरावें॥ नाना तत्व कोडें उकलावें॥ समजतां समजतां व्हा ·४
वें॥ निःसंदेह॥ २२॥ विवरोन पाहातां अष्टदेह॥ पुढें सहजचि निःसंदेह॥ अखंड निरूपणें राहे॥ समाधान॥ २३॥ तत्वां

चागल्बलाजेथे॥ निवांत केसें असेल नेथे॥ याकारणें गुजपरतें॥ कोण्हीएकें असावें॥२४॥ ऐसा सूक्ष्म संवाद॥ केला-
चिकरावा विशद॥ पुढिले समासीं लघुबोध॥ सावध ऐका॥२५॥ ॥ इतिश्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादे त्रयोदश
दशके काहणि निरूपणंनाम पंचमः समासः॥५॥ ॥ जें बोलिजे तिपंचतत्वें॥ त्यांची अभ्यासाविना वें॥ तद्रुपरिस्वा
नुभवें॥ रूपें जाणावीं॥१॥ यामध्यें शाश्वत कोण॥ आणि अशाश्वत कोण॥ ऐसें करावें विवरण॥ प्रत्ययाचें॥२॥ पंचभू
तांचा विचार॥ नावरूप सारासार॥ तो चि बोलिजेल निर्धार॥ सावध ऐका॥३॥ पृथ्वी अप तेज वायु आकाश॥ नावें बोलि
लीं सावकाश॥ आतां रूपाचा विश्वास॥ श्रवण करावा॥४॥ पृथ्वी ह्मणिजे ते धरणी॥ आप ह्मणिजे तें पाणी॥ तेज ह्मणि
जे अग्नि तरणि॥ सतेजादिक॥५॥ वायु ह्मणिजे तो वारा॥ आकाश ह्मणिजे पैस सारा॥ आतां शाश्वत तें विचारा॥ आ-
पुले मनीं॥६॥ एकशीत चांचपावें॥ ह्मणिजे वर्म पडेठावें॥ तैसें थोड्या अनुभवें॥ बहुत जाणावें॥७॥ पृथ्वी रचते आणि
खपते॥ हें तों प्रत्ययास येतें॥ नाना रचना होन जाते॥ सृष्टीमध्यें॥८॥ ह्मणोन रचतें तें खचतें॥ आप तेहीं आटोन जातें॥
तेज हीं प्रगटोन विझतें॥ वारें हीं नराहे॥९॥ अवकाश नाममात्र आहे॥ तें हीं विचारितां नराहे॥ एवं पंचभूतीक राहे॥ हें तों
घडेना॥१०॥ ऐसा पांचाभूतांचा विस्तार॥ नाशिवंत हा निर्धार॥ शाश्वत आत्मा निराकार॥ सत्य जाणावा॥११॥ तो आत्मा को
णा सकळेना॥ ज्ञानेवीण आकळेना॥ ह्मणोनि यासंतजना॥ विचारावें॥१२॥ विचारितां सज्जनाशीं॥ ते ह्मणती कीं अविना
शी॥ जन्ममृत्यु आत्मयासी॥ बोलोंच नये॥१३॥ निराकारीं भासे आकार॥ आणि आकारीं भासे निराकार॥ निराकार आ-
णि आकार॥ विवेकें ओळखावा॥१४॥ निराकार ह्मणावा नित्य॥ आकार ह्मणावा अनित्य॥ यासि बोलिजे नित्यानित्य॥ वि
चारणा॥१५॥ सारीं भासे असार॥ आणि असारीं भासे सार॥ सारासार विचार॥ शोधून पाहावा॥१६॥ पंचभूतीक तें मायिक

परंतुभासेअनेक॥आणिआत्माएक॥व्यापूनअसे॥१७॥चहूंभूतांमध्येंगगन॥तैसेंगगनीअसेसघन॥नेहटूनपाहतांअ
भिन्न॥गगनआणिवस्तु॥१८॥उपाधियोगेंचिआकाश॥उपाधिनसतांनिराभास॥निराभासतेंअविनाश॥तैसेंगगन॥१९॥
आतांअसोहेविवंचना॥परंतुजेंपाहतांनासेना॥तगेतेंचिअनुमाना॥विवेकेंआणावें॥२०॥परमात्मातोनिराकार॥जा
णिजेहाचिविचारसार॥आणिआपणकोणहाविचार॥पाहिलापाहिजे॥२१॥देहासअंतयेतां॥वायोजातोतत्वतां॥ल
टिकेंह्मणालतरीआतां॥श्वासोश्वासधरावा॥२२॥श्वासकोंडतांदेहपडे॥देहपडतांह्मणतीमडें॥मड्यासकर्तुत्वनघडे॥क
दाकाळीं॥२३॥देहावेगळावायुनकरी॥वायुवेगळादेहनधरी॥विचारपाहतांकांहींचनकरी॥एकावेगळेंएक॥२४॥उगें
चपाहतांमनुष्यदिसे॥विचारघेतांकांहींचनसे॥अभेदभक्तीचेंलक्षणऐसें॥ओळखावें॥२५॥कर्ताआपणऐसेंह्मणावें॥
तरीआपलेइच्छेसारिखें व्हावें॥इच्छेसारिखेंनहोतांमानावें॥अवघेंचिवाव॥२६॥ह्मणोनकर्तानव्हेकीआपण॥तेथेंभो
क्ताकैंचाकोण॥हेंचिविचाराचेंलक्षण॥अविचारेंनघडे॥२७॥अविचारआणिविचार॥जैसाप्रकाशआणिअंधकार॥विका
रआणिनिर्विकार॥एकनव्हेकीं॥२८॥जेथेंनाहींविवंचना॥तेथेंकांहींचचालेना॥खरेंतेंचिअनुमाना॥कदांनये॥२९॥प्रत्य
यासिबोलिजेन्यायें॥अप्रत्ययतोअन्यायें॥जात्यांधासपरीक्षाकाय॥नानारत्नांची॥३०॥ह्मणोनज्ञाताधन्यधन्य॥जोनिर्गुणे
सिअनन्य॥आत्मनिवेदनेंमान्य॥परमपुरुष॥३१॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेत्रयोदशदशकेलघुबोधनिरू
पणंनामषष्ठःसमासः॥६॥ ॥निर्मळनिश्चळनिराभास॥तयासदृष्टांतआकाश॥आकाशह्मणिजेअवकाश॥पसर
लापैस॥१॥आधींपैसमगपदार्थ॥प्रत्ययपाहतांयथार्थ॥प्रत्ययेंवीणव्यर्थ॥सकळकांहीं॥२॥ब्रह्मजाणिजेतेंनिश्चळ॥आ
त्माह्मणिजेतोचंचळ॥तयासदृष्टांतकेवळ॥वायुजाणावा॥३॥घटाकाशदृष्टांतब्रह्मांचा॥घटींबिंबदृष्टांतआत्म्याचा॥वि

वरितां अर्थ दोहींचा ॥ भिन्न आहे ॥ ४ ॥ भूत ह्मणिजे जितुकें झालें ॥ झालें तितुकें निमालें ॥ चंचळ आलें आणि गेलें ॥ ऐसें जाणावें
॥ ५ ॥ अविद्या जड आत्मा चंचळ ॥ जड कर्पूर आत्मा अनळ ॥ दोन्ही जळोन तात्काळ ॥ विझोन जाती ॥ ६ ॥ ब्रह्म आकाश निश्चळ
जाती ॥ आत्मा वायू चंचळ जाती ॥ परिक्षवंत परिक्षती ॥ खरें कीं खोटें ॥ ७ ॥ जड अनेक आत्मा एक ॥ ऐसा आत्मानात्मविवेक ॥
जगावर्तची जगन्नायक ॥ तयास ह्मणावें ॥ ८ ॥ जड अनात्मा चेतवी आत्मा ॥ सर्वी वर्ते सर्वात्मा ॥ अवघा मिळोन चंचळ आत्मा
॥ निश्चळ नव्हे ॥ ९ ॥ निश्चळ तें परब्रह्म ॥ तेथें नाहीं दृश्यभान ॥ विमळ ब्रह्म तें निभ्रम ॥ जैसें तैसें ॥ १० ॥ आधी आत्मानात्मावि
वेक थोर ॥ मग सारासार विचार ॥ सारासार विचारें संहार ॥ प्रकृतीचा ॥ ११ ॥ विचारें प्रकृति संहारे ॥ दृश्य असतांच वोसरे ॥ अं
तरात्मा निर्गुणीं संचरे ॥ अध्यात्मश्रवणें ॥ १२ ॥ चदतां अर्थ लागला ॥ तरि अंतरात्मा चदतचि गेला ॥ उतरल्या अर्थें उतरला भूमं
डळीं ॥ १३ ॥ अर्था सारिखा आत्मा होतो ॥ जिकडे नेला तिकडे जातो ॥ अनुमानें संदेहीं पडतो ॥ कांहीं एक ॥ १४ ॥ निःसंदेह अर्थ
चालिला ॥ तरी आत्मा निःसंदेहचि झाला ॥ अनुमान अर्थें झाला ॥ अनुमानरूपी ॥ १५ ॥ नवरसीक अर्थ चाले ॥ श्रोते तद्रूपचि
झाले ॥ चाटपणें होऊन गेले ॥ चाटचि अवघे ॥ १६ ॥ जैसा जे सापडे प्रसंग ॥ तैसे गुह्याचे रंग ॥ याकारणें उत्तममार्ग ॥ पाहोन
धरावा ॥ १७ ॥ उत्तम अन्नें बोलतगेले ॥ तरि मन अन्नाकारचि झालें ॥ लावण्यवनितेचें वर्णिलें ॥ तरि मन तेथेंचि बैसे ॥ १८ ॥
पदार्थवर्णन आघवें ॥ कितीह्मणोन सांगावें ॥ परंतु अंतरीं समजावें ॥ होय कीं नव्हे ॥ १९ ॥ जेंजें देखिलें आणि ऐकिलें ॥ तें अं
तरीं सद्दढ बैसलें ॥ हीत अनहीत परिक्षिलें ॥ परिक्षवंतीं ॥ २० ॥ याकारणें सर्व सांडावें ॥ एक देवास धुंडावें ॥ तरी वर्म पडे ठा
वें ॥ कांहीं एक ॥ २१ ॥ नाना स्फरवें देवें केलीं ॥ लोकें न यास चुकलीं ॥ ऐशी चुकतांच गेलीं ॥ जन्मवरी ॥ २२ ॥ सर्व सांडून शोधाम्
जला ॥ ऐसा देवचि बोलिला ॥ लोकीं शब्द अमान्य केला ॥ भगवंताचा ॥ २३ ॥ ह्मणोनि नाना दुःखें भोगिती ॥ सर्व कोळकष्टी-

होती॥ मनीं सुखचि इच्छिती॥ परंतें कैंचें॥ २४॥ उदंड सूख जया लागलें। वेडें तयास चूकलें॥ सुख सुख ह्मणतां चमे
ले॥ दुःख भोगितां॥ २५॥ शाहण्यानें ऐसें न करावें। सूख होय तेंचि करावें। देवास धुंडीत जावें॥ ब्रह्मांडापरतें॥ २६
मुख्य देव चि ठाईं पडला॥ मग काय उणें तयाला॥ लोक वेडे विवेकाला॥ सांडूनि जाती॥ २७॥ विवेकाचें फळ तें सु
ख॥ अविवेकाचें फळ तें दुःख॥ यांत मानेल तें अवश्यक॥ केलें पाहिजे॥ २८॥ कर्तयासि ओळखावें॥ यासि वि
वेक ह्मणावें॥ विवेक सांडितां व्हावें॥ परम दुःखी॥ २९॥ आतां असो हें बोलणें॥ कर्त्यास ओळखणें॥ आपलें हीत
विचक्षणें॥ चुकों नये॥ ३०॥ ॥ इतिश्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादे त्रयोदशदशके प्रत्ययनिरूपणंनाम स
प्तमः समासः॥ ७॥ ॥ श्रोता ह्मणे वक्तयासी॥ कोण कर्ता निश्चयेसी॥ सकळ सृष्टी ब्रह्मांडासी॥ कोणें केलें
॥ १॥ तंव बोलिले सभानायक॥ जें बोलिलें एकाहून एक॥ या बोलण्याचें कौतुक॥ श्रोतीं सादर परिसावें॥ २॥ ए
क ह्मणती कर्ता देव॥ एक ह्मणती कोण देव॥ आपुलाला अभिप्राव॥ सृष्टीमध्यें बोलती॥ ३॥ उत्तम मध्यम कनि
ष्ठ॥ भावार्थें बोलती पष्ट॥ आपुलाली उपासना श्रेष्ठ॥ मानिती जनीं॥ ४॥ कोण्ही एक ऐसें ह्मणती॥ कर्ता देव मंग
ळमूर्ती॥ एक ह्मणती सरस्वती सर्वकरी॥ ५॥ एक ह्मणती कर्ता भैरव॥ एक ह्मणती खंडेराव॥ एक ह्मणती बीर
देव॥ एक ह्मणती भगवती॥ ६॥ एक ह्मणती नरहरी॥ एक ह्मणती वनशंकरी॥ एक ह्मणती सर्वकरी॥ नारायणु
॥ ७॥ एक ह्मणती श्रीराम कर्ता॥ एक ह्मणती श्रीकृष्ण कर्ता॥ एक ह्मणती भगवंत कर्ता॥ केशवराज॥ ८॥ एक ह्म-
णती पांडुरंग॥ एक ह्मणती श्रीरंग॥ एक ह्मणती झोटिंग॥ सर्व करी॥ ९॥ एक ह्मणती मुंज्या कर्ता॥ एक ह्मणती सू
र्य कर्ता॥ एक ह्मणती अग्न कर्ता॥ सर्व कांहीं॥ १०॥ एक ह्मणती लक्ष्मी करी॥ एक ह्मणती मारुती करी॥ एक ह्मण-

तीधरित्रीकरी॥ सर्वकांहीं॥११॥ एकह्मणतीतुकाई॥ एकह्मणतीयमाई॥ एकह्मणतीसटवाई॥ सर्वकरी॥१२॥ एकह्मण
तीभार्गवकर्ता॥ एकह्मणतीवामनकर्ता॥ एकह्मणतीपरमात्माकर्ता॥ एकचिआहे॥१३॥ एकह्मणतीविरणाकर्ता॥ एक
ह्मणतीबस्वंणाकर्ता॥ एकह्मणतीरेवणाकर्ता॥ सर्वकांहीं॥१४॥ कोणीएकह्मणतीरवळ्याकर्ता॥ एकह्मणतीस्वामी-
कार्तिककर्ता॥ एकह्मणतीव्यंकटेशकर्ता॥ सर्वकांहीं॥१५॥ एकह्मणतीगुरुकर्ता॥ एकह्मणतीदत्तकर्ता॥ एकह्मणती
सुर्य्यकर्ता॥ वाटेयाजगन्नाथ॥१६॥ एकह्मणतीब्रह्माकर्ता॥ एकह्मणतीविष्णुकर्ता॥ एकह्मणतीमहेशकर्ता॥ निश्चये
सीं॥१७॥ एकह्मणतीपर्जन्यकर्ता॥ एकह्मणतीवायुकर्ता॥ एकह्मणतीकरूनअकर्ता॥ निर्गुणदेव॥१८॥ एकह्मणती-
मायाकरी॥ एकह्मणतीजीवकरी॥ एकह्मणतीसर्वकरी॥ प्रारब्धयोग॥१९॥ एकह्मणतीप्रयत्नकरी॥ एकह्मणतीस्व-
भावकरी॥ एकह्मणतीकोणकरी॥ कोणजाणे॥२०॥ ऐसाकर्त्याचाविचार॥ पुसतांभरलाबाजार॥ आतांकोणाचेंउत्त-
र॥ खरेंमानावें॥२१॥ जेहींजोदेवमानिला॥ कर्ताह्मणतीतयाला॥ ऐसालोकांचागलबला॥ वोसरेना॥२२॥ आपुलाल्या
साभिमानें॥ निश्चयकेलामनें॥ याचाविचारपाहणें॥ घडेचिना॥२३॥ बहुतलोकांचाबहुविचार॥ अवधाराहोंघाबाजा
र॥ परंतुयाचाविचार॥ ऐसाआहे॥२४॥ श्रोतींव्हावेंसावधान॥ निश्चयेंतोडावाअनुमान॥ प्रत्ययेंमानावाप्रमाण॥ जाण
तेपुरुषीं॥२५॥ जेंजेंकर्तयानेंकेलें॥ तेंतेंत्याउपरीझालें॥ कर्त्यापूर्वीआढळलें॥ नपाहिजेकीं॥२६॥ केलेंतेंपंचभूतीक॥
आणिपंचभूतीकब्रह्मादिक॥ तरीभूतांशेंपंचभूतीक॥ केलेंतेंघडेना॥२७॥ पंचभूतांसवेगळेंकरावें॥ मगकर्त्यासचो-
कखावें॥ पंचभूतीकस्वभावें॥ कर्त्यांतआलें॥२८॥ पंचभूतांवेगळेंनिर्गूण॥ तेथेंनाहींकर्तेपण॥ निर्विकारासिविकारकों
ण॥ लाऊंशके॥२९॥ निर्गुणासकर्तव्यनघडे॥ सगूणझाल्यांतसांपडे॥ आतांकर्तव्यताकोणेकडे॥ पडेपाहा॥३०॥ लटि-

थ्याचा कर्ता कोण ॥ हें पुसणें चि अप्रमाण ॥ ह्मणोन हे अप्रमाण ॥ जें स्वभावें चि जाहलें ॥ ३१ ॥ एक सगूण एक निर्गुण ॥ कोठें ला
ऊं कर्तेपण ॥ या अर्थाचें विवरण ॥ बरें पाहा ॥ ३२ ॥ सगुणें सगूण केलें ॥ तरी तें पूर्वी आहे झालें ॥ निर्गुणा स कर्तव्य लाविलें ॥
घचे कदा ॥ ३३ ॥ येथें कर्ता दिसेना ॥ प्रत्यय आणावा अनुमाना ॥ दृश्य सत्यत्वें असेना ॥ ह्मणोनियां ॥ ३४ ॥ केलें तें अवघें चि
लटिकें ॥ तरि कर्ता हें बोलणें चि फिकें ॥ वक्ता ह्मणे रे विवेकें ॥ बरें पाहा ॥ ३५ ॥ बरें पाहतां प्रत्यय आला ॥ तरी कां करावा गल
बला ॥ प्रचीत आलिया आपणाला ॥ अंतर्यामी ॥ ३६ ॥ आतां असो हें बोलणें ॥ विवेकी तो चि हें जाणे ॥ पूर्वपक्ष लागे उडवणें ॥
येर व्हीं अनिर्वाच्य ॥ ३७ ॥ तंव श्रोता करी प्रश्न ॥ देहीं सुखदुःख भोक्ता कोण ॥ पुढें हें चि निरूपण ॥ बोलिलें असे ॥ ३८ ॥ ॥
इति श्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादे त्रयोदशदशके कर्तानिरूपणंनाम अष्टमः समासः ॥ ८ ॥ ॥ आत्म्यास शरीरयोगें ॥
उद्वेग चिंता करणें लागे ॥ शरीरयोगें आत्मा जागे ॥ हें तों प्रगट चि आहे ॥ १ ॥ देह अन्न चि खाईना ॥ तरी आत्मा कदापि तगेना ॥
आत्म्याविण चेतना ॥ देहास केंची ॥ २ ॥ हें एका वेगळें एक ॥ करूं जातां निरर्थक ॥ उभय योगें कोणी एक ॥ कार्य चाले ॥ ३ ॥ दे
हाला नाहीं चेतना ॥ आत्म्यास पदार्थ उचलेना ॥ स्वप्नभोजनें भरेना ॥ पोट कांहीं ॥ ४ ॥ आत्मा स्वप्नअवस्थेंत जातो ॥ परंतु देहा
मध्यें ही असतो ॥ निदसुरेपणें खाजवितो ॥ चमत्कार पाहा ॥ ५ ॥ अन्नरसें वाढे शरीर ॥ शरीरप्रमाणें विचार ॥ हुडपणीं तदनं
तर ॥ दोन्ही लाहानाळती ॥ ६ ॥ उन्मत्तद्रव्य देह खातो ॥ देहयोगें आत्मा भुलतो ॥ विस्मरणें शुद्धि सांडितो ॥ सकळ कांहीं ॥ ७
देहानें घेतलें विष ॥ आत्मा जाय सावकाश ॥ वाढणें मोडणें आत्मयास ॥ नेमस्त आहे ॥ ८ ॥ वाढणें मोडणें जाणें येणें ॥ सुखदु
ख देहाचेनि गुणें ॥ नाना प्रकारें भोगणें ॥ आत्मयासी घडे ॥ ९ ॥ वारूळ ह्मणिजे पोकळ ॥ मुंग्यांचे मार्ग चि सकळ ॥ तैसें चि हें
केवळ ॥ शरीर जाणावें ॥ १० ॥ शरीर नाडीचा खेटा ॥ नाडीमध्यें पोकळ वाटा ॥ लहान थोर सगटा ॥ दाटल्या नाडी ॥ ११ ॥ प्रा॰

णीअन्नोदकघेतो॥ त्याचाअन्नरसहोतो॥ त्यासवायूप्रवर्ततो॥ श्वासोश्वासें॥ १२॥ नाडीद्वाराधांवेजीवन॥ जीवनामध्येंखे
ळेपवन॥ त्यापवनासरिसाजाण॥ आत्माहीविचरे॥ १३॥ तृषेनेंशोकलेंशरीर॥ आत्म्यासकळेहाविचार॥ मगउठोनधांवेश
रीर॥ उदकाकडे॥ १४॥ उदकमागेंशब्दबोलवी॥ मार्गपाहोनशरीरचालवी॥ शरीरअवघेंचहालवी॥ प्रसंगानुसार॥ १५
क्षुधालागतेऐसेंजाणतो॥ मगदेहालाउठवितो॥ अचावाचाबोलवितो॥ ज्यासीत्यासी॥ १६॥ बायकांतम्हणेझालेंझालें॥
देहसोंवळेंकरूनिआणिलें॥ पायांतभरोनचालविलें॥ तांतडितांतडी॥ १७॥ त्यासपात्रावरीबैसविलें॥ नेत्रींभरोनपात्र
पाहिलें॥ हातांकरवींआरंभिलें॥ आपोशन॥ १८॥ हातांकरवींउचलवी॥ मुखींजाऊनिमुखपसरवी॥ दांतांकरवींचाववी
॥ नेटेंनेटें॥ १९॥ आपणजिव्हेमध्येंखेळे॥ पाहतोपरिमळसोहळे॥ केंशागोडीखडाकळे॥ तत्काळथंकी॥ २०॥ अळणीक
ळतांमीठमागे॥ बायलेसम्हणेअगेकांगे॥ डोळेतापूनपाहोंलागे॥ रागेंरागें॥ २१॥ गोडीलागतांचआनंदे॥ गोडनसतां
परमखेदे॥ वांकडीगोष्टीअंतरींभेदे॥ आत्मयासी॥ २२॥ नानाअन्नाचीगोडी॥ नानास्वादनिवडी॥ तिखटलागतांचम
स्तकझाडी॥ आणिखोकी॥ २३॥ मिरपुडीघातलीफार॥ कायसेंकरितेस्वापर॥ जिव्हेकरवीकठिणोत्तर॥ बोलवीलागें॥
॥ २४॥ आज्यउदंडजेविला॥ सवेंचतांब्याउचलिला॥ घळघळांघेऊंलागला॥ सावकाश॥ २५॥ देहींस्फुरखदुःखभोक्ता॥
तोएकआत्माचिपाहतां॥ आत्म्यावीणदेहवृथा॥ मडेंहोय॥ २६॥ मनाच्याअनंतवृत्ती॥ जाणणेंतेंचिआत्मस्थिती॥ त्रैलो
कींजितुक्याव्यक्ति॥ तदनंतरींआत्मा॥ २७॥ जगामध्येंजगदात्मा॥ विश्वामध्येंविश्वात्मा॥ सर्वचालवीसर्वात्मा॥ नाना
रूपें॥ २८॥ हुंगेचाखेऐकेदेखे॥ मृदुकठीणवोळखे॥ सिनउष्णठाउकें॥ तात्काळहोय॥ २९॥ सावधपणेंलाघवी॥ बहुत
करीउठाठेवी॥ याधूर्ताच्याउगवी॥ धूर्तचिकरी॥ ३०॥ वायूसरिसापरिमळयेतो॥ परीतोपरिमळवित्तळोनजातो॥ वा

योधुळीघेऊनयेतो॥परितोहीजाय॥ ३१॥सीतऊष्णवायोसरिसें॥स्फ वासेंअथवाकुवासें॥असिजेपरिसावकाशों॥तगणेंन स॰
घडे॥३२॥ वायुसरिसेरोगयेती॥ वायूसरिसींभूतेंधांवति॥धुरआणिघुटकेयेती॥ वायूसवें॥३३॥वायूसवेंकांहींचजगे १०
ना॥आत्म्यासवेंवायोतगेना॥आत्म्याचीचपळताजाणा॥ आधीकआहे॥३४॥ वायूकठिणासआडतो॥आत्माकठिणास-
भेदूनजातो॥कठिणपाहोंतरितो॥ छेदनाहीं॥३५॥ वायोझडझडांवाजे॥आत्माकांहींचनवाजे॥मौन्यचिअंतरीसमजे॥
विवरोनपाहतां॥३६॥शरीरासबरेंकेलें॥तेंआत्मयासिपावलें॥शरीरयोगेंझालें॥समाधान॥३७॥देहावेगळेंउपाय
नाना॥करितांआत्म्यासपावेना॥समाधानपावेवासना॥देहाचेनी॥३८॥देहआत्मयाचेंकौतुक॥पाहोंजातांअनेक॥दे
हावेगळीआडणूक॥ आत्म्या सहोय॥ ३९॥एकअसतांउदंडघडे॥वेगळेंपाहतांकांहींच्चनघडे॥विवेकेंत्रैलोकींपवाडे॥दे
हात्मयोगें॥४०॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेत्रयोदशदशकेआत्माविवरणंनामनवमःसमासः॥९॥ ॥
पालेमाळास्फमनमाळा॥फळमाळाबीजमाळा॥पाषाणमालाकवडेमाळा॥सूत्रेंचालती॥१ ॥स्फटिकमाळामोहोर
माला॥काष्ठमाळागंधमाळा॥धातुमाळारत्नमाळा॥जाळ्यावेलीचांदवे॥२ ॥परिहेंतंतुनेंचालतें॥तंतूनस्तांविस्कळी
तहोतें॥तैसेंह्मणोंआत्मयातें॥तरिसाहित्यनपडे॥३॥ तंतूसमणीओंविला॥तंतूमध्येंचिराहिला॥आत्मासर्वांगीं-
व्यापला॥पाहानाकां॥४॥आत्माचपळसहजगुणें॥दोरीकायच्चळोंजाणें॥ह्मणोनिदृष्टांतदेणें॥विहितनव्हे॥५॥ ना
नावल्लीतजळांश॥उंसांमध्येंदाटलारस॥परितोरसआणिबाकस॥एकनव्हे॥६॥ देहींआत्मादेहअनात्मा॥त्याहूनन-
परतोपरमात्मा॥निरंजनासउपमा॥असेचिना॥७॥रायापासूनिरंकवरी॥अवघ्यामनुष्यांच्याहारी॥सगटसमान ८
सरी॥कैसीकरावी॥८॥देवदानवमानव॥नीचयोनीहीणजीव॥पापीस्फकृतीअभिप्राव॥उदंडआहे॥९॥एकांशे-

जगन्चाले॥ परी सामर्थ्य वेगळाले॥ एकासंगे मुक्त केले॥ एकासंगे रवरव॥१०॥ साकर माती पृथ्वी होये॥ परि ते माती रवा
तां न ये॥ गरळ आप न व्हे काये॥ परि ते खोटे॥११॥ पुण्यात्मा आणि पापात्मा॥ दोहींकडे अंतरात्मा॥ साधु भोंदू सिमा॥ सां
डूं च न ये॥१२॥ अंतर एकतो खरे॥ परि सांगातें घेऊन येती माहारें॥ पंडीत आणि चाटपोरें॥ एक केसीं॥१३॥ मनुष्य
आणि गधडे॥ राजहंस आणि कोंबडे॥ राजे आणि माकडे॥ एक केसी॥१४॥ भागीरथीचें जळ आप॥ मोरी संवदपी
तें ही आप॥ कुश्चीळ उदक अल्प॥ सेववेना॥१५॥ याकारणें आचार शब्द॥ त्याउपरी विचार शब्द॥ वीतरागी आ
णि सुबुद्ध॥ ऐसा पाहिजे॥१६॥ शूरा हूनि मानिले लंडी॥ तरी युद्ध प्रसंगी न कांडी॥ श्रीमंत सांडूनि वराडी॥ सेवि
तां कैसे॥१७॥ एका उदकें सकळ झालें॥ परि पाहों न पाहिजे सेविलें॥ सगट अवघें चि सेविले॥ तरि ते मूर्खपण॥१८
जीवनाचें झाले अन्न॥ अन्नाचें झाले वमन॥ परि वमनाचे भोजन॥ करितां न ये॥१९॥ तैसे निंद्य सोडूनि द्यावें॥ वंद्य
ते र्‍हदयीं धरावें॥ सत्कीर्तिनें भरावें॥ भूमंडल॥२०॥ उत्तमास उत्तम माने॥ कनिष्ठास तें न माने॥ हीणोन करंटा दे
वानें॥ करून ठेविला॥२१॥ सांडावव घें करंटपण॥ धरावें उत्तम लक्षण॥ हरिकथा पुराणश्रवण॥ नीति न्या
यें॥२२॥ वर्तायाचा विवेक॥ राजी राखणे सकळ लोक॥ हळु हळु पुण्यश्लोक॥ करीत जावें॥२३॥ मुलांचे चालीनें चा
लावें॥ मुलांच्या मनोगतें बोलावें॥ ते सेंजनास सिकवावें॥ हळु हळु॥२४॥ मुख्य मनोगत राखणें॥ चातुर्याची
लक्षणें॥ चतुर ते चतुरांग जाणे॥ इतर ते वेडीं॥२५॥ वेड्यास वेडे म्हणों न ये॥ वर्म कदापि बोलों न ये॥ तरीच घडे
दिग्विजये॥ निस्पृहासी॥२६॥ उदंड स्थळीं उदंड प्रसंग॥ जाणोनि करणें यथासांग॥ प्राणिमात्रांचा अंतरंग॥
होऊन जावें॥२७॥ मनोगत राखोन जातां॥ परस्परें होय अवस्था॥ मनोगत तोडितां व्यवस्ता॥ बरी नाहीं॥२८॥

याकारणेंमनोगत॥राखेलतेमोटामहंत॥मनोगतराखतांसमस्त॥वोढोनयेती॥२९॥ ॥इतिश्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादेत्रयोदशदशकेशिकवणनिरूपणंनामदशमःसमासः॥१०॥ ॥ ५॥ ५

श्रीसीतारामचंद्रायनमः॥ ॥श्रीगुरुप्रसन्न॥ ॥ ॥ ॥

अथदासबोधेचतुर्दशदशकप्रारंभः

दा॰द॰ श्रीगणेशायनमः॥ ॥ऐकानिस्पृहशिकवण॥युक्तिबुद्धीशाहाणपण॥जेणेंराहेसमाधान॥निरंतर॥१॥सोपा स॰
१ मंत्रपरिनेमस्त॥साधेंऔषधगुणवंत॥साधेंबोलणेंसप्रचीत॥तैसेंमाझें॥२॥तात्काळचिअवगूणजाणती॥उत्तमगु १
णाचीहोयप्राप्ती॥शब्दऔषधतीव्रश्रोतीं॥साक्षेपेंसेवावें॥३॥निस्पृहताधरूनये॥धरिलीतरीसोडूंनये॥सोडिली
तरीहिंडूंनये॥बोळखीमध्यें॥४॥कांताहष्टीसरारखोंनये॥गोडीमनासचाखवूंनये॥धारिष्टचळतांदाखवूंनये॥मु
खआपुलें॥५॥एकेस्थळींराहोंनये॥कानकोंडेंसाहोंनये॥द्रव्यदारापाहोंनये॥आळकेपणें॥६॥आचारभ्रष्टहों·
ऊंनये॥दिल्ह्यांद्रव्यघेऊनये॥उणाशब्दयेवोंनये॥आपणावरी॥७॥भिक्षेविशींलाजोंनये॥बहुतभिक्षाघेऊंनये॥
पुसतांहीदेऊंनये॥ओळखीआपुली॥८॥धडमळीणनेसोंनये॥गोडअन्नखाऊंनये॥दुराग्रहकरूंनये॥प्रसंगींव-
र्तावें॥९॥भोगीमनअसोंनये॥देहदुःखेंत्रासोंनये॥पुढेंआशाधरूंनये॥जीवित्वाची॥१०॥विरक्तीगळोंदेऊंनये॥धा
रिष्टचळोंदेऊंनये॥ज्ञानमळीणहोऊंनये॥विवेकबळें॥११॥करुणाकीर्तनसोडूंनये॥अंतरध्यानमोडूंनये॥प्रेमतं
तूतोडूंनये॥सगूणमूर्तीचा॥१२॥पोटींचिंताधरूंनये॥कष्टेंखेदमानूंनये॥समयींधीरसांडूंनये॥कांहींकेल्या॥१३॥अ
पमानितांसिणोंनये॥निखंदितांकष्टोंनये॥धिःकारितांझुरोंनये॥कदाकाळीं॥१४॥लोकेंलाजधरूंनये॥लाजवि-
तांलाजोंनये॥खिजवितांखिजोंनये॥विरक्तपुरुषें॥१५॥शब्दमार्गसांडूंनये॥दुर्जनासितंडोंनये॥समंधपडोंदेऊं·
नये॥चांडाळासीं॥१६॥तपीळपणधरूंनये॥भांडवितांभांडोंनये॥उडवितांउडोंनये॥निजस्थितीआपुली॥१७॥
हांसवितांहांसोंनये॥बोलवितांबोलूंनये॥चालवितांचालोंनये॥क्षणक्षणा॥१८॥एकवेषधरूंनये॥एकसाजकरूं १
नये॥एकदेशीहोऊंनये॥भ्रमणकरावें॥१९॥सलगीपडोंदेऊंनये॥भरवसाकोणासदेऊंनये॥अंगीकारकरूंनये॥

नेमस्तपणाचा ॥ २१ ॥ नित्यनेमसांडूनये ॥ अभ्यासबुडोंदेऊंनये ॥ परतंत्रहोऊंनये ॥ कांहींकेल्या ॥ २१ ॥ स्वतंत्रतामोडू
नये ॥ निरापेक्षातोडूंनये ॥ परापेक्षाहोऊनये ॥ क्षणक्षणां ॥ २२ ॥ वैभवदृष्टीपाहोंनये ॥ उपाधिस्फरवेंरारवोंनये ॥ ए
कांनमोडोंदेऊंनये ॥ स्वरूपस्थितीचा ॥ २३ ॥ अनर्गलताधरूनये ॥ लोकनिंद्यतेंकरूंनये ॥ कोठेंतन्हिहोऊंनये ॥ अस
क्तकदां ॥ २४ ॥ परंपरातोडूनये ॥ उपासनामोडूनये ॥ ज्ञानमार्गसोडूनये ॥ कदाकाळीं ॥ २५ ॥ कर्ममार्गसांडूनये ॥ वैरा
ग्यमोडोंदेऊंनये ॥ साधनभजनरवंडूंनये ॥ कदाकाळीं ॥ २६ ॥ अतिवादकरूंनये ॥ अनीतिपोटींधरूंनये ॥ रागेंभरी
भरोंनये ॥ भलतीकडे ॥ २७ ॥ नमनीत्याससांगोंनये ॥ कंटाळवाणेंबोलोंनये ॥ बहुसालअसोंनये ॥ एकेस्थळीं ॥
॥ २८ ॥ कांहींउपाधिकरूंनये ॥ केलीतरींधरूंनये ॥ धरिलीतरीसांपडोंनये ॥ उपाधिमध्यें ॥ २९ ॥ थोरपणेंअसोंनये ॥
महत्वधरूनबैसोंनये ॥ कांहींमानइच्छुनये ॥ कोठेंतरी ॥ ३० ॥ साधेपणसांडूनये ॥ सानेंपणमोडूनये ॥ बलात्कारें
जोडूनये ॥ अभिमानअंगीं ॥ ३१ ॥ अधिकारेंवीणसांगोंनये ॥ दाटूनउपदेशदेऊंनये ॥ कानकोंडोंकरूंनये ॥ परमा
र्थआपुला ॥ ३२ ॥ कठीणशब्दबोलोंनये ॥ कठीणआज्ञाकरूंनये ॥ कठिणताधरूंनये ॥ कोणेविशीं ॥ ३३ ॥ कठिणवै
राग्यसांडूनये ॥ कठिणअभ्यासमोडोंनये ॥ कठीणधीरत्वसोडूनये ॥ कांहीं केल्या ॥ ३४ ॥ आपणआसक्तहोऊंनये ॥
केल्यावीणसांगोंनये ॥ बहुसालमागोंनये ॥ शिष्यवर्गासीं ॥ ३५ ॥ उद्धटशब्दबोलोंनये ॥ इंद्रियस्मरणकरूंनये ॥ शा
क्तमार्गेंभरोंनये ॥ सुक्तपणेंकदा ॥ ३६ ॥ नीचकृतीलाजोंनये ॥ वैभवहोतांमांजोंनये ॥ क्रोधेंभरीभरोंनये ॥ जाणपणें
॥ ३७ ॥ थोरपणेंचुकोंनये ॥ न्यायनीतीसांडूनये ॥ अप्रमाणवर्तोंनये ॥ कांहींकेल्या ॥ ३८ ॥ कळल्यावीणबोलोंनये ॥-
अनुमानेंनिश्चयकरूंनये ॥ सांगतांदुःरवधरूंनये ॥ मूर्खपणें ॥ ३९ ॥ सावधपणसोडूनये ॥ व्यापकपणसांडूनये ॥

कदांसूखमानूंनये॥निस्पृहपणाचें॥४०॥विकल्पपोटींधरूंनये॥स्वार्थआज्ञाकरूंनये॥केलीतरीटाकूंनये॥आपणापु
दें॥४१॥प्रसंगेंवीणबोलोंनये॥अन्वयेंवीणगाऊंनये॥विचारेंवीणजाऊंनये॥अविचारपंथें॥४२॥परोपकारसांडून
ये॥परपीडाकरूंनये॥विकल्पपडोंदेऊंनये॥कोण्हीएकासीं॥४३॥संशयात्मकबोलोंनये॥बहुतनिश्चयकरूंनये॥
निर्वाहेंवीणधरूंनये॥ग्रंथहानि॥४४॥जाणपणेंपुसोंनये॥अहंभावदिसोंनये॥सांगेनऐसेंम्हणोंनये॥कोण्हीए-
कासीं॥४५॥ज्ञानगर्वधरूंनये॥सहसाछळणाकरूंनये॥कोठेंवादघालूंनये॥कोण्हीएकासीं॥४६॥नेणपणसांडूं
नये॥महंतपणसोडूंनये॥द्रव्यासाठींहिंडोंनये॥हरिकीर्तनकरीत॥४७॥स्वार्थबुद्धीजडोंनये॥कारभारींपडोंने
ये॥कार्यकर्तेंहोऊनये॥राजद्वारीं॥४८॥कोणासभारघालूंनये॥जडभिक्षामागोंनये॥भिक्षेसाठींसांगूनये॥परंप
राआपुली॥४९॥सोयरिकींतपडोंनये॥मध्यावर्तिघडोंनये॥प्रपंचाचीजडोंनये॥उपाधिअंगीं॥५०॥प्रपंचप्रहस्तीं
जाऊंनये॥घाकुळअन्नखाऊंनयो॥पाहुण्यासारिसें घेऊंनये॥अमंत्रणेंकदां॥५१॥श्राद्धपक्षसटीसामासें॥शांतिफ-
ळशोभनबारसें॥भोगराहणेंबहुवरें॥नवसव्रतेंउद्यापनें॥५२॥तेथेंनिस्प्रहेंजाऊंनये॥त्याचेंअन्नखाऊंनये॥के
विलवाणेंकरूंनये॥स्वयेंआपण॥५३॥लग्नमुहूर्तीजाऊंनये॥पोटासाठींगाऊंनये॥मोलेंकीर्तनकरूंनये॥कोठेंतरी॥
॥५४॥आपुलीभिक्षासोडूंनये॥वारेअन्नखाऊनपडोंनये॥निस्प्रहासिंघडोंनये॥मोलेंयात्रा॥५५॥मोलेंस्कहृत
करूंनये॥मोलेंपुजारीहोऊंनये॥दिलेंतरीघेऊंनये॥इनामनिस्पृहें॥५६॥कोठेंमठकरूंनये॥केलातरितोधरूंन
ये॥मठपतिहोऊनबैसोंनये॥निस्प्रहपुरुषें॥५७॥निस्पृहेंअवघेंचिकरावें॥परीआपणतेथेंनसांपडावें॥परस्प
रेंउभारावेंभक्तिमार्गासीं॥५८॥प्रयत्नेंवीणराहोंनये॥असलदृष्टीसआणूंनये॥देहअसतांपाहोंनये॥वियोगउ- २

पासनेचा॥ ५९॥ उपाधीमध्येंपडोंनये॥ उपाधीआंगींजडोनये॥ भजनमार्गमोडूनये॥ निःसंगपणे॥ ६०॥ बहूउपाधीध रूंनये॥ उपाधिविणकामानये॥ सगूणभक्तिसोडूंनये॥ विभक्तिरवोटी॥ ६१॥ बहुसालधावोंनये॥ बहुसालराहोंनये॥ बहुकष्टकरूंनये॥ असक्तदेरवोटें॥ ६२॥ बहुसालबोलूंनये॥ अबोलणेंकामानये॥ बहुअन्नजेऊंनये॥ उपवासरवोटा॥ ॥ ६३॥ बहुसालनिजोंनये॥ बहुतनिद्रामोडोनये॥ बहुनेमधरूंनये॥ बाष्कळरवोटें॥ ६४॥ बहूजनींअसोंनये॥ बहुअ रण्यसेरूंनये॥ बहुदेहपाळूंनये॥ आत्महत्यारवोटी॥ ६५॥ बहुसंगधरूंनये॥ संतसंगसोडूंनये॥ कर्मटपणकामान ये॥ अनाचाररवोटा॥ ६६॥ बहूलौकीकसांडूनये॥ लोकांआधीनहोऊंनये॥ बहुप्रीतिकामानये॥ निष्ठुरतारवोटी॥ ६७॥ बहुसंशयधरूंनये॥ मुक्तमार्गकामानये॥ बहुसाधनींपडोंनये॥ साधनेंवीणरवोटें॥ ६८॥ बहुविषयभोगूंनये॥ विष यत्यागकरितांनये॥ देहालोभधरूंनये॥ बहुत्रासरवोटा॥ ६९॥ वेगळाअनुभवघेऊंनये॥ अनुभवेंवीणकामानये॥ आत्मस्थितीबोलोंनये॥ स्तब्धतारवोटी॥ ७०॥ मनउरोंदेऊंनये॥ मनेंवीणलक्षानये॥ अलक्षवस्तलक्षितांनये॥ ल क्षेंवीणरवोटें॥ ७१॥ मनबुद्धिअगोचर॥ बुद्धीवीणअंधकार॥ जाणिवेचापडोविसर॥ नेणीवरवोटी॥ ७२॥ ज्ञातेपणध रूंनये॥ ज्ञानेंवीणकामानये॥ अतर्क्यवस्तुतर्कानये॥ तर्केंवीणरवोटें॥ ७३॥ दृश्यस्मरणकामानये॥ विस्मरणपडों देऊंनये॥ कांहींचर्चाकरूंनये॥ केल्यावीणनचले॥ ७४॥ जगींभेदकामानये॥ वर्णसंकरकरूंनये॥ आपुलाधर्मउठ ऊंनये॥ अभिमानरवोटा॥ ७५॥ आशाबद्धबोलोंनये॥ विवेकेंवीणचालोंनये॥ समाधानहालोंनये॥ कांहींकेल्या॥ ॥ ७६॥ अबद्धपोथीलिहोंनये॥ पोथीवीणकामानये॥ अबद्धकदावाचूंनये॥ वाचिल्यावीणरवोटें॥ ७७॥ निस्पृहव कृत्वमांडूंनये॥ अशंकाघेतांभांडोंनये॥ श्रोतयाचामानूंनये॥ वीटकदां॥ ७८॥ हेसिकवणधरितांचित्तीं॥ सकळक

खेंबोलंगती॥आंगींबाणेमहंती॥अकस्मात॥७९॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेचतुर्दशदशकेनिस्पृ
हशिकवणंनामप्रथमःसमासः॥१॥ ॥ब्राह्मणाचीमुख्यदीक्षा॥मागीतलीपाहिजेभिक्षा॥ॐभवतियापक्षा॥
रक्षिलेंपाहिजे॥१॥भिक्षामागोनजोजेविला॥तोनिराहारीबोलिला॥प्रतिग्रहावेगळाझाला॥भिक्षामागतां॥२॥सं
तासंतजेजन॥तेथेंकोरान्नमागोनकरितीभोजन॥तेणेंकेलेंअमृतपान॥प्रतिदिनीं॥३॥श्लो०॥भिक्षाहारीनिराहा
रीभिक्षानैवप्रतिग्रहः॥असंतोवापिसंतोवासोमपानंदिनेदिने॥१॥टी०॥ऐसाभिक्षेचामहिमा॥भिक्षामानेसर्वो
त्तमा॥ईश्वराचाअगाधमहिमा॥तोहीभिक्षामागे॥४॥दत्तगोरक्षआदीकरूनि॥सिद्धभिक्षामागतीजनीं॥निस्पृह
ताभिक्षेपासूनि॥प्रगटहोये॥५॥वारलाऊनबेसला॥तरीतोपराधीनझाला॥तसीचनित्यावलीला॥स्वतंत्रताकेंचीं
॥६॥आठांदिवसांधान्यमेळविलें॥तरितेंकंटाळवाणेंझालें॥प्राणीएकापकींचेवलें॥नित्यनूतननेपारखी॥७॥नि
त्यनूतनहिंडावें॥उदंडदेशाटणकरावें॥तरीचभिक्षामागतांबरवें॥श्लाघ्यवाणें॥८॥अखंडभिक्षेचाअभ्यास॥त्या
सवाटेनापरदेश॥जिकडेतिकडेस्वदेश॥लोकत्रयीं॥९॥भिक्षामागतांकिरकोंनये॥भिक्षामागतांलाजोंनये॥-
भिक्षामागतांभागोंनये॥परिभ्रमणें॥१०॥भिक्षाआणिचमत्कार॥चाकाटतीलहानथोर॥कीर्तिवर्णीनिरंतर॥
भगवंताची॥११॥भिक्षाह्मणिजेकामधेनु॥सदाफळनव्हेसामान्यु॥भिक्षेसकरीजोअमान्यु॥तोकरंटायोगी॥१२
भिक्षेनेंवोळखीहोती॥भिक्षेनेंभ्रमचुकती॥सामान्यभिक्षामान्यकरिती॥सकळप्राणी॥१३॥भिक्षाह्मणिजेनिर्भ
यस्थिती॥भिक्षेनेंप्रगटेमहंती॥स्वतंत्रताईश्वरप्राप्ती॥भिक्षागुणें॥१४॥भिक्षेसनाहींअडथळा॥भिक्षाहारीतोमो
कळा॥भिक्षेकरितांसार्थकवेळा॥काळजातो॥१५॥भिक्षाह्मणजेअमरवल्ली॥जिकडेतिकडेलगडली॥अवकाळीं

फलदायिनी झाली॥ निर्लज्जासि॥१६॥ पृथ्वीमध्यें देशनाना॥ फिरतां उपवासी मरेना॥ कोंणे एके ग्रामीं जना॥ जडन व्हे॥
॥१७॥ गोरज्य वाणिज्य कृषी॥ त्याहूनि प्रतिष्ठा भिक्षेसी॥ विसंभोंन येझोळीसी॥ कांहीं केल्या॥१८॥ भिक्षे ऐसें नाहीं वैराग्य
॥ वैराग्यापरतें नाहीं भाग्य॥ वैराग्य नस्तां अभाग्य॥ एकदेशी॥१९॥ कांहीं भिक्षा आहे ह्मणावें॥ अल्प संतोषी असावें॥ ब
हुत आणितां घ्यावें॥ मुष्टि एक॥२०॥ स्वरूप भिक्षा मागणें॥ ऐसीं निस्प्रहतेचिं लक्षणें॥ मृदवाग्विलासकरणें॥ पर
मसौख्यकारी॥२१॥ ऐसी भिक्षेची स्थिती॥ अल्प बोलिलों यथामति॥ भिक्षा वांचवी विपत्ति॥ होणार काळीं॥ २२॥
॥ इतिश्री दासबोधे गुरुशिष्य संवादे चतुर्दशदशके भिक्षानिरूपणंनाम द्वितीयः समासः॥२॥ ॥श्रीराम॥ ॥
कवित्व शब्द सुमनमाळा॥ अर्थपरिमळ आगळा॥ तेणें संतषट्पदकुळा॥ आनंद होय॥१॥ ऐसी माळा अंतःकर-
णीं॥ गुंफून पूजा रामचरणीं॥ ॐकार तंतू अखंडपणीं॥ खंडो चि नये॥२॥ परोपकाराकारणें॥ कवित्व अवश्य करणें॥
तया कवित्वाचीं लक्षणें॥ बोलिजेती॥३॥ जेणें घडे भगवद्भक्ति॥ जेणें घडे विरक्ति॥ ऐसी या कवित्वाची युक्ति॥ आधीं वा
ढवावी॥४॥ क्रियेवीण शब्दज्ञान॥ तयान मानिती सज्जन॥ ह्मणोन देवप्रसन्न॥ अनुतापें करावा॥५॥ देवाचेनि प्रसन्नपणें॥ जें
जें घडे बोलणें॥ तें अत्यंत श्लाघ्यवाणें॥ त्यानांव प्रसादिक॥६॥ धीटपाट प्रसादिक॥ ऐसें बोलती अनेक॥ तरी हा त्रिविध विवे-
क॥ बोलिजेल॥७॥ धीट ह्मणिजे धीट बोले॥ जें जें आपुल्या मनास आलें॥ बळें चि कवित्व रचिलें॥ त्यानांव धीट बोलि
जे॥८॥ पाठ ह्मणिजे पाठांतर॥ बहु पाहिलें ग्रंथांतर॥ तयासारिखें उत्तर॥ आपण ही केलें॥९॥ शीघ्र चि कवित्व-
केलें॥ दृष्टी पडिलें तें वर्णिलें॥ भक्तीवांचून जें झालें॥ त्यानांव धीटपाठ॥१०॥ कामीक रसीक शृंगारिक॥ वीर-
हास्य प्रस्ताविक॥ कौतूक विनोद अनेक॥ यानांव धीटपाठ॥११॥ मन झालें कामाकार॥ तैसे चि निघती उद्गार॥

धीटपाठेंपरपार॥पाविजेतनाहीं॥१२॥व्हावयाउदरशांति॥करणेंलागेनरस्तुती॥तेथेंकेलिजेवित्पत्ती॥त्यानांव
धीटपाठ॥१३॥कवित्वनसाधेंधीटपाठ॥कवित्वनसावेंखटपट॥कवित्वनसावेंउद्भट॥पाषांडमत॥१४॥कवि
त्वनसावेवादांग॥कवित्वनसावेंरसभंग॥कवित्वनसावेंरंगभंग॥दृष्टांतहीण॥१५॥कवित्वनसावेंपाल्हाळ॥
कवित्वनसावेंबाष्कळ॥कवित्वनसावेंकुटिळ॥लक्षनियां॥१६॥हीणकवित्वनसावें॥बोलिलेंचिनबोलावें॥छं
दभंगनकरावें॥मुद्राहीण॥१७॥वित्पत्तीहीणतर्कहीण॥कळाहीणशब्दहीण॥भक्तिज्ञानवैराग्यहीण॥कवित्व
नसावें॥१८॥भक्तिवीणजेंकवित्व॥तेंचिजाणावेंदोंबमत॥आवडीवीणवक्तृत्व॥कंटाळवाणें॥१९॥भक्तिवीण
जोअनुवाद॥तोचिजाणावाविनोद॥प्रीतीवीणसंवाद॥घडेकेविं॥२०॥असोधीटपाठतेंऐसें॥नाथिलेंअहंतेचेंपि
सें॥आतांप्रसादीकतेंकैसें॥सांगिजेल॥२१॥वैभवकांताकांचन॥ज्यासिवाटेहेंवमन॥अंतरींलागलेंध्यान॥स
र्वोत्तमाचें॥२२॥जयासघडीनेंघडी॥भगवंतींलागेआवडी॥वदतीवादतीगोडी॥भगवद्भजनाची॥२३॥जोभग
वद्भजनेंवीण॥जाऊंनेदीएकक्षण॥सर्वकाळअंतःकर्ण॥भक्तिरंगेंरंगलें॥२४॥जयाअंतरींभगवंत॥अचलरा
हिलानिवांत॥तोस्वभावेंजेंबोलत॥तेंब्रह्मनिरूपण॥२५॥अंतरींबैसलागोविंद॥तेणेंलागलाभक्तिछंद॥भ
क्तिवीणअनुवाद॥आणीकनाहीं॥२६॥आवडीलागलीअंतरीं॥तैसीचवदेवैखरी॥भावेंकरुणाकीर्तनकरी॥
प्रेमभरेंनाचत॥२७॥भगवंतींलागलेंमन॥तेणेंनाठवेदेहाभिमान॥शंकालज्जाजातेपळून॥दूरीठेली॥२८॥तो
प्रेमरंगेंरंगला॥तोभक्तिमदेंमातला॥तेणेंअहंभावघातला॥पांयांतळीं॥२९॥गातनाचतनिःशंक॥तयासकैंचे ४
दिसतीलोक॥दृष्टित्रैलोक्यनायक॥वसोनिठेला॥३०॥ऐसाभगवंतींरंगला॥आणीककांहींनलगेत्याला॥स्वइ-

च्छावर्णुं लागला ॥ ध्यान कीर्ति प्रताप ॥ ३१ ॥ नाना ध्यानें नाना मूर्ती ॥ नाना प्रताप नाना कीर्ति ॥ तया पुढें नरस्कृती ॥ तृणतु-
ल्य वाटे ॥ ३२ ॥ असो ऐसा भगवद्भक्त ॥ जो ये संसारीं विरक्त ॥ तया मानिती मुक्त ॥ साधुजन ॥ ३३ ॥ त्याचे भक्तीचें कौतुक ॥ त्या
नांव प्रासादिक ॥ सहज बोलतां विवेक ॥ प्रगट होय ॥ ३४ ॥ ऐका कवित्व लक्षण ॥ केलेंचि करूं निरूपण ॥ जेणें निवे अंतःकर्ण
श्रोतयांचें ॥ ३५ ॥ कवित्व असावें निर्मळ ॥ कवित्व असावें रसाळ ॥ कवित्व असावें प्रांजळ ॥ अन्वयाचें ॥ ३६ ॥ कवित्व असा
वें भक्तिबळें ॥ कवित्व असावें अर्थागळें ॥ कवित्व असावें वेगळें ॥ अहंतेसीं ॥ ३७ ॥ कवित्व असावें कीर्तिवाड ॥ कवित्व अ
सावें रम्य गोड ॥ कवित्व असावें जाड ॥ प्रतापविषयीं ॥ ३८ ॥ कवित्व असावें सोपें ॥ कवित्व असावें अल्परूपें ॥ कवित्व अ
सावें प्रज्ञासाक्षेपें ॥ प्रबंदाचें ॥ ३९ ॥ मृद मंजूळ कोमळ ॥ भव्य अद्भूत विशाळ ॥ गौल्य माधुर्य रसाळ ॥ भक्तिरस ॥ ४० ॥ अ
क्षरबंद पदबंद ॥ नाना चातुर्य प्रबंद ॥ नाना कौशल्य नाना छंदबंद ॥ धाटी मुद्रा अनेक ॥ ४१ ॥ नाना युक्ति नाना बुद्धी ॥ नाना-
कळा नाना सिद्धि ॥ नाना अर्थान्वयें साधि ॥ या नांव कवित्व ॥ ४२ ॥ नाना साहित्य नाना दृष्टांत ॥ नाना तर्क घातमात ॥ ना
ना संमति सिद्धांत ॥ पूर्वपक्षेंसीं ॥ ४३ ॥ नाना गति नाना वित्पत्ती ॥ नाना मति नाना स्फूर्ती ॥ नाना धारणा नाना धृति ॥ या
नांव कवित्व ॥ ४४ ॥ शंका अशंका प्रत्यांत्तरें ॥ नाना वाक्यें शास्त्राधारें ॥ तुटे संशयो निर्धारें ॥ निर्धारितां ॥ ४५ ॥ नाना प्र
संग नाना विचार ॥ नाना तत्वचर्चासार ॥ नाना योग नाना विवर ॥ या नांव कवित्व ॥ ४६ ॥ नाना साधनें पुरश्चरणें ॥ ना-
ना तपें तीर्थाटणें ॥ नाना संदेह फेडणें ॥ या नांव कवित्व ॥ ४७ ॥ जेणें अनुताप उपजे ॥ जेणें लौकीक लाजे ॥ जेणें ज्ञान उम-
जे ॥ या नांव कवित्व ॥ ४८ ॥ जेणें ज्ञान हें प्रबळे ॥ जेणें वृत्ति हे मावळे ॥ जेणें भक्तिमार्ग कळे ॥ या नांव कवित्व ॥ ४९ ॥ जेणें देह
बुद्धी तुटे ॥ जेणें भवसिंधू आटे ॥ जेणें भगवंत प्रगटे ॥ या नांव कवित्व ॥ ५० ॥ जेणें सद्रूरक भासे ॥ जेणें भास हा निरसे ॥ जे

द. १४ णेंभिन्नत्वनासे॥ यानांवकवित्व॥५१॥ जेणेंसद्बुद्धीलागे॥ जेणेंपाषांडभंगे॥ जेणेंविवेकजागे॥ यानांवकवित्व॥५२ स. ४
५ जेणेंघडेसमाधान॥ जेणेंतुटेसंसारबंधन॥ जयासमानितीसज्जन॥ यानांवकवित्व॥५३॥ ऐसेंकवित्वलक्षण॥ सांगतां ४
नेंअसाधारण॥ परंतुकांहींनिरूपण॥ बुझावयाकेलें॥५४॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेचतुर्दशदशके
कवित्वलक्षणंनामतृतीयःसमासः॥३॥ ॥कलियुगींकीर्तनकरावें॥ केवळकोमळकुशळगावें॥ कठीणकर्कशकुटें
सांडावें॥ एकीकडे॥१॥ खटखटखुंटूंनटाकावी॥ खळखळखळासिनकरावी॥ खरेंखोटेंखवळोनद्यावी॥ हृत्तिआपु
ली॥२॥ गर्वगायेंगाऊंनये॥ गातांगातांगळोंनये॥ गोप्यगूजगर्जोंनये॥ गुणगावे॥३॥ घष्टणीघिसणीघस्मरपणें॥ घ
सरघसरूंघसारवाणें॥ घुमघुमोचिघुसणें॥ योग्यनव्हे॥४॥ नानानामेंभगवंताचीं॥ नानाध्यानेंसगुणाचीं॥ नानाकी-
र्तनेंकीर्तीचीं॥ अद्भुतकरावीं॥५॥ चकचकचुकावेना॥ चादचावटचाळवेना॥ चरचरचुरचुरलागेना॥ ऐसेंकरावें॥६॥ छ
ळछळछळणाकरूंनये॥ छळितांछळितांछळोंनये॥ छळणेंछळणाकरूंनये॥ कोण्हीएकासी॥७॥ जीजीजीजीह्मण-
पावेना॥ जोजोजागेतोतोपावेना॥ जपजपोंजनींजनार्दना॥ संतुष्टकरावें॥८॥ झिरपेझरेपाझरेजळ॥ झळकेदुरूनभ-
ळाळ॥ झडझडझळकतीसकळ॥ प्राणीतेथें॥९॥ यायायायाह्मणावेंनलगे॥ यानायानाउपावनलगे॥ यायायाकाही
चनलगे॥ सुबुद्धासी॥१०॥ टकटकटककरूंनये॥ टाळाटाळीटिकोंनये॥ टमटमटमलाऊंनये॥ कंटाळवाणी॥११॥ ठसठों
बसटकावेना॥ ठकठकठककरावेना॥ ठकेठमकेठसावेना॥ मूर्तिध्यान॥१२॥ डळमळडळमळडकोंनये॥ डगमगडगम
गकामानये॥ दंडळदंडळचुकोंनये॥ हेकाडपणें॥१३॥ ढिसाळढाळाढळतीकुंचे॥ ठेंबलाठसगपाडुलेनाचे॥ ढळेंविना- ५
ढिगढिगाचे॥ कंटाळवाणे॥१४॥ नानानेटकनागर॥ नानानम्रगुणागर॥ नानानेमकमधुर॥ नेमस्तगाणें॥१५॥ तालतंबुरेतानमा

नें॥ तालबद्धतंतगाणें॥ तूर्ततार्किकतनेंमनें॥ तल्लीनहोती॥ १६॥ थरथराथरकतीरोमांच॥ थेथैथैस्वरेंउंच॥ थीरथीरथी॥
रावेंनाच॥ प्रेमळभक्तांचा॥ १७॥ दक्षदाक्षण्यदाटलें॥ बंदेंप्रबंदेंकोंदाटलें॥ दमदमदुमोंलागलें॥ संगीतगाणें॥ १८॥ धूर्त
तूर्तधांवोनिआला॥ धिंगबुद्धीनें धींगझाला॥ धाकेंधाकें धोकला॥ रंगअवघा॥ १९॥ नानानाटकनेटकें॥ नानापानेंतुकेंकों
तुकें॥ नानानेमकअनेकें॥ विद्यापात्रें॥ २०॥ पापपळोनगेलेंदुरी॥ पुण्यपुष्कळप्रगटेवरी॥ परतपरतोपरेअंतरीं॥ चटक-
लागे॥ २१॥ फुकटफाकटफटवणेंनाहीं॥ फटकळफुगडीपिंगानाहीं॥ फिकेफसकटफोलनाहीं॥ भक्ताध्यानींदा॥ २२॥ क
रेंबरेबरेंह्मणती॥ बावाबावाउदंडकरिती॥ बळेंबळेंचिबोलाविती॥ कथेलागीं॥ २३॥ भलाभलाभलालोकीं॥ भक्तिभा
वेंभव्यअनेकीं॥ भूषणभाविकलोकीं॥ परोपकारें॥ २४॥ मानेलतरीमानावेंमनें॥ मत्तनव्हावेंममतेनें॥ मींमींमींमींबहु
तजनें॥ ह्मणिजेतआहे॥ २५॥ एकटेंकतएकापाशीं॥ येऊंयेऊंयेतीझडेसीं॥ यायायायाअसतयासी॥ ह्मणिजेतआहे॥ २६
रागरंगसालस्करंगें॥ अंतरसंगितरागें॥ रत्नपरीक्षारत्नमार्गें॥ धावतीलोक॥ २७॥ लवलवांलवतीलोचन॥ लकलकोंल-
कलेंमन॥ लपलपोंलपतीजन॥ आवडीनें॥ २८॥ वचनेंवाउगींवदेना॥ वावरेंविवरेंवसेना॥ वस्तुत्वेंनिववीजना॥ विनी-
तहोउनी॥ २९॥ सारासारसमस्तांला॥ सिकऊंसिकऊंजनाला॥ साहित्यसंगीतसज्जनाला॥ बरेंवाटे॥ ३०॥ खरेंखोटेंख
रेंचाटलें॥ खर्खरखुर्खुरखुंटलें॥ खोटेंखोटेपणेंगेलें॥ ह्मणोनियां॥ ३१॥ शाहाणेशोधितांशोधेना॥ शास्त्रार्थश्रुतीबो-
धेना॥ शकसारिकाशमेना॥ शब्दतयाचा॥ ३२॥ हरषेंहरषेंहांसिला॥ हाहाहोहोनेंभुलला॥ हीतहोईनातयाला॥ पर
त्रिचें॥ ३३॥ लक्षावेंलक्षितांअलक्षीं॥ लक्षिलेंलोचनातेंलक्षि॥ लागलेंलयतेंअलक्षीं॥ विहंगममार्गें॥ ३४॥ क्षेत्रक्षेत्रज्ञक्षो
भतो॥ क्षमेनेंक्षमूनक्षेमवितो॥ क्षमणेक्षोभणेंक्षेत्रज्ञतो॥ सर्वांगायीं॥ ३५॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादे-

चतुर्दशदशकेकीर्तनलक्षणंनामचतुर्थःसमासः॥४॥ ॥मागांहरिकथेचेंलक्षण॥श्रोतीकेलाहोताप्रश्न॥सावध
होऊनविचक्षण॥परिसोतआतां॥१॥हरिकथाकैसीकरावी॥रंगेंकैसीभरावी॥जेणेंपाविजेपदवी॥रघुनाथकृपेची॥
॥२॥सोनेंआणिपरिमळें॥इक्षुदंडलागतीफळें॥गोल्यमाधुर्यरसाळें॥तरितेअपूर्वता॥३॥तैसाहरिदासआणिविरक्त॥
ज्ञाताआणिप्रेमळभक्त॥विसन्नआणिवादरहित॥तरिहेहीअपूर्वता॥४॥रागज्ञानीतालज्ञानी॥सकळकळाब्रह्म-
ज्ञानी॥निराभिमानेंवर्तेजनी॥तरीहेहीअपूर्वता॥५॥मत्सरनाहींजयासी॥जोअत्यंतप्रियसज्जनासी॥चतुरांग
जाणेमानसीं॥अंतरनिष्ठा॥६॥जयंत्यादिकेंनानापर्वें॥तीर्थक्षेत्रेंजीअपूर्वें॥जेथेंवसिजेदेवाधिदेवें॥सामर्थ्यरू
पें॥७॥तयातीर्थातेंनमानिति॥शब्दज्ञानेंमिथ्याह्मणती॥तयापामरांश्रीपति॥जोडेलकैंचा॥८॥निर्गूणनेलें
संदेहानें॥सगूणनेलेंब्रह्मज्ञानें॥दोहींकडेअभिमानें॥वोसकेलें॥९॥पुढेंअसतांध्यानमूर्ती॥निर्गूणकथाजेक
रिती॥प्रतिपादूनउच्छेदिती॥तेचिपदतमूर्ख॥१०॥ऐसीनकीजेहरिकथा॥अंतरपडेउभयपंथा॥परिसालक्षणेंआ
तां॥हरिकथेची॥११॥सगूणमूर्तीपुढेंभावें॥करुणाकीर्तनकरावें॥नानाध्यानेंवर्णावें॥प्रतापकीर्तिनें॥१२॥ऐसेंगा
तांस्वभावें॥रसाळकथावोढवे॥सर्वांतरीहेलावे॥प्रेमसूख॥१३॥कथारचायाचीखूण॥सगुणींनाणावेंनिर्गूण॥
नबोलावेदोषगूणपुढिलांचेकदां॥१४॥देवाचेंवर्णावेंवैभव॥नानाप्रकारींमहत्व॥सगुणीठेऊनियांभाव॥ह
रिकथाकरावी॥१५॥लाजसांडूनजनाची॥आस्थासांडुनधनांची॥नीक्षनवीकीर्तनाची॥आवडीधरावी॥१६
नम्रहोऊनिराजांगणीं॥निःशंकजावेंलोटांगणी॥करतालिकानृत्यवाणी॥नामघोषेंगर्जावीं॥१७॥ए- ६
काचीकीर्तिएकापुढें॥वर्णितांसाहित्यनपडे॥ह्मणोनियांपवाडे॥जेथीलतेथें॥१८॥मूर्तीनसतांसगूण॥अवघी

बैसलेसाधुजन॥ तरींअद्वैतनिरूपण॥अवश्य करावें॥१९॥ नाहींमूर्तीनाहींसज्जन॥ श्रवणीं बैस लेभाविकजन॥त
रीकरावेंकीर्तन॥ प्रस्तावीक वैराग्य॥२०॥शृंगारादिनवरसीक॥ त्यामध्येंसांडावेंएक॥स्त्रियादिकांचेंकौतुक॥वर्ण
चनये॥२१॥ लावण्यस्त्रियांचेंवर्णितां॥ विकारबांधिजेतत्वतां॥ धारिष्टापासोनश्रोता॥ चळेंतात्काळ॥२२॥ ह्मणोनितें
त्यागावें॥जेंबाधकस्वभावें॥ घेतांअंतरींठसावें॥ध्यानस्त्रियांचें॥२३॥लावण्यस्त्रियांचें ध्यान॥कामाकारझालेंम
न॥ कैंचेंआठवेलभजन॥ईश्वराचें॥२४॥स्त्रीवर्णितांस्फुरवावला॥ लावण्याचेभरींभरला॥तोस्वयेंजाणावाचेइला
॥ईश्वरापासूनि॥ २५॥ हरिकथेसींभावबळें॥ गेलारंगतोतुंबळें॥निमिषएकजरींआकळे॥ध्यानींपरमात्मा॥२६॥ध्या
नींगुंतलेंमन॥ कैंचेंआठवेलजन॥ निःशंकनिर्लज्जकीर्तन॥ करितांरंगमाजे॥२७॥रागज्ञानतालज्ञान॥स्वरज्ञानेंसी
विसन्न॥अर्थान्वयाचेंकीर्तन॥ करूंजाणे॥ २८॥ छपन्नभाषानानाकला॥ कंठमाधुर्यकोकिळा॥ परितोभक्तिमार्गवेग-
ळा॥भक्तचिजाणती॥२९॥भक्तांसदेवाचेंध्यान॥ देवावांचूननेणतीआन॥कळावंताचेंमन॥ कळाकारझालें॥ ३०॥
श्रीहरीवांचूनजेकळा॥तेजाणावीअवकळा॥ देवसांडूनवेगळा॥ प्रत्यक्षपडिला॥ ३१॥ सर्पीवेढिलेंचंदनासि॥निधा
नाआडविवसी॥ नानाकळादेवासि॥आडतैशा॥ ३२॥ सोडूनदेवसर्वज्ञ॥ नादामध्येंव्हावेंमग्न॥हेंचिप्रत्यक्षविघ्न॥आ
डवेंआलें॥ ३३॥एकमनतेंगुंतलेंस्वरीं॥ कोणेचिंतावाश्रीहरी॥ बळेंचधरूनियां चोरीं॥ शुश्रूषाघेतली॥३४॥ करितां
देवाचेंदर्शन॥आडवेंआलेंरागज्ञान॥तेणेंधरूनियांमन॥ स्वरामागेंलाविलें॥ ३५॥भेटोंजातांआत्मज्ञानी॥मध्येंचि
धरिलावेगारी॥ रुबळतांतैसीपरी॥ कळेनेंकेली॥३६॥मनठेऊनईश्वरीं॥कोणीहरिकथाकरी॥ तोचिएकसंसारीं॥
धन्यझाला॥ ३७॥जयासहरिकथेची गोडी॥उठेनित्यनवीआवडी॥ तयासझालीजोडी॥ सर्वोत्तमाची॥ ३८॥हरि-

कथामांडलीजेथें॥सर्वसांडूनधांवेतेथें॥आलस्यनिद्रादवडूनस्वार्थों॥हरिभक्तिसीसादर॥३९॥हरिभक्तांचियेघ-
रीं॥नीचकृत्यअंगीकारी॥सांग्धभूतसर्वांपरी॥साक्षपेंहोय॥४०॥तयानांवहरिदास॥जयासनामींविश्वास॥येथूनि
हासमास॥संपूर्णझाला॥४१॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेचतुर्दशदशकेहरिकथानिरूपणोनामपंच-
मःसमासः॥५॥ ॥रूपलावण्यअभ्यासितांनये॥सहजगुणासनचलेउपाये॥कांहींतरीधरावीसोय॥आगांतुक
गुणाची॥१॥काळेंमाणूसगोरेंहोयना॥वोढाळासयत्नचालेना॥मुक्यासवाचाफुटेना॥हासहजगूण॥२॥आंधळेंडो
ळसहोईना॥बधीरतेंऐकेना॥पांगूळपायघेईना॥कांहींकेल्या॥३॥कुरूपतेचींलक्षणें॥कितीह्मणोनसांगणें॥रूपला
वण्ययाकारणें॥पालटेना॥४॥अवगूणसोडितांजाती॥उत्तमअभ्यासितांयेती॥कुविद्यासांडूनिअभ्यासिती॥शाहाणे
विद्या॥५॥मूर्खपणसांडितांजातें॥शाहाणपणसिकतांयेतें॥कारभारकरितांउमजतें॥कोणहीएक॥६॥ऐसीमचीतये-
तेमना॥तरीस्वहीतकांकराना॥सन्मार्गेंचालतांजना॥सज्जनामाने॥७॥मान्यताआवडेजिवीं॥तरीउपेक्षाकांकरावी॥
चातुर्येंवीणउंचपदवी॥कदापीनाहीं॥८॥अंतर्कळाशृंगारावी॥नानापरीउमजवावी॥संपदामेळऊनभोगावी॥सावका-
श॥९॥देहनेटकेंशृंगारिलें॥परीतेंचातुर्येंवीणनासलें॥गुणेंवीणसाजिरेंकेलें॥बाष्कळजैसें॥१०॥यत्नकरीनानाशिके
ना॥शरीरतेंहीकष्टवीना॥उत्तमगूणघेईना॥सदांकोपी॥११॥आपणदुसरियासकरावें॥तेणेंसवेंचिउसणेंघ्यावें॥
जनाकष्टवितांकष्टावें॥लागेलबहु॥१२॥न्यायेंवर्तेलतोशाहाणा॥अन्यायीतोदैन्यवाणा॥नानाचातुर्याच्याखुणा॥चतु
रजाणे॥१३॥जेंबहुतांसमानलें॥तेंबहुतींमान्यकेलें॥येरतेंव्यर्थचिगेलें॥जगनिंद्य॥१४॥लोकींआपणासबोलावें॥किं
वाअवघेंचिकोसळावें॥आपणासिसमाधानफावे॥ऐसेंकरावें॥१५॥समाधानेंसमाधानवाढे॥मैत्रीनेंमैत्रीजडे॥मोडि

तांक्षणमात्रेंमोडे॥ बरेपण॥१६॥ अहो कांहो अरे कांरे॥ जनीं ऐके किजे कीरे॥ कळत असतांच कांरे॥ निकामीपणें॥१७॥ चातुर्यें शृंगारी अंतर॥ वस्त्रें शृंगारे शरीर॥ दोहींमध्यें कोण सार॥ बरें पाहा॥१८॥ बाह्याकारें शृंगारिलें॥ तेणें लोकांच्या हातास काय आलें॥ चातुर्यें बहुतांस रक्षिलें॥ नानापरी॥१९॥ बरें खावें बरें जेवावें॥ बरें ल्यावें बरें नेसावें॥ समस्तांस बरें ह्मणावें॥ ऐसें वाटे॥२०॥ तरी मनें झिजावें॥ तेणें भलें ह्मणोन घ्यावें॥ उगेंचि कल्पितां सिणावें॥ वाउगें जनीं॥२१॥ लोकिकीं कार्यभाग आवडे॥ तो कार्यभाग येथें घडे॥ लोक सहज चि वोढे॥ कामासाठीं॥२२॥ ह्मणोन दुसऱ्यास सुखवीकरावें॥ तेणें आपण सुखवी व्हावें॥ दुसऱ्यास कष्टवितां कष्टावें॥ लागेल स्वयें॥२३॥ हे तों प्रगटचि आहे॥ पाहिल्यावीण कामा न ये॥ समजणें हाचि उपाये॥ सर्वत्रांसीं॥२४॥ समजलें आणि वर्तलें॥ तेचि भाग्यपुरुष झाले॥ यावेगळे उरले॥ ते करंटे पुरुष॥२५॥ जितुका व्यापतितुकें वैभव॥ वैभवासारिखा हाव भाव॥ समजलातरी उपाव॥ प्रगटचि आहे॥२६॥ आळसें कार्यभाग नासतो॥ साक्षेपें होत होत होतो॥ दिसतेगोष्टी कळेनातो॥ शाहाणा कैसा॥२७॥ मैत्रीकरितां होतें कृत्य॥ वैर करितां होतो मृत्य॥ बोलिलें हें सत्य किं असत्य॥ ओळखावें॥२८॥ आपणास शाहाणें करूं नेणें॥ आपलें हीत आपण नेणें॥ जनीं मैत्रि कीरा खवेंनेणें॥ वैर करी॥२९॥ ऐसे प्रकारिंजें जन॥ त्यास ह्मणावें अज्ञान॥ तयापासीं समाधान॥ कोण पावे॥३०॥ आपण एकाकी एकला॥ सृष्टीत भांडन चालिला॥ बहुतांमध्यें एकल्याला॥ यश कैंचें॥३१॥ बहुतांचें मुखवीं उरावें॥ बहुतांचे अंतरीं भरावें॥ उत्तमगुणीं विवरावें॥ प्राणिमात्रासीं॥३२॥ शाहाणेकरावे जन॥ पतीत करावे पावन॥ सृष्टिमध्यें भगवद्भजन॥ वाढवावें॥३३॥ ॥ इतिश्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादे चतुर्दशदशके चातुर्यलक्षणंनाम षष्ठः समासः॥६॥ ॥ नानावेष नाना आश्रम॥ सर्वांचें मूळ ग्रहस्ताश्रम॥ जेथें पावति विश्राम॥ त्रैलोक्यवासी॥१॥ देव ऋषी मुनी योगी॥ नाना तापसी वीतरागी॥ पितृ आदिकरूनि विभागी॥ अतीत अभ्या

गत॥ २॥ ग्रहस्थाश्रमीं निर्माण झाले॥ आपुला आश्रम टाकून गेले॥ परंतु ग्रहस्ताग्रहीं हिंडों लागले॥ कीर्तिरूपें॥ ३॥ या
कारणें ग्रहस्ताश्रम॥ सकळांमध्यें उत्तमोत्तम॥ परंतु पाहिजे स्वधर्म॥ आणि भूतदया॥ ४॥ जेथें षट्‌कर्में चालती॥
विध्योक्त क्रिया आचरती॥ वाङ्‌माधुर्यें बोलती॥ प्राणिमात्रासीं॥ ५॥ सर्वप्रकारें नेमक॥ शास्त्रोक्त करणें कांहीं एक
त्याही मध्यें अलोकिक॥ तो हा भक्तिमार्ग॥ ६॥ पुरश्चरणी कायाक्लेसी॥ दृढवृत्ति परम सायासी॥ जगदीशावेगळें ज-
यासी॥ थोर नाहीं॥ ७॥ कायावाचाजिवें प्राणें॥ कष्टे भगवंताकारणे॥ मनें घेतलें धरणें॥ भजनमार्गीं॥ ८॥ ऐसा भ
गवंताचा भक्त॥ विशेष अंतरीं विरक्त॥ संसार सोडून झाला मुक्त॥ भगवंताकारणें॥ ९॥ अंतरापासूनि वैराग्य॥ तें
विजाणावें महद्भाग्य॥ लोलंगते एवढें अभाग्य॥ आणीक नाहीं॥ १०॥ राजे राज्य सोडून गेले॥ भगवंताकारणें हिं-
डों लागले॥ कीर्तिरूपें पावन झाले॥ भूमंडळीं॥ ११॥ ऐसा जो योगेश्वर॥ अंतरीं प्रत्ययाचा विचार॥ उकलूं जाणे-
अंतर॥ प्राणिमात्राचें॥ १२॥ ऐसी वृत्ति उदासीन॥ त्याही वरि विशेष आत्मज्ञान॥ दर्शनमात्रें समाधान॥ पावती-
लोक॥ १३॥ बहुतांसि करी उपाये॥ तो जनाच्या वास्या नये॥ अखंड जयाचें हृदय॥ भगवद्रूप॥ १४॥ जना सदिसे-
हा दुश्चित॥ परि तो असे सावचित्त॥ अखंड जयाचें चित्त॥ परमेश्वरीं॥ १५॥ उपासनामूर्तिध्यानीं॥ अथवा आ
त्मानुसंधानीं॥ नाहीं तरि श्रवणमननि॥ निरंतर॥ १६॥ पूर्वजांच्या पुण्यकोटी॥ संग्रहीं असिल्या गांठी॥ तरीच
ऐसियाची भेटी॥ होय जनासिं॥ १७॥ प्रचीतीवीण जें ज्ञान॥ तो अवघाच अनुमान॥ तेथें केचें परत्रसाधन॥ प्रा
णियासिं॥ १८॥ या कारणें मुख्य प्रत्ययें॥ प्रचीतीवीण कामा नये॥ उपायासारिखा अपाये॥ शाहाणे जाणती॥ ८
॥ १९॥ वेडे संसार सांडून गेले॥ तरी ते कष्टकष्टोंच मेले॥ दोहींकडे अंतरले॥ इहलोक परत्रीं॥ २०॥ रागें रागें नि

घोनगेले॥ तरीतोभांडभांडोंचमेला॥ बहुतलोककष्टीकेला॥ आपणहीकष्टी॥ २१॥ निघोनगेलापरिअज्ञान॥ त्या
चेसंगतीसलागलेजन॥ गुरुशिष्यदोघेसमान॥ अज्ञानरूपें॥ २२॥ आशाबद्धअनाचारी॥ निघोनगेलादेशांतरीं
॥ तरीतोअनाचारचिकरी॥ जनामध्यें॥ २३॥ गृहींपोटेवीणकष्टती॥ कष्टीहोऊननिघोनजाती॥ त्यासठायींठा-
यींमारिती॥ चोरीभरतां॥ २४॥ संसारमिथ्याऐसाकळला॥ ज्ञानसमजोननिघोनगेला॥ तेणेंजनपावनकेला॥ आ
पणाऐसा॥ २५॥ एकेसंगतीनेंतरती॥ एकेसंगतीनेबुडती॥ याकारणेंसत्संगती॥ बरीपाहावी॥ २६॥ जेथेंनाहींवि
वेकपरीक्षा॥ तेथेंकेंचीअसेलदीक्षा॥ घरोघरींमागतांभिक्षा॥ कोठेंहीमिळेना॥ २७॥ जोदुसऱ्याचेंअंतरजाणे॥
देशकाळप्रसंगजाणे॥ तयापुरुषाकायउणें॥ भूमंडळीं॥ २८॥ नीचप्राणीगुरुत्वपावला॥ तेथेंआचारचिबुडाला
॥ वेदशास्त्रब्राह्मणाला॥ कोणपुसे॥ २९॥ ब्रह्मज्ञानाचाविचारु॥ त्याचाब्राह्मणासींचअधिकारु॥ वर्णानांब्राह्मणो
गुरु॥ ऐसेंहेंवचन॥ ३०॥ ब्राह्मणबुद्धीपासूनचेइले॥ आचारापासूनभ्रष्टले॥ गुरुत्वसांडूनझाले॥ शिष्यशिष्याचे
३१॥ कित्येकदावलमलकासजाती॥ कित्येकपिरासिंभजती॥ कित्येकतुरुकहोती॥ आपलेइच्छेनें॥ ३२॥ ऐसाक
ळयुगींआचार॥ कोठेंराहिलाविचार॥ पुढेंपुढेंवर्णसंकरहोणारआहे॥ ३३॥ गुरुत्वआलेंनीचयाती॥ कांहींएकबा
ढलीमहंती॥ शूद्रआचारबुडविती॥ ब्राह्मणांचा॥ ३४॥ हेंब्राह्मणासकळेना॥ त्याचीवृत्तीचवळेना॥ मिथ्याअभिमा-
नगळेना॥ मूर्खपणाचा॥ ३५॥ राज्यनेलेंम्लेंछक्षेत्रीं॥ गुरुत्वनेलेंकुपात्रीं॥ आपणअरत्रिंनापरत्रीं॥ कांहींचनाहीं॥
॥ ३६॥ ब्राह्मणासभ्रामण्यानेंबुडविलें॥ विष्णुनेंश्रीवत्सभिरविलें॥ त्याचविष्णूनेंशापिलें॥ परशरामा॥ ३७॥ आह्मीं
हीतेचिब्राह्मण॥ दुःखेंबोलिलोंहेंवचन॥ वडीलगेलेग्रामणीकरून॥ आह्मांभोंवतें॥ ३८॥ आतांच्याब्राह्मणींकायके-

दा·द·१४ लें॥अन्नमिळेनाऐसेंझालें॥तुह्मांबहुतांचेप्रचीतीसआलें॥किंवानाहीं॥३९॥बरेंवडिलांसकायह्मणावें॥ब्राह्मणांचें स·
१ अदृष्टजाणावें॥प्रसंगेंबोलिलेंस्वभावें॥क्षमाकीजे॥४०॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेचतुर्दशदशकेयु ८
गधर्मनिरूपणंनामसमासः सप्तमः॥७॥ ॥बरेंऐसाप्रसंगझाला॥झालातोहोऊनगेला॥आतांब्राह्मणींआप
णाला॥शाहाणेंकरावें॥१॥देवपूजाचाविमळहस्तीं॥तेणेंभाग्यपाविजेसमस्तीं॥मूर्खअभक्तअव्यक्तीं॥दरिद्रभो
गिजे॥२॥आधींदेवासओळखावें॥मगअनन्यभावेंभजावें॥अखंडध्यानधरावें॥सर्वोत्तमाचें॥३॥सर्वांमध्येंजो
उत्तम॥तयानावसर्वोत्तम॥आत्मानात्मविवेकवर्म॥ठायींपाडावें॥४॥जाणजाणोदेहरक्षी॥आत्मादृष्टाअंतरसा
क्षी॥पदार्थमात्रांसपरीक्षी॥जाणपणें॥५॥तोसकळदेहामध्येंवर्ततो॥इंद्रियग्रामचेष्टवितो॥प्रचीतीनेंप्रत्ययेतो॥
प्राणिमात्रीं॥६॥प्राणिमात्रींजगदांतरें॥ह्मणोनीराखावींअंतरें॥दाताभोक्तापरस्परें॥सकळकांहीं॥७॥देववर्ततो
जगदांतरीं॥तोचिआपुलेअंतरीं॥त्रैलोकींचेप्राणिमात्रीं॥बरेपाहा॥८॥मुळींपाहाणारतोयेकला॥सकळांठायींविभा
गला॥देहप्रकृतीनेंझाला॥भिन्नभिन्न॥९॥भिन्नभासेदेहाकारें॥प्रस्तूतएकचिअंतरें॥बोलणेंचालणेंनिर्धारें॥त्यासीं
चघडे॥१०॥आपुलेपारखेसकळलोक॥पक्षीश्वापदपश्वादिक॥किडामुंगीदेहधारक॥सकळप्राणी॥११॥खेचरभू·
चरवनचर॥नानाप्रकारीचेजळचर॥चत्वारखाणीविस्तार॥कितीह्मणोनसांगावा॥१२॥समस्तजाणिवेनेंवर्तती॥रो
कडीपाहावीप्रचीती॥त्याचीआपुलीसंगती॥अखंडआहे॥१३॥जगदांतरेंवोळलाधणी॥कितीएकवाटीलप्राणी॥प
रीतोबोळखावयाचीकरणी॥आपणापासीं॥१४॥हेंआपणाकडेचयेतें॥राजीराखीजेसमस्तांतें॥देहासिबरेंकरावेंतें ९
॥आत्मयासिपावे॥१५॥दुर्जनप्राणीत्यांतीलदेव॥त्याचालाताडस्वभाव॥रागासआलाजरीराव॥तरीतंडोंनये॥१६॥

प्रसंगीं सांडीच करणें ॥ पुढें विवेकें विवरणें ॥ विवेकें सज्जन चि होणें ॥ सकळ लोकीं ॥ १७ ॥ आत्मत्वीं दिसतो भेद ॥ हा अवघा चि
देहसंबंध ॥ एका जीवनें नाना स्वाद ॥ औषधीभेदें ॥ १८ ॥ गरळ आणि अमृत झालें ॥ परी आपपणा नाहीं गेलें ॥ साक्षत्वें आत्मया
सि पाहिलें ॥ पाहिजे तैसें ॥ १९ ॥ अंतरनिष्ठ जो पुरुष ॥ तो अंतरनिष्ठेनें विशेष ॥ जगामध्यें जो जगदीश ॥ तो तयास ओळखे ॥
॥ २० ॥ नयनें चि पाहावें नयन ॥ मनें शोधावें मन ॥ तैसा चि हा भगवान ॥ सकळांघटीं ॥ २१ ॥ तेणेंवीण कार्यभाग अडे ॥ सक
ळ कांहीं तेणें चि घडे ॥ प्राणी विवेकीं पवाडे ॥ तेणें चि योगें ॥ २२ ॥ जागृती सव्यापार घडतो ॥ समंध तयासीं चि पडतो ॥ स्वप्ना
मध्यें घडे जो तो ॥ येणें चि न्यायें ॥ २३ ॥ अखंड ध्यानाचें लक्षण ॥ अखंड देवाचें स्मरण ॥ याचें कळतां विवरण ॥ सहज चि घडे ॥
॥ २४ ॥ सहज सांडूनि सायास ॥ हा चि कोण्ही एक दोष ॥ आत्मा सांडून अनात्म्यास ॥ ध्यानीं धरती ॥ २५ ॥ परि ते धरितांही धरे
ना ॥ ध्यानीं येती व्यक्ति नाना ॥ उगें चि कष्टविती मना ॥ कासावीस करूनि ॥ २६ ॥ मूर्तिध्यान करितां सायासें ॥ तेथें एकाचें एक
दिसे ॥ भासों न येतें चि भासे ॥ विलक्षण ॥ २७ ॥ ध्यान देवाचें धरावें ॥ किं वा देवालयाचें करावें ॥ हें चि बरवें विवरावें ॥ आपुले
ठायीं ॥ २८ ॥ देह देऊळ आत्मा देव ॥ कोठें धरूं पाहातां भाव ॥ देव ओळखोन जीव ॥ तेथें चि लावावा ॥ २९ ॥ अंतरनिष्ठा ध्यान
ऐसें ॥ दंडकध्यान अनारिसें ॥ प्रत्ययेंवीण सकळ पिसें ॥ अनुमानध्यान ॥ ३० ॥ अनुमानें अनुमान वाढे ॥ ध्यान धरितां सवें चि
मोडे ॥ उगें चि कष्टती बापुडे ॥ स्थूळध्यानें ॥ ३१ ॥ देवास देहधारी कल्पिती ॥ तेथें नाना विकल्प उठती ॥ भोगणें लागे विपत्ती ॥
देहयोगें ॥ ३२ ॥ ऐसें मनीं आठवतें ॥ विचारितां भलतें चि होतें ॥ दिसों न येतें दिसतें ॥ नाना स्वप्नीं ॥ ३३ ॥ दिसतें तें सांग-
तां न ये ॥ बळें भावार्थ धरितां न ये ॥ साधक कासावीस होये ॥ अंतर्यामीं ॥ ३४ ॥ सांगोपांग घडे ध्यान ॥ त्यास साक्ष आपुलें
मन ॥ मनामध्यें विकल्पदर्शन ॥ होऊं च न ये ॥ ३५ ॥ फुटकें मन एक वटिलें ॥ तेणें तुटकें ध्यान केलें ॥ तेथें कोण सार्थक झालें ॥

पाहानाकां॥३६॥अखंडध्यानेंनघडेहीत॥तरीतोजाणावापतीत॥हान्विअर्थसावचित्त॥बरापाहावा॥३७॥ध्यान·
धरितेंकोण॥ध्यानींआठवितेंतेंकोण॥दोनीमध्येंअनन्यलक्षण॥असिलेंपाहिजे॥३८॥अनन्यसहजचिआहे॥सा·
धकशोधूनपाहे॥ज्ञानीतोविवरोनराहे॥समाधानें॥३९॥ऐसीहेप्रत्ययाचींकामें॥प्रत्ययेंवीणबोलिजेभ्रमें॥लो
कदंडकसंभ्रमें॥चालतीप्राणी॥४०॥दंडकध्यानाचेंलक्षण॥धरूनिबैसलेअवलक्षण॥प्रमाणआणिअप्रमाण॥
बाजारीनेणती॥४१॥मिथ्यासमाचारउठविती॥वाउग्याचबोंबाघालिती॥मनासआणितांअंतीं॥अवघेंचमिथ्या४२
कोणीएकध्यानस्थबैसला॥कोणीएकसिकवीत्याला॥मुकुटकाढूनमाळाघाला॥म्हणिजेबरें॥४३॥मनाच्यायेथें·
कायदुष्काळ॥जेअखंडकल्पिलीमाळ॥सांगतेतेंएककेवळ॥मूर्खजाणावे॥४४॥प्रत्यक्षकष्टकरावेनलगती॥दोरें
फुलेंगुफावींनलगती॥कल्पनेचीमाळथिटि॥कायनिमित्य॥४५॥बुद्धीवीणप्राणीसकळ॥तेतेंअवघेंचिबाष्कळ॥
तयामूर्खासीखळखळ॥कोणेंकरावी॥४६॥जेणेंजैसापरमार्थकेला॥तैसापृथ्वीवरीदंडकचालिला॥सातांपां
चांचाबळावला॥साभिमान॥४७॥प्रत्ययेंवीणसाभिमान॥रोगीमारिलेझांकून॥तैसेंअवघेंचअनुमान॥ज्ञा
नकेंचें॥४८॥सर्वसाभिमानसांडावा॥प्रत्ययेंविवेकमांडावा॥मायापूर्वपक्षखंडावा॥विवेकबळें॥४९॥ ॥इ
तिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेचतुर्दशदशकेअखंडध्याननिरूपणंनामअष्टमःसमासः॥८॥ ॥पिंडाचेंपा·
हिलेंकौतुक॥शोधिलाआत्मानात्मविवेक॥पिंडअनात्माआत्माएक॥सकळकर्ता॥१॥आत्म्यासअनन्यताबोलिली
तेविवेकेंप्रत्ययाआली॥आतांपाहिजेसमजली॥ब्रह्मांडरचना॥२॥आत्मानात्मविवेकपिंडीं॥सारासारविचा १०
रब्रह्मांडीं॥विवरतांविवरतांहेगोडी॥घेतलीपाहिजे॥२॥पिंडकार्यब्रह्मांडकारण॥याचेंकरावेंविवरण॥हेंचिपुढेंनिरोपण

बोलिलेंअसे॥४॥असारह्मणिजेनाशवंत ॥सारह्मणिजेशाश्वत॥जयासहोईलकल्पांत॥तेंसारनव्हे॥५॥पृथ्वी
जळापासूनिझाली॥पुढेंतेजळीं मिळाली॥जळाचीउत्पत्तिवाढली॥तेजापासुनी॥६॥तेजझालेंवायूपासूनी॥वा
यूझडपीतयालागुनी॥तेजजाऊनदाटणी॥वायूचीचजाहली॥७॥तेंजळतेजें शोषिलें॥महातेजेंआटोनिगेलें॥पु
ढेंतेजचिउरलें॥सावकाश॥८॥वायूगगनापासूनिझाला॥मागुतातेथेंचिविराला॥ऐसाकल्पांतबोलिला॥येदां
तशास्त्रीं॥९॥गुणमायामूळमाया॥परब्रह्मीपावतीलया॥तेंपरब्रह्मविवराया॥विवेकपाहिजे॥१०॥सर्व
उपाधीचाशेवट॥तेथेंनाहींदृश्यखटपट॥निर्गुणब्रह्मघनदाट॥सकळांठायीं॥११॥उदंडकल्पांतजाहला॥
तरीनाशनाहींत्याला॥मायामागेंशाश्वताला॥वोळखावें॥१२॥देवअंतरात्मासगुण॥सगुणेंपाविजेनि-
र्गुण॥सगुणज्ञानेंनिर्गुण॥होतआहे॥१३॥कल्पनेतीतजेंनिर्मळ॥तेथेंनाहीमायामेळ॥मिथ्यात्वेंदृश्यस-
कळ॥होतजातें॥१४॥जेंहोतेंआणिसवेंचिजातें॥तेंतेंप्रत्ययासयेतें॥जेथेंहोणेंजाणेंनाहींतें॥विवेकेंओळ
खावें॥१५॥एकज्ञानएकअज्ञान॥एकजाणावेंविपरीतज्ञान॥हेंत्रिपुटीहोयक्षीण॥तेंविज्ञान॥१६॥वेदांत
सिद्धांतधादांत॥तयाचीपाहावीप्रचीत॥निर्विकारीसदोदीत॥जेथेंतेथें॥१७॥तेंज्ञानदृष्टीनेंपाहावें॥पाहो
नअनन्यराहावें॥मुख्यआत्मनिवेदनजाणावें॥याचेंनांव॥१८॥दृष्टीसदिसतेंतेंदृश्य॥मनासिभासतेंतोभास
॥दृश्यभासातीतअविनाश॥परब्रह्मतें॥१९॥पाहोंजातांदुरिच्यादुरी॥परब्रह्मसबाह्यअंतरीं॥अंतचिनाहींअ
नंतसरी॥कोणासिद्यावी॥२०॥चंचळतेंस्थिरावेना॥निश्चळकदापिचळेना॥आभाळयेतेंजातेंगगना॥चळणना
हीं॥२१॥जेंविकारेंवाढेमोडे॥तेथेंशाश्वतताकेंचीघडे॥कल्पांतहोतांचिविघडे॥सकळकांहीं॥२२॥जेंअंतरींचभ्रम

ले॥मायासंभ्रमेंसंभ्रमले॥तयासहेकेसेंउकले॥अव्हाडचक्र॥२३॥भिडेनेंवेव्हारनिवडेना॥भिडेनेंसिद्धांतकळेना॥भिडेनेंदेव
आकळेना॥अंतर्यामी२४ वैद्याचीप्रचीतयेईना॥आणिभीडहीउल्लंघेना॥तरीरोगीवांचेना॥ऐसेंजाणावें॥२५॥जेणें-
राजावोळखिला॥तोराजाह्मणेनाभलत्याला॥जेणेंदेववोळखिला॥तोदेवरूपी॥२६॥जयासमायिकाचीभीड॥-
तेंकायबोलेलद्वाड॥विचारपाहातांउघड॥सकळकांहीं॥२७॥भीडमायेऐलीकडे॥परब्रह्मतेंपैलीकडे॥पैलीक
डेऐलीकडे॥सदोदित॥२८॥लटिकेंयाचीभीडधरणें॥भ्रमेंभलतेंचकरणें॥ऐसीनव्हेतकीलक्षणें॥विवेकाचीं॥२९
खोटेंअवघेंचसांडावें॥खरेंप्रत्ययेंओळखावें॥मायात्यागेंसमजावें॥परब्रह्मतें॥३०॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगु
रुशिष्यसंवादेचतुर्दशदशकेशाश्वतनिरूपणंनामनवमःसमासः॥९॥ ॥मायादिसेपरिन्यासे॥वस्तुनदिसे
परिननासे॥मायासत्यवाटेपरिमिथ्याअसे॥निरंतर॥१॥करंटापडोनउताणा॥करीनानापरीकल्पना॥परीतेंकांहीं
चघडेना॥तैसीमाया॥२॥द्रव्यद्वारेंचेंस्वप्नवैभव॥नानाविलासेंहावभाव॥क्षणीकवाटेपरीमाव॥तैसीमाया॥३
गगनींगंधर्वनगरें॥दिसतातिनानाकारें॥नानारूपेंनानाविकारें॥तैसीमाया॥४॥लक्ष्मीरायविनोदाची॥बोल-
तांवाटेसाचि॥मिथ्याप्रचीततेथींची॥तैसीमाया॥५॥दसऱ्याच्यासुवर्णाचेलाटे॥लोकह्मणतिपरितेकांटे॥परीसर्व
त्राहाटे॥तैसीमाया॥६॥मेल्याचामहोत्सावकरणें॥सतीचेंवैभववादवणें॥मसणींजाऊनरुदनकरणें॥तैसी-
माया॥७॥राखेसीह्मणतीलक्ष्मी॥दुसरीभारदोरीलक्ष्मी॥तिसरीनाममात्रलक्ष्मी॥तैसीमाया॥८॥मुळींबाळविध
वानारी॥तिचेंनामजन्मसावित्री॥कुबेरहिंडेघरोघरीं॥तैसीमाया॥९॥दशावतारांतीलकृष्णा॥उपजेजीर्णवस्त्रा
चीतृष्णा॥कानदीनामेंपीयुषा॥तैसीमाया॥१०॥बहुरूपांनीलरामराव॥ग्रामस्तांपुढेंदारववीभाव॥कामहारा-

जह्मणोनिलाघर॥ तैसीमाया॥११॥देव्हारींअसेअन्नपूर्णा॥आणिगृहींअन्नचिमिळेना॥नामें सरस्वतीशिकेना॥सु
भाषीत॥१२॥शून्यासिव्या घ्रनामठेविलें॥पुत्रासिइंद्रनामेंपाचारिलें॥कुरूपपरीआळविलें॥सुंदराऐसें॥१३॥ मू-
र्खनामें सकळकळा॥रासभीनामेंकोकिळा॥नातरीडोळसाचाडोळा॥फुटकाजेसा॥१४॥मातंगीचेंनामतुळसी॥
चर्मिकेचेंनामकासी॥बोलतीअतिशूद्रिणीसी॥भागीरथीऐसें॥१५॥ साउलीआणिअंधःकार॥एकहोतांतेथींचा
विचार॥उगाचदिसेभासमात्र॥तैसीमाया॥१६॥श्रवणबोटेंसंधीकरतळ॥रविरश्मिदिसतीइंगळ॥रम्यआरक्त
रंगकल्लोळ॥तैसीमाया॥१७॥भगवेंवस्त्रदेखतांमनाला॥वाटेअग्निचिलागला॥विवंचितांप्रत्ययोआला॥ तैं-
सीमाया॥१८॥जळींचरणकरांगुळें॥आंखूडलांबकिरकोळें॥विपरीतकोणदिसतीजळें॥तैसीमाया॥१९॥भोवं-
डीनेंपृथ्वीकलथली॥कामिनीनेंपिंवळीझाली॥सन्नीपातेंस्थातीअनुभाविली॥तैसीमाया॥२०॥कोपीएकप
दार्थविकार॥उगाचदिसेभासमात्र॥अनन्याचाअनन्यप्रकार॥तैसीमाया॥२१॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरु-
शिष्यसंवादेचतुर्दशदशकेमायानिरूपणंनामदशमःसमासः॥१०॥ ॥श्रीरामचंद्रार्पणमस्तु॥ ६॥ -

॥इतिदासबोधेचतुर्दशदशकः समाप्तः॥

अथदासबोधेपंचदशदशकप्रारंभ.

श्रीगणेशायनमः॥ ॥अस्थिमांसाचीशरीरें॥ त्यांतराहिजेजीवेश्वरें॥नानाविकारींविकारें॥प्रवीणहोइजे॥१॥घन
चटपोंचटस्वभावें॥विचरोनजाणिजेजीवें॥व्हावेंनव्हावेंअवघें॥जीवजाणे॥२॥एकींमागमागोनघेणें॥एकांनमागतां
चदेणें॥प्रचीतीनेंस्फलक्षणें॥वोळखावीं॥३॥जीवजीवांतघालावा॥आत्माआत्म्यांतमिसळावा॥राहोंराहोनशोधघ्या
वा॥परांतराचा॥४॥जाणीवनेपातेसआलें॥ढिलेपणेंहेंवाडझालें॥नेमस्तपणेंशोभलें॥दृष्टिपुढें॥५॥तेसेंचिहेंमनासि
मन॥विवेकेंजावेंमिळोन ॥ढिलेपणेंअनुमान॥होतआहे॥६॥अनुमानेंअनुमानवाढतो॥भिडेनेंकार्यभागनासतो॥
याकारणेंप्रत्ययेंतो॥आधीपाहावा॥७॥दुसन्याचेजीवींचेंकळेना॥परांतरतेंजाणवेना॥वश्यहोतीलोकनाना॥कोण्या
प्रकारें॥८॥अक्कलसांडूनपरती॥लोकवशीकरणेंकरिती॥अपूर्णपणेंहळूपडती॥ठाईंठाईं॥९॥जगदीशआहेजगदांत
रीं॥चटकेंकरावींकोणावरी॥जोकोणीविवेकेंविवरी॥तोचिश्रेष्ठ॥१०॥श्रेष्ठकार्यकरीश्रेष्ठ॥कृत्रिमकरितोकनिष्ठ॥कर्मा
नुसारप्राणीनष्ट॥अथवाभले॥११॥राजेजातीराजपंथें॥चोरजातीचोरपंथें॥वेडेठठेअल्पस्वार्थें॥मूर्खपणें॥१२॥मूर्खा
सवाटेमींशाहाणा॥परितोवेडादैन्यवाणा॥नानाचातुर्याच्याखुणा॥चतुरजाणे॥१३॥जोजगदांतरें मिळाला॥तोजगदां
तरचिझाला॥अरत्रींपरत्रींतयाला॥कायउणें॥१४॥बुद्धिदेणेंभगवंताचें॥बुद्धिविनामाणूसकाचें॥राज्यसांडूनफुका
चें॥भीकमागे॥१५॥जेंजेथेंनिर्माणझालें॥तेंतेंतयासमानलें॥अभिमानदेऊनगोंविलें॥ठायींठायीं॥१६॥अवघेचि·
ह्मणतीआह्मींथोर॥अवघेचिह्मणतीआह्मींसुंदर॥अवघेचिह्मणतीचतुर॥भूमंडळीं॥१७॥ऐसाविचारआणितांम
ना॥कोणीचलहानह्मणवीना॥जाणतेआणितीअनुमाना॥सकळकांहीं॥१८॥आपुलाल्यासाभिमानें॥लोकचालि १
लेअनुमानें॥परंतुहेविवेकानें॥पाहिलेंपाहिजे॥१९॥लटिकेयाचासाभिमानघेणें॥सत्यअवघेंचसांडणें॥मूर्खपणां

चीलक्षणें॥ तेहेऐसि॥२०॥ सत्याचाजोअभिमान॥ तोजाणावानिराभिमान॥ न्यायअन्यायसमान॥ कदापीनव्हे॥२१॥
न्यायह्मणिजेतोशाश्वत॥ अन्यायह्मणिजेतोअशाश्वत॥ बाष्कळआणिनेमस्त॥ एककेसें॥२२॥ एकउघडभाग्यभोगि
ति॥ एकतस्करपळोनजाती॥ एकांचीप्रगटमहंति॥ एकाचीकानकोंडी॥२३॥ आचारविचारेंवीण॥ जेंजेंकरणेंतोतोक्षी
ण॥ धूर्तआणिविचक्षण॥ तेंचिशोधावें॥२४॥ उदंडबाजारींमिळाले॥ परितेधूर्तेंचिआकळिले॥ धूर्तापासीकांहींनच
ले॥ बाजाऱ्याचें॥२५॥ याकारणेंमुख्यमुख्य॥ तयांसीकरावेंसख्य॥ येणेंकरितांअसंख्य॥ बाजारीमिळती॥२६॥ धू
र्तासिधूर्तचिआवडे॥ धूर्तधूर्तींचपवाडे॥ उगेंचिहिंडतीवेडे॥ कार्येंवीण॥२७॥ धूर्तासिधूर्तपणकळलें॥ तेणेंमनासि
मनमिळालें॥ परिहेगुप्तरूपेंकेलें॥ पाहिजेसर्व॥२८॥ समर्थाचेंराखतांमन॥ तेथेंयेतीउदंडजन॥ जनआणिसज्ज
न॥ आर्जवकरिती॥२९॥ वोळखीनेंवोळखीसाधावी॥ बुद्धीनेंबुद्धीबोधावी॥ नीतिन्यायेंवाटरोधावी॥ पाखंडाची॥
॥३०॥ वेषधरावाबावळा॥ अंतरींअसाव्यानानाकळा॥ सगटलोकांचाजिव्हाळा॥ मोडूंचनये॥३१॥ निस्पृहआणिनि
त्यनूतन॥ प्रत्ययाचेंब्रह्मज्ञान॥ प्रगटजाणतांसज्जन॥ दुर्लभजगीं॥३२॥ नानाजिन्नसेपाडांतरें॥ निवतिसकळांचीं-
अंतरें॥ चंचळपणेंतदनंतरें॥ सकळांठाईं॥३३॥ एकेठायींबेसोनिराहिला॥ तरीमगव्यापकचिबुडाला॥ सावधपणें
ज्यालात्याला॥ भेटीद्यावी॥३४॥ भेटभटोउरीराखणें॥ हेचातुर्याचीलक्षणें॥ मनुष्यमात्रउत्तमगुणें॥ समाधानपावे॥
॥३५॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेपंचदशदशकेचातुर्यलक्षणंनामप्रथमःसमासः॥१॥ ॥पृथ्वीम
ध्येंनानाशरीरें॥ उदंडदाटलीलाहानथोरें॥ पालटतीमनोविकारें॥ क्षणक्षणां॥१॥ जितुक्यामूर्तितितुक्याप्रकृति॥ सा
रिख्याचनसतीआदिअंति॥ नेमचिनाहींपाहावेंकिती॥ कायह्मणोनी॥२॥ कितेकम्लेंच्छहोऊनगेले॥ कितेकफिरंग

णांतआटले॥ देशभाषानेंरुधिले॥ कित्तीएक॥३॥ मराष्ट्रदेशथोडाउरला॥ राजकारणेंलोकरुधिला॥ अवकाशनाहीं
जेवायाला॥ उदंडकामें॥४॥ कित्येकयुद्धप्रसंगींगुंतले॥ तेणेंगुणेंउन्मत्तझाले॥ रात्रंदिवसकरूंलागले॥ युद्धचर्चा
॥५॥ उदम्यासव्यासंगलागला॥ अवकाशनाहींसाझाला॥ अवघापोटधंदालागला॥ निरंतर॥६॥ षट्दर्शनेंनाना
मतें॥ पाषांडेंउठलींबहुतें॥ पृथ्वीमध्येंजेथेंतेथें॥ उपदेशिती॥७॥ स्मार्तआणिवैष्णवी॥ उरलीस्फरलीनेलीअथवी॥
ऐसीपाहातागाथागोंवी॥ उदंडजाहली॥८॥ कित्येककामनेचेभक्त॥ ठायींठायींझालेअसक्त॥ युक्तअथवाअयुक्त॥
पाहातोकोण॥९॥ यागल्बल्यामध्येंगल्बला॥ कोण्हिकोण्हीवादविला॥ त्यासदेखोंशकेनासाझाला॥ वेदीकलोक
॥१०॥ त्याहीमध्येंहरिकीर्तन॥ तेथेंवोढलेकित्येकजन॥ प्रत्ययाचेंब्रह्मज्ञान॥ कोणपाहे॥११॥ याकारणेंज्ञानदुर्ल-
भ॥ पुण्येंघडेअलभ्यलाभ॥ विचारवंतास्तुलभ॥ सर्वकांहीं॥१२॥ विचारसकळांलासांगतांनये॥ उदंडयेतीअं
तराये॥ उपाययोजितांअपाये॥ आडवेयेती॥१३॥ त्याहीमध्येंजोतीक्षण॥ रिकामाजाऊंनेदीक्षण॥ धूर्ततार्कीक
विचक्षण॥ सकळांसमाने॥१४॥ नानाजिन्नसउदंडपाठ॥ वदोंलागलेघडघडाट॥ आव्हांटाचीकेलीवाट॥ सा
मर्थ्यबळें॥१५॥ प्रबोधशक्तीचीअनंतद्वारें॥ जाणेसकळांचिअंतरें॥ निरूपणेंतदनंतरें॥ चटकलागे॥१६॥ मतें
मतांतरेंसगट॥ प्रत्ययबोलोनकरीसपाट॥ दंडकसांडूननीट॥ वेधीजना॥१७॥ नेमकेंभेदकेंवचनें॥ अखंडपा
हेप्रसंगमानें॥ उदासवृत्तीच्यागुमानें॥ उठोनजातो॥१८॥ प्रत्ययेंबोलोनउठोनगेला॥ चटकलागलीलोकाला॥
नानामार्गसांडूनत्याला॥ शरणयेती॥१९॥ परितोकोठेंआढळेना॥ कोणेस्थळींसांपडेना॥ वेशपाहातांहीणदी- २
ना॥ सारिखादिसे॥२०॥ उदंडकरीगुप्तरूपें॥ भिकाऱ्यासारिखास्वरूपें॥ तेथेंयशकीर्तिप्रतापें॥ सिमासांडिली॥

॥२१॥ठायींठायींभजन लावी॥आपणतेथूनचुकावी॥मच्छरमतींचीगोवी॥लागोंचनेदी॥२२॥खनाळामध्येंजा
ऊनराहे॥तेथेंकोणीचनपाहे॥सर्वत्रांचीचिंतावाहे॥सर्वकाळ॥२३॥अवघडस्थळींकठीणलोक॥तेथेंराहाणेंने
मक॥सृष्टीमध्येंसकळलोक॥धुंडीतयेती॥२४॥तेथेंकोणाचेंचालेना॥अणुमात्रअनुमानेना॥कष्टघालूनराज
कारणा॥लोकांलावी॥२५॥लोकींलोकवाढविले॥तेणेंअमर्याद झाले॥भूमंडळींसत्ताचाले॥गुप्तरूपें॥२६॥ठा-
यींठायींउदंडथोवे॥मनुष्यमात्रतितुकेंझोंबे॥चहूंकडेउडलावे॥परमार्थबुद्धि॥२७॥उपासनेचागजर॥स्थळो
स्थळींथोरथोर॥प्रत्ययानेंप्राणिमात्र॥सोडविले॥२८॥ऐसेंकेवाउदंडजाणें॥तेणेंलोकहोतीशाहाणे॥जेथेंतेथें
प्रत्ययोबाणे॥प्राणिमात्रासी॥२९॥ऐसीकीर्तीकरूनजावें॥तरीचसंसारासयावें॥दासह्मणेस्वभावें॥संकेतेंबोलि-
लें॥३०॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेपंचदशादशके निस्पृहलक्षणंनामद्वितीयःसमासः॥२॥ ॥श्री
राम॥ ॥मुळापासूनसेरावेरा॥अवघापंचीकर्णपसारा॥त्यांतसाक्षत्वाचादोरा॥तोहीतत्वरूप॥१॥दुरस्तांदाट-
ल्याफौजा॥उंचसिंहासनीराजा॥याचाविचारसमजा॥अंतर्यामीं॥२॥देहमात्रअस्थिमांसाचें॥तैसेंचिजाणावें नृ-
पतीचें॥मुळापासूनसृष्टीचें॥तत्वरूप॥३॥रायाचेसत्तेनेंचालतें॥परंतुअवघींपंचभूतें॥मुळींआधीकजाणिवेचेंतें॥
अधिष्ठानआहे॥४॥विवेकेंबहुतपैसावले॥ह्मणोनअवतारिबोलिले॥मनुचक्रवर्ती झाले॥येणेंचिन्यायें॥५॥जेथें
उदंडजाणीव॥तेचितितुकेसदैव॥थोडेजाणिवेनेनिर्दैव॥होतीलोक॥६॥व्यापआटोपकरिती॥धकेचपेटेसोसिती॥
तेणेंप्राणीसदैवहोती॥देखतदेखतां॥७॥ऐसेंहेंआतांवर्ततें॥मूर्खलोकांसकळेनातें॥विवेकीमनुष्यसमजतें॥स
कळकांहीं॥८॥थोरलाहानबुद्धीपासीं॥सगटकळेनालोकांसी॥आधींउपजलेंतयासी॥थोरह्मणाति॥९॥वयेंधा-

कुटानृपति॥ इन्द्रतयासनमस्कारकरिती॥विचित्रविवेकाचीगति॥कळलीपाहिजे॥१०॥सामान्यलोकांचेंज्ञान॥
तोअवघाचअनुमान॥दिक्षादंडकाचेंलक्षण॥येणेंचिपाडें॥११॥नव्हेकोणासह्मणावें॥सामान्यासकायठावें॥कोण
कोणासह्मणावें॥कितीह्मणोनी॥१२॥धाकुटाभाग्यासचढला॥तरीतुच्छकरितीतयाला॥याकारणेंसलगीच्यालो
कांला॥दुरीधरावें॥१३॥नेमस्तकळेनावचन॥नेमस्तनयेराजकारण॥उगेचिधरितीथोरपण॥मूर्खपणें॥१४॥नेम॰
स्तकांहींचकळेना॥नेमस्तकोण्हींचमानिना॥आधीउपजलेंत्याथोरपणा॥कोणपुसे॥१५॥वडिलांवडीलपणनाहीं
॥धाकुट्याधाकुटेपणनाहीं॥ऐसेंबोलतीत्यासत्यनाहीं॥शाहाणपण॥१६॥गुणेंवीणवडीलपण॥हेंतोंअवघेंचअ
प्रमाण॥त्याचीप्रचीतप्रमाण॥थोरपणीं॥१७॥तथापिवडिलांसमानावें॥वडिलेंवडीलपणजाणावें॥नेणतांपुढें॰
कष्टावें॥थोरपणीं॥१८॥तस्मातवडीलअंतरात्मा॥जेथेंचेतलातेथेंमहिमा॥हेंप्रगटचिआहेआह्मा॥शब्दनाहीं॥
॥१९॥याकारणेंकोणीएकें॥शाहाणपणसिकवावेंविवेकें॥विवेकनसिकतांतुकें॥तुटोनजाती॥२०॥तुकतुटलेंह्मणि
जेगेलें॥जन्मासयेऊनकायकेलें॥बळेंचसांदीसघातलें॥आपणासिं॥२१॥सगटबायकासिव्यादेती॥सांदीसपड
लाऐसेंह्मणति॥मूर्खपणाचीप्राप्ती॥टाकूनआली॥२२॥ऐसेंकोण्हीएकेंनकरावें॥सर्वसार्थकचिकरावें॥कळेनातरी
विवरावें॥ग्रंथांतरीं॥२३॥शाहाण्यासकोण्हीतरीबाहाती॥मूर्खासलोकदवडूनदेती॥जीवासआवडेसंपत्ति॥तरि
शाहाणेव्हावें॥२४॥अहोयाशाहाणपणांकारणें॥बहुतांचेकष्टकरणें॥परंतुशाहाणपणसिकणें॥हेंउत्तमोत्तम॥
२५॥जोबहुतांसमानला॥तोजाणावाशाहाणाझाला॥जनींशाहण्यामनुष्याला॥कायउणें॥२६॥आपलेंहितनकरी
लोकिकीं॥तोजाणावाआत्मघातकी॥त्यामूर्खाएवढापातकी॥आणीकनाहीं॥२७॥आपणसंसारीकष्टतो॥लोकां

करवीरागजोनघेतो॥ जनामध्येंशाहाणातो॥ ऐसेंनकरीं॥ २८॥ साधकांसिकविलेंस्वभावें॥ मानेलतरी स्फरवेंघ्यावें॥ मानेनातरी सांडावें॥ एकीकडे॥ २९॥ तुह्मीश्रोतेपरमदक्ष॥ अलक्षासलावितांलक्ष॥ हेतोसामान्यप्रत्यक्ष॥ जाणतसां॥ ३०॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेपंचदशदशकेश्रेष्ठअंतरात्मानामतृतीयःसमासः॥ ३॥ ॥ पृथ्वीपासूनझालींझाडें॥ झाडापासूनहोतींलांकडें॥ लांकडेंभस्मोनपुढें॥ पृथ्वीचहोय॥ १॥ पृथ्वीपासूनवेलहोती॥ नानाजिन्नसफांपावती॥ वाळोनकुहजोनमागुती॥ पृथ्वीचहोय॥ २॥ नानाधान्याचीं नानाअन्नें॥ मनुष्येंकरितीभोजनें॥ नानाविष्ठानानावमनें॥ पृथ्वीचहोय॥ ३॥ नानापक्षादिकींभक्षिलें॥ तरीपुढेंतेसेचिझालें॥ वाळोनभस्महोऊनगेलें॥ पुनःपृथ्वी॥ ४॥ मनुष्येंमरतांचऐका॥ कृमीभस्ममृत्तिका॥ ऐशाकायापडतीअनेका॥ पुढेंपृथ्वी॥ ५॥ नानातृणेंपदार्थकुहजाती॥ पुढेंत्याचीहोयमाती॥ नानाकिडेमरोनजाती॥ पुढेंपृथ्वी॥ ६॥ पदार्थदाटलेअपार॥ कितीसांगावाविस्तार॥ पृथ्वीवांचूनथार॥ कोणासनाहीं॥ ७॥ झाडपालेआणितृण॥ पशुभक्षितांहोतेंशेण॥ खातमूतभस्ममिळोन॥ पुन्हापृथ्वी॥ ८॥ उत्पत्तिस्थितिसंहारतें॥ तेंतेंपृथ्वीसमिळोनजातें॥ जितुकेंहोतेंआणिजातें॥ पुनःपृथ्वी॥ ९॥ नानाबीजांचियाराशी॥ विरूढोनलागतीगगनासी॥ पुढेंशेवटींपृथ्वीसी॥ मिळोनजाती॥ १०॥ लोकनानाधातुपुरीती॥ बहुतांदिवसांहोयमाती॥ स्फवर्णपाषाणाचीगति॥ तैसीचआहे॥ ११॥ मातीचेंहोतेंस्फवर्ण॥ आणिमृत्तिकेहोतीपाषाण॥ महाअग्निसंगेंभस्मोन॥ पृथ्वीचहोय॥ १२॥ सुवर्णाचेंजरहोतें॥ जररेचटींकुजोनजातें॥ रसहोऊनवितुळतें॥ पुन्हापृथ्वी॥ १३॥ पृथ्वीपासूनधातुनिपजती॥ अग्निसंगेंभस्महोती॥ तयारसाचीहोयजगती॥ कठिणरूपें॥ १४॥ नानाजळासीगंधीउठे॥ तेथेंपृथ्वीचेंरूपप्रगटे॥ दिवसेंदिवसजळआटे॥ पुढेंपृथ्वी॥ १५॥ पत्रेंपुष्पेंफळेंयेती॥ नानाजीवखाऊनजा

द.१५ ती॥ तेजीवमरतांजगति॥ नेमस्त होय॥१६॥ जितुकाकांहीं झालाआकार॥ तितुक्यास पृथ्वीचाआधार॥ होतीजाती प्राणिमा स.
४ त्र॥ शेवटीं पृथ्वी॥१७॥ हेकिती ह्मणोन सांगावे॥ विवेकें अवघेंचिजाणावें॥ खाजणीभाजणीचें समजावें॥ मूळतैसें॥१८॥ ५
आपआळोन पृथ्वी झाली॥ पुन्हः आपींच विराली॥ अग्नियोगें भस्म झाली॥ ह्मणोनियां॥१९॥ आप झालें तेजापासूनी॥ पुढें
तेजें घेतलें शोखुनी॥ तें तेज झालें वायोचेनी॥ पुढें वायो झडपी॥२०॥ वायू गगनीं निर्माण झाला॥ पुढें गगनींच विराला॥
ऐसें खाजणीभाजणीला॥ बरें पाहा॥२१॥ जें जेथें निर्माण होतें॥ तें तें तेथें लया जातें॥ येणेंरीती पंचभूतें॥ नाश पावती॥२२॥
भूत ह्मणिजे निर्माण झालें॥ पुनः मागुतें निमालें॥ पुढें शाश्वत उरलें॥ परब्रह्म तें॥२३॥ तें परब्रह्म जों कळेना॥ जोंजन्ममृ-
त्यू चुकेना॥ चत्वार खाणी जीव नाना॥ होणें घडे॥२४॥ जडाचें मूळ तें चंचळ॥ चंचळाचें मूळ तें निश्चळ॥ निश्चळास नाहीं मू
ळ॥ बरें पाहा॥२५॥ पूर्वपक्ष ह्मणिजे झालें॥ सिद्धांत ह्मणिजे निमालें॥ पक्षातीत जें संचलें॥ परब्रह्म तें॥२६॥ हें प्रचीतीनें
जाणावें॥ विचारें खुणे सिवाणावें॥ विचारेंवीण सिणावें॥ तेंचि मूर्खपण॥२७॥ ज्ञानी भिडेनें दडपिला॥ निश्चळ परब्रह्म
कैंचें त्याला॥ उगाच करितो गल्बला॥ मायेमध्यें॥२८॥ माया निःशेष नासली॥ पुढें स्थिती कैसी उरली॥ विचक्षणें विवरिली
॥ पाहिजे स्वयें॥२९॥ विशेष मायेचें निर्शन॥ होतां आत्मनिवेदन॥ वाच्यांश नाहीं विज्ञान॥ कैसें जाणावें॥३०॥ लोकांचे बो-
लीं जो लागला॥ तो अनुमानें बुडाला॥ या कारणें प्रत्यया आला॥ पाहिलेंचि पाहावें॥३१॥ ॥ इतिश्री दासबोधे गुरुशि
ष्यसंवादे पंचदशदशके ब्रह्मनिरूपणंनाम चतुर्थः समासः॥४॥ ॥ दोघां ऐसींतीनं चालती॥ अगुणी अष्टधा प्रकृति॥
अधोर्ध्व सांडून वर्तती॥ इंद्रफणी ऐसी॥१॥ पण तूतोंडें भक्षितो पणजा॥ मूळ बापास मारी वोजा॥ चुकाच्या गेला राजा॥ ५
चौघां जणांचा॥२॥ देव देवालयामध्यें लपाला॥ देऊळ पूजितां पावे त्याला॥ सृष्टीमध्यें ज्याला त्याला॥ ऐसेंचि आहे॥३॥ दो

नीनामेंएकासपडिली।लोकींनेमस्तकल्पिली॥विवेकेंप्रत्ययेंपाहिली॥तोंएकचिनाम॥४॥नाहींपुरूषनावनिता॥लोकींक
ल्पिलेंतत्त्वतां॥याचाबराशोधघेतां॥कांहींचनाहीं॥५॥स्त्रीनदीपुरुषखळाळ॥ऐसेबोलतीसकळ॥विवरोनपाहतांनिव-
ळ॥देहनाहीं॥६॥आपणआपणासकळेना॥पाहोंजातांआकळेना॥कशासकांहींचमिळेना॥उदंडपणें॥७॥एकलाकिउदं
डझाला॥उदंडचिएकलापडिला॥आपणासिंआपलागल्बला॥सोसवेना॥८॥एकअसोनफुटीपडली॥फुटीअसोनस्थि
तिएकली॥विचित्रकळापैसावली॥प्राणिमात्रीं॥९॥वल्लीमध्येंजळसंचरे॥कोरडेपणेंहेंवावरे॥वोलेवाचून नथिरे॥कां
हींकेल्या॥१०॥झाडामध्येंकेळीआली॥झाडेंधांवतिनिराळीं॥कित्येकझाडेंअंतराळीं॥उडोनजाती॥११॥भूमीपासूनवे
गळींझालीं॥परितेनाहींतवाळलीं॥निराळीचवळावली॥जेथेंतेथें॥१२॥देवाकरितांचालतीझाडें॥देवनसतांहो
तीलांकडें॥निटचिआहेकुवाडें॥सर्वथानव्हे॥१३॥झाडापासूनझाडेंहोती॥तेहीअंतरिक्षजाती॥सुळानींभेदिलीजग
ति॥कदापिनाहीं॥१४॥झाडासझाडाचेंखातपाणी॥घालूनिपाळितीप्रतिदिनीं॥बोलकींझाडेंशब्दमथनीं॥विचारघेती
॥१५॥होणारतितुकेंआधीचझालें॥मगकल्पकल्पूनिबोलिलें॥जाणत्यासकळलें॥सकळकांहीं॥१६॥समजलेंतरी
उमजेना॥उमजेतरीसमजेना॥प्रत्ययेंवीणअनुमानेना॥सकळकांहीं॥१७॥सर्वत्रांचावडीलकोण॥हेचिपाहावीओ
ळखण॥भेटेआपणासआपण॥जगदांतरें॥१८॥अंतरनिष्ठांचीउंचकोटी॥बाहेरमूर्खांचीसंगतीखोटी॥मूर्खका-
यसमजेगोष्टी॥ शाहाणेजाणति॥१९॥अंतरेंराखतांराजी॥भलत्यासभलतांचनवाजी॥अंतरनराखतांभाजी॥मि
ळणारनाहीं॥२०॥ऐसेंवर्ततेंप्रत्यक्ष॥अलक्षींलावावेंलक्ष॥दक्षासभेटतांदक्ष॥समाधानहोतें॥२१॥मनासमिळतां-
मन॥पाहोंनयेतेंनिरंजन॥चंचळचक्रउल्लंघून॥पैलाडजाती॥२२॥एकदांजाऊनपाहूनआले॥मगतेसन्निधदेखिले॥

द. १५ चर्मचक्षूलक्षिलें॥नवचेकदां॥२३॥नानाशरीरींचंचळ॥अरवंडकरीचळवळ॥परब्रह्मतेंनिश्चळ॥सर्वाठायीं॥२४॥चं· स·
चळधांवेएकीकडे॥वोसपडेदुसरीकडे॥चंचळपूर्वेंसवांकडें॥हेंतोंघडेना॥२५॥चंचळचंचळासपुरेना॥अवघेंचंच ६
ळविवरेना॥निश्चळअपारअनुमाना॥कैसेंयेतें॥२६॥गगनींचालिलीहावावी॥कैसीपावेलपारपदवी॥जातांमध्येंचि
विझावी॥हास्वभावतिचा॥२७॥मनोधर्मएकदेसी॥केसाआकळीलवस्तूसी॥निर्गूणसांडूनआपेसी॥सर्वब्रह्मह्म
णो॥२८॥नाहींसारासारविचार॥तेथेंअवघाएकंकार॥रवरेंसांडूनरवोटेंपैार॥नेणतेंघेतें॥२९॥ब्रह्मांडाचेंमहाकार
ण॥तेथूनिहेंपंचीकर्ण॥महावाक्याचेंविवरण॥वेगळेंचअसे॥३०॥महत्तत्वमहद्भूत॥तोचिजाणावाभगवंत॥उपा·
सनाहेसेमास॥येथूनझाली॥३१॥कर्मउपासनाआणिज्ञान॥त्रिकांडवेदहेंप्रमाण॥ज्ञानाचेंहोतेंविज्ञान॥परब्रह्मीं॥३२
॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेपंचदशदशकेंचंचळलक्षणंनामपंचमःसमासः॥५॥ ॥पित्यापासूनकृ-
ष्णाझाले॥भूमंडळींविस्तारले॥तेणेंवीणउमजलें॥हेंतोंघडेना॥१॥आहेतरीस्वल्पलक्षण॥सर्वत्रांचीसांटवण॥अ
धमआणिउत्तमगुण॥तेथेंचिअसती॥२॥महीस्तृतसरसाविला॥सरसाऊनद्विधाकेला॥उभयतांमिळोनचालिला॥
कार्यभाग॥३॥श्वेताश्वेतासगांठीपडतां॥मध्येंकृष्णमिश्रीतहोतां॥इहलोकसार्थकता॥होतआहे॥४॥विवरतांया·
चाविचार॥मूर्खतोचिहोयचतुर॥सद्यप्रचीतसाक्षात्कार॥परलोकींचा॥५॥सकळांसजेमान्य॥तेंचिहोतसेसामान्य॥
सामान्यासअनन्य॥होइजेतनाहीं॥६॥उत्तममध्यमकनिष्ठरेखा॥अदृष्टींचीगुप्तरेखा॥चत्वारअनुभवसरिखा॥हो-
तनाहीं॥७॥चौदापिढियांचेपवाडे॥सांगतीतेशाहाणेकींवेडे॥ऐक्यताघडेकींनघडे॥ऐसेंपाहावें॥८॥रेखातितुकी ५
पुसोनजाते॥मत्यक्षप्रत्ययायेते॥डोळेझांकणीकरावीते॥कायनिमित्य॥९॥बहुतांचेबोलींलागले॥तेप्राणीअनुमा

निंबुडालें॥ मुख्यनिश्चयचुकले॥ प्रत्ययाचा॥ १०॥उदंडाचेंउदंडऐकावें॥परीतेंप्रत्ययेंपाहावें॥खरेंखोटेंनिवडावें॥
अंतर्यामीं॥ ११॥ कोणासिनव्हे ह्मणोनये॥समजावेंअपायउपाये॥ प्रत्ययघ्यावाबहुतकाये॥ बोलोनियां॥ १२॥ मा-
णूसहेंकाडआणिकांचे॥मान्यकरावेंतयाचें॥येणेंप्रकारेंबहुतांचें॥अंतरराखावें॥ १३॥अंतरींपीळपेंचवळसा॥-
तोचिवादवीबहुवसा॥ तरीमगशाहाणाकेसा॥निवडूंजाणे॥ १४॥ वेडेकरावेशाहाणे॥ तरीचजीणेंश्लाघ्यवाणें॥
उगेंचवादांगवाढवणें॥ हेंमूर्खपण॥ १५॥ मिळोनजाऊनमिळवावें॥पडीघेऊनउलथावें॥कांहींचकळोंनद्यावें॥ वि
वेकबळें॥ १६॥दुसऱ्याचेचालीचालावें॥दुसऱ्याचेबोलणीबोलावें॥दुसऱ्याच्यामनोगतेंजावें॥ मिळोनियां॥ १७
जोडुसऱ्याच्याहितावरी॥तोविपटकांहींचनकरी॥मानतमानतविवरी॥ अंतरतयाचें॥ १८॥आधीअंतरहातींघ्या
वें॥मगहळूहळूउकलावें॥नानाउपायेंन्यावें॥परलोकासी॥ १९॥ हेकाडासहेकाडमिळाला॥तेथेंगल्बलाचि-
झाला॥कलहउठतांचातुर्याला॥ ठावकैंचा॥ २०॥उगीचकरितीबडबड॥परिकरूनदाखवणेंहेंओघड॥परस्थळ
साधनेंजड॥ कठिणआहे॥ २१॥ धक्केचपेटेसोसावे॥ नीचशब्दसोशीतजावे॥परस्तावोनपरावे॥आपले होती॥
॥ २२॥ प्रसंगजाणोनबोलावें॥जाणपणकांहींचनघ्यावें॥ लीनताधरूनजावें॥जेथेंतेथें॥ २३॥ कुग्रामेंअथवान
गरें॥ पाहावीं घरांचीं घरें॥भिक्षामिसेंलहानथोरें॥परिक्षूनसोडावीं॥ २४॥ बहुतींकाहींतरी सांपडे॥ विचक्षण
लोकीं मैत्रीघडे॥उगेंचबैसतांकांहींनघडे॥ फिर्णेचिवर्णें॥ २५॥ सावधपणेंसर्वेंजाणावें॥ वर्तमानआधींचघ्या
वें॥जाऊंनयेतिकडेजावें॥विवेकेंसहीत॥ २६॥ नानाजिन्नसपाठांतरें॥निवतीसकळांचींअंतरें॥ लेहोनदेतांपरो-
पकारें॥ सिमासांडिली॥ २७॥जैसेंजयासपाहिजे॥ तैसेंतयासिंदिजे॥ तरीमगश्रेष्ठहोइजे॥सकळांमान्य॥ २८

दा॰द॰१५ भूमंडळींसकळांमान्य॥तोह्मणूंनये सामान्य॥कित्येक लोकअनन्य॥तयापुरुषासीं॥२९॥ऐसींचातुर्याचींलक्षणें॥ स॰
६ चातुर्यैंदिग्विजयकरणें॥मगतयासकायउणें॥जेथेतेथें॥३०॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगु॰पंचदशदशकेचातुर्यल ६
क्षणंनामषष्ठःसमासः॥६॥ ॥नानाविकारांचेंमूळ॥तेहेंमूळमायाचकेवळ॥अचंचळींजेंचंचळ॥सूक्ष्म
रूपें॥१॥मूळमायाजाणिवेची॥सुष्टींच्यामूळसंकल्पाची॥बीळरवीषड्गुणेश्वराची॥येणेंचिन्यायें॥२॥प्रकृतिपुरुष
शिवशक्ति॥अर्धनारीनटेश्वर ह्मणती॥परितेअवघीजगज्ज्योति॥मूळत्यासि॥३॥संकल्पाचेंलक्षण॥तेचिमूळमा
याजाण॥वायूआणित्रिगूण॥पंचभूतें॥४॥पाहातांकोण्हीएकवेळ॥त्याच्यामुळ्याअसतीखोल॥पत्रेंपुष्पेंफळें-
केवळ॥सुळाचपासीं॥५॥येहिवेगळेनानारंग॥आकारविकारतरंग॥नानास्वादअंतरंग॥मुळांमध्यें॥६॥तेचिमू
ळफोडूनपाहातां॥कांहींचनाहींवाटेआतां॥पुढेंवाढतांवाढतां॥दिसोंलागे॥७॥कड्यावरीलवेलनिघाला॥अधोमु
खेंबळेंचालिला॥फांपावोनपुढेंआला॥भूमंडळीं॥८॥तेसीमूळमायाजाण॥पंचभूतेंआणित्रिगुण॥मूळींआहेत-
हेंप्रमाण॥प्रत्ययेंजाणावें॥९॥अखंडवेलपुढेंवाढला॥नानाविकारीशोभला॥विकाराचाविकारझाला॥असंभाव्य॥
॥१०॥नानाफडगरेंफुटलीं॥नानाजुंबाडेंवाढलीं॥अनंतअग्नेंचालिलीं॥सृष्टीमध्यें॥११॥कित्येकफळेंतींपडत्तीं॥सवें
चिआणीकनिघती॥ऐसीहोतीआणिजाती॥सर्वकाळ॥१२॥एकवेळचिवाळलें॥पुनःतेथेंचिफुटलें॥ऐसेंआलेंआ-
णिगेलें॥कितीएक॥१३॥पानेंझडतीआणिफुटती॥पुष्पेंफळेंतेणेंचिरीति॥मध्येंजीवहेजगति॥असंभाव्य॥१४॥अ
वघावेळचिकर्पतो॥सुळापासोनपुनःहोतो॥ऐसाअवघाविचारजोतो॥प्रत्यक्षजाणावा॥१५॥मूळखाणोनकाढि- ६
लें॥प्रत्ययज्ञानेंनिर्मूळकेलें॥तरीमगवाढणेंचिराहिलें॥सकळकांहीं॥१६॥सुष्टीबीजशोवळींबीज॥मध्येंजळरूप-

बीज॥ ऐसा हा स्वभाव सहज॥ विस्तारला॥ १७॥ मुळा मधील ज्या गोष्टी॥ सांगतां हे बीज सृष्टि॥ जेथील अंश तेथें कष्टी॥-
न होन जाते॥ १८॥ जातो येतो पुनः जातो॥ ऐस्या प्रत्यावृत्ति करितो॥ परंतु आत्मज्ञानी जोतो॥ अन्यथा न घडे॥ १९॥ न घडे ऐ-
सें जरी ह्मणावें। तरी कांहीं नरीलागे जाणावें॥ अंतरीं च पडे ठावें॥ सकळांस केंचें॥ २०॥ तेणेंसी च कार्यभाग करिती॥
॥ परंतु तयास नेणती॥ दिसेना तें काय करिती॥ बापुडे लोक॥ २१॥ विषयभोग तेणें चि घडे॥ तेणेंवीण कांहींच न घडे॥ स्थू
ळ सांडून सूक्ष्मीं पवाडे॥ ऐसा पाहिजे॥ २२॥ जें आपलें चि अंतर॥ तद्रूप चि जगदांतर॥ शरीरभेदाचे विकार॥ वेगळाले॥
२३॥ आंगोळी स वेधना॥ एकीची एकीस कळेना॥ हात पाय अवयव नाना॥ येणें चि न्यायें॥ २४॥ आवेवाचें आवेव नेणे॥
मां तो पराचें काय जाणे॥ परांतरया कारणें॥ जाणवेना॥ २५॥ एका चि उदकें सकळ वनस्पति॥ नाना अग्रें भेद दिसती॥ खु
डिलीं तितुकीं च सुकती॥ येरतें टवटवीत॥ २६॥ येणें चि न्यायें भेद झाला॥ कळेना एकाचें एकाला॥ जाणपणें आत्मयाला॥
भेद नाहीं॥ २७॥ आत्मत्वीं भेद नादिसे॥ देह हें प्रकृति करितां भासे॥ तरी जाणत चि असे॥ बहुतेक॥ २८॥ देखोन ऐकोन जा
णति॥ शाहाणे अंतर परिक्षिति॥ धूर्त ते अवघें समजति॥ गुप्तरूपें॥ २९॥ जो बहुतांचें पाळण करी॥ तो बहुतांचें अंतर विव
री॥ धूर्तपणें ठाउकें करी॥ सकळ कांहीं॥ ३०॥ आधीं मनोगत पाहति॥ मग विश्वास धरिती॥ प्राणिमात्र येणें चि रीति॥ वर्तता-
हे॥ ३१॥ स्मरणामागें विस्मरण॥ रोकडी प्रचीत प्रमाण॥ आपलें ठेवणें आपण॥ चुकताहे॥ ३२॥ आपलें च आपणा स्मरेना॥-
बोलिलें तें आठवेना॥ उठति अनंत कल्पना॥ ठाउक्या केंच्या॥ ३३॥ ऐसें हें चंचळ चक्र॥ कांहीं नीट कांहीं वक्र॥ झाला रावअ
थवा शक्र॥ तरी स्मरणास्मरणें॥ ३४॥ स्मरण ह्मणिजे देव॥ विस्मरण ह्मणिजे दानव॥ स्मरणविस्मरणें मानव॥ वर्तती अ
तां॥ ३५॥ ह्मणोनि देवां आणि दानवां॥ संपत्ति द्विधा जाणावी॥ प्रचीत मानसीं आणावी॥ विवेकें सहित॥ ३६॥ विवेकें विवे-

कजाणावा॥आत्म्यानेंआत्मा वोळखावा॥ नेत्रेंनेत्रचिपाहावा॥दर्पणीचा॥ ३७॥ स्थूळेंस्थूळखाजवावें॥सूक्ष्मेंसूक्ष्मसम-
जावें॥ खुणेनेंखुणेसींबाणावें॥अंतर्यामी॥३८॥विचारेंजाणावाविचार॥अंतरेंजाणावेंअंतर॥अंतरेंजाणावेंपरांतर॥-
होऊनियां॥३९॥स्मरणामाजीविस्मरण॥हेंचिभेदाचेंलक्षण॥एकदेसीपरिपूर्ण॥होतनाहीं॥४०॥पुढेंसिकेमागेंविस
रे॥पुढेंउजेडेमागेंआंधारे॥पुढेंस्मरेमागेंविस्मरे॥सकळकांहीं॥४१॥तुर्याजाणावीस्मरण॥सुषुप्तीजाणावीविस्मरण॥
उभयतांशरीरींजाण॥वर्ततीआतां॥४२॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेपंचदशदशकेअधोर्ध्वनिरूपणं
नामसप्तमःसमासः॥७॥ ॥रेणुहूनसूक्ष्मकिडे॥त्याचेंआयुष्यनिपटथोडें॥युक्तिबुद्धीतेणेंचिपाडें॥तयामध्यें॥
॥१॥ऐसेनानाजीवअसती॥पाहोंजातांनदीसती॥अंतःकर्णपंचकाचीस्थिती॥तेथेंहीआहे॥२॥त्यापुरतेंत्याचेंज्ञा
न॥विषयइंद्रियेंसमान॥सूक्ष्मशरीरेंविवरोन॥पाहातोकोण॥३॥त्याससुंगीमहाथोर॥नेणोंचालिलाकुंजर॥मुंगी
समुद्राचापूर॥ऐसेंबोलती॥४॥तेमुंगीसमानशरीरें॥उदंडअसतीलहानथोरें॥समस्तामध्येंजीवेश्वरें॥वस्तिकी
जे॥५॥ऐसियाकिडियांचासंभार॥उदंडदाटलाविस्तार॥अत्यंतसाक्षपीजोनर॥तोविवरोनपाहे॥६॥नानाक्षेत्रींना-
नाकिडे॥त्यांसभासतीपर्वतांएवढे॥आयुष्यहीतेणेंचिपाडें॥उदंडवाटे॥७॥पक्षायेवढेंलाहाननाहीं॥पक्षायेवढें थोर
नाहीं॥सर्पआणिमच्छपाहीं॥येणेंचिपाडें॥८॥मुंगीपासूनथोरथोरें॥चढतीवाढतीशरीरें॥त्यांचींनिर्धारितांअंत-
रें॥कळोंयेती॥९॥नानावर्णनानारंग॥नानाजीवांचेतरंग॥एकसुरंगएकविरंग॥कितीह्मणोनसांगावे॥१०॥एक-
सुकुमारेंएककठोरें॥निर्माणकेलींजगदीश्वरें॥सुवर्णासारिखींशरीरें॥दैदीप्यमानें॥११॥शरीरभेदअहंकारभे
द॥वाचाभेददेहभेद॥अंतरींवसिजेअभेद॥एकरूपें॥१२॥एकत्रासकेंएकमारकें॥पाहोंजातांनानाकौतुकें॥कितीए-

कअमोलिकें॥ सृष्टीमध्यें॥ १३॥ ऐसींअवघींविवरोनपाहे॥ ऐसाप्राणीकोणआहे॥ आपुल्यापुरतेंजाणोनराहे॥ किं-
चितमात्र॥ १४॥ नवखंडहेवसुंधरा॥ सप्तसागरांचाफेरा॥ ब्रह्मांडाबाहेरीलनीरा॥ कोणपाहे॥ १५॥ त्यानीरामध्येंजी
वअसती॥ पाहोंजातांअसंख्याती॥ त्याविशाळजीवांचीस्थिती॥ कोणजाणे॥ १६॥ जेथेंजीवनतेथेंजीव॥ हाउत्प
त्तिचा स्वभाव॥ पाहातांयाचाअभिप्राव॥ उदंड असे॥ १७॥ भूगर्भींनानानीरें॥ त्यानीरामध्येंशरीरें॥ नानाजिन्नस
लहानथोरें॥ कोणजाणे॥ १८॥ एकप्राणीअंतरिक्षअसती॥ तेहींनाहींदेखिलीस्थिती॥ वरीच्यावरीउडोनजाती॥
पक्षफुटल्यानंतरें॥ १९॥ नानाखेचरेंआणिभूचरें॥ नानावनचरेंआणिजळचरें॥ चौऱ्याशीलक्षयोनीप्रकारें॥ को-
णजाणे॥ २०॥ उष्णतेज वेगळेंकरूनी॥ जेथेंतेथेंजीवयोनी॥ कल्पनेपासूनहोतीप्राणी॥ कोणजाणे॥ २१॥ एकनाना
सामर्थ्येंकेलें॥ एकइच्छेपासूनझालें॥ एकशब्दासरिसेंपावलें॥ श्रापदेह॥ २२॥ एकदेहबाजीगरीचें॥ एकदेहवोडं
बरीचे॥ एकदेहदेवतांचे॥ नानाप्रकारें॥ २३॥ एकक्रोधापासूनझाले॥ एकतपापासूनजन्मले॥ एकउश्रापेपावले॥
पूर्वदेह॥ २४॥ ऐसेंभगवंताचेंकरणें॥ कितीह्मणोनसांगणें॥ विचित्रमायेच्यागुणें॥ होतजातें॥ २५॥ नानाअवघड-
करणीकेली॥ कोण्हीदेखिलीनाऐकिली॥ विचित्रकळासमजली॥ पाहिजेसर्व॥ २६॥ थोडेबहूतसमजलें॥ पोटापु
रतीविद्यासिकलें॥ प्राणीउगेंचगर्वेंगेले॥ मीज्ञाताह्मणोनी॥ २७॥ ज्ञानीएकअंतरात्मा॥ सर्वांमध्येंसर्वात्मा॥ त्याचा
कथावयामहिमा॥ बुद्धिकेंची॥ २८॥ सप्तकंचूकब्रह्मांड॥ त्यांतसप्तकंचूकपिंड॥ त्यापिंडामध्येंउदंड॥ प्राणिआस
ति॥ २९॥ आपल्यादेहांतीलनकळे॥ मातेंअवघेंकैंचेंकळे॥ लोकहोतीउतावीळे॥ अल्पज्ञानें॥ ३०॥ अणुरेणूऐसेजि
न्नस॥ त्याचेआह्मींविराटपुरुष॥ आमुचेंउदंडचिआयुष्य॥ त्याच्याहिशोबें॥ ३१॥ त्याच्यारीतित्यांचेदंडक॥ वर्ता

याचेअसतीअनेक॥जाणेसर्वहीकौतुक॥ऐसाकेंचा॥३२॥धन्यपरमेश्वराचीकरणी॥अनुमानेनाअंतःकरणी॥उगी
चअहंतापापिणी॥ वेढालावी॥३३॥अहंतासांडूनविवरणें॥किस्येकदेवाचेंकरणें॥पाहातांमनुष्याचेंजिणें॥थोडेंआ
हे॥३४॥थोडेंजिणेंअर्धपुडीकाया॥गर्वकरितोनिरडाया॥शरीरअवघेंपडाया॥वेळनाही॥३५॥कुश्चीळठाईंज
न्मले॥आणिकुश्चीळरसेंचिवाढलें॥यासह्मणतीथोरले॥कोण्याहिशोबें॥३६॥कुश्चीळआणिक्षणभंगूर॥अ
रवंडयेथाचिंतातुर॥लोकउगेचह्मणतीथोर॥वेडेपणें॥३७॥कायामायादोंदिवसांची॥आदिअतींअवघेछी
छी॥झांकातापादाऊनउगेंचि॥थोरीवदाविती॥३८॥झांकिलेंतरीउपंडरपडे॥दुर्गंधीस्फरेजिकडेतिकडे॥जोकोणीहीवि
वेकीपहुडे॥तोचिधन्य ॥३९॥उगेंचकासयातंडावें॥मोडाअहंतेचेपुंडावे॥विवेकेंदेवासधुंडावें॥हें॰
उत्तमोत्तम॥४०॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरु॰पंचदशदशकेसूक्ष्मजीवनिरूपणंनामअष्टमःसमासः॥८॥
चौरवाणीचेप्राणीहोती॥अवघेउदकेंचिवाढती॥ऐसेहोतीआणिजाती॥असंख्यात॥१॥तत्वाचेंशरीरझालें
॥अंतरात्म्यासगटवळलें॥त्यांचेंमूळजोंशोधिलें॥तोंउदकरूपें॥२॥शरत्काळीचीशरीरें॥पिळपिळोझिर॰
पतिनीरें॥उभयरेतेंएकत्रें॥मिसळतीरक्तिं॥३॥अन्नरसदेहरस॥रक्तरेतेंबांधेमूस॥रसद्रव्येंसावकाश॥वा
ढोंलागे॥४॥वाढतांवाढतांवाढलें॥कोमळाचेंकठीणझालें॥पुढेंउदकपेसावलें॥नानाआवेवीं॥५॥संपूर्ण
होतांबाहेरीपडे॥भूमीसपडतांमगतेंरडे॥अवघ्यांचेंअवघेंघडे॥ऐसेंआहे॥६॥कुडीवाढेबुद्धीवाढे॥सुळा
पासोनिअवघेंघडे॥अवघेंचवाढेआणिमोडे॥देखतांदेखतां॥७॥पुढेंअवघेंशरीर॥दिवसेंदिवसझालें
थोर॥स्फुचोंलागलाविचार॥कांहींएक॥८॥मूळामध्येंबीजआलें॥तेणेंन्यायेंतेथेंजाहालें॥ऐकतांदेखतांउ

मजलें॥ सकळ कांहीं॥९॥ बीजें उदकें अंकुरति॥ उदक नसतां उडोन जाती॥ एके ठायीं उदक माती॥ होतां बरें॥१०
दोहींमध्यें असतां बीज॥ भिजोन अंकुर सहज॥ वाढतां वाढतां पुढें रिझ॥ उदंड आहे॥११॥ इकडे मुळ्या धांवा घेती॥
तिकडे अग्रें हेलावति॥ मुळें अग्रें द्विधा होती॥ बीजापासूनी॥१२॥ मुळ्या चालिल्या पाताळीं॥ झाडें धांवती अंत
राळीं॥ नाना पत्रीं पुष्पीं फळीं॥ लगडलीं झाडें॥१३॥ फळावडील स्कमनें॥ स्कमनावडील पानें॥ पानांवडील अनुसं
धानें॥ काष्ठें अवघीं॥१४॥ काष्ठावडील मुळ्या बारीक॥ मुळ्यावडील तें उदक॥ उदक आळोनी कौतुक॥ भूमंडळा
चें॥१५॥ याची ऐसी आहे प्रचीति॥ तेव्हां सकळांवडील जगति॥ जगतीवडील मूर्ती॥ आपोनारायणाची॥१६॥ त
यावडील अग्निदेव॥ अग्निवडील वायूदेव॥ वायुदेवावडील स्वभाव॥ अंतरात्म्याचा॥१७॥ सकळांवडील अंत
रात्मा॥ त्यासि नेणें तो दुरात्मा॥ दुरात्मा म्हणिजे दुरी आत्मा॥ अंतरला तया॥१८॥ जवळीं असोन चुकले॥ प्रत्ययास
नाहीं सेंकेले॥ उगेचि आले आणि गेले॥ देवाची करितां॥१९॥ म्हणोन सकळांवडील देव॥ त्यासी होतां अनन्यभा
व॥ मग हे प्रकृतीचा स्वभाव॥ पालटों लागे॥२०॥ करी आपुला व्यासंग॥ कदापी न व्हे ध्यानभंग॥ बोलणें चाल-
णें व्यंग॥ पडोंच नेदी॥२१॥ जें वडिलीं निर्माण केलें॥ तें पाहिजे पाहिलें॥ काय काय वडिलीं केलें॥ कितीपाहावें॥
॥२२॥ जो वडील जेथें चेतला॥ तोचि भाग्यपुरुष झाला॥ अल्प चेतनें नेतयाला॥ अल्पभाग्य॥२३॥ तया नारायणा
लागूनी॥ अखंड आठवावें ध्यानीं॥ मग ते लक्ष्मी तयापासूनी॥ जाईल कोठें॥२४॥ नारायण असे विश्वीं॥ त्याची पूजा क
रीत जावी॥ याकारणें तोषवावी॥ कोणही तरी काया॥२५॥ उपासना शोधून पाहिली॥ तों तें विश्वपाळिती झाली॥ न कळे-
लीला परिक्षिली॥ नेबचे कोणा॥२६॥ देवाचीली ळा देवेंवीण॥ आणीक दुसरा पाहे कोण॥ पाहाणें तितुकें आपण॥-

देवचिअसे॥२७॥उपासनासकळांठायीं॥अंतरात्मा कोठेंनाहीं॥याकारणेंठायींठायीं॥रामेंआटोपिलें॥२८॥ऐसीमाझी
उपासना॥आणितांनयेअनुमाना॥ नेऊनिघाली निरंजना॥पैलीकडे॥२९॥देवाकरितांकर्मेंचालती॥देवाकरितांउपास
कहोती॥देवाकरितांज्ञानी आसती॥ कितीएक॥३०॥नानाशास्त्रेंनानामतें॥देवचिबोलिलासमस्तें॥ नेमकानेमक वे-
स्तावेस्तें॥कर्मानुसार॥३१॥देवासअवघेंलागेकरावें॥त्यांत घेऊंयेतितुकें घ्यावें॥आधिकासारिखेंबोलावें॥ह्मणिजे
बरें॥३२॥आवाहनविसर्जन॥ऐसेंचिबोलिलेंविधान॥पूर्वपक्षझालायेथून॥सिद्धांतपुढें॥३३॥वेदांतसिद्धांत धादां
त॥प्रचीतप्रमाणनेमस्त॥पंचीकर्णसांडून हीन॥वाक्यार्थपाहावा॥३४॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेपं
चदशादशकेपिंडोत्पत्तिनिरूपणंनामनवेमः समासः॥९॥ ॥गगनीअवघेंचिहोनजातें॥गगनाऐसेंनगेनातें॥
निश्चळींचंचळतें॥येणेंचिन्यायें॥१॥आंधारदाटलाबळें॥वाटेगगन झालेंकाळें॥रविकीर्णेंतेपींवळें॥सवेंचिवाटे॥
॥२॥उदंडहीवजेव्हांपडिलें॥गमेगगनथंड झालें॥उष्णाझळेनेंवाळलें॥ऐसेंवाटे॥३॥ऐसेंजेंकांहींवाटलें॥तेंतेंझालें
आणिगेलें॥आकाशासारिखेंनगलें॥हेंतों घडेना॥४॥उत्तमजाणिवेचा जिन्नस॥ समजोनपाहेसावकाश॥निराभा
सतेंआकाश॥भासमिथ्या॥५॥उदकपसरेवायोपसरे॥अंतरात्माअत्यंतचिपसरे॥तत्वेंतत्वअवघेंचिपसरे॥अंत-
र्यामी॥६॥चळतेंआणिचळेनातें॥अंतरींअवघेंचकळतें॥विवरणेंचिनिवळतें॥प्राणिमात्रासि॥७॥विवरतांविवर-
तांशेवटीं॥निवृत्तिपदींअखंडभेटी॥झालीयानेंतुटी॥ होणारनाहीं॥८॥जेथेंज्ञानाचेंहोतेंविज्ञान॥आणिमनाचेंहो
तेंउन्मन॥तत्वनिर्शनअनन्य॥विवेकेंहोतें॥९॥ वडिलासशोधूनपाहिलें॥तोंचंचळाचेंनिश्चळझालें॥देवभक्तप
णगेलें॥तयेठायीं॥१०॥ठावह्मणतांपदार्थनाहीं॥पदार्थमात्रमुळींचनाहीं॥जैसेंतैसेंबोलोंकांहीं॥ कळावया॥११॥

अज्ञानशक्तिनिरसली॥ ज्ञानशक्तिमावळली॥ वृत्तिशून्यकेसीझाली॥ स्थितिपाहा॥१२॥ मुख्यशक्तिपाततोऐसा॥ ना
हींचंचळाचावळसा॥ निवांतींनिवांतकेसा॥ निर्विकारी॥ १३॥ चंचळाचाविकारपालटे॥ तेंचंचळचितेथेंआटे॥ चंचळ
निश्चळघनवटे॥ हेंतों घडेना॥१४॥ महावाक्याचाविचारू॥ तेथेंसंन्यासअधिकारू॥ देवीकृपेवाजोनरू॥ तोहीवि
वरोनपाहे॥१५॥ सन्यासीह्मणिजेषडन्यासी॥ विचारवंतसर्वसन्यासी॥ आपलीकरणीआपणापासीं॥ निश्चयेसीं
॥१६॥ जगदीशवोळल्यावरी॥ तेथेंकोणअनुमानकरी॥ आतांअसोहेंविचारीं॥ विचारजाणती॥१७॥ जेंजेंपिवा
रीसिमजलें॥ तेतेंनिःसंगहोऊनगेले॥ देहाभिमानीजेउरले॥ ते देहाभिमानलक्षिती॥१८॥ लक्षींबेसलेंअलक्ष॥
उडोनिगेलापूर्वपक्ष॥ हेतुरूपें अंतरसाक्ष॥ तोहीमावळला॥ १९॥ आकाशआणिपाताळ॥ दोन्हीनामेअंतरा·
ळ॥ काढितांदृश्याचेंचडळ॥ अखंड झालें॥ २०॥ तेंतोंअखंडचिआहे॥ मनउपाधीलक्षूनपाहे॥ उपाधीनिरासेंसा
हे॥ शब्दकेसा॥२१॥ शब्दपरकल्पनेपर॥ मनबुद्धीअगोचर॥ विचारेंपाहावाविचार॥ अंतर्यामीं॥२२॥ पाहतां·
पाहतांकळोंयेतें॥ कळलेंतितुकेंव्यर्थजातें॥ ओघडकेसेंबोलावेंतें॥ कोण्याप्रकारें॥२३॥ वाक्यार्थवाच्यांशशोधि-
ला॥ अलक्षींलक्षांशबुडाला॥ पुढेंसमजोनबोला॥ कोण्हीतरी॥२४॥ शाश्वतासशोधीतगेला॥ तेणेंज्ञानीसाचझा·
ला॥ विकारसांडूनमिळाला॥ निर्विकारीं॥२५॥ दुःस्वप्नउदंडदेखिलें॥ जागेंहोतांलटिकेंझालें॥ पुनःजरीतेंआठवलें
॥ तरीतेंमिथ्या॥२६॥ प्रारब्धयोगेंदेहअसे॥ असेअथवानासे॥ विचारअंतरीबेसे॥ चळेनाऐसा॥२७॥ बीजअग्नी·
नेंभाजलें॥ त्याचेंवाढणेंखुंटलें॥ ज्ञात्यासतैसेंझालें॥ वासनाबीज॥२८॥ विचारेंनिश्चळझालीबुद्धी॥ बुद्धीपाशीं
कार्यसिद्धी॥ पाहतांवडिलांचीबुद्धी॥ निश्चळींगेली॥२९॥ निश्चळासध्यातोनिश्चळ॥ चंचळासध्यातोचंचळ॥ भूता·

सध्यातोकेवळ ॥भूतहोय॥३०॥जोपावलाशेवटवरीं॥तयासहेंकांहींचनकरी॥अंतर्निष्ठाबाजिगरी॥तैसीमाया॥
॥३१॥मिथ्याऐसेंकळोंआलें॥विचारोनसद्दढझालें॥अवघेंभयेंचिउडालें॥अकस्मात॥३२॥उपासनेचेंउत्तीर्णव्हावें॥
भक्तेंभजनवाढवावें॥अंतरींविवेकेंउमजावें॥सकळकांहीं॥३३॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेपंचदश·
दशकेसिद्धांतनिरूपणंनामदशमःसमासः॥१०॥ ॥श्रीराम॥ ॥ छ॥ ॥ ५॥ ॥

॥ अथ दासबोधे षोडशदशकप्रारंभः ॥

श्रीगणेशायनमः॥ ॥धन्यधन्यतोवाल्मिक॥ ऋषीमाजीपुण्यश्लोक॥जयाचेनिहात्रैलोक॥ पावनजाहला॥१॥भ-
विष्यआणिशतकोटी॥हेंतोंनाहींदेखिलेंदृष्टी॥ धांडोळितांसकळसृष्टी॥श्रुतनव्हे॥२॥भविष्याचेंएकवचन॥ कदाचि
नझालेंप्रमाण॥ तरीआश्चर्यमानितीजन॥ भूमंडळींचे॥३॥ नसतांरघुनाथअवतार॥ नाहींपाहिलाशास्त्राधार॥ रामकथे
चाविस्तार॥विस्तारिलाजेणें॥४॥ऐसाजयाचावाग्विलास॥ऐकोनिसंतोषलामहेश॥ मगविभागिलेंत्रैलोक्यास॥शत-
कोटीरामायण॥५॥जयाशींकवित्वशंकरेंपाहिलें॥इतरांनवचेअनुमानलें॥ रामउपासकांसझालें॥परमसमाधान॥
॥६॥ऋषीहोतेथोरथोर॥बहुतींकेलाकवित्वविचार॥ परिवाल्मिकासारिखाकवीश्वर॥ नभूतोनभविष्यती॥७॥पूर्वीं
केलींदुष्टकर्में॥परिपावनझालारामनामें॥रामजपतांदृढनेमें॥पुण्येंसीमासांडिली॥८॥उपराठेंनामह्मणतांवाचे॥पर्व
तफुटलेपापाचे॥ध्वजउभारलेपुण्याचे॥ब्रह्मांडावरुते॥९॥वाल्मिकेंजेथेंतपकेलें॥तेंवनपुण्यपावनझालें॥शुष्ककाष्ठीं
अंकूरफुटले॥तपोबळेंजयाच्या॥१०॥पूर्वींहोतावाल्हाकोळी॥जीवघातुकभूमंडळीं॥तोचिवंदिजेसकळीं॥ विबुधींआ
णिऋषेश्वरीं॥११॥उपरतीआणिअनुताप॥तेथेंकैंचेंउरेलपाप॥देहांततपेंपुण्यरूप॥दुसराजन्मजाहला॥१२॥अनु
तापेंआसनघातलें॥देहाचेंवारूळजाहलें॥तेंचिनामपुढेंपडिलें॥ वाल्मीकऐसें॥१३॥ वारुळासवाल्मीकबोलिजे॥ह्मणो
नीवाल्मीकनामसाजे॥जयाच्यातीव्रतपेंझिजे॥ हृदयतापसाचें॥१४॥जोतापसामाजिश्रेष्ठ॥जोकवेश्वरांमध्येंवरि-
ष्ठ॥जयाचेंबोलणेंपष्ट॥निश्चयाचें॥१५॥जोनिष्ठावंताचेंमंडण॥रघुनाथभक्तांचेंभूषण॥ज्याचीधारणाअसाधारण॥
साधकासदृढकरी॥१६॥धन्यवाल्मिकऋषेश्वर॥समर्थाचाकवेश्वर॥तयासींमाझानमस्कार॥साष्टांगभावें॥१७॥वा १
ल्मिकऋषीबोलिलानस्ता॥ तरीआह्मांसिकैंचीरामकथा॥ह्मणोनियांसमर्था॥कायह्मणोनिवर्णावें॥१८॥ रघुनाथकी-

र्तिप्रगट केली। तेणें तयाची महिमा वाढली। भक्तमंडळी स्फुरवीजाहली। श्रवणमात्रें॥१९॥ आपुला काळ सार्थक केला॥ र-
घुनाथकीर्तिमध्यें बुडाला॥ भूमंडळीं उद्धरिला॥ बहुत लोक॥२०॥ रघुनाथभक्त थोर थोर॥ महिमा जयांचा अपार॥ त्यां सम
स्तांचा किंकर॥ रामदास ह्मणे॥२१॥ ॥ इतिश्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादे षोडशदशके वाल्मीकस्तवनंनाम प्रथमः स-
मासः॥१॥ ॥ धन्य धन्य हा सूर्यवंश॥ सकळ वंशामध्यें विशेष॥ मार्तंड मंडळाचा प्रकाश॥ फांकला भूमंडळीं॥१॥ सोमा
आंगीं असे लांछन॥ पक्षा एका होय क्षीण॥ रविकीर्ण फांकतां आपण॥ कळाहीण होय॥२॥ याकारणें सूर्यापुढें॥ दुसरी साम्य
तान घडे॥ ज्याच्या प्रकाशें उजेडे॥ प्राणिमात्रासी॥३॥ नाना धर्म नाना कर्में॥ उत्तमें मध्यमें अधमें॥ स्वर्गमें दुर्गमें नित्यनेमें॥ सृ
ष्टिमध्यें चालती॥४॥ वेदशास्त्रें आणि पुराणें॥ मंत्र यंत्र नाना साधनें॥ संध्यास्नान पूजाविधानें॥ सूर्याविणें बापुडीं॥५॥ नाना
योग नाना मतें॥ पाहों जातां असंख्यातें॥ जाति आपुलाल्या पंथें॥ सूर्यउदय झालिया॥६॥ प्रपंचीक अथवा परमार्थिक॥ का
र्यकरणें कोणही एक॥ दिवसेंवीण निरार्थक॥ सार्थक नव्हे॥७॥ सूर्याचें अधिष्ठान डोळे॥ डोळे नसतां सर्व आंधळे॥ याकारणें
कांहींच नचले॥ सूर्याविण॥८॥ ह्मणाल अंधक विखें करती॥ तरी देही सूर्याची च गति॥ थंड झालिया आपुली मति॥ मग मतिप्र
काश केंचा॥९॥ उष्णप्रकाश तो सूर्याचा॥ शीतप्रकाश तो चंद्राचा॥ उष्णत्व नसतां देहाचा॥ घात होतो॥१०॥ याकारणें सूर्यावि-
ण॥ सहसा न चले कारण॥ श्रोते तुह्मी विचक्षण॥ शोधून पाहा॥११॥ हरिहरांच्या अवतारमूर्ति॥ शिवशक्तींच्या अनंत व्यक्ति॥ या
पूर्वीं होता गभस्ति॥ आतांही आहे॥१२॥ जितुके संसाराशीं आले॥ तितुके सूर्या रयालीं वर्तलै॥ अंतीं देह त्यागून गेले॥ प्रभाक-
रादेखतां॥१३॥ चंद्र ऐसी कडे झाला॥ क्षीरसागर मंथूनि काढिला॥ चवदा रत्नामध्यें आला॥ बंधु लक्ष्मीचा॥१४॥ विश्वच-
क्षू हा भास्कर॥ ऐसें जाणती लहान थोर॥ याकारणें दिवाकर॥ श्रेष्ठाहून श्रेष्ठ॥१५॥ अपार नभमार्गक्रमणें॥ ऐसें च प्रत्यहीं-

दा॰ द॰ १६ येणेंजाणें॥यालोकोपकाराकारणें॥आज्ञासमर्थाची॥१६॥दिवसनसतांअंधकार॥सर्वांसिनकळेसारासार॥दिवसेंवीणत स॰
२ स्कर॥कांदियाभीतपक्षी॥१७॥सूर्यापुढेंआणीकदूसरें॥कोणआणावेंसमोरें॥तेजोराशीनिर्धारें॥उपमेंरहित॥१८॥ऐसा २
हासवितासकळांचा॥पूर्वजहोयरघुनाथाचा॥अगाधमहिमामानवीवाचा॥कायह्मणोनिवर्णावा॥१९॥रघुनाथवंशपूर्वा-
पार॥एकाह्वनएकथोर॥मजमतिमंदासहाविचार॥कायकळे॥२०॥रघुनाथाचासमुदाय॥तेथेंगुंतलाअंतर्भाव॥ह्मणोनि-
वर्णितांमहत्व॥वाग्दुर्बळमी॥२१॥सकळदोषांचापरिहार॥करितांसूर्यासनमस्कार॥स्फूर्तीवाढेनिरंतर॥सूर्यदर्शनये
तां॥२२॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेषोडशदशकेसूर्यस्तवनंनामद्वितीयःसमासः॥२॥ ॥धन्यधन्यहेव
सुमति॥इचामहिमावर्णावाकिति॥प्राणिमात्रतितुकेराहाति॥तिच्याआधारें॥१॥अंतरिक्षराहानीजीव॥तोहीपृथ्वीचास्व
भाव॥देहजडनस्तांजीव॥केसेंतगती॥२॥जाळितीपोळितीकुदळिती॥नांगरितीउकरितीखाणिती॥मळमूत्रतिजवरीक-
रिती॥आणिवमनें॥३॥नासकेंकुजकेंजर्जर॥पृथ्वीवीणकैंचाथार॥देहांतकाळींशरीर॥तिजवरीपडे॥४॥बरेंवाईटसक-
ळकांहीं॥पृथ्वीवीणथारनाहीं॥नानाधातुद्रव्येंतेंही॥भूमीचेपोटीं॥५॥एकासएकसंहारिती॥प्राणीभूमीवरिआसती॥-
भूमीसांडूनिजाती॥कोणीकडे॥६॥गडकोटपुरेंपट्टणें॥नानादेशकळतीआटणें॥देवदानवमानवराहाणें॥पृथ्वीविणना-
हीं॥७॥मेरुमांदारहिमाचळ॥नानाअष्टकुळाचळ॥नानापक्षिमच्छव्याळ॥भूमंडळीं॥८॥नानासमुद्रापैलीकडे॥भोव
तेंआवर्णोदककडे॥असंभाव्यउलटलेकडे॥भूमंडळाचे॥९॥त्यामध्येंगुप्तविवरें॥लहानथोरेंअपारें॥तेथेंनिबिडअंध-
कारें॥वस्तिकीजे॥१०॥अवर्णोदकतेंअपार॥त्याचाकोणजाणेपार॥उदंडदाटलेजळचर॥असंभाव्यमोठे॥११॥त्याजीव- २
नासआधारपवन॥निबिडदाटआणिघन॥फुटोंशकेनाजीवन॥कोणेकडे॥१२॥त्याप्रभंजनासआधार॥कठिणपणेंअहं

कार॥ ऐसा त्या भूगोळाचा पार॥ कोण जाणें॥१३॥ नाना पदार्थांच्या खाणी॥ धातुरत्नांच्या दाटणी॥ कल्पतरू चिंतामणी॥ अ-
मृतकुंडें॥१४॥ नाना द्वीपें नाना खंडें॥ वसति उदंडें उदंडें॥ तेथें नाना जीवांचीं बंडें॥ वेगळालीं॥१५॥ मेरू ओंवतें कडे काप
ले॥ असंभाव्य कडोसे पडिले॥ निबिड तरू लागले॥ नाना जिनसीं॥१६॥ त्यास न्नीधलोकालोक॥ जेथें सूर्याचें फिरे चाक॥
चंद्राद्री द्रोणाद्री मैनाक॥ महागिरि॥१७॥ नाना देशीं पाषाणभेद॥ नाना जिनसी मृत्तिकाभेद॥ नाना विभूछंद बंद॥ नाना ख
णी॥१८॥ बहुरत्न वसुंधरा॥ ऐसा पदार्थ केंचा दूसरा॥ अफाट पडली सेराबेरा॥ जिकडे तिकडे॥१९॥ अवघी पृथ्वी फिरोन पाहे
ऐसा प्राणी कोण आहे॥ दुजी तुळणा नसाहे॥ धरणी विशीं॥२०॥ नाना वल्ली नाना पिकें॥ देशोदेशीं अनेकें॥ पाहों जातां सारि
ख्यासारिखें॥ एकही नाहीं॥२१॥ स्वर्गमृत्यूपाताळें॥ अपूर्व रचिलीं तिन्ही ताळें॥ पाताळलोकीं महाव्याळें॥ वस्ती कीजे
॥२२॥ नाना वल्ली बीजांची खाणी॥ ते हे विशाळ धरणी॥ अभिनव कर्त्याची करणी॥ होऊनि गेली॥२३॥ गड कोट नाना न
गरें॥ पुरें पट्टणें मनोहरें॥ सकळांठायीं जगदीश्वरें॥ वस्ती कीजे॥२४॥ महाबळी होऊनि गेले॥ पृथ्वीवरी चौताळले॥
सामर्थ्यें निराळे राहिले॥ हें तों घडेना॥२५॥ असंभाव्य हे जगती॥ जीव किती येती जाती॥ नाना अवतार पंगती॥ भूमंड-
ळावरी॥२६॥ सध्या रोकडें प्रमाण॥ कांहींक राखावें लागे अनुमान॥ नाना प्रकारिंचें जीवन॥ पृथ्वीचे निआधारें॥२७
कित्येक भूमी माझी म्हणती॥ शेवटीं आपणचि मरोन जाती॥ कितेक काळ होतां जगतीं॥ जैसी तैसी॥२८॥ ऐसा पृथ्वीचा
महिमा॥ दुसरी काय द्यावी उपमा॥ ब्रह्मादिकांपासोनि आह्मां॥ आश्रयोचि आहे॥२९॥ ॥ इति श्रीदासबोधे गुरुशिष्य
संवादे षोडशदशके पृथ्वीस्तवननाम तृतीयः समासः॥३॥ ॥ आतां सकळांचें जन्मस्थान॥ सकळ जीवांचें जीवन॥
जयास आपोनारायण॥ ऐसें बोलिजे॥१॥ पृथ्वीस आधार आवर्णोदक॥ सप्तसिंधूचें सिंधोदक॥ नाना मेघांचें मेघोदक॥ भू

दा॰ द॰ १६ मंडळींचालिलें॥२॥नानानद्यानानादेशीं॥वाहातमिळाल्यासागराशीं॥लहानथोरपुण्यराशी॥अगाधमहिमे॥३॥न स॰
३ द्यापर्वतिंहुनीं कोसळल्या॥नानासांकडींमध्येंरिचवल्या॥धबाबांरवबावांचालिल्या॥असंभाव्य॥४॥कूपबावीसरोव ४
रें॥उदंडतळींथोरथोरें॥निर्मळेंउचंबळतिनिरें॥नानादेशीं॥५॥गायमुखेंपाटजाती॥नानाकालवेवाहाति॥नानाझऱ्या-
झिरपति॥झरतिनिरें॥६॥झरेविहरेपाझर॥पर्वतफुटोनवाहेनीर॥ऐसेंउदकाचेप्रकार॥भूमंडळीं॥७॥जितुकेगिरीवि
तुक्याधारा॥कोसळतिभयंकरा॥पाभळवोहळाअपारा॥उकळ्यासांडिती॥८॥भूमंडळींवेंजळआघवें॥कितीह्मणोनि
सांगावें॥नानाकारंजींआणावें॥बांधोनिपाणीं॥९॥डोहोडबकेरवबाडीटांकीं॥नानागिरिकंदरींअनेकीं॥नानाजळेंनाना
लोकीं॥वेगळालीं॥१०॥तीर्थेंएकाहूनएक॥महापवित्रपुण्यदायक॥अगाधमहिमाशास्त्रकारक॥बोलोनगेले॥११॥ना
नातीर्थांचींपुण्योदकें॥नानास्थळोस्थळींशीतळोदकें॥तैसींचनानाउष्णोदकें॥ठायींठायीं॥१२॥नानावल्लीमध्येंजीवन॥
नानाफळींफुलींजीवन॥नानाकंदींमुळींजीवन॥गुणकारकें॥१३॥क्षारोदकेंसिंधोदकें॥विषोदकेंपिशोदकें॥नानास्थ-
ळांतरींउदकें॥नानागुणांचीं॥१४॥नानाइक्षुदंडाचेरस॥नानाफळांचेनानारस॥नानाप्रकारिंचेगोरस॥मदपारागूळभ-
न्न॥१५॥नानामुक्ताफळांचेंपाणीं॥नानारत्नेंतळपेपाणी॥नानाशस्त्रांमध्येंपाणीं॥नानागुणांचें॥१६॥शुक्रशोणितलाळ-
मूत्रस्वेद॥नानाउदकांचेनानाभेद॥विवरोनपाहतांविशद॥होतजातें॥१७॥उदकाचेदेहकेवळ॥उदकाचेंचभूमंडळ॥चंद्र-
मंडळसूर्यमंडळ॥उदकाकरितां॥१८॥क्षारसिंधूक्षीरसिंधू॥सुरासिंधूआज्यसिंधू॥दधिसिंधूइक्षुरससिंधू॥शुद्धसिंधू-
उदकाचा॥१९॥ऐसेंउदकविस्तारलें॥मुळापासूनिशेवटाआलें॥मध्येंहीठायींठायींउमटलें॥ठायींठायींगुप्त॥२०॥जेंजेंबी २
जींमिश्रीतझालें॥तोतोस्वादघेऊनिउठिलें॥उसामध्येंगोडीसआलें॥परमसुंदर॥२१॥उदकाचाबांधाहेंशरीर॥उदकविणहि-

नेतदनंतर॥ उदकाचा उत्पत्ति विस्तार॥ किती ह्मणोनि सांगावा॥ २२॥ उदक तारक उदक मारक॥ उदक नाना सुखदायक॥ पाहे-
तां उदकाचा विवेक॥ आलोलिक आहे॥ २३॥ भूमंडळीं धांवे नीर॥ नाना ध्वनी त्या सुंदर॥ धबाबां धबाबां थोर॥ रिचवती धारा॥ २४
ठायीं ठायीं डोह तुंबती॥ विशाळ तळीं डबाबिती॥ चबाबिती थबाबिती॥ कालवे पाट॥ २५॥ एकीं पालथ्या गंगा वाहती॥ उदकें सन्नि-
धचि आसती॥ खळाळां झरे वाहाती॥ भूमीचे पोटीं॥ २६॥ भूमिगर्भीं डोहो भरले॥ कोणही देखिले ना ऐकिले॥ ठायीं ठायीं झरे झा-
ले॥ विद्युल्लतांचे॥ २७॥ पृथ्वीतळीं पाणी भरलें॥ पृथ्वीमध्यें पाणी खेळे॥ पृथ्वीवरी प्रगटलें॥ उदंड पाणी॥ २८॥ स्वर्गमृत्यु-
पाताळीं॥ एक नदी तिहींतालीं॥ मेघोदक अंतराळीं॥ वृष्टी करी॥ २९॥ पृथ्वीचें मूळ जीवन॥ जीवनाचें मूळ दहन॥ दहनाचें मू-
ळ पवन॥ थोराहून थोर॥ ३०॥ त्याहून थोर परमेश्वर॥ महद्भूताचा विचार॥ त्याहूनि थोर परात्पर॥ परब्रह्म जाणावें॥ ३१॥ ॥
इति श्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादे षोडशदशके आपनिरूपणनाम चतुर्थः समासः॥ ४॥ ॥ धन्य धन्य हा वैश्वानरु॥ हो यर-
घुनाथाचा श्वशुरु॥ विश्वव्यापक विश्वंभरु॥ पिता जानकीचा॥ १॥ ज्याच्या मुखें भगवंत भोक्ता॥ जो ऋषीचा पद दाता॥ तमसि-
म रोगहर्ता॥ भर्ता विश्वजनाचा॥ २॥ नाना वर्ण नाना भेद॥ जीवमात्रांस अभेद॥ अभेद आणि परम शुद्ध॥ ब्रह्मादिकांसी॥ ३॥ अग्नि-
करितां सृष्टी चाले॥ अग्निकरितां लोक धाले॥ अग्नीकरितां सकळ झाले॥ लाहान थोर॥ ४॥ अग्नीनें भाळलें भूमंडळ॥ लोकांस रा-
हाया झालें स्थळ॥ दिपिका नाना ज्वाळ॥ जेथें तेथें॥ ५॥ पोटामध्यें जठराग्नि॥ तेणें क्षुधा लागे जनीं॥ अग्निकरितां भोजनीं॥ रुचि
येते॥ ६॥ अग्नि सर्वांगीं व्यापक॥ उष्णें राहे कोणही एक॥ उष्ण नस्तां सकळ लोक॥ मरोन जाती॥ ७॥ आधीं अग्नि मंद होतो॥ पुढें मा-
णितो नासतो॥ ऐसा हा अनुभव येतो॥ प्राणिमात्रांसी॥ ८॥ असतां अग्नीचें बळ॥ शत्रू जिंके तात्काळ॥ अग्नि आहे तावत्काळ॥
जिणें आहे॥ ९॥ नाना रस निर्माण झाले॥ अग्निकरितां निपजले॥ महारोगी आरोग्य झाले॥ निमिषमात्रें॥ १०॥ सूर्य सकळांहून वि-

शोष॥ सूर्यउपरिअग्नीचाप्रकाश॥ रात्रिभागींलोकअग्नीस॥ सात्यकरिती॥ ११॥ अंतेजागृहींचाअग्निआणिला॥ त्यासदोषनाहीं-
बोलिला॥ सकळांगृहींपवित्रझाला॥ वैश्वानरू॥ १२॥ अग्निहोत्रनानायाग॥ अग्निकरितांहोतीसांग॥ अग्नितृप्तहोतांमग॥ प्रस
न्नहोय॥ १३॥ देवदानवमानव॥ अग्निकरितांचालेसर्व॥ सकळजनासउपाव॥ अग्निआहे॥ १४॥ लग्नेंकरितीथोरथोर॥ नानादा
रूचाप्रकार॥ भूमंडळींयात्राथोर॥ दारूनेंशोभती॥ १५॥ नानालोकरोगीहोती॥ ऊष्णऔषधेंसेविती॥ तेणेंलोकआरोग्यहोती॥
वन्हीकरितां॥ १६॥ ब्राह्मणासतनमन॥ सूर्यदेवहुताशन॥ एतद्विषयींअनुमान॥ कांहींचनाहीं॥ १७॥ लोकांमध्येंजठरानळ॥
सागरींआहेवडवानळ॥ भूगोळाबाहेरअवर्णानळ॥ शिवनेत्रींविद्युल्लता॥ १८॥ कुपीपासूनिअग्निहोतो॥ उंचदर्पणींअग्निनि
घतो॥ काष्ठमंथनींप्रगटतो॥ चकमकेनें॥ १९॥ अग्निसकळांठायींआहे॥ कठीणघिसणीप्रगटहोय॥ आग्यासर्पेंदग्धहोय॥ गि
रिकंदरें॥ २०॥ अग्निकरितांनानाउपाय॥ अग्निकरितांनानाअपाय॥ विवेकेंवीणसकळहोय॥ निरार्थक॥ २१॥ भूमंडळींलहा
नथोर॥ सकळांसवन्हीचाआधार॥ अग्निमुखेंपरमेश्वर॥ संतुष्टहोय॥ २२॥ ऐसाअग्नीचामहिमा॥ बोलिजेतितुकीउणीउपमा॥
उत्तरोत्तरअगाधमहिमा॥ अग्निपुरुषाचा॥ २३॥ जीतअसतांस्फूरवीकरी॥ मेल्याप्रेतभस्मकरी॥ सर्वभक्षकत्याचीथोरी॥ कायह्म
णोनसांगावी॥ २४॥ सकळसृष्टीचासंहार॥ प्रळयींकरीवैश्वानर॥ वैश्वानरेंपदार्थमात्र॥ कांहींचउरेना॥ २५॥ नानाहोमउदं
डकरिती॥ घरोघरींवैश्वदेवचालति॥ नानाक्षेत्रींदीपजळती॥ देवापाशीं॥ २६॥ दीपाराधनेंनीरांजनें॥ देवबोवांळिजेजनें॥ खरें
खोटेंनिवडणें॥ दिव्यहोतां॥ २७॥ अष्टधाप्रकृतिलोकतिन्हीं॥ सकळव्यापुनीराहिलावन्हि॥ अगाधमहिमावदनीं॥ कितीह्मणोनि
बोलावा॥ २८॥ चारिशृंगेंत्रिपदीजात॥ दोनशिरेंसप्तहात॥ ऐसाबोलिलाशास्त्रार्थ॥ प्रचीतीचीया॥ २९॥ ऐसावन्हिउष्णमूर्ति॥ तो ५
मींबोलिलोंयथामति॥ न्यूनपूर्णक्षमाश्रोतीं॥ केलेंपाहिजे॥ ३०॥ ॥ इतिश्रीदा॰ गु॰ षो॰ द॰ अग्निस्तवननामपंचमःसमास॥ ५

धन्यधन्यह्मावायुदेव॥याचाविचित्रस्वभाव॥वायुकरितांसकळजीव॥ वर्ततीजनीं॥१॥वायूकरितांश्वासोश्वास॥नाना-
विद्यांचाअभ्यास॥ वायुकरितांशरीरास॥चळणघडे॥२॥चळणवळणप्रसारण॥निरोधनआणिआकुंन्चन॥ प्राणअपान
व्यानउदान॥समानवायु॥३॥नागकूर्मकृकलवायू॥देवदत्तधनंजयु॥ऐसेहेवायूचेस्वभावु॥उदंडअसती॥ ४॥वायुब्र-
ह्मांडींप्रगटला॥ ब्रह्मांडदेवतांसपुरवला॥तेथूनपिंडींप्रगटला॥ नानागुणें॥ ५॥स्वर्गलोकींसबळदेव॥तेसेचपुरुषार्थी
दानव॥मृत्युलोकींचेमानव॥ विख्यातराजे॥ ६॥ नरदेहींनानाभेदें॥अनंतभेदाचींश्वापदें॥वनचरेंजळचरेंआनंदें॥क्री-
डाकरिती॥७॥त्यासमस्तामध्येंवायुखेळे॥खेचरकुळअवघेंचळे॥उठतीवन्हीचेउबाळे॥वायुकरितां॥८॥वायुमेघांचेंभ-
रणाभरी॥ सर्वेंचपिटूनपरतें सारी॥ वायुऐसाकारभारी॥ दूसरानाहीं॥ ९॥ परितेआत्मयाचीसत्ता॥ वर्तेशरीरींतत्वता॥
परिव्यापकपणेंयासेमर्था॥तुळणानाहीं॥ १०॥गिरीहून दाटफोजा॥ मेघउठिलेस्वामिकाजा॥ गर्जगर्जोनीतडकविजा॥
वायुबळें॥११॥चंद्रसूर्यनक्षत्रमाळा॥ग्रहमंडळेंमेघमाळा॥येब्रह्मांडींनानाकळा॥ वायुकरितां॥१२॥ एकवटलेंलेंनिव-
डेना॥ कालवलेंतेंवेगळेंहोईना॥तैसेंहेंवेचाडनाना॥केवि कळे॥१३॥वायुस्फुटेसरारां॥असंभाव्यपडतीगारा॥ तैसेजी-
वहेनीरा॥सरिसेपडती॥१४॥वायुरूपेंकमळकळा॥ तोचिआधारजळा॥ तयाजळाच्याआधारेंभूगोळा॥शेषेंधरिलें॥
॥१५॥शेषासपवनाचाआहार॥आहारेंफुगेशरीर॥ तरीमगघेतलाभार॥भूमंडळाचा॥ १६॥ महाकूर्माचेंशरीरभलें॥
ब्रह्मांडपालथें[illegible]तलें॥ ऐवढेंशरीरतेंराहिलें॥वायुचेनी॥१७॥ वाराहें आपुलेदंतीं॥ पृथ्वीधरिलीहोती॥ तयाचीएव-
ढीशक्ति॥ वायुबळें॥१८॥ ब्रह्माविष्णूमहेश्वर॥चवथाआपणजगदीश्वर॥ वायुस्वरूपविचार॥ विवेकीजाणति॥
॥१९॥तेहतीसकोटीसुरवर॥अठ्याऐशींसहस्रऋषेश्वर॥सिद्धयोगीभारेंभार॥ वायुकरितां॥२०॥नवकोटीका-

दा.द.१६ ५ स्रायनीं॥ छपन्नकोटीचासुंडिनी॥ औटकोटिभूतरवाणी॥ वायुरूपें॥२१॥ भूतेंदेवतेंनानाशक्ति॥ वायुरूपेंत्याचीव्य· स. ७
क्ती॥ नानाजीवनेपोंकिती॥ भूमंडळीं॥२२॥ पिंडीब्रह्मांडीपुरवला॥ बाहेरकंचुकासगेला॥ सकळांठायींपुरवला॥
समर्थवायू॥२३॥ ऐसाहासमर्थपवन॥ हनुमंतजयाचानंदन॥ रघुनाथस्मरणींतनमन॥ हनुमंताचें॥२४॥ हनुमं
तवायूचाप्रसिद्ध॥ पित्यापुत्रासनाहींभेद॥ ह्मणोनिदोघेहीअभेद॥ पुरुषार्थाविशीं॥२५॥ हनुमंतासबोलिनेप्राण
नाथ॥ येणेंगुणेंहासमर्थ॥ प्राणेंवीणसकळव्यर्थ॥ होतजातें॥२६॥ मागेंमृत्यूआलाहनुमंता॥ तेव्हांवायुरोधलाहो
ता॥ सकळदेवांसअवस्था॥ प्राणांतमांडले॥२७॥ ह्मणोनीप्रतापीथोर॥ हनुमंतईश्वरीअवतार॥ याचापुरुषार्थस्फ
रवर॥ पाहातविराहिले॥२८॥ देवकारागृहीं होते॥ हनुमंतेंदेखिलेंअवचितें॥ संहारकरूनलंकेभोंवतें॥ विटंबूनि
पाडिलें॥२९॥ उसिणेंघेतलेंदेवांचें॥ मूळशोधिलेंराक्षसांचें॥ मोठेंकौतूकपुच्छकेताचें॥ आश्चर्यवाटे॥३०॥ रावण
होतासिंहासनावरी॥ तेथेंजाऊनदोंसरेमारी॥ लंकेमध्येंनिरोधकरी॥ उदककेचें॥३१॥ देवांसआधारवाटला॥ मोग
पुरुषार्थदेखिला॥ मनांमध्येंरघुनाथाला॥ करुणाकरिती॥३२॥ दैत्यअवघेसंहारिले॥ देवताकाळसोडिले॥ प्राणि·
मात्रसुखीझाले॥ त्रैलोक्यवासी॥३३॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेषोडशदशकेवायुस्तवननामषष्ठः
समासः॥ ६॥ ॥ पृथ्वीचेंमूळजीवन॥ जीवनाचेंमूळअग्न॥ अग्नीचेंमूळपवन॥ मागांनिरोपिलें॥१॥ आतांऐका·
पवनाचेंमूळ॥ तोहाअंतरात्मासाचिकेवळ॥ अत्यंतचिंचंचळ॥ सकळांमध्यें॥२॥ तोयेतोजातोदिसेना॥ स्थीरहोऊनबैसे
सेना॥ ज्याचेंरूपअनुमानेना॥ वेदश्रुतीसी॥३॥ मुळींमुळींचेंस्फुरण॥ तेंचिअंतरात्म्याचेंलक्षण॥ जगदीश्वरापासू ५
नित्रिगुण॥ पुढेंजाहलें॥४॥ त्रिगुणापासूनिझालीं भुतें॥ पावलींस्पष्टदशोतें॥ त्याभूतांचेंरूपतें॥ विवेकेंओळखावें॥५॥

त्यामध्येंमुख्यआकाश।चौंभूतांमध्येंविशेष॥यांच्याप्रकाशेंप्रकाश॥सकळकांहीं॥६॥एकविष्णूमहद्भूत॥ऐसाभूतां
चासंकेत॥परंतुयाचीप्रचीत॥पाहिलीपाहिजे॥७॥विस्तारेंबोलिलींभूतें॥त्याभूतांमध्येंव्यापकतें॥विवरोनपाहतां-
येतें॥प्रत्ययासीं॥८॥आत्मयाच्याचपळपणापुढें॥वायुतोकितीबापुडें॥आत्म्याचेंचपळपणरोकडें॥समजोनपा-
हावें॥९॥आत्म्यावेगळेंकर्मचालेना॥आत्मादिसेनाआडळेना॥गुप्तरूपेंविचारनाना॥पाहोनसोडी॥१०॥पिंडब्रह्मांड
व्यापूनभरलें॥नानाशरीरींविलासलें॥विवेकीजनासभासलें॥जगदांतरीं॥११॥आत्म्यावीणदेहचालती॥हेंतोंनघ
डेकल्पांतीं॥अष्टधाप्रकृतिच्याव्यक्ति॥रूपासिंआल्या॥१२॥मुळापासूनिशेवटवरी॥सकळकांहींआत्माचकरी॥आ
त्म्यापैलीकडेनिर्विकारीं॥परब्रह्मतें॥१३॥आत्माशरीरींवर्ततो॥इंद्रियग्रामचेष्टवितो॥नानासुखदुःखेंभोगितो॥
देहात्मयोगें॥१४॥सप्तकंचुकहेंब्रह्मांड॥सातसप्तकंचूकपिंड॥त्यापिंडामध्येंआत्माजाड॥विवेकेंयोळखावा॥
॥१५॥शब्दऐकोनसमजतो॥समजोनप्रत्योत्तरेंदेतो॥कठीणशीतोष्णजाणतो॥त्वचेमध्यें॥१६॥नेत्रींभरो
नपदार्थपाहणें॥नानापदार्थपरीक्षणें॥उंचनीचसमजणें॥मनामध्यें॥१७॥क्रूरदृष्टीसौम्यदृष्टि॥कपटदृष्टीकृ
पादृष्टी॥नानाप्रकारिंच्यागोष्टी॥भेदजाणे॥जिव्हेमध्येंनानास्वाद॥निवडूनजाणेंभेदाभेद॥जेजेंजाणेंतेंतेंवि
शद॥करूनिबोले॥१९॥उत्तमअन्नाचेपरिमळ॥नानासुगंधपरिमळ॥नानाफळांचेपरिमळ॥घ्राणेंद्रियजाणे
॥२०॥जिव्हेनेंस्वादघेणेंबोलणें॥पाणींद्रियेंघेणेंदेणें॥पादेंद्रियेंयेणेंजाणें॥सर्वकाळ॥२१॥शिश्नेंद्रियेंसुरतभो
ग॥गुदेंद्रियेंमळोत्सर्ग॥मनेंकरूनिसकळसांग॥कल्पुनीपाहे॥२२॥ऐसेव्यापारपरोपरी॥त्रिभुवनींएकलाचि-
करी॥त्याचीवर्णावयाथोरी॥दूसरानाहीं॥२३॥त्यावीणदूसराकेंचा॥जेमहिमासांगावातयांचा॥व्यापआटोप

आत्मयाचा॥ नभूतोनभविष्यति॥ २४॥ चौदाही विद्या चौसष्ट कळा॥ धूर्तपणांच्या नाना कळा॥ वेदशास्त्र पुराणं जि
व्हाळा॥ तेणेंवीण केंचा॥ २५॥ इहलोकींचा आचार॥ परलोकीं सारासार विचार॥ उभयलोकींचा निर्धार॥ आत्माच
करी॥ २६॥ नाना मत्तें नाना भेद॥ नाना संवाद वेदवाद॥ नाना निश्चयें भेदाभेद॥ आत्माच करी॥ २७॥ सुख्यतत्व वि-
स्तारलें॥ तेणें तयासरूप आणिलें॥ येणें करितां सार्थक झालें॥ सकळ कांहीं॥ २८॥ लिहिणें वाचणें पाठांतर करणें॥
पुसणें सांगणें अर्थ करणें॥ गाणें वाजवणें नाचणें॥ आत्म्याच करितां॥ २९॥ नाना सुखें आनंदतो॥ नाना दुःखें कष्टी हो
तो॥ देह धरितो आणि सोडितो॥ नाना प्रकारें॥ ३०॥ एकलाच नाना देह धरी॥ एकलाच नटे परोपरी॥ नठनाट्य कळा कु
सरी॥ त्यावीण नाहीं॥ ३१॥ एकलाचि झाला बहुरूपी॥ बहुरूपी बहुसाक्षपी॥ बहुरूपें बहुमतापी॥ आणि लंडी॥ ३२
एकलाच विस्तारला केसा॥ पाहे बहुविध तमासा॥ दंपत्यावीण केसा॥ विस्तारला॥ ३३॥ स्त्रियांस पाहिजे पुरुष॥ पु
रुषास पाहिजे स्त्रीवेष॥ ऐसा आवडीचा संतोष॥ परस्परें॥ ३४॥ स्थूलाचें मूळ तें लिंग॥ लिंगामध्यें हें प्रसंग॥ येणें
प्रकारें जग॥ प्रत्यक्ष चाले॥ ३५॥ पुरुषांचा जीव स्त्रियांचे जीविं॥ ऐसी होत्सये उठाठेवी॥ परियासूक्ष्मांची गोंवी॥ स
मजली पाहिजे॥ ३६॥ स्थूळाकरितां वाटे भेद॥ सूक्ष्मीं अवघेंच अभेद॥ ऐसें बोलणें प्रसिद्ध॥ प्रत्यया आलें॥ ३७॥
बायको नें बायकोस भोगिलें॥ ऐसें नाहीं कीं घडलें॥ बायकोस अंतरीं लागलें॥ ध्यान पुरुषाचें॥ ३८॥ स्त्रीस पुरुष पु
रुषास वधू॥ ऐसा आहे हा संमंधु॥ याकारणें सूक्ष्म संवादु॥ सूक्ष्मींच आहे॥ ३९॥ पुरुष इच्छेमध्यें प्रकृति॥ प्रकृ
तीमध्यें पुरुषव्यक्ती॥ प्रकृती पुरुष बोलती॥ येणें न्यायें॥ ४०॥ पिंडावरून ब्रह्मांड पाहावें॥ प्रचीतीनें प्रचीतीस ध्या ६
वें॥ उमजेना तरी उमजावें॥ विवरा विवरोनी॥ ४१॥ द्वैत इच्छा होती मुळीं॥ तरी ते आली भूमंडळीं॥ भूमंडळीं आ-

णिमुळीं। रुजूपाहावें ॥४२॥ येथेंमोठाझालासाक्षेप॥फिटलाश्रोतयांचाआक्षेप।जेभक्तिपुरुषाचेंरूप। निवडोनगे
लें॥४३॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेषोडशदशकेमहद्भूतस्तवननामसप्तमः समासः॥७॥ ॥नमूं
गणपतिमंगलमूर्ति॥जयाचेनिमतिस्फूर्ति॥लोकभजतीस्तवन करिती॥आत्मयाचें॥१॥ नमूंवैखरीवागीश्वरी॥अ
भ्यंतरींप्रकाशकरी॥नानाभरोवरींविवरी॥नानाविद्या॥२॥सकळजनामध्येंनाम॥रामनामउत्तमोत्तम॥श्रमजा-
ऊनविश्राम॥चंद्रमौळीपावला॥३॥नामाचामहिमाथोर॥रूपकेसेंउत्तरोत्तर॥परात्परपरमेश्वर॥त्रैलोक्यधर्ता॥
॥४॥आत्मारामचहूंकडे॥लोकवावडेजिकडेतिकडे॥देहपडेमृत्यूघडे॥आत्म्यावीण॥५॥जीवात्माशिवात्मापरमा-
त्मा॥जगदात्माविश्वात्मागुप्तात्मा॥जगदात्माअंतरात्मासर्वात्मा॥देवदानवमानवीं॥६॥सकळमार्गबोलतीचालती॥
अवतारपंगतीचीगति॥आत्म्याकरितांहोतजाती॥ब्रह्मादिक॥७॥नादरूपज्योतिरूप॥सूक्ष्मरूपसत्तारूप॥चैतन्य
रूपस्वरूप॥द्रष्टारूपजाणिजे॥८॥नरोत्तमुवीरोत्तमु॥पुरुषोत्तमुरघोत्तमु॥सर्वोत्तमुउत्तमोत्तमु॥त्रैलोक्यवासी॥
॥९॥नानाखटपटआणिचटपट॥नानालटपटआणिझटपट॥आत्मानसतांसर्वसपाट॥चहूंकडे॥१०॥आत्म्यावी-
णावेडेंकुडें॥आत्म्यावीणामडेंबापुडें॥आत्म्यावीणाथडेंरोकडें॥शरीराचें॥ ११॥आत्मज्ञानीसमजेमनीं॥पाहेजनींआत्म
यालागुनी॥भुवनींआणिंत्रिभुवनीं॥आत्म्यावीणावोस॥१२॥परमसुंदरआणिचतुर॥जाणेसकळसारासार॥आत्मया
वीणाअंधःकार॥उभयलोकीं॥१३॥सर्वांगीसिद्धसावध॥नानाभेदनानावेध॥नानाखेदआणिआनंद॥तेणेंचीकरितां॥
॥१४॥रंकअथवाब्रह्मादिक॥एकचिचालवीअनेक॥पाहावानित्यानित्यविवेक॥कोपहींएकें॥१५॥ज्याचेंघरींपद्मिणीना
री॥आत्मातंववरीआवडीधरी॥आत्मागेलियाशरीरीं॥तेजकेंचें॥१६॥आत्मादिसेनानाभासेना॥बाह्याकारेंअनुमाने

ना॥ नानामनांच्या कल्पना॥ आत्मयाचेनी॥ १७॥ आत्मा शरीरीं वास्तव्य करी॥ अवघें ब्रह्मांड विवरी भरी॥ वासनाभावना प
रोपरी॥ किती ह्मणोन सांगाव्या॥ १८॥ मनाच्या अनंत वृत्ती॥ अनंत कल्पना धरिती॥ अनंत प्राणी सांगों किती॥ अंतरात्म्याचें
॥ १९॥ अनंत राजकारणें धरणें॥ कुबुद्धी सुबुद्धी विवरणें॥ कळों न देणें चुकावणें॥ प्राणिमात्रासी॥ २०॥ एकास एक जपति ठप
ति॥ एकास एक खपतील पती॥ शत्रुपणाची स्थिती गति॥ चहूंकडे॥ २१॥ पृथ्वीमध्यें परोपरी॥ एकास एक सिंतरी॥ कित्येक
भक्त परोपरी॥ परोपकार करिती॥ २२॥ एक आत्मा अनंत भेद॥ देहपरत्वें घेती स्वाद॥ आत्मा गर्यांचा अभेद॥ भेद ही धरी॥ २३
पुरुषास स्त्री पाहिजे॥ स्त्रीस पुरुष पाहिजे॥ नवरीस नवरी पाहिजे॥ हें तों घडेना॥ २४॥ पुरुषांचा जीव स्त्रियांचे जीवीं॥ ऐसी
नाहीं उठाठेवी॥ विषयसुखाची गोवी॥ तेथें भेद आहे॥ २५॥ ज्या प्राण्यास जो आहार॥ तेथेंचि होतो तत्पर॥ पशूचे आहारीं न
र॥ अनादरें वर्तती॥ २६॥ आहारभेद देहभेद॥ गुप्त प्रगट उदंड भेद॥ तैसाचि जाणावा आनंद॥ वेगळाला॥ २७॥ सिंधुग भिंचीं
नीरें॥ त्यानीं राम धील शरीरें॥ अवर्णोदकींचीं जळचरें॥ अत्यंत मोठीं॥ २८॥ सूक्ष्मदृष्टी आणितां मना॥ शरीराचा अंत लागेना॥
मातीं अंतरात्मा अनुमाना॥ कैसा येतो॥ २९॥ देहासु योग शोधूनि पाहिला॥ तेणें कांहीं अनुमानला॥ स्थूळसूक्ष्माचा गलब-
ला॥ गाथागोंवी॥ ३०॥ गाथागोंवी उगवावया कारणें॥ केलीं नाना निरूपणें॥ अंतरात्मा रूपा ळूपणें॥ बहुतां सुखें बोलला॥-
॥ ३१॥ ॥ इति श्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादे षोडशदशके अंतरात्मानिरूपणंनाम अष्टमः समासः॥ ८॥ ॥ पृथ्वीमध्यें
लोक नाना॥ त्यास नाना उपासना॥ भावार्थें प्रवर्तले भजना॥ ठायीं ठायीं॥ १॥ आपुलाल्या देवास भजति॥ नाना स्तुति स्तव
नें करिती॥ जे ते निर्गुण ह्मणती॥ उपासनेसीं॥ २॥ याचा कैसा आहे भाव॥ मज सांगिजे अभिभाव॥ अरे हा स्तुतीचा स्वभाव ७
॥ ऐसा आहे॥ ३॥ निर्गुण ह्मणिजे बहु गूण॥ बहुगुणी अंतरात्मा जाण॥ सकळ आहे प्रमाण॥ प्रचीत पाहा॥ ४॥ सकळज-

नासमानावेंतें ॥ एका अंतरात्यास पावतें ॥ अधिकारयरत्वें तें ॥ मान्य कीजे ॥ ५ ॥ श्रोता ह्मणे हा अनुमान ॥ सुळीं घालावें जीवन ॥ तें पावे पानोपान ॥ हे सध्य प्रचीति ॥ ६ ॥ वक्ता ह्मणे तुलसीवरि ॥ उदक घालावें पात्र भरी ॥ परी न थिरे निमिष्य भरी ॥ भूमीस भेदे ॥ ७ ॥ थोरा वृक्षास कैसें करावें ॥ सेंड्या पात्र कैसें न्यावें ॥ त्याचा अभिप्राव देवें ॥ मज निरोपावा ॥ ८ ॥ पर्जन्याचें उदक पडतें ॥ तें तों मुळाकडेच येतें ॥ हा तत्चि पावे नातेथें ॥ काय करिती ॥ ९ ॥ सकळांस मूळ सांपडे ॥ ऐसें पुण्य कैंचें घडे ॥ साधुजनाचे पवाडे ॥ विवेकीं मन ॥ १० ॥ तथापि वृक्षाचें निपडिपाडें ॥ जीवन घालितां कोठें पडे ॥ येणें रीचें सांकडें ॥ कांहींच नाहीं ॥ ११ ॥ मागील आशंकेचें निरशन ॥ होतां झालें समाधान ॥ आतां गुणास निर्गूण ॥ कैसें ह्मणति ॥ १२ ॥ चंचळपणें विकारलें ॥ सगूण ऐसें बोलिलें ॥ येर तें निर्गूण उरलें ॥ गुणातीत ॥ १३ ॥ वक्ता ह्मणे हा विचार ॥ शोधून पाहावें सारासार ॥ अंतरींरा हतां निर्धार ॥ नांव नाहीं ॥ १४ ॥ विवेकें चितो मुख्य राजा ॥ आणि सेवकाचें नांव राजा ॥ यांचा विचार समजा ॥ विवाद खोटा ॥ १५ ॥ कल्पांत प्रळयीं जें उरलें ॥ तें निर्गूण ऐसें बोलिलें ॥ येर तें अवघेंचि झालें ॥ माये मध्यें ॥ १६ ॥ सेनाशाहार बाजार ॥ नाना यात्रा लहान थोर ॥ शब्द उठति अपार ॥ कैसे निवडावे ॥ १७ ॥ काळामध्यें पर्जन्यकाळ ॥ मध्यरात्री होतां निवळ ॥ नाना जीव बोलती सकळ ॥ कैसे निवडावे ॥ १८ ॥ नाना देशभाषामतें ॥ भूमंडळीं असंख्यातें ॥ बहु ऋषि बहु मतें ॥ कैसीं निवडावीं ॥ १९ ॥ वृष्टि होतांच अंकूर ॥ सृष्टिवरी निघती अपार ॥ नाना तंतु लहान थोर ॥ कैसे निवडावे ॥ २० ॥ खेचरें भूचरें जळचरें ॥ नाना प्रकारिंचीं शरीरें ॥ नाना रंग चित्र विचित्रें ॥ कैसीं निवडावीं ॥ २१ ॥ कैसें दृश्य आकारलें ॥ नाना प्रकारीं विकारलें ॥ उदंडचि पैसावलें ॥ कैसें निवडावें ॥ २२ ॥ पोकळीमध्यें गंधर्वनगरें ॥ नाना रंग लहान थोरें ॥ बहुत व्यक्ति बहु प्रकारें ॥ कैसीं निवडावीं ॥ २३ ॥ दिवसरजनीचा प्रकार ॥ चांदणें आणि अंधकार ॥ विचार आणि अविचार ॥ कैसा नि

वडावा॥२४॥विसरआणि आठवण॥नेमस्तआणिबाष्कळपण॥प्रचीतआणिअनुमान॥येणेंरिति॥२५॥न्यायआ स॰
णिअन्याय॥होयआणि नहोय॥विवेकेंवीणकाय॥उमजोंजाणें॥२६॥कार्यकर्ताआणिनिकामी॥शूरआणिकुकर्मी ९
॥धार्मीकआणिअधर्मी॥कळलापाहिजे॥२७॥धनाढ्यआणिदिवाळखोर॥सावआणितस्कर॥खरेंखोटेंहा
विचार॥कळलापाहिजे॥२८॥वरिष्ठआणिकनिष्ठ॥भ्रष्टआणिअंतरनिष्ठ॥सारासारविचारस्पष्ट॥कळला॰
पाहिजे॥२९॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगु॰षोडशदशकेउपासनानिरूपणंनामनवमःसमासः॥९॥ ॥
पंचभूतेंचालेजग॥पंचभूतांचीलगबग॥पंचभूतेंगेलियामग॥कायआहे॥१॥श्रोतावक्तयासबोले॥भूतांचे
महिमेंवाढविलें॥आणित्रिगूणकोठेंगेलें॥सांगास्वामी॥२॥अंतरात्मापांचवेंभूत॥त्रिगुणत्याचेअंगभूत॥सा
वधकरूनियांचित्त॥बरेंपाहा॥३॥भूतेंह्मणिजेजितुकेंझालें॥त्रिगूणझाल्यांतआल्यें॥इतुकेनमूळखंडलें॥आशं
केचें॥४॥भूतावेगळेंकांहींनाहीं॥भूतजातेंहेंसर्वही॥एकावेगळेंएककांहीं॥घडेचिना॥५॥आत्म्याचेनीझाला॰
पवन॥पवनाचेनिप्रगटेअग्न॥अग्नीपासूनजीवन॥ऐसेंबोलती॥६॥जीवनअवघेंडबाबिलें॥तेंरविमंडळेंआळ॰
लें॥वन्हीवायूचेनिझालें॥भूमंडळीं॥७॥वन्हीवायुरवीनसतां॥तरीहोतीउदंडशीतळता॥तेंसीतळतेमध्येंउष्ण
ता॥येणेंचिन्यायें॥८॥अवघेंवर्मासवर्मकेलें॥तरीचएवढेंफांपावलें॥देहमात्रतितुकेंझालें॥वर्माकरितां॥९॥
अवघेंशीतळचिअसतें॥तरीप्राणिमात्रमरोनिजातें॥अवघ्याउष्णेंचिकरपतें॥सकळकांहीं॥१०॥भूमंडळआ
ळोनिगोठलें॥तेंरविकीर्णेंवाळोनगेलें॥मगसहजचिदेवेंरचिलें॥उपायाशीं॥११॥ह्मणोनिकेलापर्जन्यकाळ॥ ८
थंडझालेंभूमंडळ॥पुढेंऊष्णकाळींशीतळ॥सीतकाळजाणावा॥१२॥सीतकाळेंकष्टलेलोक॥कर्पोनिगेलेवृक्ष

दिक ॥ ह्मणोनि पुढें कौतुक ॥ ऊष्णकाळाचें ॥ १३ ॥ त्याहीमध्यें प्रातःकाळ ॥ मध्यान्हकाळ सायंकाळ ॥ शीतकाळ उष्णकाळ ॥ निर्माण केले ॥ १४ ॥ ऐसें एकामागें एक केलें ॥ विल्हेनें नेमस्त लाविलें ॥ येणें कारितां जगलें ॥ प्राणिमात्र ॥ १५ ॥ नाना रसें रोग करिती ॥ ह्मणोनि औषधी केल्या निर्माण ॥ परंतु सृष्टीरचनेचें विवरण ॥ केलें पाहिजे ॥ १६ ॥ देहमूळ रक्तरेत ॥ त्या आपाचे होती दांत ॥ ऐसी भूमंडळीं प्रचीत ॥ नाना रत्नांचि ॥ १७ ॥ सकळांसि मूळ जीवन बाधा ॥ जीवनें चाले सकळ धंदा ॥ जीवनेंवीण हरिगोविंदा ॥ प्राणी कैंचे ॥ १८ ॥ जीवनाचें मुक्ताफळ ॥ शंखासारिखें स्फटिक ॥ हिरे माणीक इंद्रनीळ ॥ तेजाळ झाले ॥ १९ ॥ महिमा कोणाचा सांगावा ॥ झाला कर्दमू चि आघवा ॥ वेगळा वेगळा निवडावा ॥ कोण्या प्रकारें ॥ २० ॥ परंतु बोलिलें कांहीं एक ॥ मनास कळावया विवेक ॥ जनामध्यें तार्किक लोक ॥ समजती आघवें ॥ २१ ॥ अवघें समजलें हें घडेना ॥ शास्त्रांसी पडेना ॥ अनुमानें निश्चय होईना ॥ कांहीं एक ॥ २२ ॥ अगाध गूण भगवंताचे ॥ शेष वर्णूं न शके वाचे ॥ वेदविधी तेही काचे ॥ देवें वीण ॥ २३ ॥ आत्माराम सकळां पाळी ॥ अवघें त्रैलोक्य संभाळी ॥ तया येकें वीण धूळी ॥ होय सर्वत्रांची ॥ २४ ॥ जेथें आत्माराम नाहीं ॥ तेथें उरों न शके कांहीं ॥ त्रैलोकींचे प्राणी सर्वही ॥ प्रेतरूपी ॥ २५ ॥ आत्मा नसतां येती मरणें ॥ आत्म्यावीण कैंचें जिणें ॥ बरा विवेक समजणें ॥ अंतर्यामीं ॥ २६ ॥ समजणें जें विवेकाचें ॥ तेंही आत्म्यावीण कैंचें ॥ कोण्हीं एकें जगदीशाचें ॥ भजन करावें ॥ २७ ॥ उपासना प्रगट झाली ॥ तरी हे विचारणा कळली ॥ याकारणें पाहिजे केली ॥ विचारणा देवाची ॥ २८ ॥ उपासनेचा मोठा आश्रयो ॥ उपासनेवीण निराश्रयो ॥ उदंड केलें तरि तो जयो ॥ प्राप्त नाहीं ॥ २९ ॥ समर्थाची नाहीं पाठी ॥ तयास भुलतां च कुडी ॥ याकारणें उठाउठी ॥ भजन करावें ॥ ३० ॥ भजनसाधन अभ्यास ॥ येणें चि पाविजे परलोकास ॥ दास ह्मणे हा विश्वास ॥ धरिला पाहिजे ॥ ३१ ॥ ॥ इति श्रीदासबो-

थेगुरुशिष्यसंवादेषोडशदशकेगुणभूतनिरूपणंनामदशमः समासः॥ १०॥ ॥श्रीरामचंद्रार्पणमस्तु ॥॥

॥अथदासबोधेसप्तदशदशकप्रारंभः॥

श्रीगणेशायनमः॥ ॥निश्चळब्रह्मींचंचळआत्मा॥सकळांपरजोपरमात्मा॥चैतन्यसाक्षीज्ञानात्मा॥षड्गुणे॰
श्वर॥१॥सकळजगाचाईश्वरु॥ह्मणौनिनामेंजगदीश्वरु॥तयापासूनविस्तारु॥विस्तारला॥२॥शिवशक्तीजग
देश्वरी॥प्रकृतीपुरुषपरमेश्वरी॥मूळमायागुणेश्वरी॥गुणक्षोभिणी॥३॥क्षेत्रज्ञद्रष्टाकूटस्थसाक्षी॥अंतरात्मा
सर्वसाक्षी॥शुद्धसत्वमहत्तत्त्वपरीक्षी॥जाणतासाधू॥४॥ब्रह्माविष्णूमहेश्वर॥नानापिंडींजीवेश्वर॥त्यासभ
तीप्राणिमात्र॥लहानथोर॥५॥देवदेवळांमध्येंबैसला॥नभजतांमारितोदेहाला॥ह्मणोनित्याच्याभेणेंतया॰
ला॥भजतिलोक॥६॥जेवेळेसीभजनचुकलें॥तेंतेंतेव्हांपछाडिलें॥आवडीनेंभजोंलागले॥सकळलोक॥७॥जें
जेंजेव्हांआक्षेपिलें॥तेंतेंतात्काळचिदीधलें॥त्रैलोक्यभजोंलागलें॥येणेंप्रकारें॥८॥पांचांविषयांचानैवेद्य॥जेव्हां
पाहिजेतेव्हांसिद्ध॥ऐसेंनकरितांसद्य॥रोगहोती॥९॥जेणेंकाळेंनैवेद्यपावेना॥तेणेंकाळेंदेवराहेना॥भाग्यवैभव
पदार्थनाना॥सांडूनजातो॥१०॥जातोतोंकळोंदेईना॥कोणासठाऊकहोईना॥देवेंवीणअनुमानेना॥कोणासदेव॥
॥११॥देवपाहावयोकारणें॥देउळेंलागतीपाहणें॥कोठेंनरीदेउळाच्यागुणें॥देवप्रगटे॥१२॥देउळेंह्मणिजेनानाश
रीरें॥तेथेंराहिजेजीवेश्वरें॥नानाशरीरेंनानाप्रकारें॥अनंतभेद॥१३॥चालतीबोलतीदेउळें॥त्यामध्येंराहिजेशउ
ळें॥जितुकींदेउळेंतितुकींसकळें॥कळलींपाहिजे॥१४॥मच्छकूर्मवराहदेउळें॥भूगोळधरिलासर्वकाळें॥करा
ळेंविक्राळेंनिर्मळें॥कितीएक॥१५॥कितीएकदेउळींसौख्यपाहे॥भरितेंअवघेंसिंधूआहे॥परीतेंसर्वकाळनराहे॥
अशाश्वत॥१६॥अशाश्वताचामस्तकमणी॥जयाचीयेव्हढीकरणी॥दिसेनातरीकायझालेधणी॥तयासींचह्मणा
वें॥१७॥उद्भवोन्मुखहोतांअभेद॥विन्मुखहोतांउदंडखेद॥ऐसाअर्धोर्धसंवाद॥होतजातो॥१८॥सकळांचेंमूळदिसे॰

ना॥ भव्य भारी आणि भासेना॥ निमिष्य एक वसेना॥ एके ठायीं॥ १९॥ ऐसा अगाध परमात्मा॥ कोण जाणे त्याचा महिमा॥ तुझी लीला सर्वोत्तमा॥ तूंची जाणसी॥ २०॥ संसारा आलियाचें सार्थक॥ जेथें नित्यानित्य विवेक॥ इहलोक आणि परलोक॥ दोन्ही साधिले॥ २१॥ मननशीळ लोकांपासीं॥ अखंड देव अहर्निशीं॥ पाहतां त्यांच्या पूर्वसंचितासीं॥ जोडा नाहीं॥ २२ अखंड योग ह्मणोनि योगी॥ योग नाहीं तो वियोगी॥ वियोगी तो ही योगी॥ योगबळें॥ २३॥ भल्यांची महिमा ऐशी॥ जे सन्मार्ग लाविली कांशी॥ पोहणार असतां बुडतयाशी॥ बुडों नेदी॥ २४॥ स्थूल सूक्ष्म तत्व झाडा॥ पिंड ब्रह्मांडाचा निवाडा॥ प्रचीत पाहे ऐसा थोडा॥ भूमंडळीं॥ २५॥ वेदांतिचें पंचीकरण॥ अखंड तयाचें विवरण॥ महावाक्येंअंतःकर्ण॥ रहस्य पाहे॥ २६॥ ये पृथ्वीमध्यें विवेकी आसती॥ धन्य तयांची संगती॥ श्रवणमात्रें पावती गती॥ प्राणिमात्र॥ २७॥ सत्संग आणि उत्तम गूण॥ सत्संग आणि सच्छास्त्र श्रवण॥ अखंड होत से विवरण॥ नाना परोपकाराचें॥ २८॥ जे सत्कीर्तीचे पुरुष॥ ते परमेश्वराचे अंश॥ धर्मस्थापनेचा हव्यास॥ तेथें चि वसे॥ २९॥ विशेष सारासार विचार॥ तेथें होय जगदोद्धार॥ संगत्यागें निरंतर॥ होऊन गेले॥ ३०॥ ॥ इति श्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादे सप्तदशदशके देवबलात्कारनिरूपणनाम प्रथमः समासः॥ १॥

॥ ब्रह्म निर्मळ निश्चळ॥ जैसें गगन अंतराळ॥ निराकारें केवळ॥ निर्विकारी॥ १॥ अंत चि नाहीं तें अनंत॥ शाश्वत आणि सदोदीत॥ असंत नव्हे तें संत॥ सर्वकाळ॥ २॥ परब्रह्म तें अविनाश॥ जैसें आकाश अवकाश॥ न तुटे न फुटे सावकाश॥ जैसें तैसें॥ ३॥ तेथें ज्ञान ना अज्ञान॥ तेथें स्मरण ना विस्मरण॥ तेथें अखंड निर्गूण॥ निरावलंबी॥ ४॥ तेथें चंद्र सूर्य ना पावक॥ नव्हे काळोक नाम्र काशक॥ उपाधिवेगळें एक॥ निरुपाधि ब्रह्म॥ ५॥ निश्चळीं स्मरण चेतलें॥ त्यास चैतन्य ऐसें कल्पिलें॥ गुणसमानत्वें झालें॥ गुणसाम्या ऐसें॥ ६॥ गगनीं आली अभ्रछाया॥ तैसी जाणिजे मूळमाया॥ अ

द्रवआणिविलया॥वेळनाहीं॥७॥निर्गुणींगुणविकारु॥तोचिषड्गुणेश्वरू॥अर्धनारीनटेश्वरू॥तयासिम्हणिजे॥८॥
आदिशक्तीशिवशक्ती॥मूळआहेसर्वशक्ति॥तेथूनपुढेंनानाव्यक्ती॥निर्माणझाल्या॥९॥तेथूनपुढेंशुद्धसत्व॥रज
तमाचेंगूढत्व॥तयासीम्हणिजेमहत्तत्व॥गुणक्षोभिणी॥१०॥मुळींअसेचिनाव्यक्ती॥तेथेंकैंचीशिवशक्ती॥ऐसेंम्हण
लतरीचित्तीं॥सावधानअसावें॥११॥ब्रह्मांडावरूनपिंड॥अथवापिंडावरूनब्रह्मांड॥अधोर्ध्वपाहातांनिवाड॥कळों-
येतें॥१२॥बीजफोडूनआणिलेंमना॥तेथेंफळतोंदिसेना॥वाढतवाढतपुढेंनाना॥फळेंयेतीं॥१३॥फळफोडितांबीजदि
से॥बीजफोडितांफळनसे॥तैसाविचारअसे॥पिंडब्रह्मांडीं॥१४॥नरनारीदोन्हीभेद॥पिंडींदिसतीप्रसिद्ध॥मुळींनसतां
विशद॥होतीलकैसीं॥१५॥नानाबीजरूपकल्पना॥तींतकायएकअसेना॥सूक्ष्मम्हणोनभासेना॥एकाएकीं॥१६॥स्थू
ळाचेंमूळतेंवासना॥तेवासनाआधींदिसेना॥स्थूळावेगळेंअनुमानेना॥सकळकांहीं॥१७॥कल्पनेचीसृष्टीकेली॥ऐसीं-
वेदशास्त्रेंबोलिलीं॥दिसेनाम्हणोनमिथ्याकेली॥नेपाहिजेकीं॥१८॥पडदाएकएकजन्माचा॥तेथेंविचारकळेलकेंवा॥
परंतुगूढत्वहानेमाचा॥ठावआहे॥१९॥नानापुरुषांचेजीव॥नानास्त्रियांचेजीव॥एकचिपरिदेहस्वभाव॥वेगळाले॥२०॥
नवरीसनवरीनलगे॥ऐसाभेददिसोंलागे॥पिंडावरूनउमगे॥ब्रह्मांडबीज॥२१॥नवरीचेंमननवऱ्यावरी॥नवऱ्याचेंम
ननवरीवरी॥ऐसीवासनेचीपरि॥मुळींहूनपाहावी॥२२॥वासनामुळींचअभेद॥देहसंबंधेंझालाभेद॥तुटतांदेहाचा
संबंध॥भेदगेला॥२३॥नरनारीचेंबीजकारण॥शिवशक्तीमध्येंजाण॥देहधरितांप्रमाण॥कळोंआलें॥२४॥नानाप्रचीती
च्यावासना॥एकाचेंएकासकळेना॥तीक्ष्णदृष्टीनेंअनुमाना॥कांहींसेंयेतें॥२५॥बाळकासवाढवीजननी॥हेंतोंनव्हेपु-
रुषाचेनी॥उपाधीवाढेजयाचेनी॥तेहेवनिता॥२६॥वीटनाहींकंटाळानाहीं॥आलस्यनाहींत्रासनाहीं॥इतुकीमायाको

तीमध्येंघातलेंद्रव्य॥स्तंभींतुळवटिंद्रव्य॥आपणामध्यों॥२१॥लक्ष्मीमध्येंकरंटानांदे॥त्याचेंदरिद्रअधीकसांदे
नवलकेलेंपरमानंदें॥परमपुरुषें॥२२॥एकपाहातीएकखाती॥ऐसीविवेकाचीगति॥प्रवृत्तिअथवानिवृत्ति॥येॆ-
णेंचिन्यायें॥२३॥अंतरीअसतांनारायण॥लक्ष्मीसकायउणें॥ज्याचीलक्ष्मीतोआपण॥बळकटधरावा॥
॥२४॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेसप्तदशदशकेअजपानिरूपणंनामपंचमःसमासः॥५॥ ॥
आत्मादेहामध्येंआसतो॥नानासुखदुःखेंभोगितो॥शेवटींशरीरसांडूनजातो॥एकाएकीं॥१॥शरीरशक्ती-
तारुण्यपणीं॥नानादुःखेंभोगितीप्राणी॥अशक्तहोतांवृद्धपणीं॥दुःखेंभोगी॥२॥मरावेंनाऐसीआवडी॥
हातपायखोडूनप्राणसोडी॥नानादुःखेंअवघडी॥वृद्धपणीं॥३॥देहात्मयाचेसंगति॥काहीएकसुखभोगि-
ती॥चर्फडोंचर्फडूनजाती॥देहांतकाळीं॥४॥ऐसाआत्मादुःखदायक॥एकाचेप्राणघेतीएक॥आणिशेवटींनि-
रार्थक॥कांहींचनाहीं॥५॥ऐसादोंदिवसांचाभ्रम॥त्यासह्मणतिपरब्रह्म॥नानादुःखांचासंभ्रम॥मानूनघेतला॥
॥६॥दुःखीहोऊनचर्फडूनगेलें॥तेथेंकायसमाधानझालें॥कांहींएकसुखभोगिलें॥तोंसवेंचदुःख॥७॥जन्माद-
रभ्यआठवावें॥ह्मणिजेअवघेंपडेठावें॥नानादुःखभोजावें॥कायह्मणोनि॥८॥ऐसीआत्मयाचीसंगती॥ना-
नादुःखेंप्राप्तहोती॥दैन्यवाणेहोऊनजाति॥प्राणिमात्र॥९॥कांहींआनंदकांहींखेद॥जन्मवरीपडिलासंबंध॥ना
नाप्रकारींविरुद्ध॥तोडातोडी॥१०॥निद्राकाळींढेकूणपिसा॥नानाप्रकारींवळसा॥नानाउपायेंवळसा॥त्यासहो
य॥११॥भोजनकाळींमाशायेती॥नानापदार्थउंदीरनेती॥पुढेंत्यांचीहीफजिती॥मार्जारेंकरिती॥१२॥उवाचामवा
गोंचिड॥गांधलेकानटेउदंड॥एकासएकचर्फड॥दोहींकडे॥१३॥विंचूसर्पवाघरिसें॥सुखरीलांडगेमाणसास

जाणें॥ याचा विचार पाहाणें॥ सूक्ष्मदृष्टि॥ २॥ सुळीं पाहातां एक स्वर॥ त्याचा तार मंत्र घोर॥ त्यापेरां हून सूक्ष्म विचा
र॥ अजपेचा॥ ३॥ सरिगमपदनिस॥ सारिमातृकायांस॥ प्रथमस्वरें मातृकांस॥ ह्मणोन पाहावें॥ ४॥ परेवाचे
हून वर्ते॥ आणि पश्यंति खालतें॥ स्वराचें जन्मस्थान तें॥ तेथून उठे॥ ५॥ एकांतीं उगीच बैसावें॥ तेथें हें समजोन पा
हावें॥ अखंड घ्यावें सोडावें॥ प्रभंजनासी॥ ६॥ एकांतीं मौन्य धरून बैसे॥ सावध पाहतां कैसें भासे॥ सोहं सोहं ऐ
से॥ शब्द होति॥ ७॥ उच्चारेंवीण जे शब्द॥ ते जाणावे सहज शब्द॥ प्रत्यया येति परंतु नाद॥ कांहींच नाहीं॥ ८॥ ते श
ब्द सांडून बैसला॥ तो मौनी ह्मणावा भला॥ योगाभ्यासाचा गलबला॥ याकारणें॥ ९॥ एकांतीं मौन्य धरून बैस
ला॥ तेथें कोण शब्द झाला॥ सोहं ऐसा भासला॥ अंतर्यामीं॥ १०॥ धरितां सोडितां हें॥ अखंड चाले सोहं सोहं॥ या
चा विचार पाहतां बहु॥ विस्तारला॥ ११॥ देहधारक तितुका प्राणी॥ स्वेदज उद्भिजादिक खाणी॥ श्वासोश्वास नसतां
प्राणी॥ कैसे जिती॥ १२॥ ऐसी हे अजपा सकळांसि॥ परंतु कळे जाणत्यासी॥ सहज सांडून सायासी॥ पडोंच नये॥
१३॥ सहज देव असतचि असे॥ सायासें देव कुठें नासे॥ नाशिवंत देवासी विश्वासे॥ ऐसो कवणु॥ १४॥ जगदंतराचें
दर्शन॥ सहज घडे अखंड ध्यान॥ आत्मइच्छेने जन॥ सकळ वर्तती॥ १५॥ आत्मयाचें समाधान॥ घडे तैसेंचि अशा
न॥ सांडलें फिटलें समर्पण॥ तयासीच होय॥ १६॥ अग्निपुरुष पोटीं आसती॥ तयास भवदानें सकळ देती॥ लोक
आज्ञेमध्यें असति॥ आत्मयाचे॥ १७॥ सहज देव जप ध्यानें॥ सहज बोलणें स्तुति स्तवनें॥ सहज घडे तें भगवानें॥
मान्य कीजे॥ १८॥ सहज समजाया कारणें॥ नाना हटयोग करणें॥ परंतु एकाएकीं समजणें॥ घडत नाहीं॥ १९॥ द्रव्य
चुकतें दारिद्र्य येतें॥ तळीं लक्ष्मी वरी वर्तते॥ प्राणी काय करील तें॥ ठाउकें नाहीं॥ २०॥ तळघरामध्यें उदंड द्रव्य॥ भि

शाश्वत कोण हे तत्वता ॥ उमजों लागे ॥ २९ ॥ करून अवघा तत्वझाडा ॥ सारासाराचा निवाडा ॥ सावधपणें ग्रंथ सोडा ॥ स्मरवीनाचें ॥ ३० ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादे सप्तदशदशके श्रवणनिरूपणंनाम तृतीयः समासः ॥ ३ ॥
॥ श्रीराम ॥ ॥ बहुत जनासि उपाये ॥ वक्तयासपुसतां आसों नये ॥ बोलतां बोलतां अन्वयें ॥ सांडूं नये ॥ १ ॥ श्रोतयानें आशंका घेतली ॥ तेतात्काळ पाहिजे फेडिली ॥ स्वगोष्टीनें स्वगोष्टी पेंचली ॥ ऐसें न व्हावें ॥ २ ॥ पुढें धरितां मागें पेंचला ॥ मागें धरितां पुढें उडाला ॥ ऐसा सांपडत चि गेला ॥ ठायींठायीं ॥ ३ ॥ पोहणार चि गुचक्या खातो ॥ जनांस कैसा काढूं पाहातो ॥ आशय लोकांचा राहात जातो ॥ ठायींठायीं ॥ ४ ॥ आपणा चि बोलिला संहार ॥ आपण चि बोलिजे सर्व सार ॥ दुस्तर मायेचा पार ॥ दाविला पाहिजे ॥ ५ ॥ जेंजें सूक्ष्म नाम घ्यावें ॥ त्याचें रूप बिंबवूनि द्यावें ॥ तरीच वक्ता ह्मणवावें ॥ विचारवंत ॥ ६ ॥ ब्रह्म कैसें मूळमाया कैसी ॥ अष्टधा प्रकृती शिवशक्ति कैसी ॥ षड्गुणेश्वराची स्थिती कैसी ॥ गुणसाम्याची ॥ ७ ॥ अर्धनारीनटेश्वर ॥ प्रकृतिपुरुषांचा विचार ॥ गुणक्षोभिणी तदनंतर ॥ त्रिगुण कैसे ॥ ८ ॥ पूर्वपक्ष कोठून कोठवरी ॥ वाच्यांश लक्ष्यांशाची परी ॥ सूक्ष्म नाना विचार करी ॥ धन्य तो साधु ॥ ९ ॥ नाना पाल्हाळीं पडेना ॥ बोलिलें चि बोलवेना ॥ मौन्यगर्भ अनुमाना ॥ आणून सोडी ॥ १० ॥ घडी एक विमळ ब्रह्म ॥ घडी एक सर्व ब्रह्म ॥ द्रष्टा साक्षी सत्ता ब्रह्म ॥ क्षण एक ॥ ११ ॥ निश्चळतें चि झालें चंचळ ॥ चंचळतें चि ब्रह्म केवळ ॥ नाना प्रसंगीं खळखळ ॥ निवाडा नाहीं ॥ १२ ॥ चळतें आणि निश्चळ ॥ अवघें चैतन्य चि केवळ ॥ रूपें वेगळालीं प्रबळ ॥ बोलवेना ॥ १३ ॥ उगीच करी गाथागोवी ॥ तो लोकांस कैसा उगवी ॥ नाना निश्चय नाना गोंवी ॥ पडत जाते ॥ १४ ॥ भ्रमास ह्मणे परब्रह्म ॥ परब्रह्मास ह्मणे भ्रम ॥ ज्ञातेपणाचा संभ्रम ॥ बोलोन दावी ॥ १५ ॥ घाली शास्त्रांचें दडपण ॥ प्रचीतीवीण निरूपण ॥ पुसों जातां उगाच-

शीण॥अत्यंतमानीं॥१६॥ज्ञात्यासआणिपदार्थभीडा॥तोकायबोलेलबापुडा॥सारासाराचानिवाडा॥झालापाहिजे॥
॥१७॥वैद्यमात्रेचीस्तुतीकरी॥मात्रागूणकांहींचनधरी॥प्रचीतीवीणतैसीपरि॥ज्ञानाचीझाली॥१८॥जेथेंनाहीं·
सारासार॥तेथेंअवघाअंधःकार॥नानापरिक्षेचेविचार॥राहिलेतेथें॥१९॥पापपुण्यस्वर्गनर्क॥विवेकआणिअ·
विवेक॥सर्वब्रह्मींकायेक॥सांपडलेनाहीं॥२०॥पावनआणितेंपतन॥दोनीमानिलींतत्समान॥निश्चयआणिअनु
मान॥ब्रह्मरूप॥२१॥ब्रह्मरूपझालेंआघवें॥तेथेंकायनिवडावें॥अवघींसाकारचिदाकावें॥कायकोठें॥२२॥तै
सेंसारआणिअसार॥अवघाझालाएकंकार॥तेथेंबळावलाअविचार॥विचारकैंचा॥२३॥वंद्यनिंद्यएकझा
लें॥तेथेंकायहातांआलें॥उन्मत्तद्रव्येंजेभुलले॥तेंभलतेंचिबोले॥२४॥तैसाअज्ञानभ्रमेंभुलला॥सर्वब्रह्म
ह्मणोनबैसला॥महापापीआणिभला॥एकचिमानी॥२५॥सर्वसंगपरित्याग॥अवघासवाविषयभोग॥दो·
घेएकचिमानितांमग॥कायउरलें॥२६॥भेदईश्वरकरूनगेला॥तोयाच्यावाचेनवचेमोडिला॥सुखामध्येंधां
सघातला॥जेअपानींघालावा॥२७॥ज्याइंद्रियांसजोभोग॥तोतोंकरीयथासांग॥ईश्वराचेंकेलेंजग॥मोडितां
उरेना॥२८॥अवघीभ्रांतीचीठकाठकी॥प्रचीतीवीणगोष्टीलटकी॥वेडलागलेंबटकी॥तेंभलतेंचिबोले॥२९॥·
प्रत्ययज्ञातासावधान॥त्याचेंऐकावेंनिरूपण॥आत्मसाक्षात्काराचीखूण॥तात्काळबाणे॥३०॥वेडेंवांकडेंजा
णावें॥आंधळेंपाउलींवोळखावें॥बाष्कळबोलणेंसांडावें॥वमकजेसें॥३१॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशि
ष्यसंवादेसप्तदशदशकेअनुमाननिरसननंनामचतुर्थःसमासः॥४॥ ॥एकवीससहस्रसाहशेंजपा॥ने· ४
मूनगेलीतेअजपा॥विचारपाहतांसोपा॥सकळकांहीं॥१॥सुखींनासिकींअसिजेप्राणें॥तयासअखंडये·

ठेंचिनाहीं॥मातेवेगळी॥२७॥नानाउपाधीवाढवूंजाणे॥नानामायेनेंगोऊंजाणें॥नानाप्रीतिलाऊंजाणे॥नानाप्रपंचाची
॥२८॥पुरुषासस्त्रीचाविश्वास॥स्त्रीपुरुषांचासंतोष॥परस्परेंवासनेस॥बांधोनठाकिलें॥२९॥ईश्वरेंमोठेंसूत्रके-
लें॥मनुष्यमात्रगुंतोनराहिलें॥लोभाचेंगुंडाळेंकेलें॥उगवेनाऐसें॥३०॥ऐसीपरस्परेंआवडी॥स्त्रीपुरुषांचीमहागो
डी॥हेमुळीहूनचालिलीरोकडी॥विवेकेंपाहावी॥३१॥मुळींसूक्ष्मनिर्माणझालें॥पुढेंपष्टदिसोनआलें॥उत्पत्तीचें
कार्यचाले॥उभयांकरितां॥३२॥मुळींशिवशक्तीहेतोंखरें॥पुढेंझालींवधुवरें॥चौऱ्याऐशीलक्षविस्तारें॥विस्तारली
जे॥३३॥जेथेंशिवशक्तीचेंरूपकेलें॥श्रोतींमनासपाहिजेआणिलें॥विवरल्यावीणबोलिलें॥तेंव्यर्थजाणावें॥३४
इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेसप्तदशदशकेशिवशक्तिनिरूपणंनामद्वितीयःसमासः॥ ॥थांबाथांबा
ऐकाऐका॥आधींचग्रंथसोडूंनका॥सांगीतलेंतेंऐका॥सावधपणें॥१॥श्रवणामध्येंसारश्रवण॥तेंहेंअध्यात्मनि
रूपण॥स्वचीतकरूनिअंतःकर्ण॥ग्रंथामध्येंविवरावें॥२॥श्रवणमननाचाविचार॥निजध्यासेंसाक्षात्कार॥रोक
डामोक्षाचाउद्धार॥बोलोंचनये॥३॥नानारत्नेंपरीक्षितां॥अथवावजनेंकरितां॥उत्तमसोनेंमुदीघालितां॥सावधा
नअसावें॥४॥नानानाणींमोजूनघेणें॥नानापरीक्षाकरणें॥विवेकीमनुष्यासबोलणें॥सावधानअसावें॥५॥
जैसेंलाखोलीचेंधान्य॥निवडोनवेचितांहोतेंमान्य॥सगटमोजितांअमान्य॥देवक्षोभे॥६॥एकांतींनाजुककारभा
र॥तेथेंअसावेंअतितत्पर॥त्याच्याकोटिगुणेंविचार॥अध्यात्मग्रंथीं॥७॥काहण्याकथागोष्टीपवाडे॥नानाअवता
रचरित्रेंवाडे॥त्यासमस्तांमध्येंजाड॥आध्यात्मविद्या॥८॥गतगोष्टीसऐकिलें॥तेणेंकायहातासिआलें॥ह्मणती
पुण्यप्राप्तझालें॥परितेंदिसेनाकीं॥९॥तैसेंनव्हेअध्यात्मसार॥हाप्रचीतीचाविचार॥कळतांअनुमानाचासंहार॥

होतजातो॥१०॥मोटेमोठेयेऊनगेले॥आत्म्याकरितांचवर्तले॥त्याआत्म्याचामहिमाबोले॥ऐसाकवणु॥११॥युगानयु
गएकदाएक॥चालवितोतिन्हीलोक॥त्याआत्म्याचाविवेक॥पाहिलाचपाहावा॥१२॥प्राणीआलेयेऊनगेले॥तेजे
सेजैसेवर्तले॥तेवर्तणुकेचेंकथनकेलें॥इच्छेसारिखें॥१३॥जेथेंआत्मानाहींदाट॥तेथेंअवघेंसरसपाठ॥आत्म्या
वीणबापुडेंकाष्ठ॥कायजाणें॥१४॥ऐसेंवरिष्ठआत्मज्ञान॥दुसरेंनाहींयासमान॥सृष्टीमध्येंविवेकीजन॥तेचिहेंजा
णती॥१५॥पृथ्वीआणिआपतेज॥याचापृथ्वीमध्येंसमज॥अंतरात्मातत्वबीज॥तेंवेगळेंराहिलें॥१६॥वायूपासू·
नपैलीकडे॥जोकोणीविवेकेंपवाडे॥जवळीचआत्मासांपडे॥तयापुरुषासीं॥१७॥वायुप्रकाशगुणमाया॥प्रकृ·
तिपुरुषमूळमाया॥सूक्ष्मरूपेंप्रचीतयेया॥कठिणआहे॥१८॥मायादेवीच्याधांदली॥सूक्ष्मींकोणमनघाली॥स·
मजलात्याचीतुटली॥संदेहवृत्ति॥१९॥मूळमायाचौथादेह॥झालापाहिजेनिःसंदेह॥देहातीतहोऊनराहे॥धन्य
तोसाधु॥२०॥विचारेंऊर्ध्वचढती॥तयासीचऊर्ध्वगति॥येरांसकळांअधोगति॥पदार्थज्ञानें॥२१॥पदार्थचांग·
लेदिसती॥परीतेसर्वेंचिनासती॥अनोभ्रष्टततोभ्रष्ट होती॥लोकतेणें॥२२॥याकारणेंप्रकृतिज्ञान॥नानाजिनसा·
चाअनुमान॥सर्वसांडूनिनिरंजन॥धुंडीतजावें॥२३॥अष्टांगयोगपिंडज्ञान॥त्याहूनथोरतत्वज्ञान॥त्याहूनथोर·
आत्मज्ञान॥तेंपाहिलेंपाहिजे॥२४॥मूळमायेचेशेवटीं॥हरिसंकल्पमुळीउठी॥उपासनायोगेंमिठी॥तेथेंघात·
लीपाहिजे॥२५॥मगत्यापैलीकडेजाण॥निरवळब्रह्मनिर्गुण॥निर्मळनिश्चळत्याचीखूण॥गगनासारिखी॥२६
येथूनतेथवरीदाटलें॥प्राणिमात्रासभेटलें॥पदार्थमात्रींलिगटलें॥व्यापूनआहे॥२७॥त्याएसेंनाहींथोर॥सूक्ष्मा
हूनिसूक्ष्मविचार॥पिंडब्रह्मांडाचासंहार॥होतांकळे॥२८॥अथवापिंडब्रह्मांडअसतां॥विवेकप्रळयपाहोंजातां॥

३

सांडुनियांशीक ॥ कैसा घ्यावा ॥ १७ ॥ ऐसें हें प्रगट दिसे ॥ जनामध्यें उदंड भासे ॥ प्राणिमात्र वर्तत से ॥ उभय योग ॥ १८ ॥ एका-
योगें सकळ योग ॥ एका योगें सकळ वियोग ॥ विवेकयोगें सकळ प्रयोग ॥ करीत जावे ॥ १९ ॥ अयचितें सांकडींत पडिलें ॥ त-
रीतेथून पाहिजे निघालें ॥ निघोन जातां झालें ॥ परम समाधान ॥ २० ॥ नाना दुर्जनांचा संग ॥ क्षणाक्षणा मनभंग ॥ या कार
णें कांहीं रंग ॥ राखोन जावें ॥ २१ ॥ शाहाणा यत्निया च्या गुणें ॥ पाहों जातां काय उणें ॥ सुख संतोष भोगणें ॥ नाना श्लाघ्य
ता ॥ २२ ॥ आतां लोकीं ऐसें आहे ॥ सृष्टीमध्यें वर्तत आहे ॥ जो कोण्ही समजोन पाहे ॥ त्यास घडे ॥ २३ ॥ बहुरत्ना वसुंधरा ॥ जा
णजाणों विचार करा ॥ समजला प्रत्ययो अंतरा ॥ माजि येतो ॥ २४ ॥ दुर्बळ आणि संपन्न ॥ वेडे आणि विचक्षण ॥ हें अखंड दं
डायमान ॥ असतचि असे ॥ २५ ॥ एक भाग्यपुरुष मोडती ॥ एक नवे भाग्यवंत होती ॥ तैसीच विद्या विपत्ति ॥ होत जाते ॥ २६
एक भरे एक रितें ॥ रितें मागुतें भरतें ॥ भरतें तें ही रितें होतें ॥ काळांतरीं ॥ २७ ॥ ऐसी हे सृष्टी चालिली ॥ संपत्ति दुपारांची स
उली ॥ वय सातरी निघोन गेली हळु हळु ॥ २८ ॥ बाळ तारुण्य आपलें ॥ वृद्धाप प्रचीतीस आलें ॥ ऐसें जाणोन सार्थक केलें
पाहिजे कोण्हीं एकें ॥ २९ ॥ देह जैसें केलें तैसें होतें ॥ यत्न केल्या कार्य साधतें ॥ तरी मग कष्टावें तें ॥ कायनिमित्य ॥ ३० ॥ ॥
इतिश्री दासबोधे गुरुशिष्यसंवादे सप्तदशदशके जगज्जीवननिरूपणंनाम सप्तमः समासः ॥ ७ ॥ ॥ नाभीपासू-
न उन्मेषवृत्ति ॥ ते चि परा जाणिजे श्रोतीं ॥ ध्वनीरूप पश्यंती ॥ हृदयीं वसे ॥ १ ॥ कंठापासून नाद झाला ॥ मध्यमा वाचा बो
लिजे त्याला ॥ उच्चार होतां अक्षराला ॥ वैखरी बोलिजे ॥ २ ॥ नाभिस्थानीं परा वाचा ॥ तो चि ठाव अंतःकरणाचा ॥ अंतःकर्ण-
पंचकाचा ॥ निवाडा ऐसा ॥ ३ ॥ निर्विकल्पीं जें स्फुरण ॥ उगेंच असतां आठवण ॥ तें जाणावें अंतःकरण ॥ जाणती कळा ॥ ४
अंतःकरणीं आठवलें ॥ पुढें होय न व्हे सें गमलें ॥ करून करूं ऐसें वाटलें ॥ तें चि मन ॥ ५ ॥ संकल्प विकल्प तें चि मन ॥ तेणें क

रितांअनुमान।पुढेंनिश्चयोतोचिजाण॥रूपबुद्धीचें॥६॥करीनचिअथवानकरी॥ऐसानिश्चयोकरी॥तेचिबुद्धीआहेअं-
तरीं॥विवेकेंजाणावी॥७॥जेवस्तूचानिश्चयोकेला॥पुढेंतेंचिचिंतूंलागला॥तेंचित्तबोलिल्याबोला॥यथार्थमानावें॥
॥८॥पुढेंकार्याचाअभिमानधरणें॥हेंकार्यतोंअगत्यकरणें॥अशाकार्यासप्रवर्तणें॥तोचिअहंकारू॥९॥ऐसेंहेंअंतः
कर्णपंचक॥पंचवृत्तीमिळोनएक॥कार्यभागेंप्रकारपंचक॥वेगळालें॥१०॥जैसेपांचहीप्राण॥कार्यभागेंवेगळाले-
जाण॥नाहींतरीवायोचेंलक्षण॥एकचिअसे॥११॥सर्वांगींव्याननाभींसमान॥कंठींउदानगुदींअपान॥मुखींनासि-
कींप्राणनेमस्तजाणावा॥१२॥बोलिलेंहेंप्राणपंचक॥आतांज्ञानेंद्रियपंचक॥श्रोत्रत्वचाचक्षुजिव्हानासिक॥ऐसींहे
ज्ञानेंद्रियें॥१३॥वाचापाणिपादशिश्नगुद॥हेंकर्मेंद्रियेंप्रसिद्ध॥शब्दस्पर्शरूपरसगंध॥ऐसेंहेंविषयपंचक॥१४॥अंतः
कर्णप्राणपंचक॥ज्ञानेंद्रियेंकर्मेंद्रियेंपंचक॥पांचवेंविषयपंचक॥ऐसींहेंपांचपंचकें॥१५॥ऐसेहेपंचवीसगूण॥मि-
ळोनसूक्ष्मदेहजाण॥याचाकर्दमबोलिलाश्रवण॥केलेंपाहिजे॥१६॥अंतःकर्णव्यानश्रवणवाचा॥शब्दविषयआका
शाचा॥पुढेंविस्तारवायूचा॥बोलिलाअसे॥१७॥मनसमानत्वचापाणी॥स्पर्शविषयहापवनीं॥ऐसेहेअडारवेसाधुनि
॥कोठाकरावा॥१८॥बुद्धिउदाननयनचरण॥रूपविषयांचेंदर्शन॥संकेतेंबोलिलेंमन॥घालूनिपाहिजे॥१९॥चित्त
अपानजिव्हाशिश्न॥रसविषयआपजाण॥पुढेंऐकासावधान॥पृथ्वीचेंरूप॥२०॥अहंकारप्राणघ्राण॥गुदगंधविषय-
जाण॥ऐसेंकेलेंनिरूपण॥शास्त्रमतें॥२१॥ऐसाहासूक्ष्मदेह॥पाहतांहोइजेनिःसंदेह॥येथेंमनघालूनिपाहें॥त्यासि
हेंउमजे॥२२॥ऐसेंसूक्ष्मदेहबोलिलें॥पुढेंस्थूळनिरोपिलें॥आकाशपंचगुणेंवर्तलें॥केसेंस्थूळीं॥२३॥कामक्रोधशो ७
कमोहभय॥पंचविधआकाशाचाअन्वय॥पुढेंपंचवीधवायो॥निरोपिला॥२४॥चळणवळणप्रसरण॥निरोधआ

माणसें।परस्परेंसुखसंतोषें।।एकहीनाहीं।।१४।।चौऱ्याऐशीलक्षउत्पत्ति।।एकासएकभक्षिती।।नानापीडादुखणीं
किती।।कायह्मणोनसांगावें।।१५।।ऐसीअंतरात्म्याचीकरणी।।नानाजीवदाटलेधरणि।।परस्परेंसंहारिणी।।एकएं
काची।।१६।।अखंडरडतीचर्फडीति।।विवळविवळोंप्राणदेती।।मूर्खप्राणीत्यासह्मणती।।परब्रह्म।।१७।।परब्रह्म
जाणारनाहीं।।कोणासदुःखदेणारनाहीं।।स्तुतिनिंदादोनीनाहीं।।परब्रह्मीं।।१८।।उदंडशिव्यादीधल्या।।तितुक्या
अंतरात्म्यासलागल्या।।विचारपाहतांप्रत्ययाआल्या।।याथातथ्य।।१९।।धगडीचाबटकीचालंवडीचा।।गधडीचा
कुतरीचावोंगळीचा।।ऐसाहिशेबशिव्यांचा।।कितीह्मणोनसांगावा।।२०।।इतुकेंपरब्रह्मींलागेना।।तेथेंकल्पना
चिचालेना।।ताडातोडीचेंज्ञानमानेना।।कोण्हीएकाशीं।।२१।।सृष्टीमध्येंसकळजीव।।सकळांसकैचेंवैभव।।या
कारणेंठायाठाव।।निर्मिलादेवें।।२२।।उदंडलोकबाजारिंचे।।जेंजेंआलेंतेंतेंवेंचे।।उत्तमतितुकेंभाग्याचेलोकघेती।।
।।२३।।येणेंचिन्यायेंअन्नवसन।।येणेंचिन्यायेंदेवतार्चन।।येणेंचिन्यायेंब्रह्मज्ञान।।प्राप्तव्यासारिखें।।२४।।अवघे
चिलोकसुखीआसती।।संसारगोडकरूननेती।।महाराजेवैभवभोगिती।।तेकरंट्यासकैंचें।।२५।।परंतुअंतींना
नादुखें।।तेथेंहोतेंसगटसारिखें।।पूर्वींभोगिलींनानादुःखें।।अंतींदुःखसोसवेना।।२६।।प्राणशरीरसोडीना।।क
ठीणदुःखसोसवेना।।मृत्युदुःखसकळजना।।कासावीसकरी।।२७।।नानाअवेवहीणझाले।।तैसेंचिपाहिजेवर्तलें
।।प्राणीअंतकाळींगेले।।कासावीसहोउनी।।२८।।रूपलावण्यअवघेंजातें।।शरीरसामर्थ्यतेंहीजातें।।कोण्हीनस्तां
मरतें।।आपदआपदों।।२९।।अंतकाळदैन्यदीन।।सकळिकांसततसमान।।ऐसेंचंचळअवलक्षण।।दुःखकारी।।३०
भोगूनअभोक्ताह्मणती।।हेंतोंअवघीचफजिती।।लोकउगेचबोलती।।पाहिल्यावीण।।३१।।अंतकाळआहेकठीण।।

दा॰द॰१७ शरीरसोडीनाप्राण॥ विराड्यासारिखेंलक्षण॥अंतकाळीं॥३२॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेसप्तदश स॰
६ दशकेदेहात्मनिरूपणंनामषष्ठःसमासः॥६॥ ॥मुळींउदकनिवळआसतें॥नानावल्लीमध्येंजातें॥संगदोषेंतें ७
सेंहोतें॥आम्लतीक्ष्णकडवट॥१॥आत्माआत्मपणेंआसतो॥देहसंगेंविकारतो॥साभिमानेंभरींभरतो॥भलती-
कडे॥२॥बरीसंगतीसांपडली॥जैसीउंसासगोडीआली॥विषवल्लीफोंपावली॥घातकीप्राणी॥३॥अठराभारवन
स्पती॥गुणसांगावेतेकिती॥नानादेहाचेसंगती॥आत्मयासहोय॥४॥त्यामध्येंप्राणीभले॥तेसंतसंगेंनिवाले॥दे
हाभिमानसांडूनगेले॥विवेकबळें॥५॥उदकाचानाशाचिहोतो॥आत्माविवेकेंनिघतो॥ऐसाआहेप्रत्ययतो॥विवे-
कें पाहावा॥६॥ज्याशींस्वहीतचिकरणें॥त्यासकितीह्मणोनसांगणें॥हेंज्याचेंत्याणेंसमजणें॥सकळकांहीं॥७॥
आपलाआपणकरीकुडावा॥तोआपला मित्रजाणावा॥आपलानाशकरीतोसमजावा॥ वैरीऐसा॥८॥आपलेंआप-
णअनहीतकरावें॥ त्यासआडवेंकोणेंरिघावें॥एकांतींजाऊनजिवें॥मारीआपणासी॥९॥जोआपलाआपणघात-
की॥तोआत्महत्यारापातकी॥याकारणेंविवेकी॥धन्यसाधु॥१०॥पुण्यवंतासंसत्संगती॥पापिष्ठाअसत्संगती॥
गतीआणिअवगति॥संगतीयोगें॥११॥उत्तमसंगती धरावी॥आपलीआपणचिंताकरावी॥अंतरींबरीविवरावी
॥बुद्धीजाणत्याचि॥१२॥इहलोकआणिपरलोक॥जाणतातोसुखदायक॥नेणत्याकरितांअविवेक॥प्राप्तहोतो॥१३
जाणतादेवाचाअंश॥ नेणताह्मणजेतोराक्षसेश॥यामध्यें जेंविशेष॥तेंजाणोनघ्यावें॥१४॥जाणतातोसकळांमान्य
नेणताहोतोअमान्य॥जेणेंकरितांहोइजेधन्य॥तेंचिघ्यावें॥१५॥ साक्षपीशाहाण्याचीसंगती॥तेणेंसाक्षपीशाहाणे ६
होती॥आळसीमूर्खाचीसंगती॥आळसीमूर्ख॥१६॥उत्तमसंगतीचेंफळसुख॥अधमसंगतीचेंफळदुःख॥आनंद-

णिआकुंचन॥ हेंपंचवीधलक्षण॥ प्रभंजनांचें॥ २५॥ क्षुधातृषाआलस्यनिद्रामैथून॥ हेतेजाचेपंचवीधगूण॥ आतांपु
ढेंआपलक्षण॥ निरोपिलेंपाहिजे॥ २६॥ शुक्रशोणीतलाळमूत्रस्वेद॥ हापंचवीधआपाचाभेद॥ पुढेंपृथ्वीविशद॥ के
लीपाहिजे॥ २७॥ अस्थिमांसत्वचानाडीरोम॥ हेपृथ्वीपंचविधधर्म॥ ऐसेंस्थूळदेहाचेंवर्म॥ बोलिलेंअसे॥ २८॥ पृथ्वी
आपतेजवायूआकाश॥ हेपांचांचेपंचवीस॥ ऐसेंमिळोनिस्थूळदेहास॥ बोलिजेतें॥ २९॥ तिसरादेहकारणअज्ञान॥ चौ
थादेहमहाकारणज्ञान॥ हेचारीदेहनिरसितांविज्ञान॥ परब्रह्मतें॥ ३०॥ विचारेंचौदेहांवेगळें केलें॥ मीपणतत्वांसरि
सेंगेलें॥ अनन्यआत्मनिवेदनझालें॥ परब्रह्मीं॥ ३१॥ विवेकेंचुकलाजन्ममृत्य॥ नरदेहींसाधिलेंमहत्कृत्य॥ भक्तियो
गेंकृतकृत्य॥ सार्थकझालें॥ ३२॥ इतिश्रीपंचीकर्ण॥ केलेंचिकरावेंविवरण॥ लोहाचेंहोतेंसुवर्ण॥ परिसाचेनियोगें॥
॥ ३३॥ हाहीदृष्टांतघडेना॥ परीसाचेनिपरीसकरवेना॥ शरणजातांसाधूजना॥ साधूचिहोइजे॥ ३४॥ ॥ इतिश्रीदा
सबोधेगुरुशिष्यसंवादेसप्तदशादशकेतत्वनिरूपणंनामअष्टमः समासः॥ ८॥ ॥ स्थूळसूक्ष्मकारणमहाकार-
ण॥ ऐसेहेचत्वारदेहजाण॥ जागृतिस्वप्नसुषुप्तीपूर्ण॥ तुर्याजाणावी॥ १॥ विश्वतैजसप्राज्ञ॥ प्रत्यगात्माहेअभिमान
॥ नेत्रस्थानकंठस्थान॥ हृदयस्थानमूर्धनीं॥ २॥ स्थूळभोगप्रविविक्तभोग॥ आनंदभोगआनंदावभासभोग॥ ऐसे-
चत्वारिभोग॥ चौदेहांचे॥ ३॥ अकारउकारमकार॥ अर्धमात्रातोईश्वर॥ ऐशामात्राचत्वार॥ चौदेहांच्या॥ ४॥ त-
मोगूणरजोगुण॥ सत्वगुणशुद्धसत्वगुण॥ ऐसेहेचत्वारगुण॥ चौदेहांचे॥ ५॥ क्रियाशक्तिद्रव्यशक्ति॥ इच्छाशक्ति
ज्ञानशक्ति॥ ऐशाचत्वारशक्ति॥ चौदेहांचा॥ ६॥ ऐसींहेंबत्तीसतत्वें॥ दोहींचींपन्नासतत्वें॥ अवघींमिळोनऐशीं-
तत्वें॥ अज्ञानआणिज्ञान॥ ७॥ ऐसींहींतत्वेंजाणावीं॥ जाणोनमायीकओळखावीं॥ आपणसाक्षिनिरसावीं॥ ये

पोरींनि ॥ ८ ॥ साक्षीह्मणिजेतें ज्ञान ॥ ज्ञानें ओळखावें अज्ञान ॥ ज्ञानाज्ञानाचें निरसन ॥ देहासरिसें ॥ ९ ॥ ब्रह्मांडीं देह-
कल्पिले ॥ विराटहिरण्यगर्भ बोलिले ॥ ते हे विवेकें निरसले ॥ आत्मज्ञानें ॥ १० ॥ आत्मानात्मविवेक पाहतां ॥ सारासार
विचार करितां ॥ पंचभूतांची मायीक वार्ता ॥ प्रचीत आली ॥ ११ ॥ अस्थिमांस त्वचा नाडी रोम ॥ हे पांचही पृथ्वीचे गु-
णधर्म ॥ प्रत्यक्ष शरीरीं हें वर्म ॥ शोधून पाहावें ॥ १२ ॥ शुक्रशोणित लाळ मूत्र स्वेद ॥ हे आपाचे पंचक भेद ॥ तत्वें सम
जोन विशद ॥ करून घ्यावीं ॥ १३ ॥ क्षुधा तृषा आलस्य निद्रा मैथून ॥ हे पांचही तेजाचे गूण ॥ या तत्वांचें निरूपण ॥ केलें
चि करावें ॥ १४ ॥ चळण वळण प्रसारण ॥ निरोधन आणि आकुंचन ॥ हे पांचही वायूचे गूण ॥ श्रोतीं जाणावे ॥ १५ ॥ का
मक्रोध शोक मोह भय ॥ हा आकाशीचा पर्याय ॥ हे विवरिल्याविण काय ॥ उमजों जाणें ॥ १६ ॥ असो हें स्थूळ शरीर ॥
पंचवीस तत्वांचा विस्तार ॥ आतां सूक्ष्म देहाचा विचार ॥ बोलिजेल ॥ १७ ॥ अंतःकरण मन बुद्धी चित्त अहंकार ॥ आ
काशपंचकाचा विचार ॥ पुढें वायू निरोत्तर ॥ होऊन ऐका ॥ १८ ॥ व्यान समान उदान ॥ अपान आणि प्राण ॥ ऐसे हे पां
चही गूण ॥ वायुतत्वाचे ॥ १९ ॥ श्रोत्र त्वचा चक्षु जिव्हा घ्राण ॥ हे पांचही तेजाचे गूण ॥ आतां आप सावधान ॥ होऊ
न ऐका ॥ २० ॥ वाचा पाणि पाद शिश्न गुद ॥ हे आपाचे गुण प्रसिद्ध ॥ आतां पृथ्वी विशद ॥ निरोपिली ॥ २१ ॥ शब्द स्प
र्श रूप रस गंध ॥ हे पृथ्वीचे गूण विशद ॥ ऐसे हे पंचवीस तत्वभेद ॥ सूक्ष्म देहाचे ॥ २२ ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधे
गुरुशिष्यसंवादे सप्तदशदशके तनुचतुष्टयनाम नवमः समासः ॥ ९ ॥ ॥ अवर्णोदकीं हाटकेश्वर ॥ त्यास-
न घडे नमस्कार ॥ महिमा अत्यंत थोर ॥ तया पाताललिंगाचा ॥ १ ॥ परंतु तेथें जाववेना ॥ शरीरें दर्शन घडेना ॥- ८
विवेकें आणावें अनुमाना ॥ तया ईश्वरासी ॥ २ ॥ सातां समुद्रांचे वेढे ॥ उदंड भूमी पैलीकडे ॥ शेवटीं तुटले कडे ॥ भू-

मंडळाचें ॥ ३ ॥ सात समुद्र वोलंडावे ॥ तेथें जाणें कैसें फावे ॥ ह्मणोनी विवेकीं असावें ॥ साधूजनें ॥ ४ ॥ जें आपणासन व्हे-
ठावें ॥ तें जाणतयास पुसावें ॥ मनोगर्त नेंफिरावें ॥ हें तों घडेना ॥ ५ ॥ जें चर्मदृष्टीसन व्हेगवें ॥ तें ज्ञानदृष्टीनें पाहावें ॥
ब्रह्मांड विवरोन राहावें ॥ समाधानें ॥ ६ ॥ मध्यें आहे भूमीचें पडळ ॥ ह्मणोन आकाश आणि पाताळ ॥ तें पडळ न सतां-
अंतराळ ॥ चहूंकडे ॥ ७ ॥ तयास परब्रह्म ह्मणावें ॥ जें उपाधिवेगळें स्वभावें ॥ जेथें दृश्य मायेच्या नावें ॥ शून्याकार ॥ ८ ॥
दृष्टीचें देखणें दृश्य ॥ मनाचें देखणें भास ॥ मनातीत निराभास ॥ विवेकें जाणावा ॥ ९ ॥ दृश्य भास अवघा विघडे ॥ वि
वेकी तेथें पहुडे ॥ भूमंडळीं ज्ञाते थोडे ॥ सूक्ष्मदृष्टीचे ॥ १० ॥ वाच्यांश वाचेनें बोलावा ॥ न बोलतां लक्ष्यांश जाणावा ॥
निर्गूण अनुभवास आणावा ॥ गुणाचेनियोगें ॥ ११ ॥ नाना गुणांस आहे नाश ॥ निर्गूण तें अविनाश ॥ दोहों ल्याहून न-
विशेष ॥ सूक्ष्म देखणें ॥ १२ ॥ जें दृष्टीस न पडे ठावें ॥ तें ऐकोन जाणावें ॥ श्रवण मननें पडे ठावें ॥ सकळ कांहीं ॥ १३ ॥ अ
ष्टधेचे जिन्नस नाना ॥ उदंड पाहतां कळेना ॥ अवघें सगट पिटावेना ॥ कोणही एक ॥ १४ ॥ सगट सारिखी स्थिती झाली
॥ तेथें परीक्षाच बुडाली ॥ चवीनवानें कालविली ॥ नाना अन्नें ॥ १५ ॥ दोणपान व्हे गुणग्राहीक ॥ मूर्खास कळेना वि-
वेक ॥ विवेक आणि अविवेक ॥ एक ह्मणती ॥ १६ ॥ उंच नीच कळेना ज्याला ॥ तेथें अभ्यासचि बुडाला ॥ नाना अभ्या-
सें प्राणियांला ॥ स्फटका केंची ॥ १७ ॥ वेड लागोन झालें वोंगळ ॥ त्यास सारिखेंच वाटे सकळ ॥ तें जाणावें बाष्कळ ॥
विवेकी नव्हेती ॥ १८ ॥ ज्यास अखंड होतो नाश ॥ त्याशींच ह्मणतो अविनाश ॥ वहूच कीच्यालीकांस ॥ काय ह्मणावें ॥
॥ १९ ॥ ईश्वरें नाना भेद केले ॥ भेदें सकळ सृष्टी चाले ॥ आंधळे परीक्षवंत मिळाले ॥ तेथें परीक्षा केंची ॥ २० ॥ जेथें परीक्षे
चा अभाव ॥ तो दोणपास मुदाव ॥ गुणविना हीं गौरव ॥ येईल केंचें ॥ २१ ॥ खरें खोटें एकचि झालें ॥ तरी विवेकानें का

यकेलें॥असारसांडुनसारघेतलें॥ साधुजनीं॥२२॥उत्तमवस्तूचीपरीक्षा॥ कैसीघडेनतद्रक्षा॥दीक्षाहीणापाशीं
दीक्षा॥येईलकेंवीं॥२३॥आपल्यानेंवोंगळपणें॥दिशेकरूनशौचनेणे॥वेदशास्त्रेंपुराणें॥त्यासकायकरिती॥२४
आधीराखावाआचार॥मगपाहावाविचार॥आचारविचारेंपैलपार॥पाविजेतो॥२५॥जेंनेमकास्मनकळे॥तेंबा-
ष्कळासकेवींकळे॥डोळसठकतीआंधळे॥कोण्याकामाचे॥२६॥पापपुण्यस्वर्गनरक॥अवघेंचिमानिलेंएक॥-
विवेकआणिअविवेक॥कायमानावे॥२७॥अमृतविशदएकह्मणती॥परीवीषघेतांप्राणजाती॥कुकर्मेंहोतेफ
जिती॥सत्कर्में कीर्तिवाढे॥२८॥इहलोकआणिपरलोक॥जेथेंनाहींसाकल्यविवेक॥जेथेंअवघेंनिरर्थक॥ स-
कळकांहीं॥२९॥ ह्मणोनिसत्संगेचिजावें॥वेदशास्त्रचिश्रवणकरावें॥उत्तमगुणासअभ्यासावें॥नानाप्रयत्नें॥
॥३०॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेसप्तदशदशकेटोणपसिद्धनिरूपणंनामदशमःसमासः॥१०॥

अथदासबोधअष्टादशादशकप्रारंभ·

दा॰द॰१८ श्रीगणेशायनमः॥ ॥तुजनमूंगजवदना॥तुझामहिमाकळेना॥विद्याबुद्धिदेसीजना॥लहानथोरासी॥१॥तु- स॰
१ जनमूंसरस्वति॥चारीवाचातुझेनीस्फूर्ति॥तुझेंनिजस्वरूपजाणती॥ऐसेथोडे॥२॥धन्यधन्यचतुरानना॥त्वां १
केलीसृष्टीरचना॥वेदशास्त्रभेदनाना॥प्रगटकेले॥३॥धन्यविष्णूपाळणाकरिसी॥एकांशेंसकळजीवासी॥वा
ढविशीवर्तविशी॥जाणजाणों॥४॥धन्यधन्यभोळाशंकर॥जयाच्यादेण्यासनाहीपार॥रामनामनिरंतर॥ज
पतआहे॥५॥धन्यधन्यइंद्रदेव॥सकळदेवांचाहीदेव॥इंद्रलोकींचेंवैभव॥कायह्मणोनसांगावें॥६॥धन्य
धन्ययमधर्म॥सकळजाणतीधर्माधर्म॥प्राणिमात्राचेंवर्म॥ठायींपाडिती॥७॥वेंकटेशींमहिमाकिती॥भले
उभ्याअन्नखाती॥वडेघिरडींस्वादघेती॥अतलाडासआपाचा॥८॥धन्यतूंवोवनशंकरी॥उदंडशाकांबियाहा
रीं॥विवरविवरोंभोजनकरी॥ऐसाकेंचा॥९॥धन्यभीमगोलांगुला॥कोरवड्यांच्याउदंडमाळा॥दहींवडेखा
तांसकळा॥समाधानहोय॥१०॥धन्यतूंगारवंडेराया॥भांडारेंहोयपिवळीकाया॥कांदेभरीतरोटगेखाया॥
सिद्धहोती॥११॥धन्यतुळजाभवानी॥भक्तांप्रसन्नहोतेजनी॥गुणवैभवासगुणी॥ऐसाकेंचा॥१२॥धन्य
धन्यपांडुरंगा॥अखंडकथेचाहोतोधिंगा॥तानमानरागरंगा॥नानाप्रकारीं॥१३॥धन्यतूंगास्नेअपाळा॥उ
दंडजनालाविलाचाळा॥भावेंभक्तीकरितांफळा॥वेळनाहीं॥१४॥रामकृष्णादिकअवतार॥त्याचामहिमा॰
अपार॥उपासनेसबहुतनर॥तत्परझाले॥१५॥सकळदेवांचेंमूळ॥तोहाअंतरात्माचिकेवळ॥भूमंडळींभो
गसकळ॥त्यासींचघडे॥१६॥नानादेवहोऊनबैसला॥नानाशक्तिरूपेंझाला॥भोक्तासकळवैभवाला॥ १
तोचिएक॥१७॥याचापाहातांविचार॥उदंडलांबलाजोजार॥होतीजातीदेवनर॥कितीह्मणोनी॥१८॥-

कीर्तिआणिअपकीर्ति॥उदंडनिंदाउदंडस्तुति॥सर्वभ्रांचीभोगप्राप्ति॥अंतरात्म्यासीचघडे॥१९॥कोणेदेहींकाय करितो॥कोणेदेहींकायभोगितो॥भोगीत्यागीवीतरागीतो॥एकचिआत्मा॥२०॥प्राणीसाभिमानेंभुलले॥देहाकडेपाहातगेले॥मुख्यअंतरात्म्यासचुकले॥अंतरींअसोनी॥२१॥अरेथाआत्म्याचीचळवळपाहे॥ऐसाभूमंडळींकोणआहे॥अगाधपुण्येंअनुसंधानराहे॥कांहींएक॥२२॥त्याअनुसंधानासरिसें॥जळोनजाईजेकिल्मिषें॥अंतरनिष्ठज्ञानीऐसे॥विवरोनपाहती॥२३॥अंतरनिष्ठतितुकेतरले॥अंतरभ्रष्टतितुकेबुडाले॥बाह्याकारेंभरंगळले॥लोकाचारें॥२४॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेअष्टादशदशकेबहुदेवस्थाननिरूपणंनामप्रथमःसमासः॥१॥ ॥नेणपणेंझालेंतेंझालें॥झालेंतेंहोऊनिगेलें॥जाणतेपणेंवर्तलें॥पाहिजेनेमस्त॥१॥जाणत्याचीसंगतीधरावी॥जाणत्याचीसेवाकरावी॥जाणत्याचीसद्बुद्धीघ्यावी॥हळुहळु॥२॥जाणत्यापाशींलिहोंशिकावें॥जाणत्यापाशींवाचोंशिकावें॥जाणत्यापाशींपुसावें॥सकळकांहीं॥३॥जाणत्यासकरावेउपकार॥जाणत्यासझिजवावेंशरीर॥जाणत्याचापाहावाविचार॥केसाआहे॥४॥जाणत्याचेसंगतीनेंभजावें॥जाणत्याचेसंगतीनेंझिजावें॥जाणत्याचेसंगतीनेंरिझावें॥विवरविवरों॥५॥जाणत्यापाशींगावेंगाणें॥जाणत्यापाशींवाजवणें॥नानाआलापशिकणें॥जाणत्यापाशीं॥६॥जाणत्याच्याकांसेसलागावें॥जाणत्याचेंओषधघ्यावें॥जाणतासांगेलतेंकरावें॥पथ्यआधीं॥७॥जाणत्यापाशींपरिक्षाशिकणें॥जाणत्यापाशींतालीमकरणें॥जाणत्यापाशींपोहणें॥अभ्यासावें॥८॥जाणताबोलेतैसेंबोलावें॥जाणतासांगेलतैसेंचालावें॥जाणत्याचेंध्यानध्यावें॥नानाप्रकारीं॥९॥जाणत्याच्याकथाशिकाव्या॥जाणत्याच्यायुक्तीसमजाव्या॥जाणत्याच्यागोष्टीविवराव्या॥

 सकळकांहीं॥१०॥जाणत्याचेंपेंवेंजाणावें॥जाणत्याचेंपीळउकलावे॥जाणताराखेलतैसेंराखावें॥लोकराजी॥
 ॥११॥जाणत्यानेंजाणावेप्रसंग॥जाणत्याचेघ्यावेरंग॥जाणत्याचेस्फूर्तीचेतरंग॥अभ्यासावे॥१२॥जाणत्याचासाक्षे
पघ्यावा॥जाणत्याचातर्कजाणावा॥जाणत्याचाउल्लेखसमजावा॥नबोलतांचि॥१३॥जाणत्याचेंधूर्तपण॥जाणत्या
चेंकारण॥जाणत्याचेंनिरूपण॥ऐकतजावें॥१४॥जाणत्याचींकवित्वेंशिकावीं॥गद्यपद्येंओळखावीं॥माधु-
र्यवचनेंसमजावीं॥अंतर्यामीं॥१५॥जाणत्याचेपाहावेप्रबंध॥जाणत्याचेवचनभेद॥जाणत्याचेनानासंवाद॥
बरेशोधावे॥१६॥जाणत्याचीतीक्ष्णता॥जाणत्याचीसहिष्णुता॥जाणत्याचीउदारता॥समजोनघ्यावी॥१७॥
जाणत्याचीनानाकल्पना॥जाणत्याचीदीर्घसूचना॥जाणत्याचीविवंचना॥समजोनघ्यावी॥१८॥जाणत्याचा
काळसार्थक॥जाणत्याचाअध्यात्मविवेक॥जाणत्याचेगुणअनेक॥अवघेंचघ्यावे॥१९॥जाणत्याचाभक्तिमा
र्ग॥जाणत्याचावैराग्ययोग॥जाणत्याचाअवघाप्रसंग॥समजोनघ्यावा॥२०॥जाणत्याचेंपाहावेंज्ञान॥जाण-
त्याचेंशिकावेंध्यान॥जाणत्याचेंविदेहलक्षण॥समजोनघ्यावें॥२१॥जाणत्याचेंअलिप्तपण॥जाणत्याचेंविदे
हलक्षण॥जाणत्याचेंब्रह्मविवरण॥समजोनघ्यावें॥२२॥जाणताएकअंतरात्मा॥त्याचाकायसांगावा-
महिमा॥विद्याकळागुणसीमा॥कोणेंकरावी॥२३॥परमेश्वराचेगुणानुवाद॥अखंडकरावासंवाद॥ते
णेंकरितांआनंद॥उदंडहोतो॥२४॥परमेश्वरेंनिर्मिलेंतें॥अखंडदृष्टीसपडतें॥विवरविवरोंसमजावेंतें॥
विवेकीजनीं॥२५॥जितुकेंकांहींनिर्माणझालें॥जितुकेंजगदीश्वरेंनिर्मिलें॥निर्माणावेगळेंसमजलें॥पाहि
जेआधीं॥२६॥तोनिर्माणकरितोजना॥परिपाहोंजातांदिसेना॥विवेकबळेंअनुमाना॥आणीतजावें॥२७॥त्या

चेंअखंडलागतांध्यान॥ कृपाळूपणेंदेतोंअशन॥सर्वकाळसंभाषण॥ तदंशोंचिकरावें॥२८॥ ध्यानधरीनातोअभ
क्त॥ध्यानधरीलतोभक्त॥ संसारापासूनतोमुक्त॥ भक्तांसकरी॥ २९॥उपासनेचेशेवटीं॥ देवांभक्तांअखंडभेटी॥
अनुभवींजाणेलगोष्टी॥प्रत्ययाची॥३०॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेअष्टादशदशकेसर्वकर्तासंग
मोनामद्वितीयः समासः॥ २॥ ॥दुर्लभशरीरींदुर्लभआयुष्य॥ याचाकरूनयेनाश॥ दास ह्मणेसावकाश॥
विवेकपाहावा॥१॥ नपाहतांउत्तमविवेक॥ अवघाहोतोअविवेक॥ अविवेकेंप्राणीरंक॥ ऐसादिसे॥२॥ हेंआ-
पलेंआपणकेलें॥आळसेंउदासनागविलें॥ वाईटसंगतीनेंबुडवलें॥ देखतदेखतां॥३॥ मूर्खपणाचाअभ्यास
झाला॥ बाष्कळपणेंघातलाघाला॥ कामचांडाळउठिला॥ तरूणपणीं॥४॥मूर्खआळसीआणितरुणा॥ सर्वां
विशींदैन्यवाणा॥ कांहींमिळेनाकोणा॥ कायह्मणावें॥५॥जेंजेंपाहिजेतेंतेंनाहीं॥ अन्नवस्त्रतेंहीनाहीं॥उत्त-
मगूणकांहींचनाहीं॥अंतर्यामीं॥ ६॥ बोलतांयेईनाबेसतांयेईना॥ प्रसंगकांहींचकळेना॥ शरीरमनहेंवळे-
ना॥अभ्यासाकडे॥७॥ लिहिणेंनाहींवाचणेंनाहीं॥पुसणेंनाहींसांगणेंनाहीं॥ नेमस्तपणाचाअभ्यासनाहीं॥-
बाष्कळपणें॥८॥आपणासकांहींचयेईना॥आणिशिकविलेंहीमानेना॥आपणावेडाआणिसज्जना॥ बोलठेवी
॥९॥अंतरींएकबाहेरींएक॥ऐसाजयाचादंडक॥ परलोकाचेंसार्थक॥ कैसेंघडे॥१०॥आपलासंसारनासला॥
मनामध्येंमस्तावला॥तरीमगअभ्यासकेला॥पाहिजेविवेकाचा॥११॥ एकाग्रकरूनियांमन॥ बळेंचधरावेंसाधन॥
यत्निंआळसाचेंदर्शन॥होऊंचनये॥१२॥अवगूणअवघेचसांडावे॥उत्तमगूणअभ्यासावे॥ प्रबंधपाठकरीतजावे
॥जाडअर्थें॥१३॥पदप्रबंधश्लोकप्रबंध॥नानाधाटीमुद्राछंद॥प्रसंगज्ञानेंचिआनंद॥होतआहे॥१४॥ कोणेप्रसंगीं

कायह्मणावें॥ ऐसेंसमजोनजाणावें॥ उगेंचवाउगेंशिणावें॥ कासयासीं॥१५॥ दुसऱ्याचेंअंतरजाणावें॥ आदरदे
खोनह्मणावें॥ जेंआठवेलतेंगावें॥ हेंमूर्खपण॥१६॥ ज्याचीजेशीउपासना॥ तेंचिगावेंचुकावेंना॥ रागज्ञान
तालज्ञाना॥ अभ्यासावें॥१७॥ साहित्यसंगतीप्रसंगमानें॥ करावीकथेचीधमशानें॥ अर्थांतरश्रवणमानें॥-
कादीनजाणें॥१८॥ पाठउदंडचिअसावें॥ सर्वकाळउजळीतजावें॥ सांगीतलेगोष्टीचेंअसावें॥ स्मरणअंतरीं॥१९
अखंडएकांतसेवावा॥ ग्रंथमात्रधांडोळावा॥ प्रचीतयेईलतोघ्यावा॥ अर्थमनीं॥२०॥ ॥इतिश्रीदासबोधे
गुरुशिष्यसंवादेंअष्टादशदशकेनिस्प्रहशिकवणनामतृतीयःसमासः॥३॥ ॥देहाकरितांगणेशपूजन॥ देहा
करितांशारदावंदन॥ देहाकरितांगुरूसज्जन॥ संतश्रोते॥१॥ देहाकरितांकवित्वेंचालती॥ देहाकरितांअध्य
यनेंकरिती॥ देहाकरितांअभ्यासितीनानाविद्या॥२॥ देहाकरितांग्रंथलेखन॥ नानालिपीवोळखण॥ ना-
नापदार्थशोधन॥ देहाकरितां॥३॥ देहाकरितांमहाज्ञानी॥ सिद्धसाधुऋषीमुनी॥ देहाकरितांतीर्थाटणीं॥
फिरतीप्राणी॥४॥ देहाकरितांश्रवणघडे॥ देहाकरितांमननीपवाडे॥ देहाकरितांदेहींआतुडे॥ परमात्मा॥५
देहाकरितांकर्ममार्ग॥ देहाकरितांउपासनामार्ग॥ देहाकरितांज्ञानमार्ग॥ भूमंडळीं॥६॥ योगीवीतरा-
गीतापसी॥ देहाकरितांनानासायासी॥ देहाकरितांआत्मयासी॥ प्रगटपणेंघडे॥७॥ इहलोकआणि-
परलोक॥ देहाकरितांसकळसार्थक॥ देहावीणनिरर्थक॥ सकळकांहीं॥८॥ पुरश्चरणेंअनुष्ठानें॥ गो-
रांजनेंधूम्रपानें॥ सीतोष्णपंचाग्नीसाधनें॥ देहाकरितां॥९॥ देहाकरितांपुण्यशीळ॥ देहाकरितांपापीकें- ३
वळ॥ देहाकरितांअनर्गळ॥ शकविषमंत॥१०॥ देहाकरितांअवतारी॥ देहाकरितांवेषधारी॥ नानाबंडेंपाषांडे

करी॥ देहाकरितां॥११॥ देहाकरितांविषयभोग॥ देहाकरितांसकळत्याग॥ होतीजातीनानारोग॥ देहाकरितां ॥१२॥ देहाकरितांनवविधाभक्ति॥ देहाकरितांचतुर्विधामुक्ति॥ देहाकरितांनानायुक्ति॥ नानामतें॥ १३॥ देहाकरितांदानधर्म॥ देहाकरितांनानावर्म॥ देहाकरितांपूर्वकर्म॥ ह्मणतीजनी॥ १४॥ देहाकरितांनानास्वार्थ॥ देहाकरितांनानाअर्थ॥ देहाकरितांहोइजेव्यर्थ॥ आणिधन्य॥ १५॥ देहाकरितांनानाकळा॥ देहाकरितांउणाआगळा॥ देहाकरितांजिव्हाळा॥ भक्तिमार्गाचा॥ १६॥ नानासन्मार्गसाधनें॥ देहाकरितांतुटतीबंधनें॥ देहाकरितांनिवेदनें॥ मोक्षलाभे॥ १७॥ देहसकळांमध्येंउत्तमु॥ देहींराहिलाआत्मारामु॥ सकळांघटींपुरुषोत्तमु॥ विवेकीजाणती॥ १८॥ देहाकरितांनानाकीर्ति॥ अथवानानाअपकीर्ति॥ देहाकरितांहोतीजाती॥ अवतारमालिका॥ १९॥ देहाकरितांनानाभ्रम॥ देहाकरितांनानासंभ्रम॥ देहाचेनीउत्तमोत्तम॥ भोगितीपदें॥ २०॥ देहाकरितांसकळकांहीं॥ देहावीणकांहींनाहीं॥ आत्माविश्रांतीचाठाईं॥ नव्हताजेसा॥ २१॥ देहपरलोकींचेंतारूं॥ नानागुणांचागुणागरू॥ नानारत्नांचाविचारू॥ देहाचेनी॥ २२॥ देहाचेनीगायनकळा॥ देहाचेनीसंगीतकळा॥ देहाचेनीअंतर्कळा॥ ठायींपडे॥ २३॥ देहब्रह्मांडाचेंफळ॥ देहदुर्लभचिकेवळ॥ परीयादेहासनिवळ॥ उमजवावें॥ २४॥ देहाकरितांलहानथोर॥ करितीआपुलालेव्यापार॥ त्याहीमध्यें लहानथोर॥ कितीएक॥ २५॥ जेजेदेहधरोनआले॥ तेतेकांहींकरूनगेले॥ हरिभजनेंपावनझाले॥ कितीएक॥ २६॥ अष्टधाप्रकृतीचेंमूळ॥ संकल्परूपचिकेवळ॥ नानासंकल्पेंदेहफळ॥ घेऊनिआले॥ २७॥ हरिसंकल्पमुळींहोता॥ तोचिफळींपाहावाआतां॥ नानादेहांतरींतत्वता॥ शोधितांकळे॥ २८॥ वेलाचेमुळींबीज॥ उदकरूपवेलीसमज॥ पुढेंफळांमध्येंबीज॥ मुळींच्याअंशें॥ २९॥

मूळाकरितांफळयेतें॥फळाकरितांमूळहोतें॥येणेरितिहोतजातें॥भूमंडळ॥२०॥असोकांहींएककरणें॥ स
कैसेंघडेदेहाविणें॥देहसार्थकींलावणें॥ह्मणिजेबरें॥२१॥आत्म्याकरितांदेहझाला॥देहाकरितांआत्मात- ५
गला॥उभययोगेंउदंडचालिला॥कार्यभाग॥२२॥चोरूनगुप्तरूपेंकरावें।तेंआत्मयासपडेठावें॥कर्तुत्वयाचेनि
स्वभावें॥सकलकांहीं॥२३॥देहामध्येंआत्माअसतो॥देहपूजितांआत्मातोषतो॥देहपीडितांआत्माक्षोभतो॥
प्रत्यक्षआतां॥२४॥देहावेगळीपूजापावेना॥देहावीणपूजाफावेना॥जनींजनार्दनह्मणोनिजना॥संतुष्टकरावें
॥२५॥उदंडमगटलाविचार॥धर्मस्थापनातदनंतर॥जेथेंपूजेसीअधिकार॥पुण्यशरीरीं॥२६॥सगटभजनक-
रूंयेतें॥परिमूर्खपणआंगींलागतें॥गाढवासपूजितांकळतें॥कायत्याला॥२७॥पूज्यपूजेसींअधिकार॥उगेंचि
तोषवावेइतर॥दुखवूंनयेकोणाचेंअंतर॥ह्मणिजेबरें॥२८॥सकळजगदांतरींचादेव॥क्षोभतांराहावयाकेंचा
ठाव॥जनावेगळाजनासउपाव॥आणीकनाहीं॥२९॥परमेश्वराचेअनंतगूण॥मनुष्येंकायसांगावीखूण॥परंतुअ
ध्यात्मग्रंथश्रवण॥होतांउमजे॥४०॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेअष्टा॰देहदुर्लभंनामचतुर्थःसमासः
॥४॥ ॥धान्यउदंडमोजिलें॥परीत्यामापेंनाहींभक्षिलें॥विवरिल्यावीणतेसेंझालें॥प्राणियासी॥१॥पा-
ठह्मणतांआवरेना॥पुसतांकांहींकळेना॥अनुभवपाहतांअनुमाना॥मध्येंपडिला॥२॥शब्दरत्नेंपरीक्षावीं॥प्रत्य
याचींपाहोनघ्यावीं॥एरतेंअवघींसांडावीं॥एकीकडे॥३॥नावरूपअवघेंसांडावें॥मगअनुभवासमांडावें॥सार
असारएकचिकरावें॥हेंमूर्खपण॥४॥लेखकेंकुशळसमजावें॥किंवाउगेंचिवाचावें॥येणेंदृष्टांतेंसमजावें॥कां ४
हींतरी॥५॥जेथेंनाहींसमजावीस॥तेथेंअवघीकुसमूस॥पुसोंजातांवसवस॥वक्ताकरी॥६॥नानाशब्दएकवटि

लें ॥ प्रचीतीवीणउपावकेले ॥ परितेंअवघेंव्यर्थगेलें ॥ फडप्रसंगी ॥ ७ ॥ पसेवरीवैरणाथातलें ॥ तांतडीनेंजांतेंबोहिलें ॥
तणंपीठबारीकआलें ॥ हेंतोंघडेना ॥ ८ ॥ घांसामागेंघांसघेतला ॥ अवकाशनाहींचावायाला ॥ अवघाबोकणाभरि
ला ॥ पुढेंकैसें ॥ ९ ॥ ऐकाफडणिशीचेंलक्षण ॥ विरंगजाऊंनेदीक्षण ॥ समस्तांचेंअंतःकरण ॥ सांभाळीतजावें ॥ १० ॥
सूक्ष्मनामेंस्मरवीघ्यावीं ॥ तितुकींरूपेंओळखावीं ॥ ओळखोनसमजावीं ॥ श्रोतयांसी ॥ ११ ॥ समस्यापुरतांसुखी
होती ॥ श्रोतेअवघेआनंदती ॥ अवघेक्षणाक्षणांवंदिती ॥ गोसावीयांसि ॥ १२ ॥ समस्यापुरतांवंदिती ॥ समस्यानपुर
तांनिंदिती ॥ गोंसांवीचिणचिणकरिती ॥ कोण्याहिशोबें ॥ १३ ॥ शब्दसोनेंपाहून घ्यावें ॥ कशींलाऊनीतावावें ॥ श्र
वणमननेंजाणावें ॥ प्रत्ययासी ॥ १४ ॥ वैद्याचीप्रचीतयेईना ॥ व्यथापरतीहोईना ॥ आणिरोगेंजावेंजाणा ॥ कोण्या-
हिशोबें ॥ १५ ॥ खोटेंकोटेंचिचालेना ॥ खोटेंकोणासमानेना ॥ याकारणेंअनुमाना ॥ खरेंआणावें ॥ १६ ॥ लिहिणेंनयेतां
व्यापारकेला ॥ कांहींएकदिवसचालिला ॥ पुसतांस्मरनीसभेठला ॥ तेव्हांखोटें ॥ १७ ॥ सर्वअवघेंहिशोबींठावें ॥ प्रत्य
यसाक्षीनेंबोलावें ॥ मगस्मरनिसेंकायकरावें ॥ सांगानाकां ॥ १८ ॥ स्वयेंआपणचिश्रुतें ॥ समजावीसकेसीहोते ॥ ने
णतांकोणीएकतें ॥ आपदीलागति ॥ १९ ॥ बळावीणयुद्धासगेला ॥ तोसर्वस्वेंनागवला ॥ शब्दठेवावाकोणाला ॥ को
णाकैसा ॥ २० ॥ जेंप्रचीतीसआलेंखरें ॥ तेंचिघ्यावेंअत्यादरें ॥ अनुभवावीणजेंउत्तरें ॥ तींफलकटेंजाणावीं ॥ २१ ॥ शि
कऊंजातांरागचढे ॥ परंतुपुढेंआदलघडे ॥ खोटानिश्चयतात्काळउडे ॥ लोकांमध्यें ॥ २२ ॥ खरेंसांडूनखोटेंघेणें ॥ ब-
काध्यासकायउणें ॥ त्रिभुवनींनारायणें ॥ न्यायकेला ॥ २३ ॥ तोन्यायसोडितांशेवटीं ॥ अयपेंजगचिलागेपाठी
॥ जमींभांडभांडोनिहिंपुटी ॥ किती व्हावें ॥ २४ ॥ अन्यायबहुतांसपुरवले ॥ हें देखिलेंनाऐकिलें ॥ वेडेउगे-

चभरीभरलें॥असत्याचें॥२५॥असत्यह्मणिजेतेंचिपाप॥सत्यह्मणिजेस्वरूप॥दोहींमध्येंसासप॥कोणा- स
चाकरावा॥२६॥मायेमध्येंबोलणेंचालणेंसाचें॥मायानसतांबोलणें कैंचें॥याकारणेंनिःशब्दाचें॥मूळ- ६
शोधावें॥२७॥वाच्यांशजाणोनसांडावा॥लक्षांशविवरोनघ्यावा॥याकारणेंनिशब्दमुळांचागोंवा॥आव
ळेना॥२८॥अष्टधाप्रकृतीपूर्वपक्ष॥सांडूनअलक्षींलावावेंलक्ष॥मननशीळपरमदक्ष॥तोचिजाणे॥२९॥
नानाभूसआणिकण॥एकचिह्मणणेंअप्रमाण॥रससांडूनचोवटियाकोण॥शाहाणासेवी॥३०॥पिंडीनित्या
नित्यविवेक॥ब्रह्मांडींसारासारअनेक॥सकळशोधूनियांएक॥सारघ्यावें॥३१॥मायेकरितांकोणीएक॥अ
न्वयआणिव्यतिरेक॥तेमायानसतांविवेक॥कैसाकरावा॥३२॥तत्वेंतत्वशोधावें॥महावाक्यींप्रवेशावें॥आ
त्मनिवेदनेंपावावें॥समाधान॥३३॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेअष्टादशदशकेकरंटपरीक्षाना
मपंचमःसमासः॥५॥ ॥नानावस्त्रेंनानाभूषणें॥येणेंशरीरशृंगारणें॥विवेकेंविचारेंराजकारणें॥-
अंतरशृंगारिजे॥१॥शरीरसुंदरसतेज॥वस्त्रेंभूषणेंकेलेंसज्ज॥अंतरीनसतांचातुर्यबीज॥कदापीशोभा
नपाविजे॥२॥मूर्खदेहकाडकठोरवचनी॥अखंडतोलेसाभिमानी॥न्यायनीतिअंतःकरणीं॥घेणारनाहीं॥३॥
तरीशीघ्रकोपीसदां॥कदापिनधरीमर्यादा॥राजकारणेंसंवादा॥मिळोंचनेणों॥४॥ऐसेलौंदबेइमानी॥क-
दापीसत्यनाहींवचनीं॥पापीअपस्मारजनीं॥राक्षसजाणावे॥५॥समयासारिखासमययेईना॥नेमसह-
साचालेना॥नेमधरितांराजकारणा॥अंतरपडे॥६॥अतिसर्वत्रवर्जावें॥प्रसंगपाहोनचालावें॥हटनिग्रहींनं- ५
पडावें॥विवेकीपुरुषें॥७॥बहुतचिकरितांहट॥तेथेंयेऊनपडलेतट॥कोणीएकाचाशेवट॥झालापाहिजे॥८॥

बरेईश्वरआहेसाभिमानी॥विशेषतुळजाभवानी॥परंतुविचारपाहोनी॥कार्यकरणें॥९॥अखंडचिसावधाना॥ब
हूतकायकरावीसूचना॥परंतु कांहींएकअनुमाना॥आणिलेंपाहिजे॥१०॥समर्थापाशींबहुतजन॥राहिलापाहिजेसा
भिमान॥निश्चळकरूनियांमन॥लोकंआसती॥११॥म्लेंच्छदुर्जनउदंड॥बहुतादिवसाचेमाजलेंबंड॥याकारणेंअ
खंड॥सावधानअसावें॥१२॥सकळकर्तातोईश्वरू॥तेणेंकेलाअंगीकारू॥तयापुरुषाचाविचारू॥विरळाजाणे॥
॥१३॥न्यायनीतिविवेकविचार॥नानाप्रसंगप्रकार॥परिक्षणेंपरास्पर॥देणेंईश्वराचें॥१४॥महायत्नसावधपणें॥
समयींधारिष्टधरणें॥अद्भुतचिकार्यकरणें॥देणेंईश्वराचें॥१५॥यशकीर्तिप्रतापमहिमा॥उत्तमगुणासीनाहींसी
मा॥नाहींदूसरीऊपमा॥देणेंईश्वराचें॥१६॥देवब्राह्मणआचारविचार॥कितीकजनासभाधार॥सदांघडेपरो-
पकार॥देणेंईश्वराचें॥१७॥इहलोकपरलोकपाहणें॥अखंडसावधपणेंराहणें॥बहुतजनाचेंसाहणें॥देणेंईश्व
राचें॥१८॥देवाचाकेंपक्षघेणें॥ब्राह्मणाचीचिंतावाहणें॥बहुतजनासपाळणें॥देणेंईश्वराचें॥१९॥धर्मस्थापनेचे
नर॥तेईश्वराचेअवतार॥झालेआहेतपुढेंहोणार॥देणेंईश्वराचें॥२०॥उत्तमगुणाचाग्राहिक॥तर्कतीक्ष्णविवेक॥
धर्मस्थापनापुण्यश्लोक॥देणेंईश्वराचें॥२१॥सकळगुणामध्येंसार॥तजविजाविवेकविचार॥जेणेंपाविजेपैलपार
॥अंतत्रपरत्रींचें॥२२॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेअष्टादशदशकेउत्तमपुरुषनिरूपणंनामषष्ठःसमा
सः॥६॥ ॥जनाचालालुचिस्वभाव॥आरंभींचह्मणतीदेव॥ह्मणजेमजकांहींदेव॥ऐसीवासना॥१॥कांहींच
भक्तिकेलीनसतां॥आणिइच्छितीप्रसन्नता॥जैसेंकांहींचसेवानकरितां॥स्वामीसमागती॥२॥कष्टेंवीण
फळनाहीं॥कष्टावीणराज्यनाहीं॥केल्यावीणहोतनाहीं॥साध्यजनीं॥३॥आळसेंकामनासतें॥हेंतोंप्रत्यया-

दा॰द॰१८ सयेतें॥ कष्टाकडेंचुकावंतें॥ हीणजन॥ ४॥आधीकष्टाचेंदुःखसोसिती॥ तेस्फ़रखाचेंफळभोगिती॥ आधीआळसेंसु स॰
६ खावती॥ त्यासिपुढेंदुःख॥ ५॥ इह लोकअथवापरलोक॥ दोहीकडेसारखाच विवेक॥ दीर्घसूचनेचें कौतुक॥ कळ ७
लेंपाहिजे॥ ६॥ येळविती तितुकें भक्षिती॥ तेकठिणकाळींमरोनजाती॥ दीर्घसूचनेनें वर्तती॥ तेचिभले॥ ७॥ इहलो॰
कींचासंचितार्थ॥ परलोकींचापरमार्थ॥ संचितेंवीणव्यर्थ॥ जितेचिमेले॥ ८॥ एकदांमेल्यानेंस्फ़टेना॥ पुनःजन्मोज
न्मींयातना॥ आपणासमारीवांचविना॥ तोआत्महत्यारा॥ ९॥ प्रतिजन्मींआत्मघात॥ कोणी कराबेंगणित॥ याका
रणेंजन्ममृत्य॥ केवींचुके॥ १०॥ देवसकळकांहीकरितो॥ ऐसेंप्राणिमात्रबोलतो॥ याचेभेटीचालाभतो॥ अकस्मा
तझाला॥ ११॥ विवेकाचालाभघडे॥ जेणेंपरमात्माठाईंपडे॥ विवेकपाहतांसांपडे॥ विवेकीजनीं॥ १२॥ देवपाह॰
तांआहेएक॥ परंतुकरितोअनेक॥ त्याअनेकासएक॥ ह्मणोनयेकीं॥ १३॥ देवाचेंकर्तुत्वआणिदेव॥ कळलापाहि
जेअभिप्राव॥ कळल्यावीणक्रियेकजीव॥ उगेंचबोलती॥ १४॥ उगेंच बोलतीमूर्खपणें॥ शाहाणपणवाढवाया
कारणें॥ तृप्तीलागींउपावकरणें॥ ऐसेंझालें॥ १५॥ जेहींउदंड कष्टकेले॥ तेभाग्यभोगूनठेले॥ येरतेबोलतचिरा॰
हिले॥ करंटेजन॥ १६॥ करंट्याचेंकरंटलक्षण॥ समजोनजातीविचक्षण॥ भल्याचेंउत्तमलक्षण॥ करंट्यासकळेना
॥ १७॥ त्याचीपैसावलीकुबुद्धी॥ तेथेंकैंचीअसेलशुद्धी॥ कुबुद्धीतेचिसुबुद्धी॥ ऐसीवाटे॥ १८॥ मनुष्यशुद्धीससांडावें॥
त्याचेंकायखरेंमानावें॥ जेथेंविचाराच्यानावें॥ शून्याकार॥ १९॥ विचारेंइहलोकपरलोक॥ विचारेंहोतसेंसार्थक॥ वि
चारेंनित्यविवेक॥ पाहिलापाहिजे॥ २०॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेअष्टादशदशकेजनस्वभावनिरू॰ ६
पणंनामसप्तमः समासः॥ ७॥ ॥ ब्रह्मनिराकारनिश्चळ॥ आत्मासविकारचंचळ॥ तयासह्मणतीसकळ॥ देव॰

ऐसे॥१॥ देवाचाठावचिलागेना॥ एकदेवनेमस्तकळेना॥ बहुतदेवेंअनुमानेना॥ एकदेव॥२॥ ह्मणोनिविचारअसावा॥
विचारेंदेवशोधावा॥ बहुतदेवांचागोंधा॥ पडोंचनये॥३॥ देवक्षेत्रींपाहिला॥ त्यासारिखाधातूचाकेला॥ पृथ्वीम
ध्येंदंडकचालिला॥ येणेंरिती॥४॥ नानाप्रतिमादेवांचेंमूळ॥ तोहाक्षेत्रदेवचिकेवळ॥ नानाक्षेत्रेंभूमंडळ॥ शोधू
नपाहावें॥५॥ क्षेत्रदेवपाषाणाचा॥ विचारपाहतांतयाचा॥ तंतलागलामूळाचा॥ अवताराकडे॥६॥ अवतारी
देवसंपले॥ देहधरूनवर्तोंलागले॥ त्याहूनथोरअनुमानले॥ ब्रह्माविष्णूमहेश॥७॥ त्यातिन्हीदेवासज्याचीस
त्ता॥ तोअंतरात्माचिपाहतां॥ कर्ताभोक्तातत्वतां॥ प्रत्यक्षआहे॥८॥ युगानुयुगेंतिन्हीलोक॥ एकलाचालवीअ
नेक॥ हानिश्चयाचाविवेक॥ वेदशास्त्रींपाहावा॥९॥ आत्मावर्तवितोशरीर॥ तोचिदेवउत्तरोत्तर॥ जाणीवरूपेंकलि
वर॥ विवेकेंवर्तवी॥१०॥ तोंअंतर्देवचुकती॥ धांवाघेऊनतीर्थाजाती॥ प्राणीबापुडेकष्टती॥ देवासनेणतां॥११॥ मग
विचारितीअंतःकरणीं॥ जेथेंतेथेंधोंडापाणी॥ उगेंचवणवणहिंडोनि॥ कायहोतें॥१२॥ ऐसाज्यासींविचारकळला
॥ तेणेंसत्संगधरिला॥ सत्संगेंदेवसांपडला॥ बहुतजनासी॥१३॥ ऐसीहींविवेकाचींकामें॥ विवेकीजाणतीलनेमें॥
अविवेकीभुललेभ्रमें॥ त्यांसहीकळेना॥१४॥ अंतरवेधीअंतरजाणे॥ बाहेरमुद्राकांहींचनेणें॥ ह्मणोनिविवेकीशा
हाणे॥ अंतरशोधिती॥१५॥ विवेकाविणेंजोभाव॥ तोभावचिअभाव॥ मूर्खासप्रतिमादेव॥ ऐसेंवचन॥१६॥ पा
हातसमजतशेवटासगेला॥ तोचिविवेकीह्मणावाभला॥ तत्वेंसांडूनिपावला॥ निरंजनीं॥१७॥ येरजेंआकारासिये
तें॥ तेंअवघेंनासोनजातें॥ मगगलबल्यावेगळेतें॥ परब्रह्मजाणावें॥१८॥ चंचळदेवनिश्चळब्रह्म॥ परब्रह्मीनाहींभ्रम
॥ प्रत्ययज्ञानेंनिभ्रम॥ होइजेतें॥१९॥ प्रचीतीवीणजेंकेलें॥ तेंअवघेंव्यर्थगेलें॥ प्राणीकष्टकष्टेंचिमेले॥ कर्मकचाटें॥-

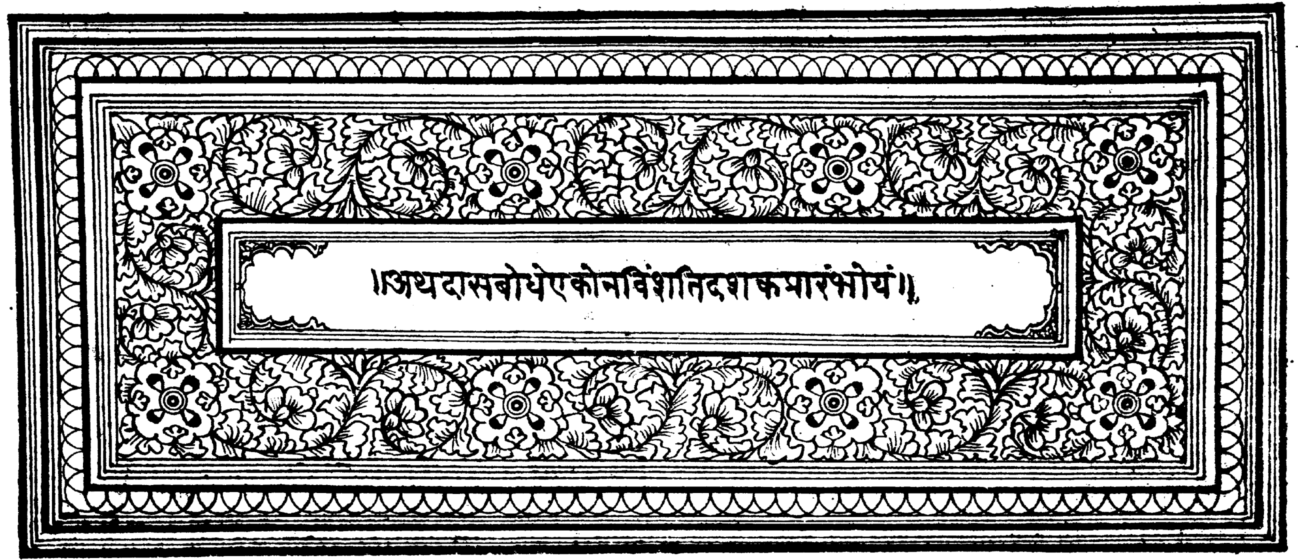
दा॰द॰१८ ॥२०॥ कर्मावेगळेंनव्हावें॥ तरी देवासकासयाभजावें॥ विवेकीजाणतीस्वभावें॥ मूर्खनेणें॥ ॥२१॥ कांहींअनुमानलेंवि स
७ चारें॥ देवआहेजगदांतरें॥ सगुणाकरितांनिर्धारें॥ निर्गुणपाविजे॥ ॥२२॥ सगुणपाहतांमूळासगेला॥ सहजचिनिर्गु ९
णपावला॥ संगत्यागेंमोकळाझाला॥ वस्तुरूप॥ २३॥ परमेश्वरीं अनुसंधान॥ लावितांहोइजेपावन॥ मुख्यंज्ञानें
चिविज्ञान॥ पाविजेतें॥ २४॥ ऐसीहींविवेकाचीं विवरणें॥ पाहावींशुद्धचितअंतःकरणें॥ नित्यानित्यविवेकश्रवणें
॥जगदोद्धार॥२५॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेअष्टादशदशकेअंतर्देवनिरूपणंनाम अष्टमः समासः
॥८॥ ॥वंदूनियांआदिपुरुष॥ बोलोंनिद्रेचाविलास॥ निद्राआलियासावकाश॥ जाणारनाहीं॥१॥ निद्रेनेंव्या
पलीकाया॥ आळसआंगमोडेजांभया॥ तेणेंकरितांबैसावया॥ धीरनाहीं॥२॥ कडकडांजांभयायेती॥ चटचटां
चटक्यावाजती॥ डकडकांडुलक्यायेती॥ सावकाश॥३॥ एकाचेडोळेझांकती॥ एकाचेडोळेलागती॥ एकतेवच
कोनपाहाती॥ चहूंकडे॥४॥ एकउलथोनपडिले॥ तेहीब्रह्मविणेफोडिले॥ हुडकाचेतुकडेझाले॥ शब्दनाहीं॥५॥
एकटेंकोनबैसले॥ तेथेंचिघोरोंलागले॥ एकउताणेपसरले॥ सावकाश॥ ६॥ कोणीमुरकुंडीघातली॥ कोणी
कानवडेनिजति॥ कोणीचक्रीफिरति॥ चहूंकडे॥७॥ एकहातहालविती॥ एकपायहालविती॥ एकदांतखाती॥ कर्क
शटें॥८॥ एकाचीवस्त्रेंनिघोनगेलीं॥ तेनागवींचलोळोलागलीं॥ एकाचीसुंडाशीगडबडलीं॥ चहूंकडे॥९॥ ए
कनिजलींअव्यावस्तें॥ एकदिसतीजेशींप्रेतें॥ दांतपसरोनजेसींभूतें॥ वाईटदिसती॥१०॥ एकवोसणतचिउठि
ले॥ एकअंधारींफिरोंलागले॥ एकजाऊनिनिजले॥ उकरड्यावरी॥११॥ एकमडकींउतरति॥ एकभूमीचांचपती ७
॥ एकउठोनवाटालागती॥ भलतीकडे॥ १२॥ एकप्राणीवोसणती॥ एकफुंदफुंदोंरडती॥ एकखदखदांहांसती॥ साव

काश॥ १३॥ एक हाका मारूं लागले॥ एक बोंबलीत उठिले॥ एक तैसेच कोनराहिले॥ आपुले ठायीं॥ १४॥ एक क्षण स्त्रियां खुरडती॥ एक डोई खाजविती॥ एक कण्हों लागती॥ सावकाश॥ १५॥ एकांच्या लाळा गळाल्या॥ एकांच्या पिका सांडल्या॥ एकीं लघुशंका केल्या॥ सावकाश॥ १६॥ एक राऊत सोडिती॥ एक कर्पट ढेंकर देती॥ एक खांकरून थुंकिती॥ भलतीकडे॥ १७॥ एक हगती एक चोरिवती॥ एक खोकिती एक शिंकिती॥ एक तें पाणी मागती॥ निदसुरे॥ १८॥ एक दुःस्वप्नें निर्बुजले॥ एक सुस्वप्नें संतोषले॥ एक ते गाढमूढ पडिले॥ सुषुप्तीमध्यें॥ १९॥ इकडे उजेडाया झालें॥ कोणी पठण आरंभिलें॥ कोणी प्रातःस्मरामि आरंभिलें॥ हरिकीर्तन॥ २०॥ कोणी आठविल्या ध्यानमूर्ती॥ कोणी एकांतीं जप करिती॥ कोणी पाठांतरें उजळिती॥ नानाप्रकारें॥ २१॥ नाना विद्या नाना कळा॥ आपलाल्या शिकती सकळा॥ तानमान गायन कळा॥ एक गाती॥ २२॥ मागें निद्रा संपली॥ पुढें जागृती प्राप्त झाली॥ व्यवसायबुद्धी आपली॥ प्रेरित झाली॥ २३॥ ज्ञाता तत्त्व सांडून पळाला॥ तुरीया पलीकडे गेला॥ आत्मनिवेदनें झाला॥ ब्रह्मरूप॥ २४॥ ॥ ॥ इतिश्री दासबोधे गुरुशिष्यसंवादे अष्टादशदशके निद्रानिरूपणं नाम नवमः समासः॥ ९॥ ॥ कोणी एक कार्याचा साक्षेप॥ कांहीं तरी घडे विक्षेप॥ काळ साहे न आपेंआप॥ होत जातें॥ १॥ कार्यभाग होत चालिला॥ तेणें प्राणी सुखी झाला॥ विचार हा सूचों लागला॥ दिवसेंदिवस॥ २॥ कोणी एक प्राणी जन्मास येतो॥ कांहीं तरी काळ साध्य होतो॥ दुःखा उपरी सुख देतो॥ देव कृपाळूपणें॥ ३॥ अवघाचि काळ जरी सज्जे॥ तरी अवघेंच होती राजे॥ कांहीं सज्जे कांहीं न सज्जे॥ ऐसें आहे॥ ४॥ इहलोक आणि परलोक॥ साधतां कोणी एक विवेक॥ अद्भुत होय स्वाभाविक॥ देणें ईश्वराचें॥ ५॥ ऐकिल्याविण कळलें॥ शिकविल्याविण शाहाणपण आलें॥ हें देखिलें ना·

दा॰द॰१८ ऐकिलें॥भूमंडळीं॥६॥सकळकांहीं ऐकतांकळे॥कळतांकळतांवृत्तिनिवळे॥नेमस्तमध्येंआकळे॥सारासार॥७ स॰
८ श्रवणाह्मणिजेऐकावें॥मननह्मणिजेमनींधरावें॥येणेंउपायेंस्वभावें॥त्रैलोक्यचाले॥८॥श्रवणाआडविक्षेपयेती॥ १०
नानाजिन्नससांगोंकिती॥सावधअसतांप्रत्ययेती॥सकळकांहीं॥९॥श्रवणींलोकबैसले। बोलतांबोलतां-
एकाग्रझाले॥त्याउपरीजेनूतनआले॥तेंएकाग्रनहोती॥१०॥मनुष्यबाहेरहिंडूनआलें॥नानाप्रकारिंचेंऐकि-
लें॥उदंडगलबलूंलागलें॥उगेंअसेना॥११॥प्रसंगपाहोनचालती॥ऐसेलोकथोडेअसति॥श्रवणींनानाविक्षे
पहोती॥तेहेंऐका॥१२॥श्रवणींबैसलेऐकाया॥अडोंलागलीसेकाया॥येतीकडकडांजांभया॥निद्राभरें॥१३॥बैसले
शचिंतकरूनिमना॥परीतेंमननचिऐकेना॥मागेंहोतेंऐकिलेंना॥तेंचिधरूनबैसले॥१४॥तस्करकेलेंशरीर॥परि
मनामध्येंआणीकविचार॥कल्पनाकल्पितोविस्तार॥कितीह्मणोनसांगावा॥१५॥जेंजेंकांहींश्रवणींपडलें॥तितु-
केंसमजोनविवरलें॥तरीचकांहींसार्थकझालें॥निरूपणीं॥१६॥मनींदिसेंतेंमनींधरावें॥ज्याचेंत्याणेंआवरावें॥
आवरूनविवेकेंधरावें॥अर्थांतरीं॥१७॥निरूपणीयेऊनबैसला॥परीतोउदंडजेऊनआला॥बैसतांचिकासावीस-
झाला॥तृषाक्रांत॥१८॥आधींउदकआणविलें॥घळघळांउदंडघेतलें॥तेणेंमळमळोंलागलें॥उठोनिगेला॥१९॥-
कर्पटदेंकरउचक्यादेती॥वारासरतांमोठीफजीती॥क्षणाक्षणांउठोनजाती॥लघुशंकेसी॥२०॥दिवसेंकासावीस
केला॥अवघेंसांडूनथांविला॥निरूपणप्रसंगनियोनगेला॥अखंडऐसा॥२१॥दृष्टांतींकांहींअपूर्वआलें॥अंतःकर्ण-
तेथेंविराहिलें॥कोठवरीकायवांचिलें॥कांहींकळेना॥२२॥निरूपणीयेऊनबैसला॥तोंविंचवेंफणकाविला॥- ८
केंचेंनिरूपणासझाला॥कासावीस॥२३॥पोटामध्येंतिडीकउठली॥पाठीमध्येंकरकभरली॥चाळकचिकुल्या

पुढीझाली॥ बैसवेना॥ २४॥ पिसोळाचाऊनपळाला॥ तेणेंप्राणीदुश्चीतझाला॥ कोणेनेटेंगलबलाकेला॥ तेथेंचि-
धांवे॥ २५॥ विषयीलोकश्रवणीयेती॥ तेबायकांकडेचपाहती॥ चोरटेलोकचोरूनजाती॥ पादरक्षा॥ २६॥ होयनव्हेवा
दविवाद॥ तेणेंउदंडझालारवेद॥ शिव्यागाळीअप्रमाद॥ होतांचुकला॥ २७॥ कोणीनिरूपणींबैसती॥ सावकाशगो-
ष्टीलाविती॥ हरिदासरेरेकारिती॥ पोटासाठीं॥ २८॥ बहुतजाणतेमिळाले॥ एकापुढेंएकबोले॥ लोकांचेआशयराहि-
ले॥ कोणजाणें॥ २९॥ माझेंहोयतुझेंनव्हे॥ ऐसींअरवंडजयाससत्वें॥ न्यायनीतिसांडूनिधांवे॥ अन्यायाकडे॥ ३०॥
आपल्याथोरपणासाठीं॥ अचावचातोंडपिटी॥ न्यायनाहीतेसेवटीं॥ परमअन्यायी॥ ३१॥ एकीकडेअभिमानउठे॥ दु-
सरीकडेउदंडपेटे॥ ऐसेंश्रोतेरवरेंरवोटे॥ कोणजाणे॥ ३२॥ म्हणोनीजाणतेविचक्षण॥ तेआधीचधरतीनेणपण॥ मूं-
र्रवठोणपाआपण॥ कांहींचनाहीं॥ ३३॥ आपणाहूनदेवथोर॥ ऐसाजयासकळलाविचार॥ सकळकांहींजगदांतर॥
तेंहीसरवावें॥ ३४॥ सभेमध्येंकल्होळझाला॥ शब्दयेतोजाणत्याला॥ अंतरेंरारवोंनाहींसिकला॥ केसायोगी॥ ३५॥
अरवंडआपणाससांभाळिती॥ क्षुल्लकपणयेऊंनदेती॥ थोरलोकांसक्षमाशांती॥ अगत्यकरणें॥ ३६॥ वेरकरितांवे
रचिवाढे॥ आपणासदुरवभोगणेंघडे॥ म्हणोनिशाहाण्याचेंकुकडे॥ कळोंआलें॥ ३७॥ अवगुणापाशींबैसलागुणी॥
अवगूणकळतांतत्क्षणीं॥ विवेकीपुरुषाचीकरणी॥ विवेकेंहोत्ये॥ ३८॥ उपायपर्यायदीर्घप्रयत्न॥ विवेकबळेंनाना-
यत्न॥ करीलतयाचेंमहिमान॥ तोचिजाणे॥ ३९॥ दुर्जनींवेढवेढोनीघेतला॥ बाष्कळलोकींघसरिला॥ विवेकापासून-
चेवला॥ विवेकीकैसा॥ ४०॥ न्यायेंपर्यायउपायें॥ मूर्रवासहेंकळेकाय॥ मूर्रवाकरितांचिवडाहोय॥ मजालसीचा॥ ४१
मगतेशाहाणेनीटकरिती॥ स्वयेंसाहोनसाहाविती॥ स्वयेंकरूनकरविती॥ लोकांकरवी॥ ४२॥ पृथ्वीमध्येंउदंडज-

न॥जनांमध्येंचिअसतीसज्जन॥जयाकरितांसमाधान॥प्राणिमात्रासी॥४३॥तोमनोगतांचींआंगेंजाणे॥मान·
प्रसंगसमयोजाणे॥संतत्यालागींनिवघूंजाणें॥नानाप्रकारें॥४४॥ऐसानोजाणतालोक॥समर्थनयाचाविवे
क॥त्याचेंकरणेंकांहींएक॥जनासकळेना॥४५॥बहुतजनांसचाळवी॥नानामंडळीहालवी॥ऐसीहेसमर्थप·
दवी॥विवेकेंहोते॥४६॥विवेकएकांतींकरावा॥जगदीशधारणेनेंधरावा॥लोकआपलाआणिपरावा॥ह्मणोंचि
नये॥४७॥एकांतींविवेकठायींपडे॥एकांतींयत्नसांपडे॥एकांतींतर्कवावडे॥ब्रह्मांडगोळीं॥४८॥एकांतींस्मर·
णकरावें॥चुकलेंनिधानपडेठावें॥अंतरात्म्यासरिसेंफिरावें॥कांहींतरी॥४९॥जयासएकांतमानला॥अवघ्यां
आदीकळेत्याला॥त्यावेगळेंवडीलपणाला॥ठावचिनांहीं॥५०॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेअष्टा
दशदशकेश्रोताअवलक्षणनिरूपणंनामदशमःसमासः॥१०॥ ॥ श्रीराम॥ ॥छ॥ ॥

॥अथदासबोधेएकोनविंशतिदशकप्रारंभोयं॥

श्रीगणेशायनमः॥ ॥ब्राह्मणेंबाळबदअक्षर॥घडसूनकरावेंसुंदर॥जेंदेखतांचिचतुर॥समाधानपाव
ती॥१॥वाटोळेंसरळमोकळें॥वोतलेंमशीचेंकाळें॥कुळकुळीतओळीचालिल्याढाळें॥मुक्ताफळंजेशा॥२॥
अक्षरमात्रतितुकेंनीट॥नेमस्तपैसकानेनीट॥आडव्यामात्रात्याहीनीट॥अर्कुलीवेलांट्या॥३॥पहिलेंअ
क्षरजेंकाढिलें॥ग्रंथसंपेतोंपाहातगेले॥एकाटांकेंचिलिहिलेलें॥ऐसेंवाटे॥४॥अक्षरांचेंकाळेपण॥टांकाचेंठो
सरपण॥तैसेंचिवळणवांकण॥सारिखेंचि॥५॥आळीसओळीलागेना॥अर्कुलीमात्राभेदिना॥खालीलें
ओळीसस्पर्शेना॥अथवालंबाक्षर॥६॥पानशिशानेंरेखाटावें॥त्यावरीनेमेंलिहावें॥दूरजवळीनव्हावें
॥अंतरवोळीचें॥७॥कोठेंशोधासिआढळेना॥चुकीपाहतांसांपडेना॥गरजकेलीहेंघडेना॥लेखकापासू-
नि॥८॥ज्याचेंवयआहेनूतन॥त्याणेंलिहावेंजपून॥जनासिपडेमोहन॥ऐसेंकरावें॥९॥बहुबारीकतरूणप
णीं॥कामानयेह्मातारपणीं॥मध्यमलिहिण्याचीकरणी॥केलीपाहिजे॥१०॥भोंवतेंस्थळसोडूनद्यावें॥म
ध्येंचिमर्मीलिहावें॥कागदझडतांहीझडावें॥नलगेचिअक्षर॥११॥ऐसाग्रंथजपोनलिहावा॥प्राणि-
मात्रांसउपजेहेवा॥ऐसापुरुषपाहावा॥ह्मणतीलोक॥१२॥कायाबहुतकष्टवावी॥उत्कटकीर्तीउरवावी॥
चटकलाऊनसोडावी॥कांहींएक॥१३॥घट्टकागदआणावे॥जपोननेमस्तखळावे॥लिहिण्याचेसामेअसा
वे॥नानापरी॥१४॥सुऱ्याकातऱ्याजागाइत॥खळीघोटाळीनागाईत॥नानासुरंगमिश्रीत॥जाणोनिघ्यावे॥
॥१५॥नानादेशींचेबोरूआणावे॥घट्टबारीकसरळघ्यावे॥नानारंगांचेआणावे॥नानाजिनसी॥१६॥नाना १
जिनसींटांकतोडणी॥नानाप्रकारेंरेखाटणी॥चित्रविचित्रकरणी॥सिंसेंलोळ्या॥१७॥हिंगूळसंग्रहींअसा-

वें॥ वाळलें आली तें पाहोन घ्यावें॥ सोपें भिजवून वाळवावें। संग्रह मशीचें॥ १८॥ तगटीं इतिश्रिया कराव्या॥ बंदरी फळ्या घोंटाव्या॥ ॥ नाना चित्रीं चिताराव्या। उंच चित्रें॥ १९॥ नाना गोपना नावासनें। मेण कापडें सिंधुर वर्णे॥ पेट्या कुलपें जपणें॥ पुस्तका कारणें॥ २०॥ ॥ इतिश्री दासबोधे गुरुशिष्यसंवादे एकोनविंशतिदशके लेखनक्रियानिरूपणं नाम प्रथमः समासः॥ १॥ ॥ मागां बोलिले लेखनभेद। आतां ऐका अर्थभेद। नानाप्रकारिंचे संवाद॥ समजोन पाहावे॥ १॥ शब्दभेद अर्थभेद॥ मुद्राभेद प्रबंदभेद। नाना शब्दांचे शब्दभेद। जाणोनि घ्यावे॥ ॥ २॥ नाना आशंका प्रत्योत्तरें। नाना प्रचीत साक्षात्कारें। जेणें करितां जगदांतरें। चमत्कारती॥ ३ ॥ नाना पूर्वपक्ष सिद्धांत॥ प्रत्यये पाहावा नेमस्त॥ अनुमानाचें रवस्तव्यस्त॥ बोलोंच नये॥ ४॥ प्रवृत्ति अथवा निवृत्ति॥ प्रचीतीविण अवघी भ्रांती॥ गळ्या मर्धाल जगज्ज्योति। चेतल कोठें॥ ५॥ हेतू समजोन उत्तर देणें॥ दुसऱ्याचे जीवींचें समजणें॥ सुख्य चातुर्याचीं लक्षणें॥ तें हे ऐसीं॥ ६॥ चातुर्याविणें खटपट। तें विद्या चिफळ कट॥ सभेमध्यें आटघाट॥ समाधान कैंचें॥ ७॥ बहुत बोलणें ऐकावें॥ तेथें मौन्यचि धरावें॥ अल्प चिन्हें समजावें। जगदांतर॥ ८॥ बाष्कळामध्यें बैसोंनये॥ उद्दटासि तंडोंनये॥ आपणा करितां खंडोंनये॥ समाधान जनाचें॥ ९॥ नेणपण सोडूं नये॥ जाणपणें फुगोंनये॥ नानाजनाचें हृदय॥ मृदुशब्दें उकलावें॥ १०॥ प्रसंग जाणावा नेटका॥ बहुतांसीं झाजू घेऊं नका॥ खरें असतां चिनासका॥ फड होतो॥ ११॥ शोध घेतां आळसोंनये॥ भ्रष्टलोकीं बैसोंनये॥ बैसलें तरी टाकूं नये॥ मिथ्या दोष॥ १२॥ अंतर अर्थाचें शोधावें॥ प्रसंगीं थोडें चिवाचावें॥ चटक लाऊन सोडावें॥ भल्या मनुष्यासी॥ १३॥ मज्याल सीन बैसोंनये॥ समाराधनेशीं जाऊं नये॥ जातां केविल वाणें होय॥ जिणें आपुलें॥ १४॥ उत्तम गूण प्रगटवावे॥ मग भलत्यासी बोलतां फावे॥ भलें पाहों

नकरावें॥शोधूनमित्र॥१५॥उपासनेसारिखेंबोलावें॥सर्वजनतोषवावें॥सगटबरेंपणराखावें॥कोणीएकासीं॥ स॰
॥१६॥ठायींठायींशोधघ्यावा॥मगग्रामींप्रवेशकरावा॥प्राणिमात्रओळखावा॥आप्तपणें॥१७॥उंचनीचह्मणोंन- २
ये॥सकळांचेंनिववावेंह्रदय॥अस्तमानींजाऊंनये॥कोठेंतरी॥१८॥जगामध्येंजगमित्र॥जिव्हेपाशींअसेसूत्र॥को
ठेंतरीसत्पात्र॥शोधूनकाढावें॥१९॥कथाहोतांतेथेंजावें॥दुरीदिनासारिखेंबसावें॥तेथीलसकळह्रद्रघ्यावें॥अं
तर्यामीं॥२०॥तेथेंभलेआदळती॥व्यापकतेहीकळोंयेती॥हळूहळूमंदगती॥रीघकरावा॥२१॥सकळांमध्येंविशेष
श्रवण॥श्रवणाहूनथोरमनन॥मननेंहोयसमाधान॥बहुतजनांचें॥२२॥धूर्तपणसकळजाणावें॥अंतरींअंतरबा
णावें॥समजल्यावीणशिणावें॥कासयासीं॥२३॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्य॰एकोनविंशतिदशकेविव
रणानिरूपणंनामद्वितीयःसमासः॥२॥ ॥श्रचीतकरूनिअंतःकरण॥ऐकाकरंटलक्षण॥हेंत्यागितांसर्वेंअव
लक्षण॥आंगीबाणे॥१॥पापाकरितांदारिद्रप्राप्त॥दरिद्रेंहोयपापसंचीत॥ऐसेंचिहोतजात॥क्षणाक्षणां॥२॥याकार
णेंकरंटलक्षणें॥ऐकोनित्यागचिकरणें॥ह्मणजेकांहींएकबाणे॥सदेवलक्षण॥३॥करंट्यासआळसआवडे॥य-
त्नकदापीनावडे॥त्याचीवासनावावडे॥अधर्मीसदा॥४॥सदांभ्रमिष्टनिदस्करा॥उगेंचिबोलेसेरावेरा॥कोणीए
काच्याअंतरा॥मानेचिना॥५॥लेहोंनेणेंवाचूंनेणें॥सवदासूतघेऊंनेणें॥हिशोबकितेकराखोंनेणें॥धारणाना
हीं॥६॥हारवीसांडीपाडीफोडी॥विसरेचुकेनानाखोडी॥भल्याचेसंगतीचीआवडी॥कदापीनाहीं॥७॥चाटगडी
मेळविले॥कुकर्मीमित्रकेले॥खटनटएकवटिले॥चोरस्येपणी॥८॥ज्यासीत्यासीकळकठा॥स्वयेंसदांचाचोर २
टा॥परघातकीधीठमोठा॥वांटापाडी॥९॥दीर्घसूचनास्फुचेचिना॥न्यायेंनीतिहेरुचेचिना॥पराभिलाषवासना॥

निरंतर॥१०॥ आळसें शरीर पाळिलें। परंतु पोटा वीण गेलें। सुडकें मिळेनासें झालें। पांघरायासी॥११॥ आळसें शरी
रपिळी॥ अखंड कुशी कां डोळी। निद्रेचें पाडी सकाळीं॥ आपणासी॥१२॥ जनासी मैत्री करीना॥ कठिण शब्द बो
लेनाना॥ मूर्खपणें आवरेना॥ कोणी येकासी॥१३॥ पवित्र लोकांमध्यें भिडावें। वोंगळांमध्यें निःशंक धांवे॥ सदा
मनां पासून धांवे॥ जननिंद्य क्रिया॥१४॥ तेथें कैंचा परोपकार॥ केला बहुतांचा संहार॥ पापी अनर्थी अपस्मार॥ सर्व अ
बद्धी॥१५॥ शब्द सांभाळून बोलेना॥ आवरितां आवरेना॥ कोणी एकाशीं मानेना॥ बोलणें त्याचें॥१६॥ कोणी एकाशीं
विश्वास नाहीं॥ कोणी एकाशीं सख्य नाहीं॥ विद्या वैभव कांहींच नाहीं॥ उगाचि ताठा॥१७॥ राखावीं बहुतांचीं अंत
रें॥ भाग्य येतें तदनंतरें॥ ऐशीं विवेकाचीं उत्तरें। ऐकणार नाहीं॥१८॥ स्वयें आपणास कळेना॥ शिकविलें तें ऐके
ना॥ न या सि उपाय नाना॥ काय करिती॥१९॥ कल्पना करी उदंड कांहीं॥ प्राप्त व्यतो कांहींच नाहीं॥ अखंड पडिला
संदेहीं॥ अनुमानाचे॥२०॥ पुण्यमार्ग सांडिला मनें॥ पाप झाडावें कशानें॥ निश्चय नाहीं अनुमानें॥ नाश केला॥
॥२१॥ कांहीं एक पुर्तें कळेना॥ सभेमध्यें बोलों राहेना॥ बाष्कळ लबाड ऐसें जना॥ कळों आलें॥२२॥ कांहींनेमक
पण आपुलें॥ बहुत जनासी कळों आलें॥ तेंचि मनुष्य मान्य झालें॥ भूमंडळीं॥२३॥ झिजल्यावांचूनि कीर्ती कें
ची॥ मान्यता न व्हे फुकाची॥ जिकडे तिकडे होते छी छी॥ अवलक्षणें॥२४॥ भल्यांची संगती धरीना॥ आप
णास शहाणें करीना॥ तो आपला आपण वैरी जाणा॥ स्वहीत नेणे॥२५॥ लोकांसि बरें करावें॥ तें उसणें सर्वांचि
घ्यावें॥ ऐसें जयाच्या जिवें॥ जाणिजेना॥२६॥ जेथें नाहीं उत्तमगूण॥ तें करंटपणाचें लक्षण॥ ॥ बहुतांसि न मन
तें अवलक्षण॥ सहजचि झालें॥२७॥ कार्याकारणास कळ कांहीं॥ कार्याविण तो कांहींच नाहीं॥ निकामा तो

दुरवभवाहीं॥ वाहातचि गेला॥ २८॥ बहुतांसी मान्य थोडा॥ त्याच्या पापास नाहीं जोडा॥ निराश्रयी पडे उघडा॥ जेथें ते
थें॥ २९॥ याकारणें अवगूण त्यागावे॥ उत्तम गुणांस समजोन घ्यावें॥ तणें मनासारिखें फावे॥ सकळ कांहीं॥ ३०॥
॥ इतिश्री दासबोधे गुरुशिष्यसंवादे एकोनविंशतिदशके करंटलक्षणनाम तृतीयः समासः॥ ३॥ ॥ मागां बो
लिलें करंटलक्षण॥ तें विवेकें सांडावें संपूर्ण॥ आतां ऐका सदेव लक्षण॥ सौख्य दायक॥ १॥ उपजत गूण शरीरीं॥ प
रोपकारी नानापरी॥ आवडे सर्वांचे अंतरीं॥ सर्व काळ॥ २॥ सुंदर अक्षर लिहों जाणें॥ चपळ शब्द वाचों जाणें॥ अर्थां
तर सांगों जाणें॥ सकळ कांहीं॥ ३॥ कोणाचें मनोगत तोडीना॥ भल्याची संगती सोडीना॥ सदेव लक्षणें अनुमाना॥
आणूनि ठेवी॥ ४॥ तो सकळ जनासी व्हावा॥ जेथें तेथें नित्य नवा॥ मूर्खपणें अनुमान गोवा॥ कांहींच नाहीं॥ ५॥ नाना उ
त्तम गूण सत्पात्र॥ तेचि मनुष्य जगमित्र॥ प्रकटकीर्ति स्वतंत्र॥ पराधीन नाहीं॥ ६॥ राखे सकळांचें अंतर॥ उदंड करी
पाठांतर॥ नेमस्तपणाचा विसर॥ पडणार नाहीं॥ ७॥ नम्रपणें पुसों जाणे॥ नेमस्त अर्थ सांगों जाणें॥ बोला ऐसें च
लों जाणे॥ उत्तम क्रिया॥ ८॥ जो मानला बहूतांसी॥ कोणी बोलों न शके त्यासी॥ धगधगीत पुण्यराशी॥ महापुरुष॥ ९॥
तो परोपकार करीतचि गेला॥ पाहिजे तो ज्या त्याला॥ मग काय उणें त्याला॥ भूमंडळीं॥ १०॥ बहुत जन वास पाहे॥ वेळे
सी तात्काळ उभा राहे॥ उणें कोणाचें न साहे॥ नयापुरुषाशीं॥ ११॥ चौदा विद्या चौसष्ट कळा॥ जाणे संगीत गायन कळा॥
आत्मविद्येचा जिव्हाळा॥ उदंड तेथें॥ १२॥ सकळांसी नम्र बोलणें॥ मनोगत राखोन चालणें॥ अखंड कोणी एकाचें उ
णें॥ पडोंचि नेदी॥ १३॥ न्याय नीति भजन मर्यादा॥ काळ सार्थक करी सदां॥ दरिद्रपणाची आपदा॥ तेथें कैंची॥ १४॥ उ
त्तम गुणें शृंगारिला॥ तो बहुतांमध्यें शोभला॥ प्रगटप्रतापें उगवला॥ मार्तंड जैसा॥ १५॥ जाणता पुरुष असेल जेथें॥

कल्होळकैंचाउठेलतेथें॥उत्तमगुणाविशीरितें॥तेप्राणीकरंटे॥१६॥प्रपंचीजाणेराजकारण॥परमार्थीसाकल्यवि-
वरण॥सर्वांमध्येंउत्तमगूण॥त्याचाभोक्ता॥१७॥मागंएकपुढेंएक॥ऐसाकदापीनाहींदंडक॥सर्वत्रांसिअलोलिक॥
तयापुरुषासी॥१८॥अंतरासीलागेलढका॥ऐसीवर्तणूककरूंनका॥जेथेंतेथेंविवेका॥प्रगटकरी॥१९॥कर्मवि-
धीउपासनाविधि॥ज्ञानविधीवैराग्यविधी॥विशाळशत्रुत्वाचीबुद्धी॥चळेलकैसी॥२०॥पाहतांअवघेउत्तमगुण॥
॥तयासवाईटह्मणेलकोण॥जैसाआत्मासंपूर्ण॥सर्वांघटीं॥२१॥आपल्याकार्यासतत्पर॥लोकअसतीलहानथो
र॥तैसाचिकरीपरोपकार॥मनापासुनी॥२२॥दुसऱ्याच्यादुःखेंदुखवावे॥दुसऱ्याच्यासुखेंसुखवावें॥अवघेंचिसुख-
वीअसावें॥ऐसीवासना॥२३॥उदंडमुलेंनानापरी॥वडिलांचेंमनअवघ्यांवरी॥तेसीअवघ्यांचीचिंताकरी॥महापु
रुष॥२४॥जयासकोणांचेंसोसेना॥तयाचिनिष्किंचनवासना॥धिःकारितांधिःकारेना॥तोचिमहापुरुष॥२५॥मि
थ्याशरीरनिंदिलें॥तरीयाचेंकायगेलें॥ज्ञात्यासीआणिजिंकिलें॥देहबुद्धीनें॥२६॥हेंतोंअवघेंअवलक्षण॥ज्ञातादे
हींविलक्षण॥कांहींतरीउत्तमगुण॥जनिदाखवावे॥२७॥उत्तमगुणासमनुष्यवेधे॥वाईटगुणासप्राणीखेदे॥ती
क्ष्णबुद्धीलोकसाधे॥कायजाणती॥२८॥लोकींअत्यंतक्षमाकरिती॥आलियालोकांचेप्रचीति॥मगतेलोकपाठीरा-
खिती॥नानाप्रकारीं॥२९॥बहुतांसीवाटेमींथोर॥सर्वमान्यपाहिजेविचार॥धीरउदारगंभीर॥महापुरुष॥३०॥जि
तुकेकांहींउत्तमगुण॥तेंसमर्थाचेंलक्षण॥अवगूणतेकरंटलक्षण॥सहजचिझालें॥३१॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगु
रुशिष्यसंवादेएकोनविंशतिदशकेसदेवलक्षणनामचतुर्थःसमासः॥४॥ ॥मातीचादेवधोंड्याचादेव॥सो-
न्याचादेवरुप्याचादेव॥कांशाचादेवपितळेचादेव॥तांब्याचेदेवचित्रलेपें॥१॥रुईच्यालांकडांचेपोंवळ्यांचेदेव॥

बाणतांदळेनर्मदेचेदेव॥शाळग्रामकाश्मीरदेव॥सूर्यकांतसोमकांत॥२॥ताम्रनाणींहेमनाणीं॥कोणीपूजितीदेव-
तार्चनी॥चक्रांकीतचक्रतीर्थाहुनी॥घेऊनियेती॥३॥उदंडउपासनेचेभेद॥कितीकरावेविशद॥आपलालेआवडीवेधा॥
लागलाजनीं॥४॥परीत्यासकळांचेंहीकारण॥मुळींपाहावेंस्मरण॥तयास्मरणाचेंअंशजाण॥नानादेवतें॥५॥
मुळींद्रष्टादेवएक॥त्याचेझालेअनेक॥समजोनपाहातांविवेक॥उमजोंलागे॥६॥देहावेगळीभक्तिफावेना॥देह
वेगळादेवपावेना॥याकारणेंमूळभजना॥देहचिआहे॥७॥देहमुळींचकेलावाव॥तरीभजनासकैंचाठाव॥
ह्मणोनिभजनाचाउपाव॥देहात्स्ययोगें॥८॥देहाविणेंदेवकेसाभजावा॥देहावीणदेवकेसापुजावा॥देहावि
णेंमहोत्साहकेसाकरावा॥कोण्याप्रकारें॥९॥अन्नगंधपत्रपुष्प॥फलतांबूलधूपदीप॥नानाभजनाचासा-
क्षेप॥कोठेंकरावा॥१०॥देवाचेंतीर्थकेसेंघ्यावें॥देवासीगंधकोठेंलावावें॥मंत्रपुष्पतरींवाहावें॥कोणेठायीं॥
॥११॥ह्मणोनिदेहाविणेंआडतें॥अवघेंसांकडेंचिपडतें॥देहाकरितांघडतें॥भजनकांहीं॥१२॥देवताभूतेंदै
वतें॥मुळींचेंसामर्थ्यआहेतेथें॥अधिकारेंनानादेवतें॥भजतजावीं॥१३॥नानादेवींभजनकेलें॥तेंमूळपुरु-
षासपावलें॥याकारणेंसन्मानिलें॥पाहिजेसकळकांहीं॥१४॥मायावल्लीफांपावली॥नानादेहफळींलगड-
ली॥मुळींचीजाणीवकळोंआलि॥फळामध्यें॥१५॥ह्मणोनियेळीलनकरावें॥पाहावेंतेंयेथेंचिपाहावें॥ता-
ळापडतांराहावें॥समाधानें॥१६॥प्राणीसंसारटाकिती॥देवासधुंडीतफिरती॥नानाअनुष्ठानींपडती॥जेथें
तेथें॥१७॥लोकांचीपाहतांरीती॥लोकदेवतार्चनेंकरिती॥अथवाक्षेत्रदेवपाहाति॥ठायींठायीं॥१८॥अथवानानाअ ४
वतार॥ऐकोनिधरितीनिर्धार॥परितेंअवघेंसविस्तर॥होऊनिगेले॥१९॥एकब्रह्माविष्णुमहेश॥ऐकोनिह्मणती

हेविशेष।।गुणातीतजोजगदीश।।तोपाहिलापाहिजे।।२०।।देवासनाहींतानमान।।कोठेंकरावेंभजन।।हाविचारप
हतांअनुमान।।होतजातो।।२१।।नसतांदेवाचेंदर्शन।।कैसेनिहोइजेपावन।।धन्यधन्यतेसाधुजन।।सकळजाण
ती।।२२।।भूमंडळींदेवनाना।।त्याचीभीडउल्लंघेना।।मुख्यदेवतोकळेना।।कांहींकेल्या।।२३।।कर्तृत्ववेगळेंकरा
वें।। मगत्यादेवासींपाहावें।।तरीकांहींएकपडेठावें।।गोप्यगुह्य।।२४।।तोंदिसेनानाभासेना।।कल्पांतींहीना
सेना।।रूक्षतावेगळेंविश्वासेना।।तेथेंमन।।२५।।उदंडकल्पीतेकल्पना।।उदंडइच्छितेवासना।।अभ्यंतरींचेत
रंगनाना।।उदयातेंपावती।।२६।।ह्मणोनिकल्पनारहित।।तेंचिवस्तुशाश्वत।।अंतनाहींह्मणोनीअनंत।।बोलिजे
तया।।२७।।हेंज्ञानदृष्टीनेंपाहावें।।पाहोनितेथेंचिराहावें।।निजध्यासेंतद्रूपव्हावें।।संगत्यागें।।२८।।नानालील
नानालाघवें।।तेंकायजाणिजेबापुडेंजीवें।।संतसंगेंस्वानुभवें।।स्थीतबाणे।।२९।।ऐसीसूक्ष्मस्थितीगति।।कळ
तांचुकेअधोगति।।सद्गुरूवचनेंसद्गती।।तात्काळहोते।।३०।। ।।इतिश्रीदासबोधेगु०एकोनविंशतिद
शकेदेहमान्यनिरूपणनामपंचमःसमासः।।५।। ।।परमार्थीआणिविवेकी।।त्याचेंकरणेंमानेंलोकीं।।कीं
जेविवरविवरोंचुकी।।पडोंचनेदी।।१।।जोजोसंदेहवाटेमना।।तोतोकदापिकरीना।।आदिअंतअनुमाना।।आ
णूनसोडी।।२।।स्वतांनिस्पृहअसेना।।त्याचेंबोलणेंचिमानेना।।कठिणआहेजनार्दना।।राजीराखणें।।३।।को
णीदाटूनउपदेशदेती।।कोणीमध्यावर्तिघालिती।।तेसहजचिहळूपडती।।लालुचीनें।।४।।जयाससांगावा-
विवेक।।तोचिजाणावाप्रतिकुंचक।।पुढेंपुढेंनासक।।कारभारहोतो।।५।।भावासभाऊउपदेशदेती।।पुढेंपुढें
होतेफजिती।।वोळखीच्यालोकांतमहंती।।मांडूंचिनये।।६।।पहिलेंदिसेपरीनासे।।विवेकीमान्यकरितीकैसे

सें॥ अविवेकी तें जैसें तैसें॥ मिळती तेथें॥ ७॥ भ्रतार शिष्य स्त्री गुरु॥ हाही फटकाळ विचारु॥ नाना भ्रष्टाकारीं प्र
कारु॥ तैसाचि आहे॥ ८॥ प्रगट विवेक बोलेना॥ झांकाताप करी जना॥ सुख्य निश्चयें अनुमाना॥ आणूंच नेदी॥ ९
हुकी सरिसा भरीं भरे॥ विवेक सांगतां न धरे॥ दुरीदृष्टीचें पुरे॥ साधुन व्हति॥ १०॥ कोणास कांहींच न मागावें॥
भगवद्भजन वाढवावें॥ विवेकबळें जन लावावें॥ भजनाकडे॥ ११॥ परांतर रक्षावयाची कामें॥ बहुतक गौण विवे
क वर्मे॥ स्वइच्छेनें स्वधर्में॥ लोकरा हाटी॥ १२॥ आपण तुरुक गुरू केला॥ शिष्याचा भार मेळविला॥ नीच याती
नें नासला॥ समुदाव॥ १३॥ ब्राह्मणमंडळ्या मेळवाव्या॥ भक्तमंडळ्या मानाव्या॥ संतमंडळ्या शोधाव्या॥
भूमंडळीं॥ १४॥ उत्कृष्ट भव्य तेंचि घ्यावें॥ मळमळीत अवघेंचि टाकावें॥ निस्पृहपणें विख्यात व्हावें॥ भूमं
डळीं॥ १५॥ अक्षर बरें वाचणें बरें॥ अर्थांतर सांगणें बरें॥ गाणें नाचणें अवघेंचि बरें॥ पाठांतर॥ १६॥ दीक्षा बरी
मैत्री बरी॥ तीक्ष्ण बुद्धी राजकारणीं बरी॥ आपणास राखे नानापरी॥ अलिप्तपणें॥ १७॥ अखंड हरिकथेचा छं
दु॥ सकळांस लागे नामवेधु॥ प्रगट जयाचा प्रबोधु॥ सूर्य जैसा॥ १८॥ दुर्जनासी राखों जाणें॥ सज्जनासीं निवं
वूं जाणे॥ सकळांचें मनींचें जाणे॥ ज्याचें त्यापरी॥ १९॥ संगतीचें मनुष्य पालटे॥ उत्तम गुण तात्काळ उठे॥ अखं
ड अभ्यासी लगटे॥ समुदाव॥ २०॥ जेथें तेथें नित्य नवा॥ जनासी वाटे हा असावा॥ परंतु लालुचेचा गोंवा॥ प
डोंच नेदी॥ २१॥ उत्कृष्ट भक्ती उत्कृष्ट ज्ञान॥ उत्कृष्ट चातुर्य उत्कृष्ट भजन॥ उत्कृष्ट योग अनुष्ठान॥ ठायीं ठायीं॥
॥ २२॥ उत्कृष्ट निस्पृहता धरिली॥ त्याची कीर्ति दिगांतीं फांकली॥ उत्कृष्ट भक्तीनें निवाली॥ जनमंडळी॥ २३॥ कां
हीं एक उत्कृष्टेंवीण॥ कीर्ति कदापि न व्हे जाण॥ उगेंच वणवण हिंडोन॥ काय होतें॥ २४॥ नाहीं देहाचा भंरवसा॥

केव्हांसरेलवयसा॥प्रसंगपडेलकैसा॥कोणजाणे॥२५॥याकारणेंसावधानअसावें॥जितुकेंहोईलतितुकेंकरावें॥
भगवत्कीर्तिनेंभरावें॥भूमंडळ॥२६॥आपणांसजेंजेंअनुकूळ॥तेंतेंकरावेंतात्काळ॥होईनात्यासनिवळ॥विवेक-
उमजवावा॥२७॥विवेकामध्येंसांपडेना॥ऐसेंतोंकांहींचअसेना॥एकांतींविवेकअनुमाना॥आणूनसोडी॥२८॥
अखंडतजविजाचाळणाजेथें॥पाहतांकायउणेंतेथें॥एकांतींविणेंप्राणियांतें॥बुद्धीकैंची॥२९॥एकांतींविवेकक
रावा॥आत्मारामओळखावा॥येथूनतेथवरीगोवा॥कांहींचनाहीं॥३०॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवा
देएकोनविंशतिदशकेबुद्धिवादनिरूपणंनामषष्ठःसमासः॥६॥ ॥कथेचेंघमंडभरूनद्यावें॥आपणनिरूप-
णींविवरावें॥उणेंपडोंचनद्यावें॥कोणीएकविशीं॥१॥भजणारखालींपडला॥तोभजणारींजाणितला॥नेणतां
लोकउगाचराहिला॥टकमकांपाहात॥२॥उत्तरविलंबींपडिलें॥श्रोतयांसकळोंआलें॥म्हणिजेमहत्वउडालें॥व
क्तयाचें॥३॥थोडेंबोलोनसमानकरणें॥रागजोनतरीमनधरणें॥मनुष्यवेधींलावणें॥कोणीएक॥४॥सोसवेना
चिणचिणकेली॥तेथेंतमवृत्तीदिसोनआली॥अवघीआवडीचउडाली॥श्रोतयांची॥५॥कोणकोणराजीराखि
ले॥कोणकोणमनींभंगले॥क्षणाक्षणांपरिक्षिले॥पाहिजेतलोक॥६॥शिष्यविकल्पेंरानघेतो॥गुरूमागेंमागें
धांवतो॥विचारपाहोंजातांतो॥विकल्पचिअवघा॥७॥आशाबद्धक्रियाहीण॥नाहींचातुर्याचेंलक्षण॥तेमहं
तींचीभणभण॥वंदनाहीं॥८॥ऐसेगोसांवींहलुहलु पड ति॥बर्यागर्याकष्टीहोती॥तेथेंसंगतीचेलोकपाव-
ती॥सूरवकेंचें॥९॥जिकडेतिकडेकीर्तीमाजे॥सकटलोकांसहव्यासउपजे॥लोकराजीराखोनकीजे॥सकळकां
हीं॥१०॥परलोकींवासकरावा॥समुदावउगाचपाहावा॥मागण्याचातगादानलावा॥कांहींएक॥११॥जिकडेजग-

तिकडेजगन्नायक॥ कळलापाहिजेविवेक॥ रात्रदिवसविवेकीलोक॥ संभाळीतजाती॥१२॥ जोजोलोकदृष्टीसपडिला॥
तोतोनष्टऐसाकळला॥ अवघेनष्टएकलाभला॥ कशावरूनी॥१३॥ योसमुलखींकायपाहावें॥ लोकांवेगळेंकोठेंराहावें
॥ तन्हेखोटीसांडतेंघ्यावें॥ कांहींएक॥१४॥ तस्मात्लोकींवर्ततांनये॥ त्यासमहंतीकामानये॥ परभसाधनाचाउपाय॥
श्रवणाकरूनअसावें॥१५॥ आपणांसबरेंपोंहतांनये॥ लोकबुडवायाचेंकोणकार्य॥ गोडीआवडीयांयांजाय॥ विकल्प
चिअवघा॥१६॥ अभ्यासेंप्रगटव्हावें॥ नाहींतरीझांकोनअसावें॥ प्रगटहोऊननासावें॥ हेंबरेंनव्हे॥१७॥ मंदहळूहळू
चालतो॥ चपळकैसाआटोपतो॥ आरबीफिरवणारतो॥ कैसाअसावा॥१८॥ हींधकाधकीचींकामें॥ तीक्ष्णबुद्धीचींवर्मे॥
भोळ्याभावार्थेसंभ्रमें॥ कैसेंघडे॥१९॥ शेतकेलेंपरीवाहेना॥ जवारकेलेंपरीफिरेना॥ जनमेळविलेंपरीधरीना॥ अं-
तर्यामीं॥२०॥ जरीचढतीवाढतीआवडीउठे॥ तरीचपरमार्थप्रगटे॥ घसघसकरितांविटे॥ सगटलोक॥२१॥ आपलें
लोकांसमानेना॥ लोकांचेंआपणासमानेना॥ अवघाविकल्पचिमना॥ समाधानकैंचें॥२२॥ नासकदीक्षासितरूलोका॥ ते
थेंकैंचाअसेलविवेक॥ जेथेंबळावलाअविवेक॥ तेथेंराहणेंखोटें॥२३॥ बहुतदिवसश्रमकेला॥ शेवटींअवघाचिवायांगेला॥
आपणासठाकेनागलबला॥ कोणेकरावा॥२४॥ संगीतचालिलातरीतोव्याप॥ नाहींतरिअवघाविसंताप॥ क्षणक्षणाविक्षेप
कोप॥ कितीह्मणोनसांगावा॥२५॥ मूर्खपणेंभरंगळती॥ ज्ञातेपणेकलहकरिती॥ होनेदोहींकडेफजीती॥ लोकांमध्यें॥२६॥ का
रभारआटोपेनाकरवेना॥ आणिउगेंहीराहेना॥ याकारणेंसकळजना॥ कायह्मणावें॥२७॥ नाशकउपाधीससोडावे॥
वयसार्थकींघालावें॥ परिभ्रमणेंकंठावें॥ कोठेंतरी॥२८॥ परिभ्रमणाकरवेना॥ दुसऱ्याचेंकांहींचसोसिना॥ तरिमगउ
दंडयातना॥ विकल्याची॥२९॥ आतांहेआपणाचपाशीं॥ बरेंविचारावेंआपणासीं॥ अनुकूळपडेलतेशी॥ वर्तणूककरा-

वी॥ २०॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेएकोनविंशतिदशकेयत्ननिरूपणंनामसप्तमःसमासः॥ ७॥ ॥सृ
ष्टीमध्येंबहुतलोकं॥ परिभ्रमणेंकेलेंकौतुक॥ नानाप्रकारिंचेविवेक॥ आढळोंलागले॥ १॥ कितीप्रपंचीकजन॥ अखंड-
वृत्तीउदासीन॥ कां खदुःखसमाधान॥ डंडळेना॥ २॥ स्वभावेंचिनेमकबोलती॥ सहजचिनेमकचालती॥ अपूर्वबोल-
ण्याचीस्थिती॥ सकळांसीमाने॥ ३॥ सहजचिताल ज्ञानयेतें॥ स्वभावेंचिरागज्ञानउमठतें॥ सहजचिकळतजातें॥ न्या
यनीतीलक्षण॥ ४॥ एखादाआढळेगाजी॥ सकळलोकअखंडराजी॥ सदांसर्वदांआवडीताजी॥ प्राणीमात्रांची॥ ५॥
चुकोनउदंडआडळतें॥ भारीमनुष्यदृष्टीसपडतें॥ महंताचेंलक्षणसेंवाटतें॥ अकस्मात॥ ६॥ ऐसेंआडळतांलोक॥
चमत्कारेंगुणग्राहक॥ क्रियाबोलणेंनेमक॥ प्रत्ययाचें॥ ७॥ सकळअवगुणामध्येंअवगूण॥ आपलेअवगूणवाटतीगू
ण॥ मोटेंपापकरंटपण॥ चुकेनाकीं॥ ८॥ ढाळेंचिकामहोतेंसदां॥ जेंजपल्यानेंनव्हेसर्वदां॥ तेथेंपीळपेंचाचीआप-
दा॥ आढळेचिना॥ ९॥ एकासिअभ्यासितांनये॥ एकासिंस्वभावेंचिनये॥ ऐसाभगवंताचामहिमाकाय॥ केसाकळे
ना॥ १०॥ मोठीराजकारणेंचुकती॥ राजकारणींवेढालागती॥ नानाचुकीचीफजीती॥ चहूंकडे॥ ११॥ याकारणेंचुकोंन-
ये॥ ह्मणिजेउदंडउपाये॥ उपायाचाअपाये॥ चुकतांहोय॥ १२॥ कायचुकलेंतेंकळेना॥ मनुष्याचेंमननिवळेना॥ ख
वळलाअभिमानगळेना॥ दोहींकडे॥ १३॥ अवघेफळचिनासती॥ लोकांचींमनेंभंगती॥ कोठेंचुकेतेयुक्ती॥ कांहींक
ळेना॥ १४॥ व्यापावीणआटोपकेला॥ तोअवघासरतचिगेला॥ अकलेचाबंदनाहींघातला॥ दूरदृष्टीनें॥ १५॥ एखा
दें मनुष्यतेंशिळें॥ त्याचेंकरणेंचिवावळें॥ नानाविकल्पाचेंजाळें॥ करूनटाकी॥ १६॥ तेंआपणासिंउकलेना॥ दुसऱ्या
सकांहींचकळेना॥ नाचेविकल्पेंकल्पना॥ ठायींठायीं॥ १७॥ त्यागुप्तकल्पनाकोण्यासकळाव्या॥ कोणेंयेऊनआटोपा-

दा. द. १९ व्या॥ज्याच्यात्यापणेंकराव्या॥बळकटबुद्धी॥१८॥ज्यासीउपाधीआवरेना॥तेणेंउपाधीवाढवाविना॥सावचित्तक स०
७ रूनियांमना॥समाधानेंअसावें॥१९॥धांवधांवोनीउपाधीवेष्टी॥आपणकष्टीलोककष्टी॥हेकामानयेगोष्टी॥कु ८
सम्रुसेचि॥२०॥लोकबहूतकष्टीझाला॥आपणहीअत्यंतत्रासला॥व्यर्थचिकेलागलबला॥कासयासीं॥२१
असोउपाधीचेंकामऐसें॥कांहींबरेंकांहींएकनासे॥सकळसमजोनऐसे॥वर्ततांबरें॥२२॥लोकांपाशींभावा
र्थकेंचा॥आपणजगवावातयाचा॥शेवटउपंढरकोणाचा॥घडोंचिनये॥२३॥अंतरात्म्याकडेसकळलागे॥
निर्गुणीहेंकांहींचनलागे॥नानाप्रकारिंचेंदगे॥चंचळामध्यें॥२४॥शुद्धविश्रांतीचेंस्थळ॥तेंएकनिर्मळनि
श्चळ॥तेथेंविकारचिसकळ॥निर्विकारहोती॥२५॥उद्वेगअवघेतुटोनजाती॥मनासवाटेविश्रांती॥ऐसीदु
र्लभपरब्रह्मस्थिति॥विवेकेंसांभाळवी॥२६॥आपपासमुळींउपाधीनाहीं॥ऋणानुबंधेंमिळालेसर्वही॥
आल्यागेल्याचीक्षितिनाहीं॥ऐसेंझालेंपाहिजे॥२७॥जोउपाधीसकंटाळला॥तोनिवांतहोऊनीबेसला॥आ
टोपेनातोगलबला॥कासयासी॥२८॥कांहींगलबलाकांहींनिकळ॥ऐसाकंठीतजावाकाळ॥तेणेंकरितांवि
श्रांतिवेळ॥आपणाशींफावे॥२९॥उपाधीकांहींराहातनाहीं॥समाधानायेवढेंथोरनाहीं॥नरदेहप्राप्तहोत
नाहीं॥क्षणक्षणां॥३०॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेएकोनविंशतिदशकेउपाधिनामअष्टमःसमा
सः॥८॥ ॥ज्ञानीआणिउदास॥समुदायाचाहव्यास॥तेणेंअखंडसावकाश॥एकांतसेवावा॥१॥तेथेंत
जविजाकळती॥अखंडचाळणानिघती॥प्राणिमात्रांचीस्थितीगती॥कळोंयेते॥२॥जरीहाचाळणाचकरीना ५
तरीकांहींचउमजेना॥हिशोबझाडाचकरीना॥दिवाळखोर॥३॥एकभिराशीसाधिती॥एकसध्यागमाविती॥

व्यापकपणाची स्थिती ॥ ऐसी आहे ॥ ४ ॥ जे पोंजें मनीं धरिलें ॥ तें तें आधीच समजलें ॥ क्रमें भ्रम अवघे खुंटले ॥ सह
जचि येणें ॥ ५ ॥ अखंड राहतां सलगी होते ॥ अति परिचयें अवज्ञा घडते ॥ याकारणें विश्रांती ते ॥ घेतां नये ॥ ६ ॥ आ
ळसें आळस केला ॥ तरि मग कारभार चि बुडाला ॥ अंतर हेत चुकत गेला ॥ समुदायाचा ॥ ७ ॥ उदंड उपासनेचीं
कामें ॥ लावित जावीं नित्य नेमें ॥ अवकाश केंचा क्रमें ॥ करावयासी ॥ ८ ॥ चोर भांडारी करावा ॥ घसरतां च सां
भाळावा ॥ गोवा मूर्खपणांचा काढावा ॥ हळूहळू ॥ ९ ॥ अवघ्या पाहिल्याच गोष्टी ॥ मागीं कोणी नघ्यावा कष्टी ॥ राज
कारणें मंगळ वेष्टी ॥ चहूंकडे ॥ १० ॥ नष्टासी नष्ट योजावें ॥ वाचाळासी वाचाळ आणावें ॥ आपणावरी विकल्पाचें
गोवें ॥ पडोंचि नेदी ॥ ११ ॥ कांटीनें कांटी झाडावी ॥ झाडावी परि ते कळोंन द्यावी ॥ कळकटेपणाची पदवी ॥ असों-
द्यावी ॥ १२ ॥ कळतां करी कार्य जेतें ॥ तें काम तात्काळचि होतें ॥ गिचड्यांत पडतां तें ॥ चमत्कार नव्हे ॥ १३ ॥ ऐकोनि
आवडी लागावी ॥ देखोनि बळकट चि व्हावी ॥ सलगीनें आपली पदवी ॥ सेवकांमध्ये ॥ १४ ॥ कोणी एक काम क
रितां होतें ॥ न करितां मागें पडतें ॥ याकारणें ढिलेपण तें ॥ असोंचि नये ॥ १५ ॥ जो दुसऱ्यावरी विश्वासला ॥ त्याचा
कार्यभाग बुडाला ॥ जो आपण चि कष्टत गेला ॥ तोचि भला ॥ १६ ॥ अवघ्यांस अवघें चकळलें ॥ ते व्हां तेंरितें पडि
लें ॥ याकारणें ऐसें घडलें ॥ न पाहिजे कीं ॥ १७ ॥ मुख्य सूत्र हातीं घ्यावें ॥ करणें तें लोकांकरवीं करवावें ॥ कित्येक
खलु काउगवावे ॥ राजकारणामध्यें ॥ १८ ॥ बोलके पहिल्या न कळकटे ॥ तयासीच घ्यावें झटे ॥ दुर्जन राजकारा
णें दाटे ॥ ऐसें न करावें ॥ १९ ॥ ग्रामण्य वर्मीं सांपडावें ॥ रगडून पिठचि करावें ॥ करून मागुतीं सांवरावें ॥ बुडवूं नये ॥
॥ २० ॥ खळदुर्जनासिं भ्याले ॥ राजकारयाना हीं राखिलें ॥ तेणें अवघें मगट झालें ॥ बरें वाईट ॥ २१ ॥ समुदाव पाहि

जेमोटा॥ तरीतना व्याअसाव्याबळकट॥ मठकरून ताठा॥ धरूंनये॥ २२॥ दुर्जन प्राणी समजावे॥ परी ते प्रकट
न करावे॥ सज्जनापरी आळवावे॥ महत्वदेउनी॥ २३॥ जनामध्यें दुर्जन प्रगट॥ तरी मग अखंड खटखट॥ याका
रणें ते वाट॥ बुझूनि टाकावी॥ २४॥ गलिमाच्या देखतां फौजा॥ रणशूरांच्या फुर्फुरती भुजा॥ ऐसा पाहिजे कीं राजा
॥ कैपक्षी परमार्थी॥ २५॥ तयास देखतां दुर्जन धाके॥ जैसा वीप्रचीतीचे तडाखे॥ बंडपाषांडाचे वाखे॥ सहज
चि होती॥ २६॥ हीं धूर्तपणाचीं कामें॥ राजकारण करावें नेमें॥ ढिलेपणाच्या संभ्रमें॥ जाऊं नये॥ २७॥ कोठें चप
डे ना दृष्टी॥ ठायींठायीं त्याच्या गोष्टी॥ वाग्विलासें सकळ सृष्टी॥ वेधिली तेणें॥ २८॥ हुंब्यासी हुंबा लाऊन द्यावा
॥ टोणप्यास टोणपा आणावा॥ लौंदापुढें करावा॥ दुसरा लौंद॥ २९॥ धट्टास आणावा धट्ट॥ उद्धटास पाहिजे उद्ध
ट॥ खटनटासी खटनट॥ अगत्य करी॥ ३०॥ जैसास तैसा जेव्हां भेटे॥ तेव्हां मज्या लसी थाटे॥ इतुकें होतें परी ध
णी खोटे॥ दृष्टीस न पडे॥ ३१॥ ॥ इति श्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादे एकोनविंशतिदशके राजकारणनिरूप
णंनाम नवमः समासः॥ ९॥ ॥ जेथें अखंड नाना चाळणा॥ तेथें अखंड नाना धारणा॥ जेथें अखंड राजका
रणा॥ मनासी आणिती॥ [illegible]॥ सृष्टीमध्यें उत्तम गुण॥ तितुकें चालें निरूपण॥ निरूपणावीण क्षण॥ रिकामा नाहीं
॥ २॥ चर्चा आशंका प्रत्योत्तरें॥ कोण खोटें कोण खरें॥ नाना वस्तक त्वें शास्त्राधारें॥ नाना चर्चा॥ ३॥ भक्तिमार्ग विशद क
ळे॥ उपासनामार्ग आकळे॥ ज्ञानविचारें निवळे॥ अंतर्यामीं॥ ४॥ वैराग्याची बहु आवडी॥ उदासवृत्तीची गोडी॥ उदं
ड उपाधी तरी सोडी॥ लागों च नेदी॥ ५॥ प्रबंदाचीं पाठांतरें॥ उत्तरास संगीत उत्तरें॥ नेमक बोलतां अंतरें॥ निववीस ८
कळांचीं॥ ६॥ आवडी लागली बहुजना॥ तेथें कोणाचें कांहींच चालेना॥ दळवट पडिला अनुमाना॥ येईल कैसें॥ ७॥ उपा

सनाकरूनियांपुढें॥पुरवलेंपाहिजेचहूंकडे॥भूमंडळींजिकडेतिकडे॥जाणतीतया॥८॥जाणतीपरीआडळेना॥काय-
करितोतेंकळेना॥नानादेशींचेलोकनाना॥येऊनजाती॥९॥तितुक्यांचींअंतरेंधरावीं॥विवेकेंविचारेंभरावीं॥कडोवि-
कडींविवरावीं॥अंतःकर्णें॥१०॥कितीलोकतेकळेना॥कितीसमुदावआकळेना॥सकळलोकश्रवणमनना॥मध्येंघा-
ली॥११॥फडसमजावीसकरणें॥गद्यपद्यसांगणें॥परांतराशीराखणें॥सर्वकाळ॥१२॥ऐसाज्याचादंडक॥अखंड-
पाहाणेंविवेक॥सावधापुढेंअविवेक॥येईलकैंचा॥जितुकेंकांहींआपणासठावें॥तितुकेंहळूहळूशिकवावें॥शाहा-
णेकरूनिसोडावें॥बहुतजन॥१४॥परोपरीशिकवणें॥आडपुकासांगतजाणें॥निवळकरूनसोडणें॥निस्पृहासीं॥
॥१५॥होईलतेंआपणकरावें॥नहोतांजनाकरवींकरवावें॥भगवद्भजननराहावें॥हाधर्मनव्हे॥१६॥आपणक-
रावेंकरवावें॥आपणविवरावेंविवरवावें॥आपणधरावेंधरवावें॥भजनमार्गासी॥१७॥जुन्यालोकांचाकंटाळा-
आला॥तरीनूतनप्रांतपाहिजेधरिला॥जितुकेंहोईलतितुक्याला॥आळसकरूंनये॥१८॥देहाचाअभ्यासबुडाला॥
ह्मणिजेमहंतबुडाला॥लागवेगेंनूतनलोकांला॥शाहाणेंकरावें॥१९॥उपाधींतसांपडोंनये॥उपाधीसकंटाळोंन-
ये॥निःसंगपणकामानये॥कोणीएकविशीं॥२०॥कामनासणारनासतें॥आपणावेडेंउगेंचपाहतें॥आळसीहृद-
यशून्यतें॥कायकरूंजाणें॥२१॥धकाधकीचामामला॥कैसाघडेअशक्ताला॥नानाबुद्धीअशक्ताला॥ह्मणोनिशि-
कवाव्या॥२२॥व्यापहोईलतोंराहावें॥व्यापराहतांउठोनजावें॥आनंदरूपफिरावें॥कोठेंतरी॥२३॥उपाधीपासूनन-
सटला॥तोनिस्पृहपणेंबळावला॥जिकडेअनुकूळतिकडेचालिला॥सावकाश॥२४॥कीर्तीपाहतांसूखनाहीं॥सू-
खपाहतांकीर्तीनाहीं॥केल्यावीणकांहींचनाहीं॥कोठेंतरीं॥२५॥येरवींकायराहातें॥होणारतितुकेंहोऊनजातें॥म-

गिमात्रअशक्ततें॥पुढेंआहे॥२६॥आधींचतकवासोडिला॥मध्येंचिधिंवसासांडिला॥तरीसंसारहाशेवटला॥कें
सापावे॥२७॥संसारमुळींचनासका॥विवेकेंकरावानेटका॥नेटकाकरितांफिका॥होतजातो॥२८॥ऐसायाचाजिन॰
साना॥पाहतांकळोंयेतेंमनां॥परंतुधीरसांडावाना॥कोणीएकें॥२९॥धीरसांडितांकायहोतें॥अवघेंसोसावेंलागतें॥
नानाबुद्धीनानामतें॥शाहाणाजाणे॥३०॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेएकोनविंशतिदशकेविवेकल
क्षणंनामदशमःसमासः॥१०॥ ॥श्रीराम॥ ॥ध॥ ॥ध॥ ॥ध॥

॥ अथदासबोधेविंशातिदशकमारंभः॥

श्रीगणेशायनमः॥ ॥प्राणव्यापकमनव्यापक॥पृथ्वीआपतेजव्यापक॥वायोआकाशत्रिगुणव्यापक॥अंत·
रात्मामूळमाया॥१॥निर्गूणब्रह्मतेंव्यापक॥ऐसेंअवघेंचव्यापक॥तरीहेंसगटकींकायएक॥भेदआहे॥२॥आत्मा
आणिनिरंजन॥येणेंवाढतोअनुमान॥आत्मासगूणकींनिर्गूण॥आणिनिरंजन॥३॥श्रोतासंदेहींपडला॥तेणेंसं
देहवाढला॥अनुमानधरूनबैसला॥कोणतोकेसा॥४॥ऐकापहिलीआशंका॥अवघागलबलाकरूंनका॥प्रगट
करूनविवेका॥प्रत्ययपाहावा॥५॥शरीरपाडेंसामर्थ्यपाडें॥प्राणव्यापकतरीनिवाडे॥परीपाहतांमनाएवढें॥च
पळनाहीं॥६॥चपळपणएकदेशी॥पूर्णव्यापकतानव्हे त्यासि॥पाहतांपृथ्वीच्याव्यापाशीं॥सीमाआहे॥७॥-
तैसेंचिआपआणितेज॥अपूर्णदिसतीसहज॥वायोचपळसमज॥एकदेशी॥८॥गगनआणिनिरंजन॥तेंपूर्ण
व्यापकसघन॥कोण्हीएकअनुमान॥तेथेंअसेंचिना॥९॥त्रिगुणगुणक्षोभिणीमाया॥मायीकजाईलविलया॥
अपूर्णएकदेशीतया॥पूर्णव्यापकतानघडे॥१०॥आत्माआणिनिरंजन॥हेंदोंहींकडेनामाभिधान॥अर्थान्वयो
समजोन॥बोलणेंकरावें॥११॥आत्मामनअत्यंतचपळ॥तरीहेंव्यापकनव्हेचिकेवळ॥स्वचीतअंतःकरणनिव
ळ॥करूनपाहावें॥१२॥अंतराळींपाहतांपाताळींनाहीं॥पाताळींपाहतांअंतराळींनाहीं॥पूर्णपणेंवसतनाहीं॥
चहूंकडे॥१३॥पुढेंपाहतांमागेंनाहीं॥मागेंपाहतांपुढेंनाहीं॥वामसव्यव्यापकनाहीं॥दशदिशा॥१४॥चहूंकडे
निशाणेंमांडावीं॥एकसरीकेसींसिवावीं॥याकारणेंसमजोनउगवी॥प्रत्ययआपणासीं॥१५॥सूर्यजळांप्रति-
बिंबला॥हाहीदृष्टांतनघडेवस्तुला॥वस्तुरूपनिर्गुणाला॥ह्मणिजेतआहे॥१६॥घटाकाशमठाकाश॥हाहीदृष्टां १
तविशेष॥तोलूंजातांनिर्गुणास॥साम्यतायेते॥१७॥ब्रह्माचाअंशआकाश॥आणिआत्याचाअंशमानस॥दोहीं

चाअनुभवप्रत्ययास॥येथेंघ्यावा॥१८॥गगनआणिहेंमन॥केसींहोतींसमान॥मननशीलमहाजन॥सकळ
हीजाणती॥१९॥मनहेंपुढेंवावडे॥मागेंअवघेंचिरितेंपडे॥पूर्णगगनाससाम्यताघडे॥कोण्याप्रकारें॥२०॥पर
ब्रह्महीअचळ।आणिपर्वतासहीह्मणतीअचळ॥दोन्हीएककेवळ॥केसेंह्मणावें॥२१॥ज्ञानअज्ञानविपरीतज्ञा
न॥तिन्हीकेसींहोतींसमान॥याचाप्रत्ययोमनन॥करूनपाहवा॥२२॥ज्ञानह्मणिजेजाणपणें॥अज्ञानह्मणिजेने
णपणें॥विपरीतज्ञानह्मणिजेदेखणें॥एकाचेंएक॥२३॥जाणपणेंनेणपणेंवेगळेंकेलें॥दोबळेंपंचभूतीकउरलें॥विप-
रीतज्ञानसमजलें॥पाहिजेजीवीं॥२४॥द्रष्टासाक्षीअंतरात्मा॥जीवात्माचिहोयशिवात्मा॥पुढेंशिवात्मातोचिहो-
यजीवात्मा॥जन्मघेतो॥२५॥आत्मत्वींजन्ममरणानलागे॥आत्मत्वींजन्ममरणानभंगे॥संभवामियुगेंयुगें॥ऐसें
वचन॥२६॥जीवएकदेशीनर॥विचारेंझालाविश्वंभर॥विश्वंभरासससंसार॥चुकेनाकीं॥२७॥ज्ञानआणिअज्ञा
न॥वृत्तिरूपेंहेंसमान॥निवृत्तिरूपेंविज्ञान॥झालेंपाहिजे॥२८॥ज्ञानेंयेवढेंब्रह्मांडकेलें॥ज्ञानेंएवढेंवाढविलें॥
नानाविकारांचेंवकलें॥तेंहेंज्ञान॥२९॥आठवेदेहब्रह्मांडींचे॥तेंहेंज्ञानहोयसाचें॥विज्ञानरूपविदेहाचें॥पदपावि
जे॥३०॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेविंशतिदशकेपूर्णापूर्णनिरूपणंनामप्रथमःसमासः॥१॥ ॥
मूळमायानसतांचंचळ॥निर्गूणब्रह्मतेंनिश्चळ॥जेसेंगगनअंतराळ॥चहूंकडे॥१॥जिकडेपाहावेंतिकडेअपार॥
कोणीकडेनाहींपार॥एकजिन्नसीस्वतंत्र॥दुसरेंनाहीं॥२॥दृश्यआलेंआणिगेलें॥परब्रह्मतेंसंचलें॥जेसेंगगन-
कोंदाटलें॥चहूंकडे॥३॥ब्रह्मांडावरतेंबैसावें॥अवकाशअकाशअवलोकावें॥तेथेंचंचळव्यापकाच्यानावें॥शून्या
कार॥४॥दृश्यविवेकेंकाढिलें॥मगपरब्रह्मकोंदाटलें॥कोणासींचअनुभवलें॥नाहींकदां॥५॥अधोर्ध्वपाहतांच

हूंकडे॥ निर्गुणब्रह्म जिकडेतिकडे॥ मन धांवेल कोणीकडे॥ अंत पाहावया॥ ६॥ दृश्य कळे ब्रह्म च कळेना॥ दृश्य कळे-
ब्रह्म कळेना॥ कल्पनेसी॥ ७॥ कल्पना ह्मणिजे कांहींच नाहीं॥ ब्रह्म दाटले ठायीं ठाईं॥ वाक्यार्थे विवरत जाईं॥ ह्म
णिजे बरें॥ ८॥ परब्रह्मा येवढे थोर नाहीं॥ श्रवणापरतें साधन नाहीं॥ कळल्यावीण कांहींच नाहीं॥ समाधान॥ ९
पिपीलिकामार्गें हळूहळू घडे॥ विहंगमें फळा सिगांठी पडे॥ साधकमननीं पहुडे॥ ह्मणिजे बरें॥ १०॥ परब्रह्मासारि
खें दुसरें॥ कांहींच नाहीं खरें॥ निंदा आणि स्तुति उत्तरें॥ परब्रह्मीं नाहीं॥ ११॥ ऐसें परब्रह्म एक जिन्नसी॥ कांहींच तु
ळेना तयासी॥ महानुभाव पुण्यराशी॥ तेथें पहुडती॥ १२॥ चंचळें होतें दुःखप्राप्ती॥ निश्चळा येवढी नाहीं विश्रां-
ती॥ निश्चळ प्रत्ययें पाहाति॥ महानुभाव॥ १३॥ मुळापासून शेवटवरी॥ विचारणा केलीच करी॥ प्रत्ययाचा नि-
श्चय अंतरीं॥ तयासीच फावे॥ १४॥ कल्पनेची सृष्टी जाहली॥ त्रिविध प्रकारें भासली॥ तीक्ष्ण बुद्धीनें आणिली॥
पाहिजे मना॥ १५॥ मूळमायेपासून त्रिगुण॥ अवघें एकदेशी लक्षण॥ पांचा भूतांचा ढोबळा गूण॥ दिसतचि आ
हे॥ १६॥ पृथ्वीपासून चारी खाणी॥ चत्वार वेग चाली करणी॥ सकळ सृष्टीची चाली येथुनी॥ पुढें नाहीं॥ १७॥ सृ
ष्टीचें त्रिविध लक्षण॥ विशद करूनी निरूपण॥ श्रोतीं स्वचित अंतःकरण॥ केलें पाहिजे॥ १८॥ मूळमाया जाणि
वेची॥ सुळी सूक्ष्म कल्पनेची॥ जैशी स्थिती परेवाचेची॥ तद्रूप चितें॥ १९॥ अष्टधा प्रकृतीचें मूळ॥ तें हें मूळमाया
च केवळ॥ सूक्ष्मरूप बीज सकळ॥ मुळींच आहे॥ २०॥ जडपदार्थ चेतविते॥ ह्मणोनि चैतन्य बोलिजेते॥ सूक्ष्म-
रूपें संकेतें॥ समजोन घ्यावें॥ २१॥ प्रकृतिपुरुषाचा विचार॥ अर्धनारीनटेश्वर॥ अष्टप्रकृतीचा विवर॥ सकळ
कांहीं॥ २२॥ गुप्तत्रिगुणांचें गूढत्व॥ ह्मणोन संकेत महत्तत्व॥ गुप्तरूपें शुद्ध सत्व॥ तेथें विवसे॥ २३॥ जेथून गुण

प्रगटती॥ तीसगुणक्षोभिणीह्मणती॥ त्रिगुणांचींरूपेंसमजति॥ धन्यतेसाधु॥ २४॥ गुप्तरूपेंगुणसौम्य॥ ह्मणोनबोलि
जेगुणसाम्य॥ सूक्ष्मसंकेतअगम्य॥ बहुतांसकैंचा॥ २५॥ मूळमायेपासूनत्रिगूण॥ चंचळएकदेशीलक्षण॥ प्रत्यय
पाहतांरवूण॥ अंतरीयेते॥ २६॥ पुढेंपंचभूतांचींबंडें॥ वादलीविशाळेंउदंडें॥ सप्तद्वीपेंनवरवंडें॥ वसुंधराहे॥ २७॥
त्रिगुणापासूनपृथ्वीवरी॥ दुसऱ्याजिन्नसाअनेकपरी॥ दोनीजिनसायाऊपरी॥ तिसराऐका॥ २८॥ पृथ्वीनानाजि
नसांचेबीज॥ अंडजजारजस्वेदजउद्भिज॥ चारीरवाणीचारीवाणीसहज॥ निर्माणजाहल्या॥ २९॥ रवाणीवाणीहो
तीजाती॥ परंतुतेसीचआहेजगती॥ ऐसेहोतीआणिजाती॥ उदंडप्राणी॥ ३०॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवा
देविंशतिदशकेत्रिविधसृष्टिलक्षणंनामद्वितीयःसमासः॥ २॥ ॥मुळींहूनिशेवटवरी॥ विस्तारबोलिलानानाप
री॥ पुनःविवरतविवरतमाघारी॥ वृत्तिन्यावी॥ १॥ चारीरवाणीचारीवाणी॥ चौऱ्यायशींलक्षजीवयोनी॥ नानाप्रका
रचेप्राणी॥ जन्मासयेती॥ २॥ अवघेहोतीपृथ्वीपासूनी॥ पृथ्वीमध्येंजातीनासोनी॥ अनेकयेतीजातीअवनी॥ तेसी
चआहे॥ ३॥ ऐसेंहेंशेंड्याकडीलरवांड॥ दुसरेंभूतांचेंबंड॥ तिसरेंनामाभिधानेंउदंड॥ सूक्ष्मरूपें॥ ४॥ स्थूलअवघेंसां
डूनद्यावें॥ सूक्ष्मरूपेंवोळरवावें॥ गुणापासूनपाहिलेंचपाहावें॥ सूक्ष्मदृष्टि॥ ५॥ गुणाचींरूपेंजाणीवनेणीव॥ पा
हिलाचपाहावाअभिप्राव॥ सूक्ष्मदृष्टीचेंलाघव॥ येथूनपुढें॥ ६॥ शब्दनेणीवतमोगुण॥ शब्दजाणीवसत्वगुण॥ जा
णीवनेणीवरजोगूण॥ मिश्रीतचालिला॥ ७॥ त्रिगुणाचीरूपेंऐसी॥ कळोंलागलींआपेसी॥ गुणापुढीलकर्दमासी॥
गुणक्षोभिणीबोलिजे॥ ८॥ रजतमआणिसत्व॥ तिहींचेंजेथेंगूढत्व॥ तेंचिजाणिजेमहत्तत्त्व॥ कर्दममूळमाया॥ ९॥ प्र
कृतीपुरुषशिवशक्ति॥ अर्धनारीनटेश्वरह्मणती॥ परीयाचीस्वरूपस्थिती॥ कर्दमरूप॥ १०॥ सूक्ष्मरूपेंगुणसौम्य

त्यासींचह्मणिजेगुणसाम्य॥ तैसेंचचैतन्यअगम्य॥ सूक्ष्मरूपी॥११॥ बहुजिन्नसीमूळमाया॥ महाकारणब्रह्मांडीं
चीकाया॥ ऐसीयासूक्ष्मअन्वया॥ पाहिलेंचिपाहावें॥१२॥ चारीखाणीपांचभूतें॥ चौदासूक्ष्मसंकेतें॥ कायपाहा
णेंतेंयेथें॥ शोधूनपाहावें॥१३॥ आहाचपाहतांकळेना॥ गरजकेल्यानेंसमजेना॥ नानाप्रकारींजनाच्यामना॥ संदे
हपडती॥१४॥ चौदापांचएकोणीस॥ एकोणीसचारितेवीस॥ यामध्येंमूळचतुर्दश॥ पाहिलोंचिपाहावें॥१५॥
जोविवरोनसमजला॥ तेथेंसंदेहचिनाहींउरला॥ समजल्यावीणजोगलबला॥ तोनिरार्थक॥१६॥ सकळसृष्टीचें
बीज॥ मूळमायेंतअसेसहज॥ अवघेंसमजतांसज्ज॥ परमार्थहोतो॥१७॥ समजलेंमाणूसचावळेना॥ निश्च-
यींअनुमानधरीना॥ सांवळागोविंदाकरीना॥ परमार्थकदा॥१८॥ शब्दातीतबोलतांआलें॥ त्यासवाच्यांशअ-
सेंबोलिलें॥ शब्दलक्षांशेंलक्षिलें॥ पाहिजेविवेकें॥१९॥ पूर्वपक्षह्मणिजेमाया॥ सिद्धांतेंजायविलया॥ मायान
सतांमगतया॥ कायह्मणावें॥२०॥ अन्वयआणिव्यतिरेक॥ हापूर्वपक्षाचाविवेक॥ सिद्धांतह्मणिजेशब्दएक॥ दु
सरेंनाहीं॥२१॥ अधोमुखेंभेदवाढतो॥ ऊर्ध्वमुखेंभेदतुटतो॥ निःसंगपणेंनिर्गुणीतो॥ महायोगी॥२२॥ मायामि-
थ्याऐसीकळली॥ तरीमगभीडकालागली॥ मायेचेभिडेनेंघसरली॥ स्वरूपस्थिती॥२३॥ लटकेंमायेनेंदपटावें॥
सत्यपरब्रह्मसांडावें॥ मुख्यनिश्चयेंहिंडावें॥ कासयासी॥२४॥ पृथ्वीमध्येंबहुतजन॥ त्यामध्येंअसतीसज्जन॥
परीसाधूसवोळखतोकोण॥ साधुवेगळा॥२५॥ ह्मणोनसंसारसांडावा॥ मगसाधूचाशोधघ्यावा॥ फिरफिरोंठा
यींपाडावो॥ साधुजन॥२६॥ उदंडरूढकावेसंत॥ सांपडेप्रचीतीचामहंत॥ प्रचीतीवीणस्वहीत॥ होणारनाहीं॥ २
॥२७॥ प्रपंचअथवापरमार्थ॥ प्रचीतीवीणअवघेंव्यर्थ॥ प्रत्ययज्ञानीतोसमर्थ॥ सकळांमध्यें॥२८॥ रात्रंदिव-

सपाहावाअर्थ॥अर्थपाहेलतोसमर्थ॥परलोकींचानिजस्वार्थ॥तेथेंचिघडे॥२९॥ह्मणोनिपाहिलेंचिपाहावें॥आणि
शोधिलेंचिशोधावें॥अवघेंकळतांस्वभावें॥संदेहतुटती॥३०॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेविंशति
दशकेसूक्ष्मनामाभिधानंनामतृतीयःसमासः॥३॥ ॥सकळजनासप्रार्थना॥उगेंचउदासकरवेना॥निरू
पणआणावेंमना॥प्रत्ययाचें॥१॥प्रत्ययराहिलाएकीकडे॥आपणधांवतोभलतीकडे॥तरीमगसारासाराचेंनि
वाडे॥कैसेहोती॥२॥उगीचपाहतांसृष्टि॥गलबलादिसतोदृष्टि॥परीराजसत्तेचीगोष्टी॥वेगळीच॥३॥पृथ्वीमध्यें
जितुकींशरीरें॥तितुकींभगवंताचींघरें॥नानासुखेंयेणेंद्वारें॥भासहोती॥४॥त्याचामहिमाकळेलकोणाला॥
मातेवांचूनकृपाळूझाला॥प्रत्यक्षजगदीशजगाला॥रक्षीतसे॥५॥सत्तापृथ्वीमध्येंवाटली॥जेथेंतेथेंविभाग
ली॥कळेनेसृष्टीचालली॥भगवंताचे॥६॥मूळजाणत्यापुरुषाचीसत्ता॥शरीरींविभागलीतत्वता॥सकळक-
ळाचातुर्यता॥तेथेंवसे॥७॥सकळपुरुषांचाईश॥जगामध्येंजगदीश॥नानाशरीरींसावकाश॥करूंलागे॥८
पाहतांसृष्टीचीरचना॥तेएकाचेनचालेना॥एकलाचिचालवीनाना॥देहधरूनी॥९॥नाहींउंचनीचविचारिलें॥ना
हींबरेंवाईटपाहिलें॥कार्यचालोंऐसेंझालें॥भगवंतासी॥१०॥किंवानेणणेंआडवेंकेलें॥किंवाअभ्यासींघातलें॥हेंकैसेंके
सेंकेलें॥त्याचातोचिजाणें॥११॥जगदांतरींअनुसंधान॥बरेंपाहणेंहेंचिध्यान॥ध्यानआणितेंज्ञान॥एकरूप॥१२॥प्राणी॥
संसारासिंआला॥कांहींएकशाहाणाझाला॥मगतोविवरोलागला॥भूमंडळीं॥१३॥प्रगटरामाचेंनिशाण॥आला
रामज्ञानघन॥विश्वंभरविद्यमान॥भाग्येंकळे॥१४॥उपासनाधुंडोनवासनाधरिली॥तरीतेलांबवतचिगेली॥महिमा
नकळेहेबोली॥यथार्थचिआहे॥१५॥द्रष्टाह्मणिजेपाहाता॥साक्षीह्मणिजेजाणता॥अनंतरूपीअनंता॥वोळखावें॥

॥१६॥ संगतीअसावीभल्याची॥ धाटीकथानिरूपणाची॥कांहींएक मनाची॥विश्रांतीआहे॥१७॥त्याहीमध्येंप्र-
त्ययज्ञान॥जाळूनटाकिलाअनुमान॥प्रचीतीवीणसमाधान॥पाविजेलकैंचें॥१८॥मूळसंकल्पतोहरिसंकल्प॥मूळ
मायेमधील साक्षेप॥जगदांतरींतेंचिरूप॥देखिजेतें॥१९॥उपासनाज्ञानस्वरूप॥ज्ञानीचौथादेहआरोप॥याकारणें
सर्वसंकल्प॥सोडूनद्यावा॥२०॥पुढेंपरब्रह्मविशाळ॥गगनासारिखेंपोकळ॥घनपातळकोमळ॥कायह्मणावें॥
॥२१॥उपासनाह्मणिजेज्ञान॥ज्ञानेंपाविजेनिरंजन॥योगियांचेंसमाधान॥येणेंरितीं॥२२॥विचारेंनेहटूनसापाहें॥त
रीउपासनाआपणचिआहे॥एकजायएकराहे॥वासनाधरूनी॥२३॥अखंडऐसीघालमेली॥पूर्वापरहोतगेली॥आ
तांहीतेसीचचालिली॥उत्पत्तिस्थिति॥२४॥बनावरीबनकरांची सत्ता॥जळांवरीजळचरांचीसत्ता॥भूमंडळींभू-
पाळांसमस्तां॥येणेंचिन्यायें॥२५॥सामर्थ्यआहेचळवळेचें॥जोजोकरीलतयाचें॥परंतुयेथेंभगवंताचें॥अधिष्ठान
पाहिजे॥२६॥कर्ताजगदीशहेंतोखरें॥परिविभागआलापृथकाकारें॥येथेंअहंतेचेंकाविरें॥बोधिजेना॥२७॥हरि
र्दाताहरिर्भोक्ता॥ऐसेंचालतेंतखता॥येगोष्टीचाआतां॥ विचारपाहावा॥२८॥सकळकर्तापरमेश्वरू॥आपलामायी-
कविचारु॥जेसेंकळेलतैसेंकरूं॥जगदांतरीं॥२९॥देवाएवढेंचपळनाहीं॥ब्रह्मायेवढेंनिश्चळनाहीं॥यापायरी
नेंपायरीचदोनिपाहीं॥मूळपर्यंत॥३०॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेविंशतिदशकेशिवशक्तिनिरूप-
णंनामचतुर्थः समासः॥४॥ ॥येथूनपाहतांतेथवरी॥ चत्वारजिन्नसअवधारीं॥एकचौदापांचचारी॥ऐसेंआ-
हे॥१॥ब्रह्मसकळांहूनवेगळें॥ब्रह्मसकळांहूनआगळें॥नानाकल्पनेनिराळें॥परब्रह्मतें॥२॥परब्रह्माचाविचार॥
नानाकल्पनेहूनपर॥निर्मळनिश्चळनिर्विकार॥अखंडआहे॥३॥परब्रह्मासकांहींचतुळेना॥हाएकमुख्यजिन्न-

साना॥ दुसरा जिन्नस नाना॥ कल्पना मूळमाया॥ ४॥ नाना सूक्ष्मरूप॥ सूक्ष्मरूप आणि कर्दमरूप॥ मुळींच्या संकल्पाचा आ
रोप॥ मूळमाया॥ ५॥ हरिसंकल्प मुळींचा॥ आत्माराम सकळांचा॥ संकेत नामाभिधानाचा॥ ऐसा आहे॥ ६॥ निश्चळीं चंच
ळ चेतलें॥ म्हणोनि चैतन्य बोलिलें॥ गुणसमानत्वें झालें॥ गुणसाम्य ऐसें॥ ७॥ अर्धनारीनटेश्वर॥ तो षड्गुणेश्वर
प्रकृतिपुरुषाचा विचार॥ शिवशक्ति॥ ८॥ शुद्धसत्वगुणाची मांडणी॥ अर्धमात्रा गुणक्षोभिणी॥ पुढें तीही गु-
णाची करणी॥ प्रगट झाली॥ ९॥ मन माया अंतरात्मा॥ चौदा जिन्नसांची सीमा॥ विद्यमान ज्ञानात्मा॥ इतुकें गोंई
॥ १०॥ ऐसा हा दुसरा जिन्नस॥ अभिधानें चतुर्दश॥ आतां तिसरा जिन्नस॥ पंचमहाभूतें॥ ११॥ येथें पाहातां जाणी
व थोडी॥ आदिअंत रोकडी॥ खाणी निरोपिल्या तांतडी॥ तो चौथा जिन्नस॥ १२॥ चारी खाणी अनंत प्राणी॥ जाणि
वेची झाली दाटणी॥ चारी जिन्नस येथूनी॥ संपूर्ण झाले॥ १३॥ बीज थोडें पेरिजेतें॥ पुढें त्याचें उदंड होतें॥ तैसें झा
लें आत्मयातें॥ खाणी वाणी प्रगटतां॥ १४॥ ऐसी सत्ता प्रबळली॥ थोडेसें तेंचि उदंड झाली॥ मनुष्यवेषें सृष्टी भो
गिली॥ नानाप्रकारें॥ १५॥ प्राणी मारून श्वापद पळे॥ वरकड यास काय कळे॥ नाना भोग तो निवळे॥ मनुष्यदेहीं॥
॥ १६॥ नाना शब्द नाना स्पर्श॥ नाना रूप नाना रस॥ नाना गंध तो विशेष॥ नरदेह जाणे॥ १८॥ अमूल्य रत्नें नाना वस्त्रें
॥ नाना यानें नाना शस्त्रें॥ नाना विद्या कळाशास्त्रें॥ नरदेह जाणे॥ १९॥ पृथ्वी सत्तेनें व्यापली॥ स्थूळा स्थूळीं आटो
पली॥ नाना विद्या कळा केली॥ नाना धारणा॥ २०॥ दृश्य अवघेंचि पाहावें॥ थानमान सांभाळावें॥ सारासार वि-
चारावें॥ नरदेह जालिया॥ २०॥ इहलोक आणि परलोक॥ नानाप्रकारचा विवेक॥ विवेक आणि अविवेक॥ मनु-
ष्य जाणे॥ २१॥ नाना पिंडब्रह्मांडरचना॥ नाना मुळींची कल्पना॥ नानाप्रकारीं धारणा॥ मनुष्य जाणे॥ २२॥ अष्ट

भोगनवरस॥ नानाप्रकारिचाविलास॥ याच्यांशलक्ष्यांशसारांश॥ मनुष्यजाणे॥ २३॥ मनुष्येंसकळांसीआळि स०
लें॥ त्यामनुष्यासदेवेंपाळिलें॥ ऐसेहेंअवघेंकळलें॥ नरदेहयोगें॥ २४॥ नरदेहपरमदुर्लभ॥ येणेंघडेअल ६
भ्यलाभ॥ दुर्लभतेंस्फलभ॥ होतजातें॥ २५॥ वरकडदेहकाबाड॥ नरदेहमोटेंघबाड॥ परंतुपाहिजेजाड॥ विवेक
रचना॥ २६॥ येथेंज्याणेंआळसकेला॥ तोसर्वस्वेंबुडाला॥ देवनाहींओळखिला॥ विवेकबळें॥ २७॥ नरतोचि
नारायण॥ जरीप्रत्ययेंकरीश्रवण॥ मननशीळअंतःकरण॥ सर्वकाळ॥ २८॥ जेणेंस्वयेंचिपोहावें॥ त्यासी
कासेसनलगेलागावें॥ स्वतंत्रपणेंशोधावें॥ सकळकांहीं॥ २९॥ सकळशोधूनराहिला॥ संदेहकेंचातया
ला॥ पुढेंविचारकैसाझाला॥ त्याचातोचिजाणे॥ ३०॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेंविंशतिदश
केचत्वारिंजिनसविवरणंनामपंचमःसमासः॥ ५॥ ॥ पाहोंजातांभूमंडळ॥ ठाईंठाईंअसेजळ॥ कित्ये
कतेनिर्मळमाळ॥ जळेंवीणपृथ्वी॥ १॥ तैसेंदृश्यविस्तारलें॥ कांहींएकजाणिवेनेंशोभलें॥ जाणिवेरहीततव
रलें॥ कितीएकदृश्य॥ २॥ च्यारीखाणीच्यारीवाणी॥ चौऱ्यासींलक्षजीवयोनी॥ शास्त्रींअवघेंनेमुनि॥ बोलि
लेंअसे॥ ३॥ मनुष्येंचारीलक्ष॥ पशूतीसलक्ष॥ क्रमिअकरालक्ष॥ बोलिलेशास्त्रीं॥ ४॥ दहालक्षतेखेचर॥ नव
लक्षजळचर॥ वीसलक्षस्थावर॥ बोलिलेशास्त्रीं॥ ५॥ ऐसीचौऱ्यासींलक्षजीवयोनी॥ जितुकातितुकाप्राणी
॥ अनंतदेहाचीमांडणी॥ मर्यादाकैंची॥ ६॥ अनंतप्राणीहोतीजाती॥ त्यांचेंअधिष्ठानजगती॥ जगतीवेगळी-
स्थिती॥ त्यांसींकैंची॥ ७॥ पुढेंपाहतांपंचभूतें॥ पावलींस्पष्टदशेतें॥ कोणहीविद्यमानकोणहीतें॥ उगीचअस ५
ती॥ ८॥ अंतरात्म्याचीओळखण॥ तेचिजेथेंचपळपण॥ जाणिवेचेंअधिष्ठान॥ सावधऐका॥ ९॥ स्फस्खदुःख·

केंपडलें।चंचळतितुकेंनिघोनगेलें॥जडचंचळाचेंरूपआलें।प्रत्ययासी॥१४॥निश्चळआहेसकळांठाईं॥
हेंतोंपाहाणेंनलगेकांहीं।गुणविकारतेथेंनाहीं॥निश्चळासी॥१५॥जैसेंपिंडतैसेंब्रह्मांड॥विचारदिसतोउ
घड॥जडचंचळजातांजाड।परब्रह्मचिआहे॥१६॥महाभूतांचाखंबीरकेला॥आत्माघालूनपुतळाझाला॥
चालिलासृष्टीचागलबला॥येणेंरीतीं॥१७॥आत्मामायाविकारकरी॥आळघालितीब्रह्मावरी॥प्रत्ययेंस-
कळकांहींविवरी॥तोचिभला॥१८॥ब्रह्मव्यापकअखंड।वरकडव्यापकताखंड॥शोधूनपाहतांजड।कांहीं
चनाहीं॥१९॥गगनासखंडितांनये।गगनाचेंनासेलकाय॥जरीझालामहाप्रळय।सृष्टिसंहार॥२०॥जें-
संहारामध्येंसांपडलें॥तेंसहजचिनाशवंतझालें॥जाणतेलोकींउगविलें॥पाहिजेफोडें॥२१॥नकळतांवा
टेफोडें॥ कळतांअवघेंदिसेउघडें॥ह्मणोनिएकांतींनिवाडें॥विचारपाहावा॥२२॥मिळतांप्रत्ययाचेसंत॥
एकांतापरीसएकांत॥केलापाहिजेसावचित्त॥नानाचर्चा॥२३॥पाहिल्यावेगळेंकळतनाहीं॥कळतांकळ
तांसंदेहनाहीं॥विवेकपाहतांकोठेंचिनाहीं॥मायाजाळ॥२४॥गगनींआभाळआलें॥मागुतीसवेंचिउडा
लें॥आस्याकरितांदृश्यझालें॥उडेलतैसें॥२५॥मुळापासूनशेवटवरी॥विवेकीविवेकेंविवरी॥तोनिश्चयें
थावरी॥चळेनाऐसा॥२६॥वरकडनिश्चयअनुमानाचे॥अनुमानेंबोलतांकायवेचे॥जाणतेपुरुषप्रचीती
चे॥तेतोमानीतना॥२७॥उगीचबोलणेंअनुमानाचें॥अनुमानाचेंकोण्याकामाचें॥येथेंसगटविचाराचें॥
कामनाहीं॥२८॥सगटविचारतोअविचार॥कितीएकह्मणतीएकंकार॥एकंकारभ्रष्टाकार॥करूंनये॥
॥२९॥भ्रमअवघेंसांडावें॥कांहींएकशब्दघ्यावें॥जाणजाणोनिनिवडावें॥सारासार॥३०॥ ॥इतिश्री

दासबोधेगुरुशिष्यसंवादेविंशतिदशकेआत्मनिरूपणंनामसप्तमःसमासः॥७॥ ॥विधिप्रपंचतरूवाढ-
ला॥वाढतांवाढतांविस्तीर्णझाला॥फळेंयेतांविश्रांतीपावला॥बहुतप्राणी॥१॥नानाफळेंरसाळेंलागलीं॥ना
नाजिन्नसेंगोडीसआलीं॥गोडीपाहावयानिर्माणकेलीं॥नानाशरीरें॥२॥निर्माणजाहलेंउत्तमविषय॥शरी
राविणेंभोगितांनये॥ह्मणोनिनिर्मिलाउपाय॥नानाशरीरें॥३॥ज्ञानेंद्रियेंनिर्माणकेलीं॥भिन्नभिन्नगुणांची
निर्मिलीं॥एकाशरीरासलागलीं॥परीवेगळालीं॥४॥श्रोत्रेंद्रियेंशब्दपडिला॥त्याचाभेदपाहिजेकळला॥ऐसाउ-
पायनिर्माणकेला॥इंद्रियांमध्यें॥५॥त्वचेंद्रियेंशीतोष्णभासे॥चक्षुरिंद्रियेंसकळदिसे॥इंद्रियांमध्येंगुणऐसे॥
वेगळाले॥६॥जिव्हेमध्येंरसचारवणें॥घ्राणामध्येंपरिमळघेणें॥इंद्रियांमध्येंवेगळाल्यागुणें॥भेदकेले॥७॥
वायूपंचकींअंतःकरणपंचक॥मिसळोनफिरेनिःशंक॥ज्ञानेंद्रियेंकर्मेंद्रियेंसकळिक॥सावकाशपाहे॥८॥क
र्मेंद्रियेंलागवेगीं॥जीवभोगीविषयांलागीं॥ऐसाहाउपावजगीं॥ईश्वरेंकेला॥९॥विषयनिर्माणझालेबरवे॥श
रीरेंवीणकैसेंभोगावें॥नानाशरीराचेगोवे॥याचकारणें॥१०॥अस्थिमांसाचींशरीरेंनिर्माणकेलीं॥विषयभो-
गेंवाढविलीं॥लहानथोरनिर्माणझालीं॥येणेंप्रकारें॥११॥अस्थिमांसाचींशरीरें॥निर्माणकेलींजगदीश्वरें॥
विवेकेंगुणविचारें॥करूनियां॥१२॥अस्थिमांसाचापुतळा॥जाणेज्ञानेंसकळकळा॥शरीरभेदवेगळा॥ठाईं-
ठाईं॥१३॥तोभेदकार्याकारणा॥त्याचाउदंडआहेगुण॥सकळतीक्ष्णबुद्धीविण॥कायकळे॥१४॥सकळकरणेंई
श्वराला॥ह्मणोनिभेदनिर्माणकेला॥ऊर्ध्वमुखहोतांभेदाला॥ठावकैंचा॥१५॥सृष्टीकरणींअगत्यभेद॥संहा ७
रेंसहजचिअभेद॥भेदअभेदहासंवाद॥मायागुणें॥१६॥मायेमध्येंअंतरात्मा॥नकळेतयाचामहिमा॥ज्ञा-

जाणताजीव॥ तेंसाचजाणावासदाशिव॥ अंतःकरणपंचकअपूर्व॥ अंशआत्मयाचा॥ १०॥ स्थूळींआकाशत्रैगुण॥ अंशआत्मयाचेजाण॥ सत्वरजतमोगुण॥ अंशआत्मयाचे॥ ११॥ नानाचाळणानानाध्वति॥ नवविधाभक्तीचतु र्विधामुक्ति॥ अलिप्तपणसहजस्थिती॥ गूणआत्मयाचे॥ १२॥ द्रष्टासाक्षीज्ञानघन॥ सत्ताचैतन्यपुरातन॥ श्रव णमननविवरण॥ गूणआत्मयाचे॥ १३॥ दृश्यद्रष्टादर्शन॥ ध्येयध्याताध्यान॥ ज्ञेयज्ञाताज्ञान॥ आत्मरूप॥ १४॥ वेदशास्त्रपुराणार्थ॥ गुप्तचालिलापरमार्थ॥ सर्वज्ञपणेंसमर्थ॥ गूणआत्मयाचे॥ १५॥ बद्धमुमुक्षूसाधकसि द्ध॥ विचारपाहणेंशुद्ध॥ बोधआणिप्रबोध॥ गुणआत्मयाचे॥ १६॥ जागृतीस्वप्नसुषुप्तीतुर्या॥ प्रकृतिपुरुषमू ळमाया॥ पिंडब्रह्मांडअष्टकाया॥ गूणआत्मयाचे॥ १७॥ परमात्माआणिपरमेश्वरी॥ जगदात्माआणिजगदी श्वरि॥ महेषआणिमाहेश्वरी॥ गूणआत्मयाचे॥ १८॥ सूक्ष्मजितुकेंनामरूप॥ तितुकेंआत्मयाचेंस्वरूप॥ संके तनामाभिधानेंअमुप॥ सीमानाहीं॥ १९॥ आदिशक्तीशिवशक्ती॥ मुख्यमूळमायासर्वशक्ती॥ नानाजिन्नसउत्प त्तिस्थिती॥ तितुकेगूणआत्मयाचे॥ २०॥ पूर्वपक्षआणिसिद्धांत॥ गाणेंवाजविणेंसंगीत॥ नानाविद्याअद्भुत॥ गूण आत्मयाचे॥ २१॥ ज्ञानअज्ञानविपरीतज्ञान॥ असद्वृत्तीसद्वृत्तीजाण॥ ज्ञप्तिमात्रअलिप्तपण॥ गूणआत्मयाचे॥ २२॥ पिंडब्रह्मांडतत्वझाडा॥ नानातत्वांचानिवाडा॥ विचारपाहणेंउघडा॥ गूणआत्मयाचे॥ २३॥ नानाध्यानेंअ नुसंधानें॥ नानास्थितीनानाज्ञानें॥ अनन्यआत्मनिवेदनें॥ गूणआत्मयाचे॥ २४॥ तेतीसकोटीसुरवर॥ अ ठ्याशींसहस्त्रऋषेश्वर॥ भूतखेचरअपार॥ गूणआत्मयाचे॥ २५॥ भूतावळीओटकोटी॥ चामुंडाछपन्नकोटी॥ कात्यायनीनवकोटी॥ गूणआत्मयाचे॥ २६॥ चंद्रसूर्यतारामंडळें॥ नानानक्षत्रेंग्रहमंडळें॥ शेषकूर्ममेघमंडळें॥

गूणआत्मयाचे॥२७॥देवदानवमानव॥नानाप्रकारिंचेजीव॥पाहतांसकळभावाभाव॥गूणआत्मयाचे॥२८
आत्मयाचेनानागुण॥निर्विकारनिर्गुण॥जाणणेएकदेशीपूर्ण॥ गूणआत्मयाचे॥२९॥आत्मारामउपासना
॥तेणेंपावलोंनिरंजना॥निःसंदेहअनुमाना॥ ठावचिनाहीं॥३०॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेविंशतिदश
आत्मनिरूपणंनामषष्ठःसमासः॥६॥ ॥अनिर्वाच्यसमाधानझालें॥तेंपाहिजेबोलिलें॥बोलिल्यासाठींसमाधा
नगेलें॥हेंतोंघडेना॥१॥कांहींसांडावेंलागतनाहीं॥कांहींमांडावेंलागतनाहीं॥एकविचारशोधूनपाहीं॥म्हणि
जबर॥२॥मुख्यकाशीविश्वेश्वर॥श्वेतबंधरामेश्वर॥मल्लिकार्जूनभीमाशंकर॥गुणआत्मयाचे॥३॥जें
शींमुख्यबारालिंगें॥याहीवेगळींअनंतलिंगें॥प्रचीतजाणिजेजगें॥गूणआत्मयाचे॥४॥भूमंडळींअनं·
तशक्ति॥नानासाक्षात्कारचमत्कारहोती॥नानादेवांच्यासामर्थ्यमूर्ति॥गूणआत्मयाचे॥५॥नानासिद्धां·
चींसामर्थ्यें॥नानामंत्रांचींसामर्थ्यें॥नानामोहरेवल्लींतसामर्थ्यें॥गूणआत्मयाचे॥६॥जितुकेंकांहींउत्तम
गुण॥तितुकेंआत्मयाचेंलक्षण॥बरेंवाईटतितुकेंजाण॥आत्म्याचकरितां॥७॥श्रेष्ठआत्माउत्तमगुणी॥
सबळआत्माअवलक्षणी॥वाईटअवघीकरणी॥आत्मयाची॥८॥नानासाभिमानधरणें॥नानाप्रतिसृष्टी
करणें॥नानाश्रापउश्रापलक्षणें॥आत्मयाचेनी॥९॥पिंडाचाबराशोधघ्यावा॥तत्वांचापिंडशोधावा॥तत्वें
शोधितांपिंडअघवा॥कळोंयेतो॥१०॥जडदेहभूतांचा॥चंचळगूणआत्मयाचा॥निश्चळब्रह्मावेगळाठाव·
केंचा॥जेथेंतेथें॥११॥निश्चळचंचळआणिजड॥पिंडींकरावानिवाड॥प्रत्ययावेगळेंजाड॥बोलणेंनाहीं ६
॥१२॥पिंडामधूनआत्माजातो॥तेव्हांनिवाडाकळोंयेतो॥देहजडहापडतो॥देखतदेखतां॥१३॥जडतितु-

लाचतुर्मुखब्रह्मा॥ तोहीसंदेहींपडे॥१७॥पीळपेचकडोविकडी॥तर्कतीक्ष्णघडीनेंघडी॥मनासिहोयतातडी॥
विवरणकरितां॥१८॥आत्मखेंलागलेंसकळकांहीं॥निरंजनींहेंकांहींचनाहीं॥एकांतकाळींसमजोनपाहीं॥म्ह
णिजेबरें॥१९॥ देहसामर्थ्यानुसार॥ सकळकरीजगदीश्वर॥थोरसामर्थ्येंअवतार॥बोलिजेती॥२०॥शेषकू
र्मवराहझाले॥येव्हढेदेहविशाळधरिले॥तेणेंकरितांरचना चाले॥सकळसृष्टीची॥२१॥ ईश्वरेंकेव्हडें यं
त्रकेलें॥ सूर्यबिंबधांवायालाविलें॥धुकटाकरवींधरविलें॥अगाधपाणीं॥२२॥ पर्वताऐसेढगउचलती॥ सू
र्यबिंबासआच्छादिती॥तेथेंसवेचिवायूचीगती॥ प्रगटहोय॥२३॥ झिडझिडकूंधांवेवारा॥जैसाकाळाचाम्ह
णियारा॥ढगमारूनदिनकरा॥मोकळेंकरी॥२४॥ बैसतीविजांचेतडारवे॥प्राणीमात्रअवचितांधाके॥गगन
कडकडूनतडके॥स्थळांतरीं॥२५॥ एकासिएकवर्मकेलें॥महद्भूतेंमहद्भूतआळिलें॥सकळसमभागेंचालिलें
सृष्टिरचनेसी॥२६॥ऐसेअनंतभेदआत्मयाचे॥सकळजाणतीऐसेकेंचें॥विवरतांविवरतांमनाचे॥फडकेहो
ती॥२७॥ऐसीमाझीउपासना॥उपासकींआणावीमना॥अगाधमहिमाचतुरानना॥कायकळे॥२८॥आवाह
नविसर्जन॥हेंचिभजनाचेंलक्षण॥सकळजाणतीसज्जन॥मींकायसांगों॥२९॥ ॥इतिश्रीदासबोधे-
गुरुशिष्यसंवादेविंशतिदशकेदेहक्षेत्रनिरूपणंनामअष्टमःसमासः॥८॥ ॥मृत्तिकापूजनकरावें॥आ-
णिसवेंचिविसर्जावें॥हेंमानेनास्वभावें॥अंतःकरणासीं॥१॥ देवपूजावाआणिटांकावा॥हेंप्रशस्तनवाटेजीवा॥
याचाविचारपाहावा॥अंतर्यामीं॥२॥ देवकरिजेऐसानाहीं॥ देवटांकिजेऐसानाहीं॥म्हणोनयाचाकांहीं॥विचा
रपाहावा॥३॥देवनानाशरीरेंधरितो॥धरूनमागुतीसोडितो॥तरीतोदेवकैसाआहेतो॥विवेकेंओळखावा॥४॥

दा·द·२० नानासाधनेंनिरूपणें॥ देवशोधायाकारणें॥ सकळआपुलेंअंतःकरण॥ समजलेंपाहिजे॥ ५॥ ब्रह्मज्ञानाचाउ स·
८ पाय॥ समजल्यावीणदेतांनये॥ पदार्थआहेमागेंजाय॥ ऐसेंह्मणावें॥ ६॥ सगटलोकांचेअंतरींचाभाव॥ मज ९
प्रत्यक्षभेटवावादेव॥ परंतुविवेकाचाउपाव॥ वेगळाचिआहे॥ ७॥ विचारपाहतांतगेना॥ त्यासदेवऐसेंह्मण
वेना॥ परंतुजनराहेना॥ कायकरावें॥ ८॥ थोरलोकमरोनजाती॥ त्यांच्यास्मरताकरूनिपाहती॥ तैसीचआहे·
हेहीगती॥ उपासनेची॥ ९॥ थोरव्यापारटाकेनाजनीं॥ ह्मणोनिकेलीरक्तवानी॥ राज्यसंपदातयाचेनी॥ भास·
केंचीं॥ १०॥ ह्मणोनिजितुकाभोळाभाव॥ तितुकाअज्ञानाचास्वभाव॥ अज्ञानेंतरीदेवाधिदेव॥ पाविजेलकें
चा॥ ११॥ अज्ञानासीज्ञाननमाने॥ ज्ञात्यासअनुमाननमाने॥ ह्मणोनिसिद्धांचियेखुणे॥ पावलेंपाहिजे॥ १२॥ -
मायासांडूनसुळासिंजावें॥ तरीचसमाधानपावावें॥ ऐसेंनहोतांभरंगळावें॥ भलतीकडे॥ १३॥ मायाउल्लंघा·
याकारणें॥ देवासीनानाउपायकरणें॥ अध्यात्मश्रवणपंथेंचिजायें॥ प्रत्ययानें॥ १४॥ ऐसेंनकरितांलौकिकीं॥
अवघीचहोतेचुकाचुकी॥ स्थितीखरीआणिलटिकी॥ ऐसीओळखावी॥ १५॥ खोट्याचेवाटेजाऊंनये॥ खोट·
याचीसंगतीधरूंनये॥ खोटेंसंग्रहींकरूंनये॥ कांहीएक॥ १६॥ खोटेंतेंखोटेंचिखोटें॥ खऱ्यासीतगेनातेंबालटें॥
मनअधोमूखउफराटें॥ केलेंपाहिजे॥ १७॥ अध्यात्मश्रवणकरीतजावें॥ ह्मणजेसकळकांहींफावे॥ नानाप्रका
रिंचेगोवे॥ तुटोनिजाती॥ १८॥ सूतगुंतलेंतेंउकलावें॥ तैसेंमनउगवावें॥ माननमानतघालावें॥ सुळाकडे॥ १९
सकळकांहींकालवलें॥ त्यासकळाचेंसकळजालें॥ शरीरींविभागलें॥ सकळकांहीं॥ २०॥ कायतेथेंचिपाहावें ८
कैसेंतेथेंयेथेंचिशोधावें॥ सूक्ष्माचींचोदानावें॥ येथेंचिसमजावीं॥ २१॥ निर्गूणनिर्विकारीएक॥ तेंसर्वत्रांतर्यां·

व्यापक ॥ देहामध्येंतेंनिष्कलंक ॥ आहेकींनाहीं ॥ २२ ॥ मूळमायासंकल्परूप ॥ तेंअंतःकरणाचेस्वरूप ॥ जडचेनवी
चैतन्यरूप ॥ तेंहीशरीरींआहे ॥ २३ ॥ समानगुणगुणसाम्य ॥ सूक्ष्मविचारतोअगम्य ॥ सूक्ष्मसाधूजाणतेप्रणम्य ॥ तया
समस्तांसीं ॥ २४ ॥ द्वैधाभासतेंशरीर ॥ वामांगदक्षिणांगविचार ॥ तोचिअर्धनारीनटेश्वर ॥ पिंडींओळखावा ॥ २५ ॥
तोचिप्रकृतिपुरुषजाणिजे ॥ शिवशक्तीवोळखिजे ॥ षड्गुणेश्वरबोलिजे ॥ तयाकर्दमासी ॥ २६ ॥ तयासीचह्म·
णिजेमहत्तत्त्व ॥ मीपणेंतयासीअहंतत्व ॥ निश्चयेंबुद्धितत्व ॥ तयासीचह्मणतो ॥ २७ ॥ त्रिगुणेंचालतेंशरीर ॥ प्र·
त्यक्षदिसेविचार ॥ सर्वांच्याकर्दमाचेंशरीर ॥ ऐसेंजाणावें ॥ २८ ॥ मनमायाआणिजाणीव ॥ हाहीदिसतोस्वभाव ॥
चौदानामांचाअभिप्राव ॥ पिंडीपाहावा ॥ २९ ॥ पिंडपडतांअवघेंचिजातें ॥ परंतुपरब्रह्मरहतें ॥ शाश्वतसमजोनमा
गतें ॥ दृढधरावें ॥ ३० ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेविंशतिदशकेसूक्ष्मनिरूपणंनामनवमःसमा
सः ॥ ९ ॥ ॥ धरूंजातांधरितांनये ॥ टाकूंजातांटाकितांनये ॥ जेथेंतेथेंआहेचआहे ॥ परब्रह्मतें ॥ १ ॥ जिकडेतिक
डेजेथेंतेथें ॥ विन्मूखहोतांसन्मूख होतें ॥ सन्मुखपणचुकेनातें ॥ कांहींकेल्या ॥ २ ॥ बैसलेंमाणूसउठोनगेलें ॥ तेथें
आकाशचिराहिलें ॥ आकाशचहूंकडेपाहिलें ॥ तरीसन्मुखचिआहे ॥ ३ ॥ जिकडेजिकडेप्राणीपळोनजातें ॥ तिकडे
आकाशचिभोंवतें ॥ बळेंआकाशबाहेरीतें ॥ कैसेंजावें ॥ ४ ॥ जिकडेजिकडेप्राणीपाहे ॥ तिकडेसन्मुखचिआहे ॥ स
मस्तांचेमस्तकींराहे ॥ माध्यान्हींमार्तंडजैसा ॥ ५ ॥ परीतोआहेएकदेशी ॥ दृष्टांतम्हणोनवस्तूसी ॥ कांहींएकचमत्का
रासी ॥ देऊनपाहिलें ॥ ६ ॥ नानातीर्थेंनानादेशीं ॥ कष्टतजावेंपाहावयासी ॥ तैसेंनलगेपरब्रह्मासी ॥ बैसलेंठाईं
॥ ७ ॥ प्राणीबैसोनीचराहातां ॥ अथवाबहुतपळोनजातां ॥ परब्रह्मतेंतत्वतां ॥ समागमें ॥ ८ ॥ पक्षीअंतराळीं·

गेला॥ भोंवतें आकाश वितळाला॥ तैसें ब्रह्म प्राणीयाला॥ व्यापून असे॥ ९॥ परब्रह्म पोकळ घनदाट॥ परब्रह्मशेव
टाचा शेवट॥ ज्यासी त्यासी ब्रह्म नीट॥ सर्वकाळ॥ १०॥ दृश्यास बाह्य अंतरीं॥ ब्रह्म दाटलें ब्रह्मांडोदरीं॥ अरे त्या
निर्मळाची सरी॥ कोणा सद्यावी॥ ११॥ वैकुंठ कैलास स्वर्गलोकीं॥ इंद्रलोकीं चौदा लोकीं॥ पन्नगादि पाताळ लो
कीं॥ तेथेंही आहे॥ १२॥ काशीपासून रामेश्वर॥ अवघें दाटलें अपार॥ पाहातां पाहतां पारावार॥ त्यास नाहीं॥
॥ १३॥ परब्रह्म तें एकलें॥ एकदांचि सकळांसि व्यापिलें॥ सकळांस स्पर्शोन राहिलें॥ सकळांठाई॥ १४॥ परब्रह्म पा
उसें भिजेना॥ अथवा चिखलें भरेना॥ पुरामध्यें परी वाहेना॥ पुरासमागमें॥ १५॥ एकसरें संमुख विन्मुख॥ चा
मसव्य दोहीं कडे एक॥ अधऊर्ध्व प्राणी सकळिक॥ व्यापून आहे॥ १६॥ आकाशाचा डोहो भरला॥ कदापी नाहीं उचं
बळला॥ असंभाव्य पसरला॥ जिकडे तिकडे॥ १७॥ एक जिनसी गगन उदास॥ जेथें नाहीं दृश्यभास॥ भासें वीण
निराभास॥ परब्रह्म जाणावें॥ १८॥ संत साधु महानुभावां॥ देव दानव मानवां॥ परब्रह्म सकळांस विसावा॥
विश्रांतिठाव॥ १९॥ कोणीकडे शेवटास जावें॥ कोणीकडे काय पाहावें॥ असंभाव्य तें मानावें॥ काय म्हणोनी॥
॥ २०॥ स्थूळ नव्हे सूक्ष्म नव्हे॥ कांहीं एकासारिखें नव्हे॥ ज्ञानदृष्टीवीण नव्हे॥ समाधान॥ २१॥ पिंड ब्रह्मांड
निरास॥ मग तें ब्रह्म निराभास॥ येथून तेथवरी आकाश॥ प्रकाशरूपें॥ २२॥ ब्रह्म व्यापक हें तों खरें॥ दृश्य आ
हे तों हें उत्तरें॥ व्यापकेंवीण कोण्या प्रकारें॥ व्यापक म्हणावें॥ २३॥ ब्रह्मासि शब्दचि लागेना॥ कल्पना कल्पूं शकेना
॥ कल्पनेतीत निरंजना॥ विवेकें ओळखावें॥ २४॥ शब्दसार श्रवण॥ शब्दप्रत्ययाचें मनन॥ विज्ञानीं पावतां उन्म
न॥ सहजचि होतें॥ २५॥ झालें साधनाचें फळ॥ संसार झाला सफळ॥ निर्गुण ब्रह्म तें निश्चळ॥ अंतरीं बिंबलें॥ -

॥२६॥ हिशोबझालामायेचा॥ झालानिवाडातत्वांचा॥ साध्यहोतांसाधनाचा॥ ठावनाहीं॥२७॥ स्वप्नींजेंजेंदेखि-
लें॥तेंतेंजागृतीसउडालें॥सहजचिअनिर्वाच्यझालें॥ बोलतांनये॥२८॥ऐसेंहेंविवेकेंजाणावें॥ प्रत्ययेंखुणेसि-
बाणावें॥जन्ममृत्यूच्यानावें॥शून्याकार॥२९॥भक्तांनीसाभिमानें॥कृपाकेलीदाशरथीनें॥समर्थकृपेचींवच-
नें॥तोहादासबोध॥३०॥वीसदशकदासबोध॥श्रवणद्वारेंघेतांशोध॥मननकर्त्यासविशद॥परमार्थहोतो॥
॥३१॥वीसदशकदोनशेंसमास॥साधकेंपाहावेसावकाश॥विवरतांविशेषाविशेष॥कळोंलागे॥३२॥ग्रंथाचें
करावेंस्तवन॥स्तवनाचेंकायप्रयोजन॥येथेंप्रत्ययासकारण॥प्रत्ययोपाहावा॥३३॥देहतंवपांचांभूतांचा॥
कर्ताआत्मातेथिंचा॥आणिकविश्वप्रकारमनुष्यांचा॥कशावरूनी॥३४॥सकळकरणेंजगदीशाचें॥आणिक-
विश्वमनुष्यांचें॥ऐशाअप्रमाणबोलण्याचें॥कायघ्यावें॥३५॥सकळदेहाचाझाडाकेला॥तत्वसमुदायउडाला॥
तेथेंकोण्यापदार्थाला॥आपुलेंह्मणावें॥३६॥ऐशींहींविचाराचींकामें॥उगाचभ्रमोंनयेभ्रमें॥जगदीश्वरेंअनुक-
में॥सकळकेलें॥३७॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेविंशतिदशकेविमलब्रह्मनिरूपणंनामदशमः
समासः॥१०॥ ॥इतिदासबोधःसमासः॥ ॥एकंदरदशक२० समास२०० ॥

हे पुस्तक मुंबईत महादेवगोपाळशास्त्री अमरापूरकर यांणीं स्वतःचे ज्ञानदर्पण छापखान्यांत छापिलें. शके १७८६ रक्ताक्षीनामसं-
वत्सरे आषाढशुद्ध १ इंदुवारीं समाप्त. शुभंभवतु स्वार्थपरार्थंच.

॥ इति दासबोधः समाप्तः ॥